ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
1
JEUDI
1er AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՀԱՐԶ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·554

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.554

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԲԱՅԱՐՁԱԿ ՔԱՄՈ

— o —

ՄԵԿ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ՝ 200 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒՍ

Երեքշաբթի առաւօտ Լիբանան կը կտըրուէր աշխարհէն, բոլոր կապերը (հեռախօս, հեռագիր, թելեֆոն) խզուած ըլլալով։ Բան պատճառը ծանօթ չէր բայց անկարելի չէր նկատուեր որ ընդծովեայ մալերը խզուած ըլլան։

Ու Լիբանանը, աշխարհի վատ անտարբերութեան առջեւ, կը շարունակէ մեռնիլ, ամէն օր քիչ մը աւելի։ Մանկի ընդհարտուղարը՝ Վալտհայմ յանկարծ իրար կանչեր եւ Ապահովութեան Խորհուրդի յատուկ նիստ կը պահանջէ, հիմնուելով Հիսին 99րդ յօդուածին վրայ որ կ'արձանագրէ քարտուղարին նիստ դումարել երբ նկատէ որ կացութիւն մը ծանր է եւ կը սպառնայ խաղաղութեան։ Վերջին անգամ 1960ին է որ օգտագործուած էր այդ յօդուածը, պելժիական Քոնկոյի առթիւ։

Սուրիա որ միակ փրկարար լաստը կը մնար ըլալ, ինկաւ իր իսկ թակարդին մէջ եւ այսօր անձրեւած Ամերիկայի օդանաւակութիւնը կ'ուզէ, որ իբրեւ պատասխան խիստ ազդարարութիւն մը կ'ընէ Սուրիոյ եւ իր «բարի միջնորդութիւնը» կ'առաջարկէ, կարծես թէ 11 ամիսէ ի վեր «միջնորդութիւնը» որ չատ ալ բարի պտուղ չէ եղած ըլլայ, դեր չէ ունեցած Լիբանանի այս երկար հոգեվարքին մէջ։

Ազգին մարդ կը մեռնի, որո՞ւ հոգ։ Աշխարհ երկիր մը քարուքանդ եղած ու հազարաւոր երիտասարդներ սպանուած են հաշիւներու համար, որոնք իրենցը չէին եւ որոնց ծանօթ իսկ չեն։ Ծայրայեղութիւնը ու կատաղութիւնը հասած են աստիճանի մը, ուր այլեւս կը թուի թէ ազգին ոչինչ մնացած է։ Թղթածանները որ Հիլթընն մասն են մահմեդական գրաւումէն ետք, դիզուած դիակներ անսած են, անդամահատուած, կտոր – կտոր եղած։ «Գերի՞ բռնենք, ինչո՞ւ հատ, կ'ըսէ զինուորական ղեկավար մը, որուն պէտք է կերակրել, վիրաւորը պէտք է խնամել, մինչ դիակը...»։ Բայց դիակին իսկ չի բաւեր այլեւս, դիակին վրայ ալ մարդը պէտք է ցոյց տայ զազրելի բնազդը, ու անդամահատէ, կտրատէ եւ դեռ ինչե՛ր։

Միայն Երեքշաբթի օր, կ'ըսուի թէ 200 մեռեալ կար եւ աւելի քան 400 վիրաւոր։ Հաշուողը ո՞վ է։ Մահմեդական – յառաջդիմականները հասած են Քանոններու հրապարակը իսկ Հիլթընի գրաւումը արգիլած ապահոված է իրենց՝ ամբողջ ծովափին տիրապետութիւնը։ Բայց կռիւները ալ աւելի լեռ ալ բարձրացած են, որ դարձած է ապահով վայր մը ըլլալէ։ Ոնա ալ Պուլոնեի պաշտպանութեան համար « բանակ » մը կազմուած է Գնդ. Սոմբանիի հրամանատարութեան տակ։ Անոնք անշուշտ «զինուոր» չեն բայց Սոմբանի որոշած է վերակազմել Լիբանանի բանակը։ Ի դէպ, կարծես մոռցուեցաւ որ կայ նաեւ ուրիշ զինուորական մը՝ Զօր. Ահտապ, որ պետական հարուած մը ը – րած է...։

Քաղաքական դէմքի վրայ սրուան միակ նորութիւնը Ամերիկացիի մը մեկնումն էր դէպի Պէյրութ։ Նախկին դեսպան Ճոր – ճանանի, Սուրիացիներուն հետ երկար մը պիտի փնտռէ եղեր, քանի յարդ Փաէս սիրիանաւ ալ իր վախճանը գտաւ։ Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ չի լրեր անչուչտ, հին հոգատար, չի կրնար հոգեհան խօսքեր ընելու առիթը չօգտագործել, բայց Էտուար Սապլիէ բառերը չէր ծածկեր Զորեքշաբթի առտու երբ խօսելով Լիբանանի մասին, կը ձաղկէր մեծ Պետութիւնները ու մանաւանդ Ֆրանսան, որ 11 ամիսէ կը դիտեն մինչ «փոքրիկ ոտքերով Մաքիավելներու բարկութիւնը քարուքանդ կ'ընէ երկիր մը»։

×

Արաֆաթ առաջարկած է ճումալլաթի, որ ընդունի ութ օրուան հրադադար մը, թոյլ տալու համար որ Խորհրդարանի նիստ դումարուի եւ նոր նախագահը ընտրուի, բայց կը թուի թէ Տիւրզիներու ղեկավարը միտք չունի, քանի ատրն է կացութեան զինուորական դետնի վրայ։ Խօսակցութեանց կողքին սաստիկ կռիւ – ները կը շարունակուին Պէյրութի մէջ, ծանր թնդանօթներով եւ Միջին Արեւելք մամուլի գործակալութիւնը կ'ըսէ նաեւ թէ Տրիպոլիսի նաւահանգիստը վտան – գուած է վառելանիւթի գտարանի մը հըրդեհով, որ հակակշռի տակ չէ։ Հրդեհը երեք օրէ կը տեւէ ըստ Գահիրէ հասած լուրերու։

ԻՍՐԱՅԷԼ

6 ԱՐԱԲ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ, ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ, 300 ԱՐԱԲ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

— o —

Գալիլիայի լիճին մէջ է որ երեք – շաբթի օր ծանրակշիռ դէպքեր պատահեցան։ Հոդ կ'ապրին ծագումով արաբ բայց իսրայէլացի դարձածներ եւ ցարդ խնդիր չէր ծագած։ Համայնավար կուսակցութիւնն էր որ դործադուլի հրաւանդ տուած էր երեքշաբթի օրուան համար բայց բանուորները չէին հետեւած հրահանգին եւ հազիւ երեսուն առ հարիւր կը նկատուէր բանթողներու թիւը։

Արաբներու դժդոհութիւնը ծագած էր հողային ապատեփականացման խնդրէն եւ մարոնի քահանան՝ Շեհատէ – Շեհատէ օժանդակութեամբ Համայնավար կուսակցութեան «Հողին օրը» հռչակած էին երեքշաբթի։ Բախումները իսրայէլացի ոստիկաններու եւ Արաբներու միջեւ շատ բուռն եղած են։ Ապահովութեան ուժերը կրակ բացած են ցուցարարներուն վրայ։ Վեց արաբ մեռեալ (Արաբները կ'ըսեն 7) կայ եւ 31 վիրաւոր, 38 վիրաւոր ալ կայ ոստիկաններու մէջ։ 300 արաբ ձերբակալուած է։

Հոդեքշաբթի կացութիւնը հանդարտած էր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՐՕՇԸ ՊԻՏԻ ՁՄԱՅԱՆԻ ԵՂԵՐ...

Ամերիկեան 26 զինուորական կայան – ները պիտի վերաբացուին բայց... Թըրքական հասատատութիւններ եւ ոչ՝ «հասարակաց պաշտպանութեան հաստատութիւն»։ 6000 Ամերիկացիները, առ այժմ կը մնան։ Բայց ոչինչ կարգադրուած կը թուի քանի Զաղլայանկիլ չատ պատասխանական ոճով խօսած է Անգարա վերադարձին եւ չեչտած թէ Թուրքիա ոչ մէկ բարեփոխումի պիտի հանդուրժէ այս համաձայնութեան մէջ։ Հակառակ պարագային, կ'ըսէ Թուրքը, կայանները չեն վերաբացուիր։ Գալով Քիսինկէրի, «չատ մտահոգ է», որովհետեւ «եթէ Քոնկրէսը չվաւերացնէ... անդարմանելի վնաս մըն է Թուրքեամերիկեան յարաբերութեանց համար»։ Զաղլայանկիլ յայտարարած է որ զինուորական տարեկան օժանդակութենէն զատ (250 միլիոն տոլար), Թուրքիա նաեւ պիտի ստանայ տարեկան 70 միլիոն տոլարի վարկ մը ամերիկեան Լիֆտորրթ – Իմփորրթ Պանկէն նաեւ զինուորական նպատակներու համար։ Նախարարը ըսաւ նաեւ թէ «աժան գինով զինուորական կազմածներ ալ պիտի ստանանք որքան կարելի է չուտ»։ Զաղլայանկիլ աւելցուցած է թէ վերաբացուելիք 26 կայաններու պաշտօնէութեան հարիւրէն չիսունը Թուրք պիտի ըլլայ։

Այս առթիւ, Աթէնքի մէջ մտահոգութիւն կը տիրէ եւ կառավարութիւնը խորհրդակցութեան համար ետ կանչած է այն պատուիրակութիւնը զոր Միացեալ Նահանգներ ղրկած էր՝ Ցունաստանի ամերիկեան խարիսխներու շուրջ բանակցութիւններ վարելու համար։

Քանի մը տող

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Հանրապետութեան Նախագահը մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Ապրիլ 22ին։

ՍՊԱՆԻՈՑ մէջ կացութիւնը լարուած է եւ ոստիկանութիւնը առջի օր ձերբակալեց ընդդիմութեան պարագլուխը՝ Մարչելինօ Քամաչօ եւ նկատած ընկերվարական – համայնավար մամուլի ասուլիս մը, Ներքին նախարարին հրահանգով։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 29)

« ԱՐԱՐԱՏ »Ի ՆՈՐ ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի բաժակի 1/16րդ եզրափակիչ մրցումներու չարքին, Դոնի – Ռոստովի մէջ՝ «Արարատ» յաղթեց «բանակայիններ»ուն 0ի

×

ԵՒՐԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Խ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՑԵԱՆ

Տոմսակ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան Խորհ· Միութեան եւ իտասարդական առաջնութեան մրցում – ներուն, ախոյեան հանդիսացած է Երեւանցի մարզիկ Եուրի Վարդանեան (միջին ծանրութիւն), որ հաստատած է նոր մրցանիշ մը՝ 142,5 քիլօ։

×

ԷԴՈՒԱՐԴ ԱԶԱՐԵԱՆ ԱԽՈՑԵԱՆ

Ուկրանիայի Կիրովագրադ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած Արհեստակցական միութիւններու մարմնամարզութեան ան – հատական–խմբային առաջնութեան մըրցումներուն՝ Հայաստանի կողմէ մաս – նակցող Էդուարդ Ազարեան նուաճած է բացարձակ ախոյեանի կոչումը, յատկապէս յաջողութեամբ հանդէս գալով նժոյգի, պատաճողի, զոյգ փայտերու եւ օղակներու վրայ։

×

ՀԱՄԼԵՏ ԿԱՐՃԻԿԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է բանաստեղծ Համլետ Կարճիկեանի «Ապրելու օր» գիրքը, որուն մէջ ամփոփուած են հեղինակին վերջին տարիներու լաւագոյն գրուածքները, որոնց մէկ մասը տպագրուած է Հայաստանի ամսագրերու եւ թերթերուն մէջ։ Բանաստեղծի երգերու թեման է սէրը՝ մարդու եւ հայրենիքի նկատմամբ։ Համլետ Կարճիկեան, գրական – ստեղծագործական աշխատանքէն զատ, կը զբաղի խմբագրական աշխատանքով, երկար տարիներ աշխատած է հրատարակչութիւններու մէջ։ Վերջին տարիները Կարճիկեան կ'աշխատէր «Հայաստան» հրատարակչական տան մէջ իբրեւ խմբագիր։ Այժմ բանաստեղծը պետական թոշակով կ'ուսանի Մոսկուայի Մաքսիմ Գորկի գրականութեան հիմնարկին մէջ։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ՝ ԼԱԹՎԻՈՑ ՄԷՋ

Լաթվիական Հանրապետութեան գեղարուեստի թանգարանին մէջ բացուած է Հայաստանի ժողովրդական նկարիչներ Ցովհ· Զարդարեանի, Գրիգոր Խանջեանի եւ Ղուկաս Ջուբարեանի գործերուն ցուցահանդէսը։ Ցուցահանդէսը կը կազմակերպուի նաեւ Լաթվիոյ մէկ քաղաքներուն մէջ։

×

ՈՐԱԿ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱՒԷՏՈՒԹԻՒՆ

Տասներորդ հնգամեակը պիտի ըլլայ բարձր որակի եւ հանրային արտադրութեան մեծ արդիւնաւէտութեան հնգամեակ։ Աշխատանքի արտադրութեան կարողութեան բարձրացման հաշւոյն պիտի ապահովուի արդիւնաբերական արտադրանքի աճի մօտաւորապէս 90 տոկոսը, պիւղատնտեսութեան եւ շինարարութեան մէջ ձեռք բերուելիք ամբողջ աճը։ Կը նախատեսուի արդիւնաբերութեան մէջ աշխատանքին արտադրական ուժը բարձրացնել 30–34 տոկոսով, պիւղատնտեսութեան մէջ՝ 27–30 տոկոսով, շինարարութեան մէջ՝ 29–32 տոկոսով։

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

(ԲԱՌԳԻՐՔ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԼԵԶՈՒԻ)

Բ.

դ) ԳՐԱԲԱՐԷ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ

«Ջէք» = *զէյթին*։ դարձեալ՝ «*զէյթին եաղը*»։

ե) ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԷ ԳՐԱԲԱՐ

«Ցգեղ· գէշ տեսք ունօղ· չիրխին, սուրաթ-սըզ = *տգեղ· անգեղ· անգեղեայ· անգեղապաճոյճ· անվայելուչ· անտիպ· կամ տխեղծ· տղխեղծ· տգեղծ· զժգոյն· ձամձամ· խրթնի· խոշորագեղ· խոժո – ռագեղ· անտպաւոր· անտպաւորական· չարատիպ*։

Կամ այսպէս· անտեսիլ, զարշատեսիլ, զազրատեսիլ· խրթնատեսիլ· տղտկա – տեսիլ· չարատեսիլ· ժանդատեսիլ։ Եւ կամ այսպէս· անդիտակ, անտեսակ· զազրատեսակ· տղտկատեսակ· խրթնա – տեսակ· գձձատեսակ· գաժանատեսակ· չարատեսակ։ Խիստ Տգեղ· գաթը չիրխին = *տգեղագոյն· անգեղագոյն· կրկնա – տգեղ· ամենատգեղ*»։

Վերեւի օրինակներու բացատրութեան մէջ՝ նշմարելի են Թրքերէն բառեր։ Այսպէս՝ տիէիլի թաշ, էիւրէուկ, խայխմ գիր, զէյթին, զէյթին եաղը, չիրխին, սուրաթ-սըզ, գաթը չիրխին, եւայլն։

Թրքերէն բառերը չար խոտի նման տարածուած էին ռամիկ լեզուին մէջ։ Ճարտեւ այլ կանոնաւոր ճիգով՝ Մխիթար եւ իր յաջորդները հետզհետէ քաղահան ըրին այդ մացառները՝ աշխարհաբարին տալով հերկուած եւ հարազատ տեսք մը։ Ցաճախ՝ նոյն դիրքը բազմաթիւ անգամներ տպած են, անոր մէջէն յաջորդաբար վերցնելով Թրքերէն բառերը որպէսզի ա՛յս ձեւով հետզհետէ մաքրուի աշխարհաբար գրական լեզուն։ Աւիկա պզտիկ արդիւնք չէ։ Պէտք չէ մոռնալ նաեւ որ մինչեւ 20րդ դարու սկիզբները ազգին մէջ լոյս տեսած հրատարակութիւններուն կէսն աւելի Մխիթարեան զոյգ տպարաններէն ելած են։

×

Բառարանի Ա. Հատորին ճակատը զբաղուած են հետեւեալ տողերը·

«Բառգիրք Հայկազեան Լեզուի
բաժանեալ յերկուս Հատորս
Ցորոց յառաջնումն որ է տպագրեալս այս, պարունակեալ զոն յուղնախուռն բազմութիւք բառից աստուածաշունչ գրոց, եւ այլոց երեւելի մատենից լեզուագէտ դպրապետաց»։ «Մեկնեալ 'ի սմա մանաւանդապէս՝ մանրակրկիտ բացատրութեամբ անուանք կենդանեաց· տնկոց, ականց, հաւուց, ձկամաց, դրամաց, գործեաց, եւ այլոց կահուց, եւ կարասեաց»։

«Արարեալ 'ի Մխիթարայ վարդապետի սեբաստացւոյ՝ արբայ հայր կոչեցելոյ՝ աշխատակցութեամբ աշակերտաց իւրոց»։

«Ցամի փրկութեան մերոյ 1749։ Մայիսի, 19։ Իսկ 'ի թուականութեան հայոց ռճղը»։

Մխիթար՝ անվեհեր մօտեցաւ գործին եւ բառարանին ձեռնարկը սկսաւ 1727ին, իր աշակերտներու, գլխաւորապէս հայր Մկրտիչ Անանեանի աշխատակցութեամբ։ Երկար ընդհատումէ մը ետք՝ վերսկսաւ գործը 1742ին եւ Ա. հատորը վերջացաւ 1745ին։ Հրատարակուեցաւ 1749ի Մայիսին, Մխիթարայ մահէն քանիերկու օր ետք։ Մխիթար չտեսաւ իր աքնաղան աշխատանքին արդիւնքը։

Բ. հատորը լոյս տեսաւ քանի տարի յետոյ՝ 1769ին, ժրաջան եւ արդիւնաւոր աշխատութեամբ Մխիթարայ աշակերտներուն՝ Հ. Մկրտիչ Անանեանի, Հ. Իգնատիոս Խաչատրեանի, Հ. Սահակ Ամիկեանի եւ ուրիշ միաբաններու։

Մխիթար Ա. հատորի սկզբնաւորութեան կը գրէ, «Բան առ ընթերցօղս յաղագս առաջիկայ բառարանի

... մանաւանդ մեզ, որք յանձն առաք զդործ մեծ եւ տաժանելի· վասն զի՝ թէ պինչ է կազմել զբառդիրք, ոչ ոք գիտէ, բայց միայն նա, որ յօրինեալ իցէ երբէք զնոյն։ Եւ այս եւս քան զեւս ծանրանայ մարդոյ, եթէ ոչ ունիցի առընթեր զբառարանս ինչ, կամ ոչ ոք իցէ յառաջեալ քան զնա 'ի յօրինել զնոյն ըստ կարգի· այլ ինքնին 'ի բնուստ նորոգ կազմիցէ։ որպէս մեզ յայսմ աշխատասիրութեանս դիպեցաւ»։

Ուրիշ խօսքով՝ կ'ուզէ ըսել թէ գիտակցաբար սահմնած է մեծ եւ տաժանելի գործ մը։ Առաւել եւս ծանր՝ որովհետեւ գոյութիւն չունէր առընթեր ուրիշ որեւէ բառարան որմէ կարենար օգտուիլ, եւ ո՛չ ալ իրմէ առաջ ոեւէ մէկը կարգին բառարան մը պատրաստած էր։ Կ'աւելցնէ թէ հարկադրուած է նոր բառարան մը կազմել... եւ թէ միայն բառարան մը յօրինո՛ղը գիտէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ բառարան յօրինել։

Լեզուն աղքատացած էր։ Կարելի է նոյնիսկ ըսել թէ լեզուական անիշխանութիւն կը տիրէր հայերէնի վրայ։ Կարգկանոն չունեցող կեանքը պակսէր, եւ ասոր հետեւանքով՝ շատեր իրենց ըմբռնածին — կամ ուզածին — համեմատ կը դործածէին հայերէն բառերը։

Ս. Ղազարու լուսաւոր բերդէն՝ Մխիթար Գոշ դրագրեց չատ հիմնաւոր թէեւ չատ դժուարաւ իրագործելի ծրագիր մը։ Ծրագրեց մաքրել լեզուն այդ ժամանակուան խեղաթիւրումներէն, տալով անոր իր ոսկեդարեան վայելուչ ձեւը։

Նախ մաքրեց լեզուն ունիտարական լատինակերպ աղճատումներէն։ Դուրս սըպրդեց անհամար օտար եւ խորթ բառեր (պարսկերէն, վրացերէն, Թրքերէն, արաբերէն, սորերէն, պուլկարերէն) որոնք մուտք դտած էին հայերէնի մէջ իբրեւ հետեւանք զանազան երկիրներու մէջ հաստատուած հայ գաղութներու։

Ուղղագրութիւնը ճշդեց, այդ ժամանակուան տուեալներու հիման վրայ։

Բառերու ճշդրիտ իմաստը տուդելու համար կը պրպտէ հին գիրքերը, մադէ կ'անցընէ ոսկեդարեան հեղինակները եւ կը դիմէ, ինչպէս կ'ըսէ Լէօ, «աստուածաշունչի հայերէն Թարգմանութեան իբրեւ առատ եւ մաքուր աղբիւր...»։

Բառերու ճիշդ միտքը տուդելու համար կ'ուսումնասիրէ կենդանի լեզուն եւ ժողովրդական բառերը կը բաղդատէ յայտնի հեղինակներու գլուխներուն հետ։

Հ. Մեսրոպ Ձանաչեան կը գրէ, «Ասկա առաջին մեծ փորձն էր հայերէն լեզուի բառարանի մը, եւ ասոր համար չատ դժուարին ձեռնարկ մը, սակայն եղաւ հիմնաքարը եւ վերկուբիւնը մեր լեզուին տդէտ եւ անճաշակ գեղծումներով զայն ապականողներու դէմ»։ (Պատմութիւն Ս.Ղազար, Հայ Գրականութեան, Ս. Ղազար, 1953, էջ 24)։

Մխիթար առաջինը եղաւ կանխամտածութիւնը ունենալու հայ ռամիկին համար բառարան — ինչպէս նաեւ քերականի — հրատարակելու։ Բ. հատորին 4րդ մասը (416 էջ) յատկացուած է գրաբարէ աշխարհաբարի, եւ 5րդ մասը (700 էջ) աշխարհաբարէ դրաբարի։ Ասիկա իր գործունէութեան մէջ՝ կարեւոր տեղ մը կը բռնէ որովհետեւ մեծ միտք մը պէտք է ըլլար որ այդ խիստ դրաբարեան դարուն՝ մտածէր աշխարհաբարի մասին։ Ձափազանցուած չըլլար ըսել թէ Մխիթար, մեծ մասամբ, աշխարհաբարի հիմը դրաւ։

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

(Շար· 2)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐԵՂԷՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ

— o —

Ա.

Հայաստան՝ քարերու երկիր։

Հայ բանաստեղծներ խոր ներշնչումով արտայայտած են իրենց տողերուն ընդ – մէջէն Հայաստանի քարերու հոին չնչող հայ հոդին։ Համօ Սահեան՝ Հայաստանի քարերուն ձօնած իր մէկ բանաստեղծու – թեան մէջ կ'ըսէ·

Քարեր, քարեր Հայաստանի,
Սարերն ի վար հոսող քարեր,
Երկինքին ի վեր խօսող քարեր...

Եւ քարեղէն այս թանգարանը՝ Հայաստան, իր հողին վրայ ունի քարեղէն կոթողներու երկար չարք մը, քարեղէն մեղեդիներ ըլլան կարծէք, որոնց ամբողջութիւնը կը կազմէ՝ հազարամեակներու պատմութիւն ունեցող Հայաստանի քարեղէն համանուագը։

Քարեղէն այս համանուագը, որ հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ կը ներկայանայ մեզի իբրեւ ճարտարապետութիւն, իր մէջ կ'ընդգրկէ զարգացման զանազան դարաշրջաններ։ Այսօր, հեթանոս թէ քրիստոնեայ դարերէն մեզի ժառանգ մնացած քաղաքներու, ամրոցներու, տաճարներու եւ դամբարանային շինութիւններու մնացորդները կը վկայեն թէ նախահայկական Հայաստանի մէջ իսկ ճարտարապետութիւնը զարգացած արուեստ մըն էր։

Հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցող հայկական ճարտարապետութիւնը հելլենիզմի գարաշրջանին, իւրացնելով հանդերձ յունական եւ փոքրասիական երկիրներու շինարարական արուեստի որոշ տարրերը, պահած է իր ինքնատիպ բնոյթը եւ ազգային յատկանիշները, հասնելով զարգացման բարձր աստիճանի։ Ցիշեալ դարաշրջանին, Հայաստանի մէջ կը կանուցուին բազմաթիւ քաղաքներ, աւաններ, ամրոցներ, պալատներ, տաճարներ, թատրոններ, կամուրջներ, բաղնիքներ եւայլն։ Այդ բոլորէն, դժբախտաբար, չատ քիչ բան հասած է մեզի։ Աչքի չկոխող յատկանշականը՝ հայկական հելլենիստական ճարտարապետութիւնէն, մեզի հասած Գառնիի հեթանոսական տաճարի աւերակներն են, որոնց մէջ կատարուած պեղումները ցոյց տուին թէ տաճարը հաւանաբար կառուցուած պէտք է ըլլայ Քրիստոսէ առաջ Գ. դարուն եւ վերակառուցուած՝ Ա. դարուն (Ք. Ա.)։ Գառնիի տաճարը կանգուն մնացած է մինչեւ ժի. դարու երկրորդ կէսը։ Կործանած է 1679ի երկրաշարժի առեն։ Գառնիի տաճարի վերականգնումին նախադիծի հեղինակն

(Շար· 2)

ԳԱՒԱՌԱՑԻ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԻՆ

Իր պաշտօնատեղին հասնելէ առաջ՝ Եփրատի հունէն անցնելու պահուն ջուրին կուտայ իր վկայականը (տիպլոմ), որուն մասին ինքն իսկ կը պատմէ եղեր իր բարեկամներուն, աննման հեզնութեամբ։ Բնազդաբար վերլուծելով թէ դեռ ինք արժանի չէ եւ ոչ ալ կազմուած՝ նախամեծար կը սեպէ առանց վկայականի ներկայանալ որոշուած պաշտօնատեղին։

Մեծնալու, զարգանալու եւ կազմուելու ուղղափառ հայեացքով կը յանձնուի կրկէսին, ուր կը պաշտօնավարէ միշտ դիտակցելով իր ազգանուէր պարտականութեան։ Ընքուշէն կը վերագառնայ Խարբերդ ուր տարիներու ընթացքին փոխն ի փոխ կը վարէ Սարգիս եւ Պետրոս ախթարհուչակ վարդապետներու առաջնորդական քարտուղարութիւնը։ Կը պաշտօնավարէ նաեւ տաճն մըն ալ Բղիի Խուփս գիւղին մէջ իբրեւ ուսուցիչ Մխայեալ Ընկերութեան։ Ու վերջապէս 1884ի տաճնները կը հաստատուի Խարբերդ, կը ստանձնէ Սմբատեան Թաղային վարժարանի ուսուցչութիւնը, կը տեղափոխուի Ս. Ստեփանոս եւ անկէ ալ Ս. Յակոբ Թաղը, ուր կը հիմնուի իր երազած կեդրոնական վարժարանը։

Դպրոցական շրջանակէն սկսեալ հրապարակագրողի եռանդ մը կ'արթննայ իր մէջ ու կը հրատարակէ ձեռագիր պարբերական մը «Թռչնիկ» անունով։

1880 Թուականին կը սկսի գաւառական թղթակցութիւններ ղրկել Պոլսոյ Թերթերուն, «Մասիս» օրաթերթի եւ առաւելապէս «Արեւելք»ի։ Իր բոլոր թղթակցութիւնները գաւառի կրթական, առաջնորդական, հոգաբարձական կամ միջավայրի զանազան խնդիրներ յարուցանող հարցերու շուրջ եղած են եւ սակայն այս բոլորին հետ միասին անոնք իրապէս զուրկ եղած չեն ձեւի ու վրձինի գունագեղութենէն, յաճախ պատկերաւոր ոճեր եւ բանաստեղծական խանդաղատանքով հիւսուած իր այս կարդի թղթակցութիւնները։

Ի մէջ այլոց՝ իր տաղանդին ու հմտութեան նուիրագործումը կը պարտի Պոլսոյ «Հայրենիք»ին։

Իր սրամիտ հեգնութեամբ յօրինուած «Էմիլէ» խորագրով յօդուածը կը հրատարակուի Շահնազարեանի եւ Աբփիարեանի Թերթին մէջ 93 Թուականին եւ այդ թափանցող հեգնութեամբ պերակերտ է-

×

Անտարակելի ճշմարտութիւն է յարգելի ունկնդիրներ, Թէ ազնուական դասու պատկանող գրագէտ մտաւորական մը չէ կրնար պատկերացնել գաւառի կոչտ ու կոպիտ, սակայն խորքով բազմիցս ազնուացած գրականութիւն մը։ Հոս կը նկատենք մեր ներփակեմ խօսուն օրինակ մը որ հետեւեալն է·— Ցաւէտ անմոռանալի կիրակնան Հրանդ գաւառացի (Քալու) իր «Պանդուխտ սրտակեղեք նամակներով»ը տուած է ընդհանուր կեանքը գաւառացիներուն զոր երբեւիցէ ուրիշ մը կարող պիտի չըլլար նոյնքան հոժարակամ եղանակով պատկերացնել գարնան գիւղացիին կեանքը։ Խաչին լոյսը Թող կաթկթի յաւիտենապէս այն մեծ Մխիթարեան սեռունդին պատկանող Հայր Ղ. Ալիշանի գերեզմանին, որ եղած է եզակի անձնաւորութիւնը, որ կարողացած է քննադրել, բանաստեղծել առանց տեսնելու ո՛չ հայրենիքն Հայոց աշխարհին եւ ոչ ալ իր չատ սիրած հայ ժողովուրդը։ Բացառիկ դէմք եւ պաշտամունքի նչխար Ալիշանն Մխիթարեան տոհմէն։

Նիւթէն չեղելու տրամադրութիւնս կը զսպեմ ու կը շարունակեմ։

Գաւառացի Թլկատինցիի կենսագրութիւնն ու կեանքը· ծնած է 1860ին Խարբերդի Խուլլու (Թլկատին) գիւղին մէջ, մկրտչական անուն է Յովհաննէս Ցարութիւնեան որ յետոյ որպէս ծածկանուն կ'առնէ իր չատ սիրելի գիւղին անունը ու կ'ըլլայ Թլկատինցի։

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

(Շար· 2)

ու աշխատանքներու ղեկավարն է Ճարտ. Ա. Սահինեան:

Երբ քրիստոնէութիւնը պաշտօնական կրօնք կը դառնայ Հայաստանի մէջ (301), կրնայ կ'ուռնի հայ քրիստոնէական արուեստը, այդ կարգին՝ հայ ճարտարապետութիւնը, որուն արտայայտութիւնը կը տեսնուի Դ.–Է. դարերէն մնացած ճարտարապետական կոթողներու մէջ: Այդ դարերէն մեզի հասած ճարտարապետական կոթողները առաւելաբար տաճարներ են եւ եկեղեցիներ: Աչխարհիկ շինութիւններ քիչ են, եղածներն ալ կիսաւեր վիճակի մէջ: Այս կարգի ճարտարապետական նմոյշներէն յիշենք՝ Աթերդի բազմայարկ պալատ – ամրոցը (Է. դար), Դուինի կաթողիկոսական պալատը (Զ.–Է. դար) եւայլն: Հայ քրիստոնէական ճարտարապետութեան արուեստը իր ծաղկումին կը հասնի Աբշարունեաց Թագաւորութեան ականաւոր, մասնաւորաբար Զ. դարու կէսերէն մինչեւ Է. դարու վերջերը: Ցիշատակուելու արժանի կոթողներ են՝ Հռիփսիմէի գեղակերտ եկեղեցին եւ հայկական ճարտարապետութեան դլուխ գործոցներէն Զուարթնոց եռայարկ տաճարը, որ զարդարած է նաեւ որմնաքանդակներով:

Ք.–Ը. դարերուն Հայաստանի մէջ կը սկսի կառուցումը կեդրոնագմբեթ տաճարներու, որոնց նմոյշներն են Աւանի եկեղեցին, Հռիփսիմէ տաճարը, կառուցուած՝ կամիտաս կաթողիկոսի հրամանով (618): Նոյն ոճով կառուցուած հրաշալի յուշարձան մըն է Զուարթնոցը, որ նար. թ. Թորամանեանի կարծիքով, ո՛չ միայն հայ, այլեւ ընդհանրապէս աւանդական չրջանի ճարտարապետութեան հայկական կոթողներէն մէկն է:

Ինչպէս առաջուայ այս չրջանը կը հարուստ հայկական ճարտարապետութեան տեսական չրջանը: Հայկ. դասական ճարտարապետութեան ոճի յատկանիշներն են՝ տիպարիտական տեսակէտէն, պարզութիւն, ներդաշնակութիւն, զուսպ արտայայտութիւն, իսկ կառուցողական տեսակէտէն՝ մերժում որեւէ աւելորդ ծախսի կամ տարրի դոյութեան, եւ չինարարական մեծ միտումներու (գմբէթ, որմկալներ) համադրումով՝ ամբողջական միութեան մը ստեղծումի ձիգը:

Ք. դարուն Հայաստանի մէջ ճարտարապետական կառուցումներու թափն ու արդյունքը կանդ կ'առնէ Արաբներու տիրապետութեամբ: Շուրջ 150 տարուան ամուլ չրջանէ մը ետք՝ Թ. դարուն կ'ելլայ նորէն ու կը սկսի աչխարհին մէջ նկատի կուգան հայ ճարտարապետութեան վերածնունդի նշանները: Այս մասին կը վկայեն Տաթեւի եկեղեցին, Ս. Առաքելոց Նախավկայի վանքը (այժմ Իրանի եւ Նորք. Միութեան սահմանին վրայ): Թ. դարուն կը զարգանայ քաղաքային եւ ռազմավարական ճարտարապետութիւնը: Կը կառուցուին պարսպապատ քաղաքներ, բերդաքաղաքներ, ամրոցներ, պալատներ Անիի, Կարսի, Ոստանի, Մանազկերտի մէջ եւ այլուր:

Վասպուրականի հայ ճարտարապետութեան մէջ՝ քաղեղէն համանուագի ղեկավարն է ճարտ. Մանուէլ, որ իր կառուցումներով մեծ ու թանկագին աւանդ թողած է հայ ճարտարապետութեան դանձարանին մէջ: Ճարտ. Մանուէլ կառուցած է Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցին (915–921), Վարագայ եւ Նարեկայ վանքերը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ այլ ամրոցներ:

Աղթամար կղզին կը դանուի Վանայ լճին հարաւը: Կղզին կը պատկանէր ուրարտական ծագումի ունեցող Ի չուտունեաց նախարարական տոհմին (Ա. դար, Ք. Ա.): Կղզիի անմատչելի դիրքը յատուկ ուշադրութիւնը կը դրաւէ Վասպուրականի Գագիկ Թագաւորի (908–931), որ կը մեծցնէ զայն ու կը չրջապատէ ամբարտակով, ապա՝ պարիսպով: Իր կառուցած արքայական պալատը՝ կղզիին կեդրոնը, կը հանդիսանար հոյակապ յուշարձան մը հայկական ճարտարապետութեան: Կղզիին վրայ կատարուող շինարարական աչխատանքները կը դեկավարէին տաղանդաւոր ճարտարապետ Մանուէլի կողմէ, որուն գործերուն մէջ, ինչպէս նչեցինք, յատուկ տեղ կը դրաւէ Ս. Խաչ եկեղեցին, որ դարերով դիմացած է ժամանակին եւ բնութեան տարերքին: Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցին հրաչակաւոր է իր պատկերաքանդակներով: Հոն պատկերուած է Գագիկ Թագաւորը, որ իր ձեռքին մէջ կը կրէ իր կառուցել տուած եկեղեցւոյ օրինակը: Անոր դիմաց քանդակուած է Քրիստոսի պատկերը, որուն, կարծէք, Գագիկ Թագաւոր կը մատուցանէ իր կառուցել տուած եկեղեցին: Աղթամարի եկեղեցւոյ եւ վանքի բոլոր ճակատներուն վրայ կը տեսնուին բերքահաւաքի, որսի, խաղողի տեսարաններ, զորս այնքա՛ն նրբութեամբ եւ ճաշակով քանդակած է ճարտարապետ – քանդակագործ Մանուէլ:

Բագրատունեաց Հայաստանի քաղաքական, վարչական, քաղաքակրթական եւ գեղարուեստի կեդրոնն էր Անի, իր հարիւր հազարի հասնող բնակչութեամբ, միջնաբերդով, պալատներով եւ հազար ու մէկ եկեղեցիներով: Այս չրջանի ճարտարապետութեան պատմութեան մէջ կը վայլի անունը հայ արքունի ճարտարապետ Տրդատի, որու տաղանդին արդիւնքներն են՝ Աբգինայի տաճարը, Անիի տաճարը (1001), Գագկաչէն Ս. Գրիգոր եկեղեցին, որ կառուցուած է Զուարթնոցի նմանութեամբ, Հովիւի եկեղեցին, Հաղպատի եւ Սանահինի վանքերու գլխաւոր եկեղեցիները եւ բազմաթիւ ուրիշներ: Տրդատ ճարտարապետն է որ նորոգած է Կ. Պոլսոյ Ս. Սոֆիայի տաճարը (993):

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ... ՓԱՐԻԶԷՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

— o —

Հայրենակիցներու կոկիկ բազմութիւն մը, հայկաչուն չատ հաճելի ժամեր ապրեցաւ Մարտ 28ի կիրակին, միջօրէէն եւրեկոյ, չնորհիւ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին սարքած տարեկան ճաշասեղանին, մայրաքաղաքիս նորակառոյց չքեղ պանդոկին՝ Սոֆիդէլի սրահներէն միոյն մէջ:

Մինչ ստամոքսները լիովին կը գոհացուէին ընտիր ճաշացուցակի մը սպասարկութեամբ, հայրենաբաղձ հոդիներուն եւս կ'ընծայուէր բերկրալից վայելք մը՝ չնորհալի անդամուհիներու ինքնաբուխ երգերով, արտասանութիւններով եւ պարերով, բայց այդ մտերմիկ հաւաքոյթի ոգեւորութեան, առաւել փայլ մը կ'աւելցնէին, իրենց սիրայօժար օժանդակութեամբ, երգիչ Պետիկ, իր հմայիչ ձայնով եւ համակրելի նուագածու մը՝ Մինաս, իր կիթառին քաղցրալուր եղանակներով, աւելորդ է յայտնել, բոլորն ալ հայկական:

Ճաշի սկզբնաւորութեան, Փարիզի մասնաճիւղին հնաւուրց եւ անխոնջ անդամուհիներէն Տիկին Թագէոսեան, կորովի ուղերձով մը ներբողը կը հիւսէր կատեցի այդ տիպար կազմակերպութեան, այնքան ճոխ՝ իր ազգասիրական եւ մարդասիրական հաւատարիմ ծառայութիւններով. կ'արժէ որ տամ իր խօսքերէն մէկ քանին.— Ինչպէս բոլորդ գիտէք, իր ծագումին առաջին օրերուն իսկ, Կապոյտ Խաչի առաջին մտածումն է եղած, համաձայն զաղութիս պահանջած պայմաններուն, հետապնդել հայրենասիրական եւ բարեսիրական նպատակներ: Փոքրերու օգափոխութեան կայանի մը հաստատու – մին առաջին ձեռնարկողն է եղած մեր Կապոյտ Խաչը. իր կարելիին սահմանին մէջ, չուտափոյտ օգնութիւն՝ չքաւոր – ներու կամ հիւանդներու: Նախանձախընդիր հայ մանուկին հայեցի ուսման կամ դաստիարակութեան, հայերէնի բազմաթիւ դասընթացքներ է կազմակերպած Ֆրանսայի հայաչատ բոլոր անկիւններուն: Մինչեւ համաչխարհային երկրորդ պատերազմի նախօրեակին, ունեցած ենք 12–15 դասընթացքներ, որոնց իւրաքանչիւրը կը հաչուէր 50–55 աչակերտներ. հայերէնի այդ դասաւանդութեան չնորհիւ է որ մեր այսօրուան միջին սերունդին կարեւոր մէկ մասը կրնայ արտայայտուիլ իր մայրենի բարբառով ու նաեւ զայն կարդալ ու գրել: Դժբախտաբար սակայն, չենք կրնար չխոստովանիլ որ բոլորովին մոռցէ է այսօրուան պատկերը այդ մարզի մէջ. հակառակ մեր անձնազոհ ջանքերուն, նոյն դասընթացքները տարաժամ երեւոյթ մը կը ներկայացնեն այս նոր օրերուն. քանի՛ չափ աչակերտներ համրող դասընթացք մը, հարկադրուած է մեծ յաջողութիւն մը համարիլ այդ, իսկ ինչ կը վերաբերի մեր Փարիզի մասնաճիւղին դասարանին, ափսո՛ս, հոն կը հաւաքուին հազիւ եօթը փոքրիկներ: Թէ ինչո՞ւ այս զգալի նուազումը, պատճառը զաղտնիք մը չէ. այլ պարզապէս ծնողքներու ցաւալի թերացումը իրենց զաւակներուն, Մեծասքանչը սորվեցնել տալու անհրաժեչտութեան նկատմամբ: Բայց հակառակ այդ տխուր երեւոյթին, եւ ի դին մեծ զոհողութեանց, մենք վճռակամ՝ նօրէն պիտի չարունակենք պահել Փարիզի մեր փոքրիկ դասարանը»:

Սեղանակիցներէն Պ. Ժիրայր Դատարեան, չատ գեղեցիկ բառերով ջատագովեց Կապոյտ Խաչի ժրաջան գործունէութիւնը, նոյնիսկ դժուարին պարագաներու մէջ եւ արդարօրէն չնորհաւորեց անոր անդամուհիներուն — տարեց ու երիտասարդ — ծախսահարելի անձնուիրութիւնը:

Հաճելի ժամերը չուտ կը սահին. երեկոն կը հասնէր. պէտք էր մեկնիլ, սակայն բոլորին ալ բաղձանքն էր, ոչ թէ յառաջիկայ տարի, այլ մօտալուտ ժամադրութեան մը՝ Կապոյտ Խաչի ջերմիկ մթնոլորտին մէջ:

ԳԵՂԱՄ

Էսաեան Սանուց Միութեան

ԵՐԻՏ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Էսաեան Սանուց Միութեան երիտասարդաց յանձնախումբը պարանոցիկ ցերեկոյթ մը կազմակերպած էր Մարտ 28ին, կիրակի ժամը 15էն 22 Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Երիտասարդները մեծ ջանք թափած էին զարդարելու սրահը դունաւոր լապտերներով եւ այլ զարդարանքներով, խիստ ճաչակաւոր դարձնելու համար զայն:

Վտանգ նուագախումբը, ինչպէս նաեւ ուրիչ նուագախումբ մը կը վարէին պարերը: Շատ ուրախալի էր տեսնել մօտ 120 երիտասարդ – երիտասարդուհիներու ներկայութիւնը սրահին մէջ, որոնք խան – դավառ մթնոլորտի մը մէջ կը պարէին հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Առաջին անդամն ըլլալով կը հանդիպ – պէինք աւելի քան քառասուն երիտասարդ – երիտասարդուհիներու հայկական չուրջպարերու այսքան խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

Ոգեւորութիւնը այն աստիճանի հասած էր որ դժուար եղաւ վերջ տալ հանդիպ – սութեան որոչեալ ժամուն:

Շնորհաւորելի է Էսաեան Սանուցը, որ կրցած էր ի մի հաւաքել այդքան հայ երիտասարդութիւն եւ խանդավառել զանոնք հայկական սրահի մը մէջ:

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ԾԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրայիճ, քնտաճեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒ ՆԿՈՒՂԸ

— Իսկ ես ալ կ'ըսեմ քեզի թէ պէտք է ես մեռնիմ, մռնչեց Ռոլան. մահէն ուրիշ ազատում չկայ ինծի, դունէ քեզ ազատելու համար մեռնելովս պարտակատուութիւնս կատարած կ'ըլլամ. դուն իմ մայրս ազատեցիր, ես ալ ատոր փոխարէն քեզ պիտի ազատեմ... մօրս ըսած չէի՞ր որ հոգիով եւ մարմնով իրեն անձնատուր պիտի ըլլաս. անոր ընելիքդ ինծի ըրէ այժմ, մտիր...

— Տէր իմ, ատանկ բան մի պահանջէք ինէ, ես ձեզի ծառայած ըլլալու համար էր որ ատանկ խոստում մը տուի ձեր մօրը եւ ոչ թէ ինքզինքս ազատելու համար:

Ռոլան Սքալապրինոյի ձեռքերը բռնեցուց եւ դոչեց.

— Ձիս մտիկ ըրէ, դուն քու նկուղիդ մէջ միայն մարմնով է որ կը չարչար – ուիս, անօթութենէն, ցուրտէն, լռութենէն եւ մթութենէն կը տառապիս, երեւակայէ որ այս տանջանքները բաղդատելով իմ հոգեկան տառապանքիս հետ, ոչինչ են, ոչինչ... աչքիդ առջեւ բեր, իմ հոգիս չատ աւելի անօթի է քան թէ քու փորդ, իմ միտքս չատ աւելի խաւարած է քան թէ քու գերեզմանդ եւ քու բանտիդ խաւարը արեւ մըն է իմ սիրոյս խաւարին քով...

— Տէ՛ր իմ, տէ՛ր իմ...:

— Եթէ մերժելու ըլլաս այս ծառայութիւնը մատուցանել ինծի, մինչեւ անձնասպան ըլլալու միջոց մը դտնելս, դեռ հոս պիտի տառապիմ, ըսաւ Ռոլան անոր խօսքը կտրելով:

Աւազակը կսկծալի աղազակ մը արձակեց:

Առիթ մը կը ներկայանար այժմ իրեն:

Առաջին ծառայութիւնն էր որ պիտի մատուցանէր Ռոլանի եւ ան ալ՝ անոր մեռնելուն օգնելու ծառայութիւնն էր... Ի՛նչ սարսափելի բան...:

— Ո՛հ, անկարելի է, տէր իմ, ահռելի՛ է, մրմնջեց ան:

— Մօրս հնազանդելու երդում չըրի՞ր:

— Այո, ըրի... բայց...

— Պէտք է զաւկին հնազանդիս...:

— Շնո՛ւհ, տէր իմ շնո՛ւհ, մրմնջեց Սքալապրինօ:

— Իջիր, վար իջիր սըկէ, հրամայեց Ռոլան:

— Բայց ահա՛ այս միջոցին դուրսէն խուլ մռնչիւն մը լսուեցաւ... սոսկալի պայթում մը...:

Փոթորի՛կ...

. . . . . .

Մահապարտը ընդոստ վեր ցատքեց իր տեղէն եւ սեւ կնգուղին տակէն աչքերը խոշոր խոշոր բացած դրան մօտեցաւ:

Դուրսէն դրան բացուելուն աղմուկը լսուեցաւ եւ մահապարտը իր կնգուղին տակէն տեսաւ որ քանի մը զինուած բանտապահներ եւ զինուորներ, եռեւնին ուենալով կարմիրներ հագած մարդ մը, ներս կը մտնէին:

— Պատրա՞ստ ես, հարցուց ձայն մը:

— Պատրաստ եմ, պատասխանեց մահապարտը:

Բայց հեռուէն այնպիսի ահեղ դոռ ու դոչ մը լսուեցաւ որ՝ մահապարտին ձայնը խափանուեցաւ:

Զինուորները չրջապատեցին զայն: Քահանայ մը բաներ մը մրմռալ սկսաւ: կարմիրներ հագած դահիճը առջեւ անցաւ:

Բայց այս միջոցին չանթ մը ամպերէն վար խոյանալով բանտին պատերուն զարնուեցաւ եւ մեծ աղմուկով չառաչեց:

Մահապարտը տեսաւ որ բանտապարտներն ու զինուորները գետնին կը սկսէին, իսկ քահանան երեսը կը խաչակնքէր:

Բանտին նրբանցքները ծծումբի կծու հոտով մը լեցուեցան...:

Իրարու ետեւէ քանի մը կայծակ եւ որոտում:

Ամբողջ սանդուխէ մը վեր ելլել սկսաւ: Բայի մահապարտէն, միւսները դողի մէջ էին...

Ամէն մէկ չանթի հարուածին կը սարսռային:

Մահապարտը ազատ չունէր առնել սկսաւ. մաքուր օդ ծծել սկսած էր:

Բայց վարը, այն նկուղին մէջ ուրկէ մահապարտը դուրս ելած էր, գետնուղիին բերանը գոցող սալայատակը չարժիլ սկսաւ, բացուեցաւ եւ տակէն վայրենի դլուխ մը ելաւ դուրս:

Նկուղին դուռը բաց ձգուած էր...:

Ի՞նչ պէտք կար դուռը դոցելու երբ ներսը մարդ չէր մնացած:

Ուրուականը գետնուղիէն դուրս ելլելով ուրախութեան մռնչիւն մը արձակեց:

ՄԻՇԵԼ ԶԻՎԱՒՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Արսինէ Խոշքեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 4, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԿԱՐՊԻՍ ԽՏՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս առթիւ, իր ամուսնոյն յիշատակին Տիկին Խոշքեան 100 ֆր. կը նուիրէ Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնին, 50 ֆր. Կարմիր Խաչին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Ցառաջ»ի։

×

Այրի Տիկին Արշանկիւլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան, Պ. Վահագն Կարապետեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 4, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(ծնեալ Եայլախանեան)

մահուան 11րդ տարելիցին ինչպէս նաեւ Եայլախանեան ընտանիքի համայն ննջեցեալ յիշատակին։

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Գրիգոր Փաթթուկեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Լուի Քազազէ եւ զաւակը, Օր. Ժանին Փաթթուկեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱԹԹՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 4, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՆԱԽԿԻՆ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նուիրուած

Դիմադրական պայքարի Փարիզի հայ նահատակներու՝ Միսաք Մանուշեան, Արփիար Ալալեեան, Լուիզա Ալալեեան, Արմէն Դաւիթեան, Հայկ Դպիրեան, Ասծուհի Թուլումճեան, Վահրիճ Վաճառա-կանեան, *Ֆրանսայի ազատագրական կռիւներուն զոհուած խորհրդահայ ռազմագերիներու եւ հայրենիք ու Փարիզ մահացած ընկերներու յիշատակին։*

Նախագահութեամբ

Տոքթ. Պատրիկ Նագարեանի

կը խօսին

MARCEL NOIRET, membre du Conseil National de l'A.N.A.C.R. et du Comité National de recherche et de Châtiment des criminels de guerre

Միսաք Կիւլպէնկեան, *Միութեան կողմէ Գեղարուեստական բաժնին սիրայօժար կը մասնակցին* Նուրիան Մարգարեան, Մատլէն Քարփանքիէ, Արաճուի Գմրէքեան, Անահիտ Սվաճեան, Միհրան Էլմաեան

ՈՒՐԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 2, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

MODERNE PALACE HOTEL

8 bis Place de la République

Métro République

Մուտքը ազատ է

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Լիւսի Կարապետեանին իր եղբօր Խորէն Մուրատեանի մահուան առթիւ։ (Հար. Ամերիկա)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ *կաթսայ տէօներ*
Երեքշաբթի իրիկուն՝ *ձիթապտուղ – մաքրը*
Հինգշաբթի իրիկուն՝ *էջմիածնի բէօփքէ եւ պատուէրի վրայ՝ լահմաճուն ու չի–բէօփքէ*
Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու–պէօրէկ*
Եւ ամէն կիրակի առաւօտ, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

Exigez
de votre fournisseur habituel
les délicieux
halva lokoum tahin
Bongoût
USINE A St. MENET - 13011 MARSEILLE - TEL (91) 43 12 53 - 43 04 07

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ Ապրիլ 3ին ժամը 8էն սկսեալ, Պանեէոյի Սալ տէ Ֆէք
Rue Charles Michels

Նուագախումբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ — երգիչ՝ ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՒՐԿԱՆՆ

Գեղարուեստական բաժին — ՆԱՑԻՐԻ պարախումբ

Հաճելի անակնկալներ — ճոխ պիւֆէ

TOMBOLA

Ջրաներկ նուիրուած Պր. Պետիկեանէ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Մուրատ Ուսումնասիրաց ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները կիրակի Ապրիլ 4, ժամը 15ին Իսիի Մշակոյթի Տան մէջ 43 Ռիւ տը լա Տէֆանս։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Ապրիլ 8, ժամը 20ին։

Կանոնագրի փոփոխութեան հետեւանքով եւ նոր կանոնագրի թիւ 3 յօդուածին համաձայն, վարչութիւնը իր ամբողջ կազմով նորոգելի է այս տարի (16 անդամ)։

77, Ռիւ Լաֆայէթ։

ՁԱՆ - ԽՆՋՈՑՔ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, ի նպաստ Ազգ. Առաջնորդարանի։

Կիրակի Ապրիլ 4, ժամը 13ին Պօմոնի սրահը, օժանդակութեամբ Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն եւ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան։

ՑԵՏԱՋԳՈՒԱԾ Է

Իմմիրի եւ չրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը նկատի ունենալով Ապրիլեան Եղեռնի նշանակութիւնը, Ապրիլ 11ի իր ցերեկոյթը կը յետաձգէ յառաջիկայ։

Հ. Ց. Դ.

Վիէն։— Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 21ին Գասպար Իփէկեան ակումբը։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է իրենց անդամատեարներով։ Կարեւոր օրակարգ։

Լիոն։— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր Լիոնի եւ Ս. Մօրիսի ընկերները, Ուրբաթ Ապրիլ 2, երեկոյեան ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿՈՒՆՈՊԼԸ։— Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Շաբաթ Ապրիլ 3, երեկոյեան ժամը 9ին, դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Ապրիլ 3ին, ուր է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորիչին մերոյ սուսկալի չարչարանացն եւ մտիկ ի վիրապն։

Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի։

Samedi 3 Avril à 21 heures
CONCERT DE
JAZZ MODERNE
par le trio
JEAN GUREGHIAN
Pierre MOREILHON
Stephane GREMAUD
Centre Americain pour Etudiants et Artistes
261, Bd. Raspail — Métro Raspail

ԷՄԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՑ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ
Նուիրուած՝

ՆԱՀԱՏԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ՝
Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ, ՍԻԱՄԱՆԹՕ-Ի, Ռ. ՍԵՒԱԿԻ

Բանախօս՝ ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

SOIREE COMMEMORATIVE DEDIEE AUX POETES
D. VAROUJAN, SIAMANTO, R. SEVAG
Conférence en arménien de GARIG BASMADJIAN
(Résumé en français)

Գեղարուեստական յայտագիր

Արտասանութիւն՝ Ս. Վարդանեան, Ա. Տէվրիկեան, Ռ. Աբրահամեան, Վ. Պասմաճեան, Ա. Պօտուրեան, Ս. Կրիմալ, Ս. Պուրմայեան

Մեներգ՝ Աստղիկ Տէմէեան

դաշնակի ընկերակցութիւն՝ Ն. Անդրէասեան

Ապրիլ 9ին, Ուրբաթ ժամը ճիշդ 21ին
Salle Rossini, Mairie du 9e
6, Rue Drouot — Métro : Richelieu-Drouot
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻՒԱՆԱՆԻ ՀԱՑ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
«Աբէլեան» թատերախումբը, մասնակցութեամբ զաղութիս կազմակերպութիւններուն
կը ներկայացնէ
Շաբաթ Ապրիլ 3 ժամը 20·30ին, Մէզոն – Ալֆորի Քաղաքապետարանի թատերասրահը
Avenue du Général de Gaulle

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

կատակերգութիւն 3 արար — երուանդ Օտեանի
ՄՈՒՏՔ 25 ՖՐԱՆՔ

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
2
VENDREDI
2 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

ՀԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·555

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51ե ANNÉE — N° 13.555

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆԻԻ-ԵՈՐՔԷՆ ՓԱՐԻԶ ՀՈԳԵՇԱՀ ԽՕՍՔԵՐ

— o —

ԱՐԱՖԱԹ – ՀԱՊԱՇ ՀԱՇՏՈՒԱԾ

Վալտհայմէն ետք, Ֆրանսան է որ իր մասնագիտութիւնները կը յայտնէ եւ իր միջնորդութիւնը կ'առաջարկէ լուծում մը գտնելու համար այն արիւնահոսութեան որ վեց տարի մըն է վերջ չի դներ Լիբանանի մէջ։

Եթէ պէտք էր, պարզուեցաւ անգամ մը եւս որ բանի չի ծառայեր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը (այդ բանը – որ մաշէն, կ'ըսէր տը Կօլ), որ երբեմն երբեմն աւելորդ բանաձեւեր կը քուէարկէ, զոր ոչ ոք կը դործադրէ բայց կը թուին հաւանաբար, որպէսզի ՄԱԿի պատասխանատուները հանդիստ խղճով քնանան։

Ահաւասիկ երկիր մը, սիրելի չատե – րուն եթէ ոչ բոլորին, որ տարի մըն է կը մեռնի, քիչ մը աւելի ամէն օր, ու աչքարհ կը դիտէ։ Երիտասարդները կը մեռնին, մայրեր կուլան, կիներ կ'այրիանան ու որբերը կը չատնան։ Որո՞ւ հոգ։ Որահաւաքի մասնագէտներ կան արդէն, որոնք 61 տարի առաջ լաւ սորված են այդ գործը։ Լիբանանը կը մեռնի, տարի մըն է, ու յանկարծ մարդիկ իրար կ'անդնդին։ Ամերիկա բանագնաց մը կը ղրկէ, վալտհայմ նիստ դումարել կ'ուզէ, ու վերջապէս անգամ մը եւս Ֆրանսա իր ձայնը կը բարձրացնէ եւ Զորեքշաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, կառավարութեան բանբերը կը յայտա – րարէ։ — «Ֆրանսա, մտահոգ, պատ – րաստ է հարկ եղած նախաձեռնութիւն – ները ստանձնել վերահաստատելու հա – մար հիմնարկները եւ թոյլ տալու տեւա – կան քաղաքական լուծումներու փնտրտուքը»։ Ֆրանսա կը չեշտէ որ միայն Լիբանանի շահը նկատի ունի» որու յստակութիւնն ու ամբողջականութիւնը կեն – սական են Մերձաւոր Արեւելքի հաւասա – կշռութեան համար։

Գալով Վալտհայմի նախաձեռնութեան, երեք քրիստոնեայ պարագլուխները (Ֆը – րանճիէ, Ճէմայէլ, Շամուն) չնորհակա – լութիւն յայտնած են ՄԱԿի քարտուղա – րին իր հետաքրքրութեան համար Լիբա – նանի նկատմամբ բայց աւելցուցած են թէ այն յոյսն ունին որ «քոյր Սուրիոյ նախաձեռնութիւնը պիտի բաւէ»։ Գալով ժամկետական ճակատին, չատ դժգոհ է եւ կը խորհին թէ Վալտհայմ իրեն չվե – րաբերող դրծերով կը զբաղի։ Քարամէ անմիջապէս հետագիծ մը ղրկած է ուր կ'ըսէ. «Լիբանանեան կռիւը գուտ ներքին հարց մըն է» մինչ Ճոմպլաթ կը չեշտէ որ Վալտհայմի նախաձեռնութիւնը «վը – տանգաւոր նախընթաց մըն է, անընդու – նելի երկրի մը համար որ բծախնդիր է պահպանելու իր անկախութիւնն ու դե – րիչականութիւնը»։

Մինչ հոս հոն, մարդիկ կը խօսին, պէյրութի մէջ եւ շրջակայ լեռները արիւ – նը կը չարունակէ հոսիլ եւ վայրագու – թիւնը հոն հասած է ուր Միջազգային Կարմիր Խաչը իր պատուիրակներէն կը խնդրէ միջամտել կռուողներուն մօտ լրենց յիշեցնելու համար մարդկայնական տարրական սկզրունքները, ըստ որոնց արգիլուած է սպաննել հակառակորդ մը, կռիւէ դուրս եւ վերջ դրուի գերիներու ջարդին։

Վերջին 24 ժամերու (Զորեքշաբթի) ընթացքին 110 մեռեալ եւ 181 վիրաւորի մասին կը խօսուէր։

Ճոմպլաթ չէ հրաժարած իր կարծր դիրքէն, մանաւանդ որ յաղթական է դեմի վրայ, բայց բոլորովին դէմ չի թուիր հրադադարի մը։ Ըսած է թէ տրա – մադիր է ընդունելու հրադադար մը եթէ ատիկա առաջքը պիտի առնէ սուրիական զօրքին Լիբանան մտնելուն (17 հազար զինուոր համախմբուած է սահմանը) ա – ւելցնելով սակայն.— «Զինուորական պա – տերազմը կրնայ վերջ գտնել, բայց քա – ղաքական պատերազմը կը չարունակուի»։

Ճոմպլաթի հետ տեսնուած են նախկին նախարարապետ՝ Սալամ եւ Արաֆաթ, առանձին – առանձին։ Սալամ յայտարա – րած է թէ հրադադարը անմիջական է։

Հինգշաբթի առտու հասած լուրերուն համաձայն, Լիբանան աւելի հանդարտ էր եւ կը թուէր թէ հրադադար մը — ո – րու քանիերո՞րդ ըլլալը այլեւս ոչ ոք կը յիշէ — անկարելի չէ։

× Արաֆաթ – Հապաշ պաղեստինցի երկու պարագլուխները, որոնք ցարդ «թշնամի եղբայրներ» էին, հաչտուեցան, Իսրայէլի Արաբներու բողոքի օրուան առթիւ։ Հապաշ, Պաղեստինի ազատա – դրական ճակատի պետը, կը դատապար – տէր Արաֆաթը իբրեւ «նահանջողական» եւ քաչուած էր ազատագրական կազմա – կերպութենէն։

× Ճոմպլաթ կ'ըսէ թէ հարցը չատնոց կարգադրուած կ'ըլլար եթէ Սուրիա ար – գելք դրած չըլլար իրենց հասնելիք զէն – քերուն վրայ եւ կ'ըսէ թէ Դամասկոս 4 հազար զէնք եւ 7 միլիոն փամփուչտ վար դրած է։ Տիւրզի պարագլուխը կը խորհի թէ կարգ մը արաբական երկիրներ տագ – նապին միջազգայնացումը կ'ուզեն եւ թէ իրենց խաղերը կը ճգտին երկիրը «կիպ – րոսացնելու»։ Հինգշաբթի առտու Ֆրանս – էնթէոէն, կ'ըսէր նաեւ՝ Լիբանանը տե – սակ մը Ռոտեզիա է, ուր ճերմակները՝ մարոնիները են։

× Արաֆաթ սպասնացած է Ամերիկա – եցիներուն այն պարագային երբ Երդ Նա – ւաստրմը փորձէ միջամտել։ «Ամերիկա կ'ըսէ որ 24 ժամէն իր նաւատորմը այս ափերը կը հասնի, բայց ես կ'ըսեմ բարի կուգան եւ կը պարտուին ինչպէս պար – տուեցան Վիէթնամ»։

× Ֆիկառոյի մէջ հայր Միչէլ Ռիքէ յօդուածով մը կ'անդրադառնայ Լիբա – նանի, հակիրճ պատմականն ընելէ ետք եւ յիշելով քրիստոնեաներու անցեալը։ Ժամ առաջ հարկ է վերջ տալ ջարդին, կ'ըսէ վարդապետը, որ չատ քաջ կը գտնէ Խորհ. Պատրիարքին վերլուծումը, ուր երեւան կը հանուէին քրիստոնեաներու յանցանքներն ու պատասխանատուու – թիւնները։

× Վերջացնելէ առաջ, յիշենք նաեւ որ Մոսկուան ալ բան մը ըսած է, որպէսզի չկարծուի թէ միայն անոր «սիրտը չի ցաւիր»։ Փարիզի իր դեսպանը յայտարա – րած է թէ Խորհ. Միութիւնը «չատ մտա – հոգ է Լիբանանի պայթուցիկ կացութե – նէն բայց կը յուսայ որ Լիբանանցիներու ջանքերէն զատ, խաղաղասէր Պետու – թիւնները իրենց կարդին ամէն ջանք կը թափեն օժանդակելու համար տագնապին լուծումին խաղաղասէր հիման վրայ»։

Իսկ եթէ այս բոլոր խօսքերուն տեղ, մեծ թէ փոքր Պետութիւնները դադրէին գէնք հայթայթելէ…։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 29)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Կիրովականը, որ իր մեծութեամբ Հա – յաստանի երրորդ քաղաքն է, մտած է առողջարաններու քարտէզին մէջ։ Լոռիի ձորի հանդստի ծանօթ գօտիներէն մէկը տասներորդ հնգամեակին կը դառնայ հա – մամիութենական առողջարան։ Երկրա – բանները փամբակ գետի հովիտին մէջ յայտնաբերած են բուժիչ ջուրի մեծ ա – րիւր մը։ «Լոռի» հանքային ջուրը, որ երկրի մակերեսը դուրս կուգայ մօտ 200 մեթր խորութենէ, կը նմանի Ջերմուկի յայտնի ջուրերուն։ Կը գործածուի ա – քարախտ, ջղային համակարգի եւ այլ հիւանդութիւններու բուժման համար։

Քաղաքի գարեջուրի գործատան մէջ արդէն ստեղծուած է մասնագիտացուած արտադրական մաս մը, որ այս տարի կ'արտադրէ երեք միլիոն չիչ «Լոռի»։ Ցառաջիկայ տարիներուն կը ստեղծուի մեծ ձեռնարկութիւն մը, որ պիտի կա – րենայ տարեկան տալ չուրջ 100 միլիոն չիչ։ Սկսած է ցեխաբուժարաններու մեծ մասնաչէնքի շինարարութիւնը։

Հայաստանի առողջարաններու զար – գացման մարզին մէջ պիտի նախաձեռ – նուին նոր չէնքերու կառուցումին եւ յարմարութեանց ստեղծումին։ Այսպէս, Ջերմուկի մէջ պիտի կառուցուի 500 տեղ – նոց նոր բուժարանի մը չէնքը, գոց աւա – զան մը՝ ջուր տաքցնելու դրութեամբ, համերգի եւ չարժանկարի սրահ մը։ Արզ – նիի մէջ պիտի կառուցուի 400 տեղնոց նոր բուժարան մը, բուժման, ախտաճա – նաչումի չէնք մը եւ ցեխաբուժարան մը։ Հանքաւանի մէջ, հայ ճարտարապետնե – րու նախագիծով, դարաւոր ծառերու թաւուտքին մէջ կառուցուած են բուժա – րաններու 9–12 յարկանի չէնքեր, մարզա – կան սրահներ եւ հրապարակներ։ Գետա – փը կը կառուցուի ջուրի կայան մը եւ կը ստեղծուի ձմեռնային այգի։ Ներկա – յիս Հայաստանի առողջարանները համ – բաւ ունին Խորհ. Միութեան եւ արտա – սահմանի մէջ։ Նախատեսուած է տասնե – րորդ հնգամեակին զգալի կերպով աւել – ցնել հանքային ջուրերու արտադրութիւ – նը։ Մինչ 1971ին արտադրուած է 70 մի – լիոն չիչ «Ջերմուկ», «Բժնի», «Արզնի», «Հանքաւան», այս տարի արտադրութիւ – նը կը հասնի 225 միլիոն չիչի։ Հայաս – տանի հանքային ջուրերը կը ղրկուին Մոնղոլիա, Չեխոսլովաքիա եւ այլ եր – կիրներ։

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՆՈՐ ՍՐՃԱՐԱՆ

Երեւանի «Ռոսիա» չարժանկար – թատ – րոնի մէջ բացուած է երիտասարդական սրճարանը, ուր կուգան ժամանակ անց – նելու քաղաքի հիմնարկութիւններու, ձեռնարկութիւններու եւ ուսումնական հաստատութիւններու երիտասարդական խումբերը, որոնց համար սրճարանային Խորհուրդը կը կազմակերպէ երեկոներ, բանավէճեր, հանդիպումներ անուանի մարդոց հետ։ Այցելուներ կարելիութիւն ունին ունկնդրելու սրճարանի ճազի խում – բը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ խումբե – րը։ Սրճարանի բացման ելոյթ ունեցած են Երեւանի պետական համալսարանի, բժշկական, գեղարուեստական – թատե – րական հիմնարկներու խումբերը։ Սու – րիոյ անկախութեան եւ Կանանց Միջազ – գային օրը հոն տօնած են սիփիւռքի հայ ուսանողները։

×

ՆՈՐ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ ԱՇՏԱՐԱԿԻ ՄԷՋ

Հնագէտներ երեւան հանած են Աչտա – րակի շրջանի հնամեայ Հախս բնակա – վայրի տարեգրութիւններուն մէջ յիշա – տակուած անյայտ էջ մըն ալ։ Ցայտնա – բերուած են այնպիսի առարկաներ, ո – րոնք կը վկայեն միջնադարուն հայկական լեռնաշխարհի բնակիչներու բարձր մշա – կոյթին մասին։ Պեղումներու ղեկավա – րը՝ Ցակոբ Սիմոնեան կը պատմէ. «Մենք յայտնաբերած ենք հասարակ եւ չնար – կած խեցեղէնի բաւական պատկառելի հաւաքածոյ, արծաթէ զարդեղէն։ Բայց ամէնէն մեծ հետաքրքրութիւնը կը ներ – կայացնէ չինարարական խեցեղէնը։ Քա – նի մը տասնեակ աղիւսներ յայտնաբեր – ուած են կաւէ խողովակներու, կղմին – տրի, դիպսէ զրուազանախիչերու հետ միասին, որոնք օգտագործուած են սեն – եակներու ներքին զարդարանքի համար։ Աղիւսները միատեսակ չափի են, ինչ որ կը վկայէ թէ անոնք կազապարով կը պատրաստուէին։ Անոնց վրայ պատկեր – ուած են եղջերուներ, գուլեր, ուղտեր, աղաւնիներ, արծիւներ եւ զանազան բոյ – սեր։ Հարթաքանդակները կը զարմացնեն իրենց իրապաշտութեամբ, ձեւերու կա – տարելութեամբ, յատկապէս նշանակալից են հին քրիստոնէութեան մշակոյթի հա – մար, երբ կերպարուեստի առպարէզին մէջ անկում կը նկատուէր»։

Վերջին ժամ

ՍՈՒՐԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

Հինգշաբթի առտու ժամը 10ին կը հա – ղորդուէր թէ Դամասկոսի կառավարու – թիւնը զեկոյց մը հրատարակած է ուր կը սպառնայ միջամտել զինեալ ուժերով կարգն ու կանոնը վերահաստատելու հա – մար Լիբանանի մէջ եւ չարունակելու պա – ղեստինեան յեղափոխութիւնը։

Քանի մը տող

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ զանազան եղեռնափոր – ձեր նշած են ծայրայեղ ձախ գործիչնե – րու մահուան 4րդ տարեդարձը (Քըզըլ – տէրէ, Սեւ ծովի ափին)։ Պոլսոյ մէկ ոս – տիկանատան առջեւ ռումբի մը պայթու – մէն վիրաւորուած են երկու ոստիկան։ Անգարայի մէջ ալ ռումբ մը պայթած է ազ թերթի մը գրասենեակներուն, մա – մուլի գործակալութեան մը եւ Ֆիլիփս ընկերութեան առջեւ։

ԵՒՐՈՊԱՑի ախոյեան ակումբներու բա – ժակի կէս–աւարտական հանդիպումնե – րուն՝ Սէնթ–Էթիէն 1–0 յաղթեց հոլան – տական Այնտհովընի, ինչ որ սակայն պի – տի չբաւէ հաւանաբար որ Ֆրանսական ակումբը աւարտականի հասնի։ Միւս կողմէ Ռէալ տը Մատրիտ եւ Պայէրն 1–1 հաւասար մնացին։

ԵԳԻՊՏՈՍի նախագահը Սատաթ, Պոնի մէջ ստորագրած է տնտեսական երկու համաձայնագրեր, որոնք 230 միլիոն մարքի օգնութիւն մը կ'ապահովեն Եգիպ – տոսի։ Պոն բացարձակ վերապահութիւն ցոյց տուած է Սատաթի զէնքի պահան – ջին, ինչպէս նաեւ հիւլէական ուժանիւթի արտադրութեան կեդրոնի մը կառուցման նկատմամբ։

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

(ԲԱՌԳԻՐՔ ՀԱՑԿԱՋԵԱՆ ԼԵԶՈՒԻ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Իրատես ըլլալով, Մխիթար գիտէր թէ իր տանջալից աշխատանքը անթերի չէր: Ա. հատորի յառաջաբանին մէջ՝ կը գրէ. «... քանզի եթէ տեառն կամք իցեն՝ ձկնի հաւաքելոյ եւ այլոց բազմազան մտենից հայկազանց, ընկայեսցի քեզ այլ բառարան ինչ առաւել ճոխ, եւ ընդհանրական, եւ բազմալեզու...»:

Այդպէս ալ եղաւ: 1836ին լոյս կը տեսնէ Նոր Հայկազեան Բառարանը զոր Հոբյահեայ Աճառեան կը կոչէ, «Հայ լեզուի ամէնէն կատարեալ բառարանը»:

Այդ երկհատոր գլուխ գործոցին առաջին էջին վրայ՝ կայ հետեւեալ պարզ պրուիթիւնը.

Նոր
ԲԱՌԳԻՐՔ
Հայկազեան Լեզուի
Երկասիրութեամբ երից վարդապետաց
Ճաշակերտութենէ Մեծին Մխիթարայ
Աբբահօր
Հ: Գաբրիէլի Ասէմքեան, Հ. Խաչատրոյ
Սիւրմէլեան, Հ. Մկրտչի Ազգերեան
. . . . . .
. . . . . .
ի վենետիկ
ի Տպարանի Սրբոյն Ղազարու
Ամին 1836 ՌՄՁԶ

Հայր Ազգերեան յետոյ ամփոփած է այդ Նոր Հայկազեանը «Առաձեռն բառարան» անունով որ ապագրուած է նախ 1842ին, եւ ապա ճոխացած 1865ին Հ. Գրիգորիս Ձելալեանի ջանքով (849 էջ, 5×10 սանթիմեթր, կամ 3 3/4×6 մատնաչափ):

×

Վերագառնանք Մխիթար Աբբահօր բառարանին:

Այսօր գրեթէ բոլոր քաղաքակրթուած ազգերու մէջ՝ բնական երեւոյթ մըն է բառարաններու գործածութիւնը: Սակայն այդպէս չէր 1700ական թուական-ներուն: Մխիթար Աբբահօր բառարանը լոյս տեսաւ 1749ին: Այդ թուականին քանի՞ ժողովուրդներ բառարան ունէին: Բաղդատութեան նպատակով, յիշատակուած են հետեւեալ լեզուներով գրուած բացատրական բառարանները:

Աւելորդ պիտի չըլլայ չեչտել թէ բոլոր լեզուներու առաջին բառապիրքերը հակիրճ բառացանկեր էին եւ ոչ բառարան: Հետեւեալ ցանկը գլխաւորաբար կը վերաբերի բացատրական բառարաններու:

Չինարէն.

121ին Շու Շէն կը պատրաստէ առաջին բառարանը որ կը պարունակէ 9353 բառերու բացատրութիւնը:

Արաբերէն.

Ը. դարուն՝ Ալ Խալիլ Իպն Ահմէտ իր կազմած բառացանկը կը կոչէ «Քիթապ էլ Այն»: 1302ին լոյս կը տեսնէ Մոհամմէտ իպն Մուքարրամ իպն Մանսուրի բառապիրքը («Լիսան էլ Արաբ»): Լոյս տեսած են արաբերէն բազմաթիւ բառարաններ:

Եբրայերէն.

Գերմանիոյ մէջ՝ Եոհան Պուքսթորֆ 1607ին կը կազմէ առաջին բառարանը:

Իտալերէն.

Առաջին բառապիրքը կազմած է Ֆրանչեսքօ Ալունno 1575ին:

Առաջին իսկական բառարանը 1612ին հրատարակած է Գրուսքայի Կաճառը:

Ֆրանսերէն.

Ժան Նիքօ եւ Էմար Ռանքոնէ 1606ին կը հրատարակեն առաջին բառացանկը:

Առաջին բառարանը լոյս կը տեսնէ 1690ին Անթուան Ֆիւրըթիէռի աշխատասիրութեամբ: 17րդ դարուն՝ Ֆրանսա աշխարհի հզօր պետութիւններէն մէկն էր, եւ անոր տէրն ու տիրականը՝ Ռիչըլիէօն: 1635ին ան հիմնեց Ֆրանսական Կաճառը, քառասուն անդամներէ բաղկացած, եւ անոր հրահանգ տուաւ Ֆրանսերէն բացատրական բառարան մը պատրաստել: Քառասուն հոգի, բոլորը Ֆրանսական Կաճառի անդամ, 59 տարի աշխատեցան եւ 1695ին լոյս տեսաւ իրենց բառարանը:

Անգլերէն.

Նաթան Պէյլի 1721ին հրատարակեց իր «Dictionarium Britanicum, or a more compleat Universal Etymological English Dictionary»

Առաջին իսկական բառարանը, մի՛ջազգային առումով, որ կարելի է համեմատել Ֆրանսական եւ իտալական կաճառներու բառարաններուն՝ Սամուէլ Ճոնսընի երկհատոր բառարանն է, տպուած 1755ին:

Գերմաներէն.

Առաջին բառապիրքը տպուած է 1722ին, ՔեմնիցԵթէօսեն:

Առաջին իսկական բառարանը պատրաստած է Եոհան Կէօրկէ Վախթէր 1727ին:

Սպաներէն.

Պերնարտօ Եոսէ Ալտէթէի բառապիրքը լոյս կը տեսնէ 1606ին:

Հետեւելով Ֆրանսական եւ իտալական կաճառներու օրինակին, Սպանական Կաճառը կը հրատարակէ իր մէկ հատոր բառարանը 1737ին:

Ռուսերէն.

Առաջին իսկական բառարանը պատրաստած է Ռուսական Կաճառը 1794ին:

Լեհերէն.

Սամուէլ Պոգոմիլ Լինտէ, 1840ին կը հրատարակէ առաջին բառարանը:

Շուէտերէն.

Առաջին բառարանը կը պատրաստէ Անտերս Ֆրետերիք Տալին, 1850ին:

Չեխերէն.

Առաջին բառարանը տպուած է 1886ին:

Թրքերէն.

1876ին Ահմէտ Վէֆիք փաշա հեղինակեց «Լեհճէ' ի Օսմանլի» բառարանը. (Մխիթար Աբբահօր բառարանէն 127 տարի ետք): 1885ին Շեմսէտտին Սամի պէյ կը հրատարակէ իր բառարանը (Քամուս'ը Թիւրքի):

1890ին լոյս կը տեսնէ Սըր Ճէյմս Ռեհատհուզի բառարանը:

Մխիթար Աբբահօր մի՛ջազգային արժէք ունեցող հայկազեան լեզուի բառգիրքը — Հայոց առաջին բացատրական բառարանը — տպուած է 1749ին: Այս թուականէն առաջ՝ մօտաւորապէս միայն եօթը ժողովրդի բառարան ունէին... Արաբները, Իտալացիները, Ֆրանսացիները, Անգլիացիները, Գերմանացիները եւ Սպանացիները: Վերջին երեք երկիրներու բառարանները գրեթէ ժամանակակից են Մխիթարայ բառարանին:

Վերոյիշեալ եօթը ժողովուրդները աշխարհի հզօրագոյն ազգերն էին: Պետութիւն ունէին, կառավարութիւն ունէին, համալսարաններ ունէին, անթիւ գիտուններ ունէին եւ կը վայելէին ամէն յարմարութիւն եւ հարստութիւն:

Իսկ Մխիթա՛ր ի՞նչ ունէր: Ունէր համոզում, գիտակցութիւն եւ աշխատասիրութիւն... ու մանաւանդ ունէր իր մէջ Հայ Հաւնիարը: Ոեւէ ժողովուրդ հպարտ պիտի ըլլար եթէ ունեցած ըլլար Մխիթար Աբբահօր հայկազեան բառգիրքի նման բառարան մը:

×

Սահեփանոս Նազարեանց Մխիթարը կը ներկայացնէ երբեւ «Նախախնամութեան մարդը որ երեւած է հայկական մոայլ հորիզոնին վրայ՝ լոյս եւ գիտութիւն սփռելու Հայոց տարաբախտ ժողովրդին մէջ»:

Էջ մը խիստ քննադատ մըն էր: Բայց եւ այնպէս՝ կը գրէ, խօսելով Ս. Գազարի մասին, «Դա միայն գրագիտական դըպրոց չէր, այլ մանաւանդ գրական մի մեծ դպրոց, որի նմանը դեռ չէ տեսել մեր պատմութիւնը հին մեծ դարերի անկումից յետոյ»: (Հայոց Պատմութիւն, Երեւան, 1946, Գ. հատոր, էջ 992):

Արդարեւ, Մխիթար հայ լեզուն, հայուն ոգեղարն ու վառապանծ անցեալը մտացութեան փոշիէն ազատեց, եւ այսպիսով՝ ներշնչեց ապագայ հայ սերունդները:

×

Սամուէլ Ճանսընն իր բառարանի յառաջարանին մէջ գրած է, «Մինչ ուրիշ բոլոր հեղինակները կրնան գովասանք ակնկալել, բառարան յօրինողը կրնայ միայն յուսալ յանդիմանութենէ խուսափիլ, եւ նոյնիսկ այս բացատական վարձատրութիւնը քիչերու վիճակուած է»:

Պարագան նոյնը չէ Մխիթարայ համար: Ընդհակառակն, Մխիթար իրաւունք ունի հայ ազգի երախտագիտութեան, որովհետեւ իր մեծագործութիւններէն մէկը իր բառարանն է որուն յատկութիւնները անգնահատելի են: Աւանդ եղաւ Մխիթարայ համար այդ բառարանը որուն իրագործման մօտեցաւ պիտուն ակնածանքով մեր նախնեաց հանդէպ, եւ հայագէտի պատկառանքով՝ մեր լեզուին հանդէպ: Իր բառարանի միջոցով՝ անցեալ դարերու վառտակը փոխանցուեցաւ ապագայ դարերուն: Բառամթերքի ճոխ չափան մը կերտեց:

Էջ մ'այսպէս կը նկարագրէ այդ բառարանը, «... Մխիթար աբբայի մի ահռելի գործը, որով նա վերջացնում էր բազմադրեան կեանքը եւ հանդիսանում էր Հայոց լեզուի մեր վերանորոգիչներից մէկը: 1749 թուականի Մայիսի 19ին լոյս տեսաւ «Բառգիրք Հայկազեան լեզուի» հսկայական գործը, որ մի գրագիտ է կազմում մեր գրականութեան մէջ»: (Հայոց Պատմութիւն, Երեւան, 1946, Գ. հատոր, էջ 993):

Մխիթարայ բառարանը, միջազգային չափանիշով, մշակութային վիթխարի աշխատանք մըն է: Կը խոնարհիմ Հայ Հանճարի այս կոթողին առջեւ:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԳԱՂՈՒԹ

ՀՌՈՄԻ մէջ Մարտ 22ին առաւօտեան ժամը 11ին Իգնատիոս – Պետրոս Պաթտեան Կաթողիկոս – Պատրիարքը ընդունուեցաւ Պօղոս Զ.ի կողմէ: Սիրալիր հանդիպումէն ետք, Իգնատիոս – Պետրոս ԺԲ. ներկայացուց Պապին Գէորգ Վ. Զապարեանը, որ մօտերս պիտի առանձնի Լիոնի Հայ Կաթողիկէ Նարեկեան վարժարանի տնօրէնութիւնը: Պօղոս Զ. օրհնեց այս նոր ազգօգուտ եւ եկեղեցաշէն ձեռնարկը եւ տեղեկութիւններ քաղեց Լիոնի հայ հաստատութեան եւ անոր կեանքին շուրջ: Այս առթիւ անգամ մը եւս յայտարարեց թէ ինքը չատ կը սիրէ հայկական պատարագին ծիսակատարութիւնն ու երգերը:

ԳԱԻԱՌԱՑԻ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԻՆ

Իր թղթակցութիւնները կը հրատարակէ Շահնազարի «Հայրենիք» օրագրին մէջ ինչպէս նաեւ Մ. Մամուրեանի «Արեւելեան Մամուլ»ին: Իր գրութիւնները ընդհանուր առմամբ եղած են ազգագրական, գաւառական գրականութիւնը կարդական ու գրաւիչ թարմութեամբ ուշագրաւ եղած է պոլսահայ մտաւորականութեան մօտ:

Կրթական լուրջ գործունէութիւնը կը սկսի այն տեն երբ կը զօրացնէն Ս. Յակոբ թաղի վարժարանները, գանոնք գործընելով մէկ յարտարարի՝ կեզրոնական վարժարանի:

Թլկատինցի որպէս տնօրէն գլուխը կ'անցնի յիշեալ վարժարանին ու քանի մը տարուան մէջ զայն կը հասցնէ երկրորդական կրթութեան կարեւոր հաստատութեան մը աստիճանին, այնպէս որ նոյն կրթական տունէն վկայուող աշակերտը՝ Պոլսոյ Թրքական բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ ընդունուելու իրաւունքը կրնար ունենալ առանց այլ եւ այլի:

Իր կրթական երկարատեւ գործի արդիւնքը համեմատաբար այլ ուսուցչապետներու (գաւառի) իրապէս եւ դրական աւելի հզօր, դաստիարակիչ եւ արդիւնաւոր եղած է: Բազմաթիւ են իր աշակերտները որոնք ազգային գործունէութեան մէջ կարեւոր դեր կատարած են յաչս տառապող ժողովուրդին: Իր բազմաթիւ աշակերտներէն մեծագոյնը հանդիսացաւ յայտնի արձակագիր Ռ. Զարդարեան, որու մասին խօսուեցաւ այս սրահին մէջ եւ չյիշուեցաւ թէ այս վերջինը եղած է գաւառական գրականութեան վարպետ Թլկատինցիի իրտիսա աշակերտը եւ անոր չունչով մեծցած որոշ ժամանակաշրջանի մը ընթացքին:

Իր տաղանդաւոր աշակերտներուն կարդին պէտք չէ մոռնալ իր անդրանիկ զաւակը որմէ կայ սիրուն էջ մը հրատարակուած «Արեւելեան Մամուլ»ի մէջ եւ ամփոփուած վերոյիշեալ գրքին մէջ: Բայց ատոնք, իր արտադրութիւններէն օգտուած ու ազդուած են չատեր, որոնք չարունակած են քալել իր ճամբէն դէպի մայր գրականութիւն:

Թլկատինցիին անակնկալ գործերէն (1895ի Յարդի չրջանի նկարագրութիւնը) բոլորովին փոշիացած են ազգի օրերուն, որոնց համար չատ ազի արցունք թափած է մեծ ուսուցիչը:

Զուլումի եւ արհաւիրքի օրերուն մեծանուն գաւառացին կը պահուըտի Թուրքի ձեռք չիյնալու մտօք, կառավարութիւնը կը գտնէ թաքստոցը ու ձերբակալելէ վերջ բանտ կ'առաչնորդէ, ուր կը գտնուին եղեր բազմաթիւ անմեղ Հայեր, Վարդան քահանան, Պատուելի Վ. Ամիրխանեան եւայլն:

Բանտէն անդին իրեն կը վիճակուի այն ահաւոր մահը որ երբեւիցէ մարդկային պատմութիւնը արձանագրած ըլլայ:

Նոյն ճակատագրին ենթարկուեցան ու նոյն ճամբէն քալեցին իր կինն ու վեց անմեղ աղջիկները:

Այս համառօտ կենսագրականէն վերջ, անցնինք անմիջապէս Թլկատինցիի գրականութեան:

Գաւառահայ Փոլքլորի եւ գրականութեան մեծագոյն վարպետներէն է Թլկատինցի, անոր հզօր եւ կենսառնորոգ վրձինը տուած է այնպիսի գունաւոր եւ դեղոճ պատկերներ, որոնք ամէն բանէ առաջ բոլորիս զմայլանքին կուտաքրէն ձորը կ'ըլլան:

Ան հաւատաւոր մըն է գաւառի բարքերուն, աւանդութիւններուն եւ կենցաղին, կը սիրէ գիւղը, բայց մոլութեանց հեւքը չունի իր մէջ, կը տեսնէ անախորժ երեւոյթներ, տխպեր, կը կծէ պանոնք անխնայ հեգնելով հանդերձ:

Ազգային յառաջդիմութեան չափանիշ գծախնդիր եւ նախանձախնդիր ոգիով օծուն՝ կը խարազանէր գեղի տէր վեղարաւորները յաճախ համբակ որակելով զանոնք: Ազգային կեանքի մէջ, ան ակտիւ տիպար մըն էր, մնաց անխախտ իր հաւատքին վրայ մինչեւ իր եղերական մահը եւ չարունակեց անսպառ տալ ազգին պատրաստուած ուսուցիչներ եւ գործօն տարրեր:

Թլկատինցին եղած է՝ գաւառի անտառ գիւղացիին մէջ բոյն գնող յետադիմական գաղափարները վռնտող ու վանող եւ զարթօնքի լուսաւորութեան չեփորը հնչող:

Իր արտադրութենց մէջ կան մտքեր եւ խորութիւն որոնք կը չեչտեն, երեան կը բերեն գաւառացիի չափին աւելի մտային խեղճութիւնը: Ան իր պահպանողական գաղափարներով ազգայնական է եւ իր մէջ ծլարձակող հաւատքը դէպի հայ ժողովուրդի բարօրութիւնը կը մնայ անխախտ եւ անեղծ:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

(Շար. – 3)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐԵԶԷՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ

— o —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սեփականութեան արշաւանքները կը կասեցնեն հայ ինարար ձեռքերու ստեղծագործութեան թափը: Հայ ճարտարապետական ստեղծագործութիւնները կը վերակըսկսին շուրջ 150 տարի ետք՝ ԺԹ.-ԺԴ. դարերուն, երբ Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան ստեղծումով ծնունդ կ'առնէ հայկական ճարտարապետութեան երկրորդ վերածնունդը: Նոր թափ կը ստանայ թերակղզիութիւնը, ամրոցներու կառուցումը եւ քաղաքաշինութիւնը: Յիշենք՝ Սիսը, Անարզաբան, Այասը, Ատանան: Բերդերէն եւ ամրոցներէն Լամբրոնը, Վահկայ բերդը եւ ուրիշներ:

Այնուհետեւ, հայկական ճարտարապետութիւնը կ'ապրի խաւարի եւ ամլութեան երկար շրջան մը. թէեւ ԺԶ.-ԺԷ դարերուն կը կառուցուին Շողակաթի, Խորվիրապի, Ս. Թադէոս Առաքեալի (այժմ՝ Իրանի մէջ) եկեղեցիները ու վանքերը, սակայն զարգացման նոր շրջան մը տեսնելու համար պէտք է հասնիլ մինչեւ Ի. դարը, երբ Թորամանեանի դիտական մըտքի եւ Թամանեանի հայկ. ճարտարապետական արդիականացած ոճին շնորհիւ, հայկական ճարտարապետութեան առջեւ կը բացուէր նոր դարաշրջան մը:

Նորագոյն շրջանի հայ ճարտարապետները, մանաւանդ Հայաստանի մէջ, իրենց կառուցումներուն մէջ կը դնեն սիրտ ու հոգի՝ հայկ. հին ճարտարապետութեան արդային նկարագիրը եւ յատկանիշները պահելով հանդերձ, զանոնք արդիական նպատակներու ճիւղերուն մէջ: Այս տեսակէտէն վերջին օրինակներն են՝ Ծիծեռնակաբերդի բարձունքին վրայ կառուցուած Եղեռնի Յուշարձանը, որու ճարտարապետներն են Արթուր Թարխանեան եւ Յարոլ Քալաշեան, Սարդարապատի հերոսամարտին նուիրուած Յուշարձանը՝ գրասալայրը, որու ճարտարապետն է Թաֆայէլ Իսրայէլեան:

Հայկական ճարտարապետութեան ազգային ընոյթով եւ պատմական յատկանիշներով զրաղած են հայ, ռուս եւ եւրոպացի ճարտարապետներ եւ դիտնականներ, որոնցմէ չատեր կատարած են դիտական խոր ուսումնասիրութիւններ եւ լոյս ընծայած հատորներ: Աւստրիացի դիտական Ստրժիգովսկի առանձին դիրք մը գրած է՝ « Հայկական ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպան » խորագրով, որուն մէջ ուսումնասիրելով հայկական ճարտարապետութեան արուեստն ու անոր ազգային յատկանիշները կ'ըսէ՝ Արեւմտեան Եւրոպայի ռոմանական եւ գոթական ոճերը արեւելեան ծագում ունին եւ այդ ոճերու նախադրեալները Եւրոպա գացած են միջնադարեան հայկական ճարտարապետութեան միջոցով, հայ գաղթականութեան ուղիներով: Թորոս Թորամանեան, Յ. Օրբելի, Լինչ, Ստրժիգովսկի, Ստ. Մնացականեան, Բ. Առաքելեան, Ե. Լալայեան, Կարօ Ղաֆադարեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ ուսումնասիրութիւններ եւ հատորներ նուիրած են հայկական ճարտարապետութեան տարբեր երեսներու ներկայացման: Յիշեալ նները չեն ուսումնասիրութեան եկած են այն եզրակացութեան, որ հայկական ճարտարապետութեան ոճը ինքնուրոյն է եւ Ժ. դարէն ի վեր նոյնիսկ որոշ ազդեցութիւն ալ ունեցած է Յունաստանի, Սերպիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Իտալիոյ եւ այլ երկիրներու եկեղեցական ճարտարապետութեան վրայ:

Հետաքրքրական է հոս մէջբերել հատուած մը այն յօդուածէն, զոր ստորագրած է Ալպէր Պիւրնի՝ Պրիւսէլի կրեւտրզոյն օրաթերթերէն՝ Լը Սուաւի Մարտ 17ի թիւին մէջ: Յօդուածագիրը խօսելէ ետք աշխարհի չորս կողմերը կատարուող հնախուզական պեղումներու մասին, մանաւանդ հին քաղաքակրթութեան տէր ժողովուրդներու յուշարձաններու մարզէն ներս, դիտել կուտայ որ ներկայի հնախոյզ գիտնականները թծախնդիր են ճըշդելու իւրաքանչիւր յուշարձանի եւ կառոյցի մը վերականգնման աշխատանքներուն մէջ տուեալ կառոյցի հարազատ դիմագիծի պահպանութիւնը, որուան ըլլով որ յաճախ վերակառուցման ընթացքին ճարտարապետներ կը չեզին անթացքին ճարտարապետներ կը չեզին անկէ: «Կենդանի քարեր» խորագրին տակ իր յօդուածին մէջ Պիւրնէ յիշելով Գառնիի հեթանոսական տաճարի վերականգնումը՝ ճարտ. Ա. Սահինեանի գլխաւորութեամբ, դիտել տալէ ետք որ յառաջիկայ Մայիսին Գառնիի մէջ տեղի պիտի ունենայ Սիմփոզիում մը, նուիրուած հնադարեան արուեստին՝ կը գրէ. « Պատրաստութիւնները պիտի կարենան դատել թէ Ա. Սահինեան տառացի գործադրած է՝ անցեալի հոյակապ ժառանգութեան պահպանութեան արդի սկզբունքները, թէ ոչ ան կը պատկանի տակաւին հին դպրոցին» ու կ'աւելցնէ որ տաճարը վերակառուցուած է 1679ի երկրաշարժի հետեւանքով քանդուած յուշարձանի մնացորդ քարերով: 1966ին սկսած աշխատանքները աւարտած են անցեալ տարի:

Հայկական ճարտարապետութեան ուշադրութեան մասին՝ օտար երկիրներու ճարտարապետութեան վրայ, ըսենք վկայութիւն մը՝ բազմաթիւ ուրիշներու շարքէն: Պերկամոյի մէջ, անցեալ Յունիսի վերջերը, տեղի ունեցաւ Հայ Արուեստի Առաջին Միջազգային Սիմպոզիումը, որուն կը մասնակցէր վրոյ տեսնել ամբողջ վէնետիկը:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՏԱՂԱՆԴ ՄԸ՝ ՆԱՓԻԼԵԱՆ

— o —

Մարտ 17ին, Սալ Փլեյէլ, նոր ճաշատ մը, Հանրի Նափիլեանի ճաշատը արթնցուց հնչիւնները, ուչեւորեց աղեղները: Ո՞վ պիտի Փարիզի մէջ: 19 տարեկան այս ղեկավարը, յաջողութեամբ վարելէ ետք, Շօփէն – Փլեյէլ եւ Կալօ, իր հիմնած Վիվենիա նուագախումբը, այս անգամ չատ աւելի ընդարձակ վայր մը ընտրած էր, ասպարէզ տալու համար, Պախի, Վիվալտիի, Նափիլեանի եւ Ռիչար Շէթրաուսի ընդմէջէն, երաժշտութեան այն մղձաւանջին, որ գինքը կը խռովէ:

Պրանտպուրժուա Գ. Քոնսերթօն թոյլ տուաւ Նափիլեանի, սկիզբէն, հաստատելու 20ամեայ իր երաժիշտներուն վարպետութիւնն ու քաջ երաժշտապիտութիւնը, որոնք առանց ճկելու տարին այս զօրեղ եւ ուժգնօրէն կշռոյթաւոր գործին առանց կատեցումի թաւիզ: Ղեկավարը կրնար, ինչպէս Ֆեսէօր – ճարտարապետ Կրիկորէ Իոնեսքու՝ իբրեւ ներկայացուցիչ Ռումանիոյ: Ռումանացի ճարտարապետը յիշեալ սիմպոզիումին տուած իր դասախօսութեան ընթացքին՝ «Արուեստապիտական կապերը, մանաւանդրապէս ճարտարապետութեան վերաբերեալ, Ռումանիոյ եւ Հայաստանի միջեւ» նիւթին չուրջ, խօսելով հայկական ազդեցութիւններու մասին ռումէն միջնադարեան արուեստին վրայ, կ'ըսէր. « Հայ ճարտարապետութեան հետքերը ժ. դարէն սկսեալ յստակ կերպով ձեւակերպուած եւ իւրացուած էին ռումանացի վարպետներու կողմէ » (տես «Յառաջ» 1975, Սեպտ. 13): Նոյն սիմպոզիումին, Պուլկարիոյ ներկայացուցիչը՝ ճարտ. Նելլի Զանեվա – Տէչեւաքա, կ'ըսէր. « 1972ին Հայաստան այցելեցի: Պրպտեցի ռումիներուս ժամանակ եկայ այն եզրակացութեան թէ մեր կարգ մը միջնադարեան եկեղեցիները կրած են հայկական եւ վրացական ճարտարապետութեանց ազդեցութիւնները » (տես՝ նոյն տեղը):

Հայկական ճարտարապետական արուեստը Եւրոպային ծանօթացնելու տեսակէտէն մեծ գործ կը կատարեն Հռոմի եւ մանաւանդ Միլանոյի ճարտարապետները՝ Ալբիակօ Նովելլոյի ղեկավարութեամբ, ուսումնասիրելով եւ ղեղեցկատիպ հրատարակութիւններով լուսաբոյնս ծանօթացնելով հայ քարերու արուեստը եւ Հայաստանի քարեղէն համանուագի հնչիւնները լսելի դարձնելով օտար բազմութիւններուն:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՊԱՆ-ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ (*)

(*) ԽՄԲ.— Անն – Պերճուհի Բարսեղեան քոռն է գրագիտուհի՝ Պերճուհի Բարսեղեանի եւ զաւակը Մէթր Արմէն Բարսեղեանի: Ներկայիս դասական գրականութեան *մեթրիզի մեմուառ* մը կը պատրաստէ եւ շատ տարուած է երաժշտութեամբ: Իր այս գեղեցիկ գրութիւնը թարգմանած ենք փրանսերէն բնագրէն:

ԺՊԻՏՆԵՐ

Օր մը Սոկրատին հարցուցին.

— Ինչո՞ւ չէք ուզեր գրաւոր բան մը թողուլ:

— Որովհետեւ թուղթը աւելի սուղ է, քան անոր վրայ գրելիքները:

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրայիճ, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒ ՆԿՈՒՂԸ

Թուրը իր առջեւ բաց ձգուած էր եւ ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր:

Ինչո՞ւ սակայն...

Նեղմ մարդ...:

Ատոնն ժամը եօթն էր, լոյսը ծագած էր արդէն, բայց երկինքին երեսը սեւ էր, որովհետեւ ամպերը ծածկած էին արեւը:

Ատոնը մէյ մը թուխ ամպերը պատռելով որոտումներ կը լսուէին եւ կապտորակ կայծակներ հրեղէն օձերու պէս երկինքի ի վար կը սողային:

Գլխաւոր գործողութենէն առաջ, իբրեւ վերջին չնորհ, մահապարտը կը բերէին կը կեցնէին այդ պատուհանին առջեւ, որպէսզի վերջին անգամ մը կարենայ տեսնել ամբողջ վէնետիկը:

Այն օրը, բոլոր եկեղեցիներուն դրան վրայ մահազդներ փակցուած էին ծանուցանող թէ նոյն օրը սխրահռչակ աստղակ Սքալամպրինօն պիտի գլխատուէր Սուրբ Մարկոս հրապարակին վրայ:

Հակառակ այդ ծանուցումին, այն օրը հրապարակին վրայ մարդ – մարդասանք չկար: Զրանցքին առջեւի տափանաւերը դրեթէ պարապ էին, որոնք քարափին կապուած, կէտ ձուկերու պէս կը շարժէին ջուրին երեսը:

Փողոցները դրեթէ ամայի էին:

Երբ բնութեան տարրերը լրտրու դէմ պատերազմին մարդը պահուըտելիք տեղ կը փնտռէ, փոթորկոտ օր մըն էր եւ ամէն ոք ապահով տեղ մը ապաստանած էր:

Դուրսը քամին կը մռնչէր, կայծակներն ու չանթերը իրարու յաջորդելով կը դոռային եւ այս աղմուկներուն տխուր կերպով կուգային կը ձայնակցէին ահազանգները, որովհետեւ չանթը քաղաքին մէջ քանի մը տեղ հրդեհ ծագելուն պատճառ դարձած էր:

Մահապարտը, գլուխը միշտ սեւ կըն – դուղով ծածկուած, սանդուխէն վեր ելլել սկսաւ:

Դահիճը, տապարը ուսին, անոր ալեւէն կը քալէր: Զախ կողմէն կը քալէր քահանայ մը, որ աղօթք մը կը մրմըրայն ատեն, ինքզինքը յանձնել Վիվալտիի կիթառի Ռէ մաժէօր Քոնսերթոյին քիչ մը դիւրաբեկ քնքուշութեան, ուր կիթառիսթ ժան – Փիէր ժիմէղի թաքուն հնչականութիւնները կը սնանէին լարե – րուն քնարական մակընթացութեամբ, միշտ վերածնելով մինչեւ վերջին ուրախութեան պոռթկումը:

Բայց նուագահանդէսին վերջին երկու գործերն էին, որոնք պիտի յաւտնաբերէին Նափիլեանի ամենախոր ներչնչումը: Նախ՝ իր իսկ գործը, անշուշտ.— երաժշտական վերածումները զորս ըրած է Ժ. Մ. տը Հերիտաժի երեք հնչեակներէ ուշադրութիւն կը գրաւեն իրենց ծայրայեղ սեղմումով՝ իւրաքանչիւրը քանի մը վայրկեան:

Քրէշէնտօներ, յանկարծակի փուչեն տ'օռկեր, լռած լարերու անշարժ սարսուռը կամ փողի մը թնդիւնը կը բաւեն ոգեշնչելու համար իրենց թարմութեան կամ վերագտած բռնութեան մէջ, բանաստեղծին թէեւ այնքան պայմանագրական պատկերները.— Պան աստուծոյ ստամոնները փերեզակներու ընդմէջէն, Անտո – նիոսի եւ Կղէոպատրայի նուագուն սէրերը, ճակատամարտի մը բռնկիւնը:

Վերջապէս, Ռիչար Շէթրաուսի Մեթամորփոզներ փայլուն ցուցադրութիւնը ըրին ղեկավար Նափիլեանի առաքինութեանց ու այս գործը, որու հերթական վիպականութիւնը բացայայտ կերպով կը համապատասխանէ իրենին, կարծես իսկապէս կը ժայթքէ իր ձեռքերէն: Մնալ, ճչալ եւ մեռնիլ 23 երաժիշտներու ընդհատ չունչին կշռոյթով (նշենք, ի մասնաւորի Ա. Չուրթակին՝ Ֆիլիփ Կուլիւի անհատատալի լարուածութիւնը, միշտ խզումի պատրաստ եւ միշտ պահպանուած), 23 երաժիշտներ, որոնք իրենց ղեկավարով, կը ճառագայթեն նոյն յոյսով եւ կը տառապին նոյն ցաւով:

Հայ ղեկավար մը ծնաւ: Ո՞վ գիտէ: Թող հանրութեան ներմեռանդութիւնը վերջապէս պատասխանէ իր ներմեռանդութեան:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ ես ուզեցի ապրիլ:

— Ինչո՞ւ համար ուզեցիր ապրիլ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այբի Տիկին Գրիգոր Փաթթուկեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Լուի Բազառէ եւ պատակը, Տէր եւ Տիկին Տիէօ եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՓԹՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 4, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Ապրիլ 3ին, ուր է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորիչին մերոյ սոսկալի չարչարանացն եւ մտիկ ի վիրապն։

Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Ապրիլ 8, ժամը 20ին։

Կանոնադրի փոփոխութեան հետեւանքով եւ նոր կանոնադրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն, վարչութիւնը իր ամբողջ կազմով նորոգելի է այս տարի (16 անդամ)։

77, Ռիւ Լաֆայէթ։

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՑՔ

Նախաճեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. կեդր. Վարչութեան, ի նպաստ Ազգ. Առաջնորդարանի։

Կիրակի Ապրիլ 4, ժամը 13ին Պօմոնի սրահը, օժանդակութեամբ Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն եւ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens territoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films
« CRIME SANS CHATIMENT »
« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »
« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »
sous la présidence de
MONSIEUR JACQUES CARAT
Sénateur, Maire de Cachan
REUNION PUBLIQUE
à la maison des Jeunes et de la Culture
Avenue Louis Georgeon, Cachan
le

Jeudi 8 Avril à 21h

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste de Cachan et de la F. R. A. Dasnaktzoutioun section Bagneux-Cachan

×

sous la présidence de
Messieurs PAUL MAZURIER, Maire d'Arnouville les Gonesse et
LOUIS PERREIN, Conseiller Général du Val d'Oise, Maire de Villiers-le-Bel
REUNION PUBLIQUE
à la Salle des Fêtes de Sarcelles
Place du 11 Novembre 1918
le

Vendredi 9 Avril à 21h

avec le soutien de la Fédération du Parti socialiste du Val d'Oise et de la F. R. A. Daschnaktoutioun, section Sarcelles - Arnouville

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Մուրատ Ուսումնասիրաց ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայբենակիցները կիրակի Ապրիլ 4, ժամը 15ին Իսիի Մշակոյթի Տան մէջ 43 Ռիւ տը լա Տէֆանս։ Կարեւոր օրակարգ։

Samedi 3 Avril à 21 heures
CONCERT DE
JAZZ MODERNE
par le trio
JEAN GUREGHIAN
Pierre MOREILHON
Stephane GREMAUD
Centre Americain pour Etudiants et Artistes
261, Bd. Raspail — Métro Raspail

ՎՐԻՊԱԿ

Երեքշաբթի օրուան «Յառաջ»ի (Մարտ 30) 4րդ էջ, 4րդ սիւնակ, Պոլսոյ Պատրիարքարանի Հաշուեհատուածքին մէջ, վարչին վեր 3րդ տող, պոն տը քէսը պէտք է ըլլայ 100·000 (հարիւր հազար) եւ ոչ՝ 10·000։

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՑ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ
ՊՕՐՏՈՑԻ ԳԱՂՈՒԹ

Ս. Գոնեալեանի ձեռամբ հաւաքուած այս գումարը (5210 ֆր.) յայտարարուած է «Յառաջ»ի Փետր. 11ի թիւին մէջ (Ա.էջ)

Տիկին Փնջիկ Թումիկեան 1000, Կապրիել Վարդանեան 500, Սարգիս Գոնեալեան, Կիրակոս Հալաճեան, Փիլիպոս Մարիկերազեան, Վարդան Վարդանեան 300ական, Վահրամ Եահնիեան 250, Էֆիփ տ'Անճթոէտ Սէն - Ֆէրտինան 200, Գրիգոր Վարդանեան 200, Ճիւան Տօնիկեան 150, Տիգրան Համբարձումեան, Մարիաիրոս Ռատիկեան, Աբիս Տօնէլեան, Կապրիել Կարապետեան, Անդրանիկ Նաբոսյեան Կարպիս Նարոսյեան, Սարգիս Թէրզեան, Աւետիս Նարոնեան, Դանիէլ Շաղլամեան, Շնորք Սուքիասեան, Սիմոն Եղիազարեան, Կարպիս Դաւիթեան 100ական, Մանուկ Ռատիկեան, Ռաֆֆի Տօնէլեան, Մարգար Ակոբեան, Սահակ Գասպարեան, Ճամիկ Մալիբիէ, Հրանդ Մահսէրէճեան, 50ական, Օր. Ճամիկ Գոնեալեան, Արամ Մարգարեան, Գէորգ Ճողիկեան 30ական, Փիէր Ռիֆլատ, Օր. Սեդա Կարապետեան, Պաթիւթ Ճողիկեան, Զարեհ Հէքիմեան, Տիկին Վարսենիկ Ճողիկեան, Մեսրոպ Մարկոսեան 20ական։

- Concert -

MUSIQUE LITURGIQUE ARMENIENNE ET CLASSIQUE
organisé par l'Union d'Aide aux Etudiants Arméniens
avec la participation de :
Naïri DEMIRDJIAN, piano
Etienne CUPELIAN, hautbois
Virginie PATIE, soprano
René MASSIS, baryton
Mihran ELMAYAN, ténor
à l'orgue : Ara BARTEVIAN
Quatuor de l'Orchestre de l'Ile - de - France
Françoise ROURE-CHOUTEAU
Madeleine THOUNA,
Pierre LLINARES
Erwan FAURE
Vendredi 9 Avril à 20 h. 45
Eglise Luthérienne des Billettes
22, rue des Archives — 75003 Paris
(Métro : Hôtel de Ville)
au programe : VIVALDI, DJELALIAN, POULENC, KOMITAS, EGMALIAN, CORELLI
Billets en vente chez :
Durand, 4 Pl. de la Madeleine, Paris 8e, — 260-21-76
Archives-Pressing, 15, rue des Archives, Paris 3e
Restaurant « Harout », 22 rue Mouftard, Paris 5e, 337-96-32
Restaurant « La Cappadoce »
3, rue Marivaux, Paris 2e, 742-83-65
Alimentation Heratchian
6, rue Lamartine, Paris 9e, 878-43-19
Alimentiation Massis,
21 rue Saulnier, Paris 9e, 770-16-88
Mme Kermezian
15, rue de Cléry, Paris 2e, 236-94-91
Librairie Palouyan
9, rue de Trévise, Paris 9, 523-24-97
Eglise chauffée PIANO STEINWAY
Prix des places : 35, 25 et 15 F.

ՕՐ. ԼԻԶԱ ԵԱՅԼԱՑԵԱՆ
եւ
Պ. ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԵՐԱՄԵԱՆ
Նշանուած
Փարիզ, Մարտ 27, 1976

Հ. Ը. Դ.

Վիէն.— Հ. Ը. Դ. Անկ կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 21ին Գասպար Իփէկեան ակումբը։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է իրենց անդամատուրերով։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿՈՒՐՆՈՒՄԸ.— Հ. Ը. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Շաբաթ Ապրիլ 3, երեկոյեան ժամը 9ին, դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԱՆԵԼՕ - ՔԱՇԱՆ.— Հ. Ը. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՀՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՒՄԲ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՑ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՑ
ներկայացուած՝
ՆԱՀԱՏԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ՝
Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ, ՍԻԱՄԱՆԹՕ-Ի, Ռ. ՍԵՒԱԿԻ
Բանախօս՝ ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
SOIREE COMMEMORATIVE DEDIEE AUX POETES
D. VAROUJAN, SIAMANTO, R. SEVAC
Conférence en arménien de GARIG BASMADJIAN
(Résumé en français)
Գեղարուեստական յայտագիր
Արտասանութիւն՝ Ս. Վարդանեան, Ա. Տէվրիկեան, Ռ. Աբրահամեան, Վ. Պասմաճեան, Ա. Պօտուրեան, Ս. Կրիմալ, Ս. Պուրմայեան
Մեներգ՝ Աստղիկ Տէտէեան
դաշնակի ընկերակցութիւն՝ Ն. Անդրէասեան
Ապրիլ 8ին, Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 21ին
Salle Rossini, Mairie du 9e
6, Rue Drouot — Métro : Richelieu-Drouot
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՑ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
«Աբէլեան» թատերախումբը, մասնակցութեամբ գաղութիս կազմակերպութիւններուն
կը ներկայացնէ
Շաբաթ Ապրիլ 3 ժամը 20·30ին, Մէ գոն - Ալֆորի Հաղաբապետարանի թատերասրահը
Avenue du Général de Gaulle
ՋԱՐՇԵԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ
կատակերգութիւն 3 արար — երուանդ Օտեանի
ՄՈՒՏՔ 25 ՖՐԱՆՔ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԼՕ - ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ Ապրիլ 3ին ժամը 8էն սկսեալ, Պանեէոյի Սալ տէ Ֆէթ
Rue Charles Michels
Նուագախումբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ — երգիչ՝ ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՒՐԿԱՆՍ
Գեղարուեստական բաժին — ՆԱՃԻՐԻ պարախումբ
Հաճելի անակնկալներ — ճոխ պիւֆէ
TOMBOLA
Ջրաներկ նուիրուած Պր. Պետիկեանէ

ՇԱԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
3
SAMEDI
3 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

ՀԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.556

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.556

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԹՈՒՐՔ ՀԱՐՈՂՋԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

— o —

Ա.

ՆԱԽՆԱԹԱՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գալոյ թուղղ ազգայնամոլ եւ հայատեաց Թէրնիւման օրաթերթը փետրուար 20ին զղուելի գրուքիւն մըն էր հրատարակած՝ իր խմբագրապետին՝ Ահմէտ Քապաքլի ստորագրութեամբ : Նիւթն էր Պէյրութի թրքական դեսպանատան առաջ քարոզուղար Օքթար Ճիրլիի սպանութիւնը, զոր առանց այլեւայլի կը վերագրէր հայ չէթէներու (հրոսակ) :

Այս առիթիւ ապերախտ կը հռչակէր հայերը, զորս «ճեռքի վրայ պահեր էին» Թուրքերը ամբողջ 800 տարի : Կ'աւելցնէր, որ Հայերը չհլշտանալով անցեալին իրենց բարերարին դէմ գործած «զուլումներէն եւ դաւաճանութիւններէն, ներկայիս չնորհիւ իրենց չահած հարըստութեան մէկ կողմէ հազարումէկ խարէութեամբ եւ ծուղակներով Թուրքերը իրենց « յանցաւոր » կը ներկայացնեն Ամերիկայի եւ Եւրոպայի հանրային կարծիքին առջեւ, միւս կողմէ կը չարունակեն «նահատակել Թուրք անմեղ դեսպաններն ու դիւանագէտները» :

Ու նպատակ ունենալով գրգռել Թուրքերը Հայերուն դէմ, իր ընթերցողներուն կը յանձնարարէր կարդալ հետեւեալ գիրքերը, որոնք մանրամասնութիւններ կուտան եղեր Հայերուն կողմէ իբրեւ թէ Թուրքերուն դէմ գործուած սճիրներուն (?) մասին : Ասոնք են՝

1) Կարսի եւ շրջանին մէջ Հայերուն կողմէ գործուած «զուլում»ներ : Հրատարակութիւն գլխաւոր շրջանակի, Կարս :

2) Սատի Քոչաշ, Հայերը պատմութեան մէջ եւ հայ-թուրք յարաբերութիւնները· Անգարա, 1967 :

3) Ալթան Տէլիօրմաճ, Հայ Կոմիթէճիները, Իսթանպուլ, 1973 :

4) Էրտալ Իլքէր· Իչէլի մէջ հայկական գործունէութիւններ (« Կիլիկիա » ըսել կ'ուզէ), Մէրսին :

5) Նէճլա Պասկիւճ· Թուխեւհայ յարաբերութիւնները :

6) Համանուն գիրք մը, Թէօրէ, պետական հրատարակչական, Անգարա :

7) Ե· Օքաղ· Հայկ Հարցը եւ Թուրքիա, Իսթանպուլ :

Ահմէտ Քապաքլը կը յանձնարարէր նաեւ կարդալ Ճէմալ Քուրքայի Մեր ծանր պատմութիւնը, Գաղզիվէզ :

Ինչպէս կը տեսնուի, վերջին տասնամեակին է, որ աւելի չատ հրատարակութիւններ կատարուած են հայեւթուրք յարաբերութեանց մասին :

Վերի ցանկէն դուրս կը մնան կարգ մը ուրիշ գիրքեր, նոյն նիւթին մասին, ինչպէս Վէյսէլ Էրօղլուի «Էրմէնի մէկալիմի» անուն գիրքը (Պոլիս, 1973), զոր ժամանակին ծանօթացուցինք մեր ընթերցող ներուն : Ցիշենք նաեւ Աքքփ Էրչբճաճի «Պատմութեան մէջ հայեւթուրք յարաբերութիւնները», Անգարա, 1949 : Կան նաեւ ուրիշ հրատարակութիւններ, զորս չենք տեսած :

1950ին Անգարայի մէջ հրատարակուեցաւ նաեւ Ուրասի գիրքը՝ Հայերը պատմութեան մէջ եւ Հայկական խնդիրը, 785 մեծադիր էջ : Հեղինակը այս ծանուցուն աշխատութեան համար օգտագործած է հայկական աղբիւրները, զորս կը յիշատակէ մանրամասնօրէն «Մատենա – դիտութեան» բաժնին մէջ : Հաւանաբար

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

10 ՕՐ ԴԱԴԱՐ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԸ ԳՏՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

— o —

ՃՈՒՄՊԼԱԹ ՊԱՑՄԱՆԱԺԱՄ ՏՈՒԱԻ

Ճումպլաթ ի վերջոյ տեղի տուաւ եւ տասը օրուան համար, Ուրբաթ ժամը 12էն սկսեալ, հրադադարի մը չուրջ կարելի եղաւ համաձայնիլ : Կը թուի թէ Սուրիոյ մեռասաներորդ ժամու խիստ սպառնալիքն էր որ փոխել տուաւ Ճումպլաթի անզիջող դիրքը : Տիւրզի պարապլուխը ընդունեցաւ տասը օրուան համար դէնքերը վար դնել, որպէսզի Ծորհրդարանը նիստ գումարէ, քուէարկէ սահմանադրական բարեփոխումը, որ թոյլ կուտայ նոր նախագահի մը ընտրութիւնը, եւ ընտրէ նաեւ այդ նախագահը : Ճումպլաթի պայմանները երեք են.—

Ա) Հրաժարում Ֆրէնճիէի :

Բ) Նոր նախագահի ընտրութիւն եւ

Գ) Մերժում որեւէ կազ լուծումի : Այս հրադադարին պիտի հսկեն պաղեստինեան զինեալ ուժերը բայց «առժամեայ զինուորական կառավարիչը» Զօր· Ասատ (ան որ պետական հարուած մը ըրած է···) ընդունած է նաեւ հսկել մայրաքաղաքին ապահովութեան :

Ըստ կողմերու անչուշտ ամանց համար այս կարգադրութիւնը կրնայ պարսուիթիւն մը կամ յաղթանակ մը նկատուիլ : Ճիշդ է որ Ճումպլաթ ի վերջոյ տեղի տուաւ բայց փաստեց նաեւ թէ կրնայ պլուիս բռնել Դամասկոսի եւ ստիպել Սուրիան որ հաւանի Ֆրէնճիէի մեկնումին : Արդարեւ սուրիական դեկոյցը կը չեշտէ.— «Սուրիա կը գտնէ որ կուսակցութիւնները որոնք կը յամառին պայքարին մէջ ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը կրեն Լիբանանի բաժանման, որ ամէնէն մեծ ոճիրն է գործուած արաբ ազգին եւ անոր գաղափարին եւ Լիբանանի եւ անոր ժողովուրդին դէմ» : Ասիկա, պարզ է, ուղղուած է Ճումպլաթի բայց հոն կը յիշուի նաեւ «Ֆրէնճիէի հրաժարումը անմիջապէս որ ընտրուի նոր նախագահը» :

Այս հրադադարը ընդունած է նաեւ Ձէմայէլի Քաթայէզը (Փալանժ) եւ համակերպած է նախագահին մեկնումին, բայց ոչ մէկ ձեւով կը խօսի Ճումպլաթի քաղաքական բարեփոխումներուն մասին :

Այս հրադադարը վերջ կը գտնէ ուրեմն Ապրիլ 12, ժամը 12ին, այսինքն ճիշդ նախօրեակին Լիբանանի կռիւներուն առաջին տարեդարձին :

Պէյրութ է այս միջոցին ամերիկացի բանագնացը Տին Պրաուն որ զանազան տեսակցութիւններ կ'ունենայ : Կարեւորը, ամէն պարագայի մէջ, զէնքերու լռելն է, քանի մինչեւ Հինգշաբթի իրիկուն կռիւները չարունակուած են նոյն սաստկութեամբ : Ասկէ զատ Պէյրութի արեւելեան եւ արեւմտեան մասերը իրարմէ բոլորովին կտրուած են եւ մէկ գօտիէն միւսը ոչ ուտեստեղէն, ոչ ալ վառելա – նիւթ կը փոխադրուի : Կարգ մը տեղեր ալ ջուրի խողովակները քանդուած ըլլալով, որոշ թաղեր ջուրէ զրկուած են, կը զրկ Լ'Օռիան – Լը Ժուռն (Ապրիլ 1) եւ դիզուած դիակներն ալ միասին համա – ճարակի վտանգ կը ստեղծեն :

×

Զէնքերը լռեցին, առայժմ, չատ տա – րօրինակ եւ հակասական փուլերէ անցնելէ ետք : Եթէ նկատի առնենք որ Սուրիա, պաղեստինեան դատի ախոյեան, իր կողքին ունենալով Հիւսէյն թագաւորը (որ 1970 Սեպտեմբերին ջարդեց Յորդանանի Պաղեստինցիները, ինչ որ Սեւ Սեպտեմբերի վերածեց այդ ամիսը) զօրավիգ կենալէ ետք ձախ մահմետականներուն, պաշտպանը դարձաւ Ֆրանճիէի եւ Ֆալանժին : Եթէ նկատի առնենք որ Հիւսէյն չունչը Ուաշինկթըն առաւ համո – զելու համար Ամերիկացիները որ պէտք է անպայման որ Սուրիա միջամտութիւն մը ընէ, բայց Ուաշինկթըն պէտք է համոզէ Իսրայէլը որ իր անկիւնը «սուսիկ–փուսիկ» նստի : Եթէ նկատի առնենք որ (իւնչ զուգադիպութիւն) ամերիկացի բանագնացը՝ Պրաուն դեսպան էր Ամման Սեւ Սեպտեմբերի առեն : Եթէ նկատի առնենք որ Ճումպլաթ վերոյիշեալ Պրաունի օգնութեան կը դիմէ իր յեղափոխութիւնը պաշտպանելու համար, եթէ նկատի առնենք որ քրիստոնեայ աշը (Փալանժ) մահմետական – յառաջդիմական Սուրիան կը նկատէ իր միակ պաշտպանը (զոր դեռ երէկ կ'ամբաստանէր որ զէնք կը հայթայթէ իր հակառակորդին) : Եթէ ուրեմն նկատի առնենք այս բոլորը, այն ատեն միայն կրնանք հասկնալ որ բան մը չենք կրնար հասկնալ Լիբանանի տագնապէն···

Քաւիւ մը տուող

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ Ռոյթըրի հեռագիր մը կը հաղորդէ որ Հինգշաբթի օր, Տրապիզոնի մէջ ճախակողմեան ուսանող մը սպան – նուած է, 33ի հասցնելով վերջին հինգ ամիսներու ընթացքին պատահած մահերը, բախումներու պատճառով :

ՄԱՔՍ ԷՐՆՍԹ ժամանակակից մեծ գոյն նկարիչներէն մէկը, նաեւ փորագրիչ եւ արձանագործ, մեռաւ իր 85րդ տարեդարձին օրն իսկ, Փարիզի իր բնակարանը : Ծնած էր Գերմանիա, Փարիզ հաստատուած 1922ին եւ գործօն մասնակցութիւնը բերած գերիրապաշտ չարժումին, Պրը – թոնի, Ճարայի, Էլիւարի կողքին :

ԼԻԻՔՍԷՆՊՈՒՐԿի մէջ, Եւրոպայի Ինները վեհաժողովը մեծ նորութիւն մը պիտի չբերէ : Ժիսքարի առաջարկը՝ Եւրոպայի Խորհրդարանի ընտրութիւնը հանրաքուէով, երկու տարիէն, լաւ ընդունելութիւն գտաւ բայց դրամական եւ տնտեսական միութիւնը կը կաղայ :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի մէջ ընդդիմադիր մամուլը չատ խիստ է կառավարութեան նըկատմամբ, որ «պէտք է դադրի պատրանքներ ունենալէ ամերիկեան բարեկամութեան մասին» : Աթէնք բողոքած է Ուաշինկթընի մօտ, Քիսինկէր – Զաղլայանկիլ համաձայնութեան առթիւ եւ առաջարկած որ զինուորական նոյնքան օգնութիւն ալ Ցունաստանի ըլլայ :

ԼԻԲԻԱՑԻՆ արտաքսուած են ութ թուղթի դիւանագէտ իբրեւ անբաղձալի : Ասիկա պատասխան մըն է լիբիացի դիւանագէտներու Թունուզէն արտաքսումին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Մերաբոյրը եւ Ներկայացուցիչներու ժողովը վաւերացուցին զինուորական արտաքին օժանդակութեան օրինագիծ մը, որ կ'ընդգրկէ 3,96 միլիառ տոլարի պիւտճէ մը : Այս դումարին մեծ մասը, 2,23 միլիառ տոլար՝ մինչեւ Ցունիս եւ 556 միլիոն ալ յաւելեալ՝ մինչեւ Սեպտեմբեր : Եգիպտոս պիտի ստանայ 880 միլիոն տոլարի զինուորական օժանդակութիւն :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 29)

ԵՐԵԿՈՑ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՍՓԻՒՌՔի ԿԻՆ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ

Երեւանի արուեստի աշխատողներու տան կանանց Ակումբը երեկոյ մը կազմակերպած է, նուիրուած՝ սփիւռքի հայ կին գրողներուն : Խօսած է Շաքէ Վարդեան, արեւմտահայ գրողներ Սրբուհի Տիւսաբի, Սիպիլի, Զապէլ Եսայեանի մասին, ապա անդրադարձած է Սեզայի, Լասի, բանաստեղծուհիներ Ալիսա Կիրակոսեանի եւ Վեհանոյշ Թէքեանի մասին : Գրողներու գործերէն ընթերցում – ներ կատարած են Վերա Ցակոբեան, Պօղոս Եալընզեան եւ Մարի Պահութեան :

«ՄԻ ՄԵՂԱԴՐԷՔ»

Հայը մըն է ղիմացս նստողը: Ամերիկայի մէջ ծնած եւ մեծցած այն անձերէն, որոնք վաթսունը անցած են արդէն, պաւակներու եւ թոռներու տէր: Սահուն հայերէն կը խօսի, դաւառային ոճերու եւ բառերու հաճելի դունաւորումով:

— Հայրս, կ'ըսէ, համիտեան ջարդերէն փախչելով եկած է Ամերիկա եւ քանի մը տարի գործարանի մը մէջ աշխատելէ ետք բերել տուած է նաեւ մայրս: Ես հոս ծնած եմ եւ ծնողքէս սորված հայերէնը: Կը խօսիմ այնպէս, ինչպէս երէնք կը խօսէին եւ չեմ դիտեր թէ գործածած բառերէս ո՞ր մէկը թրքերէն է, ո՛րը հայերէն:

— Բայց չատ լաւ հայերէն կը խօսիս, մաքուր եւ չիտակ:

Ծօսակիցս յայտնապէս չոյուած է ըրած գնահատանքիս համար, բայց թերահաւատ ժպիտով մը հարկ կը զգայ չեշտելու.

— Գիտէ՞ք, ես հայկական վարժարան երթալու առիթ չեմ ունեցած. գրել – կարդալ չեմ դիտեր: Հայրս ժամանակ չունէր ինձմով զբաղելու. ամբողջ օրը կը գործէր...

Աւելորդ է անչուշտ այս չքմեղանքը: Ամերիկա ծնած եւ մեծցած մէկուն համար մեծապէս գնահատելի առաւելութիւն է արդէն հայու առոգանութեամբ հայերէն խօսիլը: Աստուած հոգին լուսաւորէ այն ծնողքներուն, որ կրցան հայոց դարաւոր մշակոյթէն հարազատ բարբառը գոնէ ժառանգ ձգել իրենց զաւակներուն:

— Կի՞նդ ալ Հայ է...

— Այո, այո, Հայ է, ինծի պէս այստեղ ծնած եւ մեծցած Հայ:

— Հայերէն կը խօսի անչուշտ...

— Մի քիչ կը խօսայ. աւելի վարժ է անգլերէն խօսալու:

— Ինչո՞ւ:

— Այդպէս եղաւ. գործը օտարներու հետ էր միշտ: Բայց կը հասկնայ, ինչ որ խօսաս՝ կը հասկնայ:

— Տունը իրարու հետ ի՞նչ լեզուով կը խօսիք:

Ամիջապէս չի պատասխաներ. սիկարէթ մը կը վառէ, ծուխը ախորժակով կը քաշէ ներս, ապա մեղաւորի մը վախկոտ ձայնով կը թոթովէ.

— Անգլերէն... անգլերէն... աւելի դիւրին է. լեզունիս դէպի անգլերէնը կ'երթայ: Մի մեղադրիք, պարոն, վաթսուն տարի է այս հողին վրայ կ'ապրինք, Ամերիկացիներու հետ ենք, անոնց հետ կը գործենք...

Ո՛չ, չեմ մեղադրեր. ի՞նչ իրաւունք ունիմ մեղքի կամ արդարութեան դատաստան կարելու, ես որ Արեւելքէն կուգամ, հայ դպրոցներու յարկին տակ մեծցած եմ, Հայերու մէջ ապրած, Հայերու հետ գործած: Իմ հայերէն խօսիլս կամ կարդալս հերոսութիւն չէ, այլ բնական երեւոյթ: Գոյապայքարի ամէնէն վտանգաւոր ճակատին վրայ կեցած Հայը դիմացինս է, ան՝ որուն վաթսունամեայ կեանքը տեւաբար ամբակոծուած է ամերիկեան լեզուի, մշակոյթի եւ բարքերու զէնքերով: Քանինե՛ր վիրաւոր, արիւնաքամ կ'ըլլան: Ծօսակիցս կը խորհի թէ դեռ ոտքի է, դեռ պարտութիւն չէ կրած:

— Ամերիկա մեծ երկիր է, դժուար է դիմանալ, — կ'եզրակացնէ սիկարէթը ճմռթելով մոխրամանին մէջ:

— Ինչո՞ւ ատանկ կ'ըսես, դուն դիմացեր ես, լաւ հայերէն կը խօսիս...

— Ի՞նչ օգուտ, — կը հառաչէ ան, — զաւակներս հայերէն չեն դիտեր...

— Քանի՞ զաւակ ունիս:

— Զորս. մէկ աղջիկ, երեք մանչ:

— Բնա՞ւ հայերէն չեն դիտեր:

— Մեծս մի քիչ կը հասկնայ, բայց կ'ամաչէ խօսելու:

— Միւսնե՞րը:

— Միւսները կատարեալ Ամերիկացի են:

« Կատարեալ Ամերիկացի » բացատրութեան մէջ կը զգամ թէ պարտուած հօր մը ամբողջ վիշտը կայ եւ մեր ապագային մեծ ողբերգութիւնը:

— Բայց ի՞նչպէս քու հայրդ եւ մայրդ կրցան քեզի հայերէն սորվեցնել եւ դուն չկրցար նոյնը ընել քու զաւակներուդ:

— Էն ժամանակները, պարոն, ուրիշ էին, էն մարդիկը երկրէն էին եկեր, անգլերէն չէին դիտեր, տղէտ էին, պարզ դործաւոր, գիւղացի...

Այո, հասկնալի է: Այդ սեւ օրերուն տգիտութիւնն ու թշուառութիւնը ինքնապաշտպանութեան լաւագոյն զրահներն էին մեր գաղթական պապերուն համար: Հիմա զրահները հանուած են եւ Հայու մատղաշ հոգիներ հարիւրներով, հազարներով նետուած ամերիկեան կեանքի խեւացնոր յորձանքին մէջ:

Քիչ հետք իրարու հետեւէ կուգան ծօսակիցս զաւակները — բարձրահասակ, ամրակազմ, դեղադէմ երիտասարդներ:

— Հելօ՛, փա...

Քառասուն վկայ պէտք է փաստերու համար թէ անոնք Հայ են կամ Հայու զաւակներ: Ամերիկեան դունաղեղ շապիկներ, նեղ տափատ, վար կախուած պեխեր... բոլորն ալ ուէսթըրն ֆիլմերու դերասաններ ըլլան կարծես:

Զափազանց դժուար է անոնց կենսայորդ արտաքինէն ներս թափանցել եւ գտնել հոգիները: Ի՞նչ տեսակ սիրտ կը բաբախէ արդեօք այդ քաջառողջ ու լայնչէն կուրծքերուն տակ: Հայու ղազուկն, Հայու կարօտներէն եւ ճգտումներէն բան մը կա՞յ: Կը վախնամ այս ուղղութեամբ հարցում ընել հօրը, որ հպարտօրէն կը դիտէ իր երիտասարդ մանչերուն խրոխտ տողանցքը:

ՎՐԱՍՏԱՆ
ԵՐԲ ԵՐԳԵԼԸ ԴԱԴՐԵՑԱՒ

— o —

ԽՄԲ.— Մարտ 13ի «Ցառաջ»ի մէջ Թիֆլիսի մը տողով անդրադարձած էինք Վրաստանի *Զարիա Վոստոկա* թերթին մէկ խմբագրականին, ուր խիստ ոճով կը ձաղկուէին վրացական խրախճանքները: Նոյն նիւթին մասին *Ինթերնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնի* աշխատակիցը՝ Փիթըր Օսնոս հետեւեալ յօդուածը ղրկած է թերթին, Թիֆլիսէն:

Վրացիներու հարսնիքները դեռ մինչեւ վերջերս չքեղ խնջոյքներու երեւոյթին ունէին եւ, ընդհանրապէս, կողմնակի գործառնութիւններու առիթներ կը ստեղծէին: Ցաճախ երկու – երեք օր տեւող հարսանեկան խնջոյքներուն ներկայ կը գտնուէին հարիւրաւոր հրաւիրեալներ: Մեծ քանակութեամբ տեղական համեղ պինի, քոնեակ, չամիչայն կը սպառէր:

Հրաւիրեալներէն կ'ակնկալուէր, որ առանիրոլ նուիրեն հնչուն դրամ: Ասիկա չհաւասար կարգադրութիւն մըն էր, քանի ճարպիկ ծնողքներ երբեմն այնքան կարեւոր դումար ձեռք կը ձգէին, որ հնարաւորութիւն կ'ունենային նոր ինքնաշարժ մը գնելու:

Անցեալ Նոյեմբերին, Վրաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն խիստ ոճով շարադրուած «Ցայտարարութիւն» մը հրապարակեց. խորհրդին էր՝ «Պայքար վնասակար աւանդութիւններու եւ սովորութիւններու դէմ»: «Զափազանցուած չքեղութեամբ կատարուած հարսանեկան խնջոյքները, ըսուած էր Ցայտարարութեան մէջ, դէշ բնազդներ եւ մանր – քաղքենիական, փղշտացիական տրամադրութիւններ կը ստեղծեն ու պատճառ կը դառնան, որ որոշ շրջանակներու մօտ տարածուի այն սխալ կարծիքը, թէ Վրաստանի մէջ մեղկ կեանք մը հաստատուած է»: Կեդր. Կոմիտէն կը դատապարտէր նաեւ հին կրօնական բնոյթի ծօները, ի մէջ այլոց մատաղօրհնութիւնը, այնպիսի յուղարկաւորութիւններ, որոնք հաւաքական անկարգ կերուխումի առիթ կուտան եւ, վերջապէս, Վրացիներու վայելած հիւրասիրութեան համբաւը, որ «անարդանալի կերպով չափազանցուած է»: Նման սովորութիւններու հետեւանքով կը ստեղծուին ու կը զարգանան «չքնաղ ձեռք ձգելու արտակարգ ճգտումը, շահախնդրութիւնը ու անհոգ, ծոյլ ժամանցները»: Ասոնք անյարիր են վարչակարգին սկզբունքներուն հետ:

Երեք տարի առաջ լայն ծաւալ ստացաւ պայքարը պաշտօնատարներու եւ անտեսութեան շրջանակներու մէջ տարածուած յոռի երեւոյթներուն դէմ: Այժմ կը տեսնուի, թէ այս պայքարը աւելի լայն շրջադիծի մէջ մտած է: Արդարեւ, Կրեմլին կը փորձէ իրագործել այն, ինչ որ չկրցան իրականացնել Հռոմէացիները, Պարսիկները, Բիւզանդացիները, Արաբները, սելճուք Թուրքերը, Մոնկոլները, Օսմանցիները եւ ցարերու մարզպանները Վրաստանի մէջ. այն է՝ կարգի հրաւիրել անկարգ Վրացիները:

Այլ Հանրապետութիւններու, մասնաւորապէս Վրաստանի մերձ Հայաստանի եւ Ադրբէջանի խորհրդային իշխանութիւնները եւս պայքար կը մղեն տեղական կառաւարչութեան ու մշակութային անկախութեան ճգտումին դէմ: Երեւոյթները, որոնց չի կրնար հանդուրժել Մոսկուա: Սակայն Վրաստանի մէջ պայքարի ծաւալը աւելի մեծ տարողութիւն ստացած է, քանի պէտք է փոխել ամբողջ ժողովուրդին հոգեբանութիւնը, պայքարի աշխարհի տասնամեակ կամ աւելի տեւողութեան պատրաստեցնելու համար: Այս ճիգը ցարդ ձախողած էր: Այսպէս, օրինակ, 1970ին, այսինքն աւելի քան 30 տարի ետք համայնական տնտեսութիւններու հաստատումէն, Վրաստանի երկրագործական ընդհ. արտադրութեան կէսէն աւելին անհատներու սեփականութիւնը եղող փոքր տարածութեամբ հողերէն կուգար: Միւս կողմէ, պետական հողերու արդիւնաւէտութիւնը խիստ ցած էր, Խորհ. Միութեան մէկին կէսէն ալ նուազ, հակառակ այն իրողութեան, որ երկիրը բարեբեր է եւ տաք կլիմայ ունի:

Գիւղացիները բացայայտ կերպով աւելի չհաղորդուած էին իրենց արտադրութիւնները ազատ շուկաներու մէջ ծախելու եւ այս ձեւով հարստանալու, քան թէ աշխատելու համայնական տնտեսութիւններու մէջ: Նոյնիսկ այսօր, համաձայն կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Ե. Շեվարտնաձէի, «գիւղացի մը, որ իր հողին վրայ կը բուսցնէ 10 կամ 15 թոն նարինջ... մօտաւորապէս 50էն 60.000 ռուբլի կ'ապահովէ եղանակին»: Շահին

— Ամուսնացա՞ծ են, կը հարցնեմ՝ բան մը ըսած ըլլալու համար:

— Մեծը միայն, այո:

— Հա՞րց...

— Ամերիկացի է, բայց չատ լաւ աղջիկ է, չատ անոյշ, պղնիւ...

Երիտասարդները հազիւ ակնարկ մը կը նետեն վրաս եւ տունը կը լեցնեն ազատ մեծցած եւ ազատ խօսող ամերիկացի երիտասարդի բարձր հնչիւններով: Անոնք կը յորդին ուժի եւ կենսունակութեան աւիշով: Անոնց բազուկները ու իմացականութիւնը կասկած չկայ թէ կը հարցատացնեն Մեծն Ամերիկան եւ անոր մեծ ժողովուրդը:

«Ամերիկա ապրող հայ ընտանիքներու աւելի մխիթարական եւ լաւատեսութիւն ներշնչող օրինակներ ալ կան», պիտի ըսեն անչուշտ ընթերցողներս: Գիտեմ, կա՛ն եւ թող Աստուած աւելցնէ անոնց թիւը:

Մ. ԻՇԽԱՆ

ԳԱԻԱՌԱՑԻ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԻՆ

Թլկատինցիի արդէն դերազանց հայերէն խիւթիւնը ապացոյցն ու գրաւականն է մեր հաւատքին: Անոր ազգային ուսանդուխիւններու չուրջ տածած խանդաղատանքը կատարեալ գերզգայութեան չափանիշն է եւ հէնց ատոր դիւզացիի պարզ Թլկատինցիի մտածումն ու զգացում – զգայութիւնը հաւասար դեր կատարած են իր գրականութեան մէջ:

Մեծանուն Փոլքլորիստը հարազատ Հայն է որ կը ներկայանայ իր ամբողջութեան մէջ, անտեղեակ օտար լեզուներու, կատարելապէս հիացած մեր Մեծասքանչին, տուած է պատկերաւոր եւ ապրելու սահմանուած գրականութիւն մը: Ուսումնասիրած է չատ մը թարգմանութիւններ, սակայն եւ այնպէս անոնց ազդեցութեան տակ պահած չէ ինքզինքը այլ խրտչած է բոլորէն եւ ուզած է մնալ հայօրէն մտածող եւ արտադրող:

«Էմիլէ» անուն վիպակին մէջ Թլկատինցիի գրականութիւնը զուարթ է եւ դոյներու ներդաշնակութեան մը արտացոլացումը, կը սիրեն կարդալ, հոգւոյդ անթիւ զգացումներուն որպէս ապեղանի: Ան հայ գրականութեան բիւրեղացած ազնուութեան ակունքին մէջ հոսեցուց գաւառական գրականութեան կոպիտ աղնուականութեան սերմերը, որոնք գացին ու չաղուեցան մայր գրականութեան հետ կազմելով ամբողջական ութիւն մը որուն հպարտ ենք:

Նախապատերազմեան սերունդին համակ ուշադրութիւնը հրաւիրեց գաւառի կենցաղին, դանձերուն եւ բազմազոյն բարքերուն, որոնց երեւոյթը մեր գրականութեան մէջ՝ կը պարտինք գլխաւորապէս Թլկատինցիին:

Այսօր, յետպատերազմեան կամ նոր կայ սերունդը, եթէ կ'ուզէ հայրենի գաւառին գրական աշխարհի ոլորտներուն մէջ թեւածել՝ որպէս ներշնչման աղբիւր ունի Թլկատինցին, որ իր դերազանց հայեցիութեամբ տուած է մեզի վէպերուն նկար՝ իր խօսուն գրիչով:

ԿԱՐՕ ՄԻՒՐԱՆ

(Շար. – 4)

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ ՊԱՏՄԱԲԱՆ

ԱՐՁ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԳՐՈՂ

Ա. ՍԱՍՆԱ

ՊՐՈՖԵՍՈՐ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ներ Հասի ինձ ձեռքը, դառը, դառը ճակատագրի, ինչպես ասում է Թումանյանը, ես ինձ համար ընտրել եմ ոչ թե ծաղկած, այլ փշոտ ճանապարհ, որ տանում է դեպի գագաթը, դեպի լույսը, դեպի ճշմարտությունը, դեպի ազատությունը, դեպի ինքնուրույն գոյությունը, դեպի ինքնուրույն մտածողությունը, դեպի ինքնուրույն ստեղծագործությունը, դեպի ինքնուրույն գիտությունը, դեպի ինքնուրույն արվեստը, դեպի ինքնուրույն գրականությունը, դեպի ինքնուրույն լեզուն, դեպի ինքնուրույն ոճը, դեպի ինքնուրույն ձևը, դեպի ինքնուրույն ամեն ինչը, որ ունի ազգը, որ ունի ժողովուրդը, որ ունի մարդկությունը, որ ունի աշխարհը, որ ունի տիեզերքը, որ ունի անսահմանությունը, որ ունի հավերժությունը, որ ունի ամեն ինչ, որ ունի ամեն ինչ, որ ունի ամեն ինչ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մարսէյլէն կիրակոս Հէլվաճեան իր զարմիկին Անահիտ Խաղնէճեանի մահուան առթիւ 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, նորոգ հանգուցեալ Տիկին Զարուհի Պէօրէկեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Անժէլ Ղազարեան եւ զաւակները 100 ֆր., Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան, Տիկին Ազատ Իշխանեան, Տիկին Արաքսի Սիմոնեան 50ական։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	50 ֆր.
Շնորհակալիք	50 ֆր.
Յաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր.
Ծնունդ	50 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։ Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէն չնորհակալութեամբ ստացած է հեռեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ այրի Տիկին Հռիփսիմէ Իփէկեանի մահուան առթիւ, Գասպար Իփէկեան ակումբին.— Այրի Տիկին Վարդուհի Ռստիկեան (Վիէն) 100 ֆր., այրի Տիկին Քնար Մուրատեան (Վիէն) 100 ֆր.։

"ՅԱՌԱՋ" կը նուիրեմ

Պ. Ֆրեմի Զամանդեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Մուշեղ Էլմասեանի (Մարսէյլ)։

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻՒԱՆԱՀԱՑ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

Այս գումարը (1000 ֆր.) ար Պուա-Ֆոլոմպի Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովին հաւաքուած է, յայտարարուած էր ընդհ. ե. ցանկին մէջ («Յառաջ», Փետրուար 11, Ա. Էջ)

Զ. Խանզատեան, Պ. Քիւրքճեան, Դ. Յովհաննէսեան, Տիկին Հ. Էքիլեան, Դ. Ճիլմէճեան, Տ. Կէօտեմեան, Վ. Կէօվչէնեան, Բ. Ֆինըքեան 100ական, Վ. Ղազերեան, Ա. Աբապեան, Ս. Խարբութեան, Տիկին Դաւիթեան 50ական։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանգստեան տան համար վերակացու Տիկին մը կ'ուզուի, հայերէն եւ ֆրանսերէն խօսող եւ աշխատելու իրաւունք ունեցող։

Դիմել Աղբատախնամի գրասենեակը՝
77, Ռիւ Լափայէթ, Փարիզ 9րդ
Հեռախօս 878-02-99

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Մանուկներու խումբը կը վերադառնայ կիրակի, Ապրիլ 4 ժամը 13ին։

Ժամադրավայր՝ Պարոյր – Սեւակ գրադարան՝ 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ

CAPPADOCIA PRODUCTIONS

Présente le premier disque arménien de

MARTEN YOURGANS

avec

BERNARD DEDEDJIAN

En vente :
LA CAPPADOCE, 3 Rue Marivaux, 75002 Paris — Tél. : 742-83-65
PALOYAN, 9 Rue de Trévise, 75009 Paris — Tél. : 523-24-97

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

ՃԱՏԻԿԸ ԵՐԵՒԱՆ

du 16 Avril au 30 Avril

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)
du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ Ապրիլ 3ին ժամը 8էն սկսեալ, Պաւեէդայի Սալ տէ Ֆէք
Rue Charles Michels
Նուագախումբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ — երգիչ՝ ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՒՐԿԱՆՍ
Գեղարուեստական բաժին — ՆԱՑԻՐԻ պարախումբ
Հաճելի անակնկալներ — ճոխ պիւֆէ
TOMBOLA
Ջրաներկ նուիրուած Պր. Պետիկեանէ

ԳՐՔԻ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՅՈՐԷՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. Ց. Դ.

Շաբաթ, Ապրիլ 3ին, ժամը 16էն 19 պիտի ստորագրէ իր հատորը՝

Odyssée d'un enfant arménien

Բալուեան գրատունը, 9 ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Ց. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Մուրատ Ռաֆայէլեան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները կիրակի Ապրիլ 4, ժամը 15ին Իսիի Մշակոյթի Տան մէջ 43 Ռիւ տը լա Տէֆանս։ Կարեւոր օրակարգ։

HOTEL DES VENTES DE LYON

Ventes de Monnaies Arméniennes

LE DIMANCHE 25 AVRIL à 20 HEURES

Dispersion d'une importante collection de Monnaies Arméniennes 400 pièces argent - bronze

EPOQUE DES CROISADES 1199 à 1375

LES ROIS

Lévon I
Lévon II
Sempad
Ochine
Constantin II
Constantin IV
Hétoum I
Hétoum II
Lévon III
Lévon IV
Constantin III
Pierre de Chypre

UNE DES BELLES PAGES DE L'HISTOIRE DE L'ARMENIE A NE PAS MANQUER

ՀԱՑՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆԷՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԷՋԵՐԷՆ ՄԷԿԸ
ՉՈՐ ՊԷՏՔ ՉԷ ԿՈՐՍՆՑՆԵԼ

CATALOGUE SUR DEMANDE

A L'ETUDE
MM. DAMIRON et RAYMOND, Hôtel des Ventes de LYON
19, Rue Confort — 69002 LYON — Tél. : (78) 42-01-34

OU CHEZ
Monsieur JOEL CREUSY (NUMISMATE Professionnel)
14, Rue Vaubecour — 69002 LYON — Tél. : (78) 37-63-20

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը զոյգ մը կը փնտռէ տան պահապանութեան ու մաքրութեան համար։

Դիմել կէսօրէ վերչերը
17, Rue Bleue, Paris (9e)
կամ
M. Khachikian 899-82-13
ժամադրութեու համար։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Յովհաննէս Գէորգեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի այրի Տիկին Գէորգեան 100, այրի Տիկին Աւետիս Կուսուզեան, Հալէպլեան ընտանիք 30ական, այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները 20։ Տիկին Մառի Մէհլէմճեանի հոգեհանգիստին առթիւ Պր. Հէքիմեան, Կարապետ Վարդերեսեան, Կարապետ Մէհլէմճեան, Յարութիւն Մէհլէմճեան 20ական, այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները 30։ Յարութիւն Ղազարեանի թաղման առթիւ այրի Տիկին Ազնիւ Ղազարեան 200, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աւետեան 50, Տէր եւ Տիկին Վարդերեսեան 15, Մանկեան եղբայրներ 20, Պր. Ալպէռ Փրոֆէթա, Գրիգոր Նահարեան, Կէօլթէմիրեան ժան, Անորէ Բիրեան 50ական, Արմէն Թէրզիպաշեան 10, Տիկին Իմիտեան, Ժաք Պայրամեան, 50ական, Աշճիպաշեան, Արթին Կարպիս 100ական, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան 50 ֆր.։

(Շար.)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՑՈՒԹԵԱՆ

Պատմագիրք յուշամատեաւի
Ա. հատորը
Գինն 70 ֆր. —Դիմել.—
Y. Baboyan, 3 Camp. Perrier
St. Antoine, MARSEILLE 13015
Z. MINASSIAN
207, Rue Lafayette — Paris 10e
Tél. : 208-90-89
A. Nercessian, 5 Bl. de Verdun
92400 COURBEVOIE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ նուէրները.— Կարապետ Ճանիկեան՝ Մուշեղ Յակոբեանի թաղման առթիւ, այրի Տիկին Մաքրուհի Մնացականեան նոյն առթիւ, այրի Տիկին Նիկողոսեան՝ Յարութիւն Նիկողոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ, նուագախումբ Հէլվաճեան իր Թոռնիկին ծննդեան առթիւ 50ական ֆր., Յարութիւն Տէրոյեան իր ողբ. կնոջ 11րդ տարեդարձին առթիւ 100, Սերոբ Հայրապետեան 30, Աւետիս Մելքոնեան՝ Ժան – Փիէր Զիչէքեանի մահուան առթիւ փ. ծ. 100, Կարապետ Ճանիկեան 50։

×

Կապ. Յակէ Լիոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Խաղնէճեանէ 20 ֆր. իր ապրող Անահիտ Խաղնէճեանի մահուան առթիւ։

ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
4
DIMANCHE
4 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅՐԱՍԻՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

ՀԱՅՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.557

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51ր ANNÉE — N° 13.557

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 30–31)

« ԱՐԱՐԱՏ »Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

« Հրազդան » մարզադաշտին վրայ, 50 հազար մարզասէրներու ներկայութեամբ, տեղի ունեցած է «Արարատ»ի մրցումը Խորհ. Միութեան ակումբներու հաւաքականի հետ։ Հակառակ անձրեւին, երկու խումբերն ալ ցուցադրած են արագութիւն։ Խաղի առաջին կէսին ոչ մէկ կէտ կարելի եղած է նշանակել երկու կողմերու ալ պարագային։ Մրցումի 66րդ վայրկեանին է որ Անդրէասեան ազատ հարուածի մը չնորհիւ դնդակը տեղաւորած է մրցակիցի բերդէն ներս։ «Արարատ» հանդէս եկած է հետեւեալ կազմով.— Աբրահամեան, Գէորգեան, Փարսաղանեան, Մարտիրոսեան, Մեսրոպեան, Անդրէասեան, Բոնդարենկօ, Քերոբեան (Մինասեան), Սամուէլ Պետրոսեան, Նազար Պետրոսեան, Ղազարեան։ Ցիշեցնենք մարզասէրներուն, որ «Արարատ» Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի ախոյեանութեան շարքի իր առաջին մրցումը կ'ունենայ Ապրիլ 4ին՝ Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, Մոսկուայի «Սպարտակ»ին հետ. իսկ Խորհ. Միութեան բաժակի 1/8րդ եզրափակիչ մրցումներու շարքին, «Արարատ»ի յաջորդ մրցումը տեղի կ'ունենայ Մայիս 5ին, Մոսկուայի «Լոկոմոտիվ»ի հետ, այս վերջինի դաշտին վրայ։

×

ԱՐՇԱԿ ՍԱՆՈՑԵԱՆ՝ ԱԽՈՑԵԱՆ

Զերկսար (Ռուսաստան) քաղաքին մէջ տեղի ունեցած Խորհրդային Միութեան երիտասարդական առաջնութեան մաս-նակցող ազատ ոճի ըմբշամարտի մրցումներուն, 48 քիլօ կշիռի մէջ ախոյեան հանդիսացած է Երեւանցի Արշակ Սանոյեան։

×

ԴԱՒԻԹ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ԱՐԾԱԹԷ ՄԵՏԱԼԸ

Սվերդլովսկի մէջ (Ռուսաստան) տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան բռնցքամարտի առաջնութեան մրցումներուն, Դաւիթ Թորոսեան չհաց է արծաթէ մետալ։

×

ՀԱՑ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռիգայի մէջ տեղի ունեցած Արհեստական Միութիւններու պատանի fրոսfաուՆքրի առաջնութեան մրցումներուն Հրաչ Խաչատրեան պարզեւատրուած է արծաթէ, Վահան Յարութիւնեան եւ Սամուէլ Եղիազարեան՝ պրոնզէ մետալներով։ Անոնք իրաւունք ստացած են մասնակցելու Խորհ. Միութեան պատանեկան առաջնութեան մրցումներուն։

Քանի մը տող

ՍԱՏԱԹ փարիզ հասաւ Շաբաթ օր, շարունակելով եւրոպական իր շրջագայութիւնը։ Գերմանիայէն կուգայ եւ Հռոմ կ'երթայ Երկուշաբթի։

ՄՈՍԿՈՒԱՑին արտաքսուած է Քրեմլինի անօթէնը։ Պաշտօնապէս բացատրութիւն չի տրուիր բայց կը կարծուի թէ ամբաստանուած է տարադրամի թրաֆիքի համար, ինչ որ Քորբելսկի (անօթէնը) կը ժխտէ։

ԴԱՐՁԵԱԼ ԹՈՒՐՔ
ՔԱՐՈԶԶԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

— o —

Բ.

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐՆ ԱՒ ԴՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Թուրք քարոզչական մեքենան չզոհա – նալով հրապարակագիրներուս եւ ծանօթ դէմքերու հակահայ հրատարակութիւն – ներով, չարժման մէջ դրած է նաեւ երի – տասարդ Թրքուհիները։

Անոնցմէ մէկն է Նէճլա Պասկիւճ, որ իր համալսարանական աւարտաճառին (դէմ) նիւթ ընտրած է «Թուլուֆ – հայ գաղափարութիւնները, Ապտիւլ Համիտի գաղափարութենէն մինչեւ մեր օրերը», Իսթանպուլ, 1973, փոքրադիր 183 էջ։ Նոր տասնեակ այս գրքոյկը, որ մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձած է Անգարայի եւ Էրզրումի զինուորական իշխանութեանց կողմէ։ Ընդհանուր սպա – կոյտի նախագահը հեղինակին ուղ – ղած նամակով մը կը յայտնէ թէ յեղ – ափոխութեան ձեռնհաս մարմնի մը կողմէ, շրջանդ տուած է իր գիրքը յանձնա – րարելու զօրագունդերու եւ զինուորական ակռի տորագրաս միաւորներու սպանե – րուն։ Նոյնպէս հրահանգած է զայն ու – նենալու զինուորական ուժերու հաստա – տուն մատենադարաններուն մէջ։

Էրզրումի 9րդ զօրաբանակի հրամա – նատարը իր կողմէ նամակով մը հեղի – նակուհին կը յայտնէ թէ իր գիրքը յանձնարարած է զօրաբանակի բոլոր միա – ւորներուն։ Ու կ'աւելցնէ.

«Նման երկասիրութիւններ առիթ կ'ըն – ծայեն երիտասարդ սերունդներուն աւելի խոհին ճանչնալու եւ քննելու ՀԱՅԿԱԿԱՆ հարցը ու կը ծառայեն այս մարզին մէջ եղած պարապը լեցնելու»։

«Ցառաջաբան»ին մէջ Նէճլա Պասկիւճ կը ըսէ.

«Մեր ցաւով կ'ուզեմ արձանագրել, որ Հայկական Հարցին առթիւ Թուրքիոյ եւ Թուրքերուն յանցաւորութեան մասին կատարուած քարոզչութիւնը մեծ ծաւալ ստացած ըլլալուն հակառակ, ցարդ կա – րելի չէ հանդիպիլ հրատարակութեան մը, որ հիմնուած ըլայ թրքական աղբիւր – ներու վրայ եւ պարզէ կառավարութեան տեսակէտը այդ մասին։ Մինչ Հայերը տարիւրաւոր գիրքեր գրած են, Թուր – քերու գրածները չատ սահմանափակ են։ Հակառակ ատոր, մասնաւորաբար երբ փաստաթուղթերը քննուին, ի հեճուկս բոլոր չանքերուն, ճշմարտութիւնը երե – ան կուգայ»։

Գրքի վերջաւորութեան հրատարակ – ուած են կարգ մը նկարներ, որոնք կը ներկայացնեն Հայերու կողմէ ջարդուած Թուրքերու դիակներ դաշնակցական եւ հնչակեան հերոսներ, Դաշնակցութեան զինանշանը, Հայոց եկեղեցիներէն գրաւ – ուած գինքեր ու առաքեր, Պիքֆայայի (Լիբանան) հայ նահատակներու յուշար – ձանը, եւայլն եւ չորս քարտէսներ։ Ո – րոնք՝ վատորակ Թուղթի վրայ։

Նէճլա Պասկիւճ իր աւարտաճառին հա – մար չատ յոգնութիւն չէ կրեր։ Օգտա – գործեր է երկչ առջ նոյն նիւթին մասին հրատարակուած գիրքերը։ Բազմաթիւ մէջբերումներ կ'ընէ մասնաւորաբար է – սատ Ուրասի եւ Սատի Քոչաչի ծանօթ գիրքերէն եւ բազմաթիւ թերթերէ, զորս առիթ ունեցեր է աչքէ անցընելու։

Գիրքը բաժնուած է վեց մասերու։ Հայոց լեզուին ու կրօնքին մասին համա – ռօտ ակնարկէ մը վերջ կ'անցնի Ապտիւլ Համիտի շրջանին։ Կը յիշէ Պերլինի վե – հաժողովը։ Հայ կուսակցութեանց կազ – մութիւնը։ Երրորդ գլուխին մէջ կը խօսի հայկական ապստամբական չարժումնե – րու մասին, — Էրզրումի, Գումգափուի եւ Պապը Ալիի ցոյցերուն, Զէյթունի եւ Սասունի ապստամբութեան, Պանք Օթո – մանի գրաւման ու Երզնկայի ռումբին մա – սին։

Զորրորդ գլուխը յատկացուցած է Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանէն սկսեալ մին – չեւ առաջին աշխարհամարտը, Կովկասի գրաւումը։ Դէպքերը շրջելով, առանց ժամանակագրական կարգի կը խօսի ամէն բանի մասին, կցկտուր ձեւով։ Ի մէջ այլոց նաեւ «տարագրութեան օրէնք»ին մասին (էջ 80–84)։

Հինգերորդ գլուխը կը վերաբերի Զի – նադադարէն ետքի դէպքերուն, Լօզանի դաշնագրին, հայեցքիւրա գործակցու – թեան, երկրորդ աշխարհամարտին եւ խառն ի խառն՝ Ուիլսընի նամակին վրայ եւայլն։

Վեցերորդ եւ վերջին մասին մէջ կը քննէ Թուրքերը ամէնէն աւելի հետա – քրքրող խնդիրներու մասին։ Այսինքն ար – տասահմանի Հայերուն կատարած ձեռ – նարկներուն Թուրքերու դէմ, մինչեւ Սանթա Պարպարայի դէպքը, — եանըք – եանի կողմէ երկու Թուրք դիւանագէտ – ներու սպանութիւնը 1973 Յունուար 27ին։

Դարձեալ գործի վրայ է Թուրք քարոզ – չական մեքենան, որ չարժման մէջ կը դնէ նաեւ Թրքուհիները։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԽԱՒՈՒՏ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ՄԸ

100 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒՍ

Կը թուի որ լիբանանեան նոր հրազա – դարը բաւական խախուտ է քանի 100 մեռեալի խօսք կայ Ուրբաթ օրուան համար։ Հոս–հոն սակայն զգաստներ կան եւ զուտ «լիբանանեան» կարգադրութիւն – ներ։ Այսինքն պահ մը առաջ զիրար խեղ – դողներ, կը սկսին ալիւր, վառելանիւթ, թթուածին, բանջարեղէն փոխանակել մի – սի հետ, առ այժմ անկիւն մը դնելով ֆալաշնիֆովները։ Ամերիկացի լրագրող մը կ'ըսէ. «Եթէ իրական զնդակներ չըլ – լային, առպարէզիս ամէնէն զուարճալի պատերազմը պիտի ըլար...»։

Փողոցները միշտ ամայի են սակայն եւ առեւանդումները կը չարունակուին մեծ թափով։ Խորհրդարանի նախագահը կը խորհի որ նախատեսուած կարգադրու – թիւնները որպէսզի ըլլան, հրազադարը պէտք է տասը օրէն եւս երկարա – ձգուի բայց Ֆրէնճիէի կողմնակից ձայ – նասփիւռը կը խորհի որ Խորհրդարանի նիստ գումարելու որեւէ հաւանականու – թիւն չկայ։ Ի՞նչպէս նիստ գումարել, կ'ըսէ խօսնակը, հրացաններու սպառնա – լիքին տակ։ Մնաց որ նախագահական թեկնածու Ռեմոն Իսոէ ուրիշ արգելք մըն ալ կը տեսնէ նիստ գումարելու՝ «Երեսփոխանները նստելիք տեղ չունին, բոլոր աթոռները զողցուած են»։

Հակառակ անոր որ մեծ յոյս չկայ որ համաձայնելիք կէտեր գտնուին յանկարծ երբ 11 ամիս է չեն գտած, պատճառներ կը տեսնուին որ կռիւներուն վերջ ուզեն տալ կողմերը որովհետեւ՝ Ա) Ֆալանժ – ները եւ քրիստոնեայ միւս խմբակները դիտակից են որ զինուորական պարտու – թեան մէջ են։ Բ) Ճումպլաթ ցոյց տուաւ որ քաղաքական գետնի վրայ արդիւնա – կէտ չէ։

Ամերիկացի բանագնացը Ուաշինկթըն երթուղարձ մը պիտի ընէ Փիթինկէրի հաղորդելու համար Ֆրէնճիէի, Ֆալանժ – ներու, Ճումպլաթի եւ նաեւ Պաղեստին – ցիներու հետ իր տեսակցութեանց ար – դիւնքները եւ Փիթինկէրէն նոր հրահանգ – ներ առնելու համար։

Քանի մը տող

ՍԱՏԱԹ փարիզ հասաւ Շաբաթ օր, շարունակելով եւրոպական իր շրջագայութիւնը։ Գերմանիայէն կուգայ եւ Հռոմ կ'երթայ Երկուշաբթի։

ՄՈՍԿՈՒԱՑին արտաքսուած է Քրեմլինի անօթէնը։ Պաշտօնապէս բացատրութիւն չի տրուիր բայց կը կարծուի թէ ամբաստանուած է տարադրամի թրաֆիքի համար, ինչ որ Քորբելսկի (անօթէնը) կը ժխտէ։

ՀՊԱՆՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԻՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Ա.

Ամերիկեան արդի վիպագրութիւնը — ինչպէս որեւէ արուեստ՝ որեւէ պայմանի տակ — չի կրնար կղզիանալ ու չազդուիլ շրջապատէն, մանաւանդ ընկերային եւ մշակութային իր ենթահողը կազմող լրականներէն մէկ տեղի ունեցող փոփոխութիւններէ։

Անշուշտ մշակոյթը զանազան արուեստներու « գումարը » չէ միայն, այլեւ համադրոյթը (fումփլէքս) մարդկային մըտքի եւ ջանքի ստեղծած բոլոր կառոյցներուն, ներառեալ գիտականն ու ճարտարագիտականը։

Մշակոյթ բառի այս սահմանումը եւ մեկնաբանութիւնը յաճախ մոռցուած ըլլալ կը թուի հայ մտաւորականներու կողմէ, որոնք, կարծես, մշակոյթը համադօր կը նկատեն գեղարուեստի։

Եթէ կ'ուզենք ըմբռնել ամերիկեան արդի վէպի ընթացքը եւ վերջին տասնամեակի մէջ կրած փոփոխութիւնները (որոնց իսկական չարժառիթը յաճախ որեւէ աղերս չունի գրական մտահոգութիւններու հետ), պէտք է ընդունինք մշակոյթի համապարփակ իմաստը, որովհետեւ այդ փոփոխութիւններէն չատերը թելադրուած են ընկերային կամ թեքնիք կեանքի մէջ տեղի ունեցող չրջափոխութիւններէ։

Անցեալի մէջ ալ կեանքի զանազան մարզերը բոլորովին զերծ չեն եղած փոխազդեցութիւններէ, որոնք սակայն նոյնքան չեչտուած չէին։

Առնենք, օրինակ, մեր անցեալէն նմոյշ մը՝ Նարեկացին վանականի իր խուցէն կրցաւ արտայայտել հայ ժողովուրդի հոգեւոր զգացումներուն մէկ մասը՝ բիւրեղացած ձեւով, եւ յաջողեցաւ սահմանափակուիլ լոկ կրօնական այդ ոգիի արտայայտիչը ըլլալու իր դերին մէջ։ Ան չէր զգար աշխարհիկ հաճոյքներու կամ առեւտուրի մտահոգութիւններու ճըն-չումը, զոր այսօր կը զգայ ամէն հայ գրագէտ՝ արտասահմանի թէ հայրենիքի մէջ։

Գիւղէ գիւղ չրջող եւ հոպիտ կամ խամաճիկ խաղցնող մէկը չէր կրնար Նարեկացիի հակառակորդ կամ մրցակից ըլլալ։ Մինչդեռ՝ այսօր, այդ նոյն հոպիտին համազօր հեռատեսիլն ու չարժանկարային արուեստը արդէն իսկ խլած են արդի հայ կամ ամերիկացի գրագէտին ընթերցող հասարակութեան մէկ մեծ մասը...

Այսպէս, ուրեմն։ Արդի ամերիկեան վէպը չենք կրնար գրական քննադատի աչխարհահայեացքով միայն դիտել. ըստիպուած ենք գործածել նաեւ մշակութային բոլոր կառոյցները ընդունելու համար անոր ունեցած ազդեցութիւնը։ Այդպէս ընելով, կը տեսնենք որ վէպը չփոթմի մէջ է կեանքի անհամար իրականութիւններուն հետ, սակայն կան երկու դերակչիռ ազդակներ՝ որոնց կ'արժէ անդրադառնալ մանրամասնօրէն. Լեզուն եւ « պատչաճ » ճիւթի ըմբռնումը, որ կ'ընդգրկէ նաեւ նկարագրի սահմանումը։

Ինչպէս ամէն տեղ, Ամերիկայի մէջ եւս լեզուի խաւերու կազմութեան երեւոյթ մը կայ։ Ցեղային, մասնագէտ — տական կամ ընկերային գանազան խըմբաւորումներ իրենց ուրոյն բարբառները ունին, որոնցմէ ոմանք կ'ընդունուին եւ կը յարգուին մամլոյ ու գրականութեան կողմէ, բայց ուրիչներ՝ ոչ։

Մինչեւ տասը տարի առաջ, որոշ խըմբաւորումներու լեզուն կարելի չէր գործածել գրականութեան մէջ։ Նոյնիսկ սեւ (խափչիկ) գրողներ կը վարանէին իրենց բարբառով գրել, ո՛չ կը մնար որ հանդուրժուէր սեռային հարցերու յատուկ մասնաւոր բառամթերքը։ Լեզուական հարցերու հանդէպ ցոյց տրուած խստութիւնը կը սահիլէր որ ամէն գրագէտ բծախնդիր ըլլայ։ Այսօր, այդ բծախնդրութիւնը եւ խստապահանջութիւնը գրեթէ ժամանակավրէպ կը թուին։

Թուղթ մրոտողներ, գրողներ եւ բաւին իսկական առումով գրագէտներ, որքան ալ իրարմէ տարբերին ուրիչ ձեւերով, համաձայն են մէկ կէտի չուրջ.— Լեզուն իր բոլոր խաւերով ու բարբառներով թէ՛ ժողովուրդին սեփականութիւնն է եւ թէ գրողին առաղձը. եւ ուրեմն որեւէ « օրէնք » իրաւունք չունի այս հում նիւթի գործածութիւնը արգիլելու կամ սահմանափակելու։ Շեչտենք որ գրեթէ fադfական բնոյթ ունի այս խնդիրը, որով հետեւ մասնաւորաբար փոքրատաղանդ գրողներ լեզուական ժողովրդավարութիւն, նոյնիսկ անիշխանականութիւն կը պահանջեն, դիտել տալով որ հարուստ եւ քաղքենի ճերմակ վերնախաւը անցեալին իր լեզուն պարտադրած է, գրողուած ոչ միայն գեղագիտական այլեւ քաղաքական մտահոգութիւններէ։

Պարագան նո՛յնն է գրականութեան ճիւթի խնդրին մէջ։ Ամերիկացի վիպագիրները անցեալին մշակած են գրական բոլոր կարեւոր սեռերն ու այդ սեռերուն համար յարմար նկատուած նիւթերը, որոնց գլխաւորներէն են սիրային — ամուսնական կեանքը, աղքատին մարքառումը՝ իբրեւ խնդիր հարստութեան, եւ արկածախնդրական զանազան դէպքեր։ Թէեւ մեծաւաղանդ գրագէտներ երբեմն քիչ մը կատարման համար նորընծայ աչխուղը կը ուեցան Հաւասի։

Իր գործունէութեան առաջին իսկ քարլերէն Հաւասի ցուցաբերեց ցայտուն տաղանդ մը, ան տիրապետեց քանի մը բաժչտական գործիքներու եւ կրցաւ յանպատրաստից, տեղւոյն վրայ չափածոյ խօսք ու մեղեդի ստեղծել եւ երգել, մեկնելով ժառանգած աւանդութիւններու ոչ թէ տառացի, այլ էութեան ըմբռնումէն։

Գուսան Հաւասիի ստեղծագործութիւնը նչանակալից է նաեւ իբրեւ կապոյ օղակ մը՝ հայ աչուղական երգարուեստի գարաւոր անցեալին մէջ, ինչպէս նաեւ Զիվանիի երգերուն մէջ ստեղծուած լատդոյն աւանդութիւններու եւ արդիական նուիթեամբ լեցուած բովանդակութեան համապատասխանող արտայայտչական նոր միջոցներուն միջեւ։ Ցանձին գուսան Հաւասիի, խորհրդահայ գուսանական երգարուեստն ունի այդ գարաւոր աւանդութիւններու եւ մանաւանդ՝ ապագայնփոթեան հմուտ չարունակողը։

Այնուչտ, աւանդականի եւ նորարարականի այդ զուգորդումը կարելի դարձաւ վարպետութեան բարձր մակարդակի եւ ժողովրդական երգարուեստի հետ անմիջական կապեր պահպանելու չնորհիւ։ Ցիչենք, որ Հաւասի ծնած ու իբրեւ ըստեղծագործող աճած է Զավախքի մէջ, որ ծանօթ էր հայկական ժողովրդական ու աչուղական երգարուեստի հարուստ ու կենսունակ աւանդութիւններով։

Իր ստեղծագործական որոնումներուն մէջ, գուսան Հաւասին դիմելով ժողովրդական երգարուեստի հարաղատ ակունքներուն, առանց փոխառնելու պատրաստի մեղեդիներ կամ քառեակներ, կրնայ վերաստեղծել ժողովրդական երգերուն բըն նորոչ ոգին ու մտածելակերպը, կերպարներու հոգեբանութիւնը, մեղեդիներու կշիռի եւ ելեւէջներու յատուկ երանգը։ Այսպէսով, անոր ստեղծագործութիւնները կը դառնան մատչելի, կ'արժանանան ժողովուրդի ջերմ ընդունելութեան։ Ասիկա է այն պատճառներէն մէկը, որու չնորհիւ գուսան Հաւասիի կարգ մը երգերը ժողովուրդի առօրեայ կենցաղին մէջ կ'երգուին ու կը չփոթուին քան ժողովրդական երգերուն հետ։

Գուսան Հաւասիի երգերու մեծ ժողովրդականութեան ուրիչ կարեւոր մէկ նախադրեալն է նիւթերու լայն ընդգրկումը, որուն չնորհիւ մարդկեղ բազմաթիւ յուզող հարցերու։

Սկսած սիրոյ զգացումէն առաջացած ամէնէն նուրբ եւ անձնական յուզումներէն մինչեւ համաժողովրդական, համամարդկային խնդիրները, հաւասարապէս Հաւասիի սրտին մօտ են։

Սիրոյ նիւթը մեծ մարզ մըն է, որ գուսան Հաւասիին կարելիութիւն կուտայ նկարագրելու տարբեր հոգեվիճակներ՝ խոր վիչտէն մինչեւ կենսուրախ, լուսաւոր տրամադրութիւններ։ Հաւասիի երգերու կերպարները ստեղծուած են իւրովի։ Արտաքին դեղեցկութիւնը նկարագրելու համար նորընծայ աչուղը կը ուեցաւ Հաւասի։

Իր գործունէութեան առաջին իսկ քարլերէն Հաւասի ցուցաբերեց ցայտուն տաղանդ մը, ան տիրապետեց քանի մը բաժչտական գործիքներու եւ կրցաւ յանպատրաստից, տեղւոյն վրայ չափածոյ խօսք ու մեղեդի ստեղծել եւ երգել, մեկնելով ժառանգած աւանդութիւններու ոչ թէ տառացի, այլ էութեան ըմբռնումէն։

Գուսան Հաւասիի ստեղծագործութիւնը նչանակալից է նաեւ իբրեւ կապոյ օղակ մը՝ հայ աչուղական երգարուեստի գարաւոր անցեալին մէջ, ինչպէս նաեւ Զիվանիի երգերուն մէջ ստեղծուած լատդոյն աւանդութիւններու եւ արդիական նուիթեամբ լեցուած բովանդակութեան համապատասխանող արտայայտչական նոր միջոցներուն միջեւ։ Ցանձին գուսան Հաւասիի, խորհրդահայ գուսանական երգարուեստն ունի այդ գարաւոր աւանդութիւններու եւ մանաւանդ՝ ապագայնփոթեան հմուտ չարունակողը։

Այնուչտ, աւանդականի եւ նորարարականի այդ զուգորդումը կարելի դարձաւ վարպետութեան բարձր մակարդակի եւ ժողովրդական երգարուեստի հետ անմիջական կապեր պահպանելու չնորհիւ։ Ցիչենք, որ Հաւասիի ծնած ու իբրեւ ըստեղծագործող աճած է Զավախքի մէջ, որ ծանօթ էր հայկական ժողովրդական ու աչուղական երգարուեստի հարուստ ու կենսունակ աւանդութիւններով։

Իր ստեղծագործական որոնումներուն մէջ, գուսան Հաւասին դիմելով ժողովրդական երգարուեստի հարաղատ ակունքներուն, առանց փոխառնելու պատրաստի մեղեդիներ կամ քառեակներ, կրնայ վերաստեղծել ժողովրդական երգերուն բըն նորոչ ոգին ու մտածելակերպը, կերպարներու հոգեբանութիւնը, մեղեդիներու կշիռի եւ ելեւէջներու յատուկ երանգը։ Այսպէսով, անոր ստեղծագործութիւնները կը դառնան մատչելի, կ'արժանանան ժողովուրդի ջերմ ընդունելութեան։ Ասիկա է այն պատճառներէն մէկը, որու չնորհիւ գուսան Հաւասիի կարգ մը երգերը ժողովուրդի առօրեայ կենցաղին մէջ կ'երգուին ու կը չփոթուին քան ժողովրդական երգերուն հետ։

Գուսան Հաւասիի երգերու մեծ ժողովրդականութեան ուրիչ կարեւոր մէկ նախադրեալն է նիւթերու լայն ընդգրկումը, որուն չնորհիւ մարդկեղ բազմաթիւ յուզող հարցերու։

Սկսած սիրոյ զգացումէն առաջացած ամէնէն նուրբ եւ անձնական յուզումներէն մինչեւ համաժողովրդական, համամարդկային խնդիրները, հաւասարապէս Հաւասիի սրտին մօտ են։

Սիրոյ նիւթը մեծ մարզ մըն է, որ գուսան Հաւասիին կարելիութիւն կուտայ նկարագրելու տարբեր հոգեվիճակներ՝ խոր վիչտէն մինչեւ կենսուրախ, լուսաւոր տրամադրութիւններ։ Հաւասիի երգերու կերպարները ստեղծուած են իւրովի։ Արտաքին դեղեցկութիւնը նկարագրելու համար նորընծայ աչուղը կը ուեցաւ Հաւասի։

Իր գործունէութեան առաջին իսկ քարլերէն Հաւասի ցուցաբերեց ցայտուն տաղանդ մը, ան տիրապետեց քանի մը բաժչտական գործիքներու եւ կրցաւ յանպատրաստից, տեղւոյն վրայ չափածոյ խօսք ու մեղեդի ստեղծել եւ երգել, մեկնելով ժառանգած աւանդութիւններու ոչ թէ տառացի, այլ էութեան ըմբռնումէն։

Գուսան Հաւասիի ստեղծագործութիւնը նչանակալից է նաեւ իբրեւ կապոյ օղակ մը՝ հայ աչուղական երգարուեստի գարաւոր անցեալին մէջ, ինչպէս նաեւ Զիվանիի երգերուն մէջ ստեղծուած լատդոյն աւանդութիւններու եւ արդիական նուիթեամբ լեցուած բովանդակութեան համապատասխանող արտայայտչական նոր միջոցներուն միջեւ։ Ցանձին գուսան Հաւասիի, խորհրդահայ գուսանական երգարուեստն ունի այդ գարաւոր աւանդութիւններու եւ մանաւանդ՝ ապագայնփոթեան հմուտ չարունակողը։

Այնուչտ, աւանդականի եւ նորարարականի այդ զուգորդումը կարելի դարձաւ վարպետութեան բարձր մակարդակի եւ ժողովրդական երգարուեստի հետ անմիջական կապեր պահպանելու չնորհիւ։ Ցիչենք, որ Հաւասիի ծնած ու իբրեւ ըստեղծագործող աճած է Զավախքի մէջ, որ ծանօթ էր հայկական ժողովրդական ու աչուղական երգարուեստի հարուստ ու կենսունակ աւանդութիւններով։

Իր ստեղծագործական որոնումներուն մէջ, գուսան Հաւասին դիմելով ժողովրդական երգարուեստի հարաղատ ակունքներուն, առանց փոխառնելու պատրաստի մեղեդիներ կամ քառեակներ, կրնայ վերաստեղծել ժողովրդական երգերուն բըն նորոչ ոգին ու մտածելակերպը, կերպարներու հոգեբանութիւնը, մեղեդիներու կշիռի եւ ելեւէջներու յատուկ երանգը։ Այսպէսով, անոր ստեղծագործութիւնները կը դառնան մատչելի, կ'արժանանան ժողովուրդի ջերմ ընդունելութեան։ Ասիկա է այն պատճառներէն մէկը, որու չնորհիւ գուսան Հաւասիի կարգ մը երգերը ժողովուրդի առօրեայ կենցաղին մէջ կ'երգուին ու կը չփոթուին քան ժողովրդական երգերուն հետ։

Գուսան Հաւասիի երգերու մեծ ժողովրդականութեան ուրիչ կարեւոր մէկ նախադրեալն է նիւթերու լայն ընդգրկումը, որուն չնորհիւ մարդկեղ բազմաթիւ յուզող հարցերու։

Սկսած սիրոյ զգացումէն առաջացած ամէնէն նուրբ եւ անձնական յուզումներէն մինչեւ համաժողովրդական, համամարդկային խնդիրները, հաւասարապէս Հաւասիի սրտին մօտ են։

Սիրոյ նիւթը մեծ մարզ մըն է, որ գուսան Հաւասիին կարելիութիւն կուտայ նկարագրելու տարբեր հոգեվիճակներ՝ խոր վիչտէն մինչեւ կենսուրախ, լուսաւոր տրամադրութիւններ։ Հաւասիի երգերու կերպարները ստեղծուած են իւրովի։ Արտաքին դեղեցկութիւնը նկարագրելու համար նորընծայ աչուղը կը ուեցաւ Հաւասի։

Իր գործունէութեան առաջին իսկ քարլերէն Հաւասի ցուցաբերեց ցայտուն տաղանդ մը, ան տիրապետեց քանի մը բաժչտական գործիքներու եւ կրցաւ յանպատրաստից, տեղւոյն վրայ չափածոյ խօսք ու մեղեդի ստեղծել եւ երգել, մեկնելով ժառանգած աւանդութիւններու ոչ թէ տառացի, այլ էութեան ըմբռնումէն։

Գուսան Հաւասիի ստեղծագործութիւնը նչանակալից է նաեւ իբրեւ կապոյ օղակ մը՝ հայ աչուղական երգարուեստի գարաւոր անցեալին մէջ, ինչպէս նաեւ Զիվանիի երգերուն մէջ ստեղծուած լատդոյն աւանդութիւններու եւ արդիական նուիթեամբ լեցուած բովանդակութեան համապատասխանող արտայայտչական նոր միջոցներուն միջեւ։ Ցանձին գուսան Հաւասիի, խորհրդահայ գուսանական երգարուեստն ունի այդ գարաւոր աւանդութիւններու եւ մանաւանդ՝ ապագայնփոթեան հմուտ չարունակողը։

ԳՈՒՍԱՆ ՀԱՒԱՍԻԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՐԳԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՀԱՐԱԶԱՏ

— o —

Լրացաւ Հանրապետութեան ժողովրդական արուեստ գուսան Հաւասիի ծննդեան 80ամեակը։ Ծերունազարդ վարպետը առաջուան պէս անդուլ եռանդով կը ստեղծագործէ եւ կ'երգէ, չարունակելով ծառայել իր հարազատ ժողովուրդին, երգարուեստին, որուն ամբողջ հոգիով նուիրուեցաւ դեռ պատանի տարիքէն։

1896ին Ախալքալաքի Ծալկայի չրջանի Այազմա գիւղը ծնած Ամենակ Մարկոսեան հազիւ 18 տարեկան էր, երբ հրապարակային քննութեան մասնակցելով վարպետ աչուղի կոչում ստացաւ։ Այդ հանդիսութեան ժամանակ իր արտասովոր

վերացական նիւթերու մասին ալ գրած են, սակայն երբեք չեն արհամարհած աւելի համեստ այս առաղձը, զոր անտաղանդ գրողներ օգտագործած են միայն ղայացուցչ վէպեր ստեղծելու համար. մինչդեռ, իսկապէս մեծ հանճարները — օրինակ՝ Հօթհորն, Մելվիլ, Թուէյն, Հեմինկուէյ, Ֆոլքները — բազմատպած են սահմանափակ նիւթերու կարելիութիւնները ու խմաւոները։

Որքան որ ալ ճարպիկ եւ հնարամիտ եղան անցեալի մեծ գրողները, գրական նիւթի, ձեւի եւ լեզուի հանդէպ հասարակութեան անհանդուրժող ու նեղմիտ կեցուածքը պատճառ եղաւ սակայն որ որոշ նիւթեր չմշակուին եւ կամ կեանքի անհաճոյ իրականութիւններէն մէկ քանին քօղարկուին վէպերու խրթին լեզուով ու ձեւով, — այս էղաւ, օրինակ քսաներորդ դարու ամենամեծ ամերիկացի վիպագրին՝ Ֆոլքները պարագան, մանաւանդ 1929–1945 չրջանին։

Այսօր փոխուած են պայմանները։

Նախ՝ որեւէ նիւթի մասին կարելի է գրել, որեւէ բառ գործածելով, — օրինակ՝ սեռային։

Երկրորդ՝ կան նիւթեր՝ որոնց մասին գրել միչտ կարելի է, բայց որոնք գրականութեան համար անյարմար կը նկատուէին եւ կը պատկանէին ժամն ամօթանքներու եւ չարաթաթերթերու էջերուն։ Այս նիւթերը հիմա գրականութեան բնադաւառին կը պատկանին, հոն կը մշակուին եւ մեծ ընդունելութիւն կը գտնեն։

ԽԱՉԻԿ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱԻԱՌԱՑԻ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԻՆ

Ան որպէս գաւառական գրականութեան հարազատ թարգմանն ու անխոնջ մշակը, պահ մը փորձած է երեւնալ բանաստեղծական մարզին մէջ եւ սակայն, կարելի է ըսել թէ չէ յաջողած, վասնզի անճնաուր եղած չէ իր ներքին մղումին։ Իր քանի մը գաւառաչունչ բանաստեղծական կտորները՝ քնարերգութեան բոլորը իրենց մէջ զուրկ են կատարելութենէ եւ չեն դիմանար գրաքննութեան։

«Հողը» վերնագրով քառեակը խոր — հուրդի տապան մը ունի մէջը, կարդալէ վերջը՝ մարդ ինքզինքը կը գտնէ մահուան հետ հաչտ։

«Շողիկ» անունով կնքած քառեակն ալ, ողբերգութիւն կը բուրէ, քնքոյշ խօս — քերով խապրիկ մը կը հայցէ մօրմէն, թէ իսկապէս ժամն հասած էր իր վերջալոյսին որ մահը այսքան զայրացկոտ կը հեռապնդէ բոլորին նման ծնելու եւ մեռնելու դատապարտուող Թլկատինցին։

Մալկարացի Կարոյին նուիրած գրութեանը մէջ, Թլկատինցի դեղահիւս ոճով կը ներկայացնէ վիճակը (հեթանոսական ոճն) եւ այդ ոճին տակիւ դեղջուկ — դեղջկուհիներու երկարատեւ խանդավառութիւնը, դեղատիպ պատկեր մըն է արդարեւ։ Ընթերցողը պահ մը կ'ապրի ընդաւառի առհմային աւանդութիւնները հեթանոս դարէն մնացած։ Այս կտորին մէջ գողտրիկ եւ սիրունիկ քառեակ մը ունի գաւառի լեզուով յօրինուած, ծիծաղուն երեւակայութիւններով առլցուն։

«Վերջին տեղը» վիպակին մէջ կը խօսի ծերուկի մը վրայ. դեղացի Բուիկ տէտէն է ան, այս ծերուկը իր երկարաչունչ ապօթքներով երկինքին կը կպի, բնութեան հետ կը կռուի ու նախախնամութիւնը իր ուզածը չի տար։ Գիւղին տղաները ոռոգման կը կարօտին, անձրեւ չկայ. ծերուկը կը մրթմրթայ, կը նայի ամպերուն, կը նայի աջ ու ձախ, համայիկներ բաչխել կը սկսի։ Ալեւորին այս հեւքոտ կեանքը երկար չի տեւեր, հարստութեան տէր մարդ՝ Բուիկ տէտէն կ'ենթարկուի տառապանքով խարանուած կեանքի մը, երկար բարակ քարշ կուտայ իր գոյութեան ուրիչներու դուռները։ Մուրացիկ է այլեւս այդ աղօթող մեծահարուստը։ Ու օր մը Թլկատինցի գժբախտ պարագաներու բերմամբ կը տեսնուի այդ հարուստի դիւղին Ս. Դաւիթ բժիչկ տուրին տանիլ իր փոքրիկ Զաւէնը, այնտեղ կը տեսնէ փոքրիկ լակոտ մը որ բահով ու փետաւոտով բաներ մը կը հանէ հողէն, կը հետաքրքրուի, կը հարցնէ փոքրիկին ու վերջինս կը պատասխանէ թէ Բուիկ տէտէն փլած պատին տակ մնացած եւ մեռած է, հետեւաբար անոր ոսկրոտիքը հաւաքեմ ու զանոնք դերեզմանոց տանիմ։ Մանուկ մտածած էր գժբախտ ծերնուկ մարդուն համար հանդստարան մը դանել որպէս վերջին տեղ։

×

Թլկատինցիին հարուստ ոճը ուժեղ եւ դունաւոր է. ան երգած է գաւառացիի հարազատ արտայայտութեամբ՝ կեանքի թախիծը գիւղին եւ նոյնքան հարազատօրէն կը նկարագրէ դեղին հաճոյքները դեղեցկօրէն, այնքան սքանչելի եւ նուրբ կատուցուածքով, որ ընթերցողը կը հիանայ անոր յորդաբուխ վրձինին։ Կարդալով Թլկատինցիին գրականութիւնը՝ անոր մէջ կը գտնեմ վազանցուկ կեանքի երաժչտութիւնը, որ հոգիներու յոյզերը եւ յոյսերը, ինչպէս նաեւ տենչանքները թեւածութեան կը մղէ, կը խանդավառէ անտարակոյս։

Գաւառացի գրողը իր մօր ձօնած կտորին մէջ «Ըսէ ինձի ինչ կայ» ազնիւ թափառումներ կ'ունենայ գրական սլորտներու մէջ, կը դրէ մօրը ազօթքը, կը յիչէ մանկունակ կեանքը, մօրը երազները եւայլն եւ վերջապէս ան իր գաւառացիի գրչով կը յօրինէ դեղեցիկ էջեր պատկերաւոր՝ մեր հին ու նոր գրական պարտէզին մէջ ապրելու սահմանուած։

Արդ, իրապէս դժուար պիտի ըլլայ այս սեղմ սիւնակներուն մէջ տալ կեանքն ու գործունէութիւնը ու մեր համեստ կարծիքը։ Սակայն կարելի է ըսել որ Թլկատինցի եղած է չատերէն մէկը որ կեանքը բառին բովանդակ առումով ապրեր ու դրեր է։

Կանաչուկակ դաչտերու եւ լեռնակուտակ ամպերու համայնապատկերը պիտի ըսէ որ պինքը, լեռներէն վազող ջուրերու ներդաչնակ ձայնը չէնցուցած եւ պինդ ցուցած անոր հոգին։ Քաճախ եղներու բառաչը, ձիերու խրխինչիւնը լսած ու երգած է։ Իսկ ընութեան գեղատեսիլ մայրերուն ու թռչնաձներուն մէջ յարաեւ ապրելով անոնցմէ կախարդուած է։ Այո, ան կը ճանչնայ հողագործը, ջրատուք ընդը, հօտաղը, լեռներու մէջ որսորդութեան գացող գիւղացին, ջուլհակը, թոնրատան մէջ նստող եւ թոռնիկը ծունկին վրայ խաղցնող հեզահամբոյր պառաւը։

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

(Շար. — 5)

ՅՈՒՄԱՐԻ ԿԱՐԴԱԼԸ

ՊԵՏՔ ՉԵԿ

Նիկոլայ Կոստանդինի ԽՈՐՈՄԱՆՈՎ

Ա. ՊԱՊ

ՆՆԱՍԿՂ ՎԱՀԳՂՏՅՈՒՆՈՒՄԸ

Հրատարակչական տան տնօրեն Ա. Ա. Ղազարյանը ի պատասխան... Ֆաուստյանի նամակի հայտնում է, որ նա ոչ մի առնչություն չունի «Ոսկե ճյուղ» ամսագրի հրատարակության հետ: Նա ստորագրել է միայն ամսագրի առաջին համարի տպագրության թույլտվության վրա, որպես տպարանի տնօրեն: Ամսագրի հրատարակիչ Ա. Ա. Ղազարյանի հետ ոչ մի կապ չունի:

Ինչպես հայտնի է, ամսագրի առաջին համարում տպագրվել էր Ֆաուստյանի հոդվածը, որտեղ նա ծաղրում էր Ա. Ա. Ղազարյանի ազգանունը, ինչպես նաև նրա հայրանունը: Ղազարյանը դիմել էր դատարան, որը Ֆաուստյանին դատապարտել էր տուգանքի: Ֆաուստյանը վճռաբեկ բողոք էր ներկայացրել, որը մերժվել էր:

Ֆաուստյանը հայտնում է, որ ինքը ոչ մի կապ չունի ամսագրի հետ, որ ինքը միայն տպարանի տնօրենն է, և որ ամսագրի հրատարակիչ Ղազարյանի հետ ունեցած վեճերը իրեն չեն վերաբերում:

Ֆաուստյանի նամակը տպագրելով՝ մենք ավարտում ենք այդ վեճը:

ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Ա. Ա. ՂԱԶԱՐՅԱՆԻՆ

Ես հիշում եմ քեզ, Ղազար,
Ես հիշում եմ քեզ, Ղազար,
Ես հիշում եմ քեզ, Ղազար,

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ, Պ. Ազատ Արզումանեան 100 *Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։*

×

ԿՐՆՈՊԼԷՆ, Ընկ. Ղեւոնդ Թորոսեան 50 *Ֆր. կը նուիրէ։*

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԷԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, Ապրիլ 6, *ժամը* 20·30*ին, սովորական հաւաքատեղին։*

×

ԻՍԻ.— Հ.Յ.Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 8) *ժամը* 20·30*ին սովորական հաւաքատեղին։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անիէռ–Պուա Ֆօլօմպի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր· ընկերուհիները Չո – րեքշաբթի Ապրիլ 7*ին, ժամը* 20·30*ին, ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը,* 28 ավրընիւ Սէնք–Լիւսի, Անիէռ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կը կազմակերպէ Երեկոյ մը՝ նուիրուած ԱՐՄԵՆԻԱ ամսաթերթին

Շաբաթ Ապրիլ 10, ժամը 20·30ին Ալեք Մանուկեան Մշակ· կեդրոնին մէջ
118, Ֆուրսէլ փողոց — Փարիզ 17րդ

Pour la première fois les rédacteurs de mensuel arménien de langue française ARMENIA seront à Paris.

Thèmes de la soirée :

— Présentation de leur journal — rôle et but.
— Problème de la presse arménienne en France.
— Projection du film présenté sur la 3e chaîne de la télévision par ARMENIA sur le problème de la communauté arménienne de France, à l'émission « Tribune Libre ».

Les responsables d'ARMENIA présenteront une exposition consacrée au journal au Centre dès 16 *heures.*

Cette soirée sera suivie d'un cocktail.

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Զորեքշաբթի, Ապրիլ 7*ին ոճն է Աւետման Սուրբ Աստուածածնի։*

Ժամը 10*ին, խորանին վարագոյրը բաց՝ Պատարագ կը մատուցուի։*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

Մարսէյլէն Պ. Ազատ Արզումանեան փոխան ծաղկեպսակի 200 *Ֆր. կը նուիրէ «Համազգայինին» Տիկ. Հռիփսիմէ Իփէկեանի մահուան առթիւ (ստանալ Ցառաջէն)։*

ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ ՎԵՆԵՏԻԿ

(Ցուլիս 4Է 11)

Մխիթար Աբբահօր ծննդեան 300*ամեակին առթիւ, Մարսէյլի Ռիւ տ'Օպանեի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութիւնը կը կազմակերպէ Սարգիս Վ. Դաւիթեանի առաջնորդութեամբ, համբորդութիւն մը Մարսէյլէն դէպի Սուրբ Ղազար, Վենետիկ, Փատուա, Պերկամօ, Միլանօ, Ճենովա, Մարսէյլ։*

Փոխադրութեան միջոց՝ չոգեկառք, օթոքառ, վափորեթթօ։

Պանդոկի եւ փոխադրութեան ամբողջական գին՝ 1080 *Ֆր.։*

Արձանագրութիւնները մինչեւ Ապրիլի վերջաւորութեան։ Մանրամասնութիւն – ներու համար հեռաձայնել՝ 54–02–98

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE

AGENCE DES INVALIDES

2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր
ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens territoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 *avec cynisme et arrogance*

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films
« CRIME SANS CHATIMENT »
« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »
« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »
sous la présidence de
MONSIEUR JACQUES CARAT
Sénateur, Maire de Cachan
REUNION PUBLIQUE
à la maison des Jeunes et de la Culture
Avenue Louis Georgeon, Cachan
le

Jeudi 8 Avril à 21h

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste de Cachan et de la F. R. A. Dasnaktzoutioun section Bagneux-Cachan

×

sous la présidence de
Messieurs PAUL MAZURIER, Maire d'Arnouville les Gonesse et
LOUIS PERREIN, Conseiller Général du Val d'Oise, Maire de Villiers-le-Bel
REUNION PUBLIQUE
à la Salle des Fêtes de Sarcelles
Place du 11 *Novembre* 1918
le

Vendredi 9 Avril à 21h

avec le soutien de la Fédération du Parti socialiste du Val d'Oise et de la F. R. A. Daschnaktoutioun, section Sarcelles - Arnouville

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83.rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան տան համար վերակացու Տիկին մը կ'ուզուի, հայերէն եւ ֆրանսերէն խօսող եւ աշխատելու իրաւունք ունեցող։

Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝
77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ
Հեռախօս 878–02–99

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՅԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՑ
Նուիրուած՝

ՆԱՀԱՏԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ՝ Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ, ՍԻԱՄԱՆԹՕ-Ի, Ռ. ՍԵՒԱԿԻ

Բանախօս՝ ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

SOIREE COMMEMORATIVE DEDIEE AUX POETES
D. VAROUJAN, SIAMANTO, R. SEVAG
Conférence en arménien de GARIG BASMADJIAN
(Résumé en français)
Գեղարուեստական յայտագիր
Արտասանութիւն՝ Ս. Վարդանեան, Ա. Տէվրիկնեան, Ռ. Աբրահամեան, Վ. Պասմաճեան, Ա. Պօտուրեան, Ս. Կրիմալ, Ս. Պուրմայեան
Մեներգ՝ Աստղիկ Տէտէեան
դաշնակի ընկերակցութիւն՝ Ն. Անդրէասեան
Ապրիլ 8ին, Հինգշաբթի ժամը ութը 21ին
Salle Rossini, Mairie du 9e
6, Rue Drouot — Métro : Richelieu-Drouot
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։

Ողբացեալ Տիկ. Ծրիտա Տօնապետեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկ. Էլիզ Ներսէսեան 20, *Պ. Պերճ Ճերիկեան, Տիկ. Անոյշ Բանթէնեան, Պ. Պօղոս Բարունակեան* 30*ական, Ողբացեալ Տիգրան Թոմիկեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Էլիզ Ներսէսեան* 20, *Տէր եւ Տիկին Զանէթթի* 50, *Տէր եւ Տիկին Ճերահեան* 20, *Տէր եւ Տիկին Պապիկեան* 20, *Այրի Տիկին Սիրվարդ Թոմիկեան, Պ. Ռընիկ Գիւղճեան* 100*ական, Լիոնէն Լիժտարեան ընտանիք* 50, *Սօլաքեան ընտանիք, Պ. Կարապետ Գաչեան, Պ. Պօղոս Թուրիկեան* 20*ական, Այրի Տիկին Մխալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օնօեան* 30*ական։*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին տարեկան ձեռնարկը Մայիս մէկին, Շաւիլի քաղաքապետարանի սրահը։

· Concert ·

MUSIQUE LITURGIQUE ARMENIENNE ET CLASSIQUE
organisé par l'Union d'Aide aux Etudiants Arméniens
avec la participation de :
Naïri DEMIRDJIAN, piano
Etienne CUPELIAN, hautbois
Virginie PATIE, soprano
René MASSIS, baryton
Mihran ELMAYAN, ténor
à l'orgue : Ara BARTEVIAN
Quatuor de l'Orchestre de l'Ile - de - France
Françoise ROURE-CHOUTEAU
Madeleine THOUNA,
Pierre LLINARES
Erwan FAURE
Vendredi 9 Avril à 20 h. 45
Eglise Luthérienne des Billettes
22, rue des Archives — 75003 Paris
(Métro : Hôtel de Ville)
au programe : VIVALDI, DJELALIAN, POULENC, KOMITAS, EGMALIAN, CORELLI
Billets en vente chez :
Durand, 4 Pl. de la Madeleine, Paris 8e, — 260-21-76
Archives-Pressing, 15, rue des Archives, Paris 3e
Restaurant « Harout », 22 rue Mouftard, Paris 5e, 337-96-32
Restaurant « La Cappadoce »
3, rue Marivaux, Paris 2e, 742-83-65
Alimentation Heratchian
6, rue Lamartine, Paris 9e, 878-43-19
Alimentiation Massis,
21 rue Saulnier, Paris 9e, 770-16-88
Mme Kermezian
15, rue de Cléry, Paris 2e, 236-94-91
Librairie Palouyan
9, rue de Trévise, Paris 9, 523-24-97
Eglise chauffée PIANO STEINWAY
Prix des places : 35, 25 et 15 F.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
6
MARDI
6 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

51ԴԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.558

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — No 13.558

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍԱՏԱԹ ԱԼ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ՖՐԷՆՃԻԷ ՔԱՇՈՒԻ

—— o ——

ՀՐԱԺԱՐԱՐԸ ԶԻ ՑԱՐԳՈՒԻՐ

—— o ——

Եգիպտոսի նախագահը Փարիզ իր այցելութեան առթիւ, կոչ ըրաւ Ֆրանսայէ որ կրկին միջնորդէ Լիբանանի տագնապը լուծելու համար, եւ միաժամանակ Ֆրէնճիի որ քաշուի նախագահական աթոռէն: «Վայրկեաններ կան, բաւ Սատաթ կը ամէնէն մեծ պատասխանատուութիւնները ստանձնող անձ մը ինքզինքը պարտաւորած կը զգայ կլլելու իր արհամարհութիւնը իր ժողովուրդին բարիքին համար»: Սատաթ որ կը վախնայ նաեւ Քուվէյթի Մի-Երվիլի կրկին մեկնումը դիտէ, քննադատեց Սուրիոյ դերը Լիբանանի տագնապին մէջ եւ ըսաւ. «Ոչ մէկ Սուրիա է վիճակի չեղաւ լուծում մը գտնելու, այլեւ զինք հալածելէ երբեմն կողմերուն: Լիբանանի ողբերգութիւնը իր քաղաքականութեան արդիւնքն է:

Տեղւոյն վրայ, Պէյրութի մէջ, կացութիւնը բարելաւում ցոյց չի տար եւ հրադադարն ալ չատ յարգուած չէ քանի մը օր միայն քան մեռեալ կար եւ Պէյրութ ցերեկէն կիրակի մեռեալներու թիւը 131 կը նկատուէր: Ճումպլաթ Կ'ամպատանէ Սուրիան որ պաղեստինեան մարտիկներ մէջերնին ունենայ, իրականին մէջ, սուրիական զօրք մտցուցած է Լիբանան: Կեանքը ձեւով մը կը շարունակուի Լիբանանի մէջ, ու Ֆիկառոյի Թղթակիցը կը գրէ թէ իրաց այս վիճակին մէջ, ինչ որ պակսեցուցիչ է այն չէ որ կազը պակսի, այլ որ դեռ կազ կը գտնուի, վերելակը երբեմն կենայ բայց այն որ վերելակ կայ, թէ հեռաձայնը սանկ-նանկ բանի բայց բանի, որ քաղաքը դեռ պահպանում կը գտնէ: Ո՞ւրկէ կ'ելլեն ապրանքները երբ բոլոր մթերանոցները թալանի ենթարկուած են: Գաղտնիք է: Ինչ որ աւելի անհասկնալի է, կ'ըսէ Ֆիկառոյի Թղթակիցը, այն է որ Լիբանանցիք ո՞ւրկէ կրնան կը գտնեն ապրելու համար երբ ամէն գործունէութիւն դադրած է: Ճիշդ է որ ռազմիկներ կան որ իրենց կազմակերպութենէն կողմէ օժանդակութիւն կը ստանան եւ թալանողները որ իրենք զիրենք կը հոգան եւ ճարպիկները որ լուիկ կը ծախեն մայթերուն վրայ (կամ գորգ եւ ուրիշ բաներ) բայց միւսնե՞րը: Ոչ ոք կը հաւնայ: Բայց յիշենք թէ տասնեակ տարիներ առաջ, Պելժիոյ ելմտական նախարարը երեք ամիս Պէյրութ մնացած էր ուսումնասիրելու համար Լիբանանի տընտեսական գաղտնիքը եւ ի վերջոյ խոստովանած էր «դան չհասկցայ, բայց չարունակեցէք»:

×

Պէյրութի մէջ կը սպասուէր որ երկուշաբթի խորհրդարանական նիստը դուռ մարուի նախագահին ընտրութեան համար: Թեկնածուներու չարքին կը յիշուին.— Ռեմոն Էտտէ, չափաւոր քրիս — տոնեայ որ կը վայելէ մահմետական յառաջդիմականներու համակրանքը, Էլիաս Սարգիս, Լիբանանի գրամատան կառավարիչ եւ Միշել Էլ-Մուրի, միջին ճամբայի թեկնածու:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՄՆԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—— o ——

Պառը – Վիւրթէմպէրկի երեսփոխանական ընտրութեանց ընկերվարականները զգալի պարտութիւն մը կրեցին: Թէեւ չրջանը ծանօթ է իբրեւ պահպանողական բայց եւ այնպէս այս արդիւնքին չէր սպասուեր: Քրիստոնեայ դեմոկրատները որ 1972ին 65 աթոռ չահած էին, այսօր 70ի կը հասնի մինչ վարչապետ Հելմուտ Շմիթի Ընկերային – դեմոկրատները ատթոռ կը կորսնցնեն եւ 45ի տեղ 42 հատ ունին միայն:

Ընդհանուր ընտրութիւններէն վեց ամիս առաջ, ասիկա լուրջ ազդարարութիւն մը կը նկատուի Շմիթի համար:

ՍՊԱՆԻԱ

ՑՈՑՑԵՐ ԵՒ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

Շատ ծանր բախումներ պատահած են Սպանիա եւ Պարչելոնայի մէջ հազարաւոր ցուցարարներու և ոստիկանական ուժերու միջեւ, ծագած են: «Ներում, ազատութիւն» կը պոռային ցուցարարները: Մատրիտի մէջ ալ ձերբակալու – թիւններ եղած են: Ցոյցերը արդիլուած էին: Ֆրանքոյի փալանժներն ալ կողմնակից են քաղաքական ներման մը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴՈՀ ՉԵՆ...

Թուրքիա ալ իր հեռատեսիլէն կը սըփռէր Էօրովիզիոն երգի մրցումը, որ տեղի կ'ունենար Շաբաթ գիշեր բայց յանկարծ երբ կարգը կուգայ յունական մասնակցութեան, Թրքական իշխանութիւնները կը կտրեն կապը եւ յունական Փանայամուին տեղը կուտան «իմ երկիրս» անուն Թըրքական երգ մը: Ի՞նչ եղած է: Թուրքերը դառեր են որ յունական այդ երգը կ'ակնարկէ Կիպրոսի դէպքերուն եւ ուրեմն... հակաթուրք է, կը մնար տեղը տալ հակայոյն երգ մը, ինչ որ ըրած են...

Քանի մը տողով

ՊԱՊԸ հարկ տեսած է պատասխանելու դրագէտ Ալէն Փէյրըֆիթի որ մամուլին տուած տեսակցութեան մը ընթացքին ըսած է թէ Վատիկանի չիյնար դատապարտել միասեռականութիւնը, որովհետեւ Պապն ալ միասեռական է... Շատ հասկնալի չէ որ ինչո՞ւ Պօղոս Զ. գիջած է հրապարակաւ պատասխանել դրագէտի մը որ միշտ հետամուտ եղած է «զգայացունցի», քանի նման պատասխան մը ա'լ աւելի (եւ ձրի) ծանուցում է Ֆրանսացի դրագէտին համար:

ՖՐԱՆՍԱՆ ալ Շարժարուեստի մեծ մրցանակ մը ստեղծեց «Սեզար» նմանողութեամբ ամերիկեան Օսքարներուն: Շարժարուեստի արհեստաւորներէ կազմուած դատական կազմ մը, Լը վիէօ ֆիւզիճ նկատեց 1975ի լաւագոյն ֆիլմը, Ռոմի Շնէյտէրը լաւագոյն դերասանուհին եւ Ֆիլիփ Նուարէն՝ լաւագոյն դերասանը:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 30–31)

ՀՐԱԶԵՏԱՑ ԱՃԱՌԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒՄԸ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայ լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, Երեւանի Ալ. Միասնիկեան դրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են գիտնականին գործերը: Հոն կարելի է հանդիպիլ՝ 1901ին վաղաղաղ

ՀՊԱՆՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԻՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

(Ի. եւ վերջ)

Երկու օրինակ կ'արժէ քննել, — առաջինը՝ սիաեաս փիէսիոն *ճիւղը, երկրորդը՝* ֆէմինիսթ *դրականութիւնը: Այս երկու բառերուն ճշգրիտ համազօրները ապակաւին չկան հայերէնի մէջ, թէեւ Մորհ. Հայաստանի մէջ այժմ կը մշակուի* սիաեաս փիէսիոնի *սեռը, իսկ* ֆէմինիսթ *դրականութիւնը ձեւով մը մշակուած էր արդէն Սրբուհի Տիւսաբի կողմէ, Պոլսոյ մէջ:*

Սիաեաս փիէսիոնը *իր ծագումը կը պարտի Եւրոպայի, ուր անպիսի մեծ բանաստեղծ Շէլլիի կինը՝ Մարի Շէլլի, (իր «Ֆրանքընշթայն» գործով) եւ յետոյ Փիլ Վեռն ու Հ. Ուէլզ (իրենց մեծածաւալ վէպերով) արդէն հաստատուն հիմերու վրայ դրած էին զայն, տասնեւիններորդ դարուն: Սակայն այս սեռին բո՛ւն ծաղկումը 20րդ դարու երեւոյթ է, եւ իր թափը կը պարտի գիտութեան ու թեքնոլոճիի նոր յաղթանակներուն, որոնք ընդլայնեցին թէ՛ տիեզերական հեռաւոր-թիւնները եւ թէ ժամանակի հասկացողութիւնն ու սահմանները: Ապագան՝ որ առեն մը յոյսի ապաստան ու երազի անդաստան էր միայն, դարձաւ ինքնուրոյն աշխարհ մը, զոր դրաւեց* սիաեաս փիէսիոն *սեռի երեւակայութիւնը: Մեծ դրագէտները զրաւուած այս դիրքը « մարակոց »ի մը վերածեցին, ուրկէ կը հարուածեն մեր ներկայ իրականութեան խոցելի կէտերը: Ապագայ աշխարհիկ մղձաւանջները՝ ըստեղծուած այս դրագէտներուն կողմէ, արդիական վտանգներու ծաւալումին արդիւնքն են արդէն: Այսպէս՝* սիաեաս փիէսիոն, *որ միայն պզտիկներու եռուն երեւակայութիւնը դրգռող ժողովրդական ժամանց մըն էր, այսօր հետաքրքրական անցուդարձներով զուարճացնող, բայց միաժամանակ փիլիսոփայական տարողութեամբ սեռ մըն է, որ հիմնական քննարկումի կ'ենթարկէ մեր ներկան:*

ֆէմինիզմն ալ նոր *շարժում մը չէ, եւ անոր գաղափարներով տոգորուած գործեր գոյութիւն ունին մօտ հարիւր տարիէ ի վեր, — օրինակ՝ Օսքար Ուայլտի եւ Պերնարտ Շոյի թատերական երկերէն ոմանք: Սակայն միայն վերջին տասնամեակին է որ ֆէմինիզմը իսկապէս յեղափոխութեան մը պէս պայթեց ամերիկայի մէջ, եւ այս պայթումին արդիւնքը սկսաւ իր ներգործութիւնը ունենալ գրականութեան մէջ: Ինչպէս միշտ, արդի աշխարհի մէջ եւս, այս ազդեցութիւնը ամէնէն առաջ ի յայտ եկաւ սեռային նեղութերու մէջ, որոնք այր մարդոց մենաշնորհն էին, բայց այժմ կին դրագէտներու տարբեր աշխարհայեացքէն ալ կը դիտուին, ու բոլորովին տարբեր պատկեր կը ներկայացնեն: Նոյնպէս՝ ընկերային եւ քաղաքական խնդիրներ, որոնք միշտ այր մարդոց մենիա-կէտաեռերէն վերլուծուած էին անցեալին:*

Զերկարելու համար, խօսինք մէկ վէպի մասին՝ որ սիաեաս փիէսիոնի եւ ֆէմինիզմի *խառնուրդ է, եւ միաժամանակ՝ դրականութիւն: Գրագիտուհին Ուրսուլա Լը Կուինն է, եւ խնդրոյ առարկայ գործը՝ «Աւետարի ձախ ձեռքը»: (Փակագծի մէջ աւելցնենք, որ արդի դրականութեան քննադատը հայերէնի դրքքննադատական բառամթերքին մէջ որոշ անբաւարարութիւն մը կը զգայ: Օրինակ, անգլերէնի մէջ կայ փլոթ բառը, որ թէ՛ գործի իմաստ ունի, թէ՛ «դէպքերու շարք» կը նշանակէ: Փլոթը ամփոփում չէ. այլ պարզապէս, առանց վերլուծումի, դէպքերու ամփոփ շղթայ, որուն համար ես պիտի գործածեմ դէպքընթացք բառը, որ անկասկած խորթ եւ արուեստական կը թուի, քանի որ նորաչէն է, բայց կ'արտայայտէ բառին բուն իմաստը):*

«Խաւարի ձախ ձեռք»ին դէպքընթացքը բաւական խրթին է: Հերոսը գեսպան առաքեալ մըն է, մեր մոլորակէն դրկուած ուրիշ նոր մոլորակ մը: Գաղտնի կ'իյնինք հոն ու կապ կը հաստատէ տիրապետող երկու Պետութիւններուն հետ, որոնցմէ մէկը կը կառավարուի դիւանակալական դրութեամբ, իսկ միւսը՝ աւտոտալետական: Լը Կուին առիթը կ'օգտագործէ եւ մեր ներկայ աշխարհի քաղաքական պայմանները անուղղակիօրէն կը քննադատէ դրքի այս մասին մէջ: Ի վերջոյ, երկրագնդակ հերոսը բարեկամական կապ մը կը ստեղծէ իշխանի մը հետ, որ աւտոտալետական ու տոհմիկ աշխարհի իսէալ առնական իշխանը կը թուի ըլլալ: Սակայն այս իշխանը գերի կ'իյնայ ու կը դատապարտուի տաժանակիր աշխատանքի, Սիպերիոյ նմանող չրջանի մը մէջ: Իր բանտակիցներ կը ճարէ, գաղտնօրէն կը մօտենայ արդելարանին եւ կը յաջողի իր ընկերը փախցնել:

Զիրենք հետապնդողներէն փրկուելու համար, երկուքը միասին կը ստիպուին բեւեռային չրջաններուն նմանող տարածութիւն մը կտրել — անցնիլ, եւ ուրեմն երկար ժամանակ միասին են ու մինակ:

Այս միջոցին՝ դանդաղօրէն մէջտեղ կ'ելլէ այս մոլորակի բնակիչներուն բնաիսօսական (ֆիզիոլոճիէ) իւրայատկութիւնը: Անոնք մեզի կը նմանին առաջին ակնարկով, սակայն իրենց սեռային տարբերութիւններն ու զանազանումի կերպերը մերինին չեն նմանիր, որովհետեւ հոն սեռը պարբերաբար կը փոխուի՝ ինչպէս օճ մը կը փոխէ իր մորթը:

Ֆիզիքապէս այր մարդու նմանող առնական այս իշխանը (որուն հերոսը եւ ընթերցողները ծանօթ են իբր այր եւ հայր) երբ իր «դաշտան»ին կը հասնի, կ'ենթարկուի որոշ փոփոխութիւններու, որոնք թէ՛ կը փոխեն իր սեռը, թէ՛ կը չեշտեն իր սեռային ցանկութիւնը: Այսպէս, երկրաբնակ մեր հերոսը նախ կը զարմանայ՝ երբ կը տեսնէ որ իր տպաւորիչ, հուժկու իշխան — բարեկամը կը կակուղնայ հոգեպէս, եւ յետոյ կը սկսի սարսափիլ՝ երբ կը նշմարէ որ իր դէմքի դիծերը կը նրբանան, հետզհետէ կը դառնայ դեղեցիկ կին, իսկ իր բարեկամական սէրը կը դառնայ կանացի սէր, սեռային ցանկութիւն:

Խնդիրը կը լուծուի մահով, սակայն դէպքընթացքի փակումը նոյնքան կարեւոր չէ, որքան անոր արտայայտած իմաստն ու քննադատութիւնները: Լը Կուին իր այս տարօրինակ պատմութեամբ ցոյց կուտայ թէ որքա՛ն խոր է մեր աշխարհայեացքի հիմնաւորումը՝ այր եւ կին ներհակներուն վրայ:

Այսօր՝ երբ գիտութիւնն ու ֆէմինիզմը ասպարէզ կը կարդան անցեալի եւ ներկայի սեռային զանազանութեան, Լը Կուինի գործը չատ այժմէական վերլուծումն է հոգեկան այն ցնցումներուն, զորս մօտ ապագան պիտի բերէ բոլոր այր մարդոց, նաեւ՝ աշխարհին:

×

Ամերիկեան արդի վիպագրութիւնը ոչ միայն զանազան նիւթերու եւ զրական թեքնիքներու մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւններու կ'արձագանգէ, այլեւ նոյնիսկ « մարդ » ըլլալու հին հասկացողութեան ասպարէզ կը կարդայ: Հրեայ մեծ հոգեբոյժ Զիկմունտ Ֆրոյտ սկսաւ այն յեղաշրջումը՝ որուն նորագոյն արդիւնքները կը տեսնուին Լը Կուինի գործին եւ ուրիշ նոր վէպերու մէջ: Մինչ Ֆրոյտ կը բաւականանար ըսելով որ մարդը երկուութիւններէն կը բաղկանայ — գիտակցութենէ եւ ենթագիտակցութենէ, առնական եւ կանացի գիծերէ, սակայն միաժամանակ կը պահէն իրենց ինքնութիւնը, — ամերիկացի ներկայ վիպագիրները այս սահմանումներէն անդին կ'անցնին եւ հոգեկան հին, հաստատ, յարդուած ու վստահելի լոզոր իրակա-նութիւններու կորուստը կը նկարագրեն: Ոմանք զայն կ'ողբան, ուրիշներ՝ ոչ:

Գրականութեան՝ ինչպէս ամէն մարդի մէջ, փլուզումի եւ վերանորոգման չըրջանի մը մէջ կ'ապրինք:

ԽԱՉԻԿ ԹՈՒԼՈՒԼԵԱՆ

Ե. ԴԱՐՈՒ ՏԻԵԶԵՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՌԻԿ ՄԸ

— o —

Հայկ. միջնադարեան դիտութիւնը ե-է. դարերուն կը զարգանար հարազատ մնալով հնադարեան դիտութեան յատկանիշ աւանդութիւններուն: Հնադարեան դիտութեան ժառանգութեան մէջ առաջատար էր տիեզերագիտութիւնը, որ դիտութիւններու չճիւղաւորուած պայմաններուն մէջ տարբեր մարդերու համադրութիւն էր: Ուշագրաւ է հնադարեան տիեզերագիտութեան հիմնական եզրանակներու պահպանութեան փաստը միջնադարեան հայկ. դիտութեան մէջ: Այս տեսակէտէն հետաքրքրական է Մովսէս Կաղանկատուացիի « Պատմութիւն Աղուանից աշխարհի» երկին մէջ բերուած Գիւտ կաթողիկոսի (461-471) անուանով յայտնի նամակը՝ ուղղուած Աղուանից թագաւոր Վաչէին (մինչեւ 462):

Նամակին հեղինակը մեծ կարեւորութիւն կուտար բնական դիտութիւններուն, որոնց դիտութեամբ ան կը պայմանաւորէ նիւթական աշխարհի ճանաչումը: Ան կը դրէ. « ... Բանս ղէորէք-նիւթեանս աշխարհ ոչ կարէ ասել: եւ այս վիճակ ոչ ամենեցուն, այլ որք քաջն դեղերացոյ յուսումնասիրութեան՝ 'ի թըւականին, յերկրաչափականին, յաստեղաբաշխականին, 'ի բժշկականին... »: Նիւթական աշխարհի չորս տարրէն կազմուած ըլլալու հարցը հոս չի քննուիր, այլ կը ներկայացուի իբրեւ արդէն լուծուած վիճակ մը: Մինչդեռ հնադարեան դիտութեան համար անիկա երկար ատեն քննարկումի առարկայ եղած է եւ վերջնական լուծում ստացած Արիստոտէլի «Ի վերայ երկնից» երկին մէջ: Նիւթական աշխարհի հիմքին մէջ Արիստոտէլ կը դնէ իրարմէ կախուած չորս տարրեր՝ կրակ, օդ, ջուր եւ հող, որոնց հակադիր յատկութիւններով պայմանաւորուած բնութեան մէջ իրերու անընդմէջ յառաջացումը եւ ոչնչացումը: Յետադային Անանիա Շիրակացի, հիմնուելով Արիստոտէլի այդ հիմնական եզրանակին վրայ, կը դրէ. «Լինելութիւնն իսկ սկիզբն ապականութեան, եւ ապականութիւն զարձեալ անդրէն իսկ սկիզբն լինելութեան: Զի այսմ անվնաս հակառակութենէ՝ աշխարհս առցէ զտեւողութիւն»:

Տարրերու տեսութիւնը, որուն նայպէս աւելի մանրամասն անդրադարձած է Անանիա Շիրակացի, Արիստոտէլի երկրաչեզրուն ուսումի անբակտելի մասն էր, որու հիմնական եզրանակներէն էր երկրի դնդաձեւութեան գաղափարը: Նամակին հեղինակը երկրի գնդաձեւութեան գաղափարի կողմնակից էր, այդ մասին կը վկայեն հետեւեալ տողերը. «բայց ահա անկաւ ինձ մեծ եւ ահագին եւ բարձրաերեւակայութեան արդար արգասիքն է հարուստ եւ գունաւոր, զեղացի տիպեր են զերակատարները ու կը խօսին գաւառի լեզուով:

Ա.րդարեւ, գաւառացի գրագէտը օտար թարգմանութիւններ չատ ուսումնասիրած է եւ գուցէ Տանդէի գրականութեան ազդեցութեան տակ յղացած է նոյնանման արտադրութիւն մը երեւան բերել թատերական ձեւով եւ ինչու չէ, խնամիանալ իտալական հանճարին հետ: Անարժանիս համեստ կարծիքն է այս «Ինդի դէմքն»ը ուշի ուշով կարդալէ յետոյ:

Տեսակ մը գլուխ գործոց «Ինդի դէմքն»էն զատ կան նաեւ «Զալըմ ողան», «Ճամբորդն ու ճամբեցնողները», «Գոտկը», «Դէպի արտասահման», եւայլն, որոնք համն ու հոտը չունին տանդէական չունչով գրուած «Ինդի դէմքն»ի:

Կ'ըսուի թէ, եթէ Թլկատինցի ապրած ըլլար մշակոյթով հարուստ ասոնցներու մէջ կամ փոխէր միջավայրը, շատ հաւանական է որ ըլլար տաղանդաւոր թատերագիր մը եւ որովհետեւ ան մնացած է միշտ գաւառ, իր պատրաստած թատերգութիւնները՝ բացի «Ինդի դէմքն», անարժէք կը նկատուին:

ԿԱՐՕ ՄԱՒԹԱՐ

(Շար. — 6)

ԳԱԻԱՌԱՑԻ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԻՆ

Ան կը ճանչնայ չորս կամ հինգ հաստուկտոր չարական գիտցող ու գժուարաւ թոթովող քահանան, հիւանդ՝ անկողնին մէջ պառկած եւ սպասուհիները սնարին՝ միշտ հաւ ուտող, ծոյլ ու ծալապատիկ վարդապետը:

Թլկատինցի իր գրականութեամբ, բանտագիտութեան խորհրդաւոր է, գաւառի կեանքին եւ յարաբերութեանց մէջ նոր միտք եւ նոր կեանք մշակողն է: Ընկերային է անոր ընդգրկած ուղին, վանդի ան կը խարազանէ վատահի կղերը, վաշխառու մեծահարուստը, կը հալածէ բողոքականը, որովհետեւ ինք կը զգայ թէ այդ յարանուանութեան գործը կը կասեցնէ մեր ազգային վերելքը: Հակառակ է մութ ու մգլոտած նախապաշարումներուն եւ անոնց վրայ լոյս սփռելով կ'ուզէ բարելաւել գաւառացիին կեանքը: Մեծ գաղափարական ուժ մըն է ան, որ կը ձգտի նախապէս ունենալ գեղեցիկը ու յետոյ հաճելին կամ օգտակարը: Իր տեսած ու ապրած կեանքը յաճախ գինքը վրդոված են, ահա ասոր համար է որ ան իր գրական ազնիւ մղումով ցանկացած է Թրքահայ գաւառացին մէջ սերմանել այն գիտանի միտքերը որոնցմէ զուրկ կը մնար իեղճ գիւղացին:

Կարդալով Թլկատինցին, գաւառացի Հայը որ հոգեկան աշնուութեան ազդիւրէն կ'ըմպէ, կը համոզուի թէ այդ տափակ կեանքին մէջ գիւղացին կը խրի անդունդին:

Նախապէս ըսի, Թլկատինցիի գրակա-նութեան բովանդակ իմաստը, արդար իւղի պէս լմնելու համար, հարկ է եւ նախապայման որ ծնած ըլլանք բիւրտ գիւղացի, կարենալ թափանցելու՝ անոր հոգիին, քնքոյշ զգացումներուն եւ խորհուրդ խորին երեւակայութեան:

Գաւառական գրականութեան վարպետ մշակներ ճանչցուած են Ա. Արուճեան, Ա.րմենեան Հայրիկ եւ Գ. եպիսկոպոս Սըրուանձտեանց, ասոնցմէ վերջ Թրքահայ գաւառական գրականութեան նորագոյն բոլոր վարդապետանին մէջ կը մտնէ Թլկատինցի, կը մշակէ գայն նրբագոյն արուեստով ու գաւառաբարբառը կը բարձրացնէ, կը հասցնէ գմայլելի գիւրաթեքութեան:

Ան իր լեզուին ու ոճին մէջ կը պահէ հայկական հարազատութիւնը: Ունի պատկերաւոր ոճ, իր միջավայրի պատկերներու, բարքերու, սովորութիւններու գունագեղ խառնուրդն է որ կ'ընդունդարուի անոր մէջ:

Թլկատինցիի արտայայտելու եղանակը կամ ոճը տպաւորութիւններ կրած են Զնքուշի վանահայր Մինաս վարդապետին, որուն կը հանդիպի Քնքուշի մէջ ուսուցչական պաշտօնավարութեան ընթացքին: Ուսուցչական գործով զբաղելէ վերջ գանազան չրջաններու մէջ՝ կը վերադառնայ ու կը լծուի իր անխոնջ եւ չատ սիրելի կրթական գործին՝ հասցնելով մի քանի սերունդներ, գրական ճաշակով կազմուած:

Թատերգութեան մարդին մէջ ալ աչխատած է բաւական ժամանակ: Ամանորի հանդէսներուն մէջ, ուսանողներուն կողմէ ներկայացուած են իր թատերգութիւնները: Եւրոպական կամ պոլսահայ ինչպէս նաեւ Թիֆլիզահայ թատերգութեանց համն ու հոտը չունի անոր թատերգութիւնը: Ան բոլորովին անծանօթ կատարեալ թատրոններու, չէ տեսած կամ կերուած թատրոնի հմայքով: Ան քաչուած իր պատեանին մէջ, զոհացած իր միջավայրի կուսութիւններով, արտադրած է մի քանի կտորներ, որոնցմէ միայն ու միայն «Ինդի դէմքն»ը գովելի հիւսուածքով պատրաստուած՝ գօրաւոր երեւակայութեան արդար արգասիքն է հարուստ եւ գունաւոր, գեղացի տիպեր են գերակատարները ու կը խօսին գաւառի լեզուով:

Ա.րդարեւ, գաւառացի գրագէտը օտար թարգմանութիւններ չատ ուսումնասիրած է եւ գուցէ Տանդէի գրականութեան ազդեցութեան տակ յղացած է նոյնանման արտադրութիւն մը երեւան բերել թատերական ձեւով եւ ինչու չէ, խնամիանալ իտալական հանճարին հետ: Անարժանիս համեստ կարծիքն է այս «Ինդի դէմքն»ը ուշի ուշով կարդալէ յետոյ:

Տեսակ մը գլուխ գործոց «Ինդի դէմքն»էն զատ կան նաեւ «Զալըմ ողան», «Ճամբորդն ու ճամբեցնողները», «Գոտկը», «Դէպի արտասահման», եւայլն, որոնք համն ու հոտը չունին տանդէական չունչով գրուած «Ինդի դէմքն»ի:

Կ'ըսուի թէ, եթէ Թլկատինցի ապրած ըլլար մշակոյթով հարուստ ասոնցներու մէջ կամ փոխէր միջավայրը, շատ հաւանական է որ ըլլար տաղանդաւոր թատերագիր մը եւ որովհետեւ ան մնացած է միշտ գաւառ, իր պատրաստած թատերգութիւնները՝ բացի «Ինդի դէմքն», անարժէք կը նկատուին:

ԿԱՐՕ ՄԱՒԹԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Ա. ՄԱՍՆ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՄԱՀՄԱՆԱԿԻՆ

Տարեսկզբին ես ձեռք ու՞ր կատարած էր. Ամերիկա՞ կամ Ավստրալիա՞: Ցնցվեցի: Ինձ թվաց, թե նրա հարցը ոնց որ ինձ ծաղրի տակ դնի: Ես ոչ մի տեղ չէի գնացել, ոչ մի տեղ չէի ուզում գնալ, ոչ մի տեղ չէի կարող գնալ: Ես ուզում էի ապրել այնտեղ, ուր ծնվել էի, ուր ապրել էին իմ նախնիները, ուր ամեն քար ու ծառ ինձ համար հարազատ էր, ուր ամեն ինչ ինձ հետ էր խոսում, ինձ հետ էր ապրում, ինձ հետ էր տանջվում: Ես ուզում էի ապրել այնտեղ, ուր ամեն ինչ ինձ համար ապրում էր, ուր ամեն ինչ ինձ համար տանջվում էր, ուր ամեն ինչ ինձ համար ոչ միայն ներկա էր, այլև անցյալ ու ապագա:

Ես ուզում էի ապրել այնտեղ, ուր ամեն ինչ ինձ համար ոչ միայն ներկա էր, այլև անցյալ ու ապագա

Տէր եւ Տիկին Գլօտ Գաբամաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Թէր–Պեան, Տէր եւ Տիկին Ռոլան Թէրզեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Սալմասլեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ–հօր, մօրեղբօր եւ խնամիին՝

ՆՈՒՐՀԱՆ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆԻ

(Օփթիֆ Գաբա)

մահը, որ պատահեցաւ Առնուվիլ լէ Կոնէսի հանգստեան տան մը մէջ, 76 տարեկանին։

Ծուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 14ին Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել։

Այս առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Սալմասլեան 20 Ֆր. կը նուիրէ «Ճառաջ»ին։

ՏԻԿ. ԱԶՆԻՒ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆ

(ծննդ. Քելէշեան, Ամասիա)

որ Մարսէյլ, Սէն–լու կը բնակէր իր մահկանացուն կնքած է 98 տարեկանին իր զաւակներուն եւ թոռներուն բնակարանը՝ Մըտրշեան, 24 Ռիւ Քլեմանսօ, 93220 կանեթ։

Ծուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շորեքշաբթի, Մարտ 31ին, ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Յարութիւն Էքպէրեանի իր եղբօր կնոջ՝ Ատրինէ Էքպէրեանի մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները այս երեքշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 20·30ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը։

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ.— Հ.Յ.Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս հինգշաբթի (Ապրիլ 8) ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անիէռ–Պուա Ֆօլօմպի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր. ընկերուհիները Յունիսի Շաբաթի Ապրիլ 7ին, ժամը 20·30ին, ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 28 ավրնիւ Սէնք–Լիւսի, Անիէռ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շորեքշաբթի, Ապրիլ 7ին տօն է Աւետման Սուրբ Աստուածածնի։

Ժամը 10ին, խորանին վարագոյրը բաց՝ Պատարագ կը մատուցուի։

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, կիրակի, Ապրիլ 11ին, Ծաղկազարդի ա–բարողութիւն։

UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE

RÉUNION - DÉBAT

LE PROBLEME ARMENIEN :

Rôle et Tâches de la Jeunesse

— Montage - Diapositives

— Chants révolutionnaires arménien s

VENDREDI 9 AVRIL, PARIS à 20 h. 30, 17, Rue Bleue, 75009 — Métro Cadet

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

Prix par personne au départ de MARSEILLE

PRIX 2950 F.

Départ : 16 Avril Retour 29 Avril
Départ : 7 Mai Retour 20 Mai

Ces prix comprennent :

— Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
— Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
— Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
— Pension complète
— Visite Erévan — Etchmiadzin
— Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions : minimum un mois et demi avant la date de départ

Renseignements et résérvations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN

87 La Canebière

13001 MARSEILLE

Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens territoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films
« CRIME SANS CHATIMENT »
« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »
« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »
sous la présidence de
MONSIEUR JACQUES CARAT
Sénateur, Maire de Cachan
REUNION PUBLIQUE
à la maison des Jeunes et de la Culture
Avenue Louis Georgeon, Cachan
le

Jeudi 8 Avril à 21h

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste de Cachan et de la F. R. A. Dasnaktzoutioun section Bagneux-Cachan

×

sous la présidence de
Messieurs PAUL MAZURIER, Maire d'Arnouville les Gonesse et
LOUIS PERREIN, Conseiller Général du Val d'Oise, Maire de Villiers-le-Bel
REUNION PUBLIQUE
à la Salle des Fêtes de Sarcelles
Place du 11 Novembre 1918
le

Vendredi 9 Avril à 21h

avec le soutien de la Fédération du Parti socialiste du Val d'Oise et de la F. R. A. Daschnaktoutioun, section Sarcelles - Arnouville

ՀՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մ ՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՑՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՑ
Ցուիրուած՝

ՆԱՀԱՏԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ՝

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ, ՍԻԱՄԱՆԹՕ-Ի, Ռ. ՍԵՒԱԿԻ

Բանախօս՝ ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

SOIREE COMMEMORATIVE DEDIEE AUX POETES
D. VAROUJAN, SIAMANTO, R. SEVAG
Conférence en arménien de GARIG BASMADJIAN
(Résumé en français)
Գեղարուեստական յայտագիր
Արտասանութիւն՝ Ս. Վարդանեան, Ա. Տէվրէնեան, Ռ. Աբրահամեան, Վ. Պասմաճեան, Ա. Պօտուրեան, Ս. Կրիմալ, Ս. Պուրմայեան
Մեներգ՝ Աստղիկ Տէմէճեան
դաշնակի ընկերակցութիւն՝ Ն. Անդրէասեան
Ապրիլ 8ին, Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 21ին
Salle Rossini, Mairie du 9e
6, Rue Drouot — Métro : Richelieu-Drouot
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille — Paris 14e

Samedi 10 Avril à partir de 19 h. 30

GERARD CHALLIAND

présentera et signera son livre :

Mythes Révolutionnaires du Tiers-Monde

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանգստեան տան համար վերակացու Տիկին մը կ'ուզուի, հայերէն եւ ֆրանսերէն խօսող եւ աշխատելու իրաւունք ունեցող։

Դիմել Աղբատախնամի գրասենեակը՝
77, Ռիւ Լափայէթ, Փարիզ 9րդ
Հեռախօս 878–02–99

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քալեան, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Զուրիկեան 30ական, Տիկին Արաքսի Զուրեակեանի թաղման առթիւ փ. ծ. Տէր եւ Տիկին Սարգիս Չէրթունցեան 100, Տիկին Մաթ Ներսէսեանի թաղման առթիւ, փ. ծ. այրի Տիկին Էլիզ Ներսէսեան 50, Սէն ժեռմէնի Ալանեան ընտանիք 10, Տիկին Զապէլ Ներսէսեան 20, Ծովհ. Էօքսիւզեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փօլատեան 50, Ցակոբ Շահինեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Մխճեան 50, Պապիկ Նաճարեան 20, Ծովհ. Տէր–Պօղոսեանի թաղման առթիւ, փ. ծ. Տիկին Անոյշ Գասպասեան 50, Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան 30, Սահակ Շահինեան, Կարապետ Պէրպէրեան Սարգիսեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ղարիպեան, Տէր եւ Տիկին Լուսիկ Տէր–Պօղոսեան եւ զաւակները 50ական, Մանուկ Մարկոսեան 20, Պարոն Կարկիզ 30, Թօրոսեան 50, Ղազարոս Ղարիպեան, Տէր եւ Տիկին Պօտուրեան 30ական, Ենովք Զուլֆայեան, Վահէ Մուրթաֆեան 20ական, Ասատուր Պէքմէզեան 10, Տէր եւ Տիկին Տաքէս Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան 50ական, Յովհ Մըխճեան, Ցարութիւն Մխճեան 100ական։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
7
MERCREDI
7 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.559

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.559

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՐՋԵԱԼ ԹՈՒՐՔ ՀԱՐՈՂՋԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

— o —

Գ.

ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

« Հայեւթուրք յարաբերութիւնները » իր ուսրատճառին նիւթ դարձնող Թըրքուհին՝ Նէճլա Պասկիւն՝ սարէն ձորէն հասաքուած պատմութիւններով կը խճողէ իր դրքոյկը, որուն նպատակն է եղած ի յայտ բերել թէ թուրք նոր սերունդին ճանչցնել Հայկական Հարցը : Հրատարակիչէ է Պեսիքինը : Գլխաւոր տարածիչներն են՝ թանկի ընդհ. սպայակոյտն ու զօրաթանկներու հրամանատարները : Ուրեմն կրնան թունաւորել երիտասարդ սպաներու հոգին եւ հրահրել անոնց մոլեռանդութիւնը :

Տարակոյս չկայ, որ այս նիւթը վերջին ժամերս դրուած է իրեն, զրգռելու համար թուրք երիտասարդութիւնը Հայերուն դէմ, որոնք իբրեւ թէ օգտուելով առաջին աշխարհամարտի ներկայացուցած առիթէն, օգներ են Թուրքերու «յաւիտեանական թշնամի» Ռուսերուն, կռնակէն զարկեր են օսմանեան բանակները եւ առնուն մէկուկէս միլիոն իսլամ Թուրքի կարողեր են... (?) :

Դրքի գունաւոր կողքին վրայ արտադրած է 1973ին Պէյրութի փողոցներու պատերուն վրայ փակցուած ազդ մը, որ պարբերէն եւ անգլերէն լեզուներով կը ներկայացնէ « Պաղեստինեան ազգերգութիւնն ու Հայկական ցեղասպանութիւնը՝ միեւնոյն «ամօթը մեր բաղաքակրթութեան» : Ազդին մէջտեղը կ'երեւին Թուրքերու կողմէ կարողուած Հայերու գլուխները :

Հայեւարաբական գործակցութիւնը նախանձը չարժեր է մոլեռանդ հեղինակին, որ կը զրէ թէ Հայերը յուսահատ ատար Պետութիւններէն, դիմեր են Արաբներուն՝ իրենց Հարցը արծարծելու համար :

Ինչպէս խորագիրն ալ ցոյց կուտայ, Նէճլա Պասկիւն իր պատմութիւնը կը սկսի Ապտիւլ Համիտէն, որուն գահակալութեան հարիւրամեակն է այս տարի (1876 Օգոստոս 31) :

Կարմիր սուլթանին հանդէպ պաշտօնէք ունին առհասարակ օսմանեան կարողութեան պատմութիւնը զրող Թուրք հեղինակները, որոնք ո՛չ մէկ ակնարկութիւն կ'ընեն Հայկական Համատարած կարողերուն մասին : Լաւագոյն պարագային Հայկական ապստամբութիւնները զսպելու համար ձեռք առնուած պատժական միջոցներու մասին կը խօսին :

Հեղինակը կը կրկնէ յանկերգ դարձած այն սուտ ամբաստանութիւնները որոնց համաձայն իբր թէ անգլիական եւ ռուսական գրգռութեանց եւ աջակցութեանց հետեւանքով է, որ Հայերը ըմբոստացած են Թուրքիոյ պարզեր են օսմանեան կառավարութեան դէմ (?) : Կը յիշէ քաղաքական կուսակցութեանց կազմութենէն առաջ եւ վերջ կատարուած Հայկական ցոյցերը, Սահմանադրութեան Հռչակումը 1908ին, կէլիկիոյ Հայերուն ապստամբութիւնը (?) 1909ին : Սակայն ո՛չ մէկ խօսք Ջալէս եռք կ'անցնի առաջին աշխարհամարտին, կովկասեան ճակատի կռիւնե-

րուն, Մուդրոսի զինադադարին (1918 Հոկտ. 30), *Ֆրանսայի կողմէ Կիլիկիոյ դրաւումին եւ անկախ Հայաստանի դէպքերուն, խառնիխուռն :*

Ցետոյ յանկարծ կ'անդրադառնայ «Տարագրութեան օրէնք»ին, որ պաշտօնապէս հրատարակուած է 1915 Մայիս 14ին, իբրեւ հետեւանք աշխարհամարտի սկիզբէն եւ եթէ Հայերու ապստամբելուն եւ իսլամները ջարդելուն (?) : Նախ քան այդ, մինչեւ 1915 Ապրիլ 11 կառավարութիւնը բաւականացեր է տեղական միջոցներով միայն առաջքն առնել ջարդերուն : Սակայն Հայերը չարունակեր են Թուրք ջարդել օրէ օր աւելի մեծ թիւով : կառավարութիւնը ազդարարեր է Հայոց պատրիարքին, հայ երեսփոխաններուն եւ կուսակցութեանց վարիչներուն, որ եթէ Հայերը չարունակեն իրենց ապստամբական չարժումներն ու ջարդերը այն պահուն, երբ բանակը զբաղած է հայրենիքի պաշտպանութեամբ, աւելի խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին : Հակառակ այս ազդարարութեան, Հայերը չարունակեր են Թուրք ջարդել, որով կառավարութիւնը Ապրիլ 11ին կուսակցութեանց կեդրոնները փակեր եւ վարիչները բանտարկեր է : Եոքէն ալ հրատարակեր է 1915 Մայիս 14ի Տարագրութեան օրէնքը, որ ծանօթ է արաբերէն Սեվֆիյաք (առաքմունք, փոխադրութիւնը) անմեղ բառով, եւ որ իրականին մէջ ամբողջութեամբ կը խորհրդանչէ Մեծ Եղեռնը :

Ահա՛ թէ ինչ կը զրէ հեղինակուհին այս օրէնքին մասին.—

«Բնական է, որ այս փոխադրութեանց ընթացքին չատ մը Հայեր մեռցուեցան : Սակայն առոր մէջ Օսմանեան կառավարութիւնը ո՛չ մէկ յանցանք ունի (?) Ո՛րովհետեւ Հայերուն լայն ատիճանաչափով կատարած ջարդի եւ «սպոթաժ»ի դործունէութեանց դիմաց Տարագրութեան օրէնքը Օսմ. Պետութեան կողմէ ինքնապաշտպանութեան համար ձեռք առնուելիք միջոցներուն ամէնէն թեթեւն էր» :

«Գալով փոխադրութեան միջոցին մեռնող Հայերուն, անոնցմէ մէկ մասը ճամբան հիւանդանալով մեռած է. ուրիշ մաս մը զոհ գացած է ոխի եւ վրէժի զգացումներուն այն Թուրքերուն, որոնց ազգականները իրենց աչքերուն առջեւ վայրագօրէն սպանուած են Հայերուն կողմէ (?) : կառավարութիւնը երբ իմացեր է, որ տարագրութեան ընթացքին դէպքեր պատահեր են, անմիջապէս փութացեր է անոնց առաջքն առնել : Այդ առթիւ բռնուած յանցաւորներն ալ մահուամբ պատժեր է» (?) :

Նէճլա Պասկիւն այս տողերը գրելէ եռք կ'աւելցնէ, որ սուտ են Ռընէ Փինոն, Մորկընթաու, զեներան լրագրող Տր. Հ. Շեֆիւրմէր, ձէյմս Պրայս, զերման հոգեւորական Լեփսիւս եւ Ֆրանս. Լը Ժուռնալ թերթի կովկասեան Թղթակիցը (Հանրի Պարպի) եւ այլ Հայերու կողմնակիցները, որոնք կը պաշտպանեն այն տեսակէտը թէ Հայերը չեն ապըստամբեր, այլ տարագրութիւնը սկսելէ եռք ինքնապաշտպանութեան դիմեր են : Ճշմարտութիւնը ճիշդ հակառակն է եղեր : Այսինքն տարագրութիւնը հետեւանքն էր Հայերու ապստամբութեան, ռուսական բանակին իբրեւ կամաւոր մասնակցութեան եւ Թրքական բանակին վրայ յարձակելուն :

Տարագրութեան օրէնքի հրատարակութեան եւ գործադրութեան առթիւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան Ընդհ. կեդրոնը հեռագիր մը ուղղեր է օսմանեան կառավարութեան՝ բոլոր ոճիրներուն եւ ջարդերուն պատասխանատուութիւնը անոր ուսերուն բեռցնելով (էջ 81–82) :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻՇՏ ՆԱԽԱԳԱՀ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

— o —

16ԷՆ 50 ՏԱՐԵԿԱՆ ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՔ ԵՐԿՐԷՆ ՁԵՆ ԿՐՆԱՐ ՀԵՌԱՆԱԼ

Երկուշաբթի օրուան Լ'Օրիան – Լը Ժուռնալ (Ապրիլ 5) կը գրէ թէ ըստ Ռատիօ-Լիբանի (Զր. Ահտապի հակակչռին տակ գտնուող) ֆալանժները յայտարարած են որ այլեւս արդիլուած է 16էն 50 տարեկան ոեւէ այր Լիբանանցիի երկրէն դուրս ելլել, բացի բացառիկ պատճառներով : Այս որոշումը հետեւանք է քրիստոնեայ այն արտագաղթին որ մեծ ծաւալ առած է ձունիի նաւահանգիստէն :

Ամէն պարագայի մէջ հրազադարը չատ խախուտ է, նոյնիսկ կարելի է ըսել թէ ձախողած է : Երկուշաբթի օր 60 մեռեալ կար եւ 50 վիրաւոր, մինչ առեւանդումները կը չարունակուին եւ յաճախ ալ անոնց մէկ մասին դիակները կը գտնուին փողոցները : Երեքշաբթի օր պիտի յայտնուէր թէ Խորհրդարանի 99 երեսփոխանները ե՞րբ նիստ պիտի դումարեն սահմանադրական բարեփոխումը քուէարկելու համար : Հաւանական կը նկատուէր որ նիստը Հինդշաբթի դումարուի :

Գալով նախագահին ընտրութեան, Ֆըրէնճիէ, ձէմայէլ եւ Շամուն անկարելի կը գտնեն նման բան մը ցոյլչափ Խորհրդարանի չէնքը չէ պաշտպանուած լիբանանեան ուժերու կողմէ : Ներկայիս չէնքը կը չրջապատեն պաղեստինեան հայդուկները եւ Ձումպլաթի ձախ ուժերը : Մնաց որ լիբանանեան բանակը այնքան պառակտուած է որ որեւէ տեղ չի կրնար ապահովութիւն բերել :

Այս քաղաքական «մարզանքներու» կողքին կայ ժողովուրդի մը տառապանքը եւ մղձաւանջը : Երկուշաբթի իրիկուն Ֆրանս – Սուար յօդուածաշարք մը կը սկսէր «Վերապրիլ Լիբանանի մէջ» մինչ Լը Մոնտ անջատ դէպքեր կը պատմէ, որոնք կրնան հայ ընթերցողը 61 տարի ետ տանիլ : Քահալէի եւ Ալէի միջեւ անդամահատուածներու հիւանդանոց մը կայ զոր կը վարեն Սուրբ–Սիրաերու Քոյրերը : Մարտ 28էն ի վեր ենթակայ է անդադար թալանի, կողոպուտի, կեղեքումի Ձումպլաթի զօրքերուն կողմէ : Ժամհուրի Ճիսուեաններու վարժարանի հայր Քլեմանը կը պատմէ.— «Զօրքերը իրարու յաջորդեցին, կրակեցին, կրակի տուին երախաներու ննջարանները, սրբազղծեցին մատուռը, չարչարեցին մայրապետ մը եւ ուժի պաշտօնեայ չարդեցին որոնց մէջ մէկ պաղեստինցի եւ մէկ չիի մահմետական հիւանդ» : Վարդապետը կ'ըսէ թէ այդ հիւանդանոցը 90 առհարիւր մահմետական երախայ կը խնամէ : Կարմիր Խաչն ալ փորձած է «իրադադարին ընթացքին երեք ժամ իրադադար» մը ձեռք ձգել մեծ հիւանդները եւ հարիւրէ աւելի երախաները փոխադրելու համար :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՅՈՅՆԵՐՆ ԱԼ ՊԷՏՔ ԶԷ ԵՐԹԵՆ ...

— o —

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲՈՂՈՔԸ ՀՈԼԱՆՏԱՑԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս գրած էինք մեր երէկուան թիւով, Թուրքերը նորէն կատղեր են : Այս անգամ յանցաւորը Հոլանտան է որ թոյլ տուեր է Շաբաթ իրիկուան Էօրովիզիոնին որ Ցոյները երգ մը երգեն որուն Թուրքերը համաձայն չեն... : Ցունական երգին սփռումին առեն, Թուրքերը կորած էին կապը (հեռատեսիլի) եւ տեղը սփռած Թրքական « հայրենասիրական » երգ մը, բայց կը Թուի Թէ պատմութիւնը հոս չի վերջանար : Արդարեւ, Եուռայթըտ Փրէսի հեռագրի մը համաձայն, Թուրքերը բողոքած են Հոլանտացիներուն որ թոյլ տուած են «քաղաքական ներչնչում» ունեցող յունական երգի մը սփռումը, Շաբաթ իրիկուն : Արտաքին նախարարութեան բանբերը կ'ըսէ Թէ Թրքական դեսպանատունը նախապէս ալ, Ուրբաթ օր, բերանացի բողոք ներկայացուցած էր բայց նախարարութիւնը յայտնած էր որ կառավարութիւնը չի կրնար միջամտել որովհետեւ կազմակերպիչ մարմինը — Հոլանտական Զայն–հեռատեսիլի Հիմնարկ — անհատական ձեռնարկ է :

Թուրքերուն համար, յունական երգը, որ Ս. Կոյս անունը կը կրէ, կ'ակնարկէ 1974ի Կիպրոսի դէպքերուն : Եւ քանի որ ասիկա ըսողը իրենք են, կը Թուի Թէ պիտակիչ են որ 1974ին Կիպրոս «բաներ մը ըրին», ինչպէս անցեալին ուրիչ տեղ... :

Ամէն պարագայի մէջ չատ լաւ են այս բողոքները եւ առիթ կուտան որ չգիտցողն ալ գիտնայ Թէ ի՞նչ ըրած է Թուրքը, եղեր է 1915ին, եղեր է 1974ին քաղաքակրթուած աշխարհի քթին տակ... :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՌՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ ԿՈՐՄՆՑՈՒԻՑ 0 - 1

Կիրակի օր սկսան Խորհ. Միութեան Ֆութպոլի ախոյեանութեան մրցումները : Երեւանի Հրազդան մարզադաշտին վրայ, Արարատ մէկի դէմ 0 կորմնցուց մրցումը Մոսկուայի Սպարտակին դէմ : Կէտը նշանակուեցաւ առաջին կիսախաղին :

Քանի մը տողով

ԱՆԳԼԻՈՑ վարչապետ նշանակուեցաւ Արտաքին նախարար՝ ձէյմս Քալահան, 64 տարեկան : Խօսելով հեռատեսիլէն, նոր նախարարապետը չծածկեց որ տընտեսական կացութիւնը չատ ծանր է եւ խստակեաց կեանքը անհրաժեշտ :

ՓԵՔԻՆի մէջ չատ ծանր դէպքեր պատահած են Երկուշաբթի օր Շուէ–էն – Լայի հանդէպ յարձանքի ցոյցի մը առթիւ : Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են : Իշխանութիւնները կ'ամբաստանեն ցուցարարները իբրեւ «հակայեղափոխական» : Հրապարակին վրայ բախումները ծանր բնոյթ ստացած են Շուէ–էն–Լայի կողմնակիցներու եւ հակառակորդներու միջեւ : Վիրաւորներ կան : Օտարներ ալ ծեծ կերած են :

ՆՈՐՈՅԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՆԸՆԴՀԱՏ ՄԵՌՈՂ ԵՒ ՄԻՇՏ ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒՀԻՆ

— o —

Քմահաճ, զարմանալի, անհեթեթ, վնաս, զայթակղիչ երեւոյթը՝ նորոյթը, այդ «յարափոփոխ, խելագար աստուածուհին» (Վոլթէր) մարդուն հետեւել է դեռեւս փալէոլիթի եւ նէոլիթի քարանձաւներում եւ մինչեւ 20րդ դարի երկնքերների ճեմասրահներին ու ինքնաթիռների խցիկներին յարմարուելը տիրել է տարբեր ազգերի, ժողովրդների, երկրների: Նորոյթի դէմ ապստամբեր են իշխանները, թագաւորներն ու կայսրերը, հնարել յատուկ օրէնքներ, տուգանք ու կախաղան. սակայն այդ ամէնով ընդամէնը լարել են առանձին անհատների հետաքրքրութիւնը զգեստի անսովոր ձեւերի հանդէպ եւ ինչպէս 1604ին Պերլինի քաղաքապետն է արձանագրել «օրէնքն ամբողջովին ձախողուեց, ոչ մի արդիւնքի չհասանք»:

Նորոյթի դէմ ուղղուած արհեստական օրէնքները զոյութիւն ունէին Հին Հռոմում եւ աւատապետական Գերմանիայում, Ինկեռի կայսրութեան մէջ եւ Նափոլէոնի Ֆրանսայում, 20րդ դարի ձախոնիայում:

1625ին Անգլիայում մահապատժի ենթարկուեց մի տղամարդ, որ կօշիկները զարդարել էր ոսկեայ եւ արծաթեայ եզրակարերով եւ մի կին, որ օգտագործել էր ոսկէ ամրակապեր:

Հռոմէական մի յատուկ օրէնք (350ին, Ք. Ա.) արգելում էր կնոջը օգտուելու տղամարդու տարազից, իսկ տղամարդու տաբատ հագնող կինը 19րդ դարի Փարիզում պէտք է ներկայանար ոստիկանատուն՝ յատուկ թոյլտուութիւն ստանալու (նման արտօնութիւն ժամանակին ստացել է Ժորժ Սանդը):

Ձախոնական ոստիկանութիւնը մեր դարում «քաղաքականապէս անվստահելի» համարեց կարճ տարտուածքով կանանց եւ «նիկկատի» փիլմերի թողարկման ընկերութիւնը այդպիսի դերասանուհիներին վռնտեց աշխատավայրից: Եւ այսպէս անընդհատ:

Եթէ չարունակենք թերթել նորոյթի պատմութիւնը, կը հանդիպենք նմանօրինակ բազմաթիւ դիպուածների:

Նորոյթը չարունակում է իր քմահաճ երթը: Նորոյթը ճշգրտօրէն իր մէջ արտացոլում է տուեալ դասի, ժողովրդի, երկրի ընկերային, անտեսական, հոգեբանական վիճակը: Նորոյթը ընկերային երեւոյթ է: Մարդու առաջին հագուստը, որ լուծեց իր հիմնական խնդիրը (մարմինը ցրտից պատսպարելը) հանդէս եկաւ նաեւ «զերազոյն նպատակով»՝ ցուցադրելով զգեստը կրողի հասարակական դիրքը: Հարուստ ցեղապետը, խիզախ զինուորը կամ որսորդը այնպիսի մորթիներ էին հագնում, որ մնացեալ – ների համար անհասանելի էր: Այս նոյն երեւոյթը առաւել ցայտուն է յետագայ դարերում՝ Եգիպտոսի եւ Ծունաստանի հին քաղաքակրթութիւնից սկսած մինչեւ նորագոյն ժամանակները:

Սակայն 20րդ դարի նորոյթի գիւտարարները նորոյթի լայն ասպարէզը թոյլ տուին մտնել բոլոր դասերի եւ խաւերի ներկայացուցիչներին, եւ միլիոնատիրոջ չքեղ հագուստը այս դէպքում եւ զեղազիտական վիճակով ամենեւին չկարողացաւ զերազանցել աղքատ արուեստագէտի հասարակ, սակայն ձեւերի նրբութեամբ եւ գոյների ներդաշնակութեամբ ընդգծուող զգեստը:

Նորոյթի մասին արտայայտուել են շատերը: Նաեւ՝ Կանտը, Հեգելը, Բալզակը, Ժան Կոկտոն: Ռուսաստանում առաջին զիրքը հրատարակուել է 1879 թուականին, Պետերբուրգում:

Նորոյթը զբաւիչ եւ հետաքրքիր է անընդհատ փոխուելու չնորհիւ: Նորոյթը անընդհատ նորանալու ձգտումի արտայայտիչն է: Սակայն աւանդութիւնների իմաստը սխալ ըմբռնող արուեստագէտները ու տեսաբանները նորոյթի թելադրողներին՝ նկարիչներին, մեղադրում են անընդհատ նոր ձեւեր հնարելու համար: Այնինչ նորոյթի հմայքը նաեւ նրա ծայրայեղութեան մէջ է եւ բոլոր դէպքերում նա իր ժամանակի ծնունդն է, այդ ժամանակաշրջանի մշակոյթի արտայայտիչը: Ճիշդ է, այսօրուան նորոյթի հնարողները լայնօրէն օգտուում են Հին Ծուռնաստանի, Սպանիայի, Ռուսաստանի, ամերիկեան ընդհնների տարազներից, սակայն այս հիմքի վրայ ստեղծուում են 20րդ դարի զգեստներ, որովհետեւ հին տարրը ենթարկուում է նոր օրինակի տրամաբանական եղանակին:

Այսօրուան նորոյթը ամէնից առաջ ընտրութիւն է: Եւ այս գործողութեան չնորհիւ է որ նորոյթը չի կարող նաեւ սպառնալ անհատական ճաշակին:

«Նեղելիա» չարաթաթերթի թղթակցի հետ ունեցած զրոյցի ժամանակ նորոյթի անընդհատ փոփոխուելու ընոյթը կարեւոր է գտել Ֆրանսացի յայտնի մոտելիստ Փիէռ Գարտէն, որ ճաշակն անվերապահօրէն ընդունում եւ իրականացնում են 19 եւրոպական, 9 ամերիկեան, 8 ափրիկեան եւ 13 ասիական երկրների գործատուները:

Մի ժամանակ մեր պապիկներին ու տատիկներին, «լուրջ տեսքով» մարդկանց, այդ թուում նաեւ չատ դրոշների եւ արուեստագէտների, ոչինչ աւելի չէր ջղայնացնում, քան «խայտաբղէտ» բառը: Նրանք վարժուել էին երեւանեան չէնքերի միագոյն լինելուն, վարժուել էին սեւ, մոխրագոյն այն զգեստին, որ մեր ժողովուրդը կրել էր դարասկիզբին եւ աւանդութիւնը զեռեւս չարունակում էր իշխել: 60ական թուականներին Երեւանի, Արտաշատի, Հոկտեմբերեանի, Էջմիածնի բնակչութեան մեծամասնութիւնը (տղամարդիկ) հագնում էին սեւ զգեստներ: Իսկ հատուկենտ երեւացող զուգաւոր վերնաշապիկաւորները արժանանում էին պարսաւանքի:

1926ին Եսենինը եւ Մայաքովսքին կարճ, սպիտակ տաբատներով երեւացին Թբիլիսի փողոցներում: Քաղաքի հասարակութիւնը չզարմացաւ: Սակայն դասակիզբի Երեւանը (քաղքենի հասարակութիւնը) սովորական Եւրոպացու տեսքով քանդակագործ Անդրէաս Տէր–Մարուքեանին փաստօրէն վտարեց հայրենի նիքից: «Տէր–Մարուքեանի փարիզեան տեսքը, չարժուձեւը, արուեստագէտի հպարտ կեցուածքը դուր չէր եկել ցածրաճաշակ եւ յետամնաց մարդկանց», գրում է Մարտիրոս Սարեանը:

Իրաւ է. հիմա շատ բան է փոխուել: Սակայն ինչեր «քաչեցին» միճի–ժիւփ հագնող մեր աղջիկները, գունաւոր տաբատներ հագնող մեր տղաները: Այս ահռելի անընդհատ ընթանում էին տհաճ խօսակցութիւններ փողոցներում, հասարակական փոխադրութիւնում: «Բա սըրանք Հայե՞ր են, բա սրանք ծնողներ չունե՞ն»: Կարծես թէ Հայը Ռաֆֆիի փուրի բեղերով, «բոքս» սանտրուածքով մի մարդ է, որն աղգային դունագեղ տարազ չի ունեցել, որի կենցաղում ոչինչ չի փոխուել եւ որը ժամանակակից մեր Հանրապետութեան մտաւորական մակարդակի հետ գործ չունի:

Հայ աղջիկները պարսաւանքներից չփրկուեցին նոյնիսկ այն դէպքում, երբ փորձեցին «միտի» եւ «մաքսի» շրջազգեստները, տաբատը:

Բարեբախտաբար երիտասարդութիւնը նորաձեւութիւնը դուրս է բերում փողոցներ եւ յատկապէս գարնանը, աշնանը Երեւանն առես վերածուում է ոճնախմբութեան ասպարէզի:

Ամբողջ աշխարհում, նաեւ ափրիկեան մի շարք երկրներում նորոյթը անընդմէջ փոխուում է, սակայն երեւանեան նորոյթների աշխատանոցներում մնում է նոյնը՝ 50ական թուականների ճաշակը:

— Ինչո՞ւ է այդպէս, — հարցնում եմ հանրապետական նորոյթների տան գլխաւոր նկարիչ Ալլա Սուլէյմանեանին:

Նա բացատրում է որ աշխատանոցների ճաշակի վրայ իրենք չեն կարող ազդել, որովհետեւ վերջիններս ենթարկուում են տեղական Արդիւնաբերութեան նախարարութեանը, իսկ նորոյթների հանրապետական տունը գտնուում է Թեթեւ Արդիւնաբերութեան նախարարութեան տակ:

Ալլան ճաշակաւոր մոտելիստ է: Մոսկուայում ստացել է համապատասխան կրթութիւն եւ իր չուրջն է հաւաքել լաւ նկարիչների: Նորոյթների տունը մաս – նակցել է Լայպցիկի ոճնահանդէսին, իսկ աշխատանքները պատրաստուում են նմոյշներ ուղարկել Բուդապէշտ: Սակայն, դժբախտաբար տան հնարաւորութիւններից լայնօրէն չեն օգտուում գործատուները եւ զանգուածային արտադրանքի վրայ չատ քիչ է երեւում նկարիչների ազդեցութիւնը: Փաստօրէն Հայաստանում կան ճաշակաւոր նորոյթներ հնարողներ, կայ նորոյթի տաղաւարը, այս ամէնը առանձին են, արտադրութիւնն առանձին: Կարծում ենք, Նորոյթի տանը պէտք է առաւել լայն իրաւունքներ ընձեռել:

Թող այնպէս չթուայ, թէ յօդուածագիրը խորհուրդ է տալիս ընթերցողներին բան ու գործը թողած մտածել զգեստի մասին: Ո՛չ: Կարեւորը ընտրութիւնն է: Պէտք է այնպէս հագնուել, որպէսզի մարդու փոխարէն փողոցում հագուստը «չքայլի»: Վերջապէս, զգեստն ընդամէնը կեղեւ է եւ եթէ «հագուստով դիմաւորում են», ապա «խելքով՝ ճանապարհում»:

ՄԱՐՏԻՆ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ ԾԱՂԿԵՁԱՆ

ՆՈՐՈՒ ՀԱՆԴՈՒՑԵԱԼԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

— o —

«Ցառաջ»ի Մարտ 31ի թիւին մէջ ցաւով կարդացի մահը Տիկին Զապէլ Համբարձումեանի՝ քոյրը Սիամանթոյի: Անձամբ ծանօթ չեմ իրեն դժբախտաբար, ցաւոտ յուշերու առընչութեամբ՝ նամակագրութեամբ ծանօթացանք իրարու: Ժամանակ մը սովորութիւն ըրած էի, ամիսը քանի մը անգամ հանդիպելու ողբացեալ Սահակ Յովհաննէսեանի ժամադրած խանութը, սուրճ մը խմելու եւ քիչ մըն ալ խօսելու կուսակցական խընդիրներու եւ այլ հարցերու մասին: Այս խեղճ ընկեր Սահակն ալ յուշերուս կարգը անցաւ դժբախտաբար, այնտեղ երբեմն կը հանդիպէի ուրիշի մը, որու անունը չեմ յիշեր՝ ժամադործ էր եւ կուգար նորոգելիք ժամացոյցներ առնելու ընկեր Սահակէն: Օր մը, պատահմամբ խօսք բացուեցաւ մեր նահատակ գրագէտներու մասին, յատկապէս՝ Սիամանթոյի: Յայտնեցի որ տարաբախտ Սիամանթոն միայն մէկ անգամ տեսած եւ խօսած եմ իրեն հետ, երբ 20 տարեկան էի՝ 1913ի աշնան, մեր գիւղին մէջ, ուր ուսուցիչ էի: Սիամանթոյի հետ կային նաեւ կոմիտաս վարդապետը եւ ուրիշ քանի մը մտաւորականներ: Աւելցուցի նաեւ որ այդ բոլորին մասին յուշերս գրած եմ «Ցառաջ»ի, եթէ չեմ սխալիր, 1939ի թիւերէն մէկուն մէջ, ողբացեալ ընկ. Շաւարշի թելադրութեամբ:

Ցաջորդ հանդիպումիս, մեր ժամադրած բարեկամը յայտնեց որ ինք խօսածներս ըսեր էր Սիամանթոյի քրոջ՝ Տիկին Զապէլին, (կարծեմ ազգականներ ալ էին իրարու) որ խնդրած է ինձմէ գրել այդ յուշերուս մասին եւ զրկել իրեն: Տիկին Զապէլին փափաքը կատարեցի եւ ղրկեցի: Շուտով ստացայ իմէ չնորհակալութեան նամակ մը՝ ջերմ ու սիրալիր խօսքերով: Յետագային, երբ իր եղբօրը՝ Սիամանթոյի բանաստեղծութիւնները առանձին գրքով հրատարակեց, հատ մըն ալ ինծի ղրկեց՝ «Նուէրս բարեկամական եւ սիրալիր բարեւներով» մակագրութեամբ: Այսքան է միայն իմ ծանօթութիւնը նորոդ հանդուցեալ Տիկին Զապէլ Համբարձումեանի հետ:

Հիմա «Ցառաջ»էն կ'իմանամ, որ ինք եւս ճամբայ ելած է դէպի «անդենական»:

Անդենականի մասին հաւատքս չատոնց կորսնցուցած եմ: Մի քանի անապատներուն մէջ թողուցի զայն, բայց հիմա պիտի փափաքէի որ գոնէ փոքր մասնիկ մը դեռ մնացած ըլլար այդ հաւատքէս, գոնէ յոյս մը ունենայի, որ ողբացեալ Տիկին Զապէլ տեսնէր իր բոլոր նահատակ ամուսինը, իր սիրելի եղբայրները, Սիամանթոն, Ռուբէնը, Մահտեսի Ներսէսը, Թլկատինցի Յակոբ Մելիքեանը, Ռուբէն Զարդարեանը, Ռուբէն Սեւակը, Պօղոս Նուբար

ԱՅՍՕՐ ՄԻՆՉԵՎ ՎԱՂԸ
ՄԱՐԴԸ ԱՆԴԱՄԱԼԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱ
Ա. ՍԱՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ան որ ձեր հոգւոյն կեանքը կ՚ապահովէ, ձեր մարմնոյն ալ կը հոգայ։ Ուստի ձեր առողջութեան համար ամէն բան ընելէ առաջ, ձեր ներկայ վիճակը քննել տուէք ձեր բժիշկին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

— Ո՞ւր է ան։

— Ան ալ ինծի պէս կը սիրէ զայն, ուրեմն ան ալ կը տառապի։ Ան ալ կը տառապի, ինչպէս ես կը տառապիմ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իշդալացեան, Օր· Օր· Լօբա եւ Լիտիա Իշդալացեան կը ծա-նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի Ապրիլ 11, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԴԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 12րդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալ կրթական մշակին յիշատակը յարգողներուն։

ՑԱԽԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռմի վարչու-թիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Զիլէքեան եւ Հաճի-վարդանեան ընտանիքներուն ինչպէս նաեւ բոլոր պա-րագաներուն իրենց սիրեցեալ զաւկին եւ Թոռան կսկծալի մահուան առթիւ։

× Կապ· Խաչի Սէն Ժեռմի վարչու-թիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ նաեւ Պր· Շէհիրլեանի եւ զաւակ-ներուն ընկերուհի Անգինէ Շէհիրլեանի մահուան առթիւ եւ այրի Տիկին Մկրտ-չեանի եւ Գրիգորեան ընտանիքներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան առթիւ։

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille — Paris 14e

Samedi 10 Avril à partir de 19 h. 30

GERARD CHALLIAND

présentera et signera son livre :

Mythes Révolutionnaires du Tiers-Monde

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 11, Ծաղկազարդ, ժա-մերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ՝ 10, Դռնբացէք 17։

ՍԻՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ — Ս· ԹՈՒԴՈՍ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 10, երեկոյեան ժամը 17ին, Լոյս Զուարթ։

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 17ին։

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 10·— Ծիշտակ յա-րութեան Ղազարու։ Կիրակամուտի ժա-մերգութիւն՝ ժամը 16·30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 11·— Ծաղկազարդ։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, բազմաձայն պատարագ՝ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 11 առաւօտեան պա-տարագ, Դռնբացէքի արարողութիւն կէս-օրէ ետք ժամը 4·30ին։

ՇԱՒԻԼ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցին, կիրակի, Ապրիլ 11ին, Ծաղկազարդի ա-րարողութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէր-Պուա Ֆօլքմպի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրա-ւիրէ բոլոր ընկեր· ընկերուհիները Զո-րեքշաբթի Ապրիլ 7ին, ժամը 20·30ին, ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 28 ավընիւ Սէնթ-Լիւսի, Անիէր։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ երեկոյ մը՝ նուիրուած ԱՐՄԵՆԻԱ ամսաթերթին

Շաբաթ Ապրիլ 10, ժամը 20·30ին Ալեֆ Մաճուկեան Մշակ· կեդրոնին մէջ 118, Ֆուբսէլ փողոց — Փարիզ 17րդ

Pour la première fois les rédacteurs de mensuel arménien de langue française ARMENIA seront à Paris.

Thèmes de la soirée :

— Présentation de leur journal — rôle et but.
— Problème de la presse arménienne en France.
— Projection du film présenté sur la 3e chaîne de la télévision par ARMENIA sur le problème de la communauté arménienne de France, à l'émission « Tribune Libre ».

Les responsables d'ARMENIA présenteront une exposition consacrée au journal au Centre dès 16 heures.

Cette soirée sera suivie d'un cocktail.

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)
du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens territoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 *avec cynisme et arrogance*

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films
« CRIME SANS CHATIMENT »
« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »
« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »
sous la présidence de
MONSIEUR JACQUES CARAT
Sénateur, Maire de Cachan
REUNION PUBLIQUE
à la maison des Jeunes et de la Culture
Avenue Louis Georgeon, Cachan
le

Jeudi 8 Avril à 21h

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste de Cachan et de la F. R. A. Dasnaktzoutioun section Bagneux-Cachan

×

sous la présidence de
Messieurs PAUL MAZURIER, Maire d'Arnouville les Gonesse et LOUIS PERREIN, Conseiller Général du Val d'Oise, Maire de Villiers-le-Bel
REUNION PUBLIQUE
à la Salle des Fêtes de Sarcelles
Place du 11 *Novembre* 1918
le

Vendredi 9 Avril à 21h

avec le soutien de la Fédération du Parti socialiste du Val d'Oise et de la F. R. A. Daschnaktoutioun, section Sarcelles - Arnouville

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՑ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ — ՏԷՍԻՆԻ ՅԱՆԿ

Այս ցանկին գումարը (20·000) լոյս տեսած է ընդհ· ցանկին մէջ («Յառաջ», Մարտ 11, Ա· էջ)։

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւն 2000, Ալեքս Մանուկեան, Գէորգ Զաթալեան, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Թուրլեան, Ծր· կապ· Խաչի Տէսինի մասնաճիւղ 500ական, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տապաղեան 300, բարեսէր ազգային մը 260, Մկրտիչ Քհնյ· Պալապանեան, Յակոբ Տապաղեան, Յակոբեան ընտանիք, Պ· Պ· Շ· եւ Ա·, Տէր եւ Տիկին Կարօ Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աղէկեան, Տէր եւ Տիկին Լէօ Կարբէլ, Տէր եւ Տիկին Վարդան Նահարեան, Պետրոսեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մալճեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Քէշիշեան, Ազատ Պալէմեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քէշիշեան, Մխը-ջոյեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Խանճեան, Տէր եւ Տիկ· Կարապետ Զրիքեան, Տէր եւ Տիկ· Գասպար Պաղտասարեան 200ական, այրի Տիկ· Աննա Մուրատեան եւ զաւակները, Ասատուրեան ընտանիք, Մատոյեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ· Յովհ· Աբէլեան, Տէր եւ Տիկ· Յարութիւն Գալոյեան, այրի Տիկ· Ա-զաւնի Նուրիջանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Զագըրեան, Սահակ Պասմաճեան 150ական, Տիկ· Զարուհի Միքայէլեան եւ Տիկ· Ազաւնի Պէրպէրեան 140, Սիրուն Սիրունեան, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Նահարեան, Տէր եւ Տիկ· Գրիգոր Պապիկեան, Տէր եւ Տիկ· Ժիրայր Պառաւեան, Տէր եւ Տիկ· Յակոբ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկ· Ամենակ Աւետեան, Տէր եւ Տիկ· Յարութիւն Ղազարեան, Տէր եւ Տիկ· Մեսրոպ Պայլըտրեան, այրի Տիկ· Մարին Փափազեան, այրի Տիկ· Երիցուհի Մարգրիտ Աւագեան, Տէր եւ Տիկ· Ժան Սիրունեան, Գալայճեան ընտանիք, Տէր-Սահակեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ· Կարօ Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկ· Փարամազ Ալեքսանեան, Սահակեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ· Մանուկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկ· Առաքել Զիլինկիրեան 100ական։ (Շար·)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· փարիզեան չորքանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 10, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը։

ԻՍԻ·— Հ·Յ·Դ· Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 8) ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին։

· Concert ·

MUSIQUE LITURGIQUE ARMENIENNE ET CLASSIQUE

organisé par l'Union d'Aide aux Etudiants Arméniens

avec la participation de :

Naïri DEMIRDJIAN, piano
Etienne CUPELIAN, hautbois
Virginie PATIE, soprano
René MASSIS, baryton
Mihran ELMAYAN, ténor
à l'orgue : Ara BARTEVIAN
Quatuor de l'Orchestre de l'Ile - de - France
Françoise ROURE-CHOUTEAU
Madeleine THOUNA,
Pierre LLINARES
Erwan FAURE

Vendredi 9 Avril à 20 h. 45
Eglise Luthérienne des Billettes
22, rue des Archives — 75003 Paris
(Métro : Hôtel de Ville)

au programe : VIVALDI, DJELALIAN, POULENC, KOMITAS, EGMALIAN, CORELLI

Billets en vente chez :

Durand, 4 Pl. de la Madeleine, Paris 8e, — 260-21-76
Archives-Pressing, 15, rue des Archives, Paris 3e
Restaurant « Harout », 22 rue Mouftard, Paris 5e, 337-96-32
Restaurant « La Cappadoce » 3, rue Marivaux, Paris 2e, 742-83-65
Alimentation Heratchian 6, rue Lamartine, Paris 9e, 878-43-19
Alimentiation Massis, 21 rue Saulnier, Paris 9e, 770-16-88
Mme Kermezian 15, rue de Cléry, Paris 2e, 236-94-91
Librairie Palouyan 9, rue de Trévise, Paris 9, 523-24-97

Eglise chauffée PIANO STEINWAY

Prix des places : 35, 25 et 15 F.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
8
JEUDI
8 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

51ր ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·560

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.560

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԹՈՒՐՔ ՓԱՐՈՂԶԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

— ο —

Դ.

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅՈՑ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Նկ֊ա Պասկիւն իր վերջի բոլոր գլուխներուն մէջ չարունակ «Դաշնակցութիւն» եւ «դաշնակական» կը հոլովէ, ամէն մեղք անոնց վերագրելով։ Շատ քիչ անգամ կը յիշէ միւս կուսակցութիւնները։ Յարգարութեան օրէնքին չնորհիւ Թուրքիոյ ապահովեր են իրենց թիկունքը, թէեւ ի վերջոյ կորսնցուցեր են պատերազմը, սակայն յաջող եւ փառապանծ ներառամարտներ մղեր են (?)։

Հեղինակը քանի մը էջ կը յատկացնէ Թուրքիոյ Քիւրտերուն ապստամբական շարժումներուն, որոնց գործօն մասնակցութիւն բերեր է Դաշնակցութիւնը։ Դաշնակներն են, որ Անգլիայի ներքոյ գրգռով եւ աջակցութեամբ Թուենաւ – ըր են Սուրիոյ, Իրաքի եւ Լիբանանի Քիւրտերը «անկախ Քիւրտիստան»ի ցնորքով եւ կազմած Հոյպունը։ Այս բառը գրեթէ « անկախութիւն », իսկ հայերէն «Հայ հայրենիք» կը նշանակէ եղեր ... Դաշնակ – հոյպունի միացեալ չանքերով ստեղծուեր են Շէյխ Սայիտի՝ եւ «Արարատեան » զոյդ ապստամբութիւնները, որոնք վերջացած են Քիւրտերու պարտութեամբ։ Այս դէպքէն եառ Քիւրտերը արձնցեր եւ հասկցեր են, որ իրենք Թուրքերու մէկ թեւն են եւ չեն կրնար անոնցմէ զատուիլ (էջ 101–103)։

Հայերու գործունէութիւնը երկրորդ դարհամարտի ընթացքին» գլուխին մէջ դէպքերը իրար կը խառնէ, ամէն ինչ վերիվայր ըլլելով։ Կը յիշէ Թուրքեւ – Խորհրդային բարեկամական դաշինքին ստորագրութիւնը 1925 Յունուար 17ին, Փոցտամի մէջ (1945ին Ստալինի կողմէ) կարսի ու Արտահանի պահանջը, Թրումընի վարդապետութիւնը (1947) եւ յանկարծ կ'արտասպէ պատճէնը նախագահ Ուիլսընի (1920 Նոյ· 22ի) իրաւարարական վճռին՝ Հայաստանի սահմաններուն մասին։ Դէպքեր, որոնք ո՛չ մէկ կապ ունին երկրորդ աշխարհամարտին հետ։

Յետոյ էջ (105էն 154) յատկացուցած է հայկական Հարցը արծարծելու եւ հետապնդելու համար սփիւռքի Հայերուն կատարած ձեռնարկներուն։ Պետութեանց ուղղուած յուշագիրներուն, Գէորգ Զ· Կաթողիկոսի, Մորչն Ա·ի դիմումներուն, պատգան երկիրներու մէջ նահատակներու համար կանգնուած յուշարձաններ – ուն, որոնց թիւը 15 կը հաշուէ (էջ 138), Թուրք պետական մարդոց արտահանման այցելութեան առթիւ կատարուած ցոյցերուն, եւայլն։

Յատկանշական է այն երեւոյթը, որ Թուրքերը կը հետեւին հայերէն թերթերուն։ Նէձլա Պասկիւնի գրքին մէջ զարմանքով կարդացինք 1967ին Հանրապետութեան նախագահ ձէվտէթ Սունայի ծարիզ այցելութեան առթիւ Յառաջի մէջ մեր դրած եւ Ազդակի կողմէ արտատպուած խմբագրականին վերջին երեք հատուածները, ուր կը չեշտենք մեր հողային պահանջները Թուրքիայէն եւ կ'եզրակացնենք.— «Անընդհատ պիտի հետապնդենք մեր արդար Դատը խաղաղ եւ քաղաքական միջոցներով։ Պիտի չարունակենք մեր պայքարը մինչեւ յաղթանակ» (էջ 134)։

Եզրակացութեան մէջ (էջ 151–154) հեղինակը աւելի խիստ լեզուով կը չանայ արդարացնել հայկական ցեղասպանու – թիւնը, Հայերը ամբաստանելով իբրեւ գործիք օտար Պետութեանց, որոնց դէմ – դումով յեղափոխական կուսակցութիւն – ներ են կազմեր, լրտեսութիւն ըրեր, Թուրքը կռնակէն դաշնակահարեր են եւ ուզեր են Թուրքի դիակին վրայէն անցնելով անկախութիւն հռչակել։ Աչքարկի վրայ ո՞ր Պետութիւնը թոյլ կուտայ եղեր նման արարքներ իրենց հպատակներուն...։

Շատ բնական է եղեր, որ Թուրք կառավարութիւնը Հայերը փոխադրէր այնպիսի վայրեր, ուր անոնք նուազ վնաս կրնային պատճառել Թուրք բանակներուն...։ Մոլեռանդ Թրքուհին ո՛չ միայն ղղջում չի յայտներ եղածներուն, այլեւ ընդհակառակն ուրախ է եւ կը չեշտէ, որ Հայերը արժանի էին իրենց կրած պատիժին։

Հայերուն կորուստը կը հաշուէ 3–400 հազար, իսկ Հայերուն կողմէ ջարդուած Թուրքերուն թիւը՝ 600·000էն 1,5 միլիոն։ Տեղ մըն ալ Հայերը միլիոնաւոր Թուրքեր ջարդեցին կը դրէ, առանց ամչնալու։

Թուրք քարոզչական մեքենան անգադար կը բանի։ Նպատակն է հակազդել սփիւռքի Հայերու ձեռնարկներուն։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԻՍՏԸ՝ ՇԱԲԱԹ ԱՌՏՈՒ

ԲԱՑՅ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԼՈՒԾԵԼ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

— ο —

Խորհրդարանի նիստը, որ կոչուած է կացութիւնը փրկելու իբրեւ օրակարգ ունենալով սահմանադրական բարեփոխման քուէարկութիւնը, տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ առաւօտ։ Բայց անդին մինչ 48 ժամ կը մնայ ընտրելու համար նաեւ նախագահ Ֆրէնճիէի յաջորդը քանի ճնշումները միայն այդ պայմանով է որ ընդունած է տասը օրուան հրադադարը։ Ամէն պարագայի մէջ, սխալ է նաեւ այն տպաւորութիւնը թէ ինչ որ չէ լուծուած 12 ամիսէ, յանկարծ պիտի լուծուի նոր նախագահի մը գալով եւ նոյնիսկ եթէ կարելի ըլլայ ընտրել նոր մը — ինչ որ բաւական բարդ պատմութիւն մըն է — ոչինչ կը կարգադրուի այդքանով։ Երեսփոխան մը՝ Լահուտ կ'առարկէ որ կողմերու ճնշումն է (իր թեկնածուն առաջ քչելու), որ արդելք է ցարդ Խորհրդարանի նիստին դամբարման եւ կ'առաջարկէ որ առայժմ ընտրովիի տեղ նշանակուի ըլլայ Ֆրէնճիէի յաջորդը եւ կը թելադրէ որ այդ առժամեայ նախագահը ըլլայ Խորէյշ պատրիարքը։

Մինչեւ Շաբաթ ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են Խէյլի վիլլային շուրջ, ուր տեղի պիտի ունենայ նիստը իբրեւ «չէզոք» եւ ապահով վայր։ Վիլլան կը պատկանի երեսփոխան Հիւսէյն Մանսուրի եւ ընտրուած է որովհետեւ չէզոք հողամասի վրայ է եւ աւելի

ՏԻՆԱԿԸ աւելի խիստ լեզուով կը չանայ արդարացնել հայկական ցեղասպանու – թիւնը, Հայերը ամբաստանելով իբրեւ գործիք օտար Պետութեանց, որոնց դէմ – դումով յեղափոխական կուսակցութիւն – ներ են կազմեր, լրտեսութիւն ըրեր, Թուրքը կռնակէն դաշնակահարեր են եւ ուզեր են Թուրքի դիակին վրայէն անցնելով անկախութիւն հռչակել։ Աչքարկի վրայ ո՞ր Պետութիւնը թոյլ կուտայ եղեր նման արարքներ իրենց հպատակներուն...։

Շատ բնական է եղեր, որ Թուրք կառավարութիւնը Հայերը փոխադրէր այնպիսի վայրեր, ուր անոնք նուազ վնաս կրնային պատճառել Թուրք բանակներուն...։ Մոլեռանդ Թրքուհին ո՛չ միայն ղղջում չի յայտներ եղածներուն, այլեւ ընդհակառակն ուրախ է եւ կը չեշտէ, որ Հայերը արժանի էին իրենց կրած պատիժին։

Հայերուն կորուստը կը հաշուէ 3–400 հազար, իսկ Հայերուն կողմէ ջարդուած Թուրքերուն թիւը՝ 600·000էն 1,5 միլիոն։ Տեղ մըն ալ Հայերը միլիոնաւոր Թուրքեր ջարդեցին կը դրէ, առանց ամչնալու։

Թուրք քարոզչական մեքենան անդադար կը բանի։ Նպատակն է հակազդել սփիւռքի Հայերու ձեռնարկներուն։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 5)

«ԱՐԱՐԱՏ» – «ՍՊԱՐՏԱԿ» ՄՐՑՈՒՄԸ(*)

Մօտ 60 հազար հանդիսականներու ներկայութեամբ «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած է ոտնագնդակի Մ· Մխիթեան ախոյենական մրցումը։ Խաղի առաջին իսկ վայրկեանէն Երեւանցի – ներ կարելիութիւնը ունէին կէտ նշանակելու, բայց բերդապահ Վլադիսլաւենկով կրցած է կասեցնել Անդրէասեանի հարուածը։ Կարճ ժամանակ ետք՝ Ղազարեան, մօտէն դնդակը փոխանցած է բերդապահին դաշտը, բայց Արարատցինե – րէն ոչ ոք պատրաստ եղած է հարուածելու։ Գրոհները յաջորդած են իրարու։ Հիւրերը դժուարութեամբ կրցած են ետ մղել դաշտի տէրերուն յարձակումները։ Սակայն անակնկալ կերպով Սպարտակ – ցիներ արագ հակագրոհի անցած են եւ Պիլիպկօ, աջ եզերքէն մտնելով բերդապահի դաշտը, դնդակը ղրկած է «Արարատ»ի բերդէն ներս։ Այնուհետեւ Զա – նազանեան, որ այժմ կը խաղայ Մոս – կուայի «Սպարտակ» խումբին մէջ, զո – րաւոր հարուածով փորձած է կրկնապատկել կէտը, սակայն վրիպած է։ Խաղի երկրորդ կէսին Սպարտակցիները աւելի մտահոգուած են իրենց բերդը անառիկ պահելով։ Մինչեւ խաղի վերջը ոչ մէկ կէտ նշանակուած ըլլալով՝ «Սպարտակ» յաղթական կը նկատուէր՝ 1–0 արդիւնքով։ «Արարատ»ը դաշտ իջած է հետեւեալ կազմով· Աբրահամեան, Գէորգեան, Սարգսեան, Մարտիրոսեան, Մես – րոպեան, Անդրէասեան, Բոնդարենկօ (Միրզոյեան), Յովհաննիսեան, Սամուէլ Պետրոսեան, Նազար Պետրոսեան, Ղա – զարեան։ «Արարատ»ի յաջորդ մրցումը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 10ին՝ «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, Մոսկուայի բանակայիններու հետ։

(*) Այս մրցումին արդիւնքը տուած Էինք մեր երէկուան թիւով։

ՂԻՒՐԻՆ է պաշտպանութիւնը ապահովել։ 500 լիբանանցի զինուորներու յանձնուած է այդ պաշտօնը։

Ոչ ոք յոյս ունի սակայն թէ համաձայնութիւն մը կարելի պիտի ըլլայ զոհացնել նախագահական թեկնածուի մը չուրջ, քանի ճնշումները համաձայն է չափաւոր՝ Ռ· Խոտէի մինչ Ֆալանժները՝ Էլիաս Սարգիսը կը նախընտրեն։

Պադեստինեան Սայֆայի ուժերը միշտ կ'ամբաստանեն իրենց դիրքերը Լիբանանի մէջ, այս ուժերուն համար է որ ճնշումները ըսած էր թէ սուրիական ուժեր են որ ծպտուած իբրեւ Սայքա մտած են Լիբանան։ Ասոր ակնարկելով սուրիական Պաաս կուսակցութեան լիբանանեան թեւը յայտարարած է թէ «ճնշումները երթալով կը ցնդի»։

Քաւի մը տուով

ՀՈՈՒԱՐՏՍ ՀԸԿՍ աշխարհի ամէնէն հարուստ եւ ինքնատիպ մարդը, մեռաւ հասարակ մահկանացուի մը պէս, 70 տարեկանին։ Ժառանգորդ ալ չունի եղեր...

Մ Ի Թ Ե Ր Ա Ն մամուլի ամուլիս մը առաւ առջի օր եւ գլխաւորաբար ծանրացաւ Շիրաքի վրայ, որու տեսակ մը զոհը կը թուի ըլլալ ժխտքար։ Արդարեւ ընկերվարական պարագլուխը չի խորհիր որ Ֆրանսացիք երկու տարի առաջ ժխտքարը ընտրած են որպէսզի ան վերակազմէ «Խ· Տէ· Խ· – Պետութիւնը»։

Էօռնվիգիոն, յունական երգ մը եւ Թուրքերը

Պատմութիւնը չէ վերջացած անշուշտ եւ լաւ է որ չվերջանայ։ Պաշտօնական բողոքէն զատ Թրքական կառավարութեան հոլանտական իշխանութեանց, կարգը եկած է Թրքական մամուլին։

Այսպէս կ'ենթայտնը, Ապրիլ 6ի իր թիւին մէջ, անդրադառնալով միջադէպին (Թուրքերը դադրեցուցած էին հեռատեսիլի սփռումը եւ յունական երգին առեն սփռած Թրքական երգ մը՝ Իմ երկիրս) կը մեղադրէ եղածը եւ կը դրէ.— «Հեռատեսիլի պատասխանատուներուն 450 միլիոն հոգիի լսած երգին ունկնդրութենէն մեզ զրկելը իսկապէս անհեթեթութիւն է։ Ըունասատանէն կը վախնա՞նք որ մեզի անվնաս երգի սփռումը կ'ընդհատեն։ Եթէ կ'ուզեն գործ տեսնել, երգը կեցնելով չէ որ պէտք է ընեն, այլ իրենց ուժը գործադրելով այս երգը մըցումէն դուրս պէտք է նետել տային։ Երգը կտրելով՝ 450 միլիոն ունկնդիր – ներու ականջէն ու աչքէն կրնա՞յ վրիպիլ Թուրքիոյ դէմ եղած փրոփականտը։ Հեռատեսիլի այս վերաբերումը չայլամի ըրածին պէս՝ մարմինը դուրս ձգելով գլուխը հողին մէջ թաղելուն կը նմանի»։

«Հիւրրիյէթ» Ապրիլ 6ի իր թիւով կ'ըսէ թէ՝ «Ո՛հ, Ս· Կոյս» երգով «Թուրքիոյ Կիպրոսի վրայ կատարած խաղաղասէր չարժումն է որ կ'ամբաստանուի»։ Ապա անդրադառնալէ եառ Թուրքերու բողոքներուն Հոլանտացիներու դէմ, որ թոյլ տուած են «Երգի մրցումին մէջ քաղաքականութիւն խառնել», դիտել կուտայ որ «յունարէն երգը Կիպրոսի մասին կը խօսի» ու կը մէջբերէ երկու տողերը երգին՝ ձիթենիներու տակի գաղթական վրանները, աւերակներ առեղծող նափալմ ռումբերը, ցոյց տալու համար որ անոնք կը վերաբերին Թուրքիոյ Կիպրոսի վրայ կատարած խաղաղասէր չարժումին։

Ի վերջոյ Թուրքերը բաւական մեծ ծառայութիւն մը ըրած են Ցոյներուն եւ Կիպրոսի դատին իրենք զիրենք «գտնելով» երգի մը մէջ ուր ոչ Կիպրոսի անուն կայ, ոչ ալ Թուրքի։ Բայց նոյնը պատահած էր Ազնաւուրի «Անոնք լինկան»ի առեն եւ Թուրքերը չէին ամչցած «պիր ութանմազ ատամ» անուանել Ազնաւուրը։

Այս լուրին տակը, հակառակ վերջակէտին, հաւանաբար պէտք է «Շարունակելի» դնել քանի ապահով կը թուի որ այս «թերթօնը» առեն մը չարունակուի։

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՑ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ՑՐԴ ՑԱՆԿ

Քոթ ա'Ազիւրի – Նիսի եւ Տրակինեանի գաղութ 16·900

Գերմանիոյ Ֆրանքֆորթի գաղութ 1220 *գերմ· մարք* — 2·196 *Ֆր·։*

Տ· Տ· Զաքըճեան 300

Ոմն (Անթոնի) 200

Ժիրայր Մերճանեան, ոմն, Աւետիս – եան – Գասպարեանց, Անի Ամանաթեան, Տիկ· Պուռնութեան, Երուանդ Տատեան (Միւրան), Արշաւիր Ալթունեան 100*ական* — 700։

Տիկին Մելիքեան, Տիկին Եսայեան Անժէլ, Տ· Տ· Վահան Շահինեան, Փոփոլ Պապերեան 50*ական* — 200

Սիմոնի Քալայճեան 20

Գումար	20·516
Նախորդ գումար	655·143
Ընդհ· գումար	675·659

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան եօթներորդ համագումարը տեղի կ'ու-նենայ քանի մը օրէն, Ապրիլ 15-16ին:

Նախորդ վեց համագումարներուն մէջ, անկասկած, անկիւնադարձ մը կը կազ-մէր հինգերորդը՝ գումարուած 1966 Նո-յեմբերին: Օգտուելով օրուան յարաբե-րաբար թոյլատու մթնոլորտէն, որով արտօնուած էր անդրադառնալ եւ քննա-դատել տասնամեակներու բռնատիրու-թեան ժամանակաշրջանը, համագումարի դխաւոր զեկուցաբերն ու գրողներէն շատեր ճշմարիտ պոռթկումներ կ'ունե-նային: Այսպէս, համագումարի գլխա-ւոր զեկուցաբերը՝ Էդ. Թօփչեան, կը մատնանշէր արուեստն ու գրականու-թիւնը կաշկանդող երեւոյթներէն մէկը յայտարարելով, թէ «մեր հասարակու-թեան պատմութեան առանձին շրջաննե-րում խեղաթիւրուել է մարդու վեհու-թեան գաղափարը, տրորուել է մարդու արժանապատուութիւնը... մեր պոէզիան եւ գրականութիւնն ընդհանրապէս նա-խորդ տասնամեակներում ապրել են ըս-տեղծագործական դժուարին պայման-ներ, արուեստի սահմանները խախտել են »:

Պարոյր Սեւակ, իր կարգին, հետեւ-եալ վկայութիւնը կը բերէր· «Մեր Հան-րապետութեան նոր դեկավարութիւնը, որ ընդամէնը կէս տարի է դեկի առաջ, այս կարճ ժամանակամիջոցում մեզ հա-մար արեց շատ աւելին, քան մենք պա-հանջում էինք ամբողջ տասը տարի: Մենք վերջապէս ազատուեցինք այն մի խումբ օտար բառերից, որ բռնի սոսնձել էին մեր կոկորդին: Թոյլատրուեց դասիլին – ներում լսել մեր հոգեւոր սեռնչելի ե-րաժշտութիւնը»:

Վաղարշակ Նորենց հրապարակաւ կը ձաղկէր «միապետական շովինիզմի մու-նետիկները», այսինքն ռուսացման քա-ղաքականութիւն հետապնդողները: «Վեր-ջին տարիներին, կը յայտարարէր բա-նաստեղծը համագումարի ամպիոնէն, գտնուեցին ազգային նիհիլիզմի եւ մե-ծապետական շովինիզմի մունետիկներ, ինչ որ Աղաւներ, որոնք, չգիտես ինչ-պէս, հնարաւորութիւն ունեցան մամու-լում խարոզելու, թէ ազգային գրակա-նութիւններն ու լեզուները պահպ գնում են դէպի մահացում, պէտք է ուժեղացնել այդ պրոցեսը եւայլն, եւայլն »:

Գէորգ Էմին նոյնպէս յատկանշական ելոյթներ կ'ունենար: Կը չեշտէր, թէ հայրենասիրութիւնը պէտք է ըլլայ ոչ միայն անկեղծ, այլեւ խելացի: Կը յի-շեցնէր, թէ հայրենադարձ Հայերը տա-րիներ շարունակ հնարաւորութիւն չեն ունեցած յիշատակելու Եղեռնի զոհերը: Բարեբախտաբար, նկատել կուտար ան, Հայաստանի կառավարութեան ջանքերով «վերջապէս ուղղուեց այդ անհերելի սը-խալը»: Այսուհանդերձ, այդ յիշատակու-թիւնը պէտք էր պաշտօնականացնել, որպէսզի «արգելուած յանցանքի քնոյթ չստանայ ան»: «Ես կարծում եմ, որ ար-տայայտած կը լինեմ ձեր բոլորի, մեր ամբողջ ժողովրդի ցանկութիւնը, դիմե-լով Հայաստանի Գերագոյն Խորհրդին, Մինիստրների Խորհրդին եւ Կենտկոմին՝ խնդրելով Ապրիլ 24ի օրը պաշտօնապէս, օրացոյցով յայտարարել 1915 թուականի Եղեռնի զոհերի յիշատակի օր»:

Գ. Էմին անուղղակի կերպով նոյնիսկ մատնացոյց կ'ընէր արգելքին հասցէն: Այսպէս խօսելով սիփւռքի հայ գրագէտ-ներու նուիրած իր մէկ յօդուածին մա-սին, ռուսերէն, ուր փոքր յիշատակու-թիւն մը կար 1915ի Եղեռնի մասին, բա-նաստեղծը կը ճշդէր· «Բայց ի՞նչ պատա-հեց· ա՛յն, որ իմ գրած յառաջաբանից, որպէս « հակաթուրքական տրամադրու-թիւն » հանուեց 1915 թուականի դէպքե-րին վերաբերող այդ մի հատիկ նախա-դասութիւնը եւս եւ կրճատուած յառա-ջաբանից այն տպաւորութիւնն է ստաց-ւում, թէ Հայերը 1915 թուականին փա-խել են իրենց հայրենի հողից... երկրա-շարժի, կամ մի այլ տարերային աղէտի պատճառով... »:

Ճշդենք, որ այդ մէկ տողը ջնջուած էր Մոսկուա,

կը տեսնուի, ուրեմն, թէ Հայաստանի Գրողներու Միութեան 5րդ համագումա-րը, վերջին ժամանակաշրջանի կարեւոր հանդրուանը կը հանդիսանար, քանի զը-րադէտներ պատեհութիւնը կ'ունենային արծարծելու ոչ միայն ազգային կարեւոր հարցեր, այլեւ գրականութեան ու ար-ուեստի խնդիրներուն մօտենալու նոր հա-յեցողութեամբ եւ տեսանկիւնով:

Հայաստանի գրողներու 6րդ համագու-մարը, 1971 Յունիսին, լաւ առիթ մը կը հանդիսանար, որպէսզի ընդհանուր յայ-տարարի բերուէր հայրենի գրականու-թեան այդ շրջանի պատկերը՝ արձակի, չափածոյի, թատերագրութեան, քննա-դատութեան եւ այլ յարակից սեռերու եւ մարզերու մէջ: Մանաւանդ պա-տեհութիւն կուտար ընդգծելու գրական նոր ուղղութիւնները, տրամագրութիւն-ները, յաջողութիւններն ու թերիները, ինչպէս նաեւ հեռանկարները:

Նկատելի էր այդ օրերուն կարծիքնե-րու այլազանութիւնը գրական վիճակի մասին: Գրադատ Ա. Կոստանեանի հա-մար արձակը, «ճղնաժամի» մէջ կը գըտ-նուէր, իսկ ատոր իբրեւ հակադիր տեսա-կէտ՝ այլ գրիչներ, ինչպէս Կ. Դանիէլ-եան, Ս. Դաւոյեան, Կ. Սիմոնեան, ընդ-հակառակն արձակի զարգացումը կը հաս-տատէին: Ուրիշներ, ինչպէս Ստ. Թօփ-չեան, Ֆ. Մելոնեան, Ս. Արզումանեան, պարտադիր կը նկատէին քննադատական մօտեցումը չջնջանի արձակին ընդհանուր մակարդակին մասին:

Չափածոյի սեռին մէջ եւս միտքերու այլազանութիւնը ակներեւ էր· աւելին՝ այնքան շատ էին կարծիքներն ու առա-ջադրութիւնները, որ Վաղարշակ Նորենց « Գրական թերթ »ի մէջ չէր վարաներ դրելու, թէ « գրական մամուլի էջերում ծաւալուած նախահամագումարեան քա-ննադատութիւնը պարզ ցոյց տուեց, որ այդ բնա-գաւառում (իմա քանաստեղծութիւն) տի-րում է շփոթ եւ մոլորութիւն »:

Կրկին հրապարակ կը դրուէր դասական վէճը՝ հինի եւ նորի ըմբռնումները: Պա-րոյր Սեւակի կարծիքով, օրինակ, բա-նաստեղծներու մէջին սերունդը իր «հիմ-նական անելիքն արդէն աւարտել է: Ան այլեւս պիտի յարդարէ իր կառոյցը, բա-նաստեղծական նոր տեղամասերի կառու-ցապատման գործը փոխանցելով կրտսեր-ներին »: Երիտասարդներու անունով Գէորգ Արշակեան հետեւեալ բանաձեւու-մը կ'ընէր· « Եթէ աւագ սերնդի ստեղ-ծած գրականութիւնում շատ է էմոցիան, ապա նոր գրականութեան ներկայացու-ցիչները մարդուն ու կեանքին մօտենում են բանականութեամբ »:

Վ. Մնացականեան, համագումարի զե-կուցաբերը, ըստ արժանւոյն գնահա-տելով հանդերձ նորերու բանաստեղծա-կան արուեստը, երեք հիմնական մե-ղադրանքներ կը կատարէր նորերու հաս-ցէին: Առանք են՝ երիտասարդներու մե-ծամտութիւնը, անցեալի մեծերուն հան-դէպ անվստահութիւն յայտնելու կերպը եւ, վերջապէս, լրենց «նորարար»ի կեց-ուածքը:

Ցամենայն դէպս այսպէս կոչուած միտ-քերու չփոթը բնական երեւոյթ մըն էր: Սառոյց կեցուածք մը, քանի լ յայտ կը բերէր չեղում մը կաղապարուած հանդա-նակներէն եւ բանաձեւումներէն ցոյց տալով միեւնոյն ատեն, թէ զրա-դէտները գրական հարցերուն կը մօտե-նան վինտուսներու եւ լինքնահաստա-տումներու եղանակով:

Զեկուցաբեր Վ. Մնացականեան կը ճշդէր, թէ լոյս տեսած բանաստեղծա-կան հաւաքածոներու թիւը 150 հատոր կը կազմէին, առանց հաշուելու մամու-լի, հանդէսներու մէջ հրատարակուած քերթուածները: Սակայն հրատարակուած հաւաքածոներուն « ափէի բան կէսը չի կարդդ գեղագիտական պատկառանք յա-ռաջացնել »:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, բո-լորն ալ կ'ընդունէին, թէ ժամանակա-շրջանի ամէնէն կարեւոր նուաճումը պէտք է համարել այն թափը չունէը, որ երեւան եկած էր չատերու մօտ: Պարոյր Սեւակի բանաձեւումով սովորոյթի ու-ժէն ազատելու ձգտումը յատկանշա-կան կարեւոր կուտան է գրականութեան մէջ: Ասիկա այդ օրերուն կը նշմարուէր ոչ միայն սկսնակներու մօտ, ինչպէս՝ Ռաֆիկ Դաւոյեան, Եուրի Սահակեան, Արեւշատ Աւագեան, Յովհ. Գրիգորեան, Դաւիթ Յովհաննէս եւ ուրիշներ, այլեւ յեղափոխական խանդով բանաստեղծութեան անդաստանը մուտք գործած նորերու մօտ, ինչպէս՝ Նանսէն Միքայէլեան, Ա-բրահամ Սահակեան, Լեւոն Մխիթեան – եան, Լուդվիգ Դուրեան, եւայլն:

Արձակի սեռին մէջ արձանագրուած յա-ջողութիւնները առաւել ակներեւ էին: Հոս եւս արտայայտութեան եւ ներկա-յացման նոր ձեւերու փնտռտուքը ակն-յայտնի էր: « Պատմութիւն » պատմելու հին ձեւը մէկդի էր դրուած, թէեպէտ ա-կանութեան գիծը կը չեշտուէր, երե-ւոյթներուն խորը թափանցելու, պատնէք բացայայտելու, հոգեբանութիւնները չեշտուած գիծով մեկնաբանելու տրա-մադրութիւնը ցայտուն կը դառնար:

Նոր անուններ արդէն վաւերական գը-րիչներ դարձած էին· Հրանդ Մաթեւոս – եանի «Օգոստոսը», «Գոմէշ»ն ու «Խում-հարը», Վարդգէս Պետրոսեանի «Հայկա-կան էսքիզներ»ն ու «Ալրած եւ չալրած տարիները», Զորայր Խալափեանի «Ո՞ր – տեղ էիր, մարդ Աստուծոյ», Յովհ. Մելքոնեանի «Հեծանիւը», Եդ. Աւագեա-նի «Մենք ապրում ենք կռնգռում», Կարէն Սիմոնեանի «Սէգիլիական պաշտպանու-թիւնը» եւ դեռ այլ ստեղծագործութիւն-ներ արձակը հարստացնող հատորներ էին:

Այդ օրերուն չատերու մօտ կը նկատ-ուէր չեշտուած դժգոհութիւն մը երե-ւոյթներն ու իրազարձութիւնները, դէմ-քերը փայլուն, դռնադարդուած ձեւով պարտադրեն մեզի սիրել եւ աքանչանալ անոր յատկացնելով փառաւոր եւ արժանի տեղը վերածնունդի գրականութեան ո-կեզօծ պատուանդանին մէջ:

Անմահ են Թլկատինցիները, երբ վեր-ապրող ու զալիք սերունդները բարե-ցակամութեամբ կը մօտենան անոնց գրա-կանութեան, հայ մշակոյթին, ճանչնալու եւ ներշնչուելու համար:

Ազդարեւ, բոլորս ալ մեծ ու պզտիկ, ինչ որ ալ ըլլայ մեր իւրաքանչիւրի դա-ւանանքը, յարգանքի եւ երախտագիտու-թեան խոր բաժին մը ունինք հանդէպ բոլոր կարզի Թլկատինցիներուն, որոնք որպէս ընտրանի դասը բազմավաստակ՝ բազմահալած ազգին, խողխողուեցան արեան ճապաղիքներու մէջ, մեզի կատ-կերա գրականութիւն մը, որով հպարտ ենք բոլորս ալ անխտիր:

Ցաւէա ապրին մեր անմահ նահատակ գրողները եւ անոնց գրչեզբայր պատ-ուական Թլկատինցին:

Թող խաչին հանապազօրեայ լոյսը կաթկթի անոնց անթառ չիրմանց վրայ մինչեւ վերջ:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

(8 եւ վերջ)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Հայագիտութեան զարգացման գործին մէջ մեծ է դերը համաբերքառներ կազ-մելու եւ հրատարակելու աշխատանքին: Այս առթիւ Հայաստանի մէջ նոր հո-հուրդի մը կազմութեան մասին էր. նա-հիրեան կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւն-ները:

Պատմական գրաւոր աղբիւրներու ճա-նաչումը, ատուգումը, ճշդումը եւ վե-րածումը գիտական գործածութեան՝ ներկայացնելու պարտադրութեան դէմ:

Արձակագիր Մկրտիչ Սարգսեան «Գրա-կան թերթ»ի մէջ անդրադառնալով Հա-յրենական պատերազմի մասին գրուած գիրքերուն, նկատել կուտար հեգնանքով, թէ «սակայն ինչ չէինք ճանչ ստեղ-ծագործութիւնները, որոնց մէջ պատե-րազմի սիաւոր առօրեան գտնազարդուած էր հեշտ յաղթանակի փետուրներով, այն խեղճ տրամաբանութեամբ, թէ մերոնք բոլորը հաջ են, խելօք եւ անվեհեր, իսկ թշնամին յիմար է ու վախկոտ: Կարիք կա՞յ ապացուցելու նման մտածողութեան անհեթեթութիւնը »:

Ուրիշ մը՝ Մելիքսէթ Մելքոնեան, անդրադառնալով Սեկոյեանի «Եթէ Որո-տանը խօսէր» վէպին, հետեւեալը կը գրէր· « Վէպի գրեթէ բոլոր կերպարները ունեն հէքիաթային վախճան· բոլորը երջանկանում են: Ոչ մի դժբախտ կամ կի-սադժբախտ մարդ չկայ: Սա նման է իրականութեան գունազարդման »:

Գրագէտ Լէոնիդ Հուրունց աւելի առաջ երթալով կը քննադատէր հրատարակչա-կան մարմինները· « Մի հրատարակչու-թիւնում վերադարձնելով իմ ձեռագիրը, ասացին· «Մեղմացրու ստուերը» եւ մենք գիրքդ կը տպագրենք: Մեզ հարկաւոր են այնպիսի գրքեր, որոնք սխրանքի են կո-չում, պատմում են լաւագոյն մարդկանց, մեր կեանքի պայծառ կողմերի մասին »:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան 7րդ համագումարի նախօրէին փորձեցինք նախորդ երկու համագումարներուն եւ այդ երկուքին միջեւ տարածուղ ժամա-նակաշրջանին մասին ընդհանուր պատ-կերացում մը կազմել: Պարզ է, թէ կա-րեւոր այլ հարցեր եւ առաջադրութիւն-ներ ալ հրապարակ դրուեցան գրականու-թիւնը զարգացնելու մխռոմով: Ներկա-յացուածը ամփոփ պատկեր մըն է մի-այն, որ հաւանաբար կրնայ հետաքրքր-կան նկատուիլ ներկայ համագումարին արժէքն ու կշիռը սահմանելու համար:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՄԱՐՈՏ ՎԱՐԱԿ

Նկարագիր, Ռուստաքիսաք Կիրակոսի Ա. ՍԱՆՈՅԵՑ

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ես ամեն տարի մի նոր ցանկություն եմ ունենում, երբ գիշերվա տասներկուսի հարվածներն են լսվում, ինչպես հին ժամանակներում, ձնծաղիկը ձեռքիս մտածելով, որ ես ինքս էլ մի ծաղիկ եմ, որ ինձ էլ ոմանք կարող են ուզել, ինչպես ես ուզում եմ ձնծաղիկը։

— Ախ, ի՞նչ տարօրինակ մարդ եք դուք, պարոն Մանուկյան, ասում է ինձ ծանոթ մի աղջիկ, որ ինձ հետ ճանապարհ է ընկել դեպի Ամերիկա։

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կա որ։

— Ինչպես թե ինչ կա որ, ամեն տարի մի նոր ցանկություն ունենալ, ինչպես ձնծաղիկը։

— Ես ինչ եմ անում, որ ինձ ձնծաղիկ եմ զգում, ես ինքս էլ չգիտեմ, ասում եմ ես։

— Ես գիտեմ, ասում է աղջիկը, դուք ձնծաղիկ եք, որովհետև ձնծաղիկը ամեն տարի գալիս է, ինչպես դուք։

— Ես ինչպե՞ս գիտեք, որ ես ամեն տարի գալիս եմ, հարցնում եմ ես։

— Ես գիտեմ, որովհետև ես էլ ամեն տարի գալիս եմ, ասում է աղջիկը։

— Ես ինչպե՞ս գիտեմ, որ դուք ամեն տարի գալիս եք

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Թօփալեան – Պարսամեան, Օր· Լուսվարդ Թօփալեան – Պարսամեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թօփալեան – Պարսամեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թօփալեան – Պարսամեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Ապրիլ 11, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԱՐՍԱՄ ԹՕՓԱԼԵԱՆ–ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարելիցին, ինչպէս նաեւ իրենց նահիին՝

ՍԻԲՈՒՀԻ ԹՈՒՄԱՑԵԱՆԻ

եւ ծնողքին՝

ՅԱԿՈԲ եւ ՎԱՐՎԱՌ ԹՈՒՄԱՑԵԱՆԻ

եւ տալերուն ու հօրաքրոջ՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

եւ ԱՂԱՒՆԻ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

քեռայրներուն՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱԼՈՒՍՏ ԵՒ ՖԻԼՈՐ ՍԱՂՐԵԱՆԻ

եւ ՍՏԵՓԱՆ ԿՐՏՈՏԵԱՆԻ (Ֆրէզնօ)

յիշատակին։

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

Այս տխուր առթիւ Տիկին Թօփալեան – Պարսամեան 20 ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ի

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· փարիզեան շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 10, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը։

ԻՍԻ.— Հ.Յ.Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 8) ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ· Յ· Դ· «Ս· Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 11, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ՝ 10, Դռնբացէք 17։

ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ — Ս· ԹԱԴԷՈՍ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 10, երեկոյեան ժամը 17ին, Լոյս Զուարթ։

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 17ին։

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 10.— Ճիշտակ յարութեանն Ղազարոս։ Կիրակամուտի ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 11.— Ծաղկազարդ։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, բազմաճայն պատարագ՝ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 11 առաւօտեան պատարագ, Դռնբացէքի արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 4·30ին։

ՇԱՎԻԼ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցին, կիրակի, Ապրիլ 11ին, Ծաղկազարդի արարողութիւն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Նուպար Մանուկեան եւ զաւակները 200 ֆր· կը նուիրեն լիբանահայ աղէտեալներուն Հայկ Մեսրոպեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն)։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԲԱՑՕՒԵՑԱՒ

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ *կարսի տէօշէր*
Երեքշաբթի իրիկուն՝ *ձիթապուր – մանթը*
Հինգշաբթի իրիկուն՝ *էջմիածնի էօփթէ եւ պատուէրի վրայ՝ լահմաճուն ու չի–էօփթէ*
Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու–պէօրէկ*
Եւ ամէն կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԾԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻԻՆ
ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՑ
նուիրուած՝
ՆԱՀԱՏԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ՝
Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ, ՍԻԱՄԱՆԹՕ-Ի, Ռ. ՍԵՒԱԿԻ
Բանախօս՝ ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
SOIREE COMMEMORATIVE DEDIEE AUX POETES
D. VAROUJAN, SIAMANTO, R. SEVAG
Conférence en arménien de GARIG BASMADJIAN
(Résumé en français)
Գեղարուեստական յայտագիր
Արտասանութիւն՝ Ս· Վարդանեան, Ա· Տէվրիէնեան, Ռ· Աբրահամեան, Վ· Պասմաճեան, Ա· Պօտուրեան, Ս· Կրիմալ, Ս· Պուրմայեան
Մեներգ՝ Աստղիկ Տէտէեան
դաշնակի ընկերակցութիւն՝ Ն· Անդրէասեան
Ապրիլ 8ին, Հինգշաբթի ժամը ութին 21ին
Salle Rossini, Mairie du 9e
6, Rue Drouot — Métro : Richelieu-Drouot
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMENIEN

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films
« CRIME SANS CHATIMENT »
« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »
« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »

×

sous la présidence de
Messieurs PAUL MAZURIER, Maire d'Arnouville les Gonesse et LOUIS PERREIN, Conseiller Général du Val d'Oise, Maire de Villiers-le-Bel
REUNION PUBLIQUE
à la Salle des Fêtes de Sarcelles
Place du 11 Novembre 1918
le

Vendredi 9 Avril à 21h

avec le soutien de la Fédération du Parti socialiste du Val d'Oise et de la F. R. A. Daschnaktoutioun, section Sarcelles - Arnouville

YAN'S CLUB
5, Ave. Reille — Paris 14e
Samedi 10 Avril à partir de 19 h. 30
GERARD CHALLIAND
présentera et signera son livre :
Mythes Révolutionnaires du Tiers-Monde

PASSEZ VOTRE
Week-end de Pâques
Samedi 17 — Dimanche 18 — Lundi 19 Avril
AUX DEUX ALPES
avec les jeunes de l'U.G.B.A.
Vous pourrez skier à 3.300 mètres d'altitude ou vous détendre au soleil dans cette station renommée.
Voyage en car couchettes
Départ Vendredi soir 16 Avril
Prix pension complète et voyage : 290 Francs
Pour tous renseignements et inscription s'adresser à
l'U.G.A.B.
Tél. 924-86-71 et 227-12-26

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ — ՏԷՍԻՆԻ ՑԱՆԿ

Այս ցանկին գումարը (20·000) լոյս տեսած է ընդհ· ցանկին մէջ («Յառաջ», Մարտ 11, Ա· էջ)։

Տէր եւ Տիկ· Արտաւազդ Պալապանեան, Տէր եւ Տիկ· Գրիգոր Գալուստեան, Տէր եւ Տիկ· Բարունակ Աթանասեան, այրի Տիկ· Թագուհի Օհանեան, Տէր եւ Տիկ· Ժան–Գլօտ Կարրէլ, Տիկ· Հռիփսիմէ Գրիգորեան – Թամանեան, Տէր եւ Տիկ· Ամէն Թաշճեան, Տէր եւ Տիկ· Հայկուհի Թաշճեան, Տէր եւ Տիկ· Յակոբ Երէցեան, Տէր եւ Տիկ· Սարգիս Գուլումճեան, Տէր եւ Տիկ· Գրիգոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկ· կարօ Քաքուկլի, Տէր եւ Տիկ· Բաթրիք Պառաեան, Ազգանեան եղբարք, Տէր եւ Տիկ· Արսէն Մալճեան, Տէր եւ Տիկ· Վահան Պարտաքճեան, Տէր եւ Տիկ· Մինաս Պարտաքճեան, Տէր եւ Տիկ· Մանուկ Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկ· Թոմաս Ճաղացպանեան, Տէր եւ Տիկ· Առաքել Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկ· Յարութ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկ· Ալեքսան Ալեքսանդրեան, Տէր եւ Տիկ· Տիրան Համբարձումեան, այրի Տիկ· Աբշալոյս Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկ· Կիւլպէնկ Եբեմեան, Տէր եւ Տիկ· Բարունակ Պառաեան, Տէր եւ Տիկ· Սիմոն Սվազլեան, Տէր եւ Տիկ· Զաւէն Պասմաճեան, Յովհան – նէսեան ընտանիք, այրի Տիկ· Շուշան Սարգիսեան եւ զաւակները, այրի Տիկ· Մարիամ Քէլակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ· կարապետ Պօտուրեան, այրի Տիկ· Մարգրիտ Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկ· Գուրգէն Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկ· Համօ Գալօեան, այրի Տիկ· Ազնիւ Լիւ – լէճեան, այրի Տիկ· Սիրվարդ Փանիկեան եւ Գալանճեան, Տէր եւ Տիկ· Թորոս Շահեան, Տէր եւ Տիկ· Գառնիկ Ղազարոս, Տէր եւ Տիկ· Ժաք Ամուճեան, Լեւոն Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ· Անուշեան Աւագեան, Տէր եւ Տիկ· Ռուբէն Գասապարեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մաոյեան, Տէր եւ Տիկ· կարապետ Պաղտասարեան, Օրդ· Լօթի Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկ· Աբշալ Յակոբեան, այրի Տիկ· Շուշան Ալօեան, Տիկ· Պէաթրիս Առաքելեան, Տէր եւ Տիկ· Սերոբ Ղազարեան, Տէր եւ Տիկ· Պետրոս Թորոսեան, Տէր եւ Տիկ· Աբրահամ Սինանեան, Ալեքսանեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ· Վարդուհի Վորոնցով – Ասատուրեան, այրի Տիկ· Շաքէ Պուտաքեան 100ական, Տիկ· Եղիսաբէթ Քուպոյեան 70, այրի Տիկ· Ազապի Կուպաթեան 60։ (Շար·)

· Concert ·

MUSIQUE LITURGIQUE ARMENIENNE ET CLASSIQUE
organisé par l'Union d'Aide aux Etudiants Arméniens
avec la participation de :
Naïri DEMIRDJIAN, piano
Etienne CUPELIAN, hautbois
Virginie PATIE, soprano
René MASSIS, baryton
Mihran ELMAYAN, ténor
à l'orgue : Ara BARTEVIAN
Quatuor de l'Orchestre de l'Ile - de - France
Françoise ROURE-CHOUTEAU
Madeleine THOUNA,
Pierre LLINARES
Erwan FAURE
Vendredi 9 Avril à 20 h. 45
Eglise Luthérienne des Billettes
22, rue des Archives — 75003 Paris
(Métro : Hôtel de Ville)
au programe : VIVALDI, DJELALIAN, POULENC, KOMITAS, EGMALIAN, CORELLI
Billets en vente chez :
Durand, 4 Pl. de la Madeleine, Paris 8e, — 260-21-76
Archives-Pressing, 15, rue des Archives, Paris 3e
Restaurant « Harout », 22 rue Mouftard, Paris 5e, 337-96-32
Restaurant « La Cappadoce »
3, rue Marivaux, Paris 2e, 742-83-65
Alimentation Heratchian
6, rue Lamartine, Paris 9e, 878-43-19
Alimentiation Massis,
21 rue Saulnier, Paris 9e, 770-16-88
Mme Kermezian
15, rue de Cléry, Paris 2e, 236-94-91
Librairie Palouyan
9, rue de Trévise, Paris 9, 523-24-97
Eglise chauffée PIANO STEINWAY
Prix des places : 35, 25 et 15 F.

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
9
VENDREDI
9 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

51Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·561

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.561

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ՄԻԵԱՆ (Ամէնափրէս, Ապրիլ 1–5)

ՄԱՆ-ՌԵՄՈՅԻ ՄԻՋԱԶԳ. ՓԱՒԱՏՕՆԸ

Իտալիոյ Սան – Ռեմօ քաղաքին մէջ տեղի կ'ունենայ հեղինակի ժապաւէններու միջազգային փառատօնը, ուր Խորհ. Միութիւնը կը ներկայացնէ Հենրիկ Մալեանի «Հայֆիլմ» հիմնարկի մէջ բեմադրած «Մենք ենք մեր սարերը» գեղարուեստական ժապաւէնը:

×

ՆՈՐ ԱԼՊՈՄ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի «Պրոգրես» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է «Երեւան» ալպոմը, որ նուիրուած է Հայաստանի մայրաքաղաքին հրաշալիքները լուսանկարելու արուեստի միջոցով ներկայացնելուն: Ալպոմին մէջ տեղեղուած են Հոմի տարիքը ունեցող քաղաքի հնութիւններու եւ արդի չքեղ կառոյցներու զուգադրուած լուսանկարները՝ սկսած Արգիշտիի թոռան երեւանի սեպագիր ծննդեան վկայականէն մինչեւ ճարտարապետական նոր համալրումները: Ալպոմին մէջ կան նաեւ ակնարկներ Հայաստանի եւ Երեւանի մասին: Ալպոմը կազմած է Ռ. Յովսէփեան, լուսանկարները՝ Դ. Դոնակոյին եւ Ռ. Պապիկեան: Ակնարկներու եւ լուսանկարներու մակագրութիւնները թարգմանուած են ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, սպաներէն: Ալպոմը տպուած է Արեւելեան Գերմանիա:

×

ԳՈՒՍԱՆ ՀԱՒԱՍԻԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երեւանի մէջ հանդիսաւոր կերպով նշուած է ծանօթ հայ դուսան Հաւասիի (Ամենակ Մարկոսեան) ծննդեան 80ամեակը: Այս առթիւ Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է երեկոյ մը, ուր ներկայ գտնուած են Երեւանի Պետհոնի եւ լեռնային Ղարաբաղի երաժշտական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ եւ դուսաններ: Ի պատիւ Հաւասիի տրուած է համերգ մը, որուն մասնակցած են Հայաստանի լաւագոյն երաժշտական խումբերը, ժողովրդական արտիստներ Օֆելիա Համբարձումեան, Յովհաննէս Բագալեան եւ ուրիշներ:

×

ԱԼԻՍԻԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Գրեթէ միաժամանակ Հայաստանի երկու թերթերը «Գրական Թերթ» եւ «Հայրենիքի ձայն», իրենց ուշադրութիւնը դարձուցած են սպաներէն գրող բանաստեղծուհի Ալիսիա Կիրակոսեանի ստեղծագործութեան, տպագրելով բանաստեղծութիւններու նոր շարքեր՝ վահանդն Դալթեանի թարգմանութեամբ: Ալիսիա Կիրակոսեանի անունը Հայաստանի մէջ յայտնի դարձաւ 1967էն եւոք, երբ Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ անոր բանաստեղծութիւններու առաջին հատոր ժողովածուն՝ «Արմատ եւ էութիւն», որու հրապարակ գալէն եւոք Հայաստան այցելեց հեղինակը եւ արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան: Բանաստեղծուհին ստեղծագործութիւն ներուն հանդէպ հետաքրքրութիւն ցոյց տուին նաեւ երաժիշտները, ինչպէս Ռոբերտ Ամիրխանեան, որ երգերու շարք մը յօրինած է անոր բառերով: Երգերը կը մեկնաբանէ ծանօթ երգչուհի Նայիրա Մկրտչեան: Ամիրխանեան այժմ աւարտած է արդէն երգերու երկրորդ շարքը, որ նախատեսած է պարիզեռնի եւ ճազի համոյթի համար: Վահագն Դաւթեան ու պագրութեան կը պատրաստէ բանաստեղծուհիի ստեղծագործութիւններու երկրորդ հատոր մը:

×

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՃԸ

Քիմիական ռէակթիվներու գործատուները կ'արտադրէ մօտ 900 անուն նիւթեր, որոնցմէ չատեր կը գտնուին համաշխարհային մակարդակի վրայ: Արտադրութիւնը մեծ չափով կը կիրարկուի Խորհ. Միութեան տարբեր շրջաններու մէջ, ինչպէս նաեւ կ'արտածուի 28 երկիրներ: Արտադրութեան որակի բարելաւումը դարձած է ձեռնարկութեան գլխաւոր նպատակը նոր հնգամեակին: Հոն աշխատանքներ կը կատարուին ներկայիս քիմիական նիւթերու բաղադրութեան կարգ մը բարդ պրոցեսներ անընդմէջ մեթոտի փոխադրելու համար, որուն կը նպաստէ նաեւ հինցած սարքաւորումներու փոխարինումը նոր, կատարեալ մեքենաներով, զորս կը ստանան Խորհ. Միութեան արդիւնաբերական տարբեր կեդրոններէն, ինչպէս նաեւ Չեխոսլովաքիայէ, Արեւելեան Գերմանիայէ եւ Հունգարիայէ: Գործատան զարգացման հնգամեայ ծրագրով քիմիական ռէակթիվներու արտադրութեան ծաւալի աճը նախատեսուած է 70 տոկոս:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ
ԴՐԱՄԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

Հայաստանի պետական պատմական թանգարանի դրամագիտութեան բաժինը, զոր կը ղեկավարէ Խաչատուր Մուշեղեան՝ քսան տարիներէ ի վեր, ունի հարուստ հաւաքածոյ մը: Թանգարանին մէջ կը պահուին քանի մը տասնեակ հազար հին եւ միջնադարեան դրամներ: Ամէնէն չատ արժէք ունեցողները պատմական տարբեր ղարաշրջաններէ մնացած դրամներն են, որոնք մեծապէս կը նպաստեն հին Հայաստանի պատմութեան ուսումնասիրութեան գործին: Շատ հետաքրքրական են Աղեքսանդր Մակեդոնացիի, Սելեւկեաններու իշխանութեան, Փիւնիկեան քաղաքներու դրամները, որոնց վրայ պատկերուած են թագաւորներու, աստուածուհիներու եւ աստուածներու նկարները: Հաղուագիւտ են Արին–Իերդ ամրոցի պեղումներու ատեն գտնուած մետաղէ դրամները, որոնք պատրաստուած են Քրիստոսէ առաջ 6. դարու վերջին, Փոքր Ասիոյ ծանօթ առեւտրական կեդրոն Միլէթ քաղաքին մէջ եւ կը կրեն պատմունքի բնոյթի պատկերներ՝ առիւծի գլուխ եւ արեւի ցրուող ճառագայթներ յիշեցնող վարդազարդ: Թանգարանի դրամագիտական հաւաքածոն տարուէ տարի կը հարստանայ նոր նմոյշներով:

×

Ա. ՅԻՅԻԿԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԸ
ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուլկարիոյ Համայնավար կուսակցութեան 11րդ համագումարին նուիրուած համերգներու չարքին, Ջուլթակահարուհի Անահիտ Յիւյիկեան նուագահանդէս ներ տուած է Սոֆիայի, Պուրկասի եւ այլ քաղաքներու մէջ: Հայ ջուլթակահարուհին համերգ մը տուած է երգէոնահար Ա. Ադամեանի եւ Պուլկարիոյ պետական Ֆիլհարմոնիայի նուագախումբի ընկերակցութեամբ, զոր կը ղեկավարէր Ի. Վուլպէն: Ա. Յիւյիկեան իր համերգներու յայտագրին մէջ ներառած է հայ երաժշտութենէն ստեղծագործութիւններ:

×

ՄԱՐՏԻՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի նկարիչներու տան մէջ բացուած է պեղանկարիչ եւ գծագրիչ Մարտին Պետրոսեանի գործերուն ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 150 դիմանկարներ, բնանկարներ, գծանկարչական պատկերներու չարքեր հէքեաթներու եւ առասպելներու նիւթերով: Այդ ելոյթները կը գրաւեն «Սարերն ու ծառերը», «Անահիտ», «Սիրահարները», «Կոմիտաս», «Հայկական բնանկար», «Սայաթ – Նովա», «Թախիծ» եւ այլ գործերը: Մարտին Պետրոսեանի աչքի զարնող գործերէն է նաեւ Վարդան Այգեկցիի առակներու պատկերազարդումները: Նկարչի գործերը ցուցադրուած են համամիութենական չատ մը ցուցահանդէսներու մէջ, ինչպէս նաեւ Փրակա, Վարշաւա, Պելկրատ եւ Պուտափեշտ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿՈՐՍ ՊԷՅՐՈՒԹ ԳՆԱՑ

ՄԻՇՏ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ

Ֆրանսական կառավարութիւնը փաստելու համար թէ անտարբեր չէ Լիբանանի նկատմամբ, բանագնաց մը եւս ղրկեց: Կորս, որ մասնագէտ է մերձարեւելեան քաղաքականութեան եւ ընկերացած էր Քուվ տը Միւրվիլի անցեալ Նոյեմբերին, իր ճիգերը պիտի միացնէ (եթէ անչուշտ կարենայ) ամերիկացի Տին Պրաունի ճիգերուն որպէսզի երկու դէպքեր պիտի դտնուի: Մինչ այդ սակայն կռիւները կը չարունակուին թէեւ նուազ սաստկութեամբ: Այս «նուազ»ին պատճառը կը նկատուի Սուրիան, որ ըստ կարգ մը աղբիւրներու արդելքի դօտի մը ղրած է միլանեան նահանգիստներուն վրայ, առաջքն առնելու համար զէնքերու արչաւին: Ամէն պարագայի մէջ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի ձախ ուժերու միջեւ մթնոլորտը գէշ է եւ կ'ըսուի թէ լախտումներ ալ եղած են Սայքալի եւ Ճումպլաթի ուժերուն միջեւ: Սկզբունքով Սայֆան պատեհնեան զօրք է բայց Տիւրզիներու պարագլուխին համար ծպտուած սուրիացի զինուորներ են, որ Սայքալի դիմագծի տակ Լիբանան մտած են:

Ամէն պարագայի ոչինչ լուծուած է եւ ոչինչ կը լուծուի ի մօտոյ: Դեռ յայտնի իսկ չէ թէ Շարաթ առտու կարելի պիտի ըլա՞յ նիստ գումարել երեսփոխան Մանսուրի ապարանքը, ուր տեղի պիտի ունենար խորհրդարանական ժողովը, իբր հար Ա. Ադամեանի եւ Պուլկարիոյ պետական Ֆիլհարմոնիայի նուագախումբի ընկերակցութեամբ, զոր կը ղեկավարէր Ի. Վուլպէն: Ա. Յիւյիկեան իր համերգներու յայտագրին մէջ ներառած է հայ երաժշտութենէն ստեղծագործութիւններ:

×

ՄԱՐՏԻՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի նկարիչներու տան մէջ բացուած է պեղանկարիչ եւ գծագրիչ Մարտին Պետրոսեանի գործերուն ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 150 դիմանկարներ, բնանկարներ, գծանկարչական պատկերներու չարքեր հէքեաթներու եւ առասպելներու նիւթերով: Այդ ելոյթները կը գրաւեն «Սարերն ու ծառերը», «Անահիտ», «Սիրահարները», «Կոմիտաս», «Հայկական բնանկար», «Սայաթ – Նովա», «Թախիծ» եւ այլ գործերը: Մարտին Պետրոսեանի աչքի զարնող գործերէն է նաեւ Վարդան Այգեկցիի առակներու պատկերազարդումները: Նկարչի գործերը ցուցադրուած են համամիութենական չատ մը ցուցահանդէսներու մէջ, ինչպէս նաեւ Փրակա, Վարշաւա, Պելկրատ եւ Պուտափեշտ:

ԷՏԿԱՐ ՄԵԼԻՔԻ ՄԱՀԸ

— o —

Ցաւով կ'իմանանք որ եղերական պայմաններու մէջ իր մահկանացուն կնքած է արդի ծանօթ նկարիչ Էտկար Մելիք:

Ծնած Մարսէյլ 1904ին, Մելիք մեռած դտնուած է Քապրիսի իր բնակարանը: Կը թուի թէ անհանգիստ եղած ու ինկած է կիսով շրմիճէին բոցերուն մէջ եւ այրած: Իր առաջին աշխատանոցը բացած էր Մարսէյլ 1934ին: Վերացականի սահմանին կեցած, մեծ համբաւ կը վայելէր: Զարմիկն էր բանաստեղծ Ռուբէն Մելիքի, որու հատորը՝ Տիկնի Լռութիւն պատկերազարդած էր: Մեր ցաւակցութիւնները՝ Ռուբէն Մելիքի:

«Հանդարտ» դօտի: Արդարեւ բաւեց որ այդ ընտրութիւնը կատարուի որպէսզի խռովութիւնները այդ թաղամասը փոխադրուին, « անծանօթներու » կողմէ: Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի օրական չուրջ 30ական մեռեալի խօսք կար, իսկ առեւանգումները չեն դադրիր:

Քանի մը տողով

ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ալ բաներ մը կ'անցնին – կը դառնան բայց դժուար է թէ լաւագոյն մասնագէտները խելք կարենան հասցնել չինական պատմութիւններու: Շու – Էն – Լայի մահէն երեք ամիս ետք, քաղաքական բեմէն կը քշուի իր ժառանգորդը նկատուած՝ Թենկ Ցիաօ Փինկ եւ ճամբան կը բացուի Հուա Գուօ Ֆէնկի առջեւ: Փեքին իր հանդարտութիւնը վերագտած կը թուի ըլլալ եւ Թենկ Ցիոյի վրայ կը բեռցուին Ապրիլ 5ի բոլոր «հակայեղափոխական» միջադէպերը:

ԲՐԵԺՆԵԻ ամիսէ մը ի վեր քաղաքական բեմէն բացակայ է, ինչ որ պատճառ դարձած է որ նորէն գրոյցներ չրջին իր առողջութեան մասին: Ներկայիս կը հանգստանայ Ղրիմի մէջ: Վերջին պահուն ջնջած է իր ունենալիք հանդիպումը Շուէտի վարչապետ Օլաֆ Փալմէ հետ, ինչպէս նաեւ հաւանական է ներկայ չգտնուի Չեխոսլովաքիոյ Համայնավար կուսակցութեան 15րդ համագումարին որ կը բացուի երկուշաբթի:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ վարչապետ Սաեվետօ յայտարարած է որ Զօր. Սպինոլա մարդ, դրամ եւ զէնք կը հաւաքէ՝ պետական հարուած մը կազմակերպելու համար Փորթուկալի մէջ: Արեւմտեան գերմանական չաբաթաթերթ « Շտերն »ի համաձայն, զօրավարը կը պատրաստէր պետական հարուածը Մայիսի կամ Յունիսի համար: Միւս կողմէ Ապրիլ 25ին տեղի ունենալիք ընտրութիւններու պայքարը կը չարունակուի: 14 կուսակցութիւն կը մրցին:

ՌՈԺԷ (ոչԱՂԷՆ ինչպէս թիւրիմացութեամբ գրուած էր երեքշաբթիի մեր թիւով) ՓԷյրըֆիթ չատ զարմացած է պատկն ելոյթէն իր յայտարարութիւններուն առթիւ: Ամէն պարագայի մէջ, ամէնէն ճիշդը այն է, ինչպէս կը գրէ Ֆոթիտիէն տը Փարի, որ Պապի անճնական կեանքը մեզ չի հետաքրքրեր եւ թէ ՓԷյրըֆիթ ու Հոմի հայրերը սխալ կ'ընեն խօսելով նիւթերու մասին, որոնք ընդհանրապէս « դայթակղեցնող » մամուլի մը մասնագիտութիւնն են:

ԻՆՉՈ՛Ւ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԶԵՄ

Զեմ՝ որովհետեւ երկար ատենէ ի վեր մեծերու գործին հետ կ՚ապրիմ, կրնամ ըսել հայ թէ օտար հոսանքներու նուաճումներու չուքին տակ մեծցած եմ եւ, իմ ունեցած չատ փոքր տաղանդիս ողբերելիութիւնը ընդունելով, փրոֆեսիոնէլ քննադատ դարձած եմ, — այսինքն համալսարանի մէջ գրականութեան ուսուցիչ՝ որ կը փորձէ մեծերուն մեծութիւնը ծանօթացնել նորերուն, մեծութեամբ պատուաստել նորերը, եւ որ միաժամանակ կ՚ընդունի թէ ամէն քննադատ գրականութիւնը սիրող մակաբոյծ մըն է, որ կ՚ապրի ուրիշներու վաստակին չնորհիւ:

Այս բոլորը կը գրեմ ոչ թէ հրապարակ ես ինծի կարեկցելու համար, այլ որովհետեւ կը տեսնեմ որ հայ թէ օտար չրջանակներու մէջ օրէ օր կ՚աւելնան անոնք՝ որոնք կարծես մեծին ու փոքրին տարբերութիւնը չեն ըմբռներ, ոտանաւորին ու բանաստեղծութեան տարբերութիւնը չեն « լսեր » իրենց ներաչխարհի ականջներով, աւանդականին եւ հինցածին փոչիները չեն կրնար զանազանել իրարմէ, եւ հաղուագիւտ նորը նորաձեւութենէ բաժնող անդունդը չտեսնելով՝ կուրօրէն կ՚իյնան վիրապի մը մէջ, ուրկէ պատմութեան դիւրամոռաց դատաստանը զիրենք երբեք պիտի չփրկէ:

Ամերիկեան գրաղատ հասարակութիւնը կ՚ընդունի որ ամէն դար հազիւ երեք կամ չորս մեծ բանաստեղծ կ՚արտադրէ՝ որեւէ լեզուի անդատանէն: Շատ կրկնուած բայ իմաստուն է այն ֆլիշէն, որ կը պնդէ թէ իսկապէս նոր, անձնական, ինքնատիպ չեշտով խօսող բանաստեղծները քիչ են, որովհետեւ չատ դժուար է խօսիլ այդպէս եւ միաժամանակ չտունակել խօսիլ ուրիշներու հետ: Մեծ բանաստեղծութիւնը եռախօսութիւն մըն է, եռաճայն պատարագ մը, որուն կը մասնակցին բանաստեղծը, ունկնդիր ժամանակակից հասարակութիւնը եւ գրականութեան լեզուն ու անցեալը:

Վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին համալսարանները ու բարձրագոյն կրթական հաստատութիւնները չատցան ամէն տեղ ու ամերիկեան թէ հայ չըրջանակները ողողեցին կիսագրագէտներով, որոնք սակայն վկայական ունին, եւ ուրեմն... հեղինակութիւն են:

Ամերիկեան մշակութային աչխարհը չէր կրնար չազդուիլ անոնց ներկայութենէն, սակայն որովհետեւ միչտ ընդդէմ եղած է ան, կրցած է զանոնք ընդունիլ եւ պարփակել առանց այլոն դակուելու: Հայ մշակութային եւ բանաստեղծական կեանքն ալ ամբողջովին այլանդակուած չէ նորերու խուժումէն, ընդհակառակն նոյնիսկ բարեփոխուած է որոշ ձեւերով. սակայն, միաժամանակ, մեր փոքր անդաստանի ազնիւ տունկերը եղիճներու զանգուածին մէջ խեղդուելու վտանգին տակ կը գտնուին: Վտանգը լուրջ է մանաւանդ այն պատճառով, որ ընթերցող հասարակութիւնը — նոյնիսկ հայերէն հասկցող, կարդալ – գրել գիտցողներու թիւը — կը նուազի ամէն օր նոյն այն համեմատութեամբ, որով կ՚աճի «բանաստեղծներու» թիւը:

Ըստ սովորականին, հրապարակը խճողող սուտ եւ իսկական արուեստագէտները զիրար կը հրմշտկեն մեր օրաթերթերու էջերուն մէջ, կը շահագործեն քննադատութիւնը եւ չաճախ գովեստը: Հոգս չէ ասիկա: Զիս մտահոգողը այն է որ ըլլայ գովաբանութեան, ըլլայ նաեւ քննադատութեան մտախուղին մէջ մի քանի չատ պարզ եւ կենսական կէտեր կորսուելու եւ մոռցուելու վտանգին տակ են:

Նորի եւ հինի պայքարը յաւիտենական է, կը վերանորոգուի քանի մը դարը անգամ մը: Ալեքսանդրիոյ յոյն բանաստեղծները Քրիստոսէ առաջ, երրորդ դարուն, Հոմերոսի չուքին տակ մնացած, արդէն ծանօթ էին այդ պայքարին, որուն վտանգը միչտ երկայրի է: Շատ մը բանաստեղծներ կարծես կ՚ուզեն անցեալը ջնջել անոր ճնշիչ ծանրութիւնը թօթափելու, եւ նորը կը փնտռեն ամէն տեղ՝ ամէն ինչ կապկելով: Մենք ունինք արդի սերունդ մը՝ որ բաւական հակամէտ է ասոր, որովհետեւ մեր անցեալը երկար, դառն ու ծանր է, ու անկէ փախչիլ ուզողները չատ են: Միաժամանակ, երկայրի այդ սուրը իր միւս կողմով «կը կտրէ»: Մեր մէջ չատեր այնքան կը զգան հիներու մեծութիւնը եւ անոնց խնկարկոյր յիչատակին տիրապետութիւնը, որ կը սոսկանան գրել՝ զանոնք կապկելով, ձախողելով, ծիծաղելի դառնալով: Այս հակումը թէ՛ Հայաստանի եւ թէ Սփիւռքահայութեան գրողներուն կը սպառնայ, հակառակ պայմաններու տարբերութեան:

Անցեալը, ուրեմն, կրնայ վտանգ մը ըլլալ, եթէ սխալ հասկնանք անոր դերը: Թէ ի՛նչպէս եւ ո՛ւր կրնանք տեսնել այս վտանգի հոլովոյթը, հարցում մըն է որ երկար ուսումնասիրութեան կը կարօտի:

Հայ բանաստեղծութեան անցեալին ամէնէն աչքառու եւ դէշ ազդեցութիւնը ներկային վրայ, լեզուական պարզ հարցերու մէջ յայտնի կ՚ըլլայ եւ կարելի է կեդրոնանալ այս խնդրին վրայ, Նարեկացիի ազդեցութեան տեւեռելով: Անոր լեզուն կը յատկանչուի երկու դիծերով, — ածականներու գործածութիւնն եւ բարդ բառերու օգտագործում: Հայերէնը (ինչպէս, օրինակ, գերմաներէնը) կ՚արտօնէ բարդ բառերու դիւրին կազմութիւն: Մեր լեզուն իր զեղեցկութեան, իր ճոխութեան չատը կը պարտի իր բարդ բառերուն, որոնց մէջերքին վրայ մեծ բան աւելցուց Նարեկացի: Ան բիւրեղացուց ոճ մը, լեզուական հակում մը, ուղղութիւն մը, որ թէ՛ հոյակապ եւ թէ հրահանգիչ, — ըսել կ՚ուզեմ իր գործին կոթողական ներկայութիւնը կը տպիպէ ուրիչ հայ գրագէտներ որ փորձեն գրել՝ անցնիլ զինք, բարդ բառերու չինութեան ու ածականներու տեղծագործութեան մարզին մէջ: Հետաքրքրական է որ ժ.ի.էն մինչեւ ժե. դարերու հայ միջնադարեան բանաստեղծութիւնը, որ մասամբ արդիւնք է Նարեկացիի ներկայացուցած դասական – գրաբարին դէմ ապստամբութեան մը, աւելի ժողովրդական ու պարզ հայերէնով գրուած է, եւ այդ վաստակը — Երզնկացիի, Ֆրիկի, Գրիգորիս Աղթամարցիի վաստակը — կը մնայ մեր ամէնէն սրտամօտիկ բանաստեղծական դանձերէն մէկը: Վերջին դարու վերա – ծնունդի տիրապետողները, ըլլան Եղ – նիկի ու Նարեկացիի պէս նահապետները, ըլլան Սիամանթոյի եւ Վարուժանի պէս նորեր, դիտցան գործածել հայ լեզուն ամբողջ ճոխութեամբ: Դժբախտաբար զանոնք կապկողները, — կամ ալելի ըլլան եւ ըսենք անոնցմէ ազդուողները — իրենց գործը ծանրաբեռնած են տեղի – անտեղի բառերով, մանաւանդ ածականներով: Լեզուական այս գիծը ճոխութեան այս սէրը, որ չատ արեւելեան է (անէծք մը՝ որ արար արդի բանաստեղծներէն չատերուն վրայ եւս կը ճնշէ) կիսագրագէտներու ամբողջ սերունդ մը միջակութեան կը գատապարտէ:

Այս է պատճառը, որ ամչնալով, պէտք կը զգամ ըսելու, — ինչպէս կ՚ըսեմ տասնութամեայ ամերիկացի աշակերտներուս — որ բոլոր լեզուները լաւ գրելու զանազան « գաղտնիքներ » ունին, որոնցմէ ոմանք նաեւ ընդհանրական են:

Ա.— Պարզը, մանաւանդ արուեստին պարզը, ամէնէն դժուար ոճն է: Բառաբանները պրպտելով կարելի է դժուար բառեր գտնել, ուրիչ գրագէտներու գործերը գննելով կարելի է փարթամ, ուռուցիկ ոճ մը գտնել եւ ընտօրինակել, բայց պարզը ստեղծել չատ աւելի պահանջկոտ առաքելութիւն մըն է:

Բ.— Արուեստը բանաստեղծին ներքինը արտայայտելու համար չէ ստեղծուած: Հոգեբոյժները ժամը չխուսն տալով կը պահանջեն մարդոց ներաչխարհին մտիկ ընելու համար, որովհետեւ մենախօսութիւնը ուրիչներու հաճելի չէ: Արուեստը կրնայ առիթ տալ ներաչխարհի ղղացումներու արտայայտութեան, եթէ արուեստագէտին նպատակը ուրիչի մը հետ կապ հաստատել է, անոր հետ խօսիլ է, ընդհանուր հետաքրքրութիւններու հետ առընչութիւն ունեցող խնդիր մը արծարծել է: Արուեստը մարդոց հաղորդակցութեան ամենաբարձր եւ նուիրական դոյալիճակն է, բայց միաժամանակ ժողովրդավարական է, դեմոկրատիկ է, որովհետեւ ոչ միայն ներկաներն ու ժամանակակիցները կ՚ընդգրկէ այլ նաեւ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾ ՅԱՂԹԱԿԱՆԸ

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ

ԲԱՐԳԱԽԱՃ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ,
ԶՕՐԱԽՈՐ ԴՐԱՄ, ԻՆՉՊԷՍ ԿԸՆԵՆ

— o —

Երբ ժիսքար ուղէ մխիթարել Ֆրանսացիները կ՚ըսէ՝ «Ձեր չուրջը նայեցէք, ամէն ինչ խախուտ է, ամէն ինչ կը տատանի Հռոմէն Լոնտոն, Ամսթերտամէն Մատրիտ...»: Բայց կայ ժայռ մը այս ալիքներուն մէջ՝ գերմանական մարքը եւ բացակաները, մեռած բայց չմոռցուածները: Արուեստը անցեալին ձայն ու քուէ կուտայ, բայց ոչ տիրապետելու իրաւունք:

Գ.— Նախադասութեան մը ողնասիւնը՝ բայերը եւ դոյականներն են, ինչպէս նաեւ դերանունները, որոնք անշուշտ դոյականներու տեղակալներ են միայն: Կարելի է ամբողջ պատմութիւն մը պատմել, զանոնք միայն գործածելով: Օրինակ, «արծիւը աւօթեցաւ, տեսաւ եղնիկը, որսաց, կերաւ եւ կշտացաւ»: Պարզամիտ տղայական բան մըն է, սակայն նախադասութիւն մըն է, պատմութեան մը հունաը: Թող մեր նորափթիթ քերթողները փորձեն ածականներով եւ մակբայներով նոյնը ընել:

Դ.— Մակբայը աւելի կարեւոր է քան ածականը, որովհետեւ բայը, մանաւանդ ներգործական բայը, աւելի կարեւոր է քան նոյնիսկ դոյականը: « կերաւ » կամ « մեռաւ », — ահաւասիկ բայեր՝ որոնք իրենց տէրբայի — դոյականները կը թելադրեն, պատմութիւններ են արդէն: Մակբայները իրենց կարեւորութիւնը կը ստանան բայեր եղանակաւորելով:

Ե.— Ածականը յաղթուած բանաստեղծին վերջին ապաւէնն է, ձախողած դրագէտի ձեռքին՝ բուէի գործիք մը: Ածականներով բանաստեղծութիւն մը ծանրաբեռնել կմախքի մը վրայ իւղ դնել է, միս դնելու տեղ: Առէք հայ արդի բանաստեղծութեան կէսը արբեցէք ածականները, մանաւանդ բարդութեամբ ստեղծուած, բառարանաբոյր ածականները, եւ տեսէք թէ ինչ կորսնցուցած է գործը:

— Ոչինչ, կամ շատ քիչ, պիտի ըսայ պարկեչտ ընթերցողին պատասխանը:

Այսպէս, ուրեմն: Ո՛չ վարժապետ ըլլալու փափաք ունիմ, ոչ ալ բանաստեղծ ըլլալու կարողութիւնը. սակայն որոշ պահանջներ ունիմ, ինչպէս ունի — այսպէս կը հաւատամ ես — հայ հասարակութիւնը:

Բանաստեղծ չեմ, պիտի ուզէի դնել ընթերցող մնալ:

ԽԱՉԻԿ ԹՈՓՉԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԼԱՑԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՑՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Եթէ մեր ապրածներն ու տեսածները ճշգրիտ կերպով գրուին, մեզմէ շատ քիչեր (չտեսնողները) պիտի չուզեն հաւատալ: Այս մէկին ալ հաւատացողը թող հաւատայ, չհաւատացողն ալ հէքեաթ թող համարի:

Մ. Մ.

Այդ տարին, ձմեռը չատ կանուխ եկաւ... Հազիւ Հոկտեմբերը ամիսը վերջացած, ահա՛ ահարկու մրրիկները սկսան սուլել: Զիւնը ծածկեց դեհնը: Ջուրերը սառեցան, ճամբաները գոցուեցան ու տուներու պատուհաններն ու դռները ամուր կերպով փակուեցան:

Եւ վաղաժամ այս ձմեռին հետ, թեւ թեւի մուտք գործեցին սովը, թշուառութիւնը... Սո՛վը չար ու ժանիքաւոր, անդութ ու անխնայ:

Թշուառութի՛ւն, թշուա՛ռութի՛ւն... համատարած անէծք:

Այդ օրերուն կարծես ամեհի վիշապ մը նստած էր տիեզերքի բարեբեր ակունքին վրայ եւ թոյլ չէր տար որ հոնկէ դուրս ելլէ ոչինչ, բայց միայն չարիք, անէծք ու թշուառութիւն:

Ծոյր ու եղբայր, — երկու որբեր — ապաստան գտած էին ծանօթ եւ բարեկամ Թուրքի մը տունը: Իրենց սիրելի ծնողքը, անծանօթ ճամբաներ բռնելէ առաջ՝ զիրենք յանձնած էին իրենց ծանօթ վաղեմի բարեկամ Մաքսուտ աղային, որ իրենց կշիռքովն ալ ոսկի ու արծաթ ալ միասին մէկ պարագ դնելով անոնց վրայ. մարդասիրական, բարոյական մէկ պարտականութիւն — որբերուն լաւ նայելու, զանոնք խնամելու տարրական հոգը:

Մեկնողները մեկներ ու ալ չէին վերադարձեր, իսկ մնացողները անլուր գերութեան եւ աննկարագրելի թշուառութեան մէջ կը տուայտէին չարաչար: Ուղիղ ամիս մը եւթ այն չարաչուք թուականէն, երբ բաժնուած էին իրենց ծնողքէն, մութ ու անլուսին իրիկուն մը Մաքսուտ աղան զանոնք իր ներկայութեան կանչելով, որոշապէս յայտնած էր իր միտքը: Ծանած էր անոնց բայէն, անկեղծ ու պաղարիւն կերպով:

Մեկնողներու վերադարձին մի՛ սպասէք, հիմա դուք, ծոյր ու եղբայր իմ տանս սպասարկողները պիտի դառնաք, մէկդ՝ սպասաւոր, միւսդ՝ սպասուհի:

Ու անոնց պարտականութիւնները, կամ կատարելիք գործերը բաժնելէ ետք, լրջիրէ՝ չարախինդ ժպիտով մը մերկացուցած էր զանոնք իրենց մաքուր, կոկիկ հագուստներէն ու անոնց փոխարէն հագցուցած էր աղտոտ, պատառոտուն ֆիւրտի չորեր ու կնգած էր զանոնք Թուրքի անուններով... — «Ասկէ ետք դուս «Այչէ» կը կոչուիս, իսկ դուս ալ «Ալի»...:

Անկէ յետոյ, Մաքսուտ աղան վարուած էր անոնց հետ այնպէս, ինչպէս ուզած էր, ինչպէս թելադրած էր հրէչի իր նենգաւոր կամքն ու կիրքը:

Ահաւոր, սեւ մութ պիշեր մը հազիւ տասնեւերեք գարուններ բոլորած Անին (Այչէն), թաց աչքերով, թախծալից ու մեռելագոյն դէմքով, հեկեկալէն անկոպին մտած էր «եղբա՛յր, եղբա՛յր» մըրմնջալէն...

— Ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ կուլաս, ինչո՞ւ ուշացար, — հարցուցած էր եղբայրը մտահոգ:

Հէք աղջնակը պատասխանի փոխարէն յուզումով մը փաթթուած էր եղբօրը վզին՝ եւ խարխլած պատի մը պէս փլած էր անոր վրայ: Եղբայրը — Յովակը, — թէեւ դեռ տասը տարեկան պատանի, հասկցած էր քրոջ անպատում պղբերդութեան եւ զգայուն հեկեկոցին ամբողջական խորհուրդը, ըմբռնած էր անոր հոգեկան փլուզումին բովանդակ տարողութիւնը:

Տասնեւերեք գարուններ հազիւ բոլորած կոկոն վարդ մը փշրուած էր լըղճուկ, վատ ու անամօթ Թուրչամած ձեռքերով: Անբարոյ, դրուժան եօթանասունոյց Մաքսուտ աղային պիղծ ձեռքերովը... Օ՛, Հայու, հայ որբի ճակատագիրը:

Օրերը սեւ ու մռայլ, ծանր ու ճնշիչ իրարու յաջորդեր էին: Ծոյր ու եղբայրը իրենց գոյութիւնը քարշ տուած՝ մինչեւ այդ օրերը հասեր էին: Ու հիմա, ձմեռ էր գուբտ ու փոթորիկ, սով ու թշուառութիւն ամէն կողմ, ծագէ ծագ: Զարհուրա՛նք:

Ու երկու որբերը այնքանով բախտաւոր էին որ, այդ մռայլ ժամանակներուն, օրուան տաժանքին փոխարէն, կոտը մը չոր կորեկ կամ կըլկըլէ հայ, օրը երկու դաւաթ «ապուր» կոչուած տաք, պղտոր ջուր եւ պիչերները խեղճուկ, բայց տաքուկ անկողնի մը ներքեւ մխասին պիրելու պատեհութիւնը ունէին:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԻ

(Շար. – 1)

ամուր երկիր մը՝ Գերմանիա : Հանդարտ ու կայուն Գերմանիա մը, պաշտպան բոլոկանով : Ինչո՞ւ :

Իլ-կի Գերժէտ չահեկան վերլուծում մը կ'ընէ ծռանալ տիւ Տիմանշի մէջ, ծանկ ծռանալով Գերմանիան բարգաւած գործ – նանալով Գերմանիան բարգաւած գործ – ձնող պատճառներուն վրայ : Պոնի մէջ, նախընթացաբար կ'ըսեն « Գերմանացինե – րը » եւ ոչ՝ « Գերմանիա » : Նուրբ տար – բերութիւն մը, որ համեստութեան նշան է : Գերմանացիները ամօթխած են.— աղջատները մէկտեղը չեն, ոչ ալ անգա – մահատուածները : Իրարու կը նմանին, կարելի չէ զանազանել անօրէն մը բան – ուրէն, պարկեշտ են՝ կայսրանը, կա – ռավարութեան մէջ այլեւս մարդ չկայ որմէրը ստուգելու համար, հպարտ են իրենց համեստութենէն, ամէն կողմ լինչ որ հանգստաւէտ է կը փոխարինէ կաղա – պը :

Լուրջ, խելօք, չափահաս, կարելի է անո երկարել Գերմանացիներու առաքի – նութիւնները : Դիտենք ու բաղդատենք, տեսակ մը խաղով գերմանական կացու – թեան եւ գերման անձնատուրութեանց վե – րածենք քանի մը ֆրանսացի անձնատուր – ութիւններ.— Պ. Ժորժ Սեկի, ինչպէս ամէն ամխ, ժամադրութիւն ունի նա – խարարապետին հետ : Մերսէտէսը կը տե – սուրդ, Սէ. Խո. Խ.ները զինքը կ'ողջ – նունեն, կը յառաջանայ եւ կ'երթայ Շի – րաքի մօտ : Հիւրանոցին մէջ են նաեւ ներքին նախարար Փոնիաթովսկի, նախ – կին գեկավար Սէ. Ժէ. Թէ.ի, Լըքանիւէ, Արդարութեան նախարար, Մ.Թ.Ի.ի գե – ներալ – քրիստոնեայ ընդդիմութեան գեկավար եւ Պիժար, որ սէնտիմէ զին – ւորները կը ներկայացնէ : Օրակարգի կէտն է, հաւաքական պայմանագրու – թեանց վերանորոգումը սպաններու ամ – սականներուն համար : Սուրճ, ղլանիկ եւ մոքի սեղմուկներ : Վեց առ հարիւրի չափով մը որոշուած է :

Երազ է : Ոչ, միայն փոխադրութիւն մը կատարած ենք, սա տարբերութեամբ, որ ներկայիս Գերմանիոյ մէջ, ընդդի – մութիւնը քրիստոնեայ – գեմոկրատ է եւ իշխանութիւնը՝ ընկերվարական :

Կարեւորը, կը բացատրէ ձախ չարքա – յին մը, այն է որ մենք դրամը կը նկա – տենք ընկերային կառոյցին արիւնը : Այ – սօր չենք ամչնար եւ ունենալը մեղք մը չ : Բայց պէտք է անոր չրջագայու – թիւնը ապահովել որպէսզի ընկերութեան բոլոր անդամներն ալ ստանան : Ոչ ոք կը զարմանայ հաստատելով թէ այս ար – դար բաշխումը ապահովելու համար, Գերմանացիները ընկերային նուրբ մեքե – նականութիւն մը մէջտեղ դրած են որ կատարելութեամբ եւ բարդութեամբ կը հասարի իրենց ճարտարագուեստի ա – ռջեւն մեծ յաջողութիւններուն : Բայց ունէ զարմացողները ըլլան երբ լսուի որ մեծ առնուած միջոցներուն գրեթէ ամ – բողջութիւնը ուսումնասիրուած եւ առա – ջարկուած է ոչ թէ կառավարութեան այլ սենտիքաններուն կողմէ : Այդ սեն – տիքաները որ Անգլիոյ ակարութիւնն են, Գերմանիոյ ուժն են : Անոնց ձեռքն է իշ – խանութեան իրականութիւնը : Ու լրա – գրողը կը պատմէ որ աւելի խորացնելու համար անոնց ուժին պատճառները, դա – դած է Տիւսելտորֆ գերմանական սենտի – քաներուն կեդրոնատեղին, որ ճարտար – արուեստի եւ հանրային սպասարկու – թեանց 16 Ընկերակցական Միութիւն կը համախմբէ եւ 7·400 հազար անդամ, 8·700·000 սէնտիմէ աշխատաւորի վրայ : Կեդրոնատեղին հսկայ եւ արդիական մարմարէ եւ ապակիէ չէնք մըն է, նման դրամատիրական երկիրներու պիւտինկ – ներուն : Միայն նշանաւոր սէնտիմէալ կեդ – րոն մը չէ, այլեւ բայէ ի բայ դրամա – տիրական տիպար թրըսթ մը, որ ունի չինութեան ամէնէն մեծ եւրոպական ձեռ – նարկութիւնը, ապահովութեան կարեւոր ընկերութիւն մը, նպարեղէնի խանութնե – րու չարք մը, հրատարակչական տուն մը, դբօսաշրջիկութեան գործակալու – թիւնը եւ կը մատակարարէ Գերմանիոյ Գ. դրամատունը : Անդամավճարներու դը – րամը զեռեղուած է, սակարանի մէջ չա – հագործուած, վերապահեղուած դրամա – կան ամուր համբակցութեանց մէջ : Ղեկա – վար Բիւրոյի անդամ մը կ'ըսէ ֆրանսացի թղթակիցին.— Դրամը աշխատանքին վարձատրութիւնն է, կարեւոր դեր մը խաղալու համար ընկերութեան մէջ, պէտք է չատ ունենալ : Ու կը բացատրէ.— «Եթէ այսքան ամբողջն մխաճուլուած ենք դրամատիրական դրութեան, պայ – մանները սրբագրելու համար է : Ուժով ենք որովհետեւ գերմանական սէնտիմալիզմը 12 տարուան նացիականութենէ ետք, հասկցաւ որ մեր ազատութիւնները պաշ – պանելու համար, պէտք էր որ դեմոկրատ կազմակերպութիւնները միասյած ըլլան : Իրականին մէջ, ոչ դրամատէր ենք, ոչ ալ ընկերվարական այն ձեւով որ դուք, Ֆրանսացիներդ կը հասկնաք : Մենք ե – րորդ ճամբայ մը գտած ենք.— Դրամը մարդուն ծառայ : Այսօր, Գերմանիոյ մէջ, այլեւս չհագործուած պրոլետա – րիատ չկայ : Սէնտիքանները հասած են իւ – րենց նպատակին՝ բոլոր Գերմանացիները կրնան ապրիլ ամբողջական ընկերային ապահովութեան մէջ եւ հոս ատիկա չի նշանակեր միայն երկու ժամ պոչ ընել դեղի մը հատուցումը ստանալու համար : Շաբաթը 40 ժամ աշխատանքը, հիւան – դութեան պարագայի աշխատավարձի վճարումը, 27 օր արձակուրդը, հանգստ – եան կոչումիը 63 տարեկանին, տարի մը անգործութեան նպաստը, 68 ու հարիւր համեմատութեամբ վերջին աշխատա – վարձին եւ այս տարի ձեռնարկութեանց համամատակարարումը, այս ամբողջը ձեռք ձգեցինք առանց բռնութեան, առանց յեղափոխութեան, պարզապէս բանակց – ւով գործատիրութեան մեր ընկերներուն հետ :

Բանակցութիւնը, տէր-տիրական բառն է, որ միշտ բերանն է Վոլֆ Տիէթէր – Լինտներլի, տնօրէնը աշխատանք տուող – ներու սէնտիքաններուն :

— Բանուորական սէնտիքաններուն հետ, կ'ըսէ ան, ժպտելով, տեսակ մը հասա – րակաց լեզուի ունինք.— արդարու – թեամբ ապահովել բոլորին լաւագոյն ապրելակերպը եւ երաշխաւորել ժողո – վրդավարութեան ընթացքը : Գործատէր եւ բանուոր ընկերային ընկերներներ են ոչ՝ հակառակորդներ : Դրամագլոխա–աշ – խատանք ընկերութիւնը պէտք է բոլորին նպաստէ, յառաջդիմութեան չարժիչն է : Ինչ որ հոս մտքէ չանցնիր այն է քաղա – քականի եւ ընկերային խառնուրդը» :

Իսկ գործադուլները : Ընդհ. գործա – դուլ, յաջորդական գործադուլ, հանրա – յին սպասարկութեանց գործադուլ, ու – զեվար, փողոց, ելեկտրականութիւն, գործադուլ Վիէթնամի համար, հանրա – պետական Սպանացիներուն, հարաւի գի – նեգործներուն : Ասոնք, հոս, կարելի՞ են :

Գերման լրագրող մը կը պատասխանէ Ֆրանսացիին.— «Բոլորովին աներեւակա – յելի է : Փողոցները լքուած ապրերը կը վրդովեն հանրային կարծիքը» :

Ի՞նչ բանի պէտք է վերագրել գերման ժողովուրդին առաքինութիւնները : 50էն 60 տարեկան մարդոց համաձայն, զանա – զան միջավայրներէ, այն ցնցումներուն զոհ կրած է իրենց սերունդը : 1923ի դրամահոսութիւնը որ սնանկացուց միջին դասակարգերը զէշ յիշատակներ ձգած է

facture plus traditionnelle, à mi-chemin entre le tonal et le modal, avec, à l'occasion, l'emploi de la gamme par tons entiers.

La première partie s'achevait avec un *Quatuor à cordes* opus 5, également ancien, bien écrit pour les instruments et faisant référence à des éléments populaires (trois mouvements : cancion, pastorale, danse rustique) ; il a permis d'apprécier à nouveau le talent du jeune premier violon, Amy Flammer. Le second volet du concert était consacré aux *Nuits d'été* de Berlioz ; on sait, depuis que le disque l'a fait un peu sortir de l'oubli, que ce cycle est un chef d'œuvre. Le style éminement personnel de l'accompagnement est peut-être même plus sensible lorsqu'on l'entend, comme c'était le cas, au piano, que dans la version orchestrale rédigée par la suite, car l'absence des formules traditionnelles, l'instabilité de l'écriture et le refus de toute espèce de remlpissage (qui d'autre aurait pu concevoir cette fin « pour un seul doigt » du *Spectre de la rose ?*) frappe encore plus vivement.

Comme d'autre part le respect des inflexions du texte poétique dans lequel, outre les allusions symboliques, Berlioz puise toute son inspiration, exige une interprète particulièrement attentive, une diction claire et un phrasé juste comme ceux de Lyne Dourian permettent d'en saisir toutes les nuances.

GERARD CONDE

« *Le Monde* »

ՔԱԹՐԱՅԻ ԱԽՐԱԹՆԵՐԸ

— o —

Այս խորագրին տակ, *Լը Մոնտ* Ապրիլ 6ի իր թիւին մէջ, հետեւեալ գնահատական տողերը նուիրած է Քաթրայի վերջին ձեռնարկին (Ապրիլ 2) :

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

Au musée Guimet, vendredi soir, devant un public nombreux et fidèle, la Quatra (Association d'action artistique arménienne) présentait au même programme Alicia Terzian, compositeur argentin, et une cantatrice de l'Opéra : Lyne Dourian.

Ab Ovo (« Du commencement ») pour voix, quatuor et percussions, l'une des œuvres les plus récentes d'Alicia Terzian, est une page assez brève qui débute dans une atmosphère mystérieuse : sons filés, trémolos, légers glissandos et roulement de cymbale suspendue se trouvent associés très judicieusement. Puis la voix entre, colorée par les sonorités du vibraphone, et cette mélopée lyrique se déroule, sans évoluer sensiblement jusqu'à la fin, sur le tissu mouvant des cordes mêlé aux résonances des percussions. Les sept mélodies qui suivaient, interprétées avec le même bonheur par Jocelyne Chamonin, d'un style aimable, relèvent d'une

եւ նպաստած դրամին յարդին : Ճետոյ, նացիական փորձառութիւնը : Դասախօս մը կ'ըսէ.— Կը գնահատենք ժողովրդավարութիւնը, հակառակ իր թերիներուն, որովհետեւ Հիթլէրի մենաւորական վարչակարգին տակ ապրած ենք : Ու նաեւ, որովհետեւ եթէ փորձութիւնն ունենա – յինք մոռնալու, մեր աչքին առջեւ ու – նինք միւս մենաւորութիւնը Արեւելեան Գերմանիոյ մեր եղբայրներուն պար – տադրուած : Գուցէ Պերլինի պատին պատ – ճառով է որ մեր մօտ այսքան քիչ հա – մայնավար կայ...» :

— Բայց, կ'առարկէ նոյն սերունդէն բժիշկ մը, մեր ժողքախատութեանց ծա – ւալն է որ մեզի թոյլ տուաւ աւելի լաւ ապրի ելլել : 1946ին երկիրը քարուքանդ էր, ոչինչ ունէինք, գերոյէն ճամբայ կ'ելլէինք : Անշուշտ Ամերիկացիք օգնե – ցին, գաղթավայր չունէինք, ոչ ալ պաշտ – պանութեան պիւտճէ եւ աշխատեցանք խելագարի նման : Այս է գերմանական հը – րաչքին գաղտնիքը» :

... Ի՞նչ կը խորհին մեր, Ֆրանսացի – ներուս մասին : «Ֆրանսացիք, կ'ըսեն բա – նակիցութիւններու օգտակար աշ – խատանքներէն» :

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրայինց, ընտանեկան կեանքէ
Ա. ՄԱՍ

— Տա սուրբ կնոջ հիւանդութիւնը... ա՛խ... ի՛նչ ընեմ... Թոթովեց մանկա – մարդ աղջիկը ղլուխը երերցնելով : Բայց չկրցաւ խօսքը չարունակել :

— Ո՞ր կնիկը, հարցուց Սքալապրինօ :

— Միսքէդ ելա՞ւ : Պատերազմին դի – չերը հոս ծերուկ կին մը բերած էին, որ մարած էր, իր վիճակը տեսնելով դուն ալ վրան խղճացիր եւ լալ սկսար, չէ՞ս յիշեր...

— Այո, այո...

— Գիտե՞ս ով է եղեր այդ կինը, Քանտիանօ դուքսին կինը, եւ Սիլվիա դքսուհին, մայրը այն դժբախտ երիտասարդին որ նշանուած պիշերը ձերբակալուեցաւ :

— Գիտեմ, գիտեմ, լռէ Ճուանա, լռէ :

— Խե՛ղճ կին, խեղճ կին :

— Ինչ եղաւ :

— Մեռաւ... :

— Մեռա՞ւ, դոռաց Աքալապրինօ դեպ – դեղին կտրած տեղէն վեր ցատքելով :

Բայց այս միջոցին այն դուռը որ քովի սենեակին հետ հաղորդակցութիւն կը ղնէր խոհանոցը, յանկարծ բացուեցաւ եւ Ռոլան սեմին վրայ երեւցաւ :

Գոյնը նետած էր, բայց եղերական հան – դարտութիւն մը կը տիրէր դէմքին վրայ :

Սքալապրինօ ահաբեկած, Ճուանայի ձեռքը սեղմեց :

Ռոլան դուռը գոցելէ յետոյ դրան կռթնեցաւ եւ անոյշ ձայնով մը ըսաւ.

— Պատմէ ինծի թէ մայրս ի՞նչպէս մեռաւ :

— Բայց... տէր իմ... Թոթովեց հըս – կան պաղատական չեշտով մը :

— Ձեր մա՞յրը... բացատրեցէք Ճուա – նա կսկծալի չեշտով մը : Ուրեմն դուք...

— Ես Ռոլան Քանտիանօն եմ, աղջիկս, ընդհատեց Ռոլան : Եւ քանի որ դուն մօրս մեռնիլը տեսած ես, կը փափաքէի որ ըսես թէ ի՞նչպէս մեռաւ ան :

— Ո՛հ, տէր իմ այդ բանը մի պահան – ջէք ինէ, ահռելի՛ բան է. ահռելի, կա – տաղեց Ճուանա ձեռքերը իրար միացնե – լով :

— Ո՛հ, այդքան ցաւալի՞ դէպք է եղեր, մրմնջեց Ռոլան ճակտին քրտինքը սրբե – լելով :

— Այո, տէր իմ, չատ ցաւալի, չատ կսկծալի :

— Թող ըլլայ, պատմէ՛ : Պէտք է զա – ւակը իր մօր ինչպէս մեռած ըլլալը գիտ – նայ : Մանրամասնօրէն պատմէ, բան մը չմոռնաս... :

— Ո՞ւրկէ սկսիմ, տէր իմ :

— Սքալապրինոյի հոսկէ դուրս ելած օրէն...

— Շատ լաւ, պարոն, թէպէտ ինծի համար չատ տխուր պատմութիւն է, բայց քանի որ կը պահանջէք, ի՞նչ կըր – նամ ընել... :

— Ուրեմն սկսէ :

— Տիկին Սիլվիա երկար տաեն սպասեց եղբօրս դալուն, բայց տեսնելով որ ան դալիք չունէր, առտու մը դուրս ելաւ... եւ իրիկունը մութը կոխելէն ետքը վերա – դարձաւ : Այն օրէն սկսեալ ամէն օր առ – տուն կանուխ դուրս կ'ելլէր եւ իրիկուն – ները կը վերադառնար : Վախնալով որ մի դուցէ ձեռքէն վտանգ մը ելլէ հետ – ուէն իրեն կը հետեւէի որ վտանգի մը պահուն իրեն օգնութեան հասնիմ... Ա – մէն մարդ իրեն ծուռ կը նայէր :

— Ինչո՞ւ դուրս կ'ելլէր, ո՞ւր կ'երթար :

— Պետական մարդոց պալատին չուրջը կը դեղերէր :

— Ո՛հ, հասկցայ : Մայրս անոնցմէ իմ մասիս ներում խնդրելու համար է որ դուրս կ'ելլէ եղեր :

— Օր մը տեսայ որ Ֆոսքարիի մօտե – ցած էր, չարունակեց Ճուանա : Բայց Ֆոսքարի զայն վռնտել տուաւ իր պա – հակներուն :

— Ֆոսքարին հիմա Վենետիկի դուքս եղած չէ՞, հարցուց Ռոլան այլանդակ ձայնով մը :

— Այո, տէր իմ, դուքս եղաւ :

— Լաւ չարունակէ :

— Գիշեր մը երբ այսպէս իր եռեւէն ինկած էի, տեսայ որ մարդ մը կը մո – տենար իրեն եւ հեռը խօսիլ կը սկսէր : Չեմ գիտեր թէ այդ մարդը իրեն ինչ ըսաւ բայց երբ տիկին Սիլվիա տուն վերադարձաւ, տեսայ որ մոմի գոյն ե – ղած կը դողար : Գիշերն ի բուն հակառակ իմ աղաչանքներուս, աթոռէն վար չիջաւ :

ՄԻՇԵԼ ԶԻՎԱՒՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր· Օր· Ալիս եւ Անահիտ Տէր-Վարդանեան, Պ· Ոսկիան Գալայճեան եւ զաւակը՝ Լիտիա, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Բապուճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Ճունկուրտայեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երեկոյ մօր, մեծ-մօր եւ նանիին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿ· ԼՈՒՍԻԿ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի, Ապրիլ 11, Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Ֆաչի Վալանսի մասնաճիւղը, Տիկին Հռիփսիմէ Խիէկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր· կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·

Պ· Յակոբ Մկրեանի թաղման առթիւ՝ փ· ծ· այրի Տիկ· Հ· Թէրզիպաշեան 20, Տիկ· Հայկանոյշ Երամեան 50, Տէր եւ Տիկ· Պերճուհի Ֆարաճեան 30, Պ· Պերճ Վարժապետեան 50, Օր· Անահիտ Արզումանեան 10, Տէր եւ Տիկ· Վռամ Գրիգորեան 200, այրի Տիկ· Վիքթորիա Մկրեան 100, Վալանսէն Տիկ· Ճինպաշեան 150, Մաթէոս Ցարութիւնեանի հոգեհան-դիստին առթիւ Տիկ· Մառի Ֆաչատուրեան 30, Վահրամ Մխիթիք 10, Ցարութիւնեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Պէզիրճեան Տէր ողորմէայի առիթով 50, Տիկ· Փափազեան ամուսնոյն յիշատակին 30, Տիկ· Ռոզ Գասապալեան Տէր ողորմէայի առիթով 15։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 11, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ՝ 10, Դռնբացէք 17։

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 10·— Ճիշատակ յարութեանն Ղազարու։ Կիրակամուտի ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 11·— Ծաղկազարդ։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, բազմաձայն պատարագ՝ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 11 առաւօտեան պատարագ, Դռնբացէքի արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 4·30ին։

ՇԱՎԻՒ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցին, կիրակի, Ապրիլ 11ին, Ծաղկազարդի արարողութիւն։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ
ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս կիրակի, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան 9·45ին, պատարագ 11ին, Դռնբացէք 17ին։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՊՕՄՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան 9, պատարագ 10, քարոզ 11, Դռնբացէք 17։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, յիշատակ տասն կուսանաց, ժամերգութիւն 17ին։

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

Vendredi 23 Avril à 21 h.

NUIT DE LA QUATRA

RECITAL DE CHANT

SONA GHAZARIAN

de l'Opéra de Vienne

Réservation des places : Tél. : 260-74-78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille — Paris 14e

Samedi 10 Avril à partir de 19 h. 30

GERARD CHALLIAND

présentera et signera son livre :

Mythes Révolutionnaires du Tiers-Monde

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· փարիզեան չորքանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 10, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հ· Յ· Դ· «Ս· Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

PASSEZ VOTRE

Week-end de Pâques

Samedi 17 — Dimanche 18 — Lundi 19 Avril

AUX DEUX ALPES

avec les jeunes de l'U.G.B.A.

Vous pourrez skier à 3.300 mètres d'altitude ou vous détendre au soleil dans cette station renommée.

Voyage en car couchettes

Départ Vendredi soir 16 Avril

Prix pension complète et voyage : 290 Francs

Pour tous renseignements et inscription s'adresser à

l'U.G.A.B.

Tél. 924-86-71 et 227-12-26

HOTEL DES VENTES DE LYON

Ventes de Monnaies Arméniennes

LE DIMANCHE 25 AVRIL à 20 HEURES

Dispersion d'une importante collection de Monnaies Arméniennes 400 pièces argent - bronze

EPOQUE DES CROISADES 1199 à 1375

LES ROIS

Lévon I
Lévon II
Sempad
Ochine
Constantin II
Constantin IV
Hétoum I
Hétoum II
Lévon III
Lévon IV
Constantin III
Pierre de Chypre

UNE DES BELLES PAGES DE L'HISTOIRE DE L'ARMENIE A NE PAS MANQUER

ՀԱՑՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆԷՆ ԴԵՂԵՑԻԿ ԷՋԵՐԷՆ ՄԷԿԸ ԶՈՐ ՊԷՏՔ ՉԷ ԿՈՐՍՆՑՆԵԼ

CATALOGUE SUR DEMANDE

A L'ETUDE

MM. DAMIRON et RAYMOND, Hôtel des Ventes de LYON

19, Rue Confort — 69002 LYON — Tél. : (78) 42-01-34

OU CHEZ

Monsieur JOEL CREUSY (NUMISMATE Professionnel)

14, Rue Vaubecour — 69002 LYON — Tél. : (78) 37-63-20

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ	
Մահազդ	120 ֆր·
Հոգեհանգիստ	50 ֆր·
Շնորհակալիք	50 ֆր·
Յաւակցութիւն	25 ֆր·
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր·
Հարսնիք, նշանտուք	50 ֆր·
Ծնունդ	50 ֆր·
Կը փնտռուի	20 ֆր·
Կ'ուզուի	30 ֆր·

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։ Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ֆաչի Շաւիլի մասնաճիւղին տարեկան ձեռնարկը Մայիս մէկին, Շաւիլի քաղաքապետարանի սրահը։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կը կազմակերպէ երեկոյ մը՝ նուիրուած ԱՐՄԵՆԻԱ ամսաթերթին

Շաբաթ Ապրիլ 10, ժամը 20·30ին Ալեֆ Մաճուկեան Մշակ· կեդրոնին մէջ

118, Ֆուբսէլ փողոց — Փարիզ 17րդ

Pour la première fois les rédacteurs de mensuel arménien de langue française ARMENIA seront à Paris.

Thèmes de la soirée :

— Présentation de leur journal — rôle et but.
— Problème de la presse arménienne en France.
— Projection du film présenté sur la 3e chaîne de la télévision par ARMENIA sur le problème de la communauté arménienne de France, à l'émission « Tribune Libre ».

Les responsables d'ARMENIA présenteront une exposition consacrée au journal au Centre dès 16 heures.

Cette soirée sera suivie d'un cocktail.

Exigez

de votre fournisseur habituel

les délicieux

halva lokoum tahin

Bongoût

USINE A St. MENET - 13011 MARSEILLE - TEL (91) 43 12 53 - 43 04 07

ՇԱԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
10
SAMEDI
10 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՐԱՉԱՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

51ր ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·562

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.562

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ ԿՐՆԱՑ ԵՐԿԱՐԱԶԳՈՒԻԼ

ՁԱԽԵՐԸ ՀԱՄԱՄԻՏ ԵՆ

Լուսարձել հաստատուած է Զօր· Ահտապի հրահանգով, խորհրդարանական նիստը դումարուելիք ամբողջ թաղամասը: Սկզբունքով Շաբաթ առաւօտ է որ այդ նիստը պէտք է դումարուի եւ բարեփոխման քուէարկութենէն անմիջապէս ետք, անցնի նախագահի մը ընտրութեան: Տրուած ըլլալով որ տասը օրուան հրադադարը վերջ կը գտնէ կիրակի եւ հաւանական ալ չէ որ մինչեւ այդ գտնուի յաջորդ նախագահը, ձախերը (Ճումպլաթ – պլաթ) ընդունած են երկարաձգել ի հարկին:

Մինչ այդ սակայն կռիւները կը շարունակուին եւ այլեւս ոչ մահմետական – քրիստոնեայի հարց է, ոչ աջի ու ձախի, հանդիպողը իրար կը զարնէ, առանց ճըշդելու իսկ դիմացինին ինքնութիւնը: Այսպէս Սուրիոյ կողմնակից, պաղեստինեան Սայքայի ուժեր, որոնք կը հսկեն հրադադարի գործադրութեան, զրաւած են Լիբիայէն հասնող զէնքեր բայց իրենց կարգին յարձակման ենթարկուած են պաղեստինեան ուրիշ ուժերու կողմէ օդակայանի ճամբուն վրայ: Ճումպլաթ պատանիներ ընթերցողներ ծանօթացած են մանկական գրականութեան զարգացման, մանկա – պատանեկան երաժշտութեան շաբաթ, որու ընթացքին ելոյթ ունեցած են Հայաստանի պետական նուագախումբը, դպրոցական երգչախումբեր եւ այլ խումբեր: Տեղի ունեցած է նաեւ մանկական ժապաւէններու տօնօրեակ: Այդ առթիւ Հայաստան այցելած են Մ· Միութեան տարբեր Հանրապետութիւն – ներէն դպրոցականներ եւ մանկավարժ – ներ, որոնք պտըտած են տեսարժան վայրերը:

×

ԵՐԱԺԻՇՏ – ՄԵԿՆԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայաստանի երաժիշտներու Միութեան կողքին կազմուած է երաժիշտ – մեկնաբաններու միութիւն մը, որ առաջինն է իր տեսակին մէջ՝ Խորհ· Միութեան մէջ: Միութեան նախագահ ընտրուած է դաշնակահար Հարրի Այվազեան: Միութիւնը ներկայիս իր մէջ կը հաշուէ հարիւրէ աւելի անդամներ, որոնք Խորհ· Միութեան եւ արտասահմանի մէջ պիտի ծանօթացնեն հայ երաժշտութեան նուաճումները: Միութեան նպատակն է նաեւ հրատարակել երաժշտական գործեր, կազմակերպել ստեղծագործական հանդիպումներ, դասախօսութիւններ, համագումարներ եւ գիտական ժողովներ:

×

ԳԱՐՆԱՆԱՑԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ

Դպրոցականներու գարնանային արձակուրդի օրերուն կը կազմակերպուին զանազան ճեռնարկներ: Այդ շաբթին, Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած են մանկական գրքի շաբաթ՝ Ալ· Սպենդիարեան Թատրոնին մէջ, ուր հաւաքուած 1500 երկու ժամուան հանդիպում մը ունեցած է ձախի իր զինակիցներուն հետ, ապա, տեսակցած է ամերիկացի բանագնացին հետ: Պէյրութ է նաեւ Կորս, Ֆրանսայի բանագնացը, որ Ուրբաթ օր գիտի տեսնուէր նախագահ Ֆրէնճիէի հետ:

Հարց մը կը մնայ սակայն: Հակառակ անոր որ մեռասանները ժամու իր պաշտպանը՝ Սուրիան ալ կ'ուզէ որ Ֆըրէնճիէ քաշուի, այս վերջինը կրկին դժուարութիւններ կը հանէ: Սկիզբը համակերպած կը թուէր այլեւս, Բայց Ֆըրանսային եւ Ամերիկացիին ժամանումը «ուժ» տուեր է իրեն եւ յոյսեր ունի եղեր որ ուրիշ լուծումներ կը գտնուին:

Այս խօսակցութիւններու կողքին, մարդիկ, երախաները, կիները կը մեռնին: Ֆրանս – Սուարի այս չաբթուան յօդուածաշարքը լաւագոյնս կը պատկերացնէ ժողովուրդի մը նահատակութիւնը: Միայն ամերիկեան հիւանդանոցին վիճակին նըկարագրութիւնը կը բաւէ ողբերգութեան աստիճանը ցոյց տալու համար: Հինգ – չաբթի օր կրկին 22 մեռեալի մասին կը խօսուէր եւ ասիկա հրադադարի առեն:

Մանդատներու համաձայն, կարգա – դրուելու պարագային իսկ, սերունդ մը պէտք է որպէսզի մարդիկ իրենց հաւասարակշռութիւնը վերագտնեն: Ներկայիս ամբողջ երիտասարդութիւն մը համոզուած է որ մէյն ուժով ճեռք ճդուի ամէն բան...:

Ա Ն Գ Լ Ի Ա

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Մեծն Բրիտանիոյ նոր նախարարապետը կազմեց իր դահլիճը եւ Արտաքին Նախարարութիւնը (իր նախկին պաշտօնը) յանձնեց Քրոսլանտի, 57 տարեկան, որ 1964–65ին Տնտեսական Հարցերու Նախարար էր եւ 67–69ին՝ Արտաքին առեւտուրի, այլ խօսքով մասնաւոր պատրաստութիւն մը չունէր Արտաքին Նախարարութեան համար: Եթէ նոյնիսկ «կըղզիապաչտ» մը չէ, «Եւրոպապաչտ» ալ չէ եւ այդ հարցերուն մէջ, ցարդ երկդիմի դիրք բռնած է:

×

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԵՐԵՔ ՈՒՍԱՆՈՂ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Հինգշաբթի օր, կրկին ծանր բախումներ տեղի ունեցած են Անգարայի համալսարանը եւ ի վերջոյ, երեք ուսանողներ սպաննուած են: 23 տարեկան ուսանող մը, գաւակը ծերակուտական Եւրտալքուէրի, սպաննուած է ձախ եւ աջ ուսանողներու միջեւ եղած հրացանաձգութեան առեն: Երկու ուսանողներ ալ սպաննուած են երբ ոստիկանական ուժեր կրակ բացած են Հաճեթեփէի համալսարանի շուրջը:

Խորհրդարանին մէջ ալ ծեծ–ծեծկուռւք եղած է երեսփոխաններու միջեւ եւ երեսփոխան Թուրհան Ֆէզհիօղլու դուրս նետուած է Ազգ· ժողովէն երբ ընդդիմու – թեան չորս երեսփոխաններ քիթին–բեր – նին բռունցք էջեցուցած են: Կը կարծուի որ վէրքերը թեթեւ են բայց արիւնոտ քիթով փոխադրուած է:

ՖՐԱՆՍԱ

ՅՈՑՅԵՐ ԵՒ ՄԻԶԱԴԷՊԵՐ

Օրը՝ մէկ գործադուլ էր, չաբթուան նշանախօսքը եւ ճիշդ է որ վերջացող չաբթը ընկերային ծանր մթնոլորտի մէջ անցաւ:

Հինգշաբթի օր, նախ կար Ռոն–Փու – լէնքի աշխատաւորներու ցոյցերը, Լիոն, Կրընոպլը եւ Փարիզ: Պատճառը այն վախն է որ կայ պաշտօնէ հանուելու: Փարիզ հազարաւորներ տողանցեցին: Ըստ սենտիքաներու քան հազար պաշտօնէութեան մէկ հինգերորդը կրնայ գործը կորսնցնել:

Բաւական ծանր բնոյթ առած է նաեւ ուսանողական տագնապը: Փարիզի ոստիկանապետութիւնը արգիլած էր ցոյցը, որ խեղդուեցաւ առանց ծանր միջադէպի, կառ տը լ'էսթ եւ չրջակայքը բայց բախումները աւելի ծանր են Քլերմոն–Ֆերան մինչ Մարսէյլի մէջ ուսանող մը որ չարժանկարի սրահէ մը դուրս կ'ելլէր, դանակի եօթը հարուած կ'ուտէր, որով– հետեւ ցուցարարները կը մեղադրէին պինդը որ ալկոզմեան չարժումի մը կը պատկանէր: Վիճակը ծանր է:

Կար նաեւ դեղարուեստի պաշտօնէութեան գործադուլը, որու պատճառաւ բազմաթիւ թատրոններ եւ միւզիք–հոլեր չկրցան ներկայացում տալ Հինգշաբթի օր:

ԻՏԱԼԻԱ

Վարչապետը՝ Մօրօ նեղ կացութեան մատնուած է քանի պէտք է կամ ընդունի համայնավարներու օժանդակութիւնը կամ մերժելու պարագային համակերպի կանխահաս ընտրութիւններու: Համայնավարները « քաղաքական համաձայնու – թիւն » մը կ'առաջարկեն դեմոկրատ – քրիստոնեաներուն, ինչ որ « պատմական անկիւնադարձ » մը կը նկատուի: Ան – շուշտ, յստակ պայմաններ կը դնեն: Պերլինկուէրի կուսակցութիւնը զօրավիգ կը կենայ Մորոյի, պայմանով որ այդ դահլիճը գործէ մինչեւ 1977ի ընտրութիւն – թիւնները, ի գործ դնէ օրէնսդրական ծրագիր մը, որ ընդդիմի վիժումի օրէնքի քուէարկութիւնը խուսափելով հան – րաքուէէ, եւ տրակոնական տնտեսական եւ դրամական միջոցներ ձեռք առնէ:

Քանի մը տողով

ՓԷՕԺԷՕ – ՍԻՒՐՈՑԻՆ «ամուսնացան» ինչպէս նախատեսուած էր 1974ին: Արդարեւ Փէօժէօ գնեց Միշըլէնի բաժնեթուղթերու ամբողջութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ թէ այլեւս 90 առ հարիւրով, Սիթրոյէնը Փէօժոյի հակակշռին տակ է:

ՊԱՐՍԿԱՎՏԱՆ խզեց իր յարաբերու – թիւնները Քուպայի հետ: Հաղիւ երեք ամիս է արդէն որ հաստատուած էին դիւանագիտական այդ կապերը: Թեհրան կ'առարկէ որ Ֆիտէլ Քաստրօ պարսկական ներքին հարցերով կը զբաղի:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵԾ ԴՊՐՈՑՆԵՐ՝

ԵՐԿՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄԸ

— o —

Համալսարանական ուսումները բաժանուած են չրջաններու։

Ա. չրջանը (երկու տարի) կը պատրաստէ համալսարանական ընդհանուր ուսմանները վկայականի մը (Տէօկ) որմէ ետք Բ. չրջանը կ'առաջնորդէ դէպի լիսանս (մէկ տարի) եւ մէթրիզ (երկու տարի) պատրաստութեան։ Ապա, ուսանողները կրնան կատարել Գ. չրջան մը (Տօքթորա, Ակրեկասիոն)։

Ինչ կը վերաբերի համալսարանական ուսումներու Բ. չրջանի իրաւաբանական, դրական, տնտեսական, մարդկային եւ ճշգրիտ գիտութիւններու վերակազմութեան, բարենորոգման օրէնքը, որ պատրաստած էր համալսարաններու նախկին ենթանախարար Ժ. Փ. Սուասոն, ստորագրուեցաւ իր յաջորդին կողմէ՝ Տիկ. Ալիս Սոնիէ–Սէյթէ ու լոյս տեսաւ «Պաշտօնաթերթին», Յունուար 20ի թիւին մէջ։

Այս թուականէն ի վեր հետզհետէ յարուցուած բանավէճերը, հակաճառութիւնները, յաջորդական մեկնաբանութիւնները բազմապատկումը, բարձրագոյն ուսուցման և հետազօտութեան Սզգ. Խորհուրդի ունեցած դժուարին եւ երկար վիճաբանութիւնները, ծրագրի բնագրէն աւելի յառաջացուցին ուսանողներու մէջ որոշ մտահոգութիւններ, մտավախութիւններ։

Բարեկարգումը գործադրութեան պիտի դրուի յառաջիկայ Հոկտեմբերին (վերանայում) եւ 1977ի վերամուտին (մէթրիզ)։

Բարենորոգման ընդհանուր ուղղութիւնները կ'երթան մասնաւորապէս դէպի հեռեւեալ չորս գլխաւոր կէտերը։

Ա. ճիւղերը։

— Լիսանսը (երկրորդ չրջանի առաջին տարին) պիտի պատրաստէ ուղղակի արհեստի մը

Մէթրիզը (երկրորդ չրջանի երկրորդ տարին) պիտի տանի դէպի յատուկ մասնագիտութիւն մը։

— Մէթրիզի տարին մտնելու համար հարկ է ունենալ լիսանս մը, կամ համապօր վկայագիր մը ընդունուած համալսարանին կողմէ. այս վերջինը ճշգելով նախապէս ցանկը։

— Իւրաքանչիւր տարի պէտք է հաշուէ 350էն 550 ուսուցման պահեր։

Նպատակը բաժանումը, ուսուցումներու կազմակերպութիւնը եւ ծրագիրը նախապէս կ'ընտրուին իւրաքանչիւր համալսարանի կողմէ, աղատօրէն։ Սակայն մասնագիտական ուսումնասիրութեանց յանձնախումբեր կը ճշդեն յարդուելիք չափանիշները իւրաքանչիւր ճիւղի համար։ Բացառութիւն մը սակայն, ուսուցչութեան լիսանսներու պատրաստութեան համար որոնք կը տեւեն երկու տարի եւ որոնց բովանդակութիւնը ճշդուած է աղգային գեանի վրայ. այսինքն նոյնը բոլոր համալսարաններուն համար։

Իւրաքանչիւր լիսանս, մէթրիզ ղրուած է «համադրող» վարժապետի մը պատասխանատուութեան տակ։

Բ. Ծանօթութիւններու ստուգում, քննութիւնները.

Տարուան ընթացքին ծանօթութիւններու ստուգումը պիտի ըլլայ չարունակաբար կերպով եւ տարեվերջը աւարտական քննութիւն մը։ Այս կէտը նորութիւն չէ։

Գ. Մուտքը.

Օրէնքը, պայմանները նոյնն են բոլոր ճիւղերուն համար. բայց կրնան տարբերիլ ըստ համալսարաններու։

Համալսարանական ընդհանուր ուսումներու վկայականը նախապայմանը կը կազմէ երկրորդ չրջանը անցնելու համար։ Սակայն, հոս ալ, համազօր ճանչցուած վկայագիրներ, որոնց ցանկը դարձեալ նախապէս ճշգուած, կրնան ընդունուիլ համալսարանի նախագահին արտօնութեամբ եւ յատուկ մանկավարժական յանձնախումբի մը հանած եզրակացութիւնին վրայ ի տես եւ ի քննութիւն ենթակային թղթածրարին։

Դ. Համալսարաններու իրաւասութիւնը

Ենթանախարարութեան մէջոցաւ համալսարանները կրնան տալ վկայագիր բարձրագոյն ուսման եւ հետազօտութեան Սզգ. Խորհուրդի եւ ինչպէս նաեւ մասնագիտական ուսումնասիրութեանց յանձնախումբերու կարծիքը ունենալէ ետք։

Այս վերջինները նշանակուած են ենթանախարարին կողմէ բաղկացած մեծամասնութեամբ համալսարանականներէ եւ մէկ երրորդով համապատասխան անհատական, ընկերային եւ մշակութային մարզերու ներկայացուցիչներէ։

×

Ուսանողներու, ակնարկներու դէմ առած մտահոգութիւնը վերջին կէտին վերաբերեալ է։ Ի՞նչ տուեալներու, ի՞նչ չափանիշներու հիման վրայ համալսարանները պիտի պատրաստեն թղթածրարները եւ ան, կամ չառն վկայագիրը։ Նոյնպէս ենթանախարարութիւնը ինչպէս պիտի նշանակէ «ուսումնասիրութեանց յանձնախումբերը»։

Կամայականութիւնը կրնայ հոս մեծ դեր մը ունենալ, ինչ որ ոչ փափաքելի եւ ոչ ալ ընդունելի է։

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԿԱՓԱՆԵՐ

— o —

Հայ միջնադարեան քնարերգութեան տարածուած տեսակներն են կաֆանները, որոնք իրենց ծագման ու զարգացման առաջին հարիւրամեակներուն՝ 10–16րդ դարերուն, իբրեւ չափածոյ մեկնարանութիւններ, ուղեկցելով մեծ մասամբ թարգմանական արձակ երկերուն, մասնաւորաբար Աղեքսանդրի, պղնձէ քաղաքի եւ Փահլուլ թագաւորի պատմութիւններու առանձին դրուագներուն, նպատակ ունէին վերջիններու այս կամ այն դաղափարը կամ գործող անձերու այլ եւ այլ տրամադրութիւնները եւ արարքները յանգաւոր խօսքով եւ ամփոփ ձեւով դարձեալ վերարտադրել եւ այդ համբով աւելի մատչելի դարձնել յիշեալ երկերը, աւելի զօրացնել անոնց ներգործման ուժը։ Աւելի ուշ կաֆանները կը դառնան անկախ քառեակներ ու պէյթեր, ութեակներ կամ քանի մը տունէ բաղկացած քերթուածներ՝ յաճախ մինչեւ իսկ չատ լայն իրենց երբեմնի կոչումը։ Եթէ ժամանակ մը կաֆաններու նպատակն էր Աղեքսանդրի, պղինձէ քաղաքի պատմութիւններուն ուղեկցող նկարագրումներու կամ անոնց այս կամ այն դրուագի մեկնաբանութիւնը, յետագային կաֆանները կը դառնան անկախ բանաստեղծութիւններ՝ բանաստղերու յարափոփոխ կազմով։ Հետզհետէ կը բազմանան կաֆանները՝ կը խմբագրուին հիները եւ կեանքի կը կոչուին նորերը, որոնց ստեղծման մէջ իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ինչպէս անհատ յօրինողներ եւ մշնադարեան բանաստեղծները, այնպէս ալ անանուն երգիչներն ու գրող–ները։ Հայրենիներու նման կաֆաններու ստեղծման եւս իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն բազմաթիւ սերունդներ։ Գիրքերէն անցնելով կեանքի մէջ եւ տարածուելով բանաւոր ճամբով, կաֆանները աստիճանաբար կ'աղնուանան եւ կ'այլափոխուին, կը յղկուին ու կը բիւրեղանան։ Կը սկսի կաֆաններու եւ միջնադարեան առաջնակարգ բանաստեղծներու առանձին տաղերու սերտ ներթափանցումներու հետաքրքրական չրջան մը։ Կաֆաններու տիրական ազդեցութիւնը (ոճական տարբերը, կերպաւորման հնարքները) յստակօրէն կը նկատուի մեր միջնադարեան քերթողներու գործերուն վրայ։ Ծանօթ են դէպքեր, երբ Ֆրիկի կամ ուրիշի մը առանձին քերթուածները կը մասնատուին եւ, իբրեւ անկախ կաֆաններ, կը կցուին պղինձէ քաղաքի կամ ուրիշ պատմութեան մը, երբեմն ալ յիշեալ պատմութիւններէն գրիչները կ'առանձնացնեն կաֆաններու չարքեր եւ կը ներկայացնեն իբրեւ այս կամ այն տաղերգուի քերթուած։

Ե՞րբ կեանքի կոչուած են մեր մէջ, առաջին կաֆանները, որո՞նք են անոնց ծնունդ տուողները, ի՞նչ համբայ կտրած են կաֆանները, ասոնք հարցեր են՝ հայ բանասիրութեան մէջ բաւական ծեծուած, բայց վերջնական լուծում բնաւ չէ ունեցած։ Ահա այս հարցերու քննութեան նուիրուած է Հ. Սիմոնեանի «Հայ միջնադարեան կաֆաններ» գործը, որ լոյս ընծայած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչութիւնը։

Հ. Սիմոնեան նախ հաւաքած է յիշեալ մարզին մէջ ղրական տուեալները, նկատի առած է Հ. Յակոբոս Տաշեանի եւ Մանուկ Աբեղեանի առաջադրած եւ լուրջ հետազօտող մը համար իրենց թանկագին ուղեցոյց ծառայող տեսութիւնները, ապա, բանասիրական պրպտումներու ընթացքին քաղելով դժուար բայց յուսալի ճամբաներով՝ եթէ ոչ բոլոր պարագաներուն, սակայն եւ այնպէս ընդհանուր առմամբ ապահիչ ու վերջնական կերպով համակողմանի վերլուծման ենթարկած է խնդիրը, ճշգրիտ պատասխաններ գտած հետազօտութեան ընթացքին եւ պարզած է դարաւոր կնճիռը։

« Հայ միջնադարեան կաֆաններ » գործը բաղկացած է ներածութենէ մը եւ եօթը գլուխներէ, որոնց բովանդակութեան վրայ հանգամանօրէն կանգ առնելու կարելիութիւն չունենալով՝ կ'ուզենք անդրադառնալ այն արդիւնքներուն, որոնք մեծապէս արժէքաւոր կը դարձնեն նշուած հետազօտութիւնը, որ կարեւոր տեղ կը գրաւէ հայ հին գրականութեան սեռերու վերաբերեալ եղած հայագիտական աղբատիկ գրականութեան մէջ։

Խնդիրի պատմութեան վերաբերող գրականութեան քննութենէ եւ արժէքաւորումէ ետք հեղինակը կ'անդրադառնայ կաֆայի՝ իբրեւ գրական տեսակ, մեկնաբանութեան, եզրակացնելով որ կաֆան քնարական սեռի փոքրածաւալ տեսակներէն է եւ անոր մուտքը հայ մատենագրութեան մէջ բաւական հին պատմութիւն ունի։ Տակաւին 10–11րդ դարերուն, պղինձէ քաղաքի պատմութեան կազմին մէջ արաբերէնէ թարգմանուելով հայերէնի, կաֆանները չատ չատով լայն տարածում կը գտնեն մեր մէջ՝ կեանքի կոչելով իրենց հայկական նմանակները։ Սիմոնեան կը նկատէ այնուհետեւ, որ հայկական (եւ ո՛չ միայն հայկական) կաֆանները օժտուած են քառեակի կամ ութեակի բովանդակութեամբ եւ ինքնուրոյն յանգաւորումով։ Անոնց եւ հայրենիներու միջեւ զոյութիւն ունի սերտ առընչութիւն։ Ինչպէս այս պարագային այնպէս ալ զրքի միւս դրուագներուն մէջ հեղինակը ամէն անգամ իր եզրակացութիւնները կ'ամբարձնէ ջրվէժի օրինակներով, առանց ճամարտակելու, առանց մատպատրանքները իբրեւ իրողութիւն ներկայացնելու։

Գրքի յաջորդ հատուածին մէջ հեղինակը դծելով Սղեքսանդրի պատմութեան անցած ուղին հայ իրականութեան մէջ, որոշելով անոր տարբեր խմբագրութիւնները, ուսումնասիրութեան կ'ենթարկէ անոնց ներկայացուցած կաֆանները։ Ասոնք ալ իրենց կարգին կը բաժնուին երկու մասերու։ Առաջին մասը կը պարունակէ Աղեքսանդրի պատմութեան հայերէն տարբերակներուն մէջ գտնուող կաֆանները, իսկ երկրորդ մասը՝ Փահլուլ թագաւորի պատմութեան մէջ։ Հեղինակը կը նկատէ, որ Աղեքսանդրի պատմութեան մէջ կաֆանները աւելի ընդարձակ են, քան Փահլուլ թագաւորի պատմութեան մէջ։ Ասոնք ալ իրենց կարգին կը բաժնուին երկու խումբերու։ Առաջին խումբը կը պարունակէ կաֆաններ, որոնք ունին ընդհանուր նիւթ մը, մինչ երկրորդ խումբը կը պարունակէ կաֆաններ, որոնք ունին ինքնուրոյն նիւթ։ Հեղինակը կը նկատէ, որ Փահլուլ թագաւորի պատմութեան մէջ կաֆանները աւելի ընդարձակ են, քան Աղեքսանդրի պատմութեան մէջ։

*Հեղինակը կը նկատէ, որ կաֆանները ունին ընդհանուր նիւթ մը, որ կը կազմէ ամբողջական պատմութիւն մը։ Ասոնք ալ իրենց կարգին կը բաժնուին երկու խումբերու։ Առաջին խումբը կը պարունակէ կաֆաններ, որոնք

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՊԵՏ ՎԵՄ

Նիմրոդ, բեստսելեռ կեռաճէ

Ս. ՊՍՍՍ

Նաստուկ կեցի պէնէ պէրդի վիսող ձէ ձէրդ ձէ ձէրդ պէրդի վիսող ձէ ձէրդ պէրդի վիսող ձէ ձէրդ պէրդի վիսող

Օրիորդները Ժաքլին եւ Աղաւնի Մա – րանկոզեան, Պ. Արման Մարանկոզեան, Պուրսալեան, Եփերեան, Աւագեան, Զօ– բայեան, Մարզարեան ընտանիքները ցա– ւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ տա– զականին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԱՆԿՈԶԵԱՆԻ

(ծնեալ Ազատուհի Պուրսալեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 5ին, 64 տարեկանին։

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ Ապրիլ 9ին, ժամը 9·15ին, Առ– նուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Տէօյ – լա – Պառի գերեզմանատունը ամփոփուե– լու համար ընտանեկան դամբարանը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր· Օր· Ալիս եւ Անահիտ Տէր–Վար– դանեան, Պ· Ոսկիան Գալայճեան եւ զա– ւակը՝ Լիտիա, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Բապուճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Ձուն– կուրտայեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար– ուի իրենց մօր, մեծ–մօր եւ նանիին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿ· ԼՈՒՍԻԿ ՏԷՐ–ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կի– րակի, Ապրիլ 11, Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս– Պետրոս եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Պ· Ագոպեանեան իր կնոջ՝ Արշալոյս Ագոպեանեանի մահուան 10րդ տարելիցին ի յիշատակ 30 Ֆր· կը նուիրէ «Ցառաջ»ի։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սպնիւռ Ագնաւուրեանի մահուան առթիւ, Վերապատուելի Քէշիշեան եւ Պ· Գըզըլեան 100ական Ֆր· կը նուիրեն Լի– բանահայ աղէտեալներուն։

(Ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, յիշատակ տասն կուսա– նաց, ժամերգութիւն 17ին։

Հ. Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· փարիզեան շրջա– նային ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 10, ժամը 20·30ին Մշա– կոյթի Տունը։

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈՒԹԻՒՆԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ ՄԷՋ

14, Սէնթ–Օնորիճ–տէ–Փերթ

Մեկնում Շաբաթ Մայիս 1, ժամը 7ին ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն, Մէթ– րօ Քաաէ։ Վերադարձ կիրակի Մայիս 2, ժամը 23ի առեներըը։

Օթոքառով այցելութիւններ համաչ – խարհային Բ. պատերազմի Նորմանտիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը։

Սովորական ճոխ սեղան երկու օրուան ընթացքին — չամփուրով խորոված, կա– կարած ձուկ, եւայլն։

Արձանագրուիլ կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985–36–53։

Ծախքերու մասնակցութիւն 180 Ֆր·։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՕՐԸ

ՄԱՅԻՍ 9ԻՆ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ — ՏԷՍԻՆԻ ՅԱՆԿ

Այս ցանկին դրամարը (20·000) լրա– տեսած է ընդհ· ցանկին մէջ («Ցառաջ», Մարտ 11, Ա· էջ)։

(Գ· եւ վերջին մաս)

Այրէ Տիկ· Ծաղիկ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ· Աւետիս Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկ· Վարդէս Ճարայեան, Տէր եւ Տիկ· Պօղոս Տէր–Պօղոսեան, այրէ Տիկ· Զա – րուհի Հիւսեան, Տէր եւ Տիկ· Համա – զասպ Մուրատեան, Ռուբէն Պաղտասար– եան, Տէր եւ Տիկ· Վահէ Պառաւեան, Տէր եւ Տիկ· Ռոպէր Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկ· Եղուարդ Գարակէօզեան, Սար– գիս Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ· Մես – րոպ Գալայճեան, Մարսէլ Զիլինկիրեան, Միքայէլեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ· Տիգ– րան Պօղուքլեան, այրէ Տիկ· Մարիամ Մանուկեան, Օրդ· Ազատուհի Մանուկ – եան, Օրդ· Գառլոբիկ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկ· Աբրահամ Շաքարեան, Պր· Էրիք Թանղիլի, Տէր եւ Տիկ· Ցակոբ Միւզմէ– ճեան, Թորգոմ Բելթիկեան, Տէր եւ Տիկ· Մկրտիչ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկ· Ազատ Պալեան, Տէր եւ Տիկ· Ցուհ· Չախատար– եան, Տէր եւ Տիկ· Կարապետեան, այրէ Տիկ· Անիա Մուրատեան (Տիգրանակերտ– ցի), Տէր եւ Տիկ· Եսայի Ալիքեան, այրէ Տիկ· Ազգանոյշ Տէյիրմէնճեան, այրէ Տիկ· Մարի Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ· Մուշեղ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկ· Սե – պուհ Ցակոբ, այրէ Տիկ· Շահնար Պօղ– եան, Տէր եւ Տիկ· Կարապետ Քէշիկեկեան, Պօչնաքեան ընտանիք, այրէ Տիկ· Անժել Շիմշիրեան, Տէր եւ Տիկ· Ժապէֆ Տէմիր– ճեան, Տէր եւ Տիկ· Արամ Տէմիրճեան, Մկրտիչ Գալայճեան, Կարապետ Տէօք – մէճեան, Տէր եւ Տիկ· Տիգրան Խաչէր – եան, Ռուբէն Կէնճեան, Տիկ· Խոժէնի եւ Տիկ· Մայրենի Զօրեան, Լեւոն Աատուր– եան, Վրէժ Գրիգորեան, Տիգրան Պալճ– եան 50ական։ Այրէ Տիկ· Ռեբեկա Մա– նուկեան, այրէ Տիկ· Տիրուհի Գըչար – ճեան, Տէր եւ Տիկ· Ալպէռ Զուլեաեար– եան, Տէր եւ Տիկ· Ցակոբ Տէր–Թորոս – եան, Տէր եւ Տիկ· Մուրատ Մովսէսեան, այրէ Տիկ· Մարիամ Գլունկեան, Տէր եւ Տիկ· Ցակոբ Մելիքեան, Տէր եւ Տիկ· Սարգիս Ադամեան 30ական։ Տէր եւ Տիկ· Եղուարդ Գարաճեան, Ժիրայր Պօչնաք – եան, Տիկ· Մարթա Սերոբեան, Տէր եւ Տիկ· Մարթիրոս Մուրատեան, այրէ Տիկ· Մաքրուհի Գէորգեան, Տէր եւ Տիկ· Ժան Պօղուքլեան, Տէր եւ Տիկ· Համբարձում Հալէպեան, այրէ Տիկ· Լուսաբեր Մօրգ– եան, այրէ Տիկ· Նուբիթա Շերինեան, Տէր եւ Տիկ· Ցարուհի Ալեքսանքեան, Տէր եւ Տիկ· Ցակոբ Գազանճեան, Տէր եւ Տիկ· Բենիամին Ազնաւուրեան, Ժեռար Պուտաքեան, Տէր եւ Տիկ· Վարդան Ե– սայեան 20ական։ Պօղոս Պօտուքեան, Տէր եւ Տիկ· Անտրէ Մարքէ, այրէ Տիկ· Կի– լիզար Շահպազեան, Տէր եւ Տիկ· Ժողֆ Ճէլոյեան, Տէր եւ Տիկ· Ժան Սուսմաճեան 10ական։

BAIL A CEDER

Atelier équipé pour confection, avec appartement 3 pièces, confort, 3 kms de Paris (Noisy-le-Sec).

Tél. de 10 h. à 14 h. : 845-64-08

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ· Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնա– հիւղը կը կազմակերպէ ճաշ մը կիրակի, Յունիս 13, Օթէլ–Սեւանի մէջ (փերթիւ, վօքլիւզ)։ Մանրամասնութիւնները յե– տագային։

CAPPADOCIA PRODUCTIONS

Présente le premier disque arménien de

MARTEN YOURGANS

avec

BERNARD DEDEDJIAN

En vente :
LA CAPPADOCE, 3 Rue Marivaux, 75002 Paris — Tél. : 742-83-65
PALOYAN, 9 Rue de Trévise, 75009 Paris — Tél. : 523-24-97

ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մասնաւոր գիներ

Երկուշաբթի՝ *Կարսի տէօնէր*
Երեքշաբթի իրիկուն՝ *Ձիքապուր – մանքը*
Հինգշաբթի իրիկուն՝ *Էջմիածնի էօփթէ եւ պատուէրի վրայ՝ լահմաճուն ու չի–էօփթէ*
Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու–պէօրէկ*

Եւ ամէն կիրակի առաւու, պատուէրի վրայ՝ խաչ։

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)
du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

Vendredi 23 Avril à 21 h.

NUIT DE LA QUATRA

RECITAL DE CHANT

SONA GHAZARIAN

de l'Opéra de Vienne

Réservation des places : Tél. : 260-74-78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
11
DIMANCHE
11 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

ՀԱՅԿ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.563

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.563

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

— o —

Ծաղկազարդ է այսօր։
Ձիւռասակ Ձիսուսի հանդիսաւոր մուտքին երուսաղէմ։

Նաղարէթին աշխարհն էր եկեր խոնարհ մարդի մը մէջ, ընտանի կենդանիներու կողքին։ Ապրած էր համեստ պայման – ներու տակ, համբերութեամբ եւ անտրտունջ։

Ու երբ հասած էր փառքի պերազոյն ատիճանին, զարմանալ չէր հրաժարած համեստութենէ ու խոնարհութենէ։ Անհաց երկրի մարդը քաղաքը կը մտնէր նստած արհամարհուած հեզ կենդանիի մը վրայ։ Սակայն ժողովուրդը արմաւենիի եւ ձիթենիի ոստերով կ'ողջունէր զինքը ամբողջ ճամբու ընթացքին, ովսաննա՛ երգելով սրտաբուխ։ Հետամուտ չէր փառքի։ Փառքը կը վազէր եռեւէն Անոր, որ իր հրաշքներով եւ քարոզներով խանգաւառութեան ալիքներ կը բարձրացնէր շրջուն հիւանդներու հոգիին մէջ։

Ծաղկազարդը ցնծութեան տօն է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիին համար, որ այդ օրը իր վրայէն կը նետէ ցուրտ ու հացից ապաշխարութեան եւ պահեցողութեան քառասնօրեակին խորանը ծածկող սուգի վարագոյրը։ Առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագէն ետք փակուած վարագոյրը յետ մի քանի օրերէ «Դուռնբացէք»ի տպաւորիչ արարողութեամբ կրկին կը բացուի, երբ ժամարար քահանան խաչ ի ձեռին «Բա՛ց մեզ, Տէ՛ր» կ'աղերսէ եւ ներսէն։ «Դուռն արքայութեան»ը խորհրդանշող խորանը կը փողփողի լոյսերու մէջ՝ ծաղիկներով զարդարուն։

Ծաղկազարդին կը յաջորդէ Աւագ Շաբաթը, ամէն օրուան յատուկ իր արարողութիւններով, — Ձիմար եւ խմաստուն աղջիկներու յիշատակը, Ոտնլուան, Լացի ժիրերը, Աչելութիւնն ու Թաղումը, ի վերջոյ յանգելու համար հրաշափառ Յարութեան։

Աւագ Շաբաթը դերազանցօրէն կը խորհրդանշէ Հայոց պատմութիւնը։ Մաղ – կապարէ, ծիծղուն օրեր։ Յեսոյ գողգոթայ, — խաչելութիւն ու թաղում, որոնց պիտի յաջորդէր յեղյն յարութիւնը։

×

Ծաղկազարդը մեր մէջ կ'արթնցնէ հին յիշատակները, որոնք չեն մոռցուիր, կը վերանորոգուին ամէն տարի, ապրիլեան այս օրերուն։

Վաթսուն տարի առաջ, 1916ին, ճիշդ Ծաղկազարդի կիրակի օրը, սարօրինակ զգաստիպութեամբ մը, բախտը պիտի աննկատ մուտք գործելու Երուսաղէմ, ոչ ովսաննաներով, Ձիսուսի պէս։ Սա – կայն դժոխքէն ազատելով արքայութիւն պիտի մտնէինք։

Կուպայինք Սինայի անապատէն, Պիր-Սէպայէն երեք ժամ հեռու Ալուճի անմարդաբնակ, ամայի չորչանէն, ուր զինուորական վրանի տակ կ'ապրէինք՝ չորս ամիսէ ի վեր, իբրեւ միակ հայ սպան օսմանեան 18րդ բանուորական վաշտին, բաղկացած զուտ հայ զինուորներէ։

1915ի աշնանավերջին աքսորուած էինք Պանորմայէն, Պրուսայի եւ Բիւթանիոյ չորչաններէն։ Ու հանդրուանէ հանդրուան տարուած զինուորական խիստ հսկողու – թեամբ, բերուած էինք «Անապատի հրա – մանատարութեան» չորչանը։ Երկաթուղի կը չինէինք դէպի Սուէզի չրանցքը… Եղիպտոսը դրաւելու համար։ Կ'աշխա – տէինք լուսնակ գիշերներն ալ։ Օրական 10-15 զոհ տալով — մեռեալ կամ հիւանդ — չորս ամիս ետք 1800էն 350ի իջեր էր հայ զինուորներուն թիւը։

Այդ զարհուրելի օրերուն էր, որ ճակատագրի բարեբաստիկ բերումով կը յաջղէինք ճամբայ ելլել դէպի Երուսաղէմ, ուր կը հասնէինք Ծաղկազարդին, հիւր – ընկալուելով Ս. Յակոբեանց վանքը, Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի կողմէ։

Ընդմիշտ կը փրկուէինք անապատի մահասրսուռ միջավայրէն։

Անմոռանալի Ծաղկազարդ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՁՕՐՔ ՄՏԱՒ ԼԻԲԱՆԱՆ

— o —

Ուրբաթ իրիկուն կը հասնէր լուր մը, որ այնքան ալ անակնկալ կարելի չէր նկատել։ Սուրիական զօրքեր, պաղես – տինեան հայդուկներու զգեստաւորումով Լիբանան մտած էին երեք կէտերէ եւ կատաղի կռիւներ սկսած էին։ Ծանօթ էր նաեւ թէ մեծ կորուստներ կային բայց ոչ մէկ թիւ կը տրուէր։ Այս «նորութենէն» զատ, արդէն 50 մեռեալ եւ 110 վիրաւոր կար 48 ժամուան մէջ։

Լիբանանեան եւ պաղեստինեան զբիւրներու համաձայն, սուրիական «մեծ ձագանակ» զօրք մտած է եւ դրաւած Մասնաա քաղաքը, որ Պէյրութի հարաւ – արեւելքը կը գտնուի։ Սուրիացիք քաղաքին մէջ զարձած են կարճ կռիւներէ ետք ձախ լիբանանեան ուժերուն հետ։ Սուրիական ուրիշ ուժեր ալ հիւսիսային Լիբանանէն անցնելով դիրք լռնած են Տրիպոլիի նաւահանգիստին չուրջ։

Ժընեւի մէջ ալ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը յոյս յայտնած է որ կարելի կ'ըլլայ նախագահ մը ընտրել վասնզի առիկա «կրնայ դուռը բանալ քաղաքական կարգադրութեան մը։ Բայց եթէ կռիւները չարունակուին չատ ծանր կ'ըլլայ եւ չեմ կրնար անտեսել երկրին բաժանումը եւ օտար միջամտութիւններ»։

Մեծ յոյս դրուած էր խորհրդարանական նիստին, որ պիտի սկսէր Շաբաթ առաւ, երեսփոխան Մանսուրի ապահրանքը (օրական 1500 Ֆրանքի վարձած է Խորհրդարանին, ինչ որ պիտի ըսել տար Ֆրանսացիին որ երկրին ամէնէն եղերական պայմաններուն մէջ ալ Լիբանանցին «հիւսիսը չի կորսնցներ»)։

×

Պէյրութի մէջ, կողոպուտ եւ թալան չեն զադրած։ Դրամատուներու տնօրէն – ները կանոնաւոր կերպով հսկայ դումարներ կը վճարեն (մինչեւ մէկ միլիոն լիրանանեան ոսկի) զանազան կազմակեր – պութեանց իրենց հաստատութեանց ապահովութեան համար։ Առջի օր սակայն Պանիֆօ տի Ռոման ամբողջ թալանի տրուած էր եւ այս առթիւ ազդ մըն ալ լոյս տեսած է Ապրիլ 9ի Օրիան – Լը Թուռի մէջ, ուր կ'ըսուի թէ կողոպուտի ընթացքին անհետացած են նաեւ գոհարեղէնի եղբայրներու ընկերութեան բաժնեթուղթերու տրցակ մը եւ ազդը կը պնդուչացնէ անոնք որ կրնան փորձուիլ գործառնութիւն ընել անոնց հետ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Ապրիլ 6-8)

ՍԵՒՐԻ ՅԱԽՃԱՊԱԿԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են Սեւրի յախճապակիի արուեստանոցի հին եւ ժամանակակից գործերը։ Ցուցահանդէսը կազմակերպուած է Խորհ. Միութեան Մշակոյթի նախարարութեան, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան, Մշակոյթի նախարարութեան, Սեւրի Ազգային Արուեստանոցի եւ Հայաստանի պետական պատկերասրահի կողմէ։ Սեւրի Արուեստանոցի տնօրէնը՝ Սերժ Կօթիէ, ցուցահանդէսի բացման արարողութեան ընթացքին ըսած է. «Այս ցուցահանդէսը կը նպաստէ Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան կիրառական արուեստի վարպետներու համագործակցութեան ամրապնդման։ Փարիզի արուեստասէր հանրութեան ահմման հիացում պատճառեց «Հայկական Մշակոյթը Ուրարտուէն մինչեւ մեր օրերը» ցուցահանդէսը, որ մեծ յաջողութեամբ ցուցադրուեցաւ Լուվրի մէջ»։ Սեւրի թագաւորական արուեստանոցի կապերը Ռուսաստանի հետ չուրջ 200 տարուան պատմութիւն ունին։ 18րդ դարու վերջերը արուեստանոցի արտադրութեան գնորդներէն էր Եկատերինա Բ. կայսրուհին, որուն համար Պետերբուրգ ղրկուեցան ճոխ սպասներ։ 1807ին Նափոլէոն կայսրը Ալեքսանդր Ա.ին նուիրեց Սեւրի մակնիշը կրող ոսկիմպիական եւ եպիսկոպական սպասներ։ Երեւանի ցուցահանդէսին տեղ գտած են 180է աւելի յախճապակիէ եւ գրչագրական գործեր, որոնք կը ներկայացնեն Ֆրանսայի ժողովուրդին կեանքն ու ապրելակերպը։ Այցելուներու ուշադրութիւնը կը գրաւեն սպասներու, ծաղկամաններու, սկահակ – ներու, ափսէներու, սուրճի գաւաթներու լաւագոյն նմոյշները։ Երեւանի պատկերասրահի տնօրէնը՝ նկարիչ Էդուարդ Իսաբէկեան, ըսած է որ Սեւրի նկարիչներու եւ վարպետներու ստեղծագործութիւն – ները կը համայեն իրենց բարձր մակարդակով, նախշազարդերու չքեղութեամբ, ներկերու եւ ոսկիի գեղաճաշակ համադրութեամբ։ Ցուցահանդէսի բացման ներկայ եղած է Խորհ. Միութեան Ֆրանսական դեսպանատան խորհրդական Ստանիսլաս Ֆիյէօլ։

Քանի մը տողով

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրք համայնքին պետը՝ Ռաուֆ Տէնքթաշ մերժեց նոր բանակցութիւններու մասնակցիլ Կիպրոսի չուրջ, որովհետեւ չուզեր նստիլ եղեր յոյն – կիպրացի նոր բանակցային հետ, որ կը յաջորդէ Քլերիտէսի։ Այս վերջինը հրաժարած էր եւ իր տեղը կը գրաւէ Փափատոփուլոսը որ Ներկայացուցչական ժողովի նախագահն է։ Թուրքին առաջ – կութիւնն այն է որ Փափատոփուլոս «ծայրայեղ է» եղեր եւ էօթայի պատկանած։ Տէնքթաշ կ'ըսէ նաեւ թէ նկատի կ'առնէ յոյն – կիպրական առաջարկները միայն այն ատեն երբ հերքուի թէ Վալտհայմ թելադրած է որ Կիպրոսի մէջ Թուրքերը հողային զիջում պէտք է ընեն (հողային «զիջում» կը նկատուի Թուրքին համար ուրիշին տունը տեղաւորուելէ ետք դուրս ելլել)։ Գալով Վալտհայմի, կը մաղթէ որ Քլերիտէս ետ առնէ իր հրաժարականը…

Քանի մը տողով

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրք համայնքին պետը՝ Ռաուֆ Տէնքթաշ մերժեց նոր բանակցութիւններու մասնակցիլ Կիպրոսի չուրջ, որովհետեւ չուզեր նստիլ եղեր յոյն – կիպրացի նոր բանակցային հետ, որ կը յաջորդէ Քլերիտէսի։ Այս վերջինը հրաժարած էր եւ իր տեղը կը գրաւէ Փափատոփուլոսը որ Ներկայացուցչական ժողովի նախագահն է։ Թուրքին առաջարկութիւնն այն է որ Փափատոփուլոս «ծայրայեղ է» եղեր եւ էօթայի պատկանած։ Տէնքթաշ կ'ըսէ նաեւ թէ նկատի կ'առնէ յոյն – կիպրական առաջարկները միայն այն ատեն երբ հերքուի թէ Վալտհայմ թելադրած է որ Կիպրոսի մէջ Թուրքերը հողային զիջում պէտք է ընեն (հողային «զիջում» կը նկատուի Թուրքին համար ուրիշին տունը տեղաւորուելէ ետք դուրս ելլել)։ Գալով Վալտհայմի, կը մաղթէ որ Քլերիտէս ետ առնէ իր հրաժարականը…

Ա.

ԳԱՐՆԱՆ ՀԻՒՂԸ

Դաշտի գոգը՝ արահետի մը եզերք՝
Հիւղակ մը կայ կանանչներով ողողուած,
Իր առջեւէն կ'անցնի ամէն տըւարած,
Ճնեղուկներուն կը կարկաչէ հոն խմբերգ,
Ու տատրակներն ալ՝ ծիածան ուլերով՝
Փմշոտ գիծ մը կը գըծեն շուրջն եռագէ։
Ու պոռերը, խոշոր շարժուն շուշաններ՝
Կ'երազեն մէջն ատազանին տաղին զով,
Ուր ծորակին մեներգն անվերջ կը վազէ։
Մասրենիներ, վարդենիներ, մորիներ
Հոն, ձեռ ձեռին, դարձպար մըն են գոլորեր։
Ծաղկանոյշներ, ապրիմմեռնի, մանիշակ՝
Բուռ բուռ բերեր որմերուն տակ են ցաներ։
Թաղարներէն մեխակի հոյլ մ'աչուըներ
Կը ժպտերգեն հիւղին հրճուանքն անապակ։
Օ՛հ, գաղջ աւիշն՝ որ չորս կողմէն կը պոռթկայ՝
Ընձիւղներով, շաբիլներով անհամար։
Օ՛հ, արեւոտ խայտա՛ռնքն արբուն աղջըկայ՝
Որ կը զեղու, բորբոք, արբշիռ, ու յիմար,
Կուրծքէն գարնան՝ որ թևերով իր լաղեղ՝
Տարփո՛տ՝ հիւղին կը պլլըւի, ու հեղեղ
Կանանչով մը կուտայ համբոյրն իր դալար։

Բ.

ՀԻՒՂԻՆ ԳԱՐՈՒՆԸ

Բերնիս բլսած էր բաժակը մեղրակաթ
Համբոյրներու՝ նայեցաւը ծով երազին.
Ու չըլըմած դեռ ափունքները ակատ
Շրթունքներու՝ ըմպեցի արբեցայ։
Ու գրկիս մէջ գըտայ առտուն լուսոռոգ.
Առտուն, մանուկ՝ որ գերբ ծաղիկ կը ցնծայ՝
Եւ հոգիին կը բերէ բոյրն իր նորոգ։
Եւ ամէն կողմ երթալ ուզող գերբ մանուկ՝
Առտուն՝ իմ ալ թեւէս բռնեց ու տարաւ
Բլուրէն վեր, դէպի դաշտերը տամուկ։
Եւ անապակ իր աչերուն նայեցայ,
Եւ աշխարհներ տըւաւ հոգւոյս իրր ընծայ
Հորիզոններ՝ ուր լոյսն անհուն կը ցնծայ։
Եւ հոտեւան ձեռքին եղայ ուշադիր՝
Որ շեշտակի Գարնան Հիւղը ցոյց կուտար,
Որուն դըրան առջին կանգուն կը խայտար
Ծաղկապատար Հիւղին Գարունն անպատիր։
Ծաղիկ մըն էր, ան ալ փափուկ ու բուրեան։
Ծաղիկ՝ վարսերն ոսկեճարգէս՝ ու ծաղիկ
Թարթիչներն ու աչերը, նակատը շուշան,
Եւ այտերը կակաչ, բերնակն ասրուշան,
Թուշը շափրակ, այծտերեւի՝ իր ձեռքեր։
Եւ իր հոգին բուրմունքի հեշտ երգն ունէր,
Արթիացող, ջերմին ինչպէս ծաղկանոց։
Ու կը կանչէր գունեղ Գարունն Հիւղին գիս
Իր համբոյրին՝ ինչպէս նայեցաւն եռագիս…։

ՄԻՍԱՔ ՄԵՆԱՐԵՆՑ

Մեր Այցելուները

Մամբազրատուն այցելեցին։—

Վիեննայէն, Տիկին Էլիզապէթ Պաուըր եւ Պ. Սուրէն Վարդեան, որ չահեկան տեղեկութիւններ հաղորդեցին, 1977ին Ատտրիոյ մէջ կատարուելիք հայկական ցուցահանդէսի մը մասին։

Թեհրանէն ծանօթ նկարիչ Յարութիւն Մինասեան։

ՊՈՍԹՈՆէն Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեան։

(ՊԱՏՇ. ՀՈՑՈՂ ՕՐԵՐԸ)

ՆԳՎԵ ՎՅՈԼԻՆԻՍԻ ՆՈՐ ՓՈ

— Վա՛յ քեզի խեղճ ու անտէր, ա՛յ շուն, ասկէ ետքը ի՞նչ պիտի ընես, որ ոչ ոք քեզի կերակրէ, ոչ ոք քեզ կը սիրէ, ոչ ոք քեզ կը շոյէ, ոչ ոք քեզ կը տանի իր տունը, ոչ ոք քեզ կը պահէ իր մահիճին վրայ, ոչ ոք քեզ կը տանի որսի, ոչ ոք քեզ կը տանի ման գալու, ոչ ոք քեզ կը տանի ջուրը լողալու, ոչ ոք քեզ կը տանի ճամբորդութեան, ոչ ոք քեզ կը տանի ամառանոց, ոչ ոք քեզ կը տանի ձմեռնանոց, ոչ ոք քեզ կը տանի ծովեզերք, ոչ ոք քեզ կը տանի լեռները, ոչ ոք քեզ կը տանի ձիարշաւի, ոչ ոք քեզ կը տանի թատրոն, ոչ ոք քեզ կը տանի համերգներու, ոչ ոք քեզ կը տանի պարահանդէսներու, ոչ ոք քեզ կը տանի ընթրիքներու, ոչ ոք քեզ կը տանի ճաշկերոյթներու, ոչ ոք քեզ կը տանի ընդունելութիւններու, ոչ ոք քեզ կը տանի ամուսնական արարողութիւններու, ոչ ոք քեզ կը տանի թաղումներու, ոչ ոք քեզ կը տանի ամէն տեղ, ոչ ոք քեզ կը տանի ոչ մէկ տեղ, ոչ ոք քեզ կը տանի ոչ մէկ տեղ, ոչ ոք քեզ կը տանի ոչ մէկ

ՏԻՐԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

Լիբանանահայ ծաղրանկարիչ Տիրան Ամէմեան ծնած է 1902ին՝ Հալէպ. մէջ – նախորդ կրթութիւնը ստացած է տեղւոյն վերմանական վարժարանին մէջ: Փոքր տարիքէն ի չոյս բերելով արուեստա – գէտի իր խառնուածքը, Ամէմեան կը տարուի թատերական արուեստով եւ երբ դիմանկարչութեամբ: Սակայն երիտա – սարդ Տիրանի հոգիին մէջ կը յաղթէ ծաղրանկարիչը: 1920ին ան կ'աշխատակ – ցի Պոլսոյ «Կամրջ» երկիծաթերթին, 1926ին կը հաստատուի Պէյրութ, իսկ 1936ին արդէն երբեւ արհեստավարժ, քաղաքական երկիծանկարիչ ան կ'աշխա – տակցի Պէյրութի «Լ'Օռիան» թերթին: Նոյն տարին Տիրան Ամէմեան կ'աշխա – տակցի կարգ մը ֆրանսական թերթերու: Վաստակաւոր արուեստագէտին անու – նը կը զրաւէ թէ՛ եւրոպական, թէ՛ արա – բական թերթերու ուշադրութիւնը, որոնց համ սիրով կ'աշխատակցի: Նկարչի ա – նունը օրէ օր կը տարածուի եւ 1968ին Պէյրութի «Լը Սուար» թերթը Տիրան Ամէմեանը կը համարի «Միջին Արեւելքի մէկ երկիծանկարիչը»:

Ծաղրանկարիչի աչքէն չէ վրիպած մա – նուկներու աշխարհը: Անմեղ ու միամիտ ճուտիկի մասին «Աշխարհը փուղ է գա – լիս» հէքեաթի նկարներու շարքը բարո – յախօսական է: Խորամանկ ու չար աղ – ուէսը կը պատժուի, իսկ աշխարհ չտե – սած ճուտիկը կ'իմանայ, որ առանց մայ – րիկի արտօնութեան դրացիին լակը չեն մտներ: Բարիի յաղթանակ չարին դէմ, լաւատեսութիւն եւ ճշմարտութիւն, զոր նկարած է նուրբ ճաշակով եւ մանուկ – ներուն մատչելի նկարչական հնարքնե – րով: Վերջապէս հայրենիքի եւ սփիւռքի հայ մտաւորականներ՝ Ս. Կապուտիկ – եանի, Պ. Սեւակի, Ա. Խաչատրեանի, Ցովհ. Չէքիյեանի, նկարիչներ Փօղ Կի – րակոսեանի, Կոճամանեանի, դրագէտ Վահրամ Մալեանի եւ ուրիշներու դի – մանկարները խտացուած առանձնայատ – կութիւններով ու անհատականութեամբ: Ահա համառօտ կերպով այս է Տիրան Ամէմեանի ստեղծագործութիւններու այն մասը, որուն ծանօթացաւ Հայաստանի ժողովուրդը:

Պայքար յանուն բարիի, յանուն խա – ղաղութեան, յանուն ճշմարտութեան եւ դեղեցիկի յաղթանակի, ահա Տիրան Ա – մէմեանին աշխարհը:

ՌՈՒԲԻՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

«Գարուն», Փետր. 1976

ՀԱՅ ԳԻՐԻ ՄՇԱԿՆԵՐԸ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

Հայ տառերու հեղինակ Մեսրոպ Մաշ – տոց ծնած է 361ին՝ Տարօնի Հացեկաց գիւղը: Փոքր տարիքէն ստացած է յու – նական կրթութիւն եւ դալով Վաղարշա – պատ վարած է թագաւորի պալատի դի – ւանապետի պաշտօնը: Ան այնքան յափըշ – տակուած էր կրօնական գիրքերու ընթեր – ցանութեամբ, որ թողնելով պալատի ծա – ռայութիւնը կը դառնայ հոգեւորական եւ երբեւ քարոզիչ կը մեկնի Կողթան գա – ւառը, ժողովուրդին մէջ տարածելու հա – մար քրիստոնէութիւնը: Այս առաքելու – թեան ընթացքին է որ կը զգայ անհրա – ժեշտութիւնը սեփական գիր ու գրակա – նութիւն ունենալու, որովհետեւ եկեղե – ցիներու մէջ օտար լեզուով Աւետարանի ընթերցումը անհասկնալի էր ժողովուր – դին եւ այդ պատճառով ալ քրիստոնէու – թեան բարոյական սկզբունքները անմատ – չելի էին անոր:

Հայկական սեփական տառեր ունենա – լու միտքը երկար կը տանջէ Մաշտոցը, որ կը դիմէ Սահակ կաթողիկոսին ու ա – նոր կը յայտնէ իր մտածումը տառեր յօ – րինելու մասին: Սահակ կաթողիկոս, իր ուրախութիւնը յայտնելէ ետք, Մաշտոցի հետ կը դիմեն Հայոց Վռամշապուհ թա – գաւորին որ իր կարգին դիտել կուտայ թէ Միջագետքի մէջ Դանիէլ անունով ասորի եպիսկոպոսի մը քով հայերէն լեզ – ուի նշանագրեր կան: Ուստի անմիջապէս ըերել կուտան զանոնք եւ երկու տարուան ուսուցումէն ետք Մաշտոց կը նկատէ որ այդ տառերը պակաս են եւ չեն կրնար արտայայտել հայերէն լեզուի բոլոր հըն – չիւնները: Մեսրոպ Մաշտոց ութնամեան աշ – խատանքէ եւ երկար պրպտումներէ ետք, երջանիկ օր մը ծնունդ կուտայ հայկական 36 տառերուն, որոնք ամուր խարիսխը դարձան հայ ժողովուրդի դարաւոր դո – յութեան:

Հայկական տառերու դիւտէն ետք Վռամշապուհ թագաւոր նիւթական լայն օժանդակութիւն ցոյց կուտայ Մեսրոպին ու Սահակ հայրապետին ամենուրեք բա – նալու դպրոցներ եւ ուսուցանելու ու տա – րածելու համար հայկական տառերը: Այսպէսով հայ գիրի ու գրականութեան հիմնադիրները հասան իրենց նպատակին: Նախ հայ եկեղեցիներուն մէջ պարծածու – թենէ դադրեցան ասորերէնն եւ յունարէն լեզուներով կատարուող ժամերգութիւն – ները եւ փոխարինուեցան հայ լեզուով, որ հայ ժողովուրդի սրտին այնքան մօտ էր: Երկրորդ՝ հայկական դպրոցներով ծածկուեցաւ ամբողջ Հայաստանը եւ ծը – նաւ գրական մեծ չարժում մը թէ՛ թարգ – մանական եւ թէ ինքնուրոյն ստեղծա – գործութեան ուղղութեամբ:

Մեսրոպ Մաշտոց հնարեց նաեւ վրաց եւ Աղուաններու գիրերը: Բացի գրական գործերէ, Մեսրոպ Մաշտոց գրած է նաեւ ժողովուրդին ուղղուած թուղթեր, քանի մը աղօթքներ ու չարականներ: Իրեն կը վերագրուի նաեւ հայ եկեղեցւոյ ծիսարանին խմբագրութիւնը որ իր անու – նով կը կոչուի «Մաշտոց»:

Մաշտոցի յօրինած չարականներէն մեզի հասած են մօտ երկու հարիւր հատ, ո – րոնց կարեւոր մէկ մասի երաժշտութիւնը յետագային փոփոխութեան ենթարկուած է, սակայն ինչ որ անփոփոխ մնացած է ցոյց կուտայ թէ որքան բարձր երաժշտ – ական արուեստով ստեղծուած են անոնք Մեսրոպ Մաշտոցի կողմէ: Իրեն կը վե – րագրուին « Ապաշխարութեան կարգ »ի բազմաթիւ չարականները եւ երգերը:

Մաշտոցի կենսագիրը՝ Կորիւն, կը յայտնէ որ Մեսրոպ ունի նաեւ «Ճաճա – խապատում ճառք» վերնագրով գործ մը: Բանասէրներ տարակարծիք են այս գոր – ծին համար: Ոմանք զայն կը վերագրեն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչին, մինչ ուրիշ – ներ կ'ըսեն՝ նկատի ունենալով «ճառ»երու մէջ չօչափուած դաւանաբանական հար – ցերը, զանոնք վերագրած են Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչին, գործին հեղինակութիւն ընծայելու նպատակով: « Ճաճախապա – տում ճառք »ը կ'ընդգրկէ Մաշտոցի տա – րիներու ընթացքին տուած քարոզները ժողովուրդին եւ վանականներուն, անոր տուած խրատները՝ քրիստոնէական առա – քինութիւններու մասին, սահմանուած կանոնները՝ հոգեւորականներու կենցա – ղավարութեան մասին:

Մաշտոց, Սահակ կաթողիկոսի վախ – ճանումէն ետք վեց ամիս կը բարձրանայ հայրապետական աթոռ եւ կը վախճանի 410 փետրուարին՝ Վաղարշապատի մէջ: Իր աճիւնը կը փոխադրուի Օշական գիւղը եւ կը թաղուի հոն, ուր երեք տարի ետք կը կառուցուի հոյակապ եկեղեցի մը Մաշտոցի գերեզմանին վրայ:

Մեսրոպ Մաշտոց դարձաւ հայ ժողո – վուրդի մտքի լուսաւորիչը:

(3)

ապրիլ յայտնած է, անոր որոշ մաս – րուն վրայ թէեւ կարելի է դանել օտար ազդեցութիւններ, սակայն անոնք ար – դիացուած են եւ բնաւ չեն խանգարեր ընդհանուր ներդաշնակութեան»: Ակա – դեմական Ցովսէփ Օրբելի կազմած է վանքին յատակագիծը եւ մանրամասն նկարագրած անոր բոլոր քանդակապատ – կերները, արտագրելով նաեւ քառասունէ աւելի արձանագրութիւններ: Վերջին տա – րիներուն, եւրոպացի եւ ամերիկացի զբօ – սաշրջիկներուն հիացումի առարկան դար – ձած է այս փառաւոր կոթողը:

Մանուէլի ճարտարապետական ար – ուեստի ուրիշ մէկ արժէքաւոր կոթողն է Ոստան քաղաքի մէջ կառուցած պա – լատը, որուն մասին Ստ. Մնացականեան կ'ըսէ. «Զքնաղատեսիլ պալատի պեղեց – նութեան առանձին վայր կուտան ընդար – ձակ նկարազարդ եւ լուսաւոր դահլիճ – ները, բազմաթիւ սենեակներ, ուրկէ հիանալի տեսարաններ կը բացուին դէպի հեռաւոր հորիզոնները եւ լիճի ծփացող ջուրերը»:

Ճարտարապետ – քանդակագործ Մա – նուէլի ստեղծագործութիւնները, իրենց բարձր արուեստով, բովանդակութեան խորութեամբ, ձեւի կատարելութեամբ եւ ոճային առանձնայատկութիւններով մինչդարի հայկական ճարտարապետա – կան մշակոյթի աքանչելի կոթողներ են եւ կը վկայեն որ ճարտարապետութիւնը եղած է Մանուէլի էութիւնը եւ ան ամէն կերպ աշխատած է պահել հայկական մը – շակոյթի հարազատութիւնը: Ցուշարձան – ներ են անոնք, որոնք արուեստագէտի մուրճի հարուածներուն տակ դարձած են հայկ. արուեստի գլուխ – գործոցներ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրայիճ, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

— Պատմէ աղջիկս, պատմէ, մի քաշ – ուիր, ես ալ քու եղբայրդ կը սեպուիմ:

— Դուրս ելայ տունէն... մութ դիշեր էր... մարդ մը մօտեցաւ ինծի, մեծա – հարուստ մը, բաներ մը մռնչաց... հա – ւանեցայ... եւ երբ ժամէ մը տուն վե – րադարձայ, դինին գնած... բայց պա – տիւս վրայ տուած էի...: Ո՛հ, տէր իմ, ներեցէք ինծի, ներեցէք որ պղծութեան ու անմաքրութեան դրամով կերակրեցի ձեր մայրը:

Ռոլան երկու քայլ առնելով ծունկի ե – կաւ մեղաւոր կնոջ առջեւ եւ անոր երկու ձեռքերը առնելով, կրօնական երկիւղա – ծութեամբ համբուրեց:

— Ո՛հ, տէր իմ, ի՞նչ կ'ընէք, դուշեց ճուանա: Զեզի պէս բարձր մէկը ինծի պէս մեղաւորի մը ոտքը իյնա՞յ:

— Թեղ կը փառաբանեմ, կ'օրհնեմ, դո – չեց Ռոլան: Ո՛հ ճուանա, ի՞նչ իմ քոյրս, այս օրուընէ սկսեալ դուն սուրբ ես ինծի համար, սուրբ ու նուիրական, եւ ես կը պաշտեմ քու վսեմ սերդ:

— Խօ՛ֆ պիտի խեղդուիմ, կոկորդս լե – ցաւ, աչքերս կ'այրին կոր, գառաց Սքա – լապրինօ պատուհանը բանալով:

Այդ քարսիրտ աւազակը անգամ փղձ – կած էր, յուզուած:

— Շարունակէ աղջիկս, շարունակէ թոթովեց Ռոլան արտասուալից աչքերով ոտքի ելլելով:

— Քանի մը բառով պիտի վերջացնեմ տխուր պատմութիւնս, շարունակեց ճու – անա ամօթխածութեամբ ու երկչոտու – թեամբ: Ձեր մայրը օրէ օր ուժէ իյնալով տկարացաւ: Իր տառապանքը մեղմացնե – լու համար ձեռքէս եկածը ըրի: Այլեւս դրամ գտնելուն միջոցը սորված էի... երբ դրամս պակսէր, մութը կոխելուն դուրս կ'ելլէի, ժամ մը կը բացակայէի եւ քանի մը շաբաթ եւս մեզի բաւելու չափ դրամ չհասած տուն կը վերադառ – նայի... Գիշեր մը, կարծեմ 1510ին էր, ձեր ձերբակալութենէն տարի մը ետքը, մայրերնիդ թեւերուս մէջ հոգին աւան – դեց: Խեղճ կին, վերջին բառը «Ռոլանս» եղաւ, թաղել տուի զինքը եւ յաջորդ օրը երբ առանձին մնացի, սեւ սուգը մտած սկսայ ողբալ մօրս մահը...:

Ռոլան լռեց...: Ճուանա իր տեղը կ'ար – տասուէր:

Ինչե՛ր անցան, ի՛նչ ահաւոր մտա – ծումներ իրարու յաջորդեցին փախստա – կան երիտասարդին միտքին մէջ: Որպէս – զի՛ մրրիկ մը չղթայազերծ եղած էր իր հոգիին խորը որ դէմքը այդպէս առեղ – ծուածային անչարժութիւն մը կը պահէր...:

Շրթունքները չարժեց ան, բաներ մը վսփսաց, բաներ մը մռլատց...:

Որո՞ւ հետ կը խօսէր: Ի՞նչ կ'ըսէր: Ա – տիկա միայն ինքը դիտէր:

Դուրսէն ահազնադղրդռ մռնչիւն մը լսուած ըլլալով, Ռոլան իր խորհրդա – ծութենէն սթափեցաւ եւ մանկամարդ կնոջ ուղղելով, անոյշ ձայնով մը ըսաւ.

ՄԻՇԵԼ ԶԷՎԱԿՕ

(Շար.)

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի·— *Ցիշատակ Ընթրեաց· Պատարագ եւ հաղորդութիւն փոքրերու եւ դպրոցականներու 8–11, Ոտնլուայ արարողութիւն 16·30, Խաւարում 19·45:*

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Աւագ Երեքշաբթի·— Ցիշատակ Տանն կուսանաց, ժամերգութիւն ժամը 16·30ին

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ Ընթրեաց Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, Ընթրեաց Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին: Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին, Խաւարում՝ 1930:

Աւագ Ուրբաթ, ժամը 19·30ին Ցիշատակ Զարչարանաց եւ Խաչելութեան, Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Աւագ Հինգշաբթի·— Ս· Պատարագ ժամը՝ 10, Ոտնլուայ 15, Խաւարում 19·30

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Աւագ Երեքշաբթի, ժամերգութիւն 9ին, Ցիշատակ Տասը Կուսանաց ժամը 18ին:

Աւագ Հինգշաբթի·— ժամերգութիւն 8ին, Հաղորդութեան պատարագ 12ին, Ոտնլուայ 18ին, Խաւարում 20·30ին:

Ս· ԺԵՐՈՄ·— Ս· ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Հինգշաբթի·— Ցիշատակ Ընթրեաց, մանուկներու հաղորդութիւն 9ին, ճաշի պատարագ 10, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20·30ին:

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, յիշատակ տասն կուսանաց, ժամերգութիւն 17ին:

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ Ընթրեաց 8·30, պատարագ 10·30ին, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 19:

ՊՈՒԿՎ· ՕՏՏՕ·— Ս· ՅԱԿՈԲ

Երեքշաբթի·— Ցիշատակ 10 Կուսանաց, ժամերգութիւն 8·30, պատարագ 10, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս· ԽԱՉ – Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Աւագ Ուրբաթ·— ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս· Խաչի:

Աւագ Շաբաթ·— ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ ճայնաւոր պատարագ:

Զատիկ·— ժամը 11ին հանդիսաւոր Ս· Պատարագ:

Ապրիլ 19 Երկուշաբթի·— Օր Մեռելոց· ժամը 11ին ճայնաւոր Ս· Պատարագ եւ պաշտօն հոգեհանգստեան:

Կիրակի 25 Ապրիլ·— Նոր Կիրակի, ճայնաւոր պատարագ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն Նոթր – Տամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին· Խօսք կ'առնէ Գերպ· Փէզրիլ՝ օգնական Եպիսկոպոս Փարիզի:

PASSEZ VOTRE

Week-end de Pâques

Samedi 17 — Dimanche 18 — Lundi 19 Avril
AUX DEUX ALPES
avec les jeunes de l'U.G.B.A.
Vous pourrez skier à 3.300 mètres d'altitude ou vous détendre au soleil dans cette station renommée.
Voyage en car couchettes
Départ Vendredi soir 16 Avril
Prix pension complète et voyage : 290 Francs
Pour tous renseignements et inscription s'adresser à
l'U.G.A.B.
Tél. 924-86-71 et 227-12-26

Ս· ԱՆԹՈՒԱՆ Ս· ԹԱԴԷՈՍ

Հինգշաբթի, Ցիշատակ Ընթրեաց, Հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 9ին ճաշի ժամերգութիւն 11, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Հինգշաբթի·— Ընթրեաց պատարագ 11, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 20·30ին:

Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Հինգշաբթի·— Ոտնլուայ ժամը 16·30, Խաւարում 20:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Երեք Ցարանաւանութեանց Պետերուն

Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային Կազմակերպութիւններու

Շաբաթ, Ապրիլ 24 երեկոյեան ժամը 20·30ին՝ Սալ Փլէյէլ – Մեթրօ Թերն կամ Էթուալ, 252 Փօպուր Սէնթ Հոնորէ:

Հոգեհանգստեան Ս· Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Բոցի արձարծում եւ այց Անծանօթ Զինուորի հիւրիմին՝ ժամը 18ին:

Կիրակի, Ապրիլ 25 Հոգեհանգստեան Ս· Պատարագ պիտի մատուցուի նաեւ Փարիզի Նոթր Տամ Մայր Տաճարին մէջ:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ:

ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ ՎԵՆԵՏԻԿ

(Ցուլիս 4Է 11)

Մխիթար Աբբահօր Ծննդեան 300ամեակին առթիւ, Մարսէյլի Ռիւ ու'Օպանեի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութիւնը կը կազմակերպէ Սարգիս Վ· Դաւիթեանի առաջնորդութեամբ, ճամբորդութիւն մը Մարսէյլէն դէպի Սուրբ Ղազար, Վենետիկ, Փատուա, Պերկամօ, Միլանօ, Ճենովա, Մարսէյլ:

Փոխադրութեան միջոց՝ չոգեկառք, օթոքառ, վափորեթթօ:

Պանդոկի եւ փոխադրութեան ամբողջական գին՝ 1080 ֆր·:

Արձանագրութիւնները մինչեւ Ապրիլի վերջաւորութեան: Մանրամասնութիւն – ներու համար հեռաձայնել՝ 54–02–98

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Պանէիօ – Քաչանի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը, այս Զորեքշաբթի, Ապրիլ 14, ժամը 20·30ին Տիկ· Գաբրօղլանեանի ընակարանը, 22 ռիւ Լավուազիէ, Քաշան:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առիթով Հայ Կարմիր Խաչի Ծովեզերեայ օղափոխութեան կայանը արդիականացնելու նպատակին կը նուիրեն·— Տէր եւ Տիկին Պ· Ձէզվէճեան 500 ֆր·, Տիկին Թ· Պարպըրեթ 400, ամն (Տրակինեան) 150, Տէր եւ Տիկին Տօքթ· Պիւյիւքեան, Տէր եւ Տիկին Տէր–Պօղոսեան, Պր· Նշանեան (Վիչի), Տէր եւ Տիկ· Տ· Տէր–Պօղոսեան (Մարսէյլ), Քէր – ճեան – Եղիսեան ընտանիք (Օլնէ), Պր· Է· Շահվէքիլեան (Լա Վարէն), Տէր եւ Տիկ· Լ· Մատթէոսեան, Տիկ· Ս· Մալաքեան, Պր· Գինոսեան (Պիվէր), ամն (Տրակինեան), Տէր եւ Տիկ· Լ· Մարտիրոսեան (Քորպէյ), Պր· Վարդանեան (Պօրտօ), Տիկ· Ս· Գաբրիէլեան (Նիս), Տիկ· Սարգիսեան (Վալանս), Պր· Սա – մուէլեան (Մարսէյլ) 100ական:

(Շար·)

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ ՄԱՆՇԻ ԱՔԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

14, Սէնթ–Օնորիճ–տէ–Փէրթ

Մեկնում Շաբաթ Մայիս 1, ժամը 7ին ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն, Մէթրօ Քաւէ: Վերադարձ Կիրակի Մայիս 2, ժամը 23ի առեներեր:

Օթոքառով այցելութիւններ համաչխարհային Բ· պատերազմի Նորմանտիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը:

Սովորական ճոխ սեղան երկու օրուան ընթացքին — չամփուրով խորոված, կաղամբ ճուկ, եւայլն:

Արձանագրուիլ կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985–36–53:

Ծախքերու մասնակցութիւն 180 ֆր·:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՕՐԸ

ՄԱՑԻՍ 9ԻՆ

BAIL A CEDER

Atelier équipé pour confection, avec appartement 3 pièces, confort, 3 kms de Paris (Noisy-le-Sec).
Tél. de 10 h. à 14 h. : 845-64-08

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նայիրի Երգչախումբի Համերգը ղեկավարութեամբ Գէորգ Չանպէկեանի, Մայիս 23ին, Կիրակի, ժամը 16·30ին Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի սրբահը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

ԺԱՄ ՇԵԼԵԼԷԿԵԱՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՁԵԶԻ ԻՐ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գին, մարդ գլուխ Մարսէյլէն·—

2.950 ՖՐ.

Մեկնում Մայիս 7 — վերադարձ Մայիս 20

ԱՅՍ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՆ·—

— Օդաճանապարհի ճամբորդութիւնը՝ Մարսէյլ — Երեւան - Մարսէյլ
— Օդակայանէն պանդոկ երթ-ուդարձերը
— Բնակութիւն երկու հոգիանոց սենեակներ, Ա· կարգի պանդոկ
— Ամբողջական փանսիոն
— Այցելութիւններ Երեւան, Էջմիածին
— Պտոյտներ Սարդարապատ — Գառնի — Գեղարդ — Սեւանայ լիճ

ԿԱՐԵՒՈՐ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՄԻՍՈՒԿԷՍ ԱՌԱՋ

Renseignements et résérvations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN

87 La Canebière

13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

INVITATION

aa aa

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

Vendredi 23 Avril à 21 h.

NUIT DE LA QUATRA

RECITAL DE CHANT
SONA GHAZARIAN
de l'Opéra de Vienne

Réservation des places : Tél. : 260-74-78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16
PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
13
MARDI
13 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅՐԱՆԴԱՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.564

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — No 13.564

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԷՄԱԼ ՓԱՇԱ ՀԱՑԱՍԷՐ ԷՐ

— o —

Ա.

ԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՒՍԱԿԱԼ

Մարտ 13ի մեր խմբագրականին մէջ, որ կը կրէր Հայերն ու Թուրքերը խորագիրը, ակնարկելով Թուրք հրապարակագիր Գուրհան Ֆէյզքի Մեկլիյէթի Մարտ 2ի թիւին մէջ սուտն ու իրաւը իրար խառնելով հրատարակած մէկ գրութեան, պիտի ուզէր էինք, որ՝ Ա.) Ձէմալ փաշա չէ հիւանդորդ, այլ չորրորդ բանակի հրամանատարն էր ամբողջ երեք տարի: Բ) Չորրորդ բանակին ենթակայ էին Սուրիան եւ Պաղեստինը, ուր հարիւր հազարաւոր Հայեր ջարդուեցան կամ մեռան յետին թշուառութեան մէջ: Գ) Շիտիք կայ չատերու մտքին մէջ Ձէմալ փաշայի «Հայասիրութեան» մասին:

Ընթերցող մը, որ մոռցեր է իր անունն ու հասցէն տալու, Մարտ 30 Թուակիր նամակով մը կը յայտնէ թէ իր ընտանիքը Ձէմալ փաշայի չնորհիւ Քաթմայէն Հայկի ճամբով Դամասկոս փոխադրուեր է իրեն « արհեստաւոր » եւ փրկուեր է: Ուրիշ կարաւաններ ալ Երուսաղէմ փոխադրուելով ազատեր են:

Յամախ ուրիշ Հայերէ ալ լսեր ենք, որ Ձէմալ փաշա «Հայասէր» էր եւ Դաշնակցութիւնը սկսալ գործեց 1922ին զայն պանծացնելով Թիֆլիսի մէջ, Զեկայի քթին տակ: Անոնք ալ նման փաստեր առաջ կը քշեն, իրենց ըսածը հաստատելու համար:

Ցիշեալ խմբագրականին մէջ մենք ալ ըսած էինք, որ կարգ մը հայ ընտանիքներ իր կարգադրութեամբ փոխադրուած էին Երուսաղէմի վանքը, ուր ապրեցան անոնք մինչեւ Զինադադար:

Մտէն ճանչցած ենք Ձէմալ փաշան եւ հետեւած անոր կեանքին: Կիլիկիոյ 1909ի համատարած ջարդերէն ետք Իթթիհատի կառավարութիւնը Ատանայի կուսակալ կարգած էր զինքը, իբրեւ «Հայոց բարեկամ», Ձէվատ պէյի տեղ, որ մեղսակից էր եղած ջարդերուն:

Ձէմալ պէյ (փաշա չէր եղած դեռ) Ատանայի կուսակալի իր պաշտօնին մէջ «հերոսացաւ», քանդել տալով Հասան - պէյլիի Հայոց եկեղեցին, որ նոր կառուցուեր էր՝ ջարդին առեն Թուրք խուժանին կողմէ քանդուածին տեղ: Հասան-պէյլի Օսմանիյէի եւ Իսլահիյէի կէս նաֆան Ամանոսի լեռներուն մէջ բարձրացած Հայկական գիւղերուն մէկ վրայ հաստատուած հայկական գիւղաքաղաք մըն էր, որ ըստ 1908ի պաշտօնական մարդահամարին, ունէր 1848 հայ բնակիչ: 500 տուներ այրած էին ապրիլեան ջարդերուն առեն, (Ց. Թերզեան, Կիլիկիոյ ազէտը, Պոլիս, 1912, էջ 202–204):

Ատանայի իր կուսակալութեան օրեր - ուն ուրիշ սխրագործութիւններ ալ ունեցաւ Ձէմալ պէյ, որոնց արձագանգ եղաւ ժամանակին պոլսահայ մամուլը:

Ձէմալ փաշա իր Յիշատակներուն մէջ (Նիւ Եորք, 1922) կը պատմէ թէ օսմանեան կայսրութեան ընդհանուր քաղաքականութեան իր մասնակցութիւնը կը սկսի 1913 Յունուար 10/23ի պետական հարուածէն, երբ Իթթիհատականներու իշխանութիւնը կը վերջնանայ: Ձէմալ պէյ, որ Իթթիհատականներու իշխանութեան ներկայացուցիչն էր Սմիւռնիոյ մէջ, կը հրաժարի իր պաշտօնէն եւ կը մեկնի Եւրոպա: Ան կը գրէ.

«Ես Սմիւռնիոյ մէջ ունէի ազատական գաղափարներ եւ ընդդիմադիր էի Իթթիհատի կեդրոնական կոմիտէին: Ես կը հաւատայի, որ Իթթիհատ ունակ չէ երկիրը ազատելու ներքին եւ արտաքին վտանգներէն

ՄԵՐ ՀՈՂԸԵՐԸ 1976...

Ա Ն Գ Ա Ր Ա

Ս Ե Բ Ա Ս Տ Ի Ա

Է Ր Զ Ր Ո Ւ Մ

Կիլիկեան համառօտ ճանապարհորդութենէս ետք (տե՛ս «Ծառաչ» 1975 Դեկտեմբեր 7–14) կ՚անցնիմ Անգարա, որպէս մեկնակէտ նոր եւ երկար ուխտագնացութեան մը, որ պիտի առաջնորդէ զիս պատմական Հայաստանի ուղիներով, ուր տակաւին 61 տարիներ առաջ կ՚ապրէր իմ ժողովուրդս, խմբուած քաղաքներու եւ հազարաւոր գիւղերու մէջ, դարերու խորերէն եկած եւ բիւրաւոր ուխտական մոմերու աղերսէն սեւցած քարաշէն տաճարներու երկնասլաց գմբէթներու հովանիին ներքեւ, պիտի ջանամ անոնց փլատակ քարերը քով քովէ բերել երկիւղած եւ զղջոյնէն ձեռքերով եւ անցեալի պատմութիւնը հիւսել, որպէսզի սիփւռքի ամէն Հայ կտուրի տակ չմարի երբեք անոնց յիշատակը եւ վառ մնայ արդար պահանջը ամէն հայ հոգիի մէջ, վերադառնալու կրկին, եւ հո՛ն վերստեղծելու ցիրուցան եւ բեկբեկուած սիփւռքի Հայու մեր կեանքը որ այլապէս ուշ կամ կանուխ դատապարտուած է մահուան:

ԱՆԳԱՐԱ

Թրքական Հանրապետութեան մայրաքաղաքն ըլլալէ առաջ (1923), աննշան գիւղաքաղաք մըն էր, ինչպէս Երեւան՝ 1918էն առաջ, եւ դրեթէ Հայաստանի մայրաքաղաքին զուգահեռ աճած եւ արդիականացած է ան այսօր, մօտաւորապէս 1·200·000 բնակչութեամբ:

Փոքր Ասիոյ բոլոր քաղաքներու նման՝ Անգարա չատ հին ծագում ունի:

Երկաքաղաքին մէջ գտնուած են հիթիթական հետքեր: Քրիստոսէ ութ դար առաջ, Փրիւգացիները (որ պիտանական – ներու համաձայն հայկական արիւն ունին) բլուրներու տոորտոը քաղաք մը կառուցին, որ յաջորդաբար Պարսիկներու, Մեծն Աղեքսանդրի (334) եւ Գաղատացիներու (278) ձեռքն անցաւ. վերջիններս բլուրի մը վրայ առաջին բերդաքաղաքին հիմերը դրին: Քրիստոսէ 25 տարի առաջ Հռոմէացիները տիրելով՝ Անգարա դարձաւ Գաղատիոյ հարուստ դաւառին կեդրոնը ուր այցի եկաւ նաեւ Ս. Պօղոս առաքեալ (ինչպէս կը վկայէ իր «Թուղթ առ Գաղատացիս»:

Հակառակ ասանեան եւ արաբական ասպատակութիւններուն, Անգարա բարգաւաճ չրջան մը ունեցաւ բիւզանդական չրջանին: 1071ին Մանազկերտի յաղթանակով քաղաքը Թուրքերու ձեռքն ինկաւ առաջին անգամ. երեսուն տարի վերջ Ռէմոն տը Թուլուզ առնելով Թուրքերու ձեռքէն՝ վերադարձուց Բիւզանդացիներուն:

1127ին Սելճուքները վերագրաւեցին զայն, բայց ստիպուեցան Մոնկոլներուն զիջիլ 13րդ դարուն. 1360ին քաղաքը անցաւ Օսմանցիներու ձեռքը: 1402ին Անգարայի դաշտագետնին վրայ տեղի ունեցաւ պատմութեան մեծագոյն պատերազմներէն մին՝ Պայազիտի եւ Լենկթիմուրի միջեւ, որուն մասնակցեցան մէկ միլիոն զինուոր. հակառակ Մոնկոլներու յաղթանակին, Անգարա վերջնապէս Օսմանեան կայսրութեան կցուեցաւ 1414ին եւ մինչեւ Քեմալի ժամանումը (Հոկտ. 1923) հինգ դարու տեւողութեամբ, այսօրուան Թուրքիոյ մայրաքաղաքը մնաց աննշան ու մոռցուած գիւղաքաղաք մը:

ՀԱՅԵՐԸ ԱՆԳԱՐԱՑԻ ՄԷՋ

Ցայտնի չէ թէ Հայերը ե՛րբ սկսած են գաղթել դէպի Անգարա (Էնկիւրի), բայց ըստ աւանդութեան, կը կարծուի թէ անոնցմէ մաս մը եկած ըլլայ Պարսկահայաստանէն, 16րդ դարու առաջին քառորդին:

Մինչեւ Մեծ Եղեռն, Անգարայի 35·000 բնակչութեան՝ 13·150ը Հայերէ բաղկացած էր, որոնցմէ 10·000 Հայ կաթողիկէ, 3·000 Հայ առաքելական եւ 150 Հայ բողոքական:

Հայ կաթողիկէները 1850էն սկսեալ ունեցած են եպիսկոպոս առաջնորդներ, որոնց մէջ հռչակաւոր հանդիսացած է Գերպ. Անտոն Շիւմանեան (1850–1862) որուն բացի կղերանոցին մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը դասաւանդուէր Հայոց լեզուն: Պէտք է յիշեցնել որ քաղաքին բոլոր Հայերը Թրքախօս էին: Կ՚ըսուի թէ Թուրք փաշա մը ակնածելով Հայոց կողմէն սարքուելիք դաւադրութենէ, նկատի առած անոնց բարեկեցիկ վիճակը եւ տնտեսական ուժը, խստօրէն արգիլեր ուած է Հայ լեզուի գործածութիւնը, նոյնպէս անոնց լեզուները կտրելու

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹՈՐՀՈՒՐԴԸ

Հայաստանի մէջ գիտական եւ ուսումնական հաստատութիւններու ստեղծումը եւ յատկապէս Գիտութիւններու Ակադեմիայի հիմնադրումը 1943ին, ոչ միայն անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծեցին բնագիտութեան զարգացման համար, այլեւ հրամայական պահանջ դրին՝ լուրջ հետազօտել եւ վերլուծել անցեալի գիտական ժառանգութիւնը: Հայաստանի մէջ բնական գիտութիւններու զարգացման պատմութեամբ զբաղած են Յ. Օրբելի, Ա. Տէր-Ղեւոնդեան, Ա. Ալիխանեան, Ա. Տէր-Գէորգեան, Լ. Ծովհաննիսեան, Ա. Տէր-Գէորգեան, Լ. Սեմիոնով, Տ. Ղազանչեան եւ ուրիշներ:

Սակայն գիտնականներու անհատական նախաձեռնութիւնը խթանելու եւ բնագիտութեան պատմութեան մարզի աշխատանքներու թափ տալու եւ կազմակերպուած ու ծրագրուած բնոյթ տալու համար անհրաժեշտ էր ունենալ պաշտօնական հիմնարկութիւն մը: Եւ ահա 1958ին, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահութեան առընթեր ստեղծուեցաւ Բնագիտութեան եւ Արուեստի պատմութեան յանձնախումբ մը, որ երկու տարի յետոյ վերակազմուեցաւ իրրեւ Բնագիտութեան եւ Արուեստի պատմութեան Խորհուրդ: Խորհուրդի նպատակն է՝ մշակել բնագիտութեան եւ արուեստի պատմութեան հարցերը Հայաստանի մէջ, կազմել հեռատես ծրագիրներ, հրատարակութեան պատրաստել գիտական գործեր, հրաւիրել եւ կազմակերպել հանրապետական գաստիարակութիւններ ու գիտական նստաշրջաններ, ապահովել Հայաստանի գիտութեան պատմաբաններու մասնակցութիւնը միութենական եւ միջազգային գիտական ժողովներուն, աջակցիլ եւ ուղղութիւն տալ բնագիտութեան պատմաբաններուն, համակարգել անոնց գործերը:

Խորհուրդի անդամներէն՝ Փրոֆ. Գ. Պետրոսեան, հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի Բնագիտութեան եւ Արուեստի պատմութեան Խորհուրդի մէջ աշխատող գիտնականներու զանազան ճիւղերէ ներս կատարած գործերու եւ իրագործումներու մասին: Ապագէս, ներկայիս Խորհուրդի մէջ կ՚աշխատին բնագիտութեան եւ արուեստի պատմութեան մեթոտաբանութեան, գիտական – արուեստական յեղափոխութեան տեսութեան եւ պատմութեան, աստղագիտութեան, տարրալուծութեան, երկրաբանութեան, աշխարհագրութեան, կենսաբանութեան, արուեստի, շինարարական արուեստի, բժշկութեան եւ գիւղատնտեսութեան պատմութեան բաժինները:

Բաժինները կը գործեն ըստ հնգամեայ գիտական – հետազօտական ծրագիրներու, որոնք մանրամասն եւ հանգամանօրէն կը քննուին բաժիններու ժողովներուն մէջ եւ կը վաւերացուին ընդհանուր ժողովներու ընթացքին: Հետազօտական աշխատանքներու արդիւնքները այնուհետեւ կը հրատարակուին առանձին հատորներու կամ յօդուածներու ձեւով:

1960ին Խորհուրդի հրատարակութեամբ հայերէն եւ ռուսերէն լոյս տեսաւ Ակադ. Վ. Համբարձումեանի դրքոյկը՝ «Գիտութիւնը Հայաստանում 40 տարում», իսկ 1973ին հրատարակուեցաւ «Գիտութիւնը Հայաստանում 50 տարում» տուայր հատորը, ուր ամփոփ ձեւով կը տրուի բնական եւ հանրային գիտութիւններու զարգացման ընթացքը Խորհ. Հայաստանի մէջ մինչեւ 1970: Ամիսկա լոյս տեսնող գործ է, մասնակցութեամբ 110 հեղինակներու: Խմբական աշխատանքի արդիւնք է նաեւ

(Շար. – 1)

«ԾԱՌԱՉ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԱՑԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՑՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Քոյրը, հազար անգամ աղաչեր, պատեր էր, որ եթէ որեւէ ուտելիք ճարէ, բարձին ներքեւ տեղաւորէ զգուշանայ, անոնց ներկայութեան ժամանակ չուտէ, սպասէ մինչեւ անոնց գրւումը: Ցաճախ կրկնած էր նոյնպէս թէ իր ծոմելուն ձայնը անեցիները կ՚առնէին բայց կարեւորութիւն չէին տար: Շա՛տ, չա՛տ յորդորած, խրատած էր բայց անօգուտ, սովահար պատանին այդ բոլորին կարեւորութիւն չէր տուած: Ախթին իր ծոմողին ձայնը չի լսեր...:

Ու ահա այսօր, հիմա, իր անզգուշութեան, իր անհամբերութեան պտուղը կը քաղէր կրակի լափիզումներուն յանձնելով նաեւ զինք...:

×

Դուրսի դրան եռեւէն լսելի եղաւ Ցուլակին ցուրտ, կերկերուն ձայնը. «Աղա՛, աղա՛»:

Քոյրը, Ախին իր կանգնած տեղը սարսռաց: Եղբօրը լալկան աղիողորմ կանչը, մեծ աղային չար, վճռական կեցուածքը ցնցեցին իր մարմինը, սառեցուցին իր ուղեղը... Ի՞նչ ընէր... ի՞նչպէս ընէր...

— Աստուածմէ վախցիր տղայ, նորէն խօսեցաւ մեծ հանըմը, զայն համոզելու մտադրութեամբ, «ահ» է, անէծքէ վախցիր, դատ ու դատաստանէ վախցիր:

— Այս խնդրին մէջ ոչ ոքէ կը վախնամ, կտրեց աղան մօրը խօսքը չոր կերպով, ոչ ոքէ կ՚ամչնամ եւ ոչ մէկ միջամտութիւն կ՚ընդունիմ կը հասկնա՞ս մայր:

— Ոչ իսկ մօ՛րդ...

— Ոչ իսկ մօրս:

— Լաւ: Ես կ՚երթամ դուրը բանալու ներս առնելու տղեկը, դուն եկուր արգիլէ, յարեց մայրը բարկութեամբ եւ խիստ չեչտով մը:

— Ան որ ես դուրս դրի, ոչ ոք կրնայ ներս առնել եթէ չուզեր անոր սատակը իր աչքերով տեսնել, պոռաց աղան կրակ կտրած:

Տնեցիները մէջ մտան, աղաչեցին, պատեցան, բայց աղան սպառնաց բոլորին, բարկութեամբ վռնտեց բոլորը: Ախին խելագարի պէս առաջ նետուեցաւ, փաթթուեցաւ անոր սրունքներուն, լալահառաչ աղերսեց, պաղատեցաւ, բայց աղան արհամարհանքով մէկ կոլմ հրեց զինքը ու դուրս ելաւ: Իրմէ առաջ, իր սպառնալիքին տակ տնեցիներէն իւրաքանչիւրը տեղը քաշուած էր:

Մեծ հանըմը որ վճռած էր ներս առնել զոհը, տղուն անգութ եւ վճռական սպառնալիքին վրայ չուարած կանգ առաւ սարսափ, դժգոհ երեւոյթով մը:

Լաւ կը ճանչնար իր տղան... լաւ ուսումնասիրած էր անոր բնութիւնը, ծանօթ էր անոր այլամերժ խառնուածքին: Երբ բան մը մտածէր, կամ միտքը բան մը դնէր, անպայման կ՚իրագործէր: Ցամառ էր եւ անգութ, այլեւս աւելորդ էր առարկել կամ վէճի բռնուիլ իրեն հետ:

Մեծ հանըմը որ արդէն եօթանասունը անցած էր, ազնիւ եւ դիմոտ սիրտ մը ունէր: Այդ դէհենին մէջ, իրական պահապանն ու հոգատարը եղած էր երկու որբերուն: Օգնած էր ինչով որ կրցած էր, — պաշտպանած էր զանոնք իր կարելիութեան սահմաններուն մէջ: Հինէն, շատ կանուխէն հանըմը ծանօթ էր որբերու դերդաստանին: Դեռ մանկամարդ օրերէն լատգոյն յիշատակներով կապուած էր անոնց դերդաստանին հետ: Անխախտ մըտերիմներ եղած էին յատկապէս որբերուն մեծ մօրը՝ Սառայ խաթունին հետ:

Շատ անգամներ, իրենց պարբերական նեղութեանց առեն, անոնց դիմած էր եւ

մինչ ալ անվերապահ, անտակարկ եւ առատաձեռն օգնութիւն տուցած էր: Ամէն տարի, յատկապէս ամառները, ամիսներով հիւր եղած էր անոնց ու վայելած էր անոնց բոլորին անկեղծ յարգանքն ու համակրանքը:

Այժմ ժամանակները փոխուած էին: Աչխարհն, մարդոց դիմագիծերը սո՛ս փոխուած էին: Չես դիտեր ինչո՞ւ չէն աչխարհ մը կրակի տուեցաւ այնքան վատ, այնքան անգթութեամբ... Ու այդ կրակին մէջէն ճողոպրած էին երկու որբեր, երկու ծանօթ որբեր ու իրենց խնամքին յանձնուած, ի՞նչպէս պէտք էր վարուիլ անոնց հետ, ի՞նչ աչքով պէտք էր նայիլ անոնց... Իրա՞ւ մարդիկ այնքան վատացան որ «Աղ ու հաց»ի սրբութիւնը կ՚ոտնահարեն այսքան թեթեւմտութեամբ... Հանըմին համար անհասկնալի էին այս բոլորը...:

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ

(Շար. – 4)

1968ին լոյս տեսած «Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիան 25 տարուան» գործը:

1960էն սկսեալ Խորհուրդը պարբերաբար կը հրատարակէ գիտական երկեր՝ ճիշդ պիտութեան եւ արուեստի պատմութիւնը Հայաստանում» ընդհանուր խորագրով: Լոյս տեսած են հատորներ, որոնց մէջ կը խօսուի բնաիտութեան պատմութեան տարբեր հարցերու մասին եւ ժամանակագրական առումով կ'ընդգրկեն հնադոյն շրջանէն մինչեւ մեր օրերը:

Տոմարագիտական եւ տիեզերագիտական գործ է Հ. Բաղալեանի «Օրացոյցի պատմութիւնը», ուր կը տրուի աշխարհի տարբեր ժողովուրդներու օգտագործած տարբեր կերպերու օրացոյցներու, ինչպէս նաեւ հայկական տոմարի պատմութիւնը:

Խորհուրդի հրատարակութեամբ լոյս տեսած է Ռ. Գաբրիէլեանի «Միքայէլ Նալբանդեանը եւ բնագիտութիւնը» գործը, ուր հեղինակը կը ներկայացնէ կենսաբանութեան մարզին մէջ հայ յեղափոխականի նիւթապաշտական հայեացքները:

Ուշագրաւ է Բ. Մելքոնեանի «Հայաստանի պղնձարդիւնաբերութեան պատմութիւն» գործը, որուն մէջ, ըստ դիւանական եւ ձեռագրային նիւթերու, հետզհետէ կը հաստատուի՝ Հայաստանի մետաղագործութեան պատմութեան ընդհանուր խորքին վրայ կը չարաշրջի պղնձի արդիւնաբերութեան պատմութիւնը 18րդ դարու երկրորդ կէսէն մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը:

1968ին լոյս տեսաւ Ա. Կծոյեանի «Բնագիտութիւնը Հայաստանում 11–13րդ դարերում» գործը, ուր հեղինակը ցոյց կուտայ որ զարգացած աւատապետութեան ժամանակաշրջանին հայ բժիշկներ, հիմնուելով հելլենական, բիւզանդական եւ արաբական բժշկագիտութեան նուաճումներու վրայ, յաջողութեամբ չափնած են զարգացնել բժշկագիտութեան տարբեր ճիւղերը:

Հայկական հին ձեռագիրներու մէջ պահպանուած տեղեկութիւններու հիման վրայ Գ. Յարութիւնեան «Մանկաբարձութիւնը եւ գինեկոլոգիան Հայաստանում հին եւ միջին դարերում» կերպին մէջ ցոյց կուտայ այդ գիտութեան զարգացման բարձր մակարդակը 10–14րդ դարերուն: Յատկապէս ան կը նշէ որ հիւանդարեան Հայաստանի մէջ կատարուած են մանկաբարձական բարդ վիրահատութիւններ, ինչպէս՝ պտղաշրջում, պլատահատում եւ արգանդահատում:

Բնագիտութեան պատմութեան մարզին մէջ կատարուող աշխատանքները մեծ թափ կը ստանան Խորհուրդի միջազգային, միութենական եւ հանրապետական գիտական ժողովներուն: 1959էն սկսած բնագիտութեան հայ պատմաբանները կը մասնակցին գիտութեան պատմութեան միջազգային համագումարներու: Այդ համագումարներու ընթացքին զեկուցումներ կատարած են նաեւ հայ գիտնականները: Գիտութեան պատմութեան միջազգային 13րդ համագումարին, որ տեղի ունեցաւ 1971ին՝ Մոսկուա, Հայաստանի կողմէ մասնակցող 25 հոգիէն 7 գիտնականներ հանդէս եկած են զեկուցումներով: 14րդ համագումարին (1974, Ճափոն) «Հայ – բիւզանդական կապերը մաթեմատիկայի բնագաւառում» նիւթին չուրջ խօսած է Փրոֆ. Գ. Պետրոսեան:

Աւանդական դարձած են գիտութեան պատմութեան անդրկովկասեան դասախօսութիւնները, որոնք յաջորդաբար տեղի կ'ունենան Երեւան, Թիֆլիս եւ Պաքու՝ երեք Հանրապետութիւններու, ինչպէս նաեւ միութենական այլ քաղաքներու գիտութեան պատմաբաններու մասնակցութեամբ: Անոնցմէ առաջինն ու չորրորդը տեղի ունեցած են Երեւանի մէջ 1965ին եւ 1972ին: Երկու դասախօսութիւններու նիւթերն ալ հրատարակուած են առանձին գիրքերով:

Խորհուրդը իր գործունէութեամբ կը նպաստէ նաեւ վարիչներու պատրաստութեան: Վերջին տարիները գիտութեան տարբեր ճիւղերու պատմութեան վերաբերող նիւթերով պաշտպանուած են դոկտորայի կարգ մը աւարտաճառներ:

Ներկայիս Խորհուրդը նախապատրաստական աշխատանքներ կը տանի 1976ին Պաքուի մէջ տեղի ունենալիք անդրկովկասեան համագումարին եւ գիտութեան պատմութեան միջազգային 15րդ համագումարին մասնակցելու համար: Այս վերջինը տեղի կ'ունենայ 1977ին՝ Էտինպուրկ:

Հայաստանի Բնագիտութեան եւ Արուեստի պատմութեան Խորհուրդի յառաջիկայի հիմնական նպատակներէն մէկն է ստեղծել գործեր այն գիտութիւններու պատմութեան գծով, որոնց վերաբերեալ առ այժմ գոյութիւն չունին առանձին երկեր եւ ապա՝ գոյութիւն ունեցող բոլոր հրատարակութիւններու հիման վրայ, տալ բնագիտութեան սկզբնաւորման եւ զարգացման ամբողջական պատմութիւնը Հայաստանի մէջ մինչեւ խորհրդայնացումը: Խորհ. Հայաստանի պատմութիւնը նախատեսուած է տալ առանձին հատորով, որ պիտի ընդգրկէ 60ամեայ չրջան մը (1920–1980):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ՝ ԱԻՍՏՐԻԱ, 1977ԻՆ

Հայ մշակոյթի անխոնջ նուիրեալ՝ Տիկին Էլիզապէթ Պաուըրի յարատեւ ջանքերուն չնորհիւ, 1977ի գարնան, Աւստրիոյ մէջ պիտի բացուի Հայոց պատմութեան, մշակոյթին եւ արուեստին նուիրուած

յուցահանդէս մը, որ իր տեսակին մէջ, առաջինն է Եւրոպայի մէջ: Արդարեւ, 1977 Մայիսին, Շալապուրկի դղեակին մէջ է որ տեղի պիտի ունենայ այս յուցահանդէսը ուր հսկայ տարածութեան մը եւ երեք յարկի վրայ (1800 քառակուսի մեթր) պիտի տողանցէ Հայոց քաղաքակրթութիւնը, 3000 տարիներու ընթացքին:

«Ծառայ»ի խմբագրութեան տուած իր այցելութեան ընթացքին, Տիկին Էլիզապէթ Պաուըր չահեկան տեղեկութիւններ տուաւ մեզի, որոնցմէ պարզուեցաւ թէ իւնչ հսկայ աշխատանքի ձեռնարկած է այս ազնիւ հայասէրը գլուխ հանելու նման ծաւալ ունեցող ձեռնարկ մը: Յուցահանդէսը կազմակերպուած է Մանասարեան Աւստրիոյ կառավարութեան եւ Խորհ. Միութեան կողմէ: Վիէննայի խորհրդային դեսպանատունը 1976 Յունուրին տուած է իր կառավարութեան հաւանութիւնը: Կը նախատեսուի որ եօթը ամիսներու երկայնքին կէս միլիոն հոգի պիտի այցելէ այս յուցահանդէսը, որ եզակի առիթ մըն է հայ արուեստի ծանօթացման համար: Թանկագին առարկաներ, որոնք ապահովագրուած են քանի մը հարիւր միլիոն աւստրիական շիլինկի, կը տրուին Խորհ. Միութեան եւ դաշնակից երեք Խորհ. Հայաստանի կողմէ: Նիւթերը, որ պիտի ներկայացնեն 3000 տարուան պատմութիւն մը, կը վերաբերին պատմութեան, այբուբենին, գիրերուն, գրականութեան, հեթանոսական եւ քրիստոնէական շրջաններուն Հայաստանի մէջ, ճարտարապետութեան, քարաշէնութեան, ազգ. աւանդութեանց, հայ մեծ դէմքերու եւ այսօրուան Հայաստանի: Յուցահանդէսը կ'ունենայ ուրարտական առարկաներ, հայկական պատմական փաստաթուղթեր, խաչքարեր, գորգեր, յախճապակի, ձեռագրեր, մագաղաթ եւ նախատիպ գիրքեր: Ճոխ քարթլոկ մը պիտի ներկայացնէ յուցահանդէսը: Հոն պիտի տեսնուի նաեւ Հայաստանի ներկայ բարգաւաճ շրջանը, անոր գիտական, մշակութային, հետազօտական վերելքը:

Յուցահանդէսին զուգընթաց պիտի ըլլան նուագահանդէսներ, համերգներ, չարժանկարի ներկայացումներ եւ մարզական հանդիպումներ ալ պիտի կազմակերպուին 1977 գարունէն աշուն: Հայաստանէն պիտի գան պարողներ, երգիչներ, նկարիչներ, մարիոնէտներ, գիտուններ, գրողներ եւ նոյնիսկ... խոհարարներ:

Քանի մը տողով, կրցանք միայն հաստատ պատկեր մը տալ ծրագրուած ձեռնարկին մասին բայց այսքանէն ալ կը պարզուի թէ ի՛նչ կարեւոր եւ անհրաժեշտ աշխատանք է որ կը կատարուի Հայոց քաղաքակրթութիւնը ծանօթացնելու համար Արեւմուտքի: Եւ այս իսկ պատճառով է որ գործածեցինք աննախընթաց ածականը, երբ ծանօթ է որ «Ծառայ» չսայլ չէ նման ածականներու համար:

ԽՄԲ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

— o —

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան գումարած է իր տարեկան ընդհ. ժողովը, որու ընթացքին քննութենէ անցուցած է 1975ի գիտական եւ կազմակերպական գործունէութեան հիմնական արդիւնքները եւ Հանրապետութեան գիտական հարցերը: Ներկայ եղած են Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, նախագահ Բաբգէն Սարկիսով, Կարէն Դալլաքեան, Գերասիմ Մարտիրոսեան, Լէոնիդ Ներսիսեան եւ ուրիչներ՝ իբրեւ անդամ նախագահութեան կազմի:

Ժողովին բացումը կատարելով՝ Ակադեմիայի նախագահը՝ Վիքտոր Համբարձումեան ըսած է. «Ինսներորդ հնգամեակի տարիներուն, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գիտական խմբերը մեծ յաջողութիւններ արձանագրեցին հիմնական եւ կիրառական գիտութիւններու կարգ մը մարզերէն ներս՝ բնագիտութեան, ուսողագիտութեան, աստղաբնագիտութեան, տարրալուծութեան, երկրաբանութեան, կենսաբանութեան, հանրային գիտութիւններու գծով: Ապա Ս. Բակունց՝ խօսելով ձեռք բերուած արդիւնքներու մասին, ըսած է որ «անցած տարի Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի 30 հիմնարկները կը մշակէին 447 նիւթ ընդգրկող 130 հարցեր: 54 գործեր նախապատրաստուած են գործնականացնելու համար»:

Ժողովի ընթացքին՝ մտքերու փոխանակութիւններէ ետք, տեղի ունեցած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի պարգեւներու յանձնումը: Գիտութեան մատուցած մեծ ծառայութիւններուն համար «Մեծարման գիր» ստացած են՝ Ակադ. Ս. Երեմեան եւ Բ. Ֆանարջեան: «Վաստակաշէն»ով պարգեւատրուած են Հ. Աղոնց, Ս. Միրզոյեան, Վ. Մխիթարեան, Գ. Սահակեան, Դոկտ. Է. Խաչատրեան եւ Ս. Սահակեան: «Գովեստագիր» ստացած են խումբ մը գիտնականներ, որոնք 1975ին կատարած են յատկանշական գիտահետազօտական գործ մը:

Ակադեմիայի ընդհ. ժողովին մէջ կարդ մը գիտնականներ զեկուցումներ կարդացած են գիտական տարբեր հարցերու մասին:

ՀԱՒԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրայիճ, ընտաճեկան կեաճքէ

Ա. ՄԱՍ

— Ճուանա, այս վայրկեանէն սկսեալ այլեւս աշխարհի մէջ առանձին չես մնացած, գիտցած եղիր որ դուն եղբայր մը ունիս, ես: Մայրս արդէն քեզ իր աղջիկը կոչած է, ուրեմն իմ քոյրս ես: Գնա՛ Ճուանա, գնա՛ քոյր իմ, դուն ալ գնա՛, Սքալապրինօ, պայծ՛ք եւ գիս առանձին ձգեցէք, առանձին ձգեցէք որ հոգիիս խորը լքնելով ճանչնամ այն նոր մարդը որ իմ մէջս արթննալու վրայ է...:

Երբ Ճուանա եւ Սքալապրինօ դուրս ելան, Ռոլան խոհանոցին մէկ անկիւնը քաշուելով նստաւ եւ գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ առնելով, աչքերը փակած, սուզուեցաւ դէպի այն անդունդը որ իր հոգիին խորը բացուած էր...:

Գանկի մը տակ փոթորիկ...:

ՕԼԻՎՈԼՕ ԿՂԶԻԻՆ ՊԱՐՏԻԶԸ

Գիշերը, մինչեւ լոյս, Ռոլան իր ատելութեան ու վրէժխնդրութեան հետ գլուխ գլխի ապրեցաւ յետոյ, յաջորդ օրը, վերջապէս յոյսի ու կեանքի սուրերին բարեւ տուաւ:

Կամաց կամաց, իր գառն մտածում – ները տարբեր մարզի մը մէջ մտած էին, եւ ի վերջոյ եկած կանգ առած էին իր սիրելիին պատկերին առջեւ, որ յաղթականօրէն դարձեալ կուգար կը գրաւէր իր հոգին:

Մինչեւ իրիկուն Լէոնորի վրայ մտածելց եւ երբ գիշերը ժամը տասնըմէկը զարկաւ, Ռոլան քունէն նոր արթնցող մարդու մը պէս ինքզինքին գալով յանկարծ եահին դարձաւ եւ խօսքը Սքալապրինոյի ուղղելով ըսաւ.

— Ես դուրս պիտի ելլեմ, դուն հոս ինծի սպասէ:

— Ես ալ հետդ պիտի գամ, տէր իմ:

— Ոչ, մի գար: Երթալիք տեղս առանձին այցելել կ'ուզեմ:

— Բայց այս վիճակին մէջ դուրս չէք կրնար ելլել տէր իմ, միջամտեց Ճուանա: Հազիւ հարիւր քայլ առած, լրտեսները ձեզ պիտի ճանչնան:

Ճուանա իրաւունք ունէր: Ռոլանի մազն ու մօրուքը երկարած էին, վրան գլուխը անխնամ ու պատառոտուն... բանտէն փախած թիապարտի մը կը նմանէր:

— Նստեցէք պարոն, նստեցէք որ վրանիկ – գլուխնիկ քիչ մը չակեմ – չակըռտեմ, ըսաւ Ճուանա:

Եւ մկրատ մը առնելով, Ռոլանի մազն ու մօրուքը կտրեց, յետոյ մազերը լաւ մը սանտրեց: Տասը վայրկեանի մէջ թիապարտը մարդու կերպարանք առաւ:

— Աս ալ Նինոյի ղեկտան է, ըսաւ Ճուանա դարակ մը բանալով եւ մէջէն ձեռք մը զգեստ քաշելով: Ա՛խ, ողջ ատայ, անցեալ տարի մեռաւ:

— Նինօն ո՞վ է, հարցուց Ռոլան:

— Ընկերներէս մէկը, պատասխանեց Սքալապրինօ: Օլիվոլօ կղզիին քարափին վրայ ապրէ վեց տարի առաջ քեզ տեսնող եւ կծիկը դնողներէն մէկը:

Քանի մը վայրկեանի մէջ Ռոլան նաւաստիի զգեստներուն մէջ անճանաչելի դարձաւ:

Երբ Ճուանան բարեւելէ յետոյ փողոց ելաւ, նախ սա հարցումը ըրաւ ինքզինքին.

— Ի՞նչպէս եւ ինչո՞ւ Տանտոլօն պետական աւազ հաւաստագրնիչ եղած է: Ե՞րբ եւ ինչո՞ւ Ֆոսքարին իր պաշտօնը Լէոնորի հօրը յանձնած է: Քանի որ Լէոնորի հայրը աւազ հաւաստագրնիչ եղած էր, ինչո՞ւ իր ազդեցութիւնը չգործածած ծեց գիս ազատելու համար: Այս հարցումներուն պատասխանները միայն Լէոնորէն կրնամ առնալ: Հիմա եթէ գիս տեսնելու ըլլայ, արդեօք որքա՞ն պիտի ուրախանայ: Անշուշտ ինքն ալ ինծի չափ տառապեցաւ: Ա՛խ Լէոնոր, իմ պաշտելի Լէոնորս: Հիմա արդեօք ի՞նչ եղած է, արդեօք գինքը ողջ պիտի գտնե՞մ:

Կղզիին քարափին վրայ ոտքը ցամաք դրած միջոցին այս հարցումները կ'ուզղէր ան ինքզինքին եւ փութկոտ քայլերով կը մօտենար Տանտոլոյի տան պարտէզին...:

— Ահա փոքրիկ դուռը, քանի՛ քանի անգամներ մտած եմ հոսկէ ներս, մոլեգնած ան պարտէզին դրան առջեւ կանգ առնելով:

Ճուտումը պարտկելու համար չունէր առնելէ յետոյ, պարտէզէն ներս մտաւ:

ՄԻՇԵԼ ԶԻՎԱՔՕ

(Շար.)

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Պ. Մկրտիչ Աչեախեան իր կնոջ մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ 100 ֆր– կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարկոս Նազարեան եւ զաւակները՝ Ժորժ, Ժիլպար եւ կինը, Պ. Վահէ Մարթայեան եւ կինը (Ծնեալ Քէչեան, Պոլիս), այրի Տիկ. Հայկանոյշ Գուլումճեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ազատուհի Տիրատուրեան, Պ. Թագուոր Տիրատուրեան, զաւակներն ու թոռները իրենց չնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղիկներով ու փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ազգային հաստատութեանց, մասնակից եղան իրենց սուգին՝ սիրեցեալ

ՏԻԿԻՆ ՆԱԶԵՆԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Քէչեան, Ակն)

մահուան առթիւ եւ նոյն առթիւ Պ. Նազարեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

ՄԱՆՑԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ ՄԷՋ

14, Սէնթ–Օնորիճ–տէ–Փէրթ

Մեկնում Շաբաթ Մայիս 1, ժամը 7ին ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն, Մէթրօ Քատէ: Վերադարձ կիրակի Մայիս 2, ժամը 23ի առեներբը:

Օթոքառով այցելութիւններ համաչ – խարհային Բ. պատերազմի Նորմանդիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը:

Սովորական ճոխ սեղան երկու օրուան ընթացքին — չամփուրով խորոված, կաս–կարած ճուկ, եւայլն:

Արձանագրուիլ կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985–36–53:

Ծախքերու մասնակցութիւն 180 ֆր.:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

ՑԱՆԿ ԻԹ

Ցուվհ. Վարժապետեանի հոգ. քառա – սունքին առթիւ՝ այրի Տիկ. Երանուհի Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկ. Մամաս (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մինասեան (Ռուան) 200ական, այրի Տիկ. Մերուժէ Ժամկոչեան (Լիոն), այրի Տիկ. Գուլաքսըզեան 100ական, Տիկ. Ն. Աւագեան 50, Տիկ. Ն. Արզումանեան 20: Ի յիշատակ Յարութիւն Նիկողոսեանի՝ Տէր եւ Տիկ. Ռ. Սարաճեան, Պ. Կ. Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Արամ Տէրտէրեան 20ական, Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէ (Մարսէյլ) 100, Պ. Եր – ուանդ Տօրումեան, Հ.Ց.Դ. Շաւարշ Մի–սաքեան խումբ 50ական: Ի յիշատակ Ա. Մինասեանի՝ Պ. Գրիգոր Թիւթիւնճեան 10: Կարօ Տէրտէրեանի յիշատակին՝ Պ. Ժ. Տէրտէրեան 50, Տիկ. Ա. Ազարեան 10: Մարի Մէլէճեանի յիշատակին՝ Տիկ. Թագուհի Գոլումեան 100:

Գումար	1300
Նախկին գումար	143·580
Ընդհ. գումար	144·880

COSTA-BRAVA

DIRECTION ARMENIENNE

Spécialités franco - espagnoles

La paella — les calamars farcis — la zarzuela

13, Rue de Valenciennes
75010 PARIS
Tél. : 607-54-65

Fermé le Lundi

MELINE et DANIEL VOUS ATTENDENT

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Եկեղեցական Գործակցութեանց Պետերուն

Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային Կազմակերպութիւններու

Շաբաթ, Ապրիլ 24 երեկոյեան ժամը 20·30ին՝ Սալ Փլէյէլ – Մէթրօ Թերն կամ Էթուալ, 252 Փօպուր Սէնթ Հոնորէ:

Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Բոցի արձարծում եւ այց Անծանօթ Զինուորի շիրիմին՝ ժամը 18ին:

Կիրակի, Ապրիլ 25 Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի նաեւ Փարիզի Նոթր Տամ Մայր Տաճարին մէջ:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ:

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)

du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON — Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՁԱՏԻԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի.— *Ճիշատակ Ընթրեաց. Պատարագ եւ հաղորդութիւն փոքրերու եւ դպրոցականներու 8–11, Ոտընլուայի արարողութիւն 16·30, Խաւարում 19·45:*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Աւագ Հինգշաբթի, *Ճիշատակ Ընթրեաց Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, Ընթրեաց Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին: Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին, Խաւարում՝ 1930:*

Աւագ Ուրբաթ, *ժամը 19·30ին Ճիշատակ Զարչարանաց եւ Խաչելութեան, Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:*

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Աւագ Հինգշաբթի.— *Ս. Պատարագ ժամը՝ 10, Ոտնլուայ 15, Խաւարում 19·30*

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Աւագ Հինգշաբթի.— *Ժամերգութիւն 8ին, Հաղորդութեան պատարագ 12ին, Ոտընլուայ 18ին, Խաւարում 20·30ին:*

Ս. ԺԵՐՈՄ.— Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Հինգշաբթի.— *Ճիշատակ Ընթրեաց, մանուկներու Հաղորդութիւն 9ին, ճաշի պատարագ 10, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20·30ին:*

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Աւագ Հինգշաբթի, *Ճիշատակ Ընթրեաց 8·30, պատարագ 10·30ին, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 19:*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ – Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Աւագ Ուրբաթ.— *Ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչի:*

Աւագ Շաբաթ.— *Ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ:*

Զատիկ.— *Ժամը 11ին հանդիսաւոր Ս. Պատարագ:*

Ապրիլ 19 Երկուշաբթի.— *Օր Մեռելոց, ժամը 11ին ձայնաւոր Ս. Պատարագ եւ պաշտօն Հոգեհանգստեան:*

Կիրակի 25 Ապրիլ.— *Նոր Կիրակի, ձայնաւոր պատարագ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն Նոթր – Տամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին. խօսք կ'առնէ Գերպ. Փէզրիլ՝ օգնական Եպիսկոպոս Փարիզի:*

ՊՈՒՒՎ. ՕՏՏՕ.— Ս. ՅԱԿՈԲ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու Հաղորդութիւն, ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20:

ՈՒՐԲԱԹ, Ճիշատակ Զարչարանաց Թաղման կարգ 17:

ՍԷՆ ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ճիշատակ Ընթրեաց, Սէն Լուի՝ Ոտնլուայ ժամը 17ին Խաւարում 20·30ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Ճիշատակ Թաղման, Սէնթ Մարկրիթ ժամը 17ին, Սէն Լուի՝ 18ին:

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Հինգշաբթի, *Ճիշատակ Ընթրեաց, Հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 9ին ճաշի ժամերգութիւն 11, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20:*

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Հինգշաբթի.— *Ընթրեաց պատարագ 11, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 20·30ին:*

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Հինգշաբթի.— *Ոտնլուայ ժամը 16·30, Խաւարում 20:*

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՕՐԸ

ՄԱՑԻՍ 9ԻՆ

Հ. Ց. Դ.

ՊԱՆԷԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Ց. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Շորեքշաբթի (Ապրիլ 14) ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանէլօ – Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այս Շորեքշաբթի, Ապրիլ 14, ժամը 20·30ին Տիկ. Գարաօղլանեանի բնակարանը, 22 rue Վաւուազիէ, Քաշան:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԳԱՐՆԱՆ, ԱՄՐԱՆ ՈՒ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

Բ. ճամբորդութիւն՝ ՑՈՒԼԻՍ 10ԷՆ 25 ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ
գին՝ 2900 ֆրանք

1976 ՕԳՈՍՏՈՍ 6ԷՆ 21, ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2900 ֆրանք
1976 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10ԷՆ 25 — ՄՈՍԿՈՒԱ–ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2850 ֆ.
1976 ՀՈԿՏ. 8ԷՆ 23 — ՄՈՍԿՈՒԱ–ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 ֆրանք

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ և ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՈՒՄԲԵՐ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

երթ-ուդարձ օդանաւով: «Արուեճիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ:

կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ հաք ժամը 15էն 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55
ՎԱԼԱՆՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ դիմել Ց. ՊՕՑԱՃԵԱՆԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
14
MERCREDI
14 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·565

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51ᵉ ANNÉE — N° 13.565

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԷՄԱԼ ՓԱՇԱ ՀԱՅԱՍԷՐ ԷՐ

— o —

Բ.

ՊՈԼՍՈՑ ՁԻՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ

Պոլսոյ զինուորական կառավարիչ Ձէմալ պէյի առաջին գործն եղաւ պաշարման վիճակ յայտարարել եւ խիստ հսկողի ենթարկել մամուլը: Գործի դնելէ անցնելէ քանի մը ժամ վերջ հրամանագիր մը ուղղեց Թերթերուն՝ արգիլելով որեւէ ակնարկութիւն այդ օրուան դէպքերուն (Իթթիհատի պետական հարցածը): Մենք, որ իրրեւ ականատես ներկայանօրէն նկարագրեր էինք անցուդարձերը եւ չարել տուած մեր խմբագրած թերթին մէջ, զիչերուան այդ համուն ստիպուեցանք գրուել տալ չարած հինգ երկար սիւնակներու գիրերը մէկիկ մէկիկ եւ նոր նիւթ խմբագրել փոխակ մինչեւ ուշ առեն եւ չարել տալ, առտուան որոշ ժամուն հասցնելու համար թերթը:

Ան ու սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծեց ձէմալ պէյ մայրաքաղաքին մէջ, ուր պատերազմական առեւանները տենդոտ գործունէութեան լծուեցան անմիջապէս՝ նկատի համար ընդդիմադիր տարրերը, որոնք բաւական ցօրատոր էին: Ասոնք 1913 Յունիս 15ին Պայազիտի հրապարակին անկիւնը սպաննեցին մեծ-եպարքոս Մահմուտ Շէվքէթ փաշան: Ձերբակալ – ուեցան Թօփալ Թէվֆիք եւ ընկերները, ինչպէս նաեւ Տամատ Սալիհ փաշա:

Իրրեւ սպանիչ ու մեղսակից ի ներկայութեան մահուան դատապարտուեցան 13 հոգի, որոնք կախուեցան Պայազատի հրապարակին վրայ:

Կախուածներու լուսանկարները հայ լուսանկարչի մը քաշել տալով հրատարակեցինք մեր թերթին մէջ: Նոյն օրը ձէմալ պէյ փակել տուաւ բոլոր այն թերթերը, որոնք լուսանկար հրատարակեր էին: Այս կարգէն էին երկու հայերէն օրաթերթեր՝ ժամանակ եւ Մանգուամէի էֆքիար: Նոր թերթ հրատարակելու համար 500 ոսկի երաշխաւորագին պէտք էր վճարել: ժամանակ վճարեց անմիջապէս եւ յաջորդ օրն իսկ թերթը սկսաւ հրատարակուիլ Հեռաձայն անունով: Մանգուամէ, որուն խմբագրապետն էր Երուանդ Տէր-Անդրէասեան, ի վիճակի չէր վճարելու երաշխաւորագինը: Ընդմիշտ փակուեցաւ՝ չնորհիւ ձէմալի:

Պալքանեան պատերազմի աղետալի վախճանը, եւրոպական Թուրքիոյ գրաւումը մինչեւ արեւելեան Թրակիա, կատղեցուցեր էր Թուրքերը: Օսմանեան կայսրութեան անդամահատումը օրակարգի վրայ էր դրուած:

Հայերն ալ հրապարակ հանած էին Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը եւ բարենորոգում կը պահանջէին: Գէորգ Ե· Սուրէնեանց կաթողիկոս Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ նշանակած էր Պօղոս Նուպար փաշան, պաշտօն տալով անոր Հայկական Հարցը հետապնդել եւ բաշխաւոր վեց մեծ Պետութեանց մօտ: Պոլսոյ մէջ Զաւէն պատրիարք եւ Ազգային ժողովը տէր էին կանչնած Հայկական Դատին: Գրիգոր Զօհրապ եւ Տիգրան Երկանեան յանուն Հայութեան բանակցութիւնները կը վարէին Պոլսոյ ռուսական եւ զերմանական դեսպաններուն հետ, որոնք երաշխաւոր վեց Պետութեանց կողմէ պարտականութիւն ստանձնած էին պատրաստել բարենորոգումնե – րու նոր ծրագիրը մը: Խմբագրութիւնը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐԸ՝ 45 ՄԵՌԵԱԼ ԵԻՍ

« Հրաղաղարի ամէնէն արիւնոտ օրը »· ա՛յս է որակումը Երկուշաբթի օրուան համար, ուր 45 մեռեալ կայ եւ աւելի քան 55 վիրաւոր: Ինչպէս միշտ, նման պարագաներու մէջ, մէկը միւսին վրայ կը թողու այս նոր բռնկումին պատասխանատուութիւնը: Քրիստոնեայ աղին ձայնատուութիւնը, որ զօրավիդ կը կենայ Ֆրէնճիէի, կ'ըսէ թէ ձախերը հակառակ հրաղադարի իրենց իսկ տուած երկարաձգումին, յարձակման անցած են բոլոր ճակատներուն վրայ, ձախողեցնե –

կատարեց ռուսական դեսպանատան աւագ թարգման Անդրէ Մանուէլեամ: 1914 Յունուար 26/8 Փետրուարին հայկական նահանգներու բարենորոգումներու ծրագիրը ստորագրուեցաւ ռուսական դես – պանատան գործակատար Գուլկեվիչի եւ մեծ-եպարքոս Սայիտ Հալիմ փաշայի միջեւ:

Հետեւանքը յայտնի է: Վերահաս աշխարհամարտը քուրջի կտորի վերածեց ռուսեւթուրք համաձայնագիրը:

Նախ քան այդ, 1913ի ընթացքին Պոլսոյ զինուորական կառավարիչ ձէմալ պէյ մեծապէս խոստացուց հակակշիռը հայերէն թերթերուն վրայ: Ազատամարտ չորս անգամ, ժամանակ երեք անգամ խափանման դատապարտուեցան: Իրրեւ պատասխանատու – տնօրէն այս վերջինին, ձէմալ պէյի հրամանով բանտարկուեցանք եւ պիտի աքսորուէինք Սինոպ, երբ Զաւէն պատրիարքի բարեզէպ բարեխօսութեամբ աքսորէ ազատեցանք: Ողբացեալ Ց· Ճ· Սիրունի իրրեւ Ազատամարտի պատասխանատու – տնօրէն, աւելի երկար մնաց բանտին մէջ: Իր յուշերը անցեալ տարի հրատարակեցինք «Ցառաջ»ի մէջ·

Պոլսոյ զինուորական կառավարիչ ձէմալ պէյ արգիլած էր որեւէ տող գրել հայկական նահանգներու հարստահարութեանց մասին, որոնք հետզհետէ կը աստկանայինն, քաջալերութեամբ եւ մեղսակցութեամբ տեղական թուրք իշխանութեանց: Պատրիարքը ի դուր «թաք – րիր»ներով կը ամբաստածէր Բարձրագոյն Դուռը: Զայն բարբառոյ յանապատի:

Ահա՛ սխրագործութիւնները ձէմալ պէյի, որ թիւրիմացութեամբ «հայասէր»ի անուն հանած է:

1914 Փետրուարին ձէմալ պէյ հրաժարելով Պոլսոյ զինուորական կառավարիչի պաշտօնէն, իրրեւ Ծովային նախարար մաս դահլիճին մէջ, յաջորդելով Զիւրիւքսուլու Մահմուտ փաշայի:

Նոյն տարուան Դեկտեմբերին պիտի նշանակուէր ընդհանուր հրամանատար Սուրիա – Պաղեստինի չորրորդ բանակին, պահելով միաժամանակ Ծովային նախարարի հանգամանքը մինչեւ վերջ, այս –ինքն մինչեւ Պոլսէն փախուստը Մուտրոսի Զինադադարի (1918 Հոկտ· 30) նախօրեակին:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

լու համար սուրիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան նախաձեռնութիւնը, վերջ – նական կարգադրութեան մը: Ամէն պարագայի մէջ, ձախերը Արաբական Լիկայի միջամտութեան դիմած են, բողոքելով սուրիական զօրքին Լիբանան մուտքին: Ասիկա այլեւս կասկած չի վերցներ եւ արդէն Սուրիոյ նախագահը յայտարարած է երկուշաբթի· «Սուրիացիք, քրիստոնեայ եւ մահմետական պատրաստ են Լիբանան մտնելու, պաշտպանելու համար բոլոր ճնշուածները առանց կրօնքի խտրութեան»: Նախագահ Ասատ, երեքշաբթի օր պիտի ընդունէր ֆրանսացի բանագնացը՝ կորս: Ճումպլատ «ահազանգ հնչեցուցած է» եւ դիմած կրօնական թէ քաղաքական զեկավարներու որպէսզի դադրեցնեն Սուրիան: Խօսած է նոյնիսկ խորհրդային դեսպան Սոլտաթովի որպէսզի «զսպէ» Սուրիան: Բայց կը թուի թէ Ամերիկացիք, համակերպած են այդ միջամտութեան (կրնայ ըլլալ նոյնիսկ, որ մաս ունին անոր մէջ) քանի Հերըլտ Թրիպիւն, երեքշաբթի օր «Սուրիան Լիբանանի մէջ» յօդուածով մը կը վերլուծէ կացութիւնը եւ կ'եզրակացնէ որ եթէ Սուրիա իր միջամտութեամբ ձեւով մը իր մշտական հեղինակութիւնը պիտի տածէ Լիբանանի վրայ, կամ այդ հեղինակութիւնը օգտագործէ Իսրայէլի դէմ կամ արաբական հաւաքականութենէն ներս, «նուազ վտանգաւոր կը թուի», քան ներկայ սպանդին չարունակութիւնը: Յօդուածագիրը քիչ մըն ալ պատմութիւն կ'ընէ եւ Օսմանեան կայսրութեան օրերը կը յիշէ, ըսելու համար նաեւ թէ Սուրիա բոլորովին չէ հրաժարած իր «ղաղձանքներէն» Լիբանանի վրայ:

Գրեթէ ապահով էր թէ այսօր – վաղը Ֆրէնճիէ պիտի վաւերացնէ սահմանադրական բարեփոխումը: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Շամուն ալ կրնայ թեկնածու ըլլալ:

Քանի մը տող

Լիֆ վերջնապէս անանկացաւ եւ տնօրէնը հաշուեկշիռը յանձնեց Առեւտուրի տաեւանին, երեքշաբթի օր:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ գործադուլը կը չարունակուի եւ Տիկին Սօնիէ – Սէյթէ կրկնեց որ բարեփոխումը (որու դէմ է բողոքը) չի կրնար այլեւս խնդրոյ առարկայ ըլլալ:

ՆԻԿՈՍԻՈՑ ամերիկեան դեսպանատան առջեւ երեք հազար յոյն – կիպրացիներ ցոյց ըրած են բուռն բողոք բարձրացնելով Թուրքեւամերիկեան պաշտպանութեան համաձայնագրին դէմ, որ ստորագրուած էր վերջերս՝ Ուաչինկթընի: Ցուցարարները արտասուաբեր ռումբերով ցրուած են՝ քանդելէ ետք ամերիկեան դեսպանատան չուրջ դրուած պաշտպանողական պատնէշները, եւ հսկայ վնասներ հասցնելով դեսպանատան, յիշեցնելով 1974 Օգոստոսի այն օրը երբ սպանուեցաւ ամերիկացի դեսպանը: Վեց ցուցարար վիրաւորուած են: Ցուցատախտակներու վրայ գրուած էր· «Քիսինկէր կը վարձատրէ Կիպրոսի ժողովուրդին թուրք ոճրագործները», «Քիսինկէր ոճրագործ», «Արդարութիւն կ'ուզենք եւ դաղթականներու վերադարձը իրենց տուները»:

ԱԹԻՆՔ ԵԻ ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆ համաձայնութեան մը եկած են Ցունաստանի ամերիկեան կայաններու չուրջ: Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Ամերիկացիք որոնք չորս տարուան վրայ 500 միլիոն տոլար կուտային ցարդ Ցունաստանի, 225 միլիոն ալ պիտի աւելցնեն « հաւասարակշռելու » համար Թուրքիոյ իրենց տուածը···: Կ'ըսուի թէ ամերիկեան եռաչխատութիւն մըն ալ ձեռք պիտի ձգուի ապահովելու համար Թուրքիոյ հետ յունական սահմաններու անբռնաթարեւութիւնը:

Արիկ Միսաքեան Հայաստան կը մեկնի

— o —

Թերթիս տնօրէնուհին բացառաբար երկու շարաթ կը բացակայի, Հայաստան կատարելիք իր ճամբորդութեան առթիւ (Ապրիլ 16 – Մայիս 1):

Միութիւններէ, կազմակերպութիւններէ եւ անհատներէ կը խնդրուի այդ շրջանին թերթին դրկել միայն ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ բնոյթ ունեցող ազդեր կամ գրութիւններ:

Շնորհակալութեամբ

ԽՄԲ· «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 6–8)

ԳՈՐԳԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Երեւանի «Հայդորպ» գործատունը, այս տարուան սկիզբէն ի վեր, առեւտրական կազմակերպութիւններ եւ արտասահմանեան երկիրներ ղրկած է 237 հազար 700 մեթր ձեռագործ դորգ եւ գորգագործական արտադրութիւն: Ներկայիս գործատունը ձեռնամուխ եղած է արտադրելու չորս նոր տեսակի գորգեր:

×

ՀԱՑԿ· ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ Բ· ՀԱՏՈՐԸ

Տպարան յանձնուած է հայկական խորհրդային Հանրագիտարանի երկրորդ հատորը, որ կ'ամփոփէ Ա գիրով առաջին հատորին մէջ չտեղաւորուած «Արդիւնի»էն «Աֆրոդիտէ» յօդուածները, ի դիրը ամբողջութեամբ եւ Գէն 600 յօդուած՝ չուրջ 3800 Հանրագիտարանի յօդուած, ինչպէս նաեւ չուրջ 2200 պատկերազարդում՝ քարտէզներ եւ այլ նկարներ: Երեւանի Յակոբ Մեղապարտ բազմագրութեան ձեռնարկութիւնը արդէն սկսած է առաջին նիւթերու տպագրութիւնը, իսկ պատկերազարդումները կը տպագրուին Մոսկուա եւ Մինսկ: Այս առթիւ, Հանրագիտարանի գլխաւոր խմբագիրը՝ Փրոֆ· Աբէլ Սիմոնեան, հետեւեալը ըսած է Արմէնփրեսի թղթակցին· «Թէեւ հայ իրականութեան մէջ 18րդ դարու կէսէն սկսած մօտ տասը անգամ հանրագիտարան ստեղծելու փորձ եղած է Վենետիկ, Կ· Պոլիս եւ Թիֆլիս, բայց ի վերջոյ դադրած է: Ներկ· Հայաստանի կառավարութեան որոշումով՝ սկսաւ նոր Հանրագիտարանի ստեղծումը, որու յաջողութեան գրաւականն է անգրանիկ հատորը: Երբ 1974ին լոյս տեսաւ Հանրագիտարանի առաջին հատորը, 80 հազար տպաքանակը անմիջապէս սպառեցաւ, եւ ընդառաջելով ընթերցողներու պահանջներուն անոր տպաքանակը աւելցաւ քսան հազարով եւս: Հարիւր հազար օրինակ՝ նման բան տեսնուած չէ հայ գրքի պատմութեան մէջ»: Հայկական Հանրագիտարանի ստեղծագործական խումբը, որ կը գլխաւորէ Ակադ· Վիքթոր Համբարձումեան, այժմ կ'աշխատի յաջորդ հատորներու վրայ: Արդէն պատրաստ է եւ չուտով տպագրութեան կը յանձնուի Գ· հատորը, իսկ մինչեւ տարեվերջ՝ Դ· հատորը: Աւարտած է ամբողջ Հանրագիտարանի՝ ներառեալ Ժ· հատորի, այբբենական բառացանկը, միաժամանակ կը պատրաստուի անձնանուններու բառացանկ:

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ 1976...

ԱՆԳԱՐԱ

ՕԵՖԱՍՏԻԱ

ԷՐԶՐՈՒՄ

Անգարայէն մինչեւ Էրզրում երկարող ճամբան, կ'անցնի կապադովկեան բարձրաւանդակներէն եւ Արեւմտեան Հայաստանի անվնզախոր լեռնաշղթաներէն: Զուսպ, յաճախ վսեմ, առանձնութեան եւ խոկումի հրաւիրող այս ճանապարհը, ուսկից հին ժամանակներու ամենամեծ կարաւաններն անցեր են, Փոքր Ասիան Պարսկաստանի միացնող մայրուղին էր:

Անգարայէն Եոզղատ (չուրջ երեք ժամուան ճամբայ) ցամաք անդաստան մըն է, մաշած լեռներով շրջապատուած:

Եոզղատէն Սեբաստիա (երկու ժամէն քիչ մը աւելի) ասիական Գաստիլիա մը, մութ բլուրներու տողանցք:

Սեբաստիայէն Երզնկա (երեքուկէս ժամ), Երզնկայէն Էրզրում (չուրջ երկու ժամ 45 վայրկեան) բաւական զանազանեալ եւ յաճախ վիթխարի եւ վսեմաշուք լեռներու չարք մը բարձրադիր կատարներով:

ԵՈԶՂԱՏ

Անգարայէն դէպի Սեբաստիա դրեթէ կէս ճամբուն վրայ կը գտնուի, որպէս կարեւոր կեդրոն, չուրջ 30·000 բնակչութեամբ, հիմնուած 18րդ դարուն:

Մինչեւ Եզեռն, քաղաքին կէսը բաղկացած էր Հայերէ (20·000ի վրայ 10·000) որոնք կը զբաղէին վաճառականութեամբ եւ այլ արհեստներով. ունէին եկեղեցիներ եւ երեք վարժարան (մայր վարժարան, Վահանեան եւ Խորէնեան) 832 աշակերտներով:

Եոզղատի նահանգին մէջ կային 42 հայկական գիւղեր, հայախօս, իրենց յատուկ զգեստաբերութեամբ, անոնցմէ մէկ երրորդը օժտուած էր վարժարաններով եւ 40 եկեղեցիներով:

Եզղատի եւ շրջանի Հայերը ամբողջութեամբ զաղթած են կէմէրէգէն եւ Սեբաստիոյ նահանգի այլ գիւղերէ:

Շատ հետաքրքրական էր հայ մաղադործներու (բուհաներու) գործութիւնը Եոզղատի գաւառին մէջ, թափառաշրջիկ եւ անդաստական. ցնցոտի հագուստներով, չարքաշ՝ որոնց հարստութիւնը ընդհանրապէս ջորի էր:

Կիներն ու հարսերը աւելի տոկուն, համբերատար եւ հնազանդ էին, քան թափառաբոպացի համբորդներու, քան թափառականներ քիւրտ կիները:

Այսօր Եոզղատի եւ իր գաւառին մէջ չէք կրնար, առանց յուզումի, չտեսնել աչքերուն մէջ, հայ արիւնի հետքեր...

ԹՈՔԱՏ ԿԱՄ ԵՒԴՈԿԻԱ

Եոզղատէն 38 հազարամեթր դէպի հիւսիս հիմիմական տպաւորիչ աւերակներ կան Պողազքալէ կոչուած դիւղին մօտ: Աւելի արեւելք Ալիչար Հիւյիւք, նախապատմական աւերակներով: Այնուհետեւ 139 հազարամեթրի վրայ մինչեւ Եըլտըզէլի ոչինչ ուշադրութեան կը պարնի: Դէպի Սեբաստիա իմ ճամբուս վրայ, փոքրիկ չեղում մը կը կատարեմ, հիւսիսային կողմէ, ծանօթանալու երբեմնի հայակեդրոն Թոքատի եւ Ամասիայի:

Եւդոկիա (Թոքատ) Եըլտըզէլիէն չուրջ 60 հզմթր. հիւսիս կ'իյնայ. ճամբան հաճելի է եւ կլորապատ. լեռներու եւ ձորերու մէջերէն անցնելով սքանչելի տեսարաններ կը պարզէ ամէն անկիւնադարձին: Գլխաւոր երկու բարձունքներ պէտք է յաղթահարել մին 1648 մեթր, եւ միսը 1·150 մեթր:

Քաղաքը զետեղուած է զոյգ բլուրներու միջեւ որոնցմէ մէկուն վրայ կառուցուած է բերդը եւ բերդաքաղաքը:

Թոքատ ունի 38 հազար բնակիչ: Անգլիւ Տաղիմոն ամբողն էր, որ պոնտական կոմպանայի մուտքը կը պաշտպանէր գրաւած նախ Պարսիկներէ եւ ապա Մահեղոնացիներէ, Հռոմայեցիներու տիրապետութեան տակն Պոնտոսի կարեւորագոյն կեդրոններէն մին էր, որ բիւզանդական շրջանին մոռացութեան մատնուեցաւ:

Սելճուքներու գրաւումով աւելի արժէք ստացաւ քան կոմանա, ապա Լինկաւ Մոնկոլներու եւ Օսմանցիներու ձեռքը (14րդ դար):

Բերդաքաղաքը շատ հին է. Սելճուքներն ու Օսմանցիները զայն ճոխացուցած էին 28 աշտարակներով՝ բոլորն ալ աւերակ:

Կը կարծուի թէ Թոքատ աղաւաղումն է Եւդոքսիա անունին որ մայրն էր Թէոդոս կայսրին:

Սահմանակից ըլլալով Բարձր Հայքի, բազմաթիւ անգամներ գրաւուած է հայ թագաւորներէ, Մեծն Արտաշէսէն սկսեալ:

Մինչեւ կոտորածի չարաշուք թուականը, Եւդոկիա ունէր 30·000 բնակիչ, որոնցմէ 9·000 հայ առաքելական, 1300 կաթոլիկ եւ 150 բողոքական: Հայերը ունէին ութ եկեղեցիներ (Ս. Աստուածածին, Ս. Երրորդութիւն, Ս. Մինաս, Ս. Լուսաւորիչ, Ս. Կարապետ, Ս. Գէորգ, Ս. Քառասունք) եւ ժողովարան մը: Կային վեց վարժարաններ (որոնցմէ՝ Վարդանեան, Վարդուհեան, Ս. Աստուածածին, Ս. Երրորդութիւն, Ս. Գէորգ):

Հայկական ինը պերեզմանոցներէն մէկուն մէջ կը գտնուէր տապանաքարը ոմն Պօղոս Կոմանացիի որ մեռեր է 965 թուին. ժողովրդական աւանդութեան մը համաձայն, այս Պօղոսը եղած է Հալտարա պետը Եւդոկիայի բազմաթիւ կառոյցներու, որոնցմէ մին՝ եէշիլըրմաքի վրայ ձգուած 7,40 մեթր լայնքով քարաշէն կամուրջը, կանգուն է տակաւին:

Եւդոկիայի զաւակ եղած են, Հ. Մատթէոս Եւդոկիացի (Գարապաշեան) աշակերտ Մխիթար Աբբահօր, քոյր հայկական եւ առաջին քարտուղար Մխիթարեան Միաբանութեան. Աղա Սամուէլ Մկրտիչ Մուրատ՝ հիմնադիր Սեւրի Մուրատեան վարժարանի եւ ազգային ընտիր բարերար. քանի մը ժողովրդական բանաստեղծներ՝ Խաչատուր Գալատեան, Ստեփան վարդապետ եւայլն:

Եւդոկիայի գաւառին մէջ կային բազմաթիւ հայ գիւղեր՝ իրենց եկեղեցիներով, որոնց բնակչութեան թիւը 50·000ի կը մօտենար:

Հայերը ունէին նաեւ երկու վանքեր, որոնցմէ առաջինը՝ Ս. Յովհան Ոսկեբերան կամ Ս. Նշան, կը գտնուէր Պէզիւճ գիւղին մօտ, եւ միւսը Ս. Յովակիմ-Աննա կառուցուած լեռնակոզի մը վրայ, պարսպապատ, քարաշէն տաճարով, ուխտաւորներու 16 սենեակներով եւ միաբանական 12 խուցերով. ունէր նաեւ ճեմարան մը: Յայտնի չէ վանքի հիմնարկութեան թուականը. արձանագրութիւն մը կը վկայէր որ ան բազմաթիւ անգամներ քանդուած եւ աւարի ենթարկուած է Թուրքերէ. նորոգուած է 1659ին եւ վերջին նորոգողն եղած է Իզմիրցի Գէորգ եպիսկոպոսը 1828ին:

Ս. Յովհան Ոսկեբերանի վանքը, ըստ ձեռագիր յիշատակարաններու, հիմնած են Վասպուրականի Սենեքերիմ թագաւորին երեք որդիները, այժմեան Պէզիւճ Թուրք գիւղին մօտ, որուն բնակիչները ինքզինքնին « հին Հայեր » կը նկատեն: Վանքն ունէր ուխտաւորներու թաղամասը 23 սենեակներով եւ այլ յարակից չէնք մը 12 սենեակներով:

Երկու վանքերն ալ անուանի էին իրենց ճոխ, հին ու գեղեցիկ եկեղեցական սպասներով, զրագարանով եւ թանգարանով:

ՆԻՔՍԱՐ

Թոքատի շրջանը այնքան հարուստ է հայկական յիշատակներով որ երկար օրեր կը կարօտի անոնց հետքերը որոնել.

ԾՆՆԴԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԱՂԵՂԵՐ, ԲԱՅՑ ԳԱՐՆԱՆԱԲՈՅՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Ան եկաւ Ուշտունեաց լեռնաշխարհէն: Իր ծննդավայրը Պախտանց գիւղը միայն փոքր բլուրով մը կը բաժնուի հռչակաւոր Նարեկ գիւղէն եւ Նարեկայ վանքէն: Քիչ ապրեցաւ պատանի Արմենակ հայրենի գիւղին մէջ: Պատերազմ, արիւն ու եղեռն եղաւ, աւերակ դարձան Պախտանցը, Նարեկը, ամբողջ Վասպուրա-

ճամբաները՝ մայրուղիներէ դուրս, չատ դէշ են եւ վտանգաւոր. անուններն քրքքացած եւ ժողովուրդը այնքան կասկածամիտ եւ սրտազող որ կարծես եկած ըլլամ հին իրաւունք մը պահանջելու:

Այսուհանդերձ դէպի Սամսիա չբաձրացած կ'ուզեմ անպատճառ Նիքսարն ու Զիլէն այցելել, այս ղոյզ երբեմնի հայաշատ կեդրոնները ուր վստահաբար ոչինչ մնացած էր հայկական...:

Նիքսար նախկին Նոր-Կեսարիան է, բիւզանդական շրջանի կարեւոր քաղաքներէն, ուր կը հաստիր Սենեքերիմ Աբծրունիի իշխանութիւնը, Վանը Սեբաստիայով փոխարինելէն յետոյ:

Քաղաքն այժմ ունի 10·000 բնակիչ, դրեթէ նոր շինութիւններ չկան հնբլուրի մը վրայ բերդաքաղաքի մը աւերակներուն չուրջ համեմատաբար լաւ վիճակի մէջ են պարիսպները որուն շրջանակէն ներս կը գտնուի Թուրքիոյ հնագոյն յուշարձաններէն մին, Եայը Պազան Մեոբէսէն, 12րդ դարէն մնացած:

Հայերը 4053 հոգի էին մինչեւ 1896... Իրենց վայրագութեամբ նշանաւոր էին Զիլէի Թուրքերը: Զիլէ նախկին Զելա, անուանի է պատմութեան մէջ Յուլիոս Կեսարի յաղթանակով, 47 թուին Ք. Ա., Պոնտոսի Փարնաս Թագաւորին դէմ, երբ աւետիս կուտար Ծերակոյտին «Եկի, տեսի, յաղթեցի» հեռագրային բառերով,

Ի զուր կը փնտռեմ Զիլէի համբաւաւոր Ս. Սարգիս եկեղեցին, եւ Ս. Աբիստակէս Հայրապետի վանքին աւերակները, ուր կայ տակաւին աղբիւրը զոր Հայերը «Լոյս Աղբիւր» կը կոչէին, որովհետեւ ըստ աւանդութեան, Ս. Աբիստակէս Հայրապետ, դէպի Նիկիոյ ժողով գացած ճամբուն վրայ հոս կանգ առած եւ աղօթքով ու հրաշքով այդ լոյս աղբիւրը ղխեցուցած է:

Զիլէի Հայերը թրքախօս էին, եւ Թուրքերէն չաւերը՝ բոնի գաւառափոխ Հայեր:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՋՏԻԿԵԱՆ

(Շար. – 2)

«ԾԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԱՑԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՑՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հին, սրտակից բարեկամները, անծանօթ ճամբաներ — մահուա՞ն ճամբաներ... — բռնելէ առաջ՝ յանուն հնամեայ անկեղծ բարեկամութեան, յանուն անցեալի մտերմութիւններուն տարբական պարտք մը դրած էին իրենց վրայ, — երկու որբեր պատսպարելու, խնամելու հոգը: Եւ ասիկա վճարովի արծաթով ու ոսկիով... Բայց իր տղան, որ մինչեւ երկինք բարձրացող աղաղակներով խոստացեր էր առանձնել այդ պարտականութիւնը ամենայն սրբութեամբ ու հաւատարմութեամբ, այժմ, անպատկառօրէն, անամօթ կերպով կը դրժէր այդ խոստումը, կ'ուրանար, կը ժխտէր իր յանձնարարութիւնները, սեւ խաչ մը կը քաշէր այդ բոլորին վրայ...:

Ի՞նչ կ'ուզէր այս հէք որբերէն, այս երիցս դժբախտ արարածներէն... Ի՞նչ կը պահանջէր անոնցմէ: Հասակակից թուրք տղա՞յ մը ծեծելը, հայերէ՞ն խօսիլ ուրախանալը, կամ ափ մը չոր բակլա՞յ գողնալը անոնք լոկ պատրուակներ էին իր տղան ձեռքը տխուր եւ բարբարոս գէր մը գրելու համար այս թշուառ զոյգի ճակատին: Այդ գիտէր մեծ հանճարը... գիտէր վաղուց, շատ վաղուց:

Զէթէ ճրագի մը աղօտ լոյսովը լուսաւորուած կիսախաւար սենեակին մէջ, լուռ ու անխօս օճախին անկիւնը նստած՝ ձեռքի համբիչին հատիկները չարժելով կը մտածէր, ու մերթ իր ցաւակցական ակնարկը կ'երկարէր դէպի դուռը եւ մերթ ալ այն անկիւնը ուր սարսափէն ու ցաւէն կծկուած կը մղկտար հէք աղջնակը, զոհին քոյրը:

«Քոյրի՛կ... քոյրի՛կ: Մեռայ, սառեցայ. օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն...»:

Նորէն լսելի եղաւ Յովակիմն կերկերուն ձայնը, այս անգամ աւելի ցած, աւելի մարած եղանակով: Կարծես թէ անդունդի մը խորէն կը ձայնէր, կամ խորունկ ջրհորի մը մէջէն կուգար, որ յստակ ձայն մը ըլլալէ աւելի անտառի մը խորը թափառող ուրուականի մը մոլոտքին կը նմանէր...:

Մեծ հանճարը աղու նայուածքով մը կրկին դրան կողմը նայեցաւ, անվճռականութեան չարժում մը փորձեց, բայց տեղէն չշարժեցաւ: Անորոշ վիճակի եւ անորոշ մտքերու մէջեւ կը տատանէր...: Զէր գիտեր ի՛նչ ընելիքը: Անին ալ իր կծկուած տեղէն չարժեցաւ: Եղաւ մահասարսուռ կանչը սուր նետի մը նման խոցեց իր արդէն արիւնոտ սիրտը: Յետոյ, խեղճ մը երեւոյթով ոտքի ելաւ ու մօտեցաւ մեծ հանճարին.

— Հանը՛մ, ոտքդ պագնեմ, չունդ դառնամ, գերիդ ըլլամ հանըմ: Դթա՛ ինծի, դթա՛ մեզի, խղճա՛ խեղճ եղբօրս, սիրելիներուդ սիրոյն, մեռելներուդ հոգւոյն: Բակլան ես գողցայ... գողը ես եմ, յանցաւորը ես եմ, մեղաւորը ես եմ հանըմ: Եւ երթանք աղային մօտ: Խօսէ՛, համոզէ, աղաչէ, դուխ ձայնդ լսէ, խօսքդ մտիկ ընէ... դուխ...:

Եղբա՛յրս, եղբայրս, հանըմ, մեղք է, կը սառի, կը մեռնի, կը մեռնի՛... Ալ չկրցաւ չարունակել, ձայնը կոկորդին մէջ մնաց, սաստիկ յուզումէն աչքերը մթագնեցան, իրանը սկսաւ երերալ անօրինակ կերպով ու մէկէն երկարեցաւ յատակին...:

Հանըմը աճապարանքով ոտքի ելաւ, աղջնակը վերցուց գետնէն, քանի մը կաղդուրիչ մխիթարական բառեր արտասանեց ու յետոյ վարանումով մը դէպի մեծ դուռը քալեց: Կը տատամսէր, կը մտածէր, ամբողջ մարմնովը կը դողար: Կը նմանէր այն մարդուն՝ որ կ'ուզէ վճռական գործի մը ձեռնարկել, բայց կը կասկածի անոր յաջողութենէն: Կը նմանէր ոճրագործի մը որ իր գաշոյնը կ'ուզէ խրել զոհին սիրտը, բայց կը վարանի անորոշ մտածումներով:

Քանի մը անգամ մինչեւ սենեակին դուռը գնաց-եկաւ: Քանի մը անգամ անորոշ, անհասկնալի չարժումներ ըրաւ, քթին տակէն բաներ մը մրթմրթաց ինքն իր դէմ ու յետոյ դուռը ելաւ սենեակէն:

Անին հետեւեցաւ իր քայլերուն՝ վախով ու տատանումով:

— Այժմ ան պահած կ'ըլլայ կը մտածէր, դուռը կը բանամ, տղեկը թող փըրկուի վաղը մնացածը կարղադրելը դիւրին է: Ու քալուածքի եւ մտքի տատանումներով անցան մէջանգքէն ու մտան ընդարձակ բակը: Հազիւ թէ բակին կեդրոնը հասեր էին, « ո՞ւր կ'երթաք... » ձայնեց մէկը կոշտ ու խռպոտ ձայնով մը: Ան էր, Մադաւուտ աղան, սանդուխներուն գլուխը թաւիշներու մէջ փաթթուած դէւի մը պէս կանգնած մութին մէջ:

— Տղեկը ներս առնելու, պատասխանեց մայրը, զսպուած բարկութեամբ մը:

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՃԻ

(Շար. – 5)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԿԱՎՈՐ ՊԱՐՏԱՏՈՄՍԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԿԱՎՈՐ ՊԱՐՏԱՏՈՄՍԻ

ՊԵՏ ՀԿԱ

Նկարազարդեց Կիրակոս Ավետիսյան

Ա. ՊԱՍՏ

ՕՐԻՆՈՎ ՊԱՐՏԱՏԸ

Նկատի առնելով, որ հիշյալ պատճառներով ամբողջ ընտանիքը ամբողջ ժամանակ չէր կարող հսկել տղայի վրա, որոշեցին նրան ուղարկել Ամերիկա՝ իր հորեղբոր մոտ։

Ամերիկա գնալու համար անհրաժեշտ էր ունենալ 500 ռուբլի։ Ընտանիքը ստիպված էր ամեն ինչ ծախել, որպեսզի կարողանա հավաքել այդ գումարը։

Ծախեցին ամեն ինչ, ինչ որ կար տանը, ինչ որ կարելի էր ծախել, ծախեցին նաև կովը, որ ընտանիքի միակ կերակրողն էր։ Ինքնաեռ ջրամանը, որ մորս հարսանեկան նվերն էր, նույնպես ծախեցին։ Ծախեցին նաև մորս ոսկե մատանին, որ ամուսնության օրը նրան էր նվիրել հայրս։ Ամեն ինչ ծախեցին, ամեն ինչ գրավ դրեցին, որ կարողանան հավաքել 500 ռուբլին։

Ես հիշում եմ այդ օրերը։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ամեն առավոտ ինձ համար պատրաստում էր ուտելիք, ինչպես ինձ հագցնում էր, ինչպես ինձ ճանապարհում էր դպրոց։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ամեն առավոտ ինձ համբուրում էր, ինչպես ինձ ասում էր, որ ես պետք է լավ սովորեմ, որ ես պետք է հնազանդ լինեմ, որ ես պետք է ուշադիր լինեմ դասատուների հանդեպ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր լվանամ երեսս, ձեռքերս, ականջներս, որ ես պետք է ամեն օր սանրեմ մազերս։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր շապիկ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր գուլպաներ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր կոշիկներ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր վերարկու։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր գլխարկ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր ձեռնոցներ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր շարֆ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր գոտի։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր կրծկալ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր գուլպանոց։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր կոշիկներ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր վերարկու։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր գլխարկ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր ձեռնոցներ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր շարֆ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր գոտի։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր կրծկալ։ Ես հիշում եմ, թե ինչպես մայրս ինձ ասում էր, որ ես պետք է ամեն օր հագնեմ մաքուր գուլպանոց։

— Մի՞թե դու չես ուզում գնալ Ամերիկա,— հարցրեց մայրս ինձ մի օր։

— Ես չեմ ուզում գնալ Ամերիկա,— պատասխանեցի ես։

— Ինչո՞ւ,— հարցրեց մայրս։

— Որովհետև ես չեմ ուզում թողնել ձեզ,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել հորեղբորդ,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել հորեղբորս,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Ամերիկան,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Ամերիկան,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքը,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքը,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգիստը,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգիստը,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանը,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանը,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերը,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերը,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատները,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգները,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտը,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտը,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբները,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերը,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերը,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատները,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգները,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտը,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտը,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբները,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերը,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգները,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտը,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտը,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբները,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգները,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտը,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատները,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտը,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատները,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտը,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատները,— պատասխանեցի ես։

— Մի՞թե դու չես ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների ոտքերի մատների եղունգները,— հարցրեց մայրս։

— Ես չեմ ուզում տեսնել Նյու Յորքի նավահանգստի մոտ գտնվող արձանի ոտքերի մատների եղունգների տակի կեղտի մեջ եղած միկրոբների

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վիքթորիա Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Աւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ազատ Աւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Լափերուզ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Առաքելեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ալէն Լափերուզ եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Երկուշաբթի Ապրիլ 19, մեռելոց, ժամը 11ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ՍԱՀԱԿ ԱԻԱԳԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, եւ անոր ծնողքին, եղբայրներուն, քոյրերուն, հարսերուն, քենիներուն յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Միքայէլ Եավէր եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլ 19 Երկուշաբթի Մեռելոցի օրը ժամը 11ին, Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՏԸԼԷՆ ԵԱՎԷՐԻ

մահուան տարելիցին առթիւ և օծումը կը կատարուի նաեւ Յակոբ եպիսկոպոս Վարդանեանի կողմէ, Պ. Եավէրի եկեղեցւոյ նուիրած «Քրիստոսի հրեշտակները բուժող» իւղանկարէ նկարին։

Ժամը 4ին ցերեկէ վերջ ողբացեալին դերեզմանը այցելութիւն ի Պասթիոն եւ օրհնութիւն։

Երեկոյեան հոգեճաշ Վօքլիւզի նորա – կառոյց Սեւան պանդոկին մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅԱՒԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ծաչի Մարսէյլ – Պլ. Օտտոյի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Մարի Խաչատուրեանի եւ զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր Անդրանիկ Խաչատուրեանի մահուան առթիւ։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Անծանօթ Զինուորի բոցի արծարծումը կը կատարուի Ապրիլ 24ին, ժամը 18ին։ Հաւաքուիլ Շան դ'Էլիզէի եւ Պալզաք փողոցի անկիւնը։ Միայն՝ նախկին ռազմիկները, զիմազականները եւ չքաւոր կրողները պիտի բարձրանան Շան դ'Էլիզէն։ Հայ համայնքը արարողութեան կը հրաւիրուի ուղղակի Յաղթական Կամարին առակը։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Պ. Կարապետ Պալեան 80 ֆր. կը նուիրէ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Պ. Արթիւր Պօյաճեան 30։

ՌՈՄԱՆ.— Պ. Յ. Վարդանեան 30 ֆ.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր տարուան առիթով Հայ կարմիր Խաչի Ծովեզերեայ օգափոխութեան կայանը արդիականացնելու նպատակին կը նուիրեն.—

Պ. Լ. Խանճեան (Անիէռ), Տիկին Ժ. Պետրոսեան (Պէսանքուր), Տէր եւ Տիկ. Գասիկեան (Մոնթորու), Պ. Զ. Մութաֆեան, Տիկին Վ. Դաւիթեան (Վալանս), Պ. Շ. Կիմիւշեան (Փօ), Տէր եւ Տիկ. Ա. Խանտանեան, Պ. Բ. Գայթեան (Ժուան լէ Փէն), Պ. Յ. Առաքել եան, Տիկ. Բ. Էնքաչէրեան, Տէր Գէորգեօֆ ընտանիք, Պ. Փ. Եադուպեան (Իսի), Պ. Վ. Մինասեան (Սէն Սաթիւրնէն), Պ. Ժ. Քէչեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Դալբինեան, Պ. Օ. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկ. Հայգազործեան (Վիլֆրանչ), Պ. Բ. Պօղոսեան, Պ. Խ. Զիլինկիրեան (Վիլֆրանչ), Տէր եւ Տիկ. Պ. Թուրեան, Պ. Յ. Յովհաննէսեան (Ժիֆ սիւր Իվէթ), Կեցոեան ընտանիք, Պ. Կ. Խայեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Մարտիրոսեան (Փավիյոն սու Պուա), Տէր եւ Տիկ. Ս. Կարապետեան (Տրակինեան), Պ. Ա. Մագուտեան, (Վալանս), Գաբրիէլեան – Տէօվլէթեան ընտանիք, Մէքանօփթիք Յակոբեան, Պ. Բ. Գաբրիէլեան (Քլերմոն Ֆերան), Տիկ. Ս. Նշանեան (Նիս), Օր. Ս. Սարաֆեան (Մարսէյլ) 50ական։ Պ. Հ. Գարիկեան (Էքս), Տէր եւ Տիկ. Տ. Պալեան (Սէն Տընի), Պ. Պ. Մելիքօֆ, Օր. Լ. Սարգիսեան (Պոլէն), Պ. Զ. Սարեան, Տէր եւ Տիկ. Վարժապետեան (Քաշան), Պ. Գրիմթիանեան (Լա Կարէն), Տիկ. Լ. Պետրոսեան (Րիւէյ Մալմէզոն), Պ. Զ. Գաբրիէլեան (Առնաս), ոմն (Կոքնոպլ), Տիկին Ն. Խանճեան (Անիէն), Տոքթ. Ժ. Գազանճեան (Վիթրի), Պ. Ժ. Պ. Աւետիսեան (Պանեոլէ), Տոքթ. Արիկի, Օր. Ս. Սարգիսեան (Մարսէյլ) 30ական։

PASSEZ VOTRE

Week-end de Pâques

Samedi 17 — Dimanche 18 —
Lundi 19 Avril
AUX DEUX ALPES
avec les jeunes de l'U.G.B.A.
Vous pourrez skier à 3.300 mètres d'altitude ou vous détendre au soleil dans cette station renommée.
Voyage en car couchettes
Départ Vendredi soir 16 Avril
Prix pension complète et voyage : 290 Francs
Pour tous renseignements et inscription s'adresser à
l'U.G.A.B.
Tél. 924-86-71 et 227-12-26

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՋԱՏԻԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի.— *Ճիշատակ Ընթրեաց. Պատարագ եւ հաղորդութիւն փոքրերու եւ ղպրոցականներու 8–11, Ոտընլուայի արարողութիւն 16·30, Խաւարում 19·45։*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Աւագ Հինգշաբթի, *Ճիշատակ Ընթրեաց Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, Ընթրեաց Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին։ Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին, Խաւարում՝ 1930։*

Աւագ Ուրբաթ, *ժամը 19·30ին Ճիշտակ Զարշարանաց եւ Խաչելութեան, Երեկոյեան ժամերգութիւն և Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին։*

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Աւագ Հինգշաբթի.— *Ս. Պատարագ ժամը՝ 10, Ոտնլուայ 15, Խաւարում 19·30*

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Աւագ Հինգշաբթի.— *ժամերգութիւն 8ին, Հաղորդութեան պատարագ 12ին, Ոտընլուայ 18ին, Խաւարում 20·30ին։*

Ս. ԺԵՐՈՄ.— Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Հինգշաբթի.— *Ճիշատակ Ընթրեաց, մանուկներու հաղորդութիւն 9ին, ճաշի պատարագ 10, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20·30ին։*

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Աւագ Հինգշաբթի, *Ճիշատակ Ընթրեաց 8·30, պատարագ 10·30ին, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 19։*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ – Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Աւագ Ուրբաթ.— *ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչի։*

Աւագ Շաբաթ.— *ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ։*

Զատիկ.— *ժամը 11ին հանդիսաւոր Ս. Պատարագ։*

Ապրիլ 19 Երկուշաբթի.— *Օր Մեռելոց. ժամը 11ին ձայնաւոր Ս. Պատարագ եւ պաշտօն հոգեհանգստեան։*

Կիրակի 25 Ապրիլ.— *Նոր Կիրակի, ձայնաւոր պատարագ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն Նոթը – Տամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին. խօսք կ'առնէ Գերպ. Փէշրիլ՝ օգնական Եպիսկոպոս Փարիզի։*

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Ս. ՅԱԿՈԲ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն, ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20։

ՈՒՐԲԱԹ, Ճիշատակ Զարշարանաց Թաղման կարգ 17։

ՍԷՆ ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ճիշատակ Ընթրեաց, Սէն Լու՝ Ոտնլուայ ժամը 17ին Խաւարում 20·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Ճիշատակ Թաղման, Սէնթ Մարկրիթ ժամը 17ին, Սէն Լու՝ 18ին։

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Հինգշաբթի, *Ճիշատակ Ընթրեաց, հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 9ին ճաշի ժամերգութիւն 11, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20։*

ՎԱՐԱԳԱՅՑ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Հինգշաբթի.— *Ընթրեաց պատարագ 11, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 20·30ին։*

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Հինգշաբթի.— *Ոտնլուայ ժամը 16·30, Խաւարում 20։*

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵԲԱՍՏԻՈՑ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՑՈՒԹԵԱՆ

Պատմագիրք յուշամատեանի
Ա. հատորը
Գին 70 ֆր. —Դիմել.—
Y. Baboyan, 3 Camp. Perrier
St. Antoine, MARSEILLE 13015
Z. MINASSIAN
207, Rue Lafayette — Paris 10e
Tél. : 208-90-89
A. Nercessian, 5 Bl. de Verdun
92400 COURBEVOIE

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արթիւռամբի ժողովը այս Զորեքշաբթի (Ապրիլ 14) ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանէլօ – Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այս Զորեքշաբթի, Ապրիլ 14, ժամը 20·30ին Տիկ. Գարաօղլանեանի բնակարանը, 22 ռիւ Լավուազիէ, Քաշան։

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՉԱՐԳԱՑՈՂ ՀԻԱՒԹԻՒ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏ

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

Vendredi 23 Avril à 21 h.

NUIT DE LA QUATRA

RECITAL DE CHANT

SONA GHAZARIAN

de l'Opéra de Vienne

Réservation des places : Tél. : 260-74-78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

Vous annonce son prochain départ pour

L'ARMENIE

du 26 Juillet au 8 Août
Prix Paris/Paris 2780 F.

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

N'hésitez pas à nous consulter pour vos vacances d'été

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
15
JEUDI
15 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

51ԴԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.566

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.566

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԷՄԱԼ ՓԱՇԱ ՀԱՅԱՍԷՊՐ ԷՐ

— o —

Գ.

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ԶՈՐԲՈՐԴ ԲԱՆԱԿԻ

Գոլոյ զինուորական կառավարիչէ իր պաշտօնին մէջ ձէմալ պէյ բռնակալական խիստ միջոցներով յաջողեր էր Իթթիհատի հակառակորդ Իթիլաֆի եւ այլ ազգային տարրերը ընդդիմադիր կուսակցութեանց գլուխը ճզմել եւ ապահովել իր կազմակերպութեան մխրճեցման իշխանութիւնը, որ պիտի տեւէր անխափան մինչեւ աշխարհամարտի վախճանը:

Իրրեւ վարձատրութիւն, 1914 Փետրուարին Սայիտ Հալիմ փաշայի դահլիճին մէջ առնուեցաւ իրրեւ Ծովային նախարար, «վէզիր»ի աստիճանով: Ձէմալ պէյը դարձաւ ձէմալ փաշա:

Իր այս նոր պաշտօնով, ձէմալ աւելի սերտ յարաբերութիւն պիտի ունենար կուսակցութեան գլխաւոր վարիչներուն հետ: Հրէշածին Թալէաթի եւ Էնվէրի հետ պիտի կազմէր ցեղասպան Իթթիհատի սրբատեսիլ երրորդութիւնը:

Ծովակալ Սուչոն, 1914 Հոկտեմբեր 29ին գերմանական կէօպէն (եաւուզ մը կոչուած) եւ Պրէսլաւ (Միտիլլի) մարտանաւերով կը ռմբակոծէր Սեւ Ծովի ռուսական նաւահանգիստները՝ Օտեսա, Սեւաստապոլ, Թէոդոսիա եւ Նովորոսիսկ: Ռուսիոյ մտքին կը դնէին Թուրքիան՝ ստիպելով զայն, որ պատերազմ յայտարարէ Ռուսիոյ դէմ:

Այս դէպքէն տասը օր վերջ սպարապետ եւ Պատերազմական նախարար Էնվէր փաշա Զորրորդ բանակի ընդհ. հրամանատար կը նշանակէր ձէմալ փաշան, պաշտօն տալով անոր գրաւել Եգիպտոսը, Սուէզի ջրանցքի ճամբով: Նպատակն էր Եգիպտոսի մէջ պահել Հնդկաստանէն եկած զինուորները, որոնք պիտի ղրկուէին արեւմտեան Եւրոպայի ճակատը, մաս մըն ալ պիտի յատկացուէր Տարտանէլի պաշտպանութեան: Զորրորդ բանակի իշխանութիւնը կը տարածուէր Կիլիկիոյ, Սուրիոյ, Պաղեստինի եւ Սինայի վրայ:

Մեր նիւթէն դուրս է նկարագրել Սուէզի վրայ կատարուած երկու փորձերը, որոնք վերջացան Թրքական ուժերու չափալը պարտութեամբ: Թուրք զինուորները 1915 Յունուար 15ին ճամբայ ելեր էին Պիրէսպայէն, Փետրուար 15ին վերադարձան նոյն տեղը: Ըստ Անգլիացի – ներուն, այս առաջին փորձին Թուրքիա – ու կորուստն էր եղած հազար մեռեալ, 2000 վիրաւոր եւ 650 գերի: Ձէմալ փաշա խայտառակուած էր:

Ձէմալ փաշայի «հայասիրութեան» մասին պատմուածները առաւելաբար կը վերաբերին այն շրջանին, երբ անիկա Հրամանատարն էր Զորրորդ բանակին: «Հրամանատար»ը տակաւ բառ է: Ձէմալ իսկական «փոխարքայ» մըն էր՝ Տաւրոսեան լեռներէն (Պոզանթը) մինչեւ Սինայի թերակղզին տարածուղ հողամասերուն վրայ: Կը գործէր իրրեւ կատարեալ մեծ նահապետ, կեդրոնի կառավարութենէն անկախ: Մահապատիժներն անդամ վաւերացնել չէր տար սուլթանէն, ինչպէս օրէնք էր: Տեւական ահ ու սարսափի մէջ կը պահէր Արաբները, որոնց ոխերիմ թշնամի էր:

Տարագրուած Հայերը դէպի անապատ իրենց ճամբուն վրայ կ'անցնէին իր իշխանութեան ենթակայ հողերէն: Ինք ա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՐԻ ՄԸ ԵՏՔ՝

ԼԻԲԱՆԱՆ ԻՐ ԼՈՒԾՈՒՄԸ ՁԳՏԱՒ

ՁԱԽԸ՝ ՍՈՒՐԻՈՑ ԴԷՄ,
ԱԶԸ՝ ՍՈՒՐԻՈՑ ԿԱՂՔԻՆ

Ապրիլ 13ին լրացաւ տարին Լիբանանի արիւնոտ կռիւներուն, որոնք կը չարունակուին, «Հրադադարի» (27րդ, 28րդ) այս օրերուն, առանց որեւէ լուծումի յանգելու: Ցառաջդիմական–Ձախ պաշտպան՝ Սուրիան այսօր բացէ ի բաց զօրավիդ կը կենայ քրիստոնեայ աշխարհին եւ ձէմայէլ կը յայտարարէ «Աստուածաշունչ մը լուծում մը գտնելու, վերջ դնելու համար եղերական կացութեան, տարուան մը արիւնահոսութենէ ետք» ու սուրիական զինեալ միջամտութիւնը կ'անուանէ «հերոսական, վճռական գործունէութիւն խաղաղութիւնը փրկելու համար»: Ասոր դէմ, Ձախի պարագլուխ՝ Ճումպլաթի կը չարունակէ իր վրդովումը յայտնել նոյն միջամտութեան դէմ: Այս ամբողջը անգամ մը եւս ցոյց կուտայ թէ բան կարելի չէ հասկնալ լիբանանեան տագնապէն բայց հաւանաբար սխալ չըլլայ մտածել թէ Լիբանանի ճակատագիրը չատոնց որոշուած է Ուաշինկթընէն Մոսկուա, հաւանութեամբ Թել Ավիվի եւ Դամասկոսի ու ժողովուրդի մը տառապանքը «մանրամասնութիւն» մըն է միայն:

Աւ այժմ յստակ է որ սուրիական ծրագիր մը կայ եւ զօրքերը օրէ օր կը տեղաւորուին Լիբանան ու Սայքան այսօր կը գտնուի քրիստոնեայ Ֆալանժներու կողքին ընդդէմ պաղեստինեան միւս ուժերուն եւ Ճումպլաթի յառաջդիմականներուն: Կը մնայ որ Դամասկոս պարտադրէ նաեւ ի'ր թեկնածուն իրրեւ նախագահ որպէսզի գործողութիւնը իր վախճանին հասնի « յաջողութեամբ », հակառակ պարագային Սուրիան է որ ներքին դժուարութեանց կրնայ բախիլ: Բայց ներկայիս Ասատ բառերը չի ծամեր եւ խիստ կերպով դատապարտեց մահմեդական Ձախը, որ «կրօնքը իրրեւ առիւծուր կը գործածէ ինչպէս նաեւ իրենց յառաջդիմականութիւնը կամ ընկերվարութիւնը»:

Կը մնայ սպասել ու տեսնել քանի ոչ ոք մարզարէութիւն կրնայ ընել իրաց այս կացութեան մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Ապրիլ 12)

«ԱՐԱՐԱՏ» – «ԲԱՆԱԿԱՑԻՆՆԵՐ» ՄՐՑՈՒՄԸ (*)

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի 38րդ ախոյենական մրցումներու չարքին, « Արարատ » իր երկրորդ հանդիպումը ունեցաւ Մոսկուայի «Բանակայինե – րուն» հետ՝ «Հրապարան» մարզադաշտին վրայ: Խաղի առաջին կէսին «Արարատ»ի տղաքը պահած են իրենց պաշարիւնութիւնը, «Բանակային»ներ քանի մը անգամ ըղձացին անհանգստացուցած են բերդապահ Աբրահամեանը: 22րդ վայրկեանին երիտասարդ Չեսնոկով թափանցած է «Արարատ»ի բերդապահի դաշտէն ներս եւ զօրաւոր հարուած մը տուած, զոր կրցած է փրկել Աբրահամեան: Խաղի երկրորդ կէսին պատկերը ամբողջութեամբ փոխուած է: «Արարատ»ի տղաքը մօտ 20–25 վայրկեան անվերջ դրոհած են եւ մէկ անգամ ալ երեւանցիները կոր – ծանացած են կէտ նշանակելու լաւագոյն առիթ մը: Խաղը վերջացած է հաւասար (0–0) արդիւնքով: «Արարատ»ի յաջորդ հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 16ին՝ Մինսկի «Դինամօ»ի հետ, Մինսկի մէջ:

(*) Այս խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Ապրիլ 13ի թիւով:

×

ԳԱՐՆԱՆԱՑԻՆ ԾԱՌԱՏՈՒՆԿ

Հայաստանի մէջ կը ծաւալին նոր ձեռնարկներու ստեղծման աշխատանքները: Այսպէս, գարնանային ծառատունկ մը սկսած է բոլոր անտառի տնտեսութիւններու կողմէ: Զանգեզուրի լեռներուն մէջ եւ Գեղամայ լեռնաշղթայի լանջերուն, Լոռիի մէջ եւ ծովու մակերեսէն 2000 մ. բարձրութեան վրայ՝ Սեւանայ լճի ափերքներու աւազներուն մէջ ծառեր կը տնկուին: Անտառաբոյծները կը տնկեն կաղնի, դոռնանշենի, պլիստակէնի եւ ճերմակ աքասիա: Այս տարի այդ ծառերու տեսակներէն պիտի տնկուի 5 հազար հեկտար: Կաթարդաբալկարիայէ Հայաստան բերուած քանի մը հազար փշատերեւ եւ թուփեր կը տնկուին զանազան շրջանները մէջ:

×

ՄԱՐՕ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ ԳԻՐՔԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ

Մոսկուայի « Սովետական Պիսատէլ » («Սովետական գրող») հրատարակչու – թիւնը լոյս ընծայած է Մարօ Մարգարեանի գործերու հատոր մը՝ «Թափան – ցիկ օրեր» խորագրով: Հատորը կազմուած է «Այս աշխարհում...», «Միածծանը փչէրին», «Արարատեան դաշտում», «Սիրոյ տողեր», «Կարմիր–կապոյտ երգ», «Երգ երգի մասին» եւ այլ խորագիրներու տակ ամփոփուած տասը բաժիններէ: Բանաստեղծութիւնները թարգմանած են ռուս բանաստեղծներ եւ թարգմանիչներ Դ. Սամոյլով, Մ. Պետրովիխ, Մ. Սիւնէլնիկով, Ս. Կուզնեցով, Ա. Նայման: Գիրքը ձեւաւորած է բանաստեղծուհի որդին՝ նկարիչ Աչոտ Բայանդուր:

×

ՇՈՒՒՏՅԻՈՑ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան եւ Շուէտիոյ մշակութային փոխանակութեան պայմանագրի տրամադրութեան ձեւով չուէտական չարժանկարի գործիչներու պատուիրակութիւն մը՝ նախագահութեամբ Հարրի Շէյնի, այցելած է Մոսկուա, Լենինգրատ եւ Երեւան, ուր տեղի ունեցած են բեմադրիչներու, տեսարաններու եւ չարժանկարի քննադատներու հանդիպումներ: Երեւանի չարժանկարի տան մէջ ցուցադրուած են վերջին տարիներու կարգ մը ժապաւէններ, զորս ստեղծած են արդի մեծ բեմադրիչներէն Ինգմար Բերգման եւ ուրիշ վարպետներ: Յուշագրուած է Մոցարթի «Կախարդական սրինգը» ժապաւէնը:

ԱՂՎԵՍ ՎԱՇՈՒՆԻՈՒ ՆՈ ՓՈ

(ՊՐՏՑ ՂՑՈՂ ՏՃՎՈ)

— Տնեղ ոեր ե ֆանկո ձիեկո, ոեր ե ֆանկո ձիեկո ոո ֆանկո ձիեկո ոո ֆանկո ձիեկո ոո

ՊԵՏՔ ՎԱՃԱ

Նիկոլայ Հակոբյանի պատմվածքները

Ն. ՊԱՍ

ՕՐԻՆԿԱ ԿԱՉԱՂԱԿԸ

— Ա՛հ, նոյն ձեռքն եմ, պատմեցի ես, պատմեմ ու կրկնեմ, որ ձեռքն էր ինձ վիճակված, ինչ որ ես ուզեցի, ինչ որ ես ուզեցի, ինչ որ ես ուզեցի

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արխատագէսեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Մելքոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Պաղտիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Փա – փազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յոնիկ Մկրտիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Յակոբեան եւ զաւակները կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ քեռայրին՝

ԱՂԱՍԻ ԱՐԻՍՏԱԳԷՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս երկուշաբթի (Ապրիլ 19) (Մեռելոց) Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Այս առթիւ, Տիկին Արխատագէսեան 50 Ֆր. կը նուիրէ Լիբանահայ աղէտեալներուն (ստանալ «Ճառագ»էն)։

×

ՄԱՐՍԷԼ.— Պ. Միքայէլ Եավէր եւ ընտանիքը կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլ 19 երկուշաբթի Մեռելոցի օրը ժամը 11–ին, Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՏԼԼԻՆ ԵԱՎԷՐԻ

մահուան տարելիցին առթիւ և օծումը կը կատարուի նաեւ Յակոբ եպիսկոպոս Վարդանեանի կողմէ, Պ. Եավէրի եկեղեցւոյ նուիրած «Քրիստոսի հիւանդները բուժող» իւղանոցի նկարին։

Ժամը 4ին ցերեկէ վերջ ողբացեալին դերեզմանը այցելութիւն ի Պասթիոն եւ օրհնութիւն։

Երեկոյեան հոգեճաշ Վօքլիւզի նորա – կառոյց Սեւան պանդոկին մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արամ Պասմաճեան իր ամուսնոյն Արամ Պասմաճեանի մահուան 4րդ տարելիցին եւ մօրեղբօր՝ Արշաւիր Տիրակեանի մահուան 3րդ տարելիցին ի յիշատակ 100ական ֆրանք կը նուիրէ «Ճառագ»ին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Ապրիլ 16, ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տունը։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՋԱՏԻԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Ճիշտակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·40ին, երեկոյ՝ կարգ թաղման 17ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·40ին, երեկոյ ընթերցուածք եւ պատարագ Ճրագալոյցի ժամը 16–18։

ԿԻՐԱԿԻ ՋԱՏԻԿ,, առաւօտ ժամերգութիւն, նախատօնակ եւ անդաստան ժամը 7·40ին, զատկական հանդիսաւոր պատարագ 9·40ին ընթերցում Հայրապ. շնորհաւորագրին եւ քարոզ 11·15ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ եւ հոգեհանդիստ 9·40։

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ կրկնազատիկ, յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց կատարի հոգեհանդիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց։ Վարչութեանս կարգադրութեամբ հանդիսաւոր պատարագը պիտի մատուցուի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, իսկ ծաղկեպսակներու եւ ծաղիկներու զետեղումն ու հոգեհանդիստը կը կատարուի Նահատակաց Ճուշարձանին առջեւ։

ԱՆԾԱՆՕԹ ՋԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Անծանօթ Զինուորի բոցի արծարծումը կը կատարուի Ապրիլ 24ին, ժամը 18ին։ Հաւաքուիլ Շան զ'Էլիզէի եւ Պալզաք փողոցի անկիւնը։ Միայն՝ նախկին ռազմիկները, դիմադականները եւ չքանչան կրողները պիտի բարձրանան Շան զ'Էլիզէն։ Հայ համայնքը արարողութեան կը հրաւիրուի ուղղակի Ճաղթական կամարին տակը։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ա.ագ Ուրբաթ, ժամը 19·30ին Ճիշտակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան, Երեկոյեան ժամերգութիւն և Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին։

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի, սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու՝ ժամը 16ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17ին։

Կիրակի, ՋԱՏԻԿ, յարութիւն տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (Կաթող. Պատ. Հայոց Եւրոպայի)։

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Աւագ Ուրբաթ, թաղման կարգ 18ին։

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն 15·30ին, պատարագ 16·30ին։

Կիրակի, ՋԱՏԻԿ, ժամերգութիւն 8·30, պատարագ 10ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·15ին։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Աւագ Ուրբաթ, թաղման արարողութիւն 6ին։

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 9ին, Խըթման արարողութիւն երեկոյեան 5ին։

Կիրակի, ՋԱՏԻԿ, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ 10ին։ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (Կաթող. Պատ. Հայոց Եւրոպայի)։

Երկուշաբթի, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ 9ին, պատարագ 10ին։

Նոր Կիրակի (Ապրիլ 25) սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ 8·30ին։

Հոգեհանգստեան պաշտամունք կը կատարուի Ապրիլ 11–24ի ընդհ. նահատակաց յիշատակին։

Ս. ԺԵՐՈՄ.— Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ

Ուրբաթ, յիշատակ չարչարանաց, թաղման կարգ ժամը 5ին։

Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյ ընթերցուածք ժամը 5ին, պատարագ 6ին։

Կիրակի, ՋԱՏԻԿ, առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին։

Երկուշաբթի, յիշատակ մեռելոց, առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, գերեզմանի այց կ. յ. ժամը 2ին։ Հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Ուրբաթ, յիշատակ չարչարանաց, երեկոյ թաղման կարգ ժամը 17ին։

Շաբաթ, Ճրագալոյց, առաւօտ. ժամերգութիւն 9ին, երեկոյ. ժամերգութիւն 16ին, պատարագ 17·30ին։

Կիրակի, ՋԱՏԻԿ, առաւօտ ժամերգութիւն 9ին, հանդիսաւոր պատարագ 10·30, քարոզ 11։

Երկուշաբթի, յիշատակ մեռելոց, առաւօտ. ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին։ Կը պատարագէ ՄԱԿԱՐ ՔՀՆ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ։

Երկուշաբթի, Մեռելոցի օրը, Տէր հայրը պիտի գտնուի գերեզմանատունը, ուր ժամը 14էն 16 պիտի կատարէ դերեզմանատան վերի մասի եւ 16էն 18 վարի մասի դերեզմանօրհնէքները։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Ուրբաթ, թաղման արարողութիւն ժամը 6ին։

Շաբաթ, Ճրագալոյց, կէսօրէ ետք ժամը 4·30ին։

Կիրակի առաւօտ, Զատկուան առթիւ հանդիսաւոր պատարագ, երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ։ Մեներգ եւ երգէոն՝ Օր. Անժէլ Կարապետեան։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Հինգշաբթի, պատարագ ժամը 10ին։ Ուրբաթ՝ 16ին, Խաւարում՝ ժամը 19ին։ Ուրբաթ, ժամերգութիւն ժամը 16·30։ Շաբաթ, Ճրագալոյց, պատարագ 17ին։ Կիրակի, ՋԱՏԻԿ, պատարագ 10ին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ – Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Աւագ Ուրբաթ.— ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչի։

Աւագ Շաբաթ.— ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ ճայնաւոր պատարագ։

Զատիկ.— ժամը 11ին հանդիսաւոր Ս. Պատարագ։

Ապրիլ 19 Երկուշաբթի.— Օր Մեռելոց. ժամը 11ին ճայնաւոր Ս. Պատարագ եւ պաշտօն հոգեհանգստեան։

Կիրակի 25 Ապրիլ.— Նոր Կիրակի, ճայնաւոր պատարագ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն Նոթր – Տամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին. խօսք կ'ունի Գերպ. Փէշրիլ՝ օգնական Եպիսկոպոս Փարիզի։

ՊՈՒԼՎ. OSSO.— Ս. ՅԱԿՈԲ

ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ Չարչարանաց Թաղման կարգ 17։

Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյ. ժամերգութիւն 17ին։

Կիրակի, ՋԱՏԻԿ, առաւօտ. ժամերգութիւն 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10։

Երկուշաբթի, յիշատակ մեռելոց, առաւօտ. ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 9·45ին։ Հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց 11·10ին։

Ծանօթ.— Գերեզմանօրհնէքի համար, Երկուշաբթի պատարագէն ետք, Տէր հայրը ներկայ պիտի ըլլայ ժամը 14·30էն 17 Սէն–Լուսի գերեզմանատունը։ Երեքշաբթի Ապրիլ 20, ժամը 14·30էն 17, Լը Փանէի գերեզմանատունը։

ՍԷՆ ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՈՒՐԲԱԹ, Ճիշտակ Թաղման, Սէնթ Մարկրիթ ժամը 17ին, Սէն Լու՝ 18ին։

Շաբաթ, Ճրագալոյց, Սէն Լու՝ գիրքերու ընթերցում եւ պատարագ ժամը 17·30ին։

Կիրակի, ՋԱՏԻԿ, Սէն Լու՝ սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին հանդիսաւոր պատարագ 10·30ին։

Երկուշաբթի, յիշատակ մեռելոց, Սէնթ Մարկրիթ՝ սկիզբ ժամերգութեան 9ին, պատարագ 10·30ին։

Ծանօթ.— Ըստ սովորութեան, ջրջանի հոգեւոր հովիւ՝ Շահան Քհնյ. Տէոէեան Երկուշաբթի Մեռելոցի օրը պիտի ըլլանուի ժամը 14էն վերջ Սէն Փէէրի գերեզմանը, գերեզմանօրհնէքի համար։

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Ուրբաթ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան ժամը 5։

Շաբաթ, Ճրագալոյց, սկիզբ. ժամերգութեան եւ ընթերցուածքներու 4·30ին, պատարագ Խթամի 6ին։

Կիրակի, ՋԱՏԻԿ, սկիզբ ժամերգութեան եւ անդաստան առաւօտ ժամը 8ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, պատգամ հայրապետական եւ քարոզ 11ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11ին։ Կէսօրէ ետք՝ գերեզմանօրհնէքը։

Նոր Կիրակի, կրկնազատիկ, յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց՝ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց։ Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ։ Կը հրաւիրենք թաղիս բարեպաշտ ժողովուրդը խուռներամ ներկայութեամբ մասնակցելու կրօնական հանդիսութեանց եւ աղօթելու մեր նահատակներու հոգիներուն համար։ Սկիզբ ժամերգ. ժամը 8, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Ուրբաթ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Թափօր Թաղման 16ին։

Շաբաթ, Ճրագալոյց, պատարագ ժամը 18ին։

Կիրակի, ՋԱՏԻԿ, յարութիւն տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց 9·30, քառաձայն պատարագ 11ին։

Երկուշաբթի, յիշատակ է մեռելոց, պատարագ ժամը 10·45ին։

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens territoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films
« CRIME SANS CHATIMENT »
« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »
« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »

sous la présidence de
Monsieur ROBERT PONTILLON
Maire de Suresnes
Conseiller Général des Hauts de Seine
REUNION PUBLIQUE
A LA SALLE DES FETES, 25 AV. VICTOR CRESSON, ISSY LES MOULINEAUX
MERCREDI 21 AVRIL A 21 HEURES
Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Issy les Moulineaux et de la F. R. A. Daschnaktzoutioun, section d'Issy les Moulineaux

×

Sous la présidence de
Monsieur JOSEPH FRANCESCHI
Député - Maire d'Alfortville
Conseiller Général du Val de Marne

REUNION PUBLIQUE
A LA SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE, ALFORTVILLE
LE JEUDI 22 AVRIL A 21 HEURES
Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Alfortville et de la F. R. A. Daschnaktzoutioun section d'Alfortville

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
16
VENDREDI
16 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-36-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 Ֆ· Վեցամսեայ 90 Ֆ·
Արտասահման Տար· 200 Ֆ· Հատը 1 Ֆ· 20

ՏԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·567

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51ᵉ ANNÉE — N° 13.567

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱՅՍ ԵՐԳԸ ՈՐ Կ'ԱՆՀԱՆԳՍՏԱՑՆԷ ԹՈՒՐՔԸ ...

ԽՄԲ·— Ստորեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն թարգմանութիւնները, այն երգին զոր Ցոյները ներկայացուցին, Ապրիլ 3ի *Էօրովիզիոնին*, եւ որու սփռումը դադրեցուցին Թուրքերը, որովհետեւ «քաղաքական» նկատած էին զայն եւ ակնարկութիւններ տեսած էին կիպրոսի ողբերգութեան: Հոս, ո՛չ Թուրքի, ո՛չ կիպրոսի անուն կայ, բայց Թուրքը գիտէ թէ որո՛ւ մասին է խօսքը, ինչպէս գիտէր Ազնաւուրի երգին ատեն···:

Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը մեզի տրամադրեց յունական դեսպանատունը, հայերէնի թարգմանութիւնը՝ «Ցառաջ»ինն է:

SAINTE VIERGE, SAINTE VIERGE

Un champ tout plein d'oranges, œie, œie,
ma mère,
d'un bout à l'autre s'étend l'olivier,
tout autour se dorent les plages, œie, œie,
ma mère,
et le reflet du soleil t'éblouit.

A ce pays si vous y allez,
si vous voyez des tentes alignées,
ce ne sera pas un camping pour touristes,
ce sera seulement des réfugiés.

Si vous voyez des ruines détruites,
elles ne seront pas d'une autre époque,
elles seront brûlées par du napalm,
elles seront les mille débris d'hier.

Si la terre est fraîchement creusée,
ce ne sera pas une plaine fructueuse,
ce sera des croix qui auront poussé
et que le temps va pourrir.

Sainte Vierge, Sainte Vierge,
console mon cœur.

**ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ,
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ**

*Դաշտագեաին մ'ամբողջ նարինջ, եհէ՛,
եհէ՛, մայրիկ,
Ձիթենիները կը ծաւալին ծագէ ի ծագ,
Շուրջը ամբողջ ծովու ափեր կ'ոսկեզօծեն
եհէ՛, եհէ՛ մայրիկ,
Արեւուն չողն է ցոլցլուն:*

*Եթէ երկիրն այդ այցելէք,
Շարուէ չարան հոն վրաններ եթէ տեսնէք,
կայաններ չեն զբօսնելու եկած մարդոց·
դաղթականներ են սոսկապէս:*

*Եթէ տեսնէք գետնատարած աւերակներ՝
այլ դարերու հետքերը չեն,
նափալմով են այրած անոնք,
բեկորներն են դեռ երէկուան:*

*Եւ թէ հողը նոր է փորուած,
պիտի չըլլայ ան տափաստան մը
պաղաբեր,
խաչափայտեր են հոն բուսած,
որ հինցնալով պիտի փտին:*

*Սիրտիս մխիթարութիւն
Սո՛ւրբ Աստուածածին,
Սո՛ւրբ Աստուածածին···:*

ՍԱՀԱԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԱՐՏԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ՀՐՈՍԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՁԷՄԱԼ ՓԱՇԱ ՀԱՅԱՍԷՐ ԷՐ

— o —

Դ

ԻՆՉՊԷՍ ՔԱՆԴԵԼ ՏՈՒԱՒ ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ՁԷՑԹՈՒՆԸ

Ձէմալ փաշայի իրական դիմագիծը պարզաբանելու համար բաւական է կարդալ Կլիմկիոյ կաթողիկոս Սահակ Բ.ի անոր ուղղած նամակները ու ատոր տրուած պատասխանները:

Որնակ, վշտակիր հայրապետը լսած ըլլով, որ Ձէմալ փաշա հասած է Ատանա, ուր կը դանուէր ինք ալ, 1915 Մարտին դրութեամբ մը կը դիմէ անոր, յայտնելով որ Զէյթունի մէջ քանի մը ընտանիներու յանցանքին համար անմեղ հայեր հալածանքի կ'ենթարկուին եւ «նոնարհաբար» կը խնդրէ վերջ տալ այդ արարքներուն: Մարտ 13 թուակիր իր պատասխանին մէջ Ձէմալ կը հաւաստէ, որ «անմեղներու գոյքը, հոգին ու պատիւը պաշտպանուած են ու նուիրական»: Ու խոստումը կը յանձնարարէ կաթողիկոսին աղէտարարել Զէյթունի Հայերուն, որ պատեհ հրոսակներուն օգնելու տպաւորութիւն ունեցող ամենափոքր չարաճճիութիւն:

Մարտ 14ին կաթողիկոսը Ձէմալին կը յայտնէ, որ իր խիստ ազդարարութիւնը անմիջապէս հեռագրով հաղորդած է Զէյթունի առաջնորդին: կը թուի թէ կաթողիկոսը փափաք յայտնած է անձամբ Զէյթուն երթալով յորդորել ժողովուրդը:

Մարտ 16ին Ձէմալ կը հեռագրէ հայրապետին, որ առ այժմ պէտք չունի մինչեւ Զէյթուն երթալու: Ու կրկին կը հաստատէ, որ հլու եւ անմեղ ժողովուրդը դեռ պէտք չէ մտահոգուի: կը յանձնարարէ առանց այլ եւ այլի հպատակիլ զինուորական իշխանութեանց բոլոր հրամաններուն: կը կրկնէ, որ կտրուկ հրամաններ տուեր է բոլորին՝ ամէն կերպ պաշտպանելու համար հաւատարիմ քրիստոնեաները: կաթողիկոսը նոյնօրն իսկ հեռագրով Զէյթունի Հայոց առաջնորդին կը հաղորդէ Ձէմալի ազդարարութիւնը, աւելցնելով, որ անհաստողները խստիւ պիտի պատժուին: Ապրիլ 2ին նոյն իմաստով կը հեռագրէ Մարաշի առաջնորդին:

Սահակ կաթողիկոս Մարտ 24ին հայկական կուսակալութեան կը բողոքէ Սուէյդիոյ (Մուսա Լեռ) հինգ գիւղերու ամէն տարեկան այր քնակիչներուն իրրեւ թէ ապստամբութեան թուղթերը գտնելու համար ծանրօք եւ անկէ ալ աւելի հեռու տեղ աքսորելուն տեղ: Յայտնելով որ անոնց աքսորատի մէջողն է չերամաբուծութիւնը, որուն եղանակն է, կը խնդրէ զանոնք իրենց տեղը վերադարձնել:

Նոյն օրը Ձէմալ փաշային ալ կը դիմէ կաթողիկոսը՝ պարզելով յիշեալ հինգ գիւղերու մէջ մնացած կիներու, աղջիկներու եւ մանուկներու անօթի ու թշուառ վիճակը: Եւ որպէսզի անոնք բեռ չըլլան պատսպարեալ հայերուն վրայ, կը խնդրէ իրենց տեղը վերադարձնել զանոնք: Եւ քէն կը տեղեկացուի, որ Տէր-Զօր աքսորուելէ անոնք:

Սահակ կաթողիկոս Ապրիլ 7 եւ 8 Թուակիր երկու նամակներով սրտաճմլիկ մանրամասնութիւններ կուտայ Պոլսոյ պարբերաբեր Ջաւէն Արք·ին Զէյթունի աղէտին մասին: Սուտ էին Ձէմալի հաստիքները: Հրոսակներ փնտռելու պատրուակին տակ գինուորները կ'այրեն դարաւոր վանքը՝ իր բոլոր հարստութիւններով: Հրդեհի կուտան նաեւ շրջակայ գիւղի տուները: Դաւադրութեամբ կը բանտարկեն անմեղ ու հաւատարիմ մարդիկ: Տասնեակներով երեւելիներու մէկ ժամ միայն պայմանաժամ տալով ճամբայ կը հանեն դէպի Մարաշ: Ապրիլ 6ին Ատանայէն անցեր են Զէյթունի գաղթականները, որոնք Տարսոնի եւ Պոզանթըի ճամբով պիտի տարուէին Գոնիայէն անդին՝ Սուլթանիյէ (Գարափունար): Ցեռագային 5000ի կը հասնի տարագրուածներու թիւը:

Մարաշի պատերազմական առեանը տարուած են Օսմանիյէի մէջ իրրեւ էշբէյա (հրոսակ) բանտարկուած Զէյթունցիներ:

Մարաշի միւթէսարըֆը երկու դումարտակ զինուորներով Զէյթուն կ'երթայ եւ պատուոյն վրայ կ'երդնու, որ ներսէմ պիտի չնորհուի: 8–10 օրուան մէջ 4000ի կը հասնի զինուորներու թիւը: Ձէմալ փաշայի Դ· բանակէն հրամանատար մը Զէյթուն երթալով, առաջին վայրկեանէն կարեւորութիւն չէ տուեր միւթէսարըֆին եւ սպառնացեր է բաղխը թնդանօթի բռնել եւ խսպառ ոչնչացնել:

1915 Ապրիլ 8ին Ջաւէն պատրիարքին ուղղած իր երկար նամակին մէջ Զէյթունէն աքսորուածներու մասին կը գրէ· « ... Այս գաղթողներէն ոմանց մարդը, ուրիշներու կինը, ոմանց զաւակները կը պակսին, մայրերու աղիողորմ ճիչը, դեռահասներուն լացը եւ չատերու ողբը թաչ–խանին քարերը արտասուել կուտայ: ... Վանքի այրելէն երկու օր վերջը 190 փախստական զինուորներ կամովին անձնատուր կ'ըլլան, ահռելիօրէն ծեծի կ'ենթարկուին, անասնօրէն ամէնքը միասին կը կապուին եւ Հալէպ կ'իյնեցնեն. մին ծեծի տակ կը մեռնի· Դամասկոս կը ղըրկուին, ո՛վ գիտէ հոն ի՛նչ սեւ օրի պիտի հանդիպին: ... Պաշտօնիս 12 տարիները վշտի, տառապանքի եւ արտասուքի տասներկու դարեր եղան...»: (Կիլիկեան կըսկիծներ, էջ 144–154):

1915 Ապրիլ 20ին Սահակ կաթողիկոս Ձէմալ փաշային կը բողոքէ հեռագրով (պատճէնը մեծ–եպարքոսին, Ներքին Նախարարին եւ պատրիարքին), որ մէկ օր առաջ, զէնք փնտռելու պատրուակով, խուզարկուած են Ատանայի բոլոր Հայոց տուները եւ բանտարկուած են կարգ մը անմեղ Հայեր: կը խնդրէ ապատ արձակել զանոնք:

Ո՛չ մէկ պատասխան:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

72 ՄԵՌԵԱԼ ԵԻՍ

ԵՒ ՅՈՑՑ ՍՈՒՐԻՈՑ ԴԷՄ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԱՑՐԱՄ

Հազարաւոր Լիբանանցիներ եւ Գաղեստինցիներ քայլարշաւ մը կատարեցին Տիւրոս (Սուր) եւ Սիտոն լողոքելու համար սուրիական զինեալ միջամտութեան դէմ մինչ Արաֆաթ կը փորձէ վերահաստատել յարաբերութիւնները Զահլեի եւ Սուրիոյ միջեւ: Գալով սուրիական զօրքերուն, խմբուած են Մասնայա եւ Տէյր Զանհունի ու Այնճարի չուրջ: Քաղաքական կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Խորհ· Միութիւնը հասկցուցած է Սուրիոյ որ իր զօրքերու ներկայութիւնը Լիբանանի մէջ մինչեւ որոշ տեղ մը կրնայ երթալ եւ չի կրնար ոստիկանի դերէն անդին անցնիլ: Ամէն պարագային բախումները չարունակուած են նոյն սաստկութեամբ Շորեքշաբթի օր, կրակի տրուած է Խորհրդարանը եւ 72 մեռեալ կայ ամէն կողմ:

*Երբ նկատի առնենք որ Իսրայէլի վարչապետը՝ Ռապին յայտնած է թէ Սուրիա կրնայ մինչեւ տեղ մը երթալ միայն, որոշ «կարմիր գիծ» մը, թէ Մոսկուա զգուշացուցած է Դամասկոսը եւ թէ նոյն տեսակէտն ունի Ուաշինկթըն, աւելի պարզ կ'ըլլայ որ այդ երեքը համաձայն են: Այս է արդէն լրագրողի մը ըսածը՝ «Լիբանանը հրացանին ծայրը» հատորին մէջ, որ նոր լոյս տեսած է եւ որմէ հատուած մը հրատարակած է Քուէյթիէն տը Փարի: Ռ· Խատէ կը պարզէ, ըստ Լրեն, Ամերիկայէ, Իսրայէլի եւ Սուրիոյ դերը այս պատերազմին մէջ: Եւ ծրագիրը շատ յստակ է նախագահական թեկնածուին համար, Լիբանանը կրնայ բաժնուիլ Սուրիոյ եւ Պաղեստինցիներու միջեւ, եւ ամէն մարդ «իր հաշիւը կը գըտնէ», Իսրայէլի, Սուրիոյ, Ամերիկայէ օրհնութեամբ: Մոնտի մէջ ժիլպէր Սեզպրոն խիստ յօդուած մը ստորագրած էր առջի իրիկուն «Մայրին Զիթենիներու մէջ» խորագրով, ուր ծանրօրէն կը դատապարտէ Ֆրանսան որ դադրած է մեծ Պետութիւն մը ըլլալէ եւ դարձած է «քարիւղի զնորդ մը եւ զէնքի վաճառական մը»: Գրագէտը կը վերլուծէ առարկայօրէն ինչ որ կը կատարուի ամէն կողմ ու կը չեշտէ· «այն օրը երբ Ֆրանսացին հասկնայ որ ինչ որ չի քալեր, ինչ որ վտանգի մէջ է, զինեռու սակը չէ կամ արտաքին առեւտուրը, այլ իրենց հոգին իսկ: Եւ թէ ոչ մէկ « ծրագիր », եղեր է ճախի թէ աջի, պիտի կարենայ արլարութիւն բերել եթէ սիրտ չփոխենք, դուք, ես, ան, բոլորը եւ թէ «մարդկային դիմագիծով ընկերվարութիւն» հաստատելէ առաջ, հարկ է նախ դրամին աղտին հանդստաւէտութեան, անձնասիրութեան և նախանձին տակ վերագտնել թէ ի՞նչ է մարդկային դիմագիծը եւ այն առեն ընկերվարութիւնը ինքնաբերաբար կուգայ: ... Բա՛ց աչքերդ հին երկիր, անցեալին քրիստոնեայ: Լիբանանը կը մեռնի, բարեկամդ, եղբայրդ, կը մեռնի առանձին, արեան մէջ մինչ մենք կը քնանանք: Տե՛ս, տե՛ս սա մեծ մայրին որ կը մեռնի Զիթենիներու Պարտէզներուն մէջ»:

ՆԱՀԱՏԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ

ՍԻՄԱՆԹՕ, ՎԱՐՈՒԺԱՆ, Ռ. ՍԵՒԱԿ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք կարիկ Պատմաճեանի կատարած բանախօսութիւնը, Ապրիլ 8ին, Եսայեան Սանուց Միութեան եւ Գրողներու Միութեան երեկոյթին, նուիրուած նահատակ բանաստեղծներու:

Ինքնատնական թուականներու կէսերուն, համխտեան Ջարդերուն իբրեւ հետեւանք, արեւմտահայ «մտաւորական վերածնունդի արեւածագը» արիւնոտ մայրամուտի կը փոխուի: 1896ին Պոլիս կը դառնայ 12 տարեկան Վարուժանը, ան իր հօր Մաւեար Յակինն եռեւէն սարսափով կը դիտէ Դիակի սայլը, եւ կ'ուսումնասիրէ իր մանկութիւնը «հայ պանդուխտներու հառաչանքներուն եւ վէրքերու արիւնին ունկնդիր»: Պոլիս կը գտնուի նաեւ 18ամեայ Սիամանթօն· արիւնով կ'ուսումնասիրէ իր պատանեկութիւնը, արիւնով սկսելու համար իր բանաստեղծական արուեստի ուղին:

Վայրագագոյ մոլուցքով իրագործուած ջարդերէն յետոյ, համխտեան գրաքննութիւնը չնչելու հնարաւորութենէն իսկ կը դրկէ արեւմտահայ գրողները: Հիմնովին կը խախտի ընականոն ընթացքը հայ կեանքի եւ մշակոյթի: Արձակագիրներու եւ բանաստեղծներու տաղանդաւոր սերունդ մը ինքզինքը աստիճանաբար կ'ազատէր իր դարաւոր հայրենիքէն· Արփիար Արփիարեան, Վահան Թէքէեան, Երուանդ Օտեան, Տիգրան Կամսարական, Սիամանթօ, Դանիէլ Վարուժան եւ Ռուբէն Սեւակ:

Այս կամաւոր աքսորականները քանի մը տարիէն կը վերսկսին իրենց գրական կեանքը դիրքերով, թերթերով ու պարբերականներով, եւ արեւմտահայ նոր մշակոյթ մը կը վերընձիւղի ու կը զարգանայ այս անգամ Եւրոպայի մէջ: Այդ տարիներու մտայնութիւնն ու մտահոգութիւնը Եւրոպա գտնուող հայ գրողներուն կը բացայայտուին Զօպանեանի հետեւեալ տողերով· «Մեր հին գրականութիւնը, ժողովրդական բանաստեղծութիւնը իր ամբողջութեամբ ճանչնալ, անոր մէջ որոշել ամէն ինչ, որ ինքնուրոյն է եւ ուժեղ, ուսումնասիրել զայն եւ տոգորուիլ այդ մերը եղող տարրով, ջանալ որ մեր վազուան գրականութիւնը՝ մտածմամբ հետզհետէ աւելի եւրոպական ըլլալով հանդերձ, իր ձեւի մէջ հետզհետէ աւելի ազգային կնիք, ցեղական համ ու հոտ ունենայ»:

Սիամանթօի, Վարուժանի եւ Ռուբէն Սեւակի նկարագիրը կը ձեւաւորուի մէկ կողմէ հայրենի գրական աւանդոյթներու իւրացումով, միւս կողմէ՝ Եւրոպայով: Լուսաւոր Եւրոպայի գեղագիտական մըտքի նորագոյն նուաճումները այս երեքին չնորհիւ մուտք կը գործեն արեւմտահայ բանաստեղծութեան մէջ: Անհատի ազատութեան եւ արժանապատուութեան հետ կապուած բարձր գաղափարներով կը տոգորուին լոյսի ծարաւ այս բանաստեղծները: Սիամանթօն, Փարիսի՝ Սորպոնի փիլիսոփայութեան բաժնի ազատ ունկնդիր է: Վարուժանը, Պելժիա՝ Կանտի համալսարանի գրականութեան եւ քաղաքական գիտութիւններու ուսանող: Սեւակ՝ Լօզանի համալսարանի բժշկութեան ուսանող:

1901ին, այս մթնոլորտին մէջ լոյս կը տեսնեն Թէքէեանի Հոգեր և Սիամանթոյի Դիւցազնօրէն բանաստեղծական հատորները: Պետրոս Դուրեանի մահէն ետք, 1872, արեւմտահայ գրականութեան առաջատար ժանրը արձակը կը դառնայ: 20րդ դարու սկիզբը հայ գրականութեան խնդիրները բանաստեղծութիւնն է որ կը լուծէ: Սիամանթոյի Դիւցազնօրէնը կուգայ ճանապարհ հարթելու ապագայ բանաստեղծներուն առջեւ: Գրքոյկ մը, որ ճիչի պէս ազատ ու բարձրաձայն կը պատռէ 30 տարուան բանաստեղծական լռութիւնը: Բանաստեղծական նոր աշխարհ մը, որ ուժ կուտայ ընկճուածներուն իր ազատատենչ, մարտադրօտ չունչով· կարծես հայ նահատակներու ամբոխի ձայնն է, որ կուգայ վրէժ լուծելու:

1905ին, մինչ Սիամանթոյի Հայորդիները չարքին առաջին գրքոյկը կը տպուի, Վենետիկի Ս· Ղազար տպարանէն լոյս կը տեսնէ Վարուժանի Սարսուռները: (Այստեղ փակագիծ բանալով կարելի է անմիջապէս ըսել, որ Սիամանթոյի եւ Վարուժանի անդրանիկ ժողովածուներուն առթիւ ըսուած առաջին լուրջ դրուատանքի խօսքը Զօպանեանի դրչին կը պատկանի· «Դիւցազնօրէնը ամէնէն հզօր տեսիլքներէն մին է, զոր հայ միտք մը յղացած ու պղինձի մէջ քանդակած ըլլայ», իսկ Սարսուռներու կապակցութեամբ ան կը գրէ Անահիտի մէջ· «Վարուժան հայ բանաստեղծութեան ամէնէն ինքնատիպ ու հզօր դէմքերէն մին ըլլալու կոչուած է» —այսքան բարձր մակարդակի վրայ կը գտնուի նաեւ այդ օրերու հայ դրականագիտութիւնը):

Նոյն տարին Ռուբէն Սեւակ կը հրատարակէ իր առաջին բանաստեղծութիւնը· բայց ան պաշտօնապէս մուտք կը գործէ հայ բանաստեղծութենէն ներս 1907ին՝ Թերթերու մէջ հրատարակած չարք մը քերթուածներով, որոնցմէ Լեմանը եւ կարապները բանաստեղծական նոր ձայնի մը վաւերականութիւնը կը հաստատեն: Ռուբէն Սեւակ դրական ասպարէզ լծուող եւ տաղանդի տարողութեամբ, զարգացող բանաստեղծական սերունդի կրտսեր ներկայացուցիչն է: Անազմուկ է իր մուտքը՝ իր խառնուածքին պէս: Գլխաւոր պատճառը Սիամանթոյի եւ Վարուժանի տիրապետող ներկայութիւնն է, ու տակաւին Մխսաք Մեծարենցի կախարդանքը կը տիրէ հոգիներէն ներս: Այս տեղ անհնարին է չյիշել Մեծարենցի եւ Տիրան Զրաքեանի պարագաները, որ բըռնութեան տակ իսկ, աշխարհք մը արդելքներու դիմաց, Եւրոպայի բանաստեղծական սերունդէն անկախ կը ստեղծեն երեք գլուխ գործոց· Ներաշխարհը, Ծիածանը եւ Նոր տաղերը: Երկուքն ալ իրենց արուեստի երազային վերացականութեան չնորհիւ՝ ձերբազատած համխտեան դրաքննութենէն:

1908ի աշնան, սուլթան Համիտի երեսնամեայ բռնապետութիւնը վերջ կը գտնէ Սահմանադրութեան վերահաստատումով: Իշխանութիւնը կը ստանձնեն Երիտասարդ Թուրքերը: Ազատութեան խաբուսիկ հով մը կ'անցնի Թուրքիոյ վրայէն: Հայրենադարձ պանդուխտները տուն կը վերադառնան: Նախ Սիամանթօ, յետոյ կարճ ժամանակով Սեւակ, ապա Դանիէլ Վարուժան: Սահմանադրութիւնը կը նպաստէ արեւմտահայ մշակութային կեանքին, թէեւ սոսկ չուտով կը յայտնուէ գառն հիասթափութիւնը: Երիտասարդ Թուրքերու բարիք դիտաւորութիւնները 1909ին կը յանգին Ատանայի Ջարդին: «Այս անակնկալ հարուածը ներկայ ճգնաժամին մէջ, ալ բոլորովին կը խորտակէր մեզ», կը գրէ Երուանդ Օտեան· «Սահմանադրութենէն եռքը գոնէ Ջարդը անկարելի կը կար – ծէինք, մանաւանդ որ մեր Թուրք հայրենակիցները քանի մը ամիս առաջ զղջումի արցունքներ թափած էին հայ նահատակներու վերեզմաններուն վրայ»:

Դարձեալ կ'ալեկոծի հայ կեանքը եւ արեան հոտը անգամ մը եւս կը ծաւալի Արեւմտեան Հայաստանի վրայ: Համազգային մեծ վիշտի օրերուն դժուար է գտնել հայ բանաստեղծ մը, որ խուսափի ժողովուրդի ողբերգութեան արձագանգելէ: Սիամանթօ կը գրէ· «Անգամ մը եւս կ'ուզեմ հայելին ըլլալ հայ արիւնին», իսկ Վարուժան, «Հայութիւնը կը խեղդուէր սուրի ու սովի մէջ, ու ես չուզեցի տեղ տալ իմ անհատական ցաւերուս, դրեթէ լռեցուցի իմ սիրտս ու նախընտրեցի երգել Ցեղին Սիրտը, որուն բախիւնները կը զգայի իմ մէջս, իմ սեփական արիւնիս խորը»:

Քաղաքական անկախութենէ զրկուած արեւմտահայ ժողովուրդը կարիքն ունի հոգեկան անունդի: Իրարու հետեւ լոյս կը տեսնեն Սիամանթոյի կարմիր լուրեր բարեկամէս, Վարուժանի Ցեղին Սիրտը եւ Ռուբէն Սեւակի Կարմիր Գիրքը: Այստեղ Սիամանթոյի պատկերները աւելի սարսափելի են եւ արիւնոտ, որովհետեւ իրականութիւնը աւելի սարսափելի է եւ արիւնոտ· «Ո՛վ մարդկային արդարութիւն, թող ես թքնեմ քու ճակատիդ»: Գրքին յաջող բանաստեղծութիւններն են Պարը եւ Խեղդամահը: Կարմիր լուրեր բարեկամէսը իր ամբողջութեան մէջ կը տառապի դեղագիտական սահմանափակումներէ: Արուեստի տեսանկիւնէն աւելի նշանակալից գիրքն կը համարի Վարուժանի Ցեղին Սիրտը, ուր խտացած են ամբողջ սերունդի մը տագնապները, ապրելու հաւատքը հայ ժողովուրդին:

Սեւակի Կարմիր Գիրքը բողոք է ոչ միայն Թուրք Ջարդարարներուն, այլեւ անոնց եւրոպական մեղսակիցներուն դէմ: Յակոբ Օշականի կարծիքով, կիլիկեան Ջարդերու տպաւորութեան տակ գրուած Կարմիր Գիրքին մէջ երեւցող «արարքին վայրագութիւնը, անասնութիւնը, այս քան բնականութեամբ, այսքան տենդով մեզի չէ արուած հաստատել ո՛չ Վարուժանի, ո՛չ ալ մենաշնորհեալ Սիամանթոյի քերթողութեան մէջ»:

Այսօր սակայն, 1976ին, այս երեք դիրքերէն ամէնէն աւելի Վարուժանի Ցեղին Սիրտը կը պահէ դեղարուեստական թարմութիւն եւ բանաստեղծական թովիչք:

Կը թուի թէ Հայերը չուտ մոռցած են Կիլիկիոյ Ջարդերը: Կարծես ոչ մէկ դժբախտութիւն պատահած ըլլայ: Ժողովուրդը կը չարունակէ իր առօրեան անյիշաչար ու բարի: Բայց արեւմտահայ մտաւորականութիւնը ներքին խռովք կ'ապրի՝ հայրենիքի անհատնում սպասան: Այդ անորոշութեան դէմ պէտք է կանգնի կոչել ժողովուրդին հոգեւոր ուժերը: Ամէնէն արդիւնաւէտ միջոցը դրականութիւնն է: Զօպանեանի համար օրինակ՝ «Հայկական պղտոսիրութեան ամէնէն ապահով, ամէնէն տեւական ու անխոտակելի ձեւը՝ մեր դրականութիւնը զարգացնելու աջակցիլն է», իսկ Երեխան կ'եզրակացնէ· «Միակ բանը որ առողջ եղաւ մեր մեծաչառաչ փլուզումին մէջ, առկուն ու հպարտ մնաց... մեր կեանքն ու գոյութիւնը փողոտող թշնամի սուրերը բթացան անոր անթափանց պրկին վրայ, տարկա, այդ հզօր բանը, հայ դրականութիւնը եղաւ»:

Ցերաւի· 1909էն մինչեւ համաչխարհային առաջին պատերազմ, ընդամէնը հինգ տարուան մէջ անհնարադէպ վերելք կ'ապրի արեւմտահայ մշակոյթը եւ այդ վերելքին դերապոյն իրագործումը կը պարտի բանաստեղծութեան: Այլքան կարճ, այդքան քիչ ազատութիւն բաւական է, որ լոյս տեսնեն կամ դրուին Սիամանթոյի, Թէքէեանի, Վարուժանի եւ Սեւակի դլուխ գոծոցները: Այլ խօսքով՝ Հայրենի հրաւէրն ու Սուրբ Մխոռոլը, Հրաշալի Ցարուբիւնը, Հեթանոս երգերն ու Հացին երգը եւ Ռուբէն Սեւակի Ջանգակներ, Ինչո՞ւ, Թրուպատուրները, Երբ-ալ եւ Հայաստան բանաստեղծութիւնները:

Հայրենի հրաւէրը Սիամանթոյի նախապէս լոյս տեսած բոլոր գիւքերուն լուսադոյն տարրերը կ'ամփոփէ: Աւտնց վրայ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԱԱՅԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՑՆ ՕՐԵՐԷՆ)

— Եղբայրս, աղա, ոտքիդ մատաղ, եղբայրս: Ու բնազդական մղումով մը վազեց դէպի մեծ դուռը ուրկէ համր կերպով կը լսուէր եղբօրը մահասարսուռ մոլտոցը: Աղան սակայն հասաւ անոր եռեւէն, իր կոչտ մատներովը բռնեց անոր վարսերուն խուրձը ու վայրագութեամբ քաշեց իր եռեւէն:

Անի ընդդիմացաւ, աւելի ուժով ակաւ լալ ու պոռալ· «Եղբա՛յրս, եղբա՛յրս» աղաղակելով: Աղան, սակայն, անոր աղաղակներուն, լացին պատասխանեց բռնութեքի ուժգին հարուածներով: Հար – ուածներ կողերուն, մէջքին, քիթին ու բերնին: Կերած հարուածները սակայն կարծես աւելի ուժ ու քաջութիւն տուին իրեն: Աւելի համարձակութիւն գրին իր քայլերուն մէջ: Ճարպիկ ոստումով մը ազատեց ինքզինքը անոր ճիրաններէն եւ կրկին ուղղուեցաւ, դէպի մեծ մուտքի դուռը «Եղբա՛յր, եղբա՛յր, Ցոլա՛կս»... աղաղակելով:

«Քոյրի՛կ, քոյրի՛կ...» պատասխանեց եղբայրը մարած, յոգնած ու քաշուած ձայնով մը:

Հասաւ մեծ դրան, բռնեց սողնակը ու բանալ փորձեց... Խելակորոյս վիճակ մը ունէր, ինչ ըրածը կամ ընելիքը չէր գիտեր: Իր իրական միտքը ի՞նչ էր, դուռը բանալ եղբայրը ներս առնե՞լ էր, թէ ինքն ալ դուրս ելլելու էր, չէր դիտեր:

Ստացած հարուածներուն ցաւը, փետրուած մազերուն կսկիծը, յուզումէն ու ցաւերէն ստացած դողը խաթարած էին իր իմացականութիւնը: Արիւնոտ, անհաւասար ճակատագրի մը բռնուած էր սեւ ճակատագրին հետ, առանց անոր ելքին մասին մտածելու ու անոր հետեւանքները նախատեսելու...:

Աղան կրկին հասաւ անոր եռեւէն, կրկին բռնեց անոր մազերուն հարուստ խուրձը այս անգամ վազրի մը պէս կատղած, փրփրած: Քաշեց, փռեց զայն գետին ձիւնապատ սալայատակին եւ սկսաւ խմորի պէս տրորել զայն:

Ձոհը կը պոռար, կը ճչար, կը գալարուէր, օգնութիւն հայցելով, կարեկցութիւն պաղատելով չէս գիտեր որմէ: Մայրը որ ականատես էր այս բոլորին, կրկին փորձեց միջամտել: Այս պատահարին ձայնէն տնեցիներէն ոմանք ոտքի ելան, վար իջան, միջամտել փորձեցին, բայց... կատղած գազանը հայհոյեց, սպառնաց բոլորին, իր մօտէն վռնտեց բոլորը:

Մեծ հանդիսը իր դողդղացող վիճակով ճիգ մը փորձեց զոհը ազատելու անոր ճիրաններէն, բայց անօգուտ: Կատղած գազանը վտիտ ճնճղուկի մը պէս տրորեց, հարուածեց մինչեւ որ հէք աղջնակը ինկաւ կիսամեռ, դրեթէ անկենդան մեղմ, դրեթէ անլսելի զառանցանքներու անձնատուր:

Ցետոյ ձիւն եւ ցեխախառն բակին մէջէն դիակի մը պէս քաշեց իր եռեւէն, ներս տարաւ ու անկենդան իրի մը պէս փռեց իր մահիճին վրայ:

Արիւնոտ դէմքով, արցունքոտ աչքերով, ցեխոտ ու թրջած հագուստներով կիսամեռ իրան մը կար հոն՝ խաւար սենեակի մը մէջ մինակ, մինակ ու անօգնական... Հիմա, ալ ոչինչ կը խօսէր... Ոչինչ կը հարցնէր, ոչ մէկ բանի համար կը պաղատէր: Պահեր մը միայն կար իր կիսախուփ, մարմրուն աչքերուն դիմաց... Անուն մը, իրեն չատ սիրելի անուն մը իր դալուկ, դողդոջուն շրթնեըուն վրայ: Ու... իւրաքանչիւր անհամակրնալի մրմունջի կամ ցաւոտ զառանցանքի մէջէն միայն հասկնալի էր այդ բառը, այդ անունը, — «եղբայրս Ցոլակ» բառերը...

Մեծ հանդիսը չուարուն եւ դժդոհ երեւոյթով, բայց կարեկից հայեացքով մը, մօտեցաւ զոհին, ծունկի եկաւ անոր քովը: Թաց, մաքուր լաթով մը խնամքով սրբեց անոր դէմքին ցեխոտ, արիւնոտ մասերը, ապիտակ լաթերով փաթթեց կապեց զանոնք, յետոյ փոխեց անոր թաց հագուստները, գլուխը հանգչեցուց բարձին վրայ, հաստ, տաք վերմակով մը ծածկեց անոր մարմինը ու ծալապատիկ նստաւ անոր մօտ:

Սակայն իր միտքը աւելի դուրսն էր, այն մեւս զոհին վրայ, որուն վիճակը այժմ անտարակոյս եղերական էր, որուն դառնագէտ վախճանը անխուսափելի էր: Տասը տարեկան վտիտ, կիսամեռկ տղեկ մը այդ սառնամանիքին որքա՞ն կրնար դիմանալ: Երկո՞ւ, երե՞ք, չո՞րս... այդ ժամերը սահեր անցեր էին արդէն...:

Իր ենթադրութիւնը չէ՞ր ապացուցներ տղեկին բարձրաձայն, անհամեմատ աղաչանքներէն եռք՝ անոր յանկարծակի լռութիւնը: Անտարակոյս, եթէ մեռած իսկ չէր, այժմ իր վերջին ցաւոտ, ողբալի րոպէներն էր որ կ'ապրէր: Այո՛, պէտք է, ուրեմն, իր տգան չնչին, աննշան, անխոսափ պատրուակով մը, ափ մը չոր, արթնուած բակլայի առընչութեամբ ի՛նչ արդէն արիւնոտ սեմը կրկին անգամ արիւնով կը ներկէր...:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՉԷ

(Շար· – 7)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ներկայիս՝ դանուող վիճակագրական տուեալներէն կարելի չէ ըսել թէ՝

Ա) Հայեր (*) Լիբանանի ազգային եկամուտի այս կամ այն ճիւղին ի՛նչ չափով կը նպաստեն, կամ՝

Բ) Հայեր ի՞նչ չափով առաջին դիծի վրայ կուգան այսինչ կամ այնինչ տնտեսական կեանքի հատուածին, կամ՝

Գ) Հայեր ո՞րքան դրամագլուխ դետեղած են այսինչ կամ այնինչ տնտեսական ճիւղին, կամ՝

Դ) Հայեր ի՞նչ տոկոս կը կազմեն ներքին կամ արտաքին շուկային, կամ՝

Ե) Հայեր ի՞նչ տոկոս կը կազմաւորեն տեղական բանուորական ուժին: Սակայն կարելի է որոշ տուեալներէն մեկնելով ըսել թէ՝

Ա) Լիբանանի մէջ ապրող Հայերու մարդ գլուխ եկամուտը կը գնահատուի 2740 տոլար (**):

Բ) Հայերու ունեցած խնայողական եւ այլ հաշիւները Լիբանանի դրամատուներուն մէջ կը կազմեն ընդհանուր խնայողութեանց, նուազագոյնը՝ 20 առ հարիւրը:

Գ) Պէյրութի ոսկիի չուկայի գործունէութեանց 25 առ հարիւրը կը գործադրուին Հայերու կողմէ:

×

Տարագրուած ժողովուրդ մը ի՞նչպէս կրցաւ 50 տարուան ընթացքին փոխել, բարելաւել իր ընկերա – տնտեսական կառոյցը այս երկրին մէջ:

Երկու գլխաւոր պատճառներ.

Ա) Լիբանանի տնտեսական դրութիւնն ու այդ դրութեան պարզեւած ճոխ առիթները:

Բ) Գլխաւորաբար՝ Հայուն նկարագիրը:

Ա) Լիբանան, ինչպէս ծանօթ է բոլորին, եղած է առեւտուրի կեդրոն մը դարերու ընթացքին եւ պահելու համար իր ազատութիւնը, կոուած է բոլոր հարցատահարող ներխուժողներու դէմ: Տնտեսական ազատականութիւն, ժողովրդավարական դրութիւն, քաղաքական յարբերական կայունութիւն, անհատա – պաշտական վարուցողութիւն կեանքի եւ առեւտուրի հանդէպ, տարանցիկ առեւտուր, տնտեսական ազատ գօտի եւ այն բոլոր ճոխ առիթները որոնք ներկայացան Լիբանանի, վերջին չորս տարուան ընթացքին, Լիբանանի Հայերը մղեցին նախաձեռնելու եւ ներկայացուած առիթները օգտագործելու:

Յաջողութիւնը՝ առիթ մը արդիւնա – բերելու հարց է երբ անհատը ունի թէ՛ կարողութիւնը եւ թէ ալ կամեցողութիւնը:

Բ) *Քաղաքական ու տնտեսական նպաստաւոր այս մթնոլորտը երբ չաղախուի Հայուն ստեղծագործ նկարագրին հետ, արդիւնքը կ'ըլլայ ինքնիրականացում* սէլֆ րէալիզայշըն· *անուանի որպէս՝*

1) *Նոր տնտեսական արդիւնքներ յառաջացնող նաւթը՝ Գալուստ Կիւլպէնկեանի կողմէ նախորդ դարուն:*

2) *Ձեռնարկող՝ որպէս առանձին սեփականատէր (արագ որոշումներ կարելի է տալ միայն անհատական ձեռնարկներու մէջ· ընկերութեան մը վարչական բարդ եւ օրինական կառոյցը արագ որոշումներ չարտօներ):*

3) *Գաղտնապահ, մանաւանդ դործի մէջ:*

4) *Ծանր աշխատող:*

5) *Խնայասէր, դրամագլուխ յառաջացնելու համար:*

6) *Գիտական միտք ունեցող՝ կը բաւէ յիշել Միկ օդանաւերու ստեղծիչ Արտեմ Միկոյեանը:*

7) *Վստահելի անձեր գործելակերպի մէջ, հայ անհատը, իր ձեռնարկողի չափով կրցաւ վերջին չորս տարուան ընթացքին, բարեկարգել ու բարելաւել իր կենսամակարդակը: (Նոյնը չէ՞ արդեօք, թէեւ տարբեր քաղաքական եւ տնտեսական պայմաններու մէջ, Հայաստանի Հայուն կենսամակարդակին բարեփոխութիւնը):*

Այս աճը բացառութիւն մը կը կազմէ Ռոսթաուի այն նշանաւոր դիրքին — Տնտեսական աճին փագերը — ուր կ'ըսուի թէ ժողովուրդ մը իր տնտեսական բարգաւաճման ընթացքին կ'անցնի հինգ հանգրուաններէ, այսինքն՝ հողատնտեսականէն մինչեւ զանգուածային սպառողական ընկերութեան: Կարգ մը ժողովուրդներու համար այս փագերը կը տեւեն դարեր: Իսկ Լիբանանի Հայերու պարագային ընդհանուր դիծի մէջ, չորսուն տարին բաւական եղած է անցնելու հողատնտեսութենէն (Օսմանեան կայսրութեան ընթացքին) դէպի զանգուածային ըմբռնում մի ներկայ փագը (***):

×

Ներկայիս՝ հայ առեւտրական համայնքի կարողական ուժը (փոթանսիէլ) չատ նպաստաւոր դիրքի մէջ կը դտնուի երբ ի մտի ունենանք չրջանային տնտեսական դարգացումը, անոր ընծայած առիթները Լիբանանի՝ մէկ կողմէն, իսկ Հայուն նկարագիրը եւ չորսուն տարուան ընթացքին կուտակած փորձառութիւնն ու դրամագլուխը միւս կողմէն:

Արդի հայ ձեռնարկողներուն համար, չրջանային կամ միջազգային անտեսական որեւէ փոփոխութիւն կը նչանակէ նոր դործերու եւ առիթներու ստեղծում եւ ոչ՝ յուսահարութիւն:

Ձեռնարկողներու այս նոր սերունդը՝ ինչպէս նախորդը՝ իրեն չահ ապահովող խումբեր (ինթրրրսթ կրուփս) կամ լոպիներ չունի կառավարական սպասարկութիւններու մէջ կամ այլուր որպէսզի նպաստեն իրենց հետապնդած կամ ակընկալած նպատակներուն: Հայերու համար որակ, դինը, արժեդինի ճչդրիտ դիտակդութիւնը, վարկային համբաւը (ֆրեսթիայիթէ), թայմինկը նոր դաղափարներ եւ ավանկարտ թէքնիքներ եւ ուր որ հարկ է, խմբային դործելակերպ ձեռնարկի մը մէջ, բաւական են հասնելու որեւէ հետապնդած կամ ակնկալած նպատակի: Ան կը մտածէ թէ արդի հաղորդակցութեան դրութիւնները դիւրաւ Լիբանանը կը կապեն միջազգային չուկաներու:

Հայերու այս արդի սերունդը կը հետեւի նախորդող սերունդին, երբ հարցը կը վերաբերի նիւթապէս օդնելու ընկերային եւ մչակութային մարդերու պէտքերուն: Անոնք կը նպաստեն՝ ուղղակի կամ դանազան կազմակերպութիւններու խոռոմակներով, դպրոցներու չինութեան, հիւանդներու բժչական խնամքին, անկար ծերերու, որբերու եւ այն ինչ որ մաս կը կազմէ ընկերային ներքնակառոյցի պէտքերուն:

Անչուշտ կարելի չէ ուրանալ արտասահմանեան հայ հաստատութիւններէն կամ անհատներէն, եւ կամ հայասէր բազմաթիւ հայ հաստատութիւններէն հսկայական նպաստները որոնք վերջին չորսուն տարուան ընթացքին մեծապէս նպաստեցին դպրոցական եւ մչակութային մարդերու վերակազմութեան եւ ընկերային ներքնակառոյցներու բարելաւման:

×

Ամերիկեան տոլարի արժէքպղրկումը, վերջին տարիներու արագընթաց Էնֆլասիոնը եւ նախորդ քանի տարուան մէջ ձեռնարկողներու յաջողութիւնները, յառաջ բերած են մի քանի հարիւր՝ եօթը թուանչանով եւ տասնեակ մը՝ ութ թուանչանով հայ միլիոնատէրեր Լիբանանի մէջ: Ապագան չատ անորոշ ըլլալով, բոլոր հայ ձեռնարկողները կը մտածեն թէ՝ որպէսզի կարենան չարունակել որպէս ընթացող ձեռնարկ (կօյինկ քոնսըրն) եւ նպաստել լիբանանահայ ընկերային ներքնակառոյցի բարելաւման, նախապայմանն է Միջին Արեւելքի եւ Լիբանանի քաղաքական ապահովութիւնն ու կայունութիւնը: Ապա թէ ոչ, կ'ըսեն անոնք, չարժէր կարճ ժամանակի մը համար ըլլալ յաջող, բարգաւաճ կամ միլիոնատէր՝ ընկերային եւ քաղաքական անկայուն չրջանի մը մէջ, երբ 24 ժամուան ընթացքին, մեծահարուստ մը կամ ունեւոր մը կրնայ կորսնցնել իր ունեցած նիւթական հարստութիւնը կամ կեանքի ընթացքին կաթիլ կաթիլ հաւաքած խնայողութիւնները: Այս եղած է դժբախտաբար միջին արեւելեան երկիրներու մէջ ապրող Հայերու տնտեսական վիճակը երկրորդ համաչխարհային պատերազմէն ետք:

ՄԿՐՏԻՉ ՊՈՒԼՏՈՒԿԵԱՆ

(*) Հայեր որոնք զբաղում մը, վաստակ մը ունին:

(**) Անգլիատան *Էքոնոմիստ*՝ Մայիս 17–23, 1975ի թիւին մէջ, էջ 71, Լիբանանցիին մարդ գլուխ եկամուտը կը գնահատուի 1370 տոլար: Եթէ Հայերը ժողովուրդին 7էն 8 առ հարիւրը կը կազմեն իսկ ազգային եկամուտին կը նպաստեն 15 առ հարիւրով, այդ պարագային, երբ արդիւնաբերութիւնը կրկինն է թիւին, մարդ գլուխ եկամուտը կը կրկնապատկուի:

(***) Այս մէկ կէտը աւելի կը կիրարկուի Լիբանանի Հայուն բան Լիբանանցիին, բանի Հայը չունի աւտոպետական դրութիւն Լիբանանի մէջ ուր տակաւին հողատնտեսական փագը իշխող է:

«ԾԱՌԱՉ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ՄԵԾ ՎԷՊ

Սիրայիճ, ընտանեկան կեանքէ

Ա. ՄԱՍ

ՕԼԻՎՈԼՕ ԿՂԶԻՆ ՊԱՐՏԻԶԸ

Ինչպէս որ պիտենք, Ռոլան նչանառուքին օրը ձերբակալուած էր: Այն առեղուան սովորութեան համեմատ, նչանուած հարսնա երիտասարդները իրենց բոլոր թանկագին զոհարեղէններով կը պարզարուէին:

Ռոլան նչանառուքին օրը վիրէն ոսկիէ չղթայ մը անցուցած էր, ուրկէ յակինթով ընդլուզուած կոթով չքասուր մը կախուած էր:

Մատներուն ալ թանկագին քարերով մատնիներ անցուցած էր:

Այս չղթան, իբրեւ դեսպան Պապին ներկայացած ըլլալուն առթիւ Տաններու Յորհուրդը նուիրած էր իրեն, զոհին մօրը նուէրն էր, սուրը՝ հօրը նուէրը, իսկ մատանիներէն մին ալ, ամէնէն թանկագինը՝ Լէոնորի նուէրը:

Չղթան, սուրը եւ զոհին բանտարկուած եւ կամ կռուած միջոցին անհետացած էին, բայց մատանիները մատներուն վրայ մնացած էին:

Ահա այս մատանիներն էին Ռոլանի միակ հարստութիւնը այժմ: Լէոնորի նուիրած մատանին միակատուր թանկարժէք ադամանդ մը կը կրէր վրան:

Ռոլան տունէն դուրս ելլելով չուկային կողմը ուղղուեցաւ եւ հարիւր հազար ղրուշ արժող մատանին յիսուն հազար ղրուշի ծախեց զոհարամահատի մը եւ ոսկիներով լեցուն քսակը առնելով Սքալապրինոյի երկարեց եւ ըսաւ.

— Ահէն բանէ առաջ երկու ձեռք օտարական ձիաւորի զգեստ պիտի դնենք:

— Ինչո՞ւ, պիտի ճամբորդե՞նք, հարցուց Սքալապրինօ:

— Այո, դրամը տար պահէ եւ եկուր դիս Առիւծի արձանին տակ դտիր:

Սքալապրինօ հեռացաւ, իսկ Ռոլան ուղղուեցաւ Սուրբ Մարկոս եկեղեցիին կողմը:

Եկեղեցիին դրան քովի պատին վրայ յուշանակի մը մէջ ազդարարագիր մը կախուած էր, որ ժողովուրդին իմաց կուտար աւազակ Սքալապրինոյի բանտէն փախած ըլլալ· այս ազդարարագիրը կ'ըսէր թէ աւազակը իր հետը ուրիչ աւելի վտանգաւոր աւազակ մըն ալ փախցուցած էր, եւ կը խոստանար այդ երկու աւազակները բռնողին քսան հազար ղրուշ դլխագին վճարել:

Ռոլան այդ ազդարարագրին մօտենալով սկսաւ կարդալ:

Գիրուկ քաղաքացի մըն ալ Ռոլանի քովը կենալով սկսաւ կարդալ զայն եւ ականերուն տակէն մռմռալ·

— Երկուքին ալ դէմքին նչանները մանրամասնօրէն տուեր են, անանկ որ այդ երկու սրիկաները քանի մը ժամէն կը բռնուին:

— Եւ ո՞վ դիտէ թէ մինչեւ հիմա չեն բռնուած, պատասխանեց Ռոլան:

Բայց միտքէն սա մտածումը ունեցաւ· .. Արդեօք ինչո՞ւ իմ անունս չեն տուեր եւ միայն Սքալապրինոյինը տուեր են...

Ահա Ռոլանի յաղթանակին պատճիճը այս բառերուն մէջ խտացած էր...:

Ժողովուրդը Ռոլանը կը սիրէր...:

Քանի մը վայրկեանէն Սքալապրինօ եկաւ: Երկուքը մէկէն եկեղեցի մտան եւ բազմութեան մէջ ճամբայ բանալով խոյանին մօտեցան:

Սքալապրինօ, որ կեանքին մէջ թերեւս առաջին անգամն էր որ եկեղեցի մը կը մտնէր, զարմացական նայուածքով մը կը դիտէր ժողովուրդը, որ թատերական ներկայացման ներկայ դտնուող հանդիսատեսի մը պէս տեսարանին կը հետեւէր ուշի ուշով:

Պատարագուորը, միջոց մը ժողովուրդին դարձաւ եւ բազկատարած ատեսանին մօտենալով սկսաւ թղթատել զայն:

Ռոլան, որ զայն կը դիտէր, յանկարծ սարսռաց, աչքերը արիւնով լեցան, եւ հազիւ կրցաւ մռնչիւն մը զսպել կոկորդին մէջ:

Պեմպօն էր...: Պատանութեան օրերուն իր ընկերը, այն խեղճ – խեղկատակ Պեմպօն որ մօրը մահուան պատճառ եղած էր:

Ատոր վրայ, նախկին դբսորդին Սքալապրինոյի ձեռքը սեղմելով փսփսաց·

— Սա պատարագուորին աղէկ նայէ:

Սքալապրինօ նայուածքը պատարագուորին ուղղելով դեմ – դեղին կորեցաւ: Ռոլան թեւէն բռնելով եկեղեցիէն դուրս հանեց զայն եւ երբ երկուքը մէկէն փողոց ելան, ըսաւ·

— Է՛հ, պատարագիչ արքեպիսկոպոսը ճանչցա՞ր, Սքալապրինօ:

— Այո, տէր իմ, մրմնջեց հսկան աղօտ ձայնով:

ՄԻՇԷԼ ԶԻՎԱԻՕ

(Շար.)

Պ. Պետրոս Գոշգոշեան, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Մանիսեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ–մօր

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳՈՇԳՈՇԵԱՆԻ

(ծնեալ Քէշիշեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 14ին, 72 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Ապրիլ 16, ժամը 13·45ին Ա֊ֆոբվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ալանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս երկուշաբթի, (Մեռելոց), Իսիի Ս. Մարիամ Աստուա֊ծածին եկեղեցին իրենց ծնողքին՝

ՇՆՈՐՀԻԿ եւ ԿԻՒԼՊԻՆԿ ԱԼԱՆԵԱՆԻ

յիշատակին։

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ողբացեալ Պր· Հայկ Մէսրուճեանի մահուան քառասունքին առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են ի նպաստ Շաւիլի դպրոցին.— Մինասեան ընտանիք 100 ֆ·, Տէր եւ Տիկ· Երուանդ Տօլմաճեան 50, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր֊Գա֊լուստեան 20։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

Մառանջեան ընտանիքը 100 ֆր· կը նուիրէ «Ցառաջ»ի, Վանի Աթաբեկեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի։

×

Նուրհան Գաբամաճեանի մահուան առթիւ, Սալմասլեան ընտանիքը 200 եւ Տէր եւ Տիկին Աւագեան 100 ֆր· կը նուիրեն Մոնմորանսիի հանգստեան տան։

(Տատնալ «Ցառաջ»էն)։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Ս· Թէհլիրեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Ապրիլ 16, ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տունը։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Անծանօթ Զինուորի բոցի արծարծումը կը կատարուի Ապրիլ 24ին, ժամը 18ին։ Հաւաքուիլ Շան զ'Էլիզէի եւ Պալղաք վոգոյի անկիւնը։ Միայն՝ նախկին ռազմիկները, դիմադականները եւ չքանչան կրողները պիտի բարձրանան Շան զ'Էլիզէն։ Հայ համայնքը արարողութեան կը հրաւիրուի ուղղակի Ցաղթական Կամարին տակը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին, հեռատեսիլի Ա· կայանէն հայկ· պատարագ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անդէս – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները – ընկերուհիները Զորեք – չաբթի Ապրիլ 21ին ժամը 20·30ին, ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 20 Ռիւ տիւ Ֆօսէ տը լ'Օմոն, Անդէս։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

OFFRE D'EMPLOI

Agence de voyages Marseille, recherche jeune fille, agent comptoir, de 25-30 ans. Connaissance langues étrangères (se renseigner à l'agence).

S'adresser :

Messieurs Jacques Chelelekian ou Giunda
Voyages Wasteels
87, La Canebière
Tél. (91) 50-89-12

ՀԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

sevan-voyages

50, Cours de la Liberté — 69003 Lyon — Téléphone : (78) 60-13-66

ՁԵԶԻ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1976

Խմբական մեկնումներ

ՄԱՅԻՍ 8 – 22
ՅՈՒՆԻՍ 12 – 26

ՅՈՒԼԻՍ 10 - 24

Կ'ԸՆԿԵՐԱՆԱՑ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 16 – 21

ՕԳՈՍՏՈՍ 23 – ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5
Կ'ԸՆԿԵՐԱՆԱՑ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՍԵՊՏ· 22 – ՀՈԿՏ· 6

Գին 2850 ֆրանքէն սկսեալ,
Ցատուկ պայմաններ հանգստեան կոչուածներու համար

SPECIAL JEUNES
24 Juillet — 7 Août
16 Août — 30 Août
2680 F.

Ce prix comprend.— Voyage en avion, Hôtel première catégorie, chambre double, pension complète, Excursions.

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս· ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ ԶԱՏԻԿ,, առաւօտ ժամերգութիւն, նախատօնակ եւ անդաստան ժամը 7·40ին, զատկական հանդիսաւոր պատարագ 9·40ին ընթերցում Հայրապ· Շնորհաւորագրին եւ քարոզ 11·15ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ եւ հոգեհանգիստ 9·40։

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ կրկնազատիկ, յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, համաշխարհային Ա· եւ Բ· պատերազմաց կատարի հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց։ Վարչութեանս կարգադրութեամբ հանդիսաւոր պատարագը պիտի մատուցուի Ս· Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, իսկ ծաղկեպսակներու եւ ծաղիկներու գետեղումն ու հոգեհանգիստը կը կատարուի Նահատակաց Ցուշարձանին առջեւ։

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, յարութիւն տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (Կաթող· Պատ· Հայոց Եւրոպայի)։

Երկուշաբթի, յիշատակ Է Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Աւագ Շաբաթ, ձրագալոյց, ժամերգութիւն 15·30ին, պատարագ 16·30ին։

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, ժամերգութիւն 8·30, պատարագ 10ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·15ին։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Աւագ Շաբաթ, ձրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 9ին, Խըթման արարողութիւն երեկոյեան 5ին։

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ 10ին, ժամերգութիւն երեկոյեան 6ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց, սկիզբ· ժամերգութեանց առաւօտ 9ին, պատարագ 10ին։

Նոր Կիրակի (Ապրիլ 25) սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ 8·30ին։

Հոգեհանգստեան պաշտամունք կը կատարուի Ապրիլ 11–24ի ընդհ· նահատակաց յիշատակին։

Ս· ԾԵՐՈՄ·— Ս· ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ

Շաբաթ, ձրագալոյց, երեկոյ ընթերցուածք ժամը 5ին, պատարագ 6ին։

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, առաւօտ· ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին։

Երկուշաբթի, յիշատակ Մեռելոց, առաւօտ· ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին։ Կը պատարագէ ՄԱՆԱՐ ՔՀՆՅ· ՆԱՃԱՐԵԱՆ։

Երկուշաբթի, Մեռելոցի օրը, Տէր հայրը պիտի գոհուի դերեզմանատունը, ուր ժամը 14էն 16 պիտի կատարէ դերեզմանատան վերի մասի եւ 16էն 18 վարի մասի դերեզմանօրհնէքները։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Շաբաթ, ձրագալոյց, առաւօտ· ժամերգութիւն 9ին, երեկոյ· ժամերգութիւն 16ին, պատարագ 17·30ին։

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, առաւօտ ժամերգութիւն 9ին, հանդիսաւոր պատարագ 10·30, քարոզ 11։

Երկուշաբթի, յիշատակ Մեռելոց, առաւօտ· ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին։ Կը պատարագէ ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ· ՆԱՃԱՐԵԱՆ։

Երկուշաբթի, Մեռելոցի օրը, Տէր հայրը պիտի գոհուի դերեզմանատունը, ուր ժամը 14էն 16 պիտի կատարէ դերեզմանատան վերի մասի եւ 16էն 18 վարի մասի դերեզմանօրհնէքները։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Տես՝ Փարիզի ժամանակացոյցը։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս· ԽԱՉ – Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Պատարագ։

Ապրիլ 19 Երկուշաբթի·— Օր Մեռելոց· ժամը 11ին ձայնաւոր Ս· Պատարագ եւ պաշտօն հոգեհանգստեան։

Կիրակի 25 Ապրիլ·— Նոր Կիրակի, ձայնաւոր պատարագ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն Նոթր – Տամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին· խօսք կ'ունի Գերպ· Փէզրիլ՝ օգնական Եպիսկոպոս Փարիզի։

Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Շաբաթ, ձրագալոյց, կէսօրէ ետք ժամը 4·30ին։

Կիրակի առաւօտ, Զատկուան տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ, երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ։ Մեներգ եւ երգէոն՝ Օր· Անժէլ Կաբայեան։

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Ուրբաթ, ժամերգութիւն ժամը 16·30։

Շաբաթ, ձրագալոյց, պատարագ 17ին։

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, պատարագ 10ին։

ՊՈՒԼՎ· OSSO·— Ս· ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ, ձրագալոյց, երեկոյ· ժամերգութիւն 17ին։

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, առաւօտ· ժամերգութիւն 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10։

Երկուշաբթի, յիշատակ Մեռելոց, առաւօտ· ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 9·45ին։ Հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց 11·10ին։

Ծանօթ·— Գերեզմանօրհնէքի համար, երկուշաբթի պատարագէն ետք, Տէր հայրը ներկայ պիտի ըլլայ ժամը 14·30էն 17 Սէն–Լուիի գերեզմանատունը։ Երեքշաբթի Ապրիլ 20, ժամը 14·30էն 17, Լը Փանէի գերեզմանատունը։

ՍԷՆ ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Շաբաթ, ձրագալոյց, Սէն Լու՝ պէրքերու ընթերցում եւ պատարագ ժամը 17·30ին։

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, Սէն Լու՝ սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին հանդիսաւոր պատարագ 10·30ին։

Երկուշաբթի, յիշատակ Մեռելոց, Սէնթ Մարկրիթ՝ սկիզբ ժամերգութեան 9ին, պատարագ 10·30ին։

Ծանօթ·— Ըստ սովորութեան, չքնաղ հոգեւոր հովիւ՝ Շահան Քհնյ· Տէրեան երկուշաբթի Մեռելոցի օրը պիտի գրնուի ժամը 14էն վերջ Սէն Փիէրի գերեզմանը, գերեզմանօրհնէքի համար։

Ս· ԱՆԹՈՒԱՆ Ս· ԹԱԴԷՈՍ

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, սկիզբ ժամերգութեան եւ անդաստան առաւօտ ժամը 8ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, պաղատ Հայրապետական եւ քարոզ 11ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11ին։ Կէսօրէ ետք՝ գերեզմանօրհնէքը։

Նոր Կիրակի, կրկնազատիկ, յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց՝ համաշխարհային Ա· եւ Բ· պատերազմաց։ Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ։ Կը հրաւիրենք թաղիս բարեպաշտ ժողովուրդը խումբերամ ներկայութեամբ մասնակցելու կրօնական հանդիսութեանց եւ աղօթելու մեր նահատակներու հոգիներուն համար։ Սկիզբ ժամերգ· ժամը 8, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Ուրբաթ, յիշատակ Չարչարանաց եւ խաչելութեան տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի, Թափօր Թաղման 16ին։

Շաբաթ, ձրագալոյց, պատարագ ժամը 18ին։

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, յարութիւն տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց 9·30, քառաձայն պատարագ 11ին։

Երկուշաբթի, յիշատակ Է մեռելոց, պատարագ ժամը 10·45ին։

ՇԱԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
17
SAMEDI
17 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅԱՍՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.568

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.568

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԷՄԱԼ ՓԱՇԱ ՀԱՅԱՍՊԷՐ ԷՐ

— o —

Ե.

ՍԱՀԱԿ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՍՐՏԱՁՄԱԼԻԿ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԸ

Քիչ մը երկար կանդ կ'առնենք այս նիւթին մասին՝ քանի մը նկատումներով.

Ա) Այս ամիս 1909 Ապրիլի կիլիկեան հատարած կոտորածներու 67րդ եւ Ատանայի 61րդ տարեդարձն է։ Ուզենք թարմացնել յիշողութիւնները, վառ պահենք պահելու համար մեր պաշտպանի նահատակներու յիշատակը։

Բ) Անհրաժեշտ գտանք անհերքելի փաստերով հերքել թուրքերու յանկերգ դարձած այն ամբաստանութիւնները թէ Հայերը նախապատրաստակ եղան՝ ռուսական հարուածին վրայ կռնակէն զարնելով թըրքական բանակը։ Թէ թուրքերը պարզապէս ինքնապաշտպանութեան համար է, որ պատրաստ մի քանի հոգի հայեր զէնք առին հակահարուածելու դէմ։

Գ) Ցոյց տալ, որ Վանի եւ Մուսա Լեռան հայերը տակաւին ինքնապաշտպանութեան չէին դիմած, երբ թուրքերը նենգութեամբ եւ վայրագօրէն քանդեցին պատերազմի Ձէյթունը, որ աչքի փուշ էր դարձած Օսմանեան կառավարութեան աչքին։ Իրենք էին նախապատրաստակը՝ դորտադրելու համար իրենց հայացնելու ծրագիրը։

Դ) Նոյնպէս անժխտելի փաստերով պատռել Ձէյմալ փաշայի «հայասէր»ի դիմակը եւ ապացուցանել, որ ինք է տուած կեղծապանութեան ահազանգը, ինք է եղած Ձէյթունը քանդելու դիւային ծրագրին հեղինակը։ Իր հրամանով է, որ ոչնչացուած են Մարաշի եւ շրջանի, Հաճընի, Այնթապի, Քիլիսի, Ատանայի եւ ամբողջ Կիլիկիոյ Հայերը՝ վայրագ ջնջումներով։

Ե) Իր հրամանատարութեան ենթակայ Չորրորդ բանակի շրջանին մէջ է, որ աչքէն շատ Հայեր տարագրուած են եւ նահատակուած (Տէր Զօր, Րաս-իւլ-Այն, Րաքքա, Մէսքէնէ, նաեւ Սալթ, Ճարաշ, եւայլն)։

Զ) Արդար էր Հ. Ը. Դաշնակցութիւնը, որ 1922ին Թիֆլիսի մէջ մահապատիժի ենթարկեց Ահմէտ Ձէյմալ փաշան, անբաժանելի ընկերը ցեղասպան Թալէաթի եւ Էնվէրի։

×

Վերադառնալով Կիլիկիոյ Սահակ Բ. Կաթողիկոսի անխոնջ ու անձանձիր դիմումներուն, յայտնենք, որ վէտակիր հայրապետը 1915 Ապրիլ 20ին երկար հեռագրով մը (Գիլիկեան կսկիծներ, էջ 158–160) Դ. բանակի հրամանատար եւ Ծովային նախարար Ձէյմալ փաշային կը պարզէ տարագրուած Հայերու ողբալի վիճակը եւ անոր դիմումը կը հայցէ։ Իրրեւ հաւատարիմ, փորձառու եւ իսկական օսմանցի՝ ամբողջ էութեամբ եւ ցմահ երկրպաւոր կը դառնայ Մարաշի, Այնթապի, Քիլիսի, Հալէպի, Ատանայի, Հաճընի եւ այլ վայրերու բոլոր Հայերու հաւատարմութեան, եւ Ատուծոյ ու կառավարութեան առջեւ ամէն պատասխանատուութիւն կը ստանձնէ։

Ու բարեմասնօրէն կ'աւելցնէ, որ Հայերու տարագրութեամբ երկրի առեւտուրն ու երկրագործութիւնը մեծ վնասներու պիտի ենթարկուին։ Կը խնդրէ տարագրուածները վերադարձնել իրենց տեղերը։

Մայիս 2ին նման հեռագրով մը կը խընդրէ տարագրութենէ զերծ պահել հիւանդները, յղի կիները եւ երկսեռ անմեղ մարդիկը՝ Թոյլ չտալու համար, որ սաբերն ու ձորերը դերեզման դառնան անոնց։ Անխիղճ ցեղասպանին խղճին կը դիմէ, աղաչելով սրբել իր արցունքները, սպեղանի մը չնորհել իր վէրքերուն...։ (Ա.Գդ, էջ 160–161)։

Առանձին Հալէպ անցնելով, կաթո – ղիկոսը Յունիս 2ին նոր հեռագրով մը՝ կը յայտնէ Ձէյմալին, որ պատասխան չէ ստացած իր 1915 Ապրիլ 20 եւ Մայիս 2 թուակիր հեռագիրներուն ու պարզելով տարագրեալներու ողբալի վիճակը, կը խնդրէ՝ դերեզման մտնելէ առաջ՝ վերջին տեսակցութիւն մը չնորհել իրեն։ Նոյն օրը Պատերազմական եւ Ներքին նախարարութենէ ուղղած իր հեռագրով, հայրապետը իր արցունքը խառնելով անհամար անմեղներու աղօթքին ու արցունքին՝ կը խնդրէ նախարարներէն, որ բարեխօսեն Սուլթանին մօտ, որպէսզի վերջ տրուի ծերերու, անկար կիներու եւ անմեղ մանուկներու, տարագրութեան, յանուն արդարութեան...։

Յունիս 8ին Ձէյմալ Հալէպ՝ կաթողիկոսին ուղղուած հեռագրով մը կը հարցնէ, 1) որ տարագրուած Հայերէն կա՞յ ոեւէ մէկը, որուն ինչքին, անձին եւ պատուոյն դէմ բռնարարութիւն կատարուած է։ Եթէ կայ, կը խնդրէ իրեն տալ մանրամասնութիւնները։ 2) Կը խոստանայ կարելի օժանդակութիւնն ու պիւրութիւն – ներն ընծայել տարագրուածներուն։ 3) Կը յուսայ մօտ օրէն Հալէպի մէջ տեսնուիլ հետը։

Տեսակցութիւնը տեղի կ'ունենայ Յունիս 13ին Հալէպի մէջ։ Կաթողիկոսը Ձէյմալ փաշային գրաւոր կը պարզէ 12 զանազան պարագաներ (Ա.Գդ, էջ 183–187)։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՅՈՑՑԸ ՄԵԾ ԾԱԻԱԼ ԱՌԱՒ

— o —

Շուրջ 30 հազար ուսանողներ, Հինգ – չաբթի օր, նոր տարողութիւն մը տուին իրենց չարժումին։ Աւրաւրէ երկրորդ շրջանի ծրագրին դէմ բողոքը երբեք այս ծաւալը չէր ստացած։ Պասթիլէն Լատինական Թաղ, սակայն բախումներ ու միջադէպեր ալ պատահեցան քանի խոտվարար տարրեր խառնուած էին ուսա – նողներուն եւ քարուքանդ ըրին ցուցա – փեղկեր, թալանի տուին խանութներ, կողոպտեցին ինչ որ գտան եւ Փարիզի մէջ պարզեցին պատկեր մը որ կը յիշեցնէր 68ի Մայիսեան օրերը։ 176 ինքնութեան ստուգում եղաւ, 15 Սէ. Լո. Ես վիրաւորուած է (երեքը՝ ծանր), ծանօթ չէ թէ քանի՛ ուսանող վիրաւորուած է։ Ամէն պարագայի մէջ, եթէ նկատի առնենք որ այս ցոյցին զուգընթաց, հա – մալսարաններու նախագահները կը տես – նուին Տիկին Սօնիէ – Սէյթիէի հետ, ը – սելու համար անոր որ ջնջէ այդ բարեփոխումը, այն ատեն աւելի յստակ կ'ըլլայ թէ կացութիւնը ծանր է իսկապէս եւ թէ պարզ բողոքներ չեն։ Ճիշդ է որ կայ փոքրամասնութիւն մը, հակազդո – ծաղուլ, բայց զանգուածը դէմ է բարեփոխման։

Գալով ծանր միջադէպերուն, որոնք տեղի ունեցան, ըստ կողմերուն, յանցաւորը՝ միւսն է։ Այսինքն Ֆիկառոյի համար «կոտրող – թափողները» ուզեցին իրենց օրէնքը պարտադրել ուսանողնե – րուն, մինչ ձախ թերթերը (Լիպերա – սիոն), կը խօսին ոստիկանական գրգռութեանց մասին։ Լաւագոյն վերլուծումը կ'ընէ Քոթիտիէն տը Փարի, ուր Ժ. Ֆ. Քան «Ո՞վ են» խորագրով, կը փորձէ հասկնալ թէ ո՞վ են այս արհեստաւոր խռովարարները, որ ամէն ցոյցի մէջ են եւ կը չփոթեն «Ուեսթ Սայտ Սթորին», Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան հետ։

Համալսարաններու նախագահներու հետ իրենց տեսակցութեան ընթացքին, ենթանախարարը տեղի չէ տուած սակայն եւ վճռաբանութիւնը բաւական բուռն եղած է եւ ի վերջոյ 26ի դէմ 35 ձայնով նախագահները բանաձեւ մը քուէարկած են, ուր կը պահանջեն որ Բ. շրջանի բարեփոխումը նոր քննութեան ենթարկուի։

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԱՂԵՍՏԻՆ – ՍՈՒՐԻԱ. ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԴԻՐ

— o —

Հինգշաբթի օրուան հաշուեկշիռը.— Հարիւրէ աւելի մեռեալ։ Կռիւները կը շարունակուին նոյն աստկութեամբ թէեւ կ'ըսուէր, Ուրբաթ առտու, թէ Արաֆաթ որ Դամասկոս գացած էր, համաձայնագիր մը ստորագրած է Սուրիոյ հետ։

Ձէմայէլ կ'ուզէ որ Արաբական Լիկան դեր մը խաղայ, ազդային հաշտութիւն վերահաստատելու համար լիբանանեան խմբակցութեանց եւ Լիբանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ։ Ֆալանժի ճայնափիւռը կ'ամբաստանէ Իրաքն ու Լիբիան որ զէնք եւ մարդ ղրկած են ճակերու կողքին կռուելու համար։

Քաղաքէն դուրս լեռներն ալ կռուա – դաշտի վերածուած են եւ աւելի օր Ֆալանժները կրցած էին Տհուր – Շուէրէն վռնտել ճակերը։ Ներկայիս տպաւորութիւնը այն է թէ նախայարձակները քըրիստոնեաները եղած են։

Ամերիկեան եւ խորհրդային նաւատորմը Լիբանանի բացերն է։ Վերջացնենք առաջ, յիշեցնենք, եթէ պէտք է, որ Ֆրէնճիէ Ուրբաթ առտու դեռ չէր հրաժարած։

Քաւի մը տողով

Սէնթ Էթիէն հաւասար մնալով Հոլանտական Ա.Յունհովընի հետ (0–0), տաբաւ անապատելի յաղթանակը եւ պիտի կարենայ իրրեւ ազատական մրցիլ Պայէրնի հետ Մայիս 12ին, Կլուզկոյի մէջ, ուր տեղի պիտի ունենայ Փութպոլի եւրոպական քաժակի ազատական մրցումը։ Այս յաղթանակը ողբերգական հետեւանք մըն ալ ունեցաւ երբ Սէնթ–Էթիէնցի մը խանդավառութեամբ դիմաւորելով խումբը, օդակայանը, չատ մօտեցած է օդանաւին եւ վայրկեանապէս դէպատուած պատուակէն։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը վաեբացուց «դերարժէքներու» օրինագիծը, առանց զայն հրապարակած ըլլալու նախապէս։ Այս տուրքին ենթակայ պիտի ըլլան առուծախի ատեն, 10 հազարէն վեր արժէք ունեցող ապրանք կամ կալուած, որ կը ծախուի դնուած դինէն չատ աւելի։ Տուրքը կը դրուի այդ տարբերութեան վրայ բայց նկատի պիտի առնուին նաեւ գնումի եւ վաճառքի տարիները (3,33 առ հարիւրի դեղչ տարի պէտս) եւ գիներու յաւելումը այժմէականացնելու համար գնումին գինը։ Ելմտական նախարարը մանրամասնութիւնները պիտի պարզ է երեքշաբթի։

ՓՕԼ ԱՌԻԿԻ Ֆրանսացի ծանօթ փաս – տաբանը մեռաւ առջի օր, 81 տարեկան։ Քանի մը տարի առաջ Լը Մոնտի մէջ, չահեկան յօդուած մը տորպեդած էր «Մոռցուած ցեղասպանութիւն մը» հայկական ջարդերուն նուիրուած, զոր արտատպած էինք «Յառաջ»ի մէջ։

ԱՆԳԱՐԱՑԻ գինուորական տեսանին դատախազը եռ առաւ իր ամբաստանութիւնը չորս բարձրաստիճան սպաներու դէմ։ Այս վերջինները, օդանաւային սպաներ, ամբաստանուած էին կաշառք ստացած ըլլալով ամերիկեան Լուքհիտ ընկերութենէն։ Ամբաստանեալներէն Ջօր. Լ– մին Ալիքայա Մարտի սկիզբը հրաժարած էր իր պաշտօնէն, երբ երեւան ելած էր, թէ 30·000 տոլար ստացած է ամերիկեան օդանաւային ընկերութենէն։

ՄԱՐՈՒ եւ Մաւրիտանիա համաձայ – նագրով մը սահմանային բաժանումը կատարեցին արեւմտեան Սահարայի (նախկին սպանական)։ Համաձայնեցան նաեւ շրջանի Ֆոսֆաթի հանքերու չահագործման շուրջ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը հաղորդեց, թէ Նոր Տելհի եւ Փեքին համաձայնած են դեսպանները փոխանակել իրենց մէջեւ։ 1962ի չինեւհնդիկ բախումէն ետք Հնդկաստան ետ կանչած էր Փեքինի իր դեսպանը։

ԿՈՍԻԳԻՆ հեռագրով մը չնորհաւորեց Հուա – Քուն – Ֆինկը, որ Չինաստանի վարչապետ նշանակուած է։ Կոսիգին կ'ընդգծէ, թէ Մորհ. Մխութիւնը պատրաստ է բնականոն յարաբերութիւններ հաստատելու Չինաստանի հետ՝ խաղաղ գործակցութեան սկզբունքով։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Թաս» գործակալութիւնը հաղորդեց, թէ Ա.Կազ. Սախարով եւ կինը ոստիկանատուն տարուած են, որովհետեւ «հարուածած են ոստիկաններ»։ Մէջադէպը պատահած է Օմսկի մէջ, ուր առջի օր դատավարութիւնը սկսած է թաթար աղգայնական Մուսթաֆա Ձեմիլեւի։ Այս վերջինը կը պահանջէ, որ Թոյլ տրուի Խրիմէն տեղահանուած Թաթարներուն վերադառնալու լրենց հայրենիքը։ Սախարով Օմսկ մեկնած էր ներկայ գտնուելու դատավարութեան եւ ի նպաստ Ձեմիլեւի վկայելու։ Ոստիկանութիւնը այլ առիթներով Թոյլ չէր տուած ակադեմականին ներկայ գըտնուելու դատավարութեանց։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարը՝ Սօվանեարկ Սոֆիա ժամանեց։ Պաշտօնական այցելութիւնը պիտի տեւէ երկու օր։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ Պեյա քաղաքին մէջ ոստիկանութիւնը կրակած է ծայրայեղ ձախ ցուցարարներու վրայ, որոնք կը բողոքէին ձերբակալուած չարքային մը ի նպաստ։ Սպանուած է ցուցարար մը։ Տասը հոգի ալ վիրաւորուած է։

ՆԱԿՈ ՎՇՏԻԿՈՒՆԻ ՓՈ

(ՊՐԵՑ ՆՁՈՂ ՕՐԵՐԸ)

Եվ ի՞նչ ասես որ չէր լսում Նակո Վշտիկունին իր հարևանների բերանից, երբ նրանք հավաքվում էին նրա տան առջև՝ նստելու համար իրենց հին սովորության համաձայն։ Ամեն մեկն իր կարծիքն էր հայտնում, ամեն մեկն իր խորհուրդն էր տալիս, ամեն մեկն իր ուզածն էր ասում, բայց ոչ ոք չէր մտածում հարցնել, թե ինչ է ուզում Նակո Վշտիկունին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԺԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԺԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՉՈՐՐՈՐԴ

Ա. ՊԱՍ

ՎԱՀԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՒՆԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՀՄԱՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

Ա

Ի, ինչ ասելիք։

— «Ինձի՛ց» վարպետը ինչ դնէտր նաղարայ քաշի եւ նայուածքը ուղղեց «աս» ըսուածին։

Ո՛վ ճիպոտ, օ՛ճիպոտ, գիտես ինչ ես եւ ինչ ես պիտի ըլլաս։ Ո՛վ ճիպոտ, ո՛վ ճիպոտ, ո՛վ ճիպոտ, ո՛վ ճիպոտ... ալ ինչե՞ր պիտի ըսեմ քեզի համար

ՓՐԻՋՆՕ.— Եղիչէ Աւագ Քհնյ. Մխիթարեան, Տէր և Տիկին Միսաք և Զուարթ Մամիկոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռալֆ եւ Ռոզէթ Դրու եւ զաւակները, Տիկին Ֆլորա Արաքս եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ձորճ եւ Վանուհի Մխիթարեան եւ զաւակները եւ 11 թոռներ, ինչպէս նաեւ Մելիքեան, Արփաճեան, Գրիգորեան, Զաքարեան, Պապայեան, Մխիթարեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, ապրականին եւ խնամիին՝

ԵՐԻՑԿԻՆ ՀԱՑԿԱՆՈՑՇ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փրէզնօ, Մարտ 17ին եւ թաղումը կատարուեցաւ Մարտ 19ին Արարատ Գերեզմանատունը:

Հասցէ՝–

3591 E. Alta Ave
Fresno, Ca. 93702

«Ցառաջ»–ը Մեր ցաւակցութիւնները եղիշէ Խահանայ Մխիթարեանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այրի Տիկին Յարութիւն Փափազեան (Պուա–Քոլոմպէն) 100 Ֆր. կը նուիրէ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարսէյլէն Տիկին Դարբինեան իր մօր՝ Տիկին Սաթենիկ Տէր–Ղուկասեանի մահուան տարելիցին առթիւ 100 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի:

FOOTBALL

Mardi soir, au Parc des Princes, Aller des Quart de Finale de la Coupe d'Europe des Nations

FRANCE — URSS Espoirs

La Ligue Parisienne de Football a désigné l'A.S. d'Issy les Moulineaux comme ramasseurs de balles (équipe minime).

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ. – Ազգիս Միութիւնը այս տարի իր հիմնադրութեան Մարսէյլի մէջ, 50ամեակը պիտի տօնէ Հոգեգալուստի տօներուն երեք օրերուն, Շաբաթ, Կիրակի եւ Երկուշաբթի, մեծ չուքով: Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Ֆրանսայի Հայ Մարզական քոյր Միութիւնները:

Մանրամասնութիւններ յետագային:

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens territoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films
« CRIME SANS CHATIMENT »
« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »
« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »

sous la présidence de
Monsieur ROBERT PONTILLON
Maire de Suresnes
Conseiller Général des Hauts de Seine
REUNION PUBLIQUE
A LA SALLE DES FETES, 25 AV. VICTOR CRESSON, ISSY LES MOULINEAUX
MERCREDI 21 AVRIL A 21 HEURES
Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Issy les Moulineaux et de la F. R. A. Daschnaktzoutioun, section d'Issy les Moulineaux

×

Sous la présidence de
Monsieur JOSEPH FRANCESCHI
Député - Maire d'Alfortville
Conseiller Général du Val de Marne

REUNION PUBLIQUE
A LA SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE, ALFORTVILLE
LE JEUDI 22 AVRIL A 21 HEURES
Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Alfortville et de la F. R. A. Daschnaktzoutioun section d'Alfortville

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Անծանօթ Զինուորի բոցի արծարծումը կը կատարուի Ապրիլ 24ին, ժամը 18ին: Հաւաքուիլ Շան զ'Էլիզէի եւ Պալզաք փողոցի անկիւնը: Միայն՝ նախկին ռազմիկները, դիմադականները եւ չքանչան կրողները պիտի բարձրանան Շան զ'Էլիզէն: Հայ համայնքը արարողութեան կը հրաւիրուի ուղղակի Յաղթական կամարին տակը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԼՈՑՍ ՏԵԱՆ 21 ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀԱՏՈՐՆԵՐ

—55 մեներգներ եւ զուգերգներ: — Համանուագներ՝ Ա. Հեթանոսական: Բ. Եղերական ա մրցանակ: Գ. Դիւցազնական: Դ. Վերածնունդի: — Դպրոցական. Սենեկային եւ Համանուագային երաժշտութիւն: — Լուսընթաց. պարանոյտ երգչախումբով: — Անոյշ զուսաներգութիւն: — Երգախաղեր – Էմմա: Տէր–Գոնեակ: Ղարաբաղի Մելիքներ: — Մեներգներ խմբերգներով: — Մեծ–դրոպեան լեզու. աշխարհական դանթաթ երգչախումբով: ա մրցանակ: — Հայ ժող. եւ աշուղական երաժշտութիւն. Արարկիրէն. Տարօնէն. Զմշկածագէն. Շապին – Գարահիսարէն եւ Եղեսիայէն: Ասոնք բոլորը դաշնակի եւ նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

Դիմել՝
ԱՒԵՏԻՍ ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ
1, Allée Erckmann-Chatrian
93110 Rosny sous Bois
Tél. : 875-54-50

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ – Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կիրակի 25 Ապրիլ.— Նոր Կիրակի, ձայնաւոր պատարագ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն Նոթր – Տամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին. խօսք կ'առնէ Գերպ. Փէզրիլ՝ օշնական Եպիսկոպոս Փարիզի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ԿԻՒՐԱԿԷ կրկնազատիկ, յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց կատարի հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց: Վարչութեանս կարգադրութեամբ հանդիսաւոր պատարագը պիտի մատուցուի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, իսկ ծաղկեպսակներու եւ ծաղիկներու զետեղումն ու հոգեհանգիստը կը կատարուի Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ:

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Նոր Կիրակի, կրկնազատիկ, յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց՝ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց: Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի պատարագ եւ հոգեհանդիսաւ: Կը հրաւիրենք թաղիս բարեպաշտ ժողովուրդը խուռներամ ներկայութեամբ մասնակցելու կրօնական հանդիսութեանց եւ աղօթելու մեր նահատակներու հոգիներուն համար: Սկիզբը ժամերգ. ժամը 8, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերը – ընկերուհիները Զորեքշաբթի Ապրիլ 21ին ժամը 20·30ին, ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 20 Իւիսիս Ֆօսէ տը լ'Օմոն, Անիէռ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Dansante

Organisée par la
section d'Asnières - Bois-Colombes
de la Croix Bleue des Arméniens
Animée par l'orchestre SEVAN
avec la participation du chanteur
LUDOVIC
Partie Artistique
Groupe de danse « NAVASSART »
Dimanche 2 Mai de 15 h. 30 à 24 h.
Salons du Centre Administratif et Social
16, Place de l'Hôtel de Ville
92600 Asnières

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)
du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

Vendredi 23 Avril à 21 h.

NUIT DE LA QUATRA

RECITAL DE CHANT
SONA GHAZARIAN
de l'Opéra de Vienne

Réservation des places : Tél. : 260-74-78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16
PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
18
DIMANCHE
18 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

51ր ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.569

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.569

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՔԱՐՈԶԸ

(Ապրիլ 18, 1976, Էջմիածին)

ՅԱՆՈՒՆ ՀՕՐ ԵՒ ՈՐԴԻՈՑ ԵՒ ՀՈԳԻՈՑՆ ՍՐԲՈՑ. ԱՄԷՆ։
« ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱՒ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ »

Սուրբ Զատիկ է այսօր, սիրելի հաւատացեալներ։

Ծանն է Քրիստոսի յարութեան հրաշքին։ Լուսաբացն է արդարութեան յաղթանակին։

Ամէն գարուն, մեր սրտերում բոլոր, ծագումն է քաղցր ուրախութիւնը յարութեան աւետիսին։ Այն մեծ աւետիսին, որ երկու հազար տարիներից ի վեր, իւրաքանչիւր գարնան բարի լուր, անցնում է սերնդից սերունդ, միշտ նոյն հոգեցունց ուժգնութեամբ։ Արդարութեան ծարաւի, մահկանացու բազմութիւնները մարդկային, յաւէտ ապրելու, տեսիլքը իրենց սրտերի մէջ ծրարած, յոյսի լապտերները վառ պահած, ցնծութեամբ են դիմաւորում բարի լուրը աշխարհասասան, որ ամէն տարի բաց է անում երանութեան դռները բոլոր հաւատաւոր սրտերից ներս։

Մահուան ու չարին դէմ՝ Քրիստոսի յաղթանակով, ամէն տարի վերստին լուսատում է ճանապարհը մարդկային կեանքի, մեր կեանքի, ձեր բոլորի կեանքի։ Ինչպէս ամէն գարուն մի հրաւէր է նոր լոյսով, նոր յերմութեամբ կրկին նկնի ու ծաղկէն դաշտերն ու հովիտները նոր բնութեան, այնպէս էլ Սուրբ Յարութեան աւետիսը մի ոգեշէն հրաւէր է յաղթել մարդկային աշխարհին՝ հոգեպէս վերանորոգուելու, պայծառանալու եւ ուրախանալու՝ կեանքի ու արդարութեան ուժերի յաղթութեամբ ընդդէմ մահուան ու չարիքի ճիրանների։ Մահ – ասում մահը յաղթելու հրաշքը՝ փրկագործ պատասխանն է անհուն թուով սերունդների մեծ սպասումին։ Միակ մխիթարիչ, միակ սփոփարար, միակ հզօրիչ պատասխանը ամենայաղթ։

Քրիստոսի յարութեան խորհուրդը, մի փորձէք թափանցել մարդկային մտքի չափանիշերով, կաղապարներով։ Միայն սիրտն է, այսինքն մարդկային հոգու յոյզերի աշխարհը, որ կարող է մեզ բացանել աշահեները՝ դէպի կատարները յարութեան հրաշքին։ Այն սիրտը, որի առաջին զարկով սկիզբ է առնում մեր կեանքն այս անցաւոր, այն սիրտը, որ կարող է լուսոյ խորան դառնալ եւ լուսատրել ու առաջնորդել մեր գործերը, մեր մտքերը բոլոր, այն սիրտը, որ կարող է մարդուն զարձնել բարի սերմերի սերմնացան, մարդկային աշխարհի անկաւանները։ Արդ, սիրելի ժողովուրդ, կանգնած այսօր կեանքի ու մահուան սահմանների վրայ, ցնծագին ուրախութեամբ աւետենք Քրիստոսի յարութիւնը եւ մեծ առաքելի հետ միասին բացականչենք՝ թէ մահը խափանուած է յաղթութեամբ։ Թող մեր հոգիների մէջ վերստին պայծառանայ մեծ յոյսը մեր հոգիների փրկութեան ու անմահութեան։ Նաեւ մեծ յոյսը արդարութեան արեւածագին, մարդկային աշխարհում։

Այո, այսօր Ս. Զատկի առաւօտեան, հրամայականօրէն այժմէական է ու անհրաժեշտ խօսիլ արդարութեան յաղթանակի մասին մեր ժամանակների ազգային յարաբերութիւններում, որովհետեւ արդարութեամբ է, որ հնարաւոր պիտի է դառնայ պահպանումը եւ ամրապնդումը աշխարհի խաղաղութեան եւ ինքնութիւնների համերաշխ գոյակցութեան։ Արդարութիւն եւ խաղաղութիւն իրարից անբաժանելի, զիրար պայմանաւորող գաղափարներ են, որոնք, ինչպէս անցեալում, նաեւ այսօր, ամենաքաղցր երազանքներն են հանդիսանում բոլոր ժողովուրդների լայն զանգուածներին։ Մարդկային քաղաքակրթութեան պատմութիւնը, որոշ տեսանկիւնից դիտուած, կարելի է ասել պատմութիւնն է այս երկու մեծ գաղափարների պատմական զարգացման։ Այս զարգացման ընթացքը այսօր էլ տակաւին իր վախճանին չէ հասած աւաղ։ Մեր օրերին էլ մարդիկ ու ազգութիւնները, թէեւ երբեմն են արդարութեան ու խաղաղութեան անունով, սակայն հեռու են, բոլորը նոյն իմաստը եւ նոյն բովանդակութիւնը տալու այդ գաղափարներին, որովհետեւ իրականում տակաւին չատերը առաջնորդւում են խմբակցական կամ դասակարգային չահերով, ազգայնական եսակեդրոն մղումներով կամ գաղթատիրական ձգտումներով։

Այսօր, Ս. Զատկի օրով, երբ ոգեկոչում ենք նուիրական յիշատակը Յիսուսի, որ Դողգոթայի բարձունքի վրայ իր արիւնը թափեց՝ սիրոյ, խաղաղութեան եւ արդարութեան պատգամները իր չրթներին, մեր քրիստոնէական խիղճը թելադրում է մեզ՝ մատնանշել չարիքին արմատները, որոնք դարերէ ի վեր արգելակում են բնական զարգացման ընթացքը ընկերային ու միջազգային կեանքի, դէպի ստեղծումը եւ ամրապնդումը մի արդար ու խաղաղ գոյակիցակի։ Այդ օրը պիտի գայ այն ատեն միայն, երբ մարդկային ընկերային ու միջազգային կեանքը վերակառուցուի ճշմարտապէս մարդասիրական բարոյականութեան հիմքերի վրայ։ Երբ մարդիկ իրենց համար հոգեկան պահանջ նկատեն՝ սատարումը իրենց նմանների բարօրութեան։ Երբ ժողովուրդները իրենց սեփական ապահովութիւնը եւ ազգային չահերի պահպանումը տեսնել սովորին՝ աշխարհի բոլոր ազգութիւնների եղբայրութեան, անվտանգութեան եւ փոխադարձ չահերի միասնութեան գիտակցութեան մէջ։

Այլ խօսքով, երբ կենսագործուի աշխարհում, զերագոյն պատգամը սուրբ աւետարանի՝ «Սիրիր քո ընկերը որպէս քո անձը»։ Ահաւասիկ ճշմարտութիւնը, ահաւասիկ այժմէութիւնը Քրիստոսի, որի յարութեան չնորհներով մենք բոլորս հաւատում ենք թէ ստուգապէս գալու է այն օրը, երբ մարդիկ ու ազգութիւնները բոլոր, ողջունելու են զիրար իբրեւ եղբայրներ, իբրեւ գործակիցներ, արդար ու ազատ, խաղաղ ու համերաշխ մի աշխարհում։

Սիրելի հաւատացեալ զաւակներ Մեր, որ ի Հայաստան եւ որ ի սփիւռս աշխարհի, այս խոհերով ու իղձերով բերում ենք ձեզ բոլորիդ անխտիր աւետիսը Քրիստոսի սուրբ յարութեան, խորապէս մխիթարուած սրտով, որ մեր հայրենաբնակ ժողովուրդը վերջապէս ազատագրուած անցեալի իր ողբերգական ճակատագրի կապանքներից, իր մայր հողի վրայ, իր վերածնած նոր հայրենիքում, քայլ առ քայլ յառաջդիմում է, աճում ու զօրանում եղբայրացած ազգութիւնների մի մեծ ընտանիքում, ոգեշնչուած՝ արդար ու խաղաղ մի մարդկային աշխարհի տեսիլքով։

Ինչ լաւ է սիրելիներ, որ գարուն է այսօր, որ Զատիկ է այսօր, որ մենք բոլոր հայաստանցիներս մեր հայրենի հողի վրայ ենք ապրում, որ այստեղ խաղաղ ու ապահով ենք զգում մեզ, որ աշխատում ենք ամէն մէկս մեր բոլորանուէր ուժերով մեր ժողովրդի էլ աւելի պայծառ ապագայի համար։

Փառք արդարութեան արեգակ եւ խաղաղութեան իշխան յարուցեալ փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. այժմ եւ յաւիտեան. ամէն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ԵՒ ՆՈՐ ՑՈՑՍԵՐ

Շաբաթավերջին որոշ յոյսեր ներշնչեցին Լիբանանի քաղաքացիական կռիւներու դադրեցման ուղղութեամբ։ Արդարեւ, Դամասկոսի մէջ Արաֆաթ համաձայնագիր մը կնքեց Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահին հետ։ Ըստ որում այդ համաձայնագիրը նախատեսած էր զինադադարի անհրաժեշտութիւնը կռիւներու դադրեցման։ Այլ խօսքով հրադադար մը կը հաստատուի անգամ մը եւս։ Ինչ որ կարեւոր է այս պարագային, այն որ համաձայնագրով երկու կողմերը յանձնառու կը դառնան «մխացեալ դիրք» ճշդել նախայարձակման ճակատին դէմ։

Մինչեւ այսօր քաղաքական ուղեգիծ մըն ալ կը սահմանուի։ Այսպէս երկուտեք դէմ են Լիբանանի բաժանման, ամերիկեան ծրագիրներուն, Լիբանանի տագնապին «արաբականացման» եւ կամ « միջազգայնացման »։ Աւելա կը նշանակէ, թէ Արաֆաթ ընդունած է Սուրիոյ դերը Լիբանանի քաղաքական տագնապին լուծման մէջ եւ Դամասկոսի հետ կը մերժէ ընդունիլ որեւէ բնոյթի միջամտութիւն արաբ երկիրներու, Մ. Նահանգներու կամ ուրիշներու կողմէ։

Համաձայնագրին մէջ յիշատակութիւն չկայ այն մասին, թէ Լիբանան մտած սուրիական ուժերը պիտի քաշուին, պահանջ մը, որ բազմաթիւ առիթներով հրապարակ դրած էր Ճումպլաթ։ Ուրեմն սուրիական ուժերը կը շարունակեն ոստիկանի դեր կատարել Լիբանանի մէջ։

Համաձայնագիրով կեանքի պիտի կոչուի սուրիական – պաղեստինեան – լիբանանեան զինուորական կոմիտէն՝ հրադադարի գործադրութեան հսկելու համար։

Մինչ համաձայնագիրը դեռ գործադրութեան կը կարօտի, անդին Ճալանժները արդէն իրենց չրջանները ինքնավար մարմիններով կ'օժտեն։ Կազմեցին առանձին ոստիկանութիւն, դատարան, հրապարակ դրին առանձին թղթատարական հաստատութիւն եւն.։ Դէպերու կարծիքով կարծես կը պատրաստուին երկրին երկու մասի բաժանման ծրագրի մը իրականացման համար։

ՁԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ «Ցառաջ» լոյս չի տեսներ երկուշաբթի, Ապրիլ 19ին (երեքշաբթի Ապրիլ 20ի թիւ) եւ խմբագրատունը փակ է նոյն օրը։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Ապրիլ 21։

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԽԱՉԻ

Ո՛վ մատնուած Յիսուս,
Դուն որ փըշապատ գլուխ մ'ունեցար՝
Գըբա՛ իմ գլխուս. —
Դերասանները զայն բարկածեցին յար
Եկեղեցիին սալաքարերով։
Վէրբերէս բըղխող ըղեղը կերաք
Իշամեղուներն ամբարբըշտութեամբ։
Տե՛ս, մազերուս վրայ եղեամն է ցըստել—
Ես շա՛տ եմ տանջուեր։

Տառապա՛ծ Յիսուս,
Դուն որ ունեցար արտասուող աչքեր՝
Գըբա՛ աչքերուս.—
Անոնք աւելի արտօ՛սր են քամեր
Քան թէ խըմեր լոյս։ Դագաղներու վրայ
Միշտ մահն են հըսկեր մոմերու հետ շէջ։
Բիբերս են ինկեր վիշտի հորի՛ն մէջ։
Տե՛ս, կոպերուս վրայ անիւն է ցանուեր—
Ես շատ եմ տըբներ։

Ապտակուա՛ծ Յիսուս,
Դուն որ ունեցար ձեռքեր կալուկապ...
Գըբա՛ ձեռքերուս.—
Ափերս են տաղեր պայտերով հրատապ,
Եւ մատնուըներէս, ըստինքներու նման,
Արիւնս են կըբեր։ Դաստերս ճաթած են
Կըբելէն երկաթ, հողը փորելէն։
Տե՛ս, եղունգներըս սիրտս են յօշոտեր.—
Ես շա՛տ եմ խոցուեր։

Թըբճուա՛ծ Յիսուս,
Դուն որ ունեցար ձաղկըւած կողեր՝
Գըբա՛ կողերուս,
Անոնք աղբիւսի վըրայ են պառկեր՝
Եւ վիշտը բուռնէն ճանչցեր յաղթական։
Բուծաներ են միշտ գըրկած Մահը կոյր՝
Իրենց բաղցն անոր տալով կերակուր։
Տե՛ս, փողոցի շո՛ւն մ'է կողըս պատռեր
Շա՛տ եմ հալածուեր։

Մահապա՛րտ Յիսուս,
Դուն որ բեւեռուած ոտքեր ունեցար՝
Գըբա՛ ոտքերուս,
Արիւն սըբսկելով թափառեցան յար
Աւերակներու եղիճներուն մէջ։
Զանոնք չըլլըւաց ձեռք մը սիրական
Ո՛չ մէկ լականի մէջ ասպընջական
Ոտնամատներէս կ'հասին մոխիրներ.—
Ես շա՛տ եմ խալեր։

Ո՛վ խաչուած Յիսուս,
Դուն որ նիզակուած սիրտ մը ունեցար՝
Գըբա՛ սըբտիս յոյզ.—
Օր մ'որ անոր մէջ բաբախեց աշխարհ՝
Յոյսին տեղ այս օր ոչի՛նչը կ'ապրի։
Սիրտըս սափոր մ'է, աճիւնս՝ անոր մէջ,
Զոր պիտի հովե՛րն առնեն մահէս վերջ։
Տե՛ս, տե՛ս, սըբտիս վրայ դաշոյն մ'է
Խըրուեր.
Ես շա՛տ եմ սիրեր։

Դ. Վ.ԱՐՈՒԺԱՆ

ԱՐԱՐԱՏ ՅԱՂԹԵՑ

— o —

Խորհ. Մխութեան ոտնադնդակի ախոյեանական մրցումներու շարքին, Մինսկի մէջ Արարատ 1–0 արդիւնքով յաղթեց տեղւոյն Դինամօ խումբին։

Յաջորդ մրցումը Ապրիլ 25ին, Լենինգրադի Զենիթի դէմ, այս վերջնոյն դաշտին վրայ։

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐ ԵՒ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

ԽՈՒՎՉՆԵՐՈՒ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

— Օ —

— ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՎԱՄԸ

— ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒՄԸ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Մինչ համալսարաններու մէջ հակառակութիւնները կը սաստկանան, տնտեսականն ալ ըլլանակները կը չանան ճշդել իրաւունքներու պատճառները եւ մասնաւորապէս յարաբերութիւնները ու անոնց եղանակը հիմնարկութիւններու եւ համալսարաններու միջեւ, այսինքն բարձրագոյն ուսուցման պատչաճումը երկրի տնտեսական պահանջներուն, պէտքերուն:

Հոս է հարցին էութիւնը: Անգործութեան վտանգը գլխաւոր պատճառն է ուսանողներու անձկութեան: Ոմանց մօտ կատարեալ մղձաւանջ մը որ կը տանի զանոնք դէպի ծայրայեղ լուծումներու:

Ամէն տասը տարի ուսանողութեան թիւր կը կրկնապատկուի:

Ամէն պարագայի տակ, երկար չըլլանի մը վրայ, համալսարանականներու թիւը, որոնք կոչուած են երկրի տնտեսութեան կամ մատակարարութեան վտանգան ճիւղերուն մէջ դառնալ պաշտօնավարները, կը բարձրանայ չատ աւելի արագ քան պաշտօններու կարելիութիւնները, թիւը հակառակ այս վերջինին զգալի աճումին:

Արդարեւ, վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան որ, քանի տարի առաջ Ֆրանսա կը հաշուէր հազիւ երկու հարիւր հազար ուսանողներ ցրուած տասնըվեց համալսարանական քաղաքներու մէջ: Այժմ, ուսանողներու թիւը կ'անցնի ութ հարիւր հազարը, երեսուներկու համալսարանական քաղաքներու եւ ութ համալսարանական կեդրոններու մէջ: Հետեւաբար քանի տարուան մէջ ուսանողութեան թիւը քառապատկուած է: Եթէ այս վերջին տարիներու կշռոյթը չարունակուի նոյն համեմատութեամբ, դարուն վերջը համալսարանականներու թիւը կրնայ հասնիլ չուրջ չորս միլիոնի:

Անկասկած, ուսանողութեան աննախատեսելի թռուցին այս պայթուցիկ աճը կը բազմապատկէ դժուարութիւնները:

Աւելցնենք նաեւ որ 1976ին ամէն ուսանող իւրաքանչիւր հարկատուի վրայ կը նստի 12·500 ֆր.: Երեւակայեցէք թէ ի՛նչ կրնան ըլլալ պահանջները 2000 թուականին:

Արդէն չատոնց է որ ուսուցչութեան, զանազան պետական մատակարարութեան եւ ազատ ասպարէզներու ճիւղերը զոհացուցիչ քանակութեամբ ապահով հեռանկարներ չեն ներկայացներ: Հետզհետէ, կարզերը որ կը բազմապատկուին արագօրէն անհամեմատ են տրամադրելի պաշտօններու թիւին հետ: Եթէ այս տուեալներու վրայ ընթանայ կացութիւնը, համալսարանական վկայականները մեծաքանակ ապագայի մը մէջ կրնայ վերածուիլ պարզապէս «անգործութեան անցագրեր»:

Միւս կողմէ, երկրորդ չրջանի բարեկարգումը, ուրկէ ծայր առին վերջին չարաթներու ուսանողական այս չարժումները, կը ձգտի աւելի սերտօրէն միացնել գործատէրերը համալսարանական ուսուցումներու ուղղութիւններուն եւ զանոնք հաստատող վկայագիրներուն որպէսզի լաւագոյն կերպով պատչաճեցնեն զանոնք արուեստագիտական կազմութեան հետ զոր կը պահանջեն գործատնուրթիւնները:

Այս կէտը չատ վէճի առարկայ է, որովհետեւ հաստատութիւններու եւ համալսարաններու միջեւ հաստատուած կամ հաստատուելիք յարաբերու թիւնները կը յառաջացնեն, կը յարուցանեն իւրայատուկ փափուկ խնդիրներ: Այսպէս, ընդդիմադիր ուսանողներուն համար, կը նշանակէ ենթարկել բարձրագոյն ուսումը, համալսարանը, գործատիրութեան եւ դրամատիրութեան ուժերուն: Իսկ գործատիրական վերնախաւերուն համար եթէ բարձրագոյն ուսուցումը ոչինչով պիտի պատրաստէ արուեստագիտական կեանքին, աչխատանքի աչխարհին, համալսարանը կը մնայ միչտ փակ միջավայր մը, կարուած օրուան հրամայականներէն: Նաեւ կը քննադատուի բարեկարգումը, որովհետեւ ան կը յառաջացնէ քիչ թէ չատ կամայականօրէն չարք մը մասնագիտական ուսուցումներ որոնք չատ քիչ տեղ կը ձգեն ընդհանուր զարգացման:

Բարեկարգումը որ մասամբ ընդունուած է գործատէրերու միջավայրին մէջ, կը հանդիպի սակայն կարգ մը մեղադրանքներու, որոնց ամէնէն հիմնաւորուածը հետեւեալն է՝ որոշ համալսարաններու մէջ արդէն իսկ չիումներ հաստատուած են արուեստագիտականներու հետ, որպէսզի ուսումներու բովանդակութիւնը երթայ դէպի այնպիսի ուղղութիւններ, որոնք կը թոյլատրեն ուսանողներուն լաւագոյն ներմուծումը գործնական կեանքի մէջ: Սակայն ինչպէս կ'ընդգծէ փարիզեան համալսարանի մը Խորհուրդը, յատուկ տեղեկագրի մը մէջ՝ մասնագէտները անկարող են տալ ճշգրիտ տեղեկութիւններ գործի չուկայի ուղղութեամբ յառաջիկայ տարիներուն համար:

Ուստի, հաստատենք որ հարցը բաւական կնճռոտ է եւ չահակից կողմերը երկուստեք ունին քննադատութեան կէտեր: Անչուչտ բաղդատութեան կարելի չէ դնել գործարանատէրներու որոշ վերապահութիւններուն եւ ուսանողութեան բացարձակ մերժումին եւ ընդդիմութեան մէջ:

×

Կառավարութիւնը ի՞նչ կ'ընէ, ի՞նչ կը մտածէ:

Համալսարաններու նախանախարարը՝ Տիկին Ալիս Սօնիէ-Սէյթէ, եւ նախարարապետ՝ Ժ. Շիրաք կը չանան բացատրել բարեկարգման նպատակակէտները բազմապատկելով իրենց երեւումները հեռատեսիլէն կամ միջամտութիւնները ձայնասփիւռէն: Մամլոյ ասուլիսները իրարու կը յաջորդեն:

Այս ամբողջը բաւարար պիտի ըլլա՞յ հանդարտեցնելու համար ընդդիմութեան ճակատը որ օրէ օր կ'առնէ մտահոգիչ ծաւալ, մանաւանդ որ նախարարապետը իր կողմէն կը յայտարարէ· «կառավարութիւնը միտք չունի խնդրոյ առարկայ դաձնել ինչ որ եղած է»:

Բաւական յոռետես ենք:

Սակայն տարեվերջի քննութիւններու մօտեցումը կրնայ գոյէ աւելի խոհեմութեան տանիլ ուսանողութիւնը: Նոյնպէս կառավարութիւնը կրնայ մեղմացնել կիրքերը յետաձգելով ժամանակաւոր կերպով բարեկարգման գործադրութեան թուականները եւ զարձեալ հրաւիրել սենտիքանները եւ ուսանողները խորհրդակցութեան:

Սպասենք:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա·

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՆԴԱՐԱՆԷՆ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ 4000 ԻՐԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ·— Զօրի Բալայեան « Գրական թերթ»ի Դեկտեմբեր 19ի թիւին մէջ զգայացուց յօդուած մը լոյս ընծայած էր «Սրբապղծութիւն» խորագիրին տակ (*): Յօդուածագիրը վրդովմունքով մատնանչած էր, թէ Երեւանի պատմական թանգարանէն տարիներու ընթացքին անհետացած են հազարաւոր իրեր, բոլորն ալ պատմական, մշակութային արժէք ներկայացնող:

Յօդուածը, ինչպէս ի յայտ կուգայ «Գրական թերթ»ի Ապրիլ 2ի թիւին մէջ երեւցած խմբագրական ծանօթութենէն, մեծ աղմուկ հանած է՝ վրդովմունք եւ զայրոյթ պատճառելով շատերու: Նամակագիրներ պահանջած են:

Շաբաթաթերթին խմբագրութիւնը յարմար նկատած է իր ստացած նամակները յանձնել յօդուածագրին եւ Մշակոյթի նախարարին: Խմբագրութիւնը ապա հրապարակած է երկուքին միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնը, որ լուսաբանութեան նկարագիր ունի առաւելաբար: Նկատելի է առաջին առթիւ, որ Մշակոյթի նախարարը ընդունելով հանդերձ ապօրինութիւններն ու անկանոնութիւնները թանգարանին մէջ, փորձած է սահմանափակել անոնց տարողութիւնը:

Ստորեւ կը ներկայացնենք Զ. Բալայեանի եւ Ռ· Պարսամեանի հատուածները:

Զ· ԲԱԼԱՅԵԱՆ·— « Սրբապղծութիւն » յօդուածի հրապարակումէ յետոյ լազմաթիւ նամակներ ստացաւ ո՛չ միայն խմբագրութիւնը, այլեւ ես՝ որպէս հեղինակ: Կարելի է հասկանալ մարդկանց յուզմունքն ու տագնապը: Եթէ մինչ, կորսըսած լինէինք թէկուզ մի յուշամոյն, ես դարձեալ կը բղաւէի ի լուր աչխարհի, դարձեալ կը դիմէի այն մարդկան խղճին, որոնցից կախուած է թանգարանային արժէքի վերադարձը: Այնպէս որ, անձնապէս ինձ համար բանը ամենեւին էլ թուերը չեն: Բայց քանի որ իմ յօդուածում բերուած են կոնկրետ թուեր, ապա, ըստ երեւոյթին, մենք էլ ենք այսօր ըլլանց չուրջ խօսելու: Ընթերցողների թերեւս ամէնից աւելի հետաքրքրում է «չորս հազար» թիւը: Գրեթէ բոլորն էլ, դրսում թէ քաղաքում, առաջին հերթին հարցնում են. «Իսկապէ՞ս չորս հազար, դուցէ սխա՞լ է»: Նախ՝ ասեմ, որ ո՛չ հեղինակը, առաւել եւս՝ ո՛չ էլ խմբագրութիւնը ոչ մի թիւ չէին բերի, եթէ ձեռքի տակ չունենային պաչտօնական յանձնաժողովի տուեալները: Բայց ամբողջ ցաւն այն է, որ ընթերցողի մեծ մասը սխալ է ըմբռնել յօդուածի հիմնական միտքը: Հէնց դրա համար էլ ուզում եմ կրկին մէջբերել յանձնաժողովի արձանագրութեան տողերը· « Թանգարանը 1936–1937 (իմ յօդուածում սխալմամբ գրուած է՝ 1957) թուականների ընթացքում, զոյքամատեաններում եղած նչումների համաձայն, ուրիչ թանգարանների եւ հիմնարկութիւնների է յանձնել աւելի քան չորս հազար ցուցանմոյշ: Նըշուած արժէքների յանձնումը հաստատող արձանագրութիւններ եւ այլ փաստաթղթեր չկան»: Ինչպէս տեսնում ենք, խօսքն այն մասին է, թէ չկան «արձանագրութիւններ եւ այլ փաստաթղթեր եւ ոչ թէ բուն ցուցանմոյշները: ... Եւ այժմ, ահա, ցանկալի է, որ դուք, ընկեր Պարսամեան, մեր ընթերցողներին բացատրէք, թէ այդ ի՞նչպէս է եղել, որ թուով չորս հազար թանգարանային ցուցանմոյշներ այլ թանգարանների են յանձնուել առանց համապատասխան փաստաթղթերի:

Ռ· ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ·— Մեր թանգարանը հիմնադրուել է 1921 թուականին եւ մինչեւ 1931 թուականը կոչուում էր Պետական կենտրոնական թանգարան: Ունէր հինգ բաժին՝ հնագիտական, ազգագրական, գրական – պատմական, մարտաբապետական եւ զեղարուեստական: Յետագայ չորս տարիներին այն վերանուանուեց Պետական կուլտուր – պատմական թանգարան: Արդէն 1935 թուականին նրա փոնդերն այնքան աճեցին, որ հարկ եղաւ նախկին բաղայի հիման վրայ չորս ինքնուրոյն թանգարան ստեղծել: Դրանք են՝ այսօր հանրայայտ Պետական պատկերասրահը (նախկինում՝ Կերպարուեստի թանգարան), Պետական պատ-

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԱՑԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՑՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Եւ ահա մերկ դագաղը ճամբայ ելաւ, կրկին ինքը մինակն էր անոր հետեւող: Չէր տեսներ նոյնիսկ դագաղը կրողները, կարծես թէ ինքն իրեն կը քալէր, օդէն կը թռչէր: Հասան գերեզմանատունը, տեղ մը որ բնաւ գերեզմաններու չէր նըմաններ: Խորթ ու բորտ, քարքարոտ ապահետ մըն էր մացառներով չրջապատուած որուն քովէն կ'երկարէր նեղ՝ խոռոմնկ ձոր մը, ու այդ ձորին կուչտին փորուած էր փոքրիկ փոս մը, — եղբօրը վերջին հանգստարանը···:

Վար իջեցուցին դագաղը, դրին փոսին մէջ, կարծես «Փառք ի բարձունս»ի մըրմունջը հասաւ իր ականջներուն, բայց տարօրինակ, չուրջը ոչ ոք կար···:

Ինքն էր նոյնպէս որ մինակը պիտի ծածկէր եղբօր համար բացուած փոսը: Հակեցաւ, ափ մը հող վերցուց եւ դադաղին վրայ նետեց, բայց··· ի՛նչ զարմանք, հողը իր մատներուն ու ձեռքին մէջ փակած մնաց, ու երբ ձեռքին նայեցաւ, տարօրինակ նշմարեց որ բակլայի հատիկներ խայթող կարիճներու վերածուած՝ իր մատներն ու ափը կ'ասղնը – տէին··· սոսկաց ու ահռելի ձայնով մը ճչաց···:

Սթափեցաւ իր զառանցանքներէն, արթնցաւ: Նորէն ընդդարար մութին մէջ իր չուրջը նայեցաւ, անկողինը չօշափեց·· Զգաւ փնտռածը: Ճիշդ որ չկար: Ինչո՞ւ չկար··· Ներսէն, խորունկէն խոկաց իր կորուստին ցաւը: Ծանր, ճնշիչ ու ահաւոր հեկեկոցի մը ձայնն էր որ կը լսուէր մութ սենեակին մէջ, կիսիչ մորմոք մըն էր որ կը տարածուէր պատէ պատ···:

Դուրսը ձմեռնային դաժան քամին կատաղութեամբ մենամարտի բռնուած էր երդիքներու եւ բուխերիկներուն հետ: Ձիւնը իր սպիտակ, թանձր սաւանը փըռած էր հորիզոնէ հորիզոն: Գօռացած, լերկ ծառերը սուլող քամիներէն սաստան՝ իրենց կատարները կ'օրօրէին սպառոր այրիներու պէս: Կիսաքանդ քաղաքին կեդրոնը կանգնած Սուրբ Մարսուպ ամեհի բերդը, վարը՝ սառնակոյտի վերածուած Արածանին, անհող, լուռ, անտարբեր աչքերով կը դիտէին չրջապատը:

Օդը պարզ էր, աստղազարդ երկինքով եւ լուսնակ դիշերով, բայց մահասար – սուռ ցուրտ չունչով: Ցուխքներէն, փեղկերէն սառոյցի պուլպուլաչներ երկա – րած, կախուած էին մինչեւ գետինը: Դուրսը այդ ժամերուն մարդկային չո՞ւնչ, անկարելի էր:

Եթէ մէկը թքնէր՝ թուքը գետին չհասած կը սառէր:

Ու ահա այդպիսի եղանակի մը, տասը զարուններ հագիւ բոլորած տղեկ մը դուրս կը դրուէր իր «անեղբէյի» յանգանքին, կամ յանգանքներուն համար, առոյգ՝ բայց տանջալից մահուան գիրկը ղրկելու համար զայն:

Երբ աղան պինդը դուրս տարաւ, անխորժ կատակի մը տպաւորութիւնը թողուց իր վրայ, խաղ մը որ յաճախ փորձած էին վախցնելու եւ կամ պատրճանելու համար, բայց յետոյ չուտով համոզուեցաւ որ այս անդամուանը պարզ խաղի մը չէր նմաներ, սովորական կատակ մը չէր եղածը, այլ միտում մը ու անհասկնալի միտում մը···:

Հէք Յոլակը, այդ ահաւոր սառնամանիքին, դրան չեմքին կծկուած, լալահառաչ եւ դողդղալէն աղային, անեցիներուն պաղատեցաւ բոլոր աստուածներու անունովը, օգնութեան կանչեց բոլորը, կարեկցութիւն հայցեց բոլորէն, նոյնիսկ դուռ – դրացիներէն, բայց ոչ ոք լսեց իր ձայնը, խուլ ձեւացան իր բոլոր պաղատանքներուն··· : Լ՛ՀՀ, ո՞վ «կեավուրի լակոտ»ի մը համար կ'ուզէր մեծ աղային հետ խնդիր ունենալ··· ո՞վ կը համարձակէր անոր «դուրս դրածը» ներս առնել, ո՞վ քաջութիւն կ'ունենար անոր «գծածը ապրել» փորձել: Ոչ ոք: Ու որքը լքուած էր իր անողոք ճակատագրին:

Կիսամեռ վիճակ մը ունէր արդէն, երբ լսեց իր քրոջը ձայնը, անոր տղոցով ճիչերը, աղային լափած հարուածներուն տրտիը, ու յետոյ անոր աղաղակներուն ախուր կերկերանքը···: Այո, լսեց անոր դառն հեծեծանքներուն, մաքառող դալարումներուն հեւքոտ չունչը, սարսափեցաւ այս բոլորէն ու սարսափէն լուեց, ամփոփուեցաւ, կծկուեցաւ աւելի ուժգին սեղմուեցաւ պատին ու դրան արանքին:

Քոյրը — իր սիրելի քոյրը — օդնութեան կը փութար, բայց կ'արգիլէին իրեն··· կ'արգիլէին ծեծելով, խեղդամահ ընելով··· Ինչո՞ւ, ինչո՞···

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԻ

(Շար· – 9)

մական թանգարանը, Պետական թատերական թանգարանը, Պետական գրական թանգարանը: Վերջին երկուսը միաւորուեցին եւ ներկայումս կոչուում են Ջաբեկեան անուան գրականութեան եւ արուեստի թանգարան: Թանգարանի կարդ մը անգնահատելի բաժին պահպանեց իր ցուցանմոյշները եւ իր գոյքամատեաններ: Այսպիսով, ընդունման – յանձնման ձեւակերպման անհրաժեշտութիւնն իսկ չմնաց: Ցիշեցնեմ, որ հիմա, ներկայումս գործող հրահանգների ու օրէնքների համաձայն, նման վերակազմութիւններ, անշուշտ, ուղեկցուում են բազմաթիւ պարտադիր արձանագրութիւններով եւ այլ փաստաթղթերով: Իսկ այն ժամանակ, քառասուն տարի առաջ, գործում էին ուրիշ հրահանգներ...:

Զ. Բ.— Ընթերցողների նամակներում մեծ ուշադրութիւն է դարձուում Հրանտ Շահինեանի օլիմպիական մեդալներին...

Բ. Գ.— Դիպլոմը կատարուել է 1957 թուականին, երբ բացուել էր ժողովրդական-տնտեսութեան նուաճումների ժամանակաւոր ցուցահանդէսը: Հարկ է նշել, որ ցուցահանդէսը գտնուած էր թանգարանի վերին յարկում: Կարծում եմ, ընթերցողները պէտք է տեղեակ լինեն նաեւ, որ այդ մեդալները թանգարանի գործ էին մտնում...

Զ. Բ.— Այն ժամանակ չէին մտնում, բայց յետագայում գրանց տէրը, ինչ խօսք, թանգարանը պիտի լինէր...

Բ. Գ.— Բնականաբար: Սակայն այդպէս չեղաւ: Այն ժամանակ անյայտ անձինք յափշտակեցին մեդալները: Համապետական մարմինները տարիներ շարունակ զբաղուեցին որոնումներով, բայց մինչեւ օրս որոնումները արդիւնք չեն տուել...

Զ. Բ.— Նշուած յանձնաժողովի արձանագրութեան մէջ խօսուում է 73 ոսկեայ իրերի եւ 111 մետաղեայ թանկարժէք արարիների մասին:

Բ. Գ.— Ճշդեմ. 73 ոսկեզօծները: Այն մասին, որ գրանք կորել են, կայ համապետական արձանագրութիւն՝ կազմուած դեռեւս 1938 թուականին, յետագայում դա հաստատուել է 1948 թուականի արձանագրութիւնում: Նոյն պատմութիւնն է կրկնուել նաեւ յօդուածում յիշատակուած մեծ առարկաների մասին: Սրանց վերաբերող արձանագրութիւնները կազմուել են 1940 թուականին: Նշեմ, որ գրանց մեծ մասը թանգարանին, այսպէս ասած՝ ամբողջական գումարներ չեն եղել: Պարզապէս՝ երբ մեր թանգարանի նախկին հիանալի աշխատողների ձեռքն է ընկել որեւէ առարկայի բեկորը, նրանք անմիջապէս արձանագրութիւն են կազմել, թէ, ահա, մասը կայ, ամբողջը չկայ: Ի պատիւ մեզ, պիտի ասեմ, որ այսօր մենք ունենք բոլոր արձանագրութիւնները: Անխոտոր: Վատ չի եղել նաեւ հնագոյն ձեռագրերի հաշուառման եւ պահպանման գործածքը: Անկայ են բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերը, որ հասատատում են, թէ թանգարանը Մատենադարանին է յանձնել 1298 ձեռագիր: Եւ այդ ձեռագրերը ներկայումս գտնուում են մշակութային այդ խոշոր օջախում:

(*) Յօդուածը արտատպուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ, Յունուար 11-12ին:

ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՓԱՂՑՐ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Սերժ Թովմասեանի եղերական մահուան առթիւ)

Օրերու այս խռովայոյզ թաւալումին մէջ, Միջերկրականի մէկ անկիւնէն զօղանջող մահասարսուռ զանգերը հնչեցին նաեւ անունդ, սիրելի ընկեր Սերժ:

Ու ինկար: Ինկար Անթիլիասի երբեմնի նարինջներու պարտէզներուն մէջ՝ քու այնքա՜ն սիրած հայ մտաւորականին անունը կրող՝ «Ազբալեան Ակումբ»ի փողոցին մէջ: Եւ ի՜նչպէս՝ ինկած պատահական ռումբի մը հետեւանքով (ըստ հայ մամուլի):

Ու կարեցաւ յանկարծ՝ նոր պարնանամուտին հասած կեանքիդ թելը: Կանգ առաւ յանկարծ՝ կուրծքիդ տակ բաբախող սիրտը, որ կը թրթռար հայկականութեամբ: Ու խաւարեցաւ այնքան դեղեցիկ լեհէաններուդ արեւը յանկարծ եւ ածխացաւ ապագայի ծրագիրներուդ հուրը, որուն անթեղուած նիւթին մէջէն, այսօր, ազնիւ, նուիրեալ, անբասիր Հայու ոգիդ է որ կը յառնէ դառնալու համար մնայուն յուշ մը՝ քու հարազատներէդն զատ, նաեւ բոլոր ընկերներուդ հոգիներուն մէջ:

Թեհրանի մէջ աւարտելէ ետք միջնակարգ ուսումդ, հայ մշակոյթի արժէքներուն իբրեւ երկրպագու մեկնեցար Նոր Ջուղա, հետեւելու համար Սպահանի հայագիտական ճիւղի դասընթացքին, յետագային դաստիարակչական ասպարէզին նուիրուելու նպատակով: Տարի մը ետք նոր դուռ մը կը բացուէր քու առջեւ եւ դուն կը մեկնէիր Պէյրութ՝ դասընթացքներու հետեւելու, Հ. Ց. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան, հայ մշակոյթի զարաւոր պատմութեան, հայ քաղաքական մտքի պատմութեան մէջ հմտանալէ ետք վերադառնալու համար ծննդավայրդ եւ նուիրուելու՝ ամբարած գիտութիւններուդ ուսուցման եւ տարածման գործին եւ ստանձնելու պատասխանատու դեկավարի պաշտօն:

Տարիները սահեցան եւ դուն՝ երջանիկ օր մը, աւարտած՝ ուսումդ, զինուած՝ նախատեսուած դիտելիքներով, կը պատրաստուէիր վերադառնալ Իրան: Բայց պահեցին քեզ, որովհետեւ, չնորհիւ քու աշխատունակ ոգիիդ, անսակարկ նուիրումի եւ զոհողութեան զգացումիդ, դուն դրաւած էիր սիրտերը քեզ դասախօսած ուսուցչիներուդ, որոնք ուզեցին որ մնաս իրենց մօտ, ծառայես իրենց միջավայրին եւ իրենց անմիջական հովանիին ներքեւ:

Ու մնացիր: Քեզի յանձնուեցաւ քիչ մը ամէն տեսակ պարտականութիւն եւ պաշտօն: Ամէն տեղ՝ պարտաճանաչ եւ բծախնդիր՝ դուն ցոյց տուիր պարտականութեան օրինակելի գիտակցութիւն: Եւ պարտականութեան ընթացքին էր որ ինկար...

Դուն ինկար հողի մը վրայ որ մերը չէր· ինկար ռազմադաշտի մը վրայ, որու հետապնդած նպատակները ոչ մէկ կապ ունէին մեզի հետ: Եւ դո՛ւն, հաւատարիմ եւ անբասիր ընկեր, ինկար երկրի մը մէկ, ուր քանի մը բռնակալ-աւատապետներ, յանուն Քրիստոսի կամ Մոհամմէտի՝ մահ ու արիւն կը սփռեն ամէնուր:

Ինկար՝ դո՛ւն, սիրելի Սերժ, Լիբանանի հողին վրայ, որ այնքա՜ն Հայերու արիւնով ոռոգուեցաւ վերջին սա քանի մը ամիսներու ընթացքին, ուր երիտասարդութիւն մը նահատակուեցաւ, ուր մայրեր սեւ հագուեցան՝ 60 տարի ետք, անհարազատ դառերու հաշուոյն եւ ուր դարնանամուտի սեմին դանուող կեանքիդ արեւը մայր մտաւ՝ անկատար թողլով այնքան յոյսեր ու երազներ...:

Վչտարեկ սիրտէ մը բխած սա քանի մը անկապ տողերը քեզ ընծայ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ «Պայքար» չաբաթաթերթի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ մտաւորական եւ արուեստագէտ դէմքերու, Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ ոսնուած է Աւետիք Իսահակեանի ծննդեան հարիւրամեակը: Երեկոյթին բացումը կատարած են Գէորգ Գապարաճեան եւ Հանդիսավար Կարպիս Ե. Մուրատեան: Վահրամ Բարունեան ներկայացուցած է բանաստեղծին կեանքը, իսկ Տօքթ. Եդուարդ Սիմքէչեան վերլուծած եւ մեկնաբանած է Իսահակեանի քերթողական արուեստը: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը, որուն ընթացքին արտասանած են Նուպար Պետրոսեան, Խաչիկ Արզումանեան եւ Նատիա Խորոզեան: Մեներգչուհի Գոհար Տիրատուրեան երգած է վեց երգ, դաշնակի ընկերակցութեամբ երաժշտահ Պէտ Տիկին Սիրվարդ Գարամանուկեանի: Պատրգիւղի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ստեփան Կէօզիմեանի, բազմաձայն երգած է վեց խմբերգներ: Երեկոյթը փակուած է օփերայի երգչուհի Ալիս Մանուկեանի չորս մեներգներով:

L'Affiche Rouge

Նացիական բարբարոսութեան սեւ օրերը յիշեցնող այս հանրագրէը (աֆիշ) կը յիշեցնէ Մանուշեանի խումբի դնդակահարուածները: 23 էին անոնք որ զոհ գացին իրրեւ դիմադրական, 23 «օտարներ», որոնք կը զոհուէին Ֆրանսայի ազատագրութեան եւ ընդհանրապէս ազատութեան համար:

Ֆրանքֆասենտի վաճառական է պատրաստել ժապաւէնի մը, որ դուրս եկաւ ընթացիկ ճամբաներէ, խուսափի մեղսդրամէ եւ դիւրին զգացական հակազդեցութիւններ ստեղծելէ: Երեւակայած է խումբ մը դերասաններ եւ դերասանուհիներ որոնք պիտի մարմնաւորեն հերոսները, ներկայացման ձեւին տակ: Զոհերու ընտանիքներէն վերապրողները կը պատմեն եղածը, կը խօսին անձերու մասին հարազատ պատկեր մը կարենալ տալու համար: Դերասանները երբեմն կը զուարճանան, կը խնդան, կը պարեն ու յաճախ անցեալի իրականութիւնը ու օրուան վերարտադրութիւնը իրարու խառնուած չիմոթ պատկերներ կը ստեղծեն: Մի խօք՝ դնահատելի, միշտ յաջող արդիւնք չի տար սակայն, քանի նման ողբերգութիւն մը, եթէ նոյնիսկ ժամն դիւրազգացութիւն մը պիտի չթրջէ, պէտք չէ նաեւ որ խնդուք ստեղծէ: Դժբախտաբար, Երկուշաբթի իրիկուն, Ամերիս Հոլի «Փլէյհաուս 13»ի մէջ, ուր ոչ-հրապարակային ներկայացում մը կը տրուէր, յաճախ հանդիսականները կը խնդային բարձրաձայն: Ցառաջապահ իրադործումները միշտ վտանգաւոր են նման ձեռնարկներու մէջ, քանի ստեղծողը լինք միշտ չի զգար հակազդեցութիւնը:

Այս վերապահութենէն դուրս, գաղափարը դնահատելի էր եւ պիտի մաղթէինք որ իրագործումը աւելի կատարեալ ըլլար:

Ժապաւէնը արժանացած է Ժան Վիկո մրցանակին:

Ա. Մ.

ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 23, Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ դաշնակահար Խտուար Էքսէրժան (Էքսէրճեան) կը մասնակցի նուագահանդէսին որ տեղի կ'ունենայ Օրսէի դիտութեանց համալսարանի մեծ սրահին մէջ: Ցայտագիր՝ Փըրսէլ, Մոցարթ, Լերսի (առաջին ունկնդրութիւն) եւ Մոցարթի Քոնչերթօ աû լա:

(7, Աւրնեիւ Ֆոշ, Օրսէ):

×

Վոլ օ տրսիւ տէ ֆուֆու հանրածանօթ Ֆիլմին մէջ, Միս Պելլօի դերը կը կատարէ Միլլի Սարգիսեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վէպ

Սիրայիճ, ընտաճեկան կեաճքէ

Ա. ՄԱՍ

ԹՐՆՎԻՉԻ ՁԱՄԲԱՆ

— Պարոն, ներեցէք որ իրաւացի կերպով բարկացայ ձեր առջեւ: Իրաւունք ունիմ անշուշտ: Աւանա՜կը... ինծի պէս մէկը ի՞նչ իրաւամբ այս ժամուն անհանգիստ կ'ընէ կոր... եւ ան ալ այն միջոցին երբ կինն ու զինին պաշտել պիտի սկսէի...: Բարեբախտաբար դուք ինծի չաո հաճելի երեւցաք: Աւտուած վկայ, Մարկարիթայիս խոշոր ու լուրիկ ծիծեռնան վրայ կ'երդնում որ ձեզի համակրելու համար է որ կարճ կապեցի... ապա թէ ոչ, սա աներեսին դասը կուտայի հիմա...: Բայց ձեզի բան մը ըսե՞մ, պարոն, ձեր երեսէն անանկ կ'երեւայ որ հագիւ քանի մը օր առաջ դերեզմանէն ելած էք, եւ դուք ինծի պէս կինն ու զինին պաշտողներէն չէք:

— Ներողութիւն, պարոն, ես չաո ստիպողական գործ մը ունիմ, ըսաւ Ռոլան, դուք սա ըսել հաճեցէք թէ կ'ուզե՞ք երկու ձի ծախել ինծի:

— Ի՞նչ դնով ապրանք կ'ուզէք, ան ըսէք, իմ ձիերս քիչ մը սուղ են, բայց ազնիւ կենդանիներ են, պատասխանեց ձիավաճառը: Ես վաճառական մարդ եմ, եթէ գինը դտնեմ, ինչո՞ւ չծախեմ:

Այս ըսելով, անծանօթը սեղանի մը առջեւ նստաւ:

Հակառակ դեռ կանուխ ըլլալուն, առատ ու ճոխ ճաշ մը պատրաստուած էր սեղանին վրայ որ որկրամոլ վաճառականին իրը նախաճաշ պիտի ծառայէր:

Ձիու մեծահարուստ վաճառականին երկու քովերը մէյ-մէկ մանկամարդ կին նստան, որոնց մերկ ծիծերէն եւ բոլոր մերկ ուսերէն ու մազերուն ձգուած ըլլալէն յայտնի էր թէ հաճոյակատար հմտանուհիներ էին:

— Պարոն, եթէ գինը վճարէք, Նեւտոնն ու Պլատոնը ձեզի ծախել կը հաւանիմ, չարունակեց մօրուսաւոր անծանօթը առջեւ անուշեղէնին համը նայելէն յետոյ պնակը երկու կիներուն առջեւ հրելով: Ես Վենետիկ պիտի հաստատուիմ, հոն ձիու տեղ տափանաւ կը գործածեն, սիրուն ու բանաստեղծի ծուլարան ըլլալիք տափանաւեր...: Ո՜հ, հոն, ջրանցքներուն մէջ չուքերու պէս սահող տափանաւերուն մէջ կռնակիս վրայ երկնցած, իրրեւ տաղանդաւոր բանաստեղծ ծոյլ կեանք մը պիտի ապրիմ...: Աղջիկ փենելոփէ, սա գաւաթը լեցուր նայիմ... քերթողական նեկտարը թող ուիւն տայ երակներուս:

Երկու հորիզոնականուհիներէն մին դինին գաւաթը լեցուց եւ մօրուսաւոր անծանօթը մէկ ումպով կուլ տուաւ դինին, պեխերէն կաթող դինիի կաթիլները ծծելով պեխերը մաքրեց, գոհունակութեան հառաչանք մը արձակեց եւ չարունակեց.

— Կարճ կապենք, իմ բարձր ներկայութեամբս պիտի պատուեմ այդ համբաւաւոր Վենետիկը, որուն մինչեւ այսօր կը պակսէր ինծի պէս մեծահռչակ տաղանդ մը...: Պեմպո բարեկամէս հրաւիրուած եմ...:

Ռոլան աննշմարելիօրէն սարսռաց.

— Դեռ ուրիշ նշանաւոր ու ազնուական մեծամեծներէ ալ հրաւէր ստացած եմ, չարունակեց մարդուկը: Ի մէջ այլոց նաեւ մեծահամբաւ Ֆոսքարիէն, որ այժմ Վենետիկի ամէնէն բարձր դէմքերէն մին է, Դուքսը...:

Եւ տեսնելով որ իր խօսակիցը անղրդուելի դէմքով մը դէմը կեցած էր, չափաւոր անծանօթը մռայեց.

— Այս արձանը ո՞ւրկէ դէմս ելաւ, բոլոր մեծերուն անունը տուի, նորէն յօնքերը չճաղացին: Այս մարդը ո՞վ կըլլայ ըլլալ. ո՞ւրկէ կուգայ եւ ո՞ւր կ'երթայ:

Եւ իր խօսակիցին բերանը ամէն գնով բանալ տալու համար կռնակին վրայ բազկաթոռին մէջ տարածուեցաւ եւ ուելցուց.

— Պարոն, քաղաքավարական ձեւակերպութիւն մը մոռցանք զոր պէտք է լրացնենք: Ով ըլլալնիս իրարու չըսինք: Ներողութիւն կը խնդրեմ. նախ եւ առաջ ես ինքզինքս ձեզի ներկայացնեմ. իմ անունս Բեդրոս Արամբիմոս է:

Այս ըսելով, Բեդրոս Արամբիմոս խօսակիցին նայեցաւ, բայց Ռոլան տեղէն չերերաց:

— Անունս Բեդրոս Արամբիմոս է ըսի, չարունակեց ձիու վաճառականը. իսկ ձե՞ր անունը...:

— Պարոն ես անցորդ մըն եմ, անցորդ մը որ երկու ձի գնել կ'ուզէ· ի՞նչ պէտք կայ, ի՞նչ պէտք անունի: Ձեր ձիերը կը ծախե՞ք թէ ոչ, ահա պէտք եղածը:

ՄԻՇԵԼ ԶԻՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԵՍԱՐԻՈՑ եւ ՀԱՑՐԵՆԱԿՑԱ – ԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 25 Ապրիլ Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին մեր բիւրաւոր զոհերուն՝ որոնք ինկան 1915ին եւ մահացող 12 հայրենակիցներու որոնք վարչական կազմերուն մէջ գտնուած են. նաեւ նոյն օրը ժամը 13ին ճաշ Հ.Բ.Ը.Մ. «Ալեք Մանուկեան» սրահը:

118, rue de Courcelles — Paris

métro Courcelles

Réservation des tables — tél. 887-99-06

Մուտք՝ ծախքերու մասնակցութիւն

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան ճաշը եւ «Նոր Հաճըն» աւանի հիմնադրութեան 17րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը 25 Ապրիլ Կիրակի կէ – սօրէ վերջ ժամը 13.30ին, ճաշարան Օփերա – Լաֆայէթի մէջ, 80 ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 28 Ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները – ընկերուհիները Շաբաթ – Շաբթի Ապրիլ 21ին ժամը 20.30ին, ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 20 Ռիւ տիւ Ֆօսէ տը լ'Օմոն, Անիէռ:

ԱՆՁԱՆՕԹ ՋԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Անձանօթ Զինուորի բոցի արծարծումը կը կատարուի Ապրիլ 24ին, ժամը 18ին: Հաւաքուիլ Շան դ'Էլիզէի եւ Պալզաք փողոցի անկիւնը: Միայն՝ նախկին ռազմիկները, դիմադականները եւ չքանչան կրողները պիտի բարձրանան Շան դ'Էլիզէն: Հայ համայնքը արարողութեան կը հրաւիրուի ուղղակի Յաղթական կամարին տակը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Երեք Ցարաւուանութեանց Պետերուն

Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային կազմակերպութիւններու

Շաբաթ, Ապրիլ 24 երեկոյեան ժամը 20.30ին՝ Սալ Փլէյէլ – Մեթրօ թէրն կամ էթուալ, 252 Փօպուր Սէնթ Հոնորէ:

Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Բոցի արծարծում եւ այց Անծանօթ Զինուորի շիրիմին՝ ժամը 18ին:

Կիրակի, Ապրիլ 25 Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի նաեւ Փարիզի Նոթր Տամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին, խօսք կ'առնէ գերպ. Փէղիէլ, օղնական եպիսկոպոս Փարիզի:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ցուշարձանի Յանձնախումբին, Կիրակի, Ապրիլ 25, Կիրակի առաւօտ հետեւեալ յայտագրով.—

Հոգեհանգիստ Տէսինի Հայոց Եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի ճիշդ ժամը 12ին մատուռը թափօր, մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանին:

Կը խօսի փոխ–քաղաքապետ՝ ԱՐՍԻՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Յարգանքի խօսք Ցուշարձանի Յանձնախումբին կողմէ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ – Ազգ. Միութեան, Ապրիլ 25, Կիրակի առաւ. ժամը 9էն 10.30ին Հոգեհանգիստ Սէնթ–Անտրէ լը Պա եկեղեցին:

Ժամը 11.30ին ծաղկեպսակի զետեղում «Ապրիլ 24» փողոցը:

Կէսօրէ եաք ժամը 15.30ին հրապարակային հանդիսութիւն «Թէաթր–Մինիփալ»ի սրահը, Պատուոյ նախագահութեամբ՝

Քաղաքապետ–Երեսփոխան Լ. ՄԷՐՄՈԶԻ

Կը նախագահէ՝ ԱՐՄԱՆ ՈՒԼՈՒՍՈՒԶԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՆԷՄԵԱՆ (Փրանսերէն)

ՍՈՒԼԷՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ (Հայերէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին

61eme ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens territoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE

présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films

« CRIME SANS CHATIMENT »

« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »

« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »

sous la présidence de
Monsieur ROBERT PONTILLON
Maire de Suresnes
Conseiller Général des Hauts de Seine

REUNION PUBLIQUE
A LA SALLE DES FETES, 25 AV. VICTOR CRESSON, ISSY LES MOULINEAUX
MERCREDI 21 AVRIL A 21 HEURES

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Issy les Moulineaux et de la F. R. A. Daschnaktzoutioun, section d'Issy les Moulineaux

×

Sous la présidence de
Monsieur JOSEPH FRANCESCHI
Député - Maire d'Alfortville
Conseiller Général du Val de Marne

REUNION PUBLIQUE
A LA SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE, ALFORTVILLE
LE JEUDI 22 AVRIL A 21 HEURES

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Alfortville et de la F. R. A. Daschnaktzoutioun section d'Alfortville

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE

AGENCE DES INVALIDES

2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, ուխտատեղիի թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր

ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

HOTEL DES VENTES DE LYON

Ventes de Monnaies Arméniennes

LE DIMANCHE 25 AVRIL à 20 HEURES

Dispersion d'une importante collection
de Monnaies Arméniennes 400 pièces argent - bronze

EPOQUE DES CROISADES 1199 à 1375

LES ROIS

Lévon I	Hétoum I
Lévon II	Hétoum II
Sempad	Lévon III
Ochine	Lévon IV
Constantin II	Constantin III
Constantin IV	Pierre de Chypre

UNE DES BELLES PAGES DE L'HISTOIRE DE L'ARMENIE A NE PAS MANQUER

ՀԱՑՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆԷՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԷՋԵՐԷՆ ՄԷԿԸ
ՋՈՐ ՊԷՏՔ ՉԷ ԿՈՐՍՆԳՆԵԼ

CATALOGUE SUR DEMANDE

A L'ETUDE
MM. DAMIRON et RAYMOND, Hôtel des Ventes de LYON
19, Rue Confort — 69002 LYON — Tél. : (78) 42-01-34

OU CHEZ
Monsieur JOEL CREUSY (NUMISMATE Professionnel)
14, Rue Vaubecour — 69002 LYON — Tél. : (78) 37-63-20

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

Vendredi 23 Avril à 21 h.

NUIT DE LA QUATRA

RECITAL DE CHANT

SONA GHAZARIAN

de l'Opéra de Vienne

Réservation des places : Tél. : 260-74-78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
21
MERCREDI
21 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅԱՐԵՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

51ԴՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·570

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.570

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՓԸ

ՃԷՄԱԼ ՓԱՇԱ ՀԱՑԱՍԷՐ ԷՐ

— o —

Զ·

ՀԻՊԱԿԱՆ ԴԻՄԱԳԻՕՐԸ ՄԷԶԱՏԵՂ ԿԸ ՀԱՆԷ

1915 Յուլիս 6ին Զաւէն պատրիարքին գրած իր նամակով Սահակ Բ· մանրամասնութիւնները կուտայ Յունիս 13ին ՃԷմալ փաշայի հետ ունեցած տեսակցութեան մասին, որուն ներկայ եղեր է Հալէպի կուսակալ եւ իթթիհատական նախարար ՃԷմալ պէյ: Երկար բարի եւ ուշադրութեամբ լսելէ վերջ կաթողիկոսին զանգատներն ու խնդրանքը նոտարադրութիւններ չկատարելու մասին, ՃԷմալ փաշա բերանը բացեր է:

Խօսք կաթողիկոսը·

«... Կորուկ եւ ահաւոր յայտարարութիւններով վանի, Տէօրթ–Եոլ եւ Զէյթունի իրար խառնեց: Որպէս թէ Վանայ 10·000 Հայերու օգնութեամբ Կովկասի 25·000 հայ կամաւորները յաղոդած են քաղաքը գրաւել· Տէօրթ–Եոլցիք թշնամի զրահատրներուն հետ բանակցած են եւ զրահատորի հրամանատարին նամակը ելած է, զոր, ըսաւ, մերինները յերիւրած եւ պատճէնն ալ զրպանը դրած չեն ըլլար: Զէյթունցիք կառավարութեան ժանտարմաներ մանած են եւ վանքի ընդհարման միջոցին զարկին պատուական եւ արժէքաւոր Հազարապետ մը (ակնարկութիւն Սիւէյմանին, որուն անունով Զէյթունի «Սիւէյմանիէ» կոչուեցաւ Հ· Ս·): Զէյթունի ժողովուրդը համամիտ չէր էֆէնտիներու արարքին եւ նոյնիսկ զօրքին հետ միանալով յարձակում գործեց եւ 3–4 զոհեր ալ տուաւ»:

Յետոյ յանկարծ դիմակը նետելով, ակնոցը հաներ է իր սեւ հոգին ընծայելով հետեւեալ յայտարարութիւնները·—

« Կառավարութիւնը Հայը Հայ կը ճանչէ· էշզէյա, կուսակցական, կովկասցի խոսքը չի դներ, ամէնէն ալ թշնամի կը համարի՝ որքան թշնամի են Ռուս, Անգլիացի եւ Ֆրանսացի: ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՑ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆ Է ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՕՃԱԽԸ ՔԱՆԴԵԼ ԵՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴՏՆՈՒԱԾ ՏԵՂԵՐԸ ՌՈՒՐՈՎԻՆ ԴԱՏԱՐԿԵԼ »: Կիւլէկեան կոկիծները, էջ 191–192):

ՃԷմալ փաշայի փոխանորդ Ֆախրէտտին փաշա Ատանայի մէջ կաթողիկոսին ըսեր էր, որ զվխաւորաբար կասկածելիները պիտի տարագրուին, որպէսզի աղբատ դասակարգը հանգիստ ապրի: Սահակ Բ· յիշեցուցած ըլլալով իր փոխանորդին այս խոստումը, ՃԷմալ պատասխաներ է·

Ֆախրէտտին փաշայի յայտարարութիւնը իմ ճախորդ ծրագիրս կը վերաբերի, բայց ճախորդութիւնը չընդունեց: Եթէ իմ բացատրոշ եւ սպառնական յայտարարութիւններ չըլլային եւ չզսպէին զրգռուած խլամները, ահաւոր կոտորածներ կրնային ըլլալ, ինչպէս Տիար–Պէքիրի մէջ տեղի ունեցաւ մասնակի»:

Կաթողիկոսը Յուլիս 6ի նամակի չարտնակութեան մէջ կ'ըսէ թէ «հասած տեղեկութիւնք ընդհանուր բնաջնջում կը դուժեն: Գաղթողներու թէ' իրենց տեղը եւ թէ ճանապարհին պաշտօնէից կողմանէ կրածները պարագային՝ (ՃԷմալ փաշա) ըսաւ, որ ես Հալէպ պաշտօնի չունիմ, եկած եմ միայն պէտք եղածը ընելու գաղթականաց հանգստին համար եւ վալի պէյը կանչած եմ խորհրդակցելու. որով կը պարտաւորուէինք ձգել եւ երթալ. իր հրամանով պատրաստուած ջարկը, քաղաքական շրջանակներու համաձայն, զարմանք պատճառած է Անգարայի վարիչներուն: Յամենայն դէպս Անգարա անմիջապէս ընդառաջ գնաց եւ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը՝ Զաղլայանկիլ յայտարարեց, թէ «պատրաստ են դրական պատասխան տալու»: Այս վերջինը, իր կարգին, առաջարկեց հանդիպում մը ունենալ Ցունաստանի Արտաքին նախարարին հետ:

Գարամանլիսի նախաձեռնութիւնը դժգոհութիւն պատճառեց ընդդիմադիր շրջանակներուն մօտ Ցունաստանի մէջ: Կեդրոն միութեան կուսակցութեան առաջնորդը՝ Մաւրոս քննադատեց Գարամանլիսը, որ Ցունաստանը կը դարձնէ Մ· Նահանգներու արբանեակը, առանց անհրաժեշտ ապահովութիւններն ու եւ բաշխաւորութիւնները ունենալու կիպրոսի, Եգէականի հարցերուն մէջ: Ցունաստանի ընդդիմադիր տարրը մասնաւորապէս դէմ է Աթէնքի եւ Ուաշինկթընի միջեւ կնքուած համաձայնութեան, որով այս վերջինը 700 միլիոն տոլարի պինուորական օժանդակութիւն մը կը խոստանայ Ցունաստանի ամերիկեան կայաններու պահպանման փոխարէն:

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Գարամանլիսի քայլը Քիսինկէրի կողմէ կարգադրուած է, որպէսզի Աւլանտեան Ուխտի հարաւ – արեւելեան զօտին, որ տկարացած էր Կիպրոսի հարցով ու յոյն–եւթուրք հակամարտութեամբ, վերստին ամրապնդուի: Միւս կողմէ, յոյն–եւթուրք մերձեցման մը պարագային, ամերիկեան Քոնկրէսը կրնայ վաւերացնել Ուաշինկթընի կնքած համաձայնագիրները Ան–գարայի եւ Աթէնքի հետ:

Քոնկրէսի մէջ զօրաւոր հոսանք մը կայ չվաւերացնելու համար Ուաշինկթընի Անգարա վերջին համաձայնագիրը:

ՅՈՅՆԵԼԹՈՒՐՔ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

— o —

Յոյն–եւթուրք մերձեցման նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Աթէնքի: Այսպէս, Ցունաստանի վարչապետը՝ Գարամանլիս, երկու կէտերէ բաղկացած առաջարկ մը ներկայացուց Անգարայի: Յոյն վարչապետը կ'առաջարկէ ոչ–յարձակման ուխտ մը կնքել Թուրքիոյ հետ եւ, միեւնոյն ատեն, վերջ տալ զինարշաւին, քանի երկուատեք անտեսական դժուարութիւն–ներու կը մատնուին նոր զէնքերու գնումով:

Այս երկու կէտերէ բաղկացած առա–

դրութիւնը մատուցինք· բացաւ նայեցաւ եւ ըսաւ, վերջը կը կարդամ, ինչ որ կարելի է, կը գործադրեմ, իմ իրաւա–սութենէն վեր եղողներուն մասին բացատրութիւն կուտամ: Մեկնեցանք »: (Անդ, էջ 191–192):

Սահակ Բ· Յունիս 19ին նոր տեսակցութիւն մը ունեցեր է ՃԷմալի հետ, զոր աւելի մեղմացած գտեր է: Ձանապարհին պատահածներու մասին խոստացեր է ծպտեալ պաշտօնեաներ ղրկել պնդութիւն կատարելու եւ յանցաւորները մահուամբ պատժելու համար (?):

Կաթողիկոսը Յունիս 26ին եւ Յուլիսի սկիզբը նոր հեռագիրներ կ'ուղղէ ՃԷմալին, երկրորդը՝ Սիսի Հայերը տարագրութենէ զերծ պահելու մասին:

Յուլիս 23ին Հալէպէն կրկին կը հեռագրէ Դ· բանակի հրամանատարին, յայտնելով որ հակառակ կեանքի, ինչքի եւ պատուոյ ապահովութեան համար իր (փաշային) կողմէ ամէն կողմ հեռագրով քանիցս հրամաններ տրուած ըլլալու հաւաստիքներուն, Տիարպէքիրի եւ շրջանի բոլոր հայ այրերը առանց բացառութեան ջարդուած են: Անոնց ընտանիքները ղըրկուած են Հալէպի կողմերը: Կիներ եւ 5էն 10 տարեկան երկսեռ փոքրիկներ կը բռնաբարուին: Տէր Զօրի եւ Րաս իւլ Այնի եւ այն բոլոր վայրերուն մէջ, ուր այրի կիներ եւ կոյս աղջիկներ կը գտնուին, պատուի բռնաբարումներ տեղի կ'ունենան: Կիներ ու աղջիկներ աճուրդի կը հանուին: Շատերու պատիւը պղծուելէ վերջ կը սպանուին: Հազարաւորներու թոյլ չեն տրուիր կայարաններուն մօտենալ: Անոնք չարաթներով անապատին մէջ կը մնան: Անոնց պահպանութեան պաշտօն ունեցող ոստիկան–զինուորներ եւ դիւղացիներ մարդկային խիղճի հակառակ վարմունքներու կ'ենթարկեն զանոնք: Հակառակ Ապրպ – Փընարի մէջ եւ Րաս–իւլ–Այնի կայարանին մօտ արեւին տակ մնացող աղջիկներու, կիներու եւ մանուկներու Հալէպ փոխադրութեան համար քանի մը հատ կառատուած դիմումներուն, անոնք դիտմամբ հոն վար կը դրուին եւ տեսականները հալածանքի կ'ենթարկուին, եւն·: (Անդ, էջ 199–200):

Այս հեռագիրը անհերքելի փաստ մըն է, որ ՃԷմալ փաշայի իշխանութեան են–թակայ էր Տէր Զօրի շրջանը, ուր տեղի ունեցան Մեծ Եղեռնի ամէնէն զարհուրելի եւ զանգուածային ջարդերը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ջարկը, քաղաքական շրջանակներու համաձայն, զարմանք պատճառած է Անգարայի վարիչներուն: Յամենայն դէպս Անգարա անմիջապէս ընդառաջ գնաց եւ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը՝ Զաղլայանկիլ յայտարարեց, թէ «պատրաստ են դրական պատասխան տալու»: Այս վերջինը, իր կարգին, առաջարկեց հանդիպում մը ունենալ Ցունաստանի Արտաքին նախարարին հետ:

Գարամանլիսի նախաձեռնութիւնը դժգոհութիւն պատճառեց ընդդիմադիր շրջանակներուն մօտ Ցունաստանի մէջ: Կեդրոն միութեան կուսակցութեան առաջնորդը՝ Մաւրոս քննադատեց Գարամանլիսը, որ Ցունաստանը կը դարձնէ Մ· Նահանգներու արբանեակը, առանց անհրաժեշտ ապահովութիւններն ու եւ բաշխաւորութիւններն ունենալու կիպրոսի, Եգէականի հարցերուն մէջ: Ցունաստանի ընդդիմադիր տարրը մասնաւորապէս դէմ է Աթէնքի եւ Ուաշինկթընի միջեւ կնքուած համաձայնութեան, որով այս վերջինը 700 միլիոն տոլարի պինուորական օժանդակութիւն մը կը խոստանայ Ցունաստանի ամերիկեան կայաններու պահպանման փոխարէն:

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Գարամանլիսի քայլը Քիսինկէրի կողմէ կարգադրուած է, որպէսզի Աւլանտեան Ուխտի հարաւ – արեւելեան զօտին, որ տկարացած էր Կիպրոսի հարցով ու յոյն–եւթուրք հակամարտութեամբ, վերստին ամրապնդուի: Միւս կողմէ, յոյն–եւթուրք մերձեցման մը պարագային, ամերիկեան Քոնկրէսը կրնայ վաւերացնել Ուաշինկթընի կնքած համաձայնագիրները Ան–գարայի եւ Աթէնքի հետ:

Քոնկրէսի մէջ զօրաւոր հոսանք մը կայ չվաւերացնելու համար Ուաշինկթընի Անգարա վերջին համաձայնագիրը:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Ինչպէս միշտ, նոր հրադադարի համաձայնութիւնը պատճառ չեղաւ, որ նոր ընդհարումներ տեղի չունենան Պէյրութ եւ այլուր: Զատկուան օրերուն հարիւրի մօտ մեռեալ կը հաշուըուէր: Այսուհանդերձ, յարաբերական անդորրութիւն մը հաստատուած է եւ սուրիական – պաղեստինեան – լիբանանեան զինուորական կոմիտէն, հրադադարի պահպանման մի–ջոցները սահմանելու համար նիստեր դումարեց վարչապետ Քարամէի նախագահութեան տակ: Կոմիտէն որոշեց սուրիական եւ լիբանանցի սպաներու զեկավարութեան տակ «հսկողութեան չորսաներ» կազմել, բաղկացած Պաղեստինցիներէ, Ֆալանժներէ եւ լիբանանցի զինուորներէ:

Արաֆատ – Ասատ համաձայնութեան մասին Շամուն վերապահութիւն յայտնեց նկատել տալով, որ Սուրիա կը սահմանափակէ Լիբանանի գերիշխանութեան իրաւունքները: ՃԷմայէլ, Ճումպլատ իրենց հաւանութիւնը տուին:

Ինչ կը վերաբերի սահմանադրական բարեփոխութեան վաւերացումին, նախագահ Ֆրէնճիէի կողմէ, հակառական լուրեր կ'ընեն: Նախ յայտարարուեցաւ, թէ Ֆրէնճիէ ստորագրած եւ հրապարակած է զայն, ապա ոմանց կողմէ ճշդուեցաւ, թէ Ֆրէնճիէ թէեւ ստորագրած է, սակայն չուզեր հրապարակել ցորչափ իր կողմնակիցները՝ Ֆալանժներն ու անոնց դաշնակիցները նոր թեկնածուի մը շուրջ համաձայնութիւն չեն գոյացուցած:

× Ֆրանսայի բանադնացը՝ կորս Փարիզ վերադարձաւ: Մեկնումէն առաջ պէյրութի մէջ յայտարարեց, թէ Ֆրանսա պատրաստ է նկատի առնելու իր մանակցութիւնը «ապահովութեան դրութեան» մը կիրարկման մէջ, եթէ յարմար առաջարկ մը ներկայացուի իրեն այս ուղղութեամբ: Այլ խօսքով՝ Ֆրանսացի զօրքեր կրնան հսկել երկրին ներքին անդորրութեան պահպանումին:

ԶԱՏԻԿԸ

Երուսաղէմէն Հռոմ եւ ամէն տեղ, քրիստոնեայ աշխարհը ամէն տարուան նման տօնեց Զատիկը: Մինչ հազարաւոր ուխտաւորներ Երուսաղէմի մէջ Քրիստոսի յարութիւնը կ'աւետէին, քաղաքէն քանի քիլոմեթր անդին, Ռամալա քաղաքը սուգի մատնուած էր, վեց տարեկան արաբ երախայ մը սպանուած ըլլալով իսրայէլացի զինուորներու կողմէ, ցոյցի մը ընթացքին: Պապը, հակառակ իր վատառողջ վիճակին, Ս· Պետրոսի պատշգամէն տուաւ իր զատկուան պատգամը եւ իր օրհնութիւնը Ուրպէ էթ օռպի: Երեք հարիւր հազար հաւատացեալներ հաւաքուած էին հրապարակը:

Քաւի մը տողով

ԹՈՒԼՈՒԶի մէջ ուսանողական մարմինները որոշեցին «ազգային տարողութեամբ» ցոյցեր կատարել այս Ուրբաթ: Համալսարաններու ենթանախարարը՝ Տիկին Սօնիէ – Սէյթէ կը մնայ իր տեսակէտներուն վրայ, եւ կը չարունակէ խօսակցութիւններ ունենալ ուսանողներու ներկայացուցիչներու հետ: Ուսանողները կը բողոքեն երկրորդ շրջանի ծրագրին դէմ:

ԹՈՒՆՈՒԶԻՆ կը հաղորդեն, թէ բազմաթիւ անձեր սպանուած եւ 200 հոգի ալ վիրաւորուած է Լիբիոյ մէջ բախումներու ընթացքին, որոնք տեղի ունեցած են քաղաքացիներու եւ զինուորականներու միջեւ: Ժողովուրդին մօտ դժգոհութիւն կայ Գնդ· Խատաֆիի ճնշող վարչակարգին դէմ: Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, 200 սպաներ ձերբակալուած եւ ոմանք ալ գնդակահարուած են:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ հինգ ոտգմանաւեր հետեւեալ Աղեքսանդրիայէն՝ պարպելով նահանգիստին այն գօտին, որ իրենց յատկացուած էր: Սատաթ որոշած էր վերջ տալ խորհրդային նաւատորմին չընորհուած արտօնութիւններուն, եգիպտական ջուրերուն մէջ: Եգիպտոս, ինչպէս ծանօթ է, ընջեց Խորհ· Միութեան հետ իր կնքած բարեկամութեան դաշնագիրը:

ՄԱԿ–ի պաշտօնէութիւնը Եւրոպայի կեդրոնատեղիներու մէջ 11էն 15 տոկոսի յաւելում ապահովեց ամսաթոշակներու վրայ: Պաշտօնէութիւնը ժընեւի մէջ գործադուլի դիմած էր վերջերս:

ՄՈՍԿՈՒԱՅի եւ Օմսկի մէջ խորհրդային դատարանները իրենց վճիռները արձակեցին «հակախորհրդային քարոզչութեամբ եւ գործունէութեամբ» ամբաստանուած Անդրէյ Տվերդոխլեյեբովի եւ Մուսթաֆա ՃեմիլԻեւի դէմ: Առաջինը հինգ եւ երկրորդը երկուքուկէս տարուան աքսորի դատապարտուեցան: Տվերդոխլեյեբով անդամ է Սախարովի նախաձեռնութեամբ կազմուած Մարդկային Իրաւանց Պաշտպանութեան Կոմիտէին, իսկ ՃեմիլԻեւ տարիներէ ի վեր ի դուր կը պահանջէ, որ Ղրիմէն բռնի տեղահանուած 200·000 Թաթարներ արտօնութիւն ստանան եւ վերադառնալու: Անոնք տեղահանուած են համաշխարհային Բ· պատերազմէն առաջ, Ստալինի հրամանով: Սախարով «խեղկատակութիւն» որակեց դատավարութիւնը:

ԹԵԼ ԱՎԻՎի մէջ սրտի կաթուածով մեռած է Զօր· Տ· Էլազար, 51 տարեկան: Իսրայէլեան սպայակոյտի պետը եղած էր 1973ի արաբա–իսրայէլեան պատերազմի ժամանակ:

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ 1976...

Գ.

ԱՄԱՍԻԱ

Սեբաստիայի ճամբուս վրայ վերջին չեղումս կ'ըլլայ Ամասիա: Պատմութենէն դիտեմ թէ Արեւմտեան Հայաստանի վերջին մայրաքաղաքն եղաւ ան, երբ Թէոդոս կայսրը քմահաճ կարգադրութեամբ Հայաստանը երկուքի բաժնեց, Պարսկաներուն ձգելով մեծագոյն մասը:

Ամասիա հայկական ըլլալէ առաջ սակայն Մեծն Տիգրանի դաշնակից եւ աներհօր Միհրդատ Պոնտացիի մայրաքաղաքն էր, որուն պարտութենէն վերջ Հռոմէացիներուն առջեւ, գարձաւ մայրաքաղաքը հռոմէական նահանգի մը:

Սելճուքները կը գրաւեն զայն 11րդ դարուն, ապա Մոնկոլները 13րդ դարուն, ի վերջոյ անցնելով, 1392ին, Օսմանցիներու ձեռքը:

19րդ դարէն սկսեալ Ամասիա կը կորսնցնէ իր անցեալի փառքը եւ կարեւորութիւնը, դառնալով գաւառական փոքր քաղաք մը 28·000 բնակիչներով: Կառուցած նեղ ձորի մը մէջ որ Իրիս (Եէշիլըրմաք) գետը երկու մասի կը բաժնէ:

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին քաղաքը կը հաշուէր 30·000 բնակիչ, որոնցմէ 10 հազարը Հայեր էին:

Հայերը ունէին երեք եկեղեցի (Ս. Նիկողայոս, Ս. Յակոբ եւ Ս. Աստուածածին) եւ չորս վարժարան — Ս. Ներսիսեան, Ս. Յակոբեան, Ս. Նիկողայոս եւ Իբրանոսեան ուր կ'ուսանէին հազարի մօտ աշակերտներ: Բոլոր արհեստաւորները Հայեր էին գրեթէ:

Ամասիոյ նահանգի դիւղերուն մէջ, Հայերու թիւը կը հասնէր 50·000ի:

Այսօր՝ ովկիանոսին մէջ կորսուած կաթիլներու նման, կարելի է հոս – հոն Հայերու հանդիպիլ, որոնց գոյութեան հիմնական նպատակը գարձած է Պոլիս փոխադրուիլ, ի դին ամէն զոհողութեան:

Բոլորովին անծանօթ մըն եմ քաղաքին, եւ ի վիճակի չեմ ըսելու թէ արդեօք հայկական հաստատութիւնները բոլորովին քանդուա՞ծ թէ այլ գործածութիւններու սահմանուած են. ամէն պարագային օտարական մըն եմ այս հողերուն վրայ, եւ ամէն չնչին ազմուկ բուերու վայրոջի արձագանգն ունի լսողութեան մէջ, ու ես կը հեռանամ, անցնելով դէպի Սեբաստիա:

ՍԵԲԱՍՏԻԱ

Սեբաստիա դուրս կը մնայ պատմական Հայաստանի սահմաններէն, բայց մաս կը կազմէ Փոքր Հայքի կամ Կապադովկիոյ:

Կապադովկիան ինքնին բաժնուած էր երեք նահանգներու՝ Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ Հայք, որոնց բնակիչները նախապէս ամբողջութեամբ հայ եւ ասորի էին, հեղհեղաբար հելլենացած: Մեծն Արտաշէսի առեն, հոն կը թագաւորէր Զարեհ:

Տիգրան Քրիստոսէ 93 տարի առաջ քաղեց Կապադովկիոյ վրայ, հեռացնելով Արիսթարզան թագաւորը եւ գրաւելով երկիրը: Հռոմ ղրկեց Լուկուլլոս զօրավարը Տիգրանի դէմ. հռոմէացի դժբախտ զօրավարը պարտութեան մատնուելով հայ բանակներէն, պաշտօնանկ եղաւ Մերակոյտէն եւ Հռոմ կանչուեցաւ:

Պոմպէոս, փոխարինելով Լուկուլլոսը, 80·000 զօրքով եւ 6000 նաւերով քալեց Տիգրանի եւ Միհրդատ Պոնտացիի վրայ (63 Թ.): Վերջինս պարտուելով, Տիգրան ստիպուեցաւ հաշտութիւն առաջարկել եւ Հռոմէացիներուն թողուլ Կապադովկիան եւ Ծովէք գաւառը:

Այնուհետեւ մասը դար հարկ եղաւ սպասել որ Սեբաստիա իր նահանգով դառնայ կրկին հայկական թագաւորութիւն մը, 1021 թուին, երբ Վասպուրականի Սենեքերիմ Արծրունի թագաւորը, արաբական արշաւանքներէն ակնածելով, յանձնեց իր թագաւորութիւնը Բիւզանդացիներուն եւ փոխարէն ստացաւ Փոքր Հայքի նահանգը, Սեբաստիա մայրաքաղաքով:

Իրեն յաջորդեց Դաւիթ Արծրունի, իր որդին, ապա Ատոմ Արծրունի եւ Աբուսահլ Դաւիթի եղբայրները (1059): Այնուհետեւ երկիրը կրկին անցաւ Բիւզանդացիներու ձեռքը եւ ապա սելճուք Թուրքերու եւ Հայերը իրենց հողերուն վրայ գարձան օտարական, ենթակայ աւարառութիւններու եւ ձուլումի:

Սեբաստիա կեդրոնն է նահանգին, կը գտնուի Մայրագոմ լերան ստորոտը, Աւիս գետին մօտ, ընդարձակ գաշտի մը մէջ: Օդը առողջարար է եւ ղիրքը չատ պեղեցիկ:

Ունի 110·000 բնակիչ. հարաւ – արեւմուտքին կայ 40 մեթրանոց բլուր մը, Թոփրուք Թէփէսի, ուր կան բերդաքաղաքի մը աւերակները եւ հին բնակարաններու հետքեր: Ունի գոյք բերդեր: Քաղաքին զարդերէն էր, մինչեւ վերջերս, Ս. Նշանի վանքը, չինուած Սենեքերիմ թագաւորին օրով, ուր աշակերտած էր Սեբաստացի Մխիթար, հիմնադիրը Մխիթարեան Միաբանութեան: Հոն թաղուած էին երեք կաթողիկոսներ. որովհետեւ կարճ ժամանակով, Սեբաստիա գարձաւ կաթողիկոսական աթոռ, ինչպէս կը կարդանք Կիրակոս Գանձակեցի պատմիչի մօտ.— «Հրամայեաց կայսրն հայրապետին (Պետրոս Գետա – գարձ) դնել գաթոռ իւր ի Սեբաստիա եւ անդ հովուել զհօտն իւր եւ եկաց անդ մինչեւ ցմահ իւր եւ եղաւ անդէն ի Սեբաստիա, կացեալ կաթողիկոս ամս երեսուն եւ ինն, եւ յետ նորա Յակիմ՝ սակաւ ժամանակս»:

Քաղաքէն ոչ չատ հեռու, Աւիս գետի հովիտին իշխող Տուզլա սարին վրայ, կը գտնուէր Ս. Հրեշտակապետաց վանքը:

Սեբաստիոյ հայկական հին գերեզմանատունը կը կոչուէր «Սեւ Հողեր», ուր թաղուած էին Լէնկթիմուրի բանակին ամբարիշտներուն տակ կոխկրտուած հայ մտաւորականները, յետոյ հոն կառուցուեցաւ վարժարան մը: Հայոց երկրորդ գերեզմանատունն էր «Քառասուն Մանկանց»ը ուր Լէնկթիմուր ողջ թաղած էր չորս հազար Հայեր:

Այսօր ամբողջ նահանգը կարելի է կոչել «Սեւ Հողեր»... Շէն եւ ընտանի ժողովուրդէն, բազմաթիւ եկեղեցիներէն, վանքերէն, վարժարաններէն ու հայաբնակ գիւղերէն պարզապէս ոչինչ մնացած է, ոչինչ... բացի քանի մը տասնեակ հայ ընտանիքներէ, որոնք տակաւին իրենց գոյութիւնը քարշ կուտան, օր ըստ օրէ ջանալով տեղափոխուիլ Պոլիս եւ չնչին մաս մըն ալ Պոլսէն Փարիզ՝ նոր կեանք մը վերսկսելու:

Սեբաստիոյ չորեքան անուանի հայ գիւղերէն՝ Կովատուն, Խանծառ, Խորանայ, Յաղթ, Թէմամ, Աչոտ, Կասմա, մտանուր կերպով պիտի յիշատակեմ Բոգոնիկ՝ որ ծնունդ տուած է մեր մեծագոյն բանաստեղծներէն՝ նահատակ Դանիէլ Վարուժանի:

Բոգոնիկ կը գտնուէր Սեբաստիոյ արեւելքը եւ ունէր 1500 հոգի, բոլորն ալ կաթողիկէ Հայեր: Քարաչէն եկեղեցին՝ մեծ ու գեղեցիկ, նուիրուած էր Ս. Սարգիսի, ունէր 20 մեթր երկայնք եւ 14 մեթր լայնք:

1631ին գրուած, Սեբաստիոյ Ս. Նշան վանքի գիրքի մը յիշատակարանին մէջ, հետեւեալ տողերը արձանագրուած էին (տե՛ս Բնաչխարհիկ Բառարան, էջ 436, Վենետիկ 1903).— «Բազբատունիք, այն է Բդոնիք, ի սմանէ ասի յոմանց, թէ էին ի ցեղէն Բագրատունեայ, եւ եկեալ աստ արարին հիմնարկութիւն, եւ էին տունք իրը եօթն. եւ յետոյ ի վռեհկայ գարձուցեալ զԲագրատունիք Բոգնիք. եւ է իրը ժամաւ եւ կիսով հեռի ի քաղաքէ Սեբաստիոյ. եւ այժմ են ի սմա տունք իրրեւ հնգետասան. ի թուին Հայոց ՌՋ (= 1631)»:

Արդարեւ օտար արշաւանքներէն խուսափելու համար, Բագրատունեայ սեբունդէն չատեր հաստատուած են փոքր Հայքի շրջաններուն մէջ: Նոյնպէս Խոռխոռունի տունէն մաս մը եկած է Սեբաստիոյ գաւառին մէջ հիմնելու խոռխոռ գիւղը: Կարինի Պինկէօլ լեռներու շուրջ – չաններէն գաղթող Հայերը Պինկէօլ կոչեցին իրենց նոր բնակավայրը Սեբաստիոյ Հարաւ–արեւելեան կողմը, ուր իրենց նախկնութիւնը հետզհետէ բազմացաւ մինչեւ 1915...:

Բոգնիկի Ս. Սարգիս եկեղեցին արեւմտեան որմին մէջ կարելի էր գտնել սիրուն խաչքարի մը վրայ որ կը կրէր ՉԺՉ (= 1267) թուականը:

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը ունէին աղջկանց վարժարան մը բաւական ընդարձակ եւ նոր չէնքի մը մէջ:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՋՏԻԿԵԱՆ

(Շար. – 3)

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ 4000 ԻՐԵՐԻՒ ՄԱՍԻՆ

— o —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զ. Բալայեան.— Շատերն են, մանաւորապէս, հարցնում փոխանակութեան Ֆոնդից պակասող 22·000 գրքերի մասին:

Ռ. Պարսամեան.— Բանն այն է, որ 1974 թուականին կատարուել է թանգարանի դրադարանի Ֆոնդերի այսպէս կոչուած «ընդունում – յանձնում»: Դա արուել է վերին աստիճանի անփութութեամբ, չափազանց անլուրջ կերպով: Փոխանակման Ֆոնդում եղած գրականութիւնը լրիւ չի արձանագրուել յանձնման եւ ընդունման փաստաթղթերի մէջ: Այսպիսով, այդ 22·000 գրքերը կարծես մնացել են օդից կախուած: Այժմ մանրակրկիտ ստուգմամբ (որն, ի դէպ, դեռեւս չարունակւում է) պարզուած է, որ դրանց մեծ մասը առկայ է: Աւելին, ստուգման ընթացքը ցոյց է տալիս, որ այդ գրքերից չուրջ 500 հրատարակութիւն իսկապէս արժէք են ներկայացնում...

Զ. Բ.— Յօդուածում ասւում է, որ խօսքը յափշտակութեան մասին չէ՝ այլ բառի բուն իմաստով, որ «մենք գործ ունենք յանցաւոր անփութութեան հետ, ինչը, առաջին հերթին, հետեւանք է վերահսկողութեան բացակայութեան եւ կատարուել է այն պատճառով, որ տասնամեակներ չարունակ չի գործադրուել ՍՍՀՄ Ֆինանսների մինիստրութեան եւ ՍՍՀՄ Կուլտուրայի մինիստրութեան կողմից սահմանուած թանգարանային արժէքների հաշուառման ու պահպանութեան կարգը»: Ի՞նչպէս կարող էր պատահել, որ խախտումները գարձան խոտնիկական:

Ռ. Պ.— Ես նոյնպէս կարծում եմ, որ ամենագլխաւորն ամբողջ այդ գործում հաշուառման սահմանուած կարգի խախտումն է: Ինչպէս արդէն նշեցի, Սեբաստիոյ հարաւ–արեւելեան կողմը, ուր իր նախկնութիւնը հետզհետէ բազմացաւ մինչեւ 1915...:

Բոգնիկի Ս. Սարգիս եկեղեցին արեւմտեան որմին մէջ կարելի էր գտնել սիրուն խաչքարի մը վրայ որ կը կրէր ՉԺՉ (= 1267) թուականը:

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը ունէին աղջկանց վարժարան մը բաւական ընդարձակ եւ նոր չէնքի մը մէջ:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՋՏԻԿԵԱՆ

(Շար. – 3)

«ԾԱՌԱՉ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԱՅԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՑՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Իրաւ Մաքսուտ աղան թոյլ պիտի տար որ ինք այսպէս սոսկալի, տանջալից մահով մը մեռնէր: Իրա՞ւ իր գարուն օրերուն վերջաբանն էր հիմա, այսօր: Իրա՞ւ վերջ ի վերջոյ պիտի չգթային իրեն եւ թոյլ պիտի չտային որ այս սառնամանիքին տաժանելի տանջանքներով փակէր իր աչքերը... Իսկ քոյրը: Ի՞նչ պիտի ըլլար իր քոյրը, անոր վիճակը...:

Հակառակ այս բոլորին, իր մանկունակ հոգւոյն խորը տակաւին յոյսի եւ հաւատքի նշոյլ մը կը պահէր, տակաւին կը հաւատար գթութեան, կարեկցութեան, բարութեան:

Եւ ինչո՞ւ համար այս բոլորը, ի՞նչ մեծ, աններելի յանցանքներու համար... Հայերէ՞ն խօսած ըլլալուն համար: Բայց քանի մը խօսք ըրած էր գրեթէ տարի մը առաջ: Իր հասակակից թուրք տղա՛յ մը ծեծած ըլլալուն համար: Բայց ի՞նչ ծեծ: Հինգ – վեց հոգիի միաւեղ յարձակման դէմ, ինքնապաշտպանութեան փորձ մը ու ասիկա աղային քաջալերանքովն ու թելադրանքովը: Կռիւ եղած էր անհաւասար, կատաղի: Ինքն իր կերած հարուածներուն ցաւէն կատղած, իր մանկունակ բազուկներով գրկած էր տարեկիցի մը մէջքը, զգեստած էր զայն ու լաւ դաս մը տուած էր անոր մինչեւ որ մեծերը հասեր՝ փոքրիկներու վառած կրակը հանգեցուցեր էին: Այն ատեն, իր աղան ոչ միայն չէր գարկացած, այլ եւ գոված էր իր խիզախութիւնը.— «Մաքսուտ աղային տունին մարդը, մեծ թէ փոքր, ուրիշներէ ծեծ պէտք չէ ուտէ» յայտարարած էր ժպտուով եւ գոհունակութեամբ:

Ահ մը չոր, որդնոտած բակլա՞յ դողնալուն համար... Բայց ի՞նչ ընէր, անօթի էր: Ով որ տեսած է անօթութիւնը, ապրած է անոր սարսափները, ան միայն կը զգայ անոր ահաւորութիւնը, անոր բովանդակ խմաստը: Օրը կտոր մը չոր, սեւ կտրեկ կամ կըլկըլ հաց, մէկ – երկու գաւաթ տաք, պղտոր ջուր, մէջը չատ չատ քանի մը հատ ոսպի կամ կորկոտի հատիկներ իրրեւ օրուան անունդ ի փոխան ուժառատ աշխատանքի մը:

Իր դողցածը ահ մը չոր բակլայ էր — այն որ կենդանիներուն կուտային — իր արժէքը, իր աշխատանքին գինը ան ալ այդ տարիքին, իր ծնողքին ձգած հարստութիւնները — ոսկի ու արծաթ, կահ ու կարասիներ, դորգ ու թաւիշներ, — ահ մը չոր բակլային արժէ՞ք ալ չունէին:

Հակառակ իր փոքր տարիքին, Յոլակ ղօրաւոր դատողութիւն ունէր, դէպքերը կրնար վերլուծել ու այդ վերլուծման մէջ միշտ նպաստաւոր կէտ մը կը գտնէր իր մասին, տակաւին ամբողջ գատողութեամբ չէր ուզեր հաւատալ կատարուած իրողութեան, եւ դուցէ այդ էր պատճառը որ դուրս դրուելէն ետք՝ աղային տանը դուռը չլքեց, մխիթը, աչքերը այլ կողմ չդարձուց, ինքնապաշտպանութեան մասին չմտածեց, միշտ յուսաց, հաւատաց որ իր պատիժը վայրկեաններու խընդիր էր:

Բայց... այդ վայրկեանները վերած – ուեցան ժամի, ժամերու... Իր ձայնին, իր պաղատանքներուն որոտը որ նախապէս կ'արձագանգէր սարէ սար, պատէ պատ, տակաւ առ տակաւ դրեթէ անլսելի մրմունջներու վերածուեցան: Իր մանուկ ուժերը տակաւ թուլցան, թուլցան եւ լքեցին զինքը...:

Կը յիշէր տակաւին: — Քոյրը ծեծելէն, քաշքշելէն ներս տարին ու յետոյ բակին մէջ ամէն ինչ լռեց: Ուժերը հաւաքեց, ինքն իր վրայ ամփոփուեցաւ, գուրսէն ոսկոր կտրած ականջները փակցուց սառն դրան թեթեւ ձայն մը, չնչին ճիչ մը լսելու համար, բայց ի զուր: Ձայն ծպտուն չկար, չար ու վայրենի լռութիւն մը կը տիրապետէր թէ՛ ներսը եւ թէ դուրսը:

×

Սաստիկ գուրա էր, սոսկալի կերպով կը մսէր, ամբողջ մարմնով հովէն տատանող դեղնած տերեւի մը պէս կը դողար: Ձեռքերը, ոտքերը, մարմնին բոլոր անդամները կը ճարճատէին: Գիշէն, բերնէն վազած արիւնը, աչքերէն հոսած արցունքը դէմքին վրայ խմբի պէս տառեր, փակեր մնացեր էին: Վախէն, սարսափէն արդէն իր լմացականութիւնը, գատողութիւնը մթագնած էր: Կծկուեցաւ, աւելի սեղմուեցաւ դրան եւ պատին մէջ բացուած եռանկիւնը: Մրոկան թռչուններու պէս մէկ կողմէն միւսին վրայ չեներաւ, չունէր փչեց ձեռքերուն զանոնք քիչ մը տաքցնելու յոյսով, խեղճուկ վերարկուն կիսով հանեց, քաշեց գլուխը, բայց ի զուր... Ցուրտը ամեհի հրէշի մը պէս կը կրծէր իր ոտքերը, կը ծամէր իր միսը, կը ծծէր իր արիւնը. կարծես «մախաթ»ներով կը ծակծկէին իր ողջ մարմինը, սուր կը պտրտցնէին իր երակներուն մէջ:

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԻ

(Շար. – 10)

— Ֆինանսական ձիաբուծ, բայց միևնույն ժամանակ եւ նոտարական բիզնես ունի, որի միջոցով ամուսնական գործեր է վարում և մարդկանց ամուսնացնում։ Ասում են՝ մարդ չէ, հրաշք է։ Ամուսնացրել է արդեն հազարավոր զույգեր, ընդ որում՝ ոչ մի ամուսնալուծություն։ Ինչպես ասում են՝ ամուսնացրել է ինչպես ոչխարներ։ Ուրախ, ծիծաղկոտ, միշտ ժպտացող մարդ է։ Ամեն անգամ, երբ նրան տեսնում եմ, ինձ թվում է, թե ինքն էլ է ամուսնացել։

Ա. ՊԱՍՏ

ԹՐԻՎԻԶ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ներկայիս ծանոթ ձիաբուծ, բայց միևնույն ժամանակ եւ նոտարական բիզնես ունի, որի միջոցով ամուսնական գործեր է վարում և մարդկանց ամուսնացնում։ Ասում են՝ մարդ չէ, հրաշք է։ Ամուսնացրել է արդեն հազարավոր զույգեր, ընդ որում՝ ոչ մի ամուսնալուծություն։ Ինչպես ասում են՝ ամուսնացրել է ինչպես ոչխարներ։ Ուրախ, ծիծաղկոտ, միշտ ժպտացող մարդ է։ Ամեն անգամ, երբ նրան տեսնում եմ, ինձ թվում է, թե ինքն էլ է ամուսնացել։

Ա. ՊԱՍՏ

— Ես չեմ տալիս, չեմ տալիս, — վառ յոդգույն մազերը ետ շպրտելով, գոռաց Ռոզան։ — Ես ինձ համար եմ պահում։ Ես ինձ համար եմ պահում։ Ես ինձ համար եմ պահում։

Ռոզան ոտքերը ետ ու առաջ էր տալիս, ինչպես ֆուտբոլիստը, որ հարվածի է պատրաստվում։ Ես ինձ համար եմ պահում։ Ես ինձ համար եմ պահում։ Ես ինձ համար եմ պահում։

Ռոզան ոտքերը ետ ու առաջ էր տալիս, ինչպես ֆուտբոլիստը, որ հարվածի է պատրաստվում։ Ես ինձ համար եմ պահում։ Ես ինձ համար եմ պահում։ Ես ինձ համար եմ պահում։

— Ես չեմ տալիս, չեմ տալիս, — վառ յոդգույն մազերը ետ շպրտելով, գոռաց Ռոզան։ —

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԵՍԱՐԻՈՑ եւ չրջանի ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱՍ – ԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 25 Ապրիլ կիրակի առաւօտ ժամը 10ին մեր բիւրաւոր զոհերուն՝ որոնք ինկան 1915ին եւ մահացող 12 հայրենակիցներու որոնք վարչական կազմերուն մէջ գտնուած են· նաեւ նոյն օրը ժամը 13ին ճաշ Հ.Բ.Ը.Մ· «Ալեք Մանուկեան» սրահը:

118, rue de Courcelles — Paris

métro Courcelles

Réservation des tables — tél. 887-99-06

Մուտք՝ ծախքերու մասնակցութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները – ընկերուհիները Շորեք – չաբթի Ապրիլ 21ին ժամը 20·30ին, ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 20 Ռիւ տիւ Ֆօսէ տը լ'Օմոն, Անիէռ:

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր· Միութեան տարեկան ճաշը եւ «Նոր Հաճըն» աւանի հիմնադրութեան 17րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը 25 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 13·30ին, ճաշարան Օփերա – Լաֆայէթի մէջ, 80 ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

ճաշագին 28 Ֆրանք:

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՍԻՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ջատկուան առթիւ պատարագ կը մատուցուի Կիրակի Ապրիլ 25ին, ժամը 15·30ին՝ Սէն – Փիէր եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս Սէն–Փիէր: Պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նըն-ջեցելոց հոգիներուն, ինչպէս նաեւ Ապրիլեան մէկուկէս միլիոն նահատակնե – րուն յիշատակին:

ԷՔՈՒ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ջատկուան առթիւ, տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գարեգին Վրդ· Պէքճեան, Ապրիլ 25ին, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցանէ Էքս – ան – Փրովանսի Սէնթ Փաթրէրն տէօ Սիէն Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, 20, Ռիւ Մինիէ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԻՎԷՐԻ ՄԷՋ

Ջատկուան առթիւ պատարագ կը մատուցանէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գարեգին Վրդ· Պէքճեան, Ապրիլ 26ին, Պիվէրի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ· Բ· Ը· Մ·ի Կարտաճի մասնաճիւղին եւ օժանդակութեամբ Մ· Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան:

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 9·30ին:

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

L'Arménie à travers les siècles

կազմակերպուած՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Երիտասարդական Յանձնախումբի կողմէ

Մշակոյթի Տան մէջ

17, Rue Bleue — Paris 9e

Ապրիլ 20 — Մայիս 1, ժամը 18–21

բացի կիրակի օրերէ և Շաբաթ Ապրիլ 24է

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՕԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Երեք Ցարաւուանութեանց Պետերուն

Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային կազմակերպութիւններու

Շաբաթ, Ապրիլ 24 երեկոյեան ժամը 20·30ին՝ Սալ Փլէյէլ – Մեթրօ Թէրն կամ Էթուալ, 252 Փօպուր Սէնթ Հոնորէ:

Հոգեհանգստեան Ս· Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Բոցի արձարծում եւ այց Անծանօթ Զինուորի չիրխին՝ ժամը 18ին:

Կիրակի, Ապրիլ 25 Հոգեհանգստեան Ս· Պատարագ պիտի մատուցուի նաեւ Փարիզի Նոթր Տամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին, խօսք կ'առնէ Գերպ· Փէզրէլ, օգնական եպիսկոպոս Փարիզի:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ծուշարճանի Ցանձնախումբին, Կիրակի, Ապրիլ 25, Կիրակի առաւօտ հետեւեալ յայտագրով·—

Հոգեհանգիստ Տէսինի Հայոց Եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի ճիշդ ժամը 12ին մատնաւոր թափօր, մեկնում եկեղեցիէն եւծաղկեպսակի պետեղում յուշարձանին:

Կը խօսի փոխ–քաղաքապետ՝ ԱՐՍԻՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Ցարդանքի խօսք Ծուշարճանի Ցանձնախումբին կողմէ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ – Ազգ· Միութեան, Ապրիլ 25, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10·30ին հոգեհանգիստ Սէնթ–Անտրէ լը Պա եկեղեցին:

Ժամը 11·30ին ծաղկեպսակի պետեղում «Ապրիլ 24» փողոցը:

Կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին հրապարակային հանդիսութիւն «Թէաթր–Միւնիսիփալ»ի սրահը, Պատուոյ նախագահութեամբ՝

Քաղաքապետ–երեսփոխան Լ· ՄԵՐՄԱԶԻ

Կը նախագահէ՝ ԱՐՄԱՆ ՈՒԼՈՒՍՈՒԶԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՆԷՍԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Հայերէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, առաւօտ ժամը 10·30ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ՝ Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Ժամը 15–17ը՝ արիւնատուութիւն, պետական թատրոնի մուտքին, ուր տեղի կ'ունենայ նաեւ Ժան Մարի Գառզուի դրքին ստորագրութիւնը հեղինակին կողմէ:

Ժամը 17·30ին՝ թափօրի կազմութիւն Մեզոն տը Թուրիզմին առջեւ, ուղղուելու համար դէպի մեռեալներու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ պետեղելու:

Ժամը 21ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն պետական թատրոնին մէջ:

Կը խօսին՝ ԺԱՆ–ՄԱՐԻ ԳԱՌԶՈՒ եւ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՄԱՆԿԻՐԵԱՆ

61eme ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens territoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE

présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films

« CRIME SANS CHATIMENT »

« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »

« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »

×

Sous la présidence de

Monsieur JOSEPH FRANCESCHI

Député - Maire d'Alfortville

Conseiller Général du Val de Marne

REUNION PUBLIQUE

A LA SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE, ALFORTVILLE

LE JEUDI 22 AVRIL A 21 HEURES

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Alfortville et de la F. R. A. Daschnaktzoutioun section d'Alfortville

COSTA-BRAVA

DIRECTION ARMENIENNE

Spécialités franco - espagnoles

La paella — les calamars farcis — la zarzuela

13, Rue de Valenciennes

75010 PARIS

Tél. : 607-54-65

Fermé le Lundi

MELINE et DANIEL VOUS ATTENDENT

EXPOSITION

Jeunes Peintres Arméniens

à la Maison des Etudiants Arméniens

Fondation Marie Noubar

57, Bld. Jourdan, métro Porte d'Orléans

Vernissage :

Vendredi le 23 Avril à partir de 19 h.

Ouvert du 23 au 25 Avril inclus,

14 h. à 21 h.

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83,rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը շարունակէ իր կազմակերպած դասախօսութեանց շարքը նուիրուած Հայոց պատմութեան եւ Մշակոյթին սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը

Ուրբաթ 23 Ապրիլ — *Հայկական Հարցը Պերլինի վեհաժողովէն մինչեւ Լօզան*

Ուրբաթ 14 Մայիս — *Թամասյի Մելիքութիւնները — Դաւիթ Բէկ — Մխիթար Աբբահայր*

ԲԱՆԱԽՕՍ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԱՋՏԻԿԵԱՆ

«ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ» ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ սրահին մէջ, 118, Ռիւ տը Գուրսէլ 75017 ՓԱՐԻԶ, ժամը 21ին:

Նիւթ

— Հայաստան եւ Հայկական Հարցը սկիզբէն մինչեւ Երիտ· Թուրքերու յեղափոխութիւնը:

—Արեւմտեան Հայաստանն ու Արեւելեան Հայաստանը Ա· համաշխարհային պատերազմէն մինչեւ Հայկական Հանրապետութեան կազմութիւնը:

— Մեծ Պետութիւններու հայկական քաղաքականութիւնը՝ Մուդրոսի զինադադարէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը:

ԾԱՆՕԹ.— Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան հարց – պատասխանի ձեւին տակ:

Exigez de votre fournisseur habituel les délicieux

halva lokoum tahin

Bongoût

USINE A St. MENET - 13011 MARSEILLE - TEL (91) 43 12 53 - 43 04 07

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
22
JEUDI
22 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·571

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51ե ANNÉE — N° 13.571

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԷՄԱԼ ՓԱՇԱ ՀԱՅԱՍԷՐ ԷՐ

— o —

է·

ՍԱՀԱԿ Բ· ԵՐՈՒՍԱղԷՄ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
1915 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ԿԷՍԵՐՈՒՆ

1915 Յուլիս 29ին, ձէմալ փաշա, կարճ հեռագրով մը կը պատասխանէ Սահակ կաթողիկոսին, ըսելով որ «դժբախտա – բար Ֆընտըճաքի դէպքը հնարաւորու – թիւն չի ձգեր տարագրութիւնները յետա – ձգելու։ Սակայն եւ այնպէս զարձեալ ա – ռիթ կողմ հրամաններ տուի, որ հայ ըն – տանիքները ամէն կարգի թշուառութեանց դէմ կատարելապէս պաշտպանուին...»։

Ֆընտըճաքի Հայերը պարզապէս ինք – նապաշտպանութեան դիմեր էին՝ հերո – սաբար։

Կաթողիկոսը 1915 Հոկտ· 1ին եւ 2ին ձէմալին կ'ուղղէ երկու հեռագիր եւս։ Առաջինով կը յայտնէ թէ Բաքւոյ ղըր – ղոզ Հայերու երեք կարաւաններ բոլո – րովին կողոպտուած են Անէզէի սէֆէվի – ներուն կողմէ եւ կը բողոքէ պինուորի զնտանիքներուն եւ այրի կիներ – ուն տարագրութենէն դէմ։ Երկրորդով կ'պարզէ տարագրուած Հայերու թըշ – նամ վիճակը, մինչավայրին ու լեզուին անծանօթ, կլիմային անընտել վայրերու մէջ անոնց կրած տառապանքը։ Կը չեշ – տէ, որ բուն իսկ Հալէպ քաղաքին մէջ օրական աւելի քան 140 Հայեր կը մեռ – նին։ Այլ ամայի վայրերու մէջ, ուր դաղթականները բացօթեայ կ'ապրին, օ – րական աւելի շատ մահեր կը պատահին։ Վերոյս ձմրան եղանակին, ցուրտը, անօթութիւնն ու թշուառութիւնը ահռելի համեմատութիւններ պիտի ստանան։ Ու խնդրարար կը խնդրէ, որ բարեխօսէ վեհափառ սուլթանին մօտ՝ տառապ մահ – ուղիղ փրկելու համար հարիւր հազա – րաւոր որբերն ու այրիները։

Հոկտ· 2ի հեռագիրը ղրկուեր էր նաեւ Պաերլմական եւ Ներքին նախարարնե – րուն։ Առաջինը պատասխաներ է, որ դաղթականաց խնդիրը ուղղակի Ներքին նախարարին վերաբերեալ ըլլալուն, հե – ռագիրը անոր յանձնուեր է, ի նկատա – ռութիւն։ Հոկտ· 2ին հեռագիր մըն ալ ղրկուեր է օսմանեան Երեսփոխանական Ժողովի նախագահին։ Հալէպի կառավա – րութեան կողմէ ոստիկանապետ մը ներ – կայանալով կաթողիկոսին, կը յայտնէ, որ ըստ բարձրագոյն հրամանի, պատ – րաստ ըլլայ մէկ–երկու օրուան մէջ մեկ – նելու Հալէպի գաւառականներէն մին։ Ներ – կայ նախարար Իպրահիմ Հոկտ· 15 թուա – կիր հեռագրով մը նոյն հրահանգը ուղ – ղակի կը հաղորդէ Հայրապետին։

Կիլիկիոյ վէհափառ կաթողիկոսը Հոկտ· 21ին կը մեկնի Իտլիա, ուսկից Հալէպ կը վերադառնայ երեք օր ետք։ Ի վերջոյ Հոկտ· 27ին «տառապանքի եւ մահուան քաղաքէն» ճամբայ կ'ելլէ Երուսաղէմ, ուր կը հասնի 1915 Հոկտ· 31/Նոյեմբեր 13ի դիշերը։

Պոլսոյ կառավարութիւնը, ձէմալի թելադրութեամբ, վերջնապէս օձիքը ա – զատելու համար Սահակ կաթողիկոսի տե – ղական բողոք – հեռագիրներէն, կ'աքսորէ զայն Երուսաղէմի Ս· Յակոբեանց վանքը։ Ձէմալ փաշա 1916 Յուլիս 19/Օգոստոս 1ին Հայոց կաթողիկոս – պատրիարքու – թեան նոր կանոնագիր մը կը պարտադ – րէր Հայերուն։ Թրքահայերը Ռուսիոյ ենթակայ էջմիածնէն միանգամ ընդմիշտ կտրելու համար Ամենայն Հայոց, Կիլի – կիոյ եւ Աղթամարի կաթողիկոսութիւն – ները ու Երուսաղէմի ու Պոլսոյ պատ – րիարքութիւնները կը միացնէր եւ այդ բոլորին միակ գլուխ կը նշանակէր Սա – հակ Բ· Խապայեան կաթողիկոսը։ Մայր Աթոռը՝ Երուսաղէմ։ Հայրապետը իրեն բռնի պարտադրուած այս կաթողիկոս – պատրիարքի պաշտօնին կ'անցնի 1916 Օ – գոստոս 6/19ին։ Պոլսոյ պատրիարքարանը վարելու համար իրեն փոխանորդ կը նշանակէ Գաբրիէլ Սրք· Ձէվահիրճեանը (Զաւէն պատրիարք չատոնց տարագըր – ուած էր Պաղտատ)։

Ձէմալ փաշա չատ մը խոստումներով եւ յոյսերով է, որ պաշտօնի կոչած էր կաթողիկոսը։ «Իբր թէ ժողովուրդը պի – տի չհալածուի, իբր թէ իր դիմումները պիտի լսուին, մինչդեռ թէ՛ Հոգեւոր ժո – ղովի եւ թէ Ազգ ժողովի անդամներուն համար եղած դիմումները կը մերժուէին։ Եւ թէ մանաւանդ (կաթողիկոսը) ստոյգ տեղեկութիւններ առած էր, որ Սուրիոյ եւ Անդր–Յորդանանի գիւղերուն եւ քա – ղաքներուն մէջ գտնուած տալագիր Հա – յերը բռնի կ'իսլամացնեն Պոլսէն դըր – կուած մասնաւոր հիյէթի մը ստիպումով, եւ թէ Սալթի կողմերը տարագրուած Բահանաները չիսլամանալնուն համար կը հալածուին ու կը չարչարուին (Պատմու – թիւն կաթողիկոսաց Կիլիկիոյ, Բաքգէն Ա· աթոռակից կաթողիկոս, Անթիլիաս, 1939, սիւնակ 951)։

Սահակ Բ· օգտուելով ձէմալ փաշայի պարտադրած նոր կանոնագրի 2րդ յօդ – ուածէն, խիստ լեզուով բողոքի հեռագիր մը կ'ուղղէ Պոլիս՝ Արդարութեան Նա – խարարին, միաժամանակ յիշելով պաշ – տօնի ձեռնարկելէն առաջ ձէմալի բեր – նացի խոստումները թէ կառավարութիւ – նը բարոյական եւ նիւթական ամէն ա – ջակցութիւն պիտի ընծեռէ իրեն։ Ո՛չ մէկ պատասխան կը ստանայ նախարարէն։ Ու յանկարծ 1916 Հոկտեմբերի սկիզբ – ները հեռագիր մը կը հասնի ձէմալ փա – շայէն թէ «ըստ ձեզ վերագանցասէս վըս – տահելի անձ մը իսկոյն ինձ ղրկեցէք»։

Հայրապետը Դամասկոս կը ղրկէ Գիւտ Եպս· Մխիթարեանը։ Ձէմալ փաշա «բար – կութեամբ կ'ընդունի զինքը եւ ցոյց կու – տայ կաթողիկոսին Աղդարութեան Գոր – ծոց նախարարին ուղղած թաղիրիը, որ Պոլսէն իրեն ղրկուած էր եւ կ'ըսէ·

«Ես խնդրոյն մարդասիրական տեսակէ – տով կը նայիմ· թողէ՛ք այս խեղճ ժողո – վուրդին օձիքը, մինչեւ պատերազմի վեր – ջաւորութիւնը իմ՛գինիմը ապրեցնելու համ՛ մար կ'ուզէ իսլամ ըլլայ, կ'ուզէ հրեայ ըլլայ, կ'ուզէ կեավուր ըլլայ, կ'ուզէ կապիկ ըլլայ, ցոյնիսկ էշու ձեւին մտնէ, բաւական է որ իմ՛գինիմ ապրեցնէ, հաս – կը ցա՞ր գնա՛ կաթողիկոսիդ այսպէս ըսէ» (Անդ, սիւնակ 951–952)։

Ի դէպ յիշե՛նք, որ 1916ի սկիզբները ձէմալ փաշայէն հասած հեռագիր մը իս – լամանալու հրաւէր կ'ուղղէր Աւլուճի ա – նապատի 18րդ բանուորական վաշտի 1800 Հայերուն։ Իբրեւ երկրորդ դումարակի հրամանատար խորհուրդ տուինք մեղի դիմողներուն, որ հետեւանք չտան հրա – ւէրին։ Շատ քիչեր միայն հաւանութիւն յայտնելով ղրկուեցան Պիրեճըք, ուսկից ամօթահար իրենց վրանները վերադար – ձուեցան չաթթ մը վերջ։

1917ի աշնան Անգլիացիները Սուէզի կողմէն յառաջանալով կը գրաւէին կա – զան եւ կը մօտենային Երուսաղէմի, ձէ – մալ փաշայի հրահանգով կաթողիկոս – պատրիարք Սահակ Բ· Սիւնոտի անդամ – ներով Նոյեմբեր 6/19ին կը փոխադրուի Դամասկոս, ուր կը մնայ մինչեւ 1918 Նոյեմբեր 11ի Զինադադարը։

Ձէմալ փաշա 1922ին Նիւ Եորքի մէջ հրատարակուած իր «Յուշեր»ուն վերջին (9րդ) գլուխը յատկացուցած է Հայկա – կան Խնդրին (էջ 239–302)։ Հազար կտոր կ'ըլլայ արդարացնելու համար ինքզինքը։ Կ'ըսէ թէ 150·000 Հայեր ազատած է...։ Սակայն չազատիր իր սեւ հոդին ցու – ցադրելէ։ Այս մասին տարբիներ առաջ մանրամասնօրէն արտայայտուած ենք Յառաջի մէջ։

ՀՐԱՆՏ–ՍՄՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆ

— o —

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

Մինչ Լիբանանի մէջ նոր հրադադարի հաստատումը պատճառ չըլլար, որպէսզի օրական յիսունէն հարիւր հոգի մեռնի եւ նոյնքան ու աւելի թիւով ալ վիրա – ւորներ արձանադրուին, Այսրյորդանանի մէջ այս անգամ Զատկուան օրերէն ի վեր խառնակ վիճակ կը տիրէ։ Մթնոլորտը լարուեցաւ եւ տեղւոյն Պաղեստինցիները սկսան բուռն ցոյցեր կատարել, երբ 30 հազար Իսրայէլացիներ խաղաղ տողանցք մը կատարեցին Այսրյորդանանի մէջ ցոյց տալու համար, թէ 1967ին Արաբներէն խլուած այդ չրջանը հրէական հող է եւ կը համապատասխանէ անցեալի Հրէաս – տան – Սամարիայի։ Խաղաղ տողանցքի կազմակերպիչներուն համաձայն՝ Արաբ – ները պէտք է ըմբռնեն, թէ Այսրյորդա – նանը «կը պատկանի Հրեաներուն»։ Ազ – դայնական ու կրօնամոլ նկատուած այս չարժումը պատճառ դարձաւ բուռն հա – կադարձութեան՝ Արաբներու կողմէ։ Այս – պէս է, որ չաբթուան սկիզբէն ի վեր ըլլայ Երուսաղէմի Հին Քաղաքին, ըլլայ Երիքովի եւ այլ այսրյորդանանեան քա – ղաքներու մէջ պաղեստինցի երիտասարդ – ներ բուռն ցոյցեր կը կատարեն եւ բա – խումներ կ'ուղեղնան իսրայէլեան ապահո – վութեան ուժերու հետ։ Երկուստեք վի – րաւորներ կան։ Ձերբակալութիւններ կը կատարուին։ Ցուցարարները չեն վարա – նիր պահանջելու, որ Իսրայէլացիք հե – ռանան արաբ հողերէն։

Աւելցնենք, որ 1967էն ցայսօր իսրա – յէլեան 19 համայնքներ հաստատուած են Այսրյորդանանի մէջ։

Քաւի մը տոմս

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ անգլիական, ամերիկեան եւ Ֆրանսական ուժերու հրա – մանատարութիւնները խստիւ բողոքեցին Արեւելեան Գերմանիոյ իշխանութիւննե – րուն, որոնք աշխատանք կը կատարեն այսպէս կոչուած «ամօթի պատը» առաւել եւս բարձրացնելու համար։ Պերլինի չոր – ջապիծին մէջ արեւելեան գերման չուրջ 14·000 սահմանապահ զինուորներ կը գտնուին։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ընդհ· համադաշնակցու – թեան (Սէ· Ժէ· Թէ) Ֆինխթէր նահան – գի կեդրոնը դատապարտեց «Ֆրանս – Օռիան» ընկերութեան գրասենեակին եւ անոր անօրէն Արմէն Տապաղեանի տան վրայ կատարուած խափանարարական ա – րարքները։ Առջի օր ռումբեր պայթած էին թէ՛ գրասենեակին, թէ անօրէնին բնակարանին առջեւ, նիւթական մեծ վը – նաս պատճառելով։ «Պրըթանեի ազատա – գրութեան ճակատը» ստանձնած է ահա – բեկչական արարքներուն պատասխանա – տուութիւնը։ Տարակարծութիւններ ըս – տեղծուած էին Սէ· Ժէ· Թէ·ի անդամ գործաւորներու եւ անօրէնին միջեւ։ Այս վերջինը գործէ հեռացուցած էր կարգ մը գործաւորներ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «Էսփուար» ռանապնդակի խումբը յաղթեց Խորհ· Միութեան խում – բին 2–1 արդիւնքով։ Խորհրդային խում – բին մէջ կը խաղային երկու Հայեր՝ Ա – ղանէսեան եւ Սարգիսեան։

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Աբռաքին նախա – րարը՝ Անտրէ Գրոմիկօ Փարիզ կը ժա – մանէ Ապրիլ 27ին՝ երեք օրուան պաշտօ – նական այցելութեամբ։ Այս այցելութիւ – նը մաս կը կազմէ Ֆրանքեւխորհրդային խորհրդակցութեանց, որոնք հաստատ – ուած են 1970էն ի վեր։ Ապրիլ 28ին Գրո – միկօ կը տեսակցի Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ։

ՆԱԽՍԳԱՀ ՄԱՕ ընդունած է Եգիպ – տոսի փոխ նախագահ Հոսնի Մուպարաքը։ Խօսակցութեան ներկայ եղած է նաեւ Զի – նատանի վարչապետը։ Դիւանագիտա – կան բնոյթի մէջադէպ մը պատահած է, երբ Հոսնի Մուպարաքի ի պատիւ տըր – ուած ճաշին ներկայ չեն գտնուած Խորհ· Միութեան եւ Արեւելեան Եւրոպայի ե – կիրներու դեսպանները։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ առաջարկեց Փաքիստանի, որ բանակցութիւններու ճամբով հար – թուին տարակարծութիւններն ու վէճերը իրենց միջեւ եւ վերահաստատուի դիւա – նագիտական յարաբերութիւնը Նոր Տել – հիի եւ Իսլամապատի միջեւ։ Փաքիստան ընդունեցաւ առաջարկը։

ԱԹԵՆՔԻ մէջ ոստիկանութիւնը արգի – լեց համայնավարներու կողմէ նախատես – ուած ցոյց մը Մ· Նահանգներու դեսպա – նատան առջեւ։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Ապրիլ 12)

ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐ ԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի հրատարակչութիւններու, բազմագրու – թեան եւ գիրքի առեւտուրի պետական կոմիտէն կատարած է Հայաստանի մէջ լոյս տեսած լաւագոյն գիրքերու մրցա – նակաբաշխութիւնը։ Թարգմանական գիր – քերու մրցանակը տրուած է Ֆոյթվան – կերի «Գոյա» գիրքին, որ Թարգմանիչ Ցարուհիւն Ցարուհիւնեանի 100րդ աշ – խատութիւնն է։ Ան հայերէնի թարգմա – նած է Մ· Գորկիի «Ֆոմա Գորդէեւը», Ա· Տիմայի «Երեք հրացանակիրները», Անտէրսընի «Հէքեաթներն ու պրոյցները», Մայն Ռիդի «Անպլուխ ձիաւորը», Դ· Ֆուրմանովի «Զապայեւ»ը, Զեխովի, Նեկրասովի, Շոլոխովի, Սենկեւիչի եւ չատ մը ուրիշ դրողներու բազմաթիւ գոր – ծերը։ Թարգմանական գիրքերու մրցա – նակ տրուած է նաեւ Ա· Վասիլեվսկիի «Ժամը մէկին, ձերդ գերազանցութիւն» գիրքին, որու թարգմանիչն է Դ· Եսայ – եան։ Մանկա – պատանեկան լաւագոյն գիրքերու մրցանակը չնորհուած է Վ· Տալեանի «Աստղիկները», Պ· Խաչատրեանի «Իմ օրերի հէքեաթը» եւ Կ· Տոնոյեանի «Անտառի դասեր հէքեաթը» գրքոյկ – ներուն։ «Իններորդ հնգամեակի քայլե – րով» մատենաչարին տրուած է գիտա – կան հանրամատչելի լաւագոյն գիրքերու մրցանակը։

էին թէ՛ գրասենեակին, թէ անօրէնին բնակարանին առջեւ, նիւթական մեծ վը – նաս պատճառելով։ «Պրըթանեի ազատա – գրութեան ճակատը» ստանձնած է ահա – բեկչական արարքներուն պատասխանա – տուութիւնը։ Տարակարծութիւններ ըս – տեղծուած էին Սէ· Ժէ· Թէ·ի անդամ գործաւորներու եւ անօրէնին միջեւ։ Այս վերջինը գործէ հեռացուցած էր կարգ մը գործաւորներ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «Էսփուար» ռանապնդակի խումբը յաղթեց Խորհ· Միութեան խում – բին 2–1 արդիւնքով։ Խորհրդային խում – բին մէջ կը խաղային երկու Հայեր՝ Ա – ղանէսեան եւ Սարգիսեան։

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Աբռաքին նախա – րարը՝ Անտրէ Գրոմիկօ Փարիզ կը ժա – մանէ Ապրիլ 27ին՝ երեք օրուան պաշտօ – նական այցելութեամբ։ Այս այցելութիւ – նը մաս կը կազմէ Ֆրանքեւխորհրդային խորհրդակցութեանց, որոնք հաստատ – ուած են 1970էն ի վեր։ Ապրիլ 28ին Գրո – միկօ կը տեսակցի Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ։

ՆԱԽՍԳԱՀ ՄԱՕ ընդունած է Եգիպ – տոսի փոխ նախագահ Հոսնի Մուպարաքը։ Խօսակցութեան ներկայ եղած է նաեւ Զի – նատանի վարչապետը։ Դիւանագիտա – կան բնոյթի մէջադէպ մը պատահած է, երբ Հոսնի Մուպարաքի ի պատիւ տըր – ուած ճաշին ներկայ չեն գտնուած Խորհ· Միութեան եւ Արեւելեան Եւրոպայի ե – կիրներու դեսպանները։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ առաջարկեց Փաքիստանի, որ բանակցութիւններու ճամբով հար – թուին տարակարծութիւններն ու վէճերը իրենց միջեւ եւ վերահաստատուի դիւա – նագիտական յարաբերութիւնը Նոր Տել – հիի եւ Իսլամապատի միջեւ։ Փաքիստան ընդունեցաւ առաջարկը։

ԱԹԵՆՔԻ մէջ ոստիկանութիւնը արգի – լեց համայնավարներու կողմէ նախատես – ուած ցոյց մը Մ· Նահանգներու դեսպա – նատան առջեւ։

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ 1976...

Գ.

ԶԱՐԱ

Առ այժմ կը թողում Սեբաստիան իր դաւառով, եւ կ'ուղղուիմ դէպի Երզնկա, խոստանալով վերադառնալ կրկին Փոքր Հայքի միւս հայաշատ կեդրոնները:

Սեբաստիայէն 73 հազարամեթր դէպի արեւելք ճամբուս վրայ, առաջին կայանս կ'ըլլայ Զարա, 8·000 բնակչութեամբ, փոքրիկ աւան մը այսօր:

Զարա ունէր 500 տուն, որոնցմէ 300ը հայ· կար Ս· Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ Արշակունեան վարժարանը...:

ՏԻՎՐԻԿ

Զարայէն դէպի հարաւ 104 հազարա – մեթր կը չեղիմ մայր ճամբայէն, պարզապէս հետաքրքրութեան համար, տեսնելու թէ երբեմնի Թէֆրիքէն, այսօր Տիվրիկ, ի՞նչ յիշատակներ կը պահէ տակաւին այն հայ աղանդաւորներէն՝ Պաւղիկեան կոչուած, որուն ազմուկը այնքան մեծ եղաւ եւ հետեւանքները այնքան հեռաւոր, որ մինչեւ իսկ պատերազմներու առիթ ընծայեց:

Տիվրիկ բիւզանդական ամրոց մըն էր· իններորդ դարու կէսերուն է որ Պաւղիկեանները հոն ապաստան գտան՝ մինչ անգթօրէն հալածուած էին Բիւզանդիոնի կայսրերուն կողմէ: Մալաթիայի էմիրը Տիվրիկի մէջ տեղաւորելով զանոնք տահմանապահ զինուորի պաշտօն տուաւ ա – նոնց, ի նպաստ Արաբներու: Այս ա – զանդաւոր քրիստոնեաները պատկերա – մարդ էին, մանիքէական ձգտումներով, հիմնուած Կոստանդ Բ·ի (641–668) կայսրութեան շրջանին, ոմն Կոստանդինի կողմէ:

872ին Բիւզանդացիները յարձակումով դրաւելով բերդաքաղաքը դէպատեցին ա – նոնց պետը՝ Քրիսթէսը, ցրուելով իր հետեւորդները:

969ին Յովհաննէս Զմշկիկ, հայազգի կայսրը, տեղահանեց պիրենք դէպի Թրակիա, ուսկից իրենց ազանդը տարածուեցաւ Պուլկարիոյ մէջ (ուր տակաւին 20 հազար հետեւորդներ կան), ապա Հեր – ցեկովին եւ Պոսնիա ուր ծնունդ տուին Պոկոմիլներու աղանդին: Վերջիններուս քարոզչութիւնը 12րդ եւ 13րդ դարերուն, նպաստաւոր հող գտաւ արեւմտեան Եւ – րոպայի մէջ, յատկապէս հիւսիսային Ի – տալիա, Գերմանիա եւ հարաւային Ֆրան – սա (Ալպիժուաներու պատերազմ), ուր ինքզինքին կ'անուանէին «Գաթար» այսինքն՝ «մաքուր»:

Մանազկերտի պատերազմէն քիչ վերջ (1071) Տիվրիկ դրաւուեցաւ Թուրքերէ մինչեւ 1252, ապա Մոնկոլներէ, Սեբաստիոյ էմիրներէն եւ հուսկ 1516ին Օսմանցիներէ:

Տիվրիկի մէջ հետաքրքրական եւ ինքնատիպ սելճուքեան մի քանի յուշարձաններ մնացած են. «բայց չես հովիկ իմ հայրենեաց, գնա՛ անցի՛ր սրտէս ի բաց»:

Դէպի Զարա վերադարձի ճամբուս վրայ, աջակողմս կը նշմարեմ բերդի մը աւերակները. փլատակներուն մէջ հայերէն հատ ու կէտ դիրերու դոյութիւնը, կը մատնեն անոր ծագումը... Ո՞վ կրնայ ըսել թէ ի՛նչ անուն կը կրէր, ո՞ր հայ ազնուականը իր բոյնն հաստատած էր հոն, քանի՞ ձեռագիրներ ու Նարեկներ ընթերցած էին արդեօք, քանի՞ հարիւր հազար անդամներ հառաչած էին հայրենիք, Հայաստան անուններուն անոր բարձրարերձ պատերուն մէջ... Հարցումնե՛ր, հարցումնե՛ր, որ ամէն անկիւնադարձին Հայու հոգիին մէջ խռովք կը յարուցանեն...

ԵՐԶՆԿԱ

Սեբաստիայէն կարին առաջնորդող մայրուղիէն երեքուկէս ժամ հեռու, շրջապատուած բարձր լեռներով, որոնց մէջ նշանաւոր է Սեպուհ կամ Գոհանամ լեռը, Գայլ գետի եւ արեւմտեան Եփ – րատի գետաբերաններուն մօտ· ունի 42 հազար բնակիչ:

Երզնկա, Երզնկա, Երիզա կամ Երզին – ճան (Թուրք·) Բարձր Հայքի, Եկեղեցց գաւառին կեդրոնն էր:

Հայոց պատմութեան մէջ Երզնկա առաջին անգամ կը յիշատակուի Քրիստոս մէկ դար առաջ Երէզ անունին տակ· Տիգրան հրամայեց որ Անի ամրոցին մէջ պահուող Անահիտ դիցուհիին ոսկի արձանը փոխադրեն եւ կանգնեն Երէզ աւանին մէջ, որ այնուհետեւ դարձաւ հեթանոս Հայաստանի կարեւոր կրօնական կեդրոններէն մին. թագաւորները Անահիտի տաճարին նուիրեցին բազմաթիւ կալուածներ ու նուէրներ եւ գաւառն ամբողջութեամբ կոչուեցաւ նաեւ Անահտական գաւառ լեցուելով մեհեաններով ու քուրմերով:

Անահիտի նուիրուեցան նաեւ եզներ, որոնցմէ սպիտակները նախընտրաբար կ'ողջակիզուէին· անոնք խումբ – խումբ կ'արածէին Եփրատի եւ Գայլ գետի խոտաւէտ ափունքներուն վրայ: Ոմանք կը համարին որ այս պատճառով քաղաքս կոչուած է Երզնկա, այսինքն նզիզ կայէ:

Երզնկայի բնակիչներուն մեծ մասը նուիրուած էր Հայոց մեծ դիցուհիին ծառայութեան: Անահիտի մեծ տօնը կը կատարուէր Նաւասարդի 15ին:

«Ո տայր ինձ զծուխ ծխանի
եւ զառաւտն Նաւասարդի
զվագելն եզաւիբ եւ զվագելն եղջերուաց»:

Մեծն Արտաշէսի այս հառաչը, մահուան անկողնին վրայ, հաղորդուած մեզի Մովսէս Խորենացիին կողմէ, անտարակոյս կը վերաբերէր Անահիտի մեծ տօնին· արդարեւ ան Աբեղենից Աբեղ նահապետը ղրկեց Երզնկա որպէսզի իրեն համար բժշկութիւն խնդրէ դիցուհիին կուռքէն:

Քրիստոսէ 300 տարի վերջ, երբ Տրդատ Հայոց թագաւոր անուանուած, Երզնկա կուզար չնորհակալութիւն մատուցանելու « Մեծն Անահատ սիկ նոչ, որ է փառք աղգիս մերոյ եւ կեցուցիչ» կը պատուիրէր իր զինակիրին՝ Գրիգորի որ գալար ոստեր նուիրէ դիցուհիին բաղնիքին· ան, ծածուկ քրիստոնեայ գարձած, կը մերժէ իր արքային հնազանդիլ եւ չետ ենթարկուելու զանազան տանջանքներու, տա – րիներ վերջ հայ ժողովուրդի Լուսաւորիչը երբ կ'ելլէ խոր Վիրապէն, ուրիշ մեհեաններու կարգին, Անահիտինն ալ կը կործանէ, փոխարէն կառուցանելով Աստուածամօր տաճար մը, ուր չատ հեռու վանկերտ կամ Թիլ աւանին մօտ:

Սթափելով անցեալի մեղրամոյշ ոգեկոչումներէ, կը դառնամ ախուր իրա – կանութեան... քարտէս երկու ձեռքե – րով պինդ բռնած, զարհուրած կը նկատեմ թէ տակաւին 500 հազարամեթր ճամբայ պէտք եմ կարել, որպէսզի ղրկեմ մեր այսօրուան հայրենիքին առաջին ափը... Աստուա՛ծ իմ, այս որքա՛ն հող յափըշտակուած, որքա՛ն անիրաւութիւն զործուած է այս ժողովուրդին հանդէպ, որ մարդկութեան առջեւ կը հպարտանայ թէ առաջին քրիստոնեայ ազգն է եղած երկրագունդիս... Տակաւին 500 հազարամեթր պիտի քալեմ պապերուս հողերուն վրայ, հազար զգուշութիւններով, որպէս օտարական, ինքնութիւնս իսկ կեղծելով, որպէսզի չվտարեն զիս «իրենց» երկրէն...:

Երզնկայի երկրաշարժները անուանի են պատմութեան մէջ: Մեր պատմիչները քանըմէկ հատին նկարագրութիւնը տըւած են 11րդ դարէն սկսեալ: Վերջին մեծ երկրաշարժը տեղի ունեցաւ 1939ին կործանելով քաղաքին Թրքական յուշարձանները, քանի հայկականներն արդէն կործանած էին 1915ի մեծ երկրաշարժին... մինչեւ այդ Թուականը Հայերն ունէին 33 եկեղեցի, 11 վանք եւ 8 դպրոց, հազարէ աւելի աշակերտներով ո – րոնց զօրավիգ կանգնած էին Միացեալ եւ Հայատեաց ընկերութիւնները· կային տասէ աւելի երիտասարդական միութիւններ...

Երզնկայի Հայերը ազգասէր եւ նուիրուած գաղութի համբաւ կը վայելէին առ հասարակ: Գաւառն ունէր 60է աւելի հայ գիւղեր:

Երզնկայի մեծ գաւակներէն յիշեմ, 13րդէն 15րդ դարերու հայ մտքի փայլուն աստղերէն՝ Յովհաննէս Վրդ· Պլուզ

ԵՐԷԿԻ ԳՈՅԱՄԱՐՏԷՆ (*)

ՄԵՌՆՈՒՂ ՄՕՐ ԱՆԷՔՓԸ

— o —

Ա·

— Զէֆիլի՛ն կեավուրլար, հի՞չ մի բեօփէկ լէշի կէօրմէտիմիզ:

(Քաչուեցէ՛ք կեավուրները, չան պիակ չտեսա՞ք բնաւ):

Այսպէս կը սաստէր մեզի ընկերացող պահապան թուրք գինուորը յոխորտալեն ձայնով, հայհոյանքի ու նախատինքի անվերջ լուսանքներ եւ խարազանի անհամնում հարուածներ տեղացնելով բիրտ ուժին տակ կքած եւ սեւ օրերու սարսափը ապրող հարիւրեակ մը հայ գինուորներուս վրայ, իր ցեղին բոլոր բարբարոս կիրքերը, կոյր մոլեռանդութիւնն ու սեւ հոգին խառնելով այս խօսքերուն ու չարժումին մէջ:

×

1915 տարուոյ Նոյեմբերի վերջերն էր: Վեց ամիսէ ի վեր Հայուն պերեզմանի ճամբան զարձած արիւնի այդ ճանապարհէն այս անգամ կ'անցնին Թրքական ծառայութեան մէջ եղող անդէն հայ գինուորները, բանուորական վաշտերու այդ ջլապինդ բազուկներով քաջերը՝ դէպի առնորոշ ուղղութիւններ: Գերազոյն հրաման մը քանի մը չաբթուան մէջ է մի հաւաքած էր բոլորն ալ եւ հարիւրներով ճամբայ հանած զանոնք: Վերջնական հարիւրեակը կազմող մեր խումբը Պաղտրմայէն ու Մաղնիսայէն մինչեւ Գոնիա, անկէ մինչեւ Պոզանթի եւ Կիլիկեան դաշտը իր յուսահատ դոյութիւնը կը քաչկռտէր օրերէ ի վեր հալումաչ եղած ճամբու դառանքին ու տաժանքին, անօթութեան ու ծարաւին համբերատօրէն դիմակալելով:

Այդ գիշեր մեր կարաւանը իջեւանած էր Մամուրէի կայարանը: Ո՞վ չէ լսած այս անունը եւ կամ ո՞ր Հայը չէ անցած անկէ: Տասնեակ տարիներ առաջ, կեանքի իրականութեանց նոր թափանցող զբօսրոցական, քանիցս անցած էի այս ճամբէն՝ հոգիս պատանեկան յոյզերով խանդավառ: Ու ամէն անգամ, որ Կիլիկիոյ անապատախիտ եւ ջրառատ լեռներուն մէջէն օրերով ճամբորդելէ վերջ, Զուքուրօվայի անհուն դաշտը կ'ողջունէի իր հեռուստ ու անծայրածիր հորիզոններով, ակամայ տարուտ մը կը զգայի, երբ կ'անցնէի Գանկը կէվիտի կամուրջէն, Երզնկացի, Ծործորեցի, Մովսէս, Կիւրեղ եւ Գրիգոր վարդապետները եւ այլն, եւ հայ ժողովուրդի վրիժառու հերոսը՝ Սողոմոն Թէհլիրեան:

Հ· ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՋՏԻԿԵԱՆ

(Շար· – 4)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԱՑԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՑՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Ակռաները անզուսպ եւ կատաղօրէն իրարու կը զարնուէին, ձայնը ներսէն կուգար, բայց կոկորդին մէջ կը մարէր, կը հառնէր... Անհասկնալի մռնչուք մըն էր իր ամբողջ աղօթքն ու պաղատանքը:

Զգաց որ կամաց–կամաց մարմնին բոլոր անդամները կը թմրէին, անզգայ կը դառնային: Նշմարեց որ ձեռքին մատները յամրաբար կը կապուտնային, կ'ուռէին: Զգաց որ աչքերը կը խորունկնային եւ տեսողութիւնը տակաւ կը մարէր, հետզհետէ կ'աղօտէր...:

Հիմա, այժմ ա՛լ չէր կրնար պոռալ, ա՛լ չէր կրնար կանչել, ա՛լ չէր կրնար նոյնիսկ մրմնջել... Պարզ, չոր, դրեթէ անլսելի մռնչուք մըն էր իր ամբողջ աղաղակը: Հիմա ալ ատաղերը չէին երեւեր: Լուսինը եթերին մէջ կախուած սեւ ակաւտակի մը երեւոյթը ունէր: Հորիզոնէ հորիզոն փռուած սպիտակ ձիւնը սեւ, տարածուն պաստառի մը կերպարանքը առած էր, կարծես ամբողջ չրջապատը սեւով ծեփած, սեւով ծածկած էին:

Մութ, թանձր, ահաւոր ու սարսռազդեցիկ մշուշ մը կը մօտենար իրեն, կը պաշարէր զինքը: Դիմացի ամէհի բերդ ո՞ւր էր: Քաղաքին փողոցները, տուները, մայթերը ո՞ւր էին: Վառած ճրագ մը չկա՞ր որեւէ տան մէջ որ իր աղօտ լոյսովը լուսաւորէր փողոցը...:

Ահա՛, ահա՛ մութը աւելի թանձրացաւ, լուսնի սկաւառակը աւելի փոքրացաւ, մթնեց, թանձր աղջամուղջը աւելի խտացաւ իր չուրջը...:

Կարծես հաստակեղ քօղ մը պարուեցին իր տեսողութեան առջեւ, բարձրադիր պարիսպ մը իր չուրջը, ու չես գիտեր ի՞նչպէս մէկը, մութին մէջ զարանակալ մէկը, ուժգնին կերպով կը սեղմէր իր կոկորդը, գոնէ իրեն այնպէս կը թուէր...: Աչքերը ուժգնին կերպով փեչխեց բան մը տեսնելու համար, գոնէ հանդիպակած պատերը նշմարելու, բայց, անօգո՛ւտ, խաւար էր, մութ ղժո՛խք...

Շարժիլ փորձեց, անօգուտ: Պոռալ ուզեց բայց ուժ չունեցաւ ձայնը կոկորդէն դուրս բերելու համար: Ձեռքերը դրան թակոցին ուղեց երկարել, բայց անոնք անզգայ, անշարժ էին արդէն: Ու... անդուսպ զայրոյթէն մռնչաց, մահուան դուռը հառնողի մը նման: Ու... յետոյ աւելի կծկուելու փորձ մը:

Օ՛... կոկորդը, գլուխը ոտքերը ամբողջ էութիւնը սարսափելի ցնցումի մը տակ տաժանելիօրէն կը գալարուին, կարծես աներեւոյթ չար ու անգութ ղեւ մը իր աչքերը կը փակէր, մազերը ուժգնօրէն կը քաչքչէր, մարմնոյն բոլոր մասերը կ'ապշնտէր:

Մութը կը թանձրանա՛ր, կը թանձրանա՛ր, կը թանձրանա՛ր...:

Ի՞նչ, պիտի մեռնի՞ր... պիտի մա – հանա՞ր... Ո՛չ, ո՛չ...: Ի՛նչ մահ, մահուան ի՛նչ խօսք: Ահա՛ բարձրարերձ, գեղատեսիլ լեռներ, տարածուն կանանչ, յուռթի դաշտեր, ահա հոսուն, զուարթ ու ցասկան ջուրեր... Ահա դրախտա – վայր պարտէզներ, զմրո՛ւխտ, ծաղկալի սարալանջեր:

Ահա քաղաքը չէն ու եռան, գիւղերը ծխանիներով լեցուն, զարդարուն: Ահա՛ բարեկամներ, ծանօթներ, դրացիներ, ընկերներ ու դասընկերներ, բոլո՛րը, բոլորը, բոլորը...:

Եւ ահա իր ծնողքը, մայրը... «Օ՛, մա՛յր, մա՛յր...»:

Մայրը հազուած, չքուած տօնական օրերու պէս, լայն ժպիտը երեսին, ձեռքերը բացկատարած դէպի իրեն կուգար: Ինքն ալ խորունկ, անզուսպ կարօտը ուներէր մայրը գրկելու, զայն զգուելու անոր դորովալից բազուկներուն մէջ հանդչելու:

Շատ յոգնած էր, չատ տատապած էր: Հանգիստի պէտք ունէր, սիրոյ, գգուանքի պէտք ունէր, կա՛յ աւելի գգուալի վայր քան մօր մը բազուկները, անոր դիրկը... Ուժերը հաւաքեց, տեղէն չարժիլ փորձեց բայց չկրցաւ: Դարձեալ ճիգ մը, նորէն չարժում մը այս անգամ կարծես բնութեան անողոք տարրերը տեղի տուին, ուժերը իրեն օգնեցին, կամքը իր բազմանքը իրագործեց... Ներքի ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ իր չոր, տառած շրթունքին կմախքացած դէմքին վրայ: Շարժեցաւ, երեսց ու վար գլորեցաւ դրան առջեւ երկարած լայն ճամբուն վրայ...:

Ուռած մարմնով, քարացած, այլանդակուած դէմքով, անզգայ թմրած իրանովը, բայց, բաց աչքերով որուն չուրջ ուրուագծուած էր գառն, հեգնական, աչխարհի բոլոր տեսակի գառնութիւնները, արհամարհոտ ժպիտ մը իր շրթունքին կերպարանափոխուած դէմքին վրայ:

. . . . . .

Այս այն թուականին էր, երբ մեր գեղերին յաղթական բանակները Քղիի, Ճապաղչուրի դռները ծեծելէն ետք՝ եւ կը գառնային «...դէպի տուն»...: Ու... այս «դէպի տուն»ը ա՛ւ, զոյգ մը տարի պանաքար նուիրեց մեր երազած ամբողջական Հայաստան... Ամբողջական հայրենիքին...:

(11 եւ վերջ) ՄԻՍԱԿ ՄԻՐԶԷ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐՀԱՆՔԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ա. ՄԱՍ
ՊՈՒՐՍԱՅԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐՀԱՆՔԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

— Ի՞նչպէս պիտի տեսնէինք, ի՞նչ–
պէս պիտի նեղուինք մեր ընտանի–
քներուն համար, եթէ մեզ ալ ուղար–
կէին Սիպիր, ուր ձիւնը վեց ամիս
կը տեւէ եւ ցուրտը քառասուն աս–
տիճան կ՚իջնայ։ Հոն ինչ կ՚ընես
թէ չես սիրեր ձկնորսութիւնը։ Ես
ալ ձկնորսութեան կ՚երթայի, երբ
որ ուզէի։ Ինչ որ ուզէի կ՚ընէի։
Ես ազատ էի։ Ես ազատ մարդ էի։
Ես ազատ մարդ եմ։ Ես ազատ մարդ
պիտի մեռնիմ։ Ես ազատ մարդ պի–
տի մեռնիմ, ինչպէս որ ապրեցայ։
Ես ազատ մարդ պիտի մեռնիմ, ինչ–
պէս որ ապրեցայ։ Ես ազատ մարդ
պիտի մեռնիմ, ինչպէս որ ապրե–
ցայ։ Ես ազատ մարդ պիտի մեռնիմ,
ինչպէս որ ապրեցայ։ Ես ազատ մարդ
պիտի մեռնիմ, ինչպէս որ ապրեցայ։
Ես ազատ մարդ պիտի մեռնիմ, ինչ–
պ

Այրի Տիկին Թիւթիւնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թիւթիւնճեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Կէնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Պե – տիկեան եւ զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Փիէթրի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին տի Ռուսօ եւ զաւակները, Շահ – պազեան զերդաստանը, Տէր եւ Տիկին Մահմուդեան, Թարթարեան, Փափազ – եան, Զորպաճեան, Սարաֆեան, Ինճէզ – եան ընտանիքները սրտի կսկիծով կը ծա – նուցանեն լրենց ամուսնոյն, հօր, եղ – բօր, քեռայրին, հօրեղբօր եւ ազգակա – նին՝

ՀԱՃԿ ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 19ին, 61 տարեկանին։

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 21ին, ժամը 14ին, Փրատոյի Հա – յոց եկեղեցին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Արմաղան – եան, զաւակները ու թոռները կը ծանու – ցանեն թէ ի յիշատակ

ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին, հոգեհանգստ – եան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Ապ – րիլ 25, Մարսէյլ, Պուլ. Օտտոյի Ս. Ծա – կոր եկեղեցւոյ մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Այս առթիւ Արմաղանեան, Պողոսեան, Ալանեան եւ Ռուբի ընտանիքները հե – տեւեալ նուէրները ըրած են.—

«Ցառաջ»ի տարածման 50 ֆր., եկե – ղեցիին 30, Կապ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի 30, զպրաց դասին 30, Առաջնորդարանին 30, Մշակոյթի Տան 30, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին 30, Շաւարշ Մխսեքեան խումբին 30, Մուրատ Ռասմնասիրացին 30 ֆր.։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ – Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կիրակի, Ապրիլ 25, ճայնաւոր պատա – րագ կը մատուցուի Նոթր–Տամ մայր տաճարին մէջ, ժամը 16ին, ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն։ Խօսք կ'առ – նէ Գերպ. Փէզրիլ՝ օգնական եպիսկոպոս Փարիզի։

ԿԱՊ ԽԱՉԻ ՇԱԽԻԼԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆԴԷՍԸ

Մայիս 1, Շաբաթ ժամը 14ին, Շաւիլի թաղապետարանի սրահը, Ռիւ Սբալին – կրատ, մասնակցութեամբ ՆԱՃԻՐԻ պա – րախումբին եւ ՊԵՏԻԿԻ նուագախումբին։

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ԱՒՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 25, Կիրակի, Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատա – րագ կը մատուցուի, ի յիշատակ բիւրա – ւոր նահատակաց մերոյ համաչխարհային Ա. պատերազմի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ Վ.ՐԴ. ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆ

Երգեցողութիւն՝ եկեղեցւոյ քառաձայն երգչախումբին կողմէ, առաջնորդու – թեամբ Վազգէն Փէշտիմալճեանի։

Կը հրաւիրուի շրջանի հայ ժողովուր – դը՝ յարգելու նահատակաց յիշատակը։

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ջատկուան առթիւ պատարագ կը մա – տուցուի Կիրակի Ապրիլ 25ին, ժամը 15·30ին՝ Սէն – Փիէր եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս Սէն–Փիէր։ Պատարագէն ետք հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի նըն – ջեցելոց հոգիներուն, ինչպէս նաեւ Ապ – րիլեան մէկուկէս միլիոն նահատակնե – րուն յիշատակին։

ԷՔՍ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ջատկուան առթիւ, տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գարեգին Վրդ. Պէքճեան, Ապրիլ 25ին, ժամը 10ին, պատարագ կը մատու – ցանէ Էքս – ան – Փրովանսի Սէնթ Ֆա – թէրին տէօ Սիէն Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, 20, Ռիւ Մինիէ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԻՎԷՐԻ ՄԷՋ

Ջատկուան առթիւ պատարագ կը մա – տուցանէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գարե – գին Վրդ. Պէքճեան, Ապրիլ 26ին, Պի – վէրի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, նա – խաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Կարաս – նի մասնաճիւղին եւ օժանդակութեամբ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօնական Ըն – կերակցութեան։

Սկիզբը պատարագի՝ ժամը 9·30ին։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան եղեռնի զոհերուն ի յիշա – տակ պատարագ կը մատուցուի Կիրակի Ապրիլ 25ին, ժամը 10·30ին, Ս. Աստ – ուածածին եկեղեցւոյ մէջ։

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Ապրիլ 24, Մեծ եղեռնի 61րդ տարեդարձն է։ Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը ճիշդ 15ին, պիտի մատուցուի բազ – մաձայն պատարագ եւ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակ – ներու հոգիներուն համար։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Երեք Ցարանուանութեանց Պետերուն

Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային Կազմակերպութիւններու

Շաբաթ, Ապրիլ 24 երեկոյեան ժամը 20·30ին՝ Սալ Փլէյէլ – Մեթրօ Թէրն կամ Էթուալ, 252 Փօպուր Սէնթ Հոնորէ։

Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ։

Բոցի արծարծում եւ այց Անծանօթ Զինուորի շիրիմին՝ ժամը 18ին։

Կիրակի, Ապրիլ 25 Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի նաեւ Փա – րիզի Նոթր Տամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին, խօսք կ'առնէ ձերպ. Փէզրիլ, օգնական եպիսկոպոս Փարիզի։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ցուշարձանի Ցանձնախումբին, Կիրակի, Ապրիլ 25, Կիրակի առաւօտ հետեւեալ յայտագրով.—

Հոգեհանգիստ Տէսինի Հայոց Եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի ճիշդ ժամը 12ին մասնաւոր թափօր, մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի դետեղում յուշա – քանին։

Կը խօսի փոխ–քաղաքապետ՝ ԱՐՍԻՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Ցարգանքի խօսք Ցուշարձանի Ցանձնախումբին կողմէ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ – Ազգ. Մխիթեան, Ապրիլ 25, Կիրակի առաւ. ժամը 9էն 10·30ին Հոգեհանգիստ Սէնթ–Անտրէ լը Պա եկեղեցին։

Ժամը 11·30ին ծաղկեպսակի դետեղում «Ապրիլ 24» փողոցը։

Կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին հրապարակային հանդիսութիւն «Թէաթր–Միւնիսի – փալ»ի սրահը, Պատուոյ նախագահութեամբ՝

Քաղաքապետ–Երեսփոխան Լ. ՄԵՐՄԱԶԻ

Կը նախագահէ՝ ԱՐՄԱՆ ՈՒԼՈՒՍՈՒԶԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՆԷՍԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

ԱՒԼԻԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Հայերէն)

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական բաժին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, առաւ. ժամը 10·30ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ՝ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Ժամը 15–17ը՝ արիւնատուութիւն, պետական թատրոնի մուտքին, ուր տեղի կ'ունենայ նաեւ ժան Մարի Գառզուի դրքին ստորագրութիւնը հեղինակին կողմէ։

Ժամը 17·30ին՝ թափօրի կազմութիւն Մեզոն տը Թուրիզմին առջեւ, ուղղուե – լու համար դէպի մեռեալներու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ դետեղելու։

Ժամը 21ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն պետական թատրոնին մէջ։

Կը խօսին՝ ԺԱՆ–ՄԱՐԻ ԳԱՌԶՈՒ եւ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՄԱՆԿԻՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ազգային բոլոր կազմակերպութեանց

Տողանցք՝ Շաբաթ, Ապրիլ 24, ժամը 18ին։ Հաւաքուիլ Փրատօ–Փէրիէ պո – ղոտայի անկիւնը։

Սկիզբ տողանցքի՝ ժամը 18·30ին, դէպի Փրատոյի մայր եկեղեցին, ուր հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի ժամը 19·15ին, որմէ ետք ծաղկեպսակի պե – տեղում՝ Ապրիլեան Ցուշարձանին։

Ժամը 20·30ին, Փալէ տէ Քոնկրէսի մէջ՝ համազգային ոգեկոչում։

Կը խօսին՝

M. MICHEL JOBERT
(*Ancien ministre des Affaires Etrangères*)
Me PAUL LOMBART
(*du Barreau de Marseille*)
Dr. KAZINEDJIAN
M. GARO HOVSEPIAN (*Enseignant*)

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Ապրիլ 24, ժամը 18·45ին ծաղկեպսակի դետեղում Փլաս Պելքուր, վէյէօր ոը Փիէրի յուշարձանին առջեւ։

Կիրակի Ապրիլ 25, ոգեկոչման հանդիսութիւն Փալէ տէ Քոնկրէսի սրահին մէջ, ժամը 15ին։

ԿԱՐԵԻՈՐ

Հինգշաբթի (Ապրիլ 22) իրիկուան ժա – մը 20ին, Հայ Կաթոլիկէ ախոռանիստ եկեղեցւոյ մէջ, 6 բէտ, Ռիւ Շարլօ, ընդ – հանուր եւ միակ փորձ՝ Նոթր–Տամի Ապ – րիլ 25ի հայկական պատարագին համար։

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել երգչախումբին՝ պարտին մաս – նակցիլ այս փորձին։

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

L'Arménie à travers les siècles

կազմակերպուած՝ Փարիզի Հայ Մշակոյ – թի Տան Երիտասարդական Յանձնա – խումբի կողմէ

Մշակոյթի Տան մէջ

17, Rue Bleue — Paris 9e

Ապրիլ 20 — Մայիս 1, ժամը 18–21

բացի Կիրակի օրերէ և Շաբաթ Ապրիլ 24է

EXPOSITION

Jeunes Peintres Arméniens

à la Maison des Etudiants Arméniens
Fondation Marie Noubar

57, Bld. Jourdan, métro Porte d'Orléans

Vernissage :

Vendredi le 23 Avril à partir de 19 h.
Ouvert du 23 au 25 Avril inclus,
14 h. à 21 h.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան տան համար վերակացու Տիկին մը կ'ուզուի, հայե – րէն եւ ֆրանսերէն խօսող եւ աշխատելու իրաւունք ունեցող։

Դիմել Աղբատախնամի պրասեներակը՝
77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ
Հեռախօս՝ 878–02–99

HOTEL DES VENTES DE LYON

Ventes de Monnaies Arméniennes

LE DIMANCHE 25 AVRIL à 20 HEURES

Dispersion d'une importante collection
de Monnaies Arméniennes 400 pièces argent - bronze

EPOQUE DES CROISADES 1199 à 1375

LES ROIS

Lévon I	Hétoum I
Lévon II	Hétoum II
Sempad	Lévon III
Ochine	Lévon IV
Constantin II	Constantin III
Constantin IV	Pierre de Chypre

UNE DES BELLES PAGES DE L'HISTOIRE DE L'ARMENIE A NE PAS MANQUER

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆԷՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԷՋԵՐԷՆ ՄԷԿԸ
ԶՈՐ ՊԷՏՔ ՉԷ ԿՈՐՍՆՑՆԵԼ

CATALOGUE SUR DEMANDE

A L'ETUDE
MM. DAMIRON et RAYMOND, Hôtel des Ventes de LYON
19, Rue Confort — 69002 LYON — Tél. : (78) 42-01-34

OU CHEZ
Monsieur JOEL CREUSY (NUMISMATE Professionnel)
14, Rue Vaubecour — 69002 LYON — Tél. : (78) 37-63-20

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
23
VENDREDI
23 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·572

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.572

ԵՐԵՒՈՒՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

ԹՒՐՔԻԱՆ (Հեռատիպ)

ՆՈՐՎԵԿԻԱՑԻ ԳՐՈՂԻՆ ԳՈՐԾԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հայաստանի հեռատեսիլը պատկերա – ւոփած է նորվեկիացի գրող Աննէ Կատ – րին Վեթլիի մէկ պատմուածքը՝ «Հայ – րիկը, մայրիկը, ութ երախաները եւ թնտապարը» խորագրով։ Հինգ մասերէ բաղկացած բեմադրութիւնը իրականա – ցուցած է երիտասարդ բեմադիր Ռոբեր Նիքինեան, որ միաժամանակ պատմուածքի թարգմանութեան հեղինակն է։

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՓԵՇՏԱՅԻ ՄԷՋ

Այս ամիս Հունգարիոյ մայրաքաղա – քին մէջ կը բացուի հայկական գարդար – ուեստի առաջին ցուցահանդէսը, ուր կը ներկայացուին բազմաթիւ նմոյշներ՝ վեր – ցուած Հայաստանի քաղաքներու պատ – մութեան թանգարաններէ, ժողովրդական ստեղծագործութեան հաւաքածոներէ։ Ցուցադրուած նիւթերու շարքին, Հուն – գարացիները կը դիտեն ոսկերչական հա – րուստ զարդեր, խեցէ առարկաներ, պատ – կերազարդ դորգեր, մորթեղէն եւ ասեղ – նգործութիւններ, աղգային նախշերով զարդարած սկուտեղէն եւ սկահակներ, ինչպէս նաեւ հայ գեղանկարիչներու գոր – ծերը։

×

ԵԼԿԱՏՐՈՆԻԿ ՍԱՐՔԵՐԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ

Կիրովականի « Ատոմատիկա » գոր – ծատան արտադրած փոքր ծաւալով ե – լեկտրոնիք ինքնաշխատ սարքերը արժա – նացած են պետական որականիշի։ Այդ սարքերը կրնան անխափան աշխատիլ ա – մէնէն բարդ միջավայրերու եւ կլիմա – յական պայմաններու մէջ։ Ինքնաշխատ սարքերը կը չափեն կազերու, հեղուկնե – րու ճնշումը, անոնց խտութիւնը, կ'որո – շեն աղին եւ այլ նիւթերուն տուեալները, կ'օգտագործուին քիմիական, մետաղա – գործական, մեքենաշինական, ելեկտրա – կան արդիւնաբերութեան եւ ժողովրդա – կան տնտեսութեան ուրիշ ճիւղերուն մէջ։ Ընդամենը տարիներուն ինքնաշխատ սարքերու արտադրութիւնը կ'աւելնայ 1,8 – 1,9 անգամ։

×

ՅԱԼԻՈՑ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Պրասահմանեան երկիրներու հետ բա – րեկամութեան եւ մշակութային կապի Հայկական Ընկերութեան կեդրոնին մէջ բացուած է «Իտալիոյ արուեստը» ցուցա – հանդէսը։ Ներկայացուած են 14–18րդ դարերու գեղանկարչութեան վարպետ – ներու՝ Լիոնարդօ տա Վինչիի, Բոտի – չելլիի, Միքէլ Անճելոյի, Տիցիանի, եւ վրձինի ու հատիչի միւս նշանաւոր նե – կայացուցիչներու մօտ հարիւր ստեղծա – գործութիւններու վերարտադրութիւն – ները։

×

ՅՈՎՀԱՆ ՄԱՋՎԱՆՔԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 85ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի գծագրութեան վարպետ – ման, մանաւորաբար դիւրքի ձեւաւորման ասպարէզին մէջ մեծ աւանդ թողած է նկարիչ Տաճատ Մաչվանքեան։ Կերպարը – ուեստագէտին ծննդեան 85ամեակին նը – ւիրուած յուշի երեկոյ մը տեղի ունեցած է Հայաստանի նկարիչներու տան մէջ, ուր բացուած է նաեւ ցուցահանդէս մը։ Արուեստագէտին կեանքին եւ գործու – նէութեան մասին յուշեր պատմած են Մհեր Աբեղեան, Գաբրիէլ Կիւրջեան, Ռուբէն Դրամբեան, Վահան Ցարուքիւն – եան եւ ուրիշներ։ Տաճատ Մաչվանքեան յատուկ սիրով ձեւաւորած է բացի հայ եւ ռուս դասական հեղինակներու գոր – ծերէ նաեւ արեւմտահայ գրողներու եր – կերը։ Բանաստեղծական խոր ու անկեղծ չունչով կատարուած են Պետրոս Դուր – եանի, Երուանդ Օտեանի, Ցակոբ Պարոն – եանի գործերուն բազմագրական նկարա – գրդումները։ Նկարիչը քնարական զգա – ցումով զարդարած է նաեւ Միսաք Մե – ծարենցի, Կոմիտասի, Եղիշէ Չարենցի, Սայաթ – Նովայի եւ ուրիշներու երկերը։

×

«Մ· ՍԱՐԵԱՆ» ԱԼԲՈՄԸ

Լենինգրադի «Աւրօր» հրատարակչու – թիւնը լոյս ընծայած է «Մարտիրոս Սար – եան» albomը, ուր զետեղուած են նկա – րիչին այն նկարները, որոնք կը գտնուին խորհրդային մեծ թանգարանները։

×

« ՄԵՂՐՈՒՏ » ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐԸ

Հայաստան օժտուած է բուժիչ ջուրի նոր հանքավայրով մը։ Կիրովական քա – ղաքի շրջակայքի բուժիչ ջուրերու նոր հանքավայրը հետազօտողները կոչած են «Մեղրուտ»։ Հմուտ երկրաբան Վարդան Մանուչարեանի ղեկավարած արշաւա – խումբը քանի մը տարի չարունակ հետա – խուզած է հանքավայրին պաշարները եւ առաջարկած՝ չահագործումի արդիւնա – ւէտ եղանակ մը։ Հանքային ջուրերու շեր – տերը տեղաւորուած են գետնի մակերե – սէն 60–280 մեթր խորութիւններու վրայ, հանքավայրի ընդհանուր տարողութիւնը վայրկեանը 40 լիթր է։ Մասնագէտներու կարծիքով, «Մեղրուտ» ջուրը ունի բու – ժող բարձր յատկութիւններ. ջուրը պի – տի օգտագործուի ջրաբուժական լոգանք – ներու եւ խմելու համար։ Ներկայիս Հա – յաստանի մէջ կան մօտ 400 հանքային աղբիւրներ, որոնցմէ քանի մը հատին մօտերը կը գործեն համամիութենական նշանակութիւն ունեցող առողջարաններ։

×

ՋԿՆԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ալարատեան դաշտին մէջ սկսած է ձուկի ամէնէն մեծ տնտեսութեան կա – ռուցումը։ Աւելի քան 700 հեկտար կը լայնանան կերակրումի եւ աճեցումի աւա – զանները։ Արմաշ դիւղին մօտ գտնուող տնտեսութիւնը պիտի արտադրէ տարե – կան 1400 թոն ձուկ։ Անցեալ հինգ տա – րիներու ընթացքին ձուկի տնտեսութեան արտադրութիւնը աւելցած է մօտաւորա – պէս երեք անգամ։ Շատ մը տնտեսու – թիւններու խումբեր մէկ հեկտարէն կը ստանան մէկուկէս թոն ձուկ։ Եղէգնուտ տնտեսութեան մէջ 19 հեկտարէն ստացուած է միջին հաշուով երկու թո – նէն աւելի ձուկ։ Նոր հնգամեակին Լճա – կի ձկնաբուծութիւնը Հայաստանի մէջ նոր զարգացում կ'ունենայ։ Նախատես – ուած է 1980ին ձուկին արտադրութիւնը հասցնել տարեկան 2800 թոնի։ Սկսած է արդէն օգտագործել Մասիսի շրջանի տն – տեսութիւնը։ Նոր ձեռնարկութիւններ կը սկսին բանիլ Կալինինոյի, Ջերմուկի եւ ուրիշ վայրերու մէջ։ Ձուկի տնտեսու –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՒԶՈՒԻ

— o —

Լիբանանեան քաղաքական կեանքին նո – րութիւնը եղաւ 32 երեսփոխաններու մէկ առաջարկը՝ այն է, Ֆրանսա Սուրիոյ հետ միասնաբար հսկէ անդորրութեան պահ – պանման, Լիբանանի մէջ։ Առաջարկը ներկայացնող երեսփոխանները մեծամաս – նութեամբ մահմետական են։ Ծանօթ է, որ ինչպէս հաղորդած էինք, Ֆրանսայի բանագնացը՝ Կորս յայտարարած էր, թէ փարիզ պատրաստ է նկատի առնելու իր մասնակցութիւնը « ապահովութեան » կիրարկումին, եթէ նմանօրինակ առա – ջարկ մը ներկայացուի իրեն։

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով հաւանականութիւն չկայ, որ նման կա – ցութիւն մը ստեղծուի, որովհետեւ Ֆրան – սայի ներկայութեան դէմ են Պաղեստին – ցիները ու ձախը, որոնք չեն ուզեր օտար ուժերու միջամտութիւն մը։ Դէմ է նաեւ Ուաշինկթըն։

Ֆրէնճիէ դեռ չէ ստորագրած սահմա –

թիւնները հնգամեակի առաջին տարին առեւտրական կազմակերպութիւններուն կուտան 1500 թոն Ծածան, Հաստաճակա – տիկ, Ձերմակ ամուր, ինչպէս նաեւ 40 թոն արուեստական եղանակով մեծցուած Իչխան ձուկ։

×

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱԼՄԱՍՏՆԵՐ

Երեւանի արուեստական ալմաստներու եւ ալմաստի գործիքներու գործատան խումբ մը մասնագէտներ պարգեւատըր – ուած են Ոսկի։ Միութեան ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցա – հանդէսի ոսկէ մետալով եւ առաջին կար – դի վկայականով։ Անոնք մշակած եւ ար – տադրութեան յանձնած են բազադրիչ բազմաբիւրեղ ալմաստներ, որոնցմէ պատրաստուած գործիքներով կը կատար – ուին մետաղներու վերամշակման աւելի բարդ գործողութիւններ։ Մինչեւ տարե – վերջ խորհրդային ձեռնարկութիւնները եւ արտասահմանեան հաստատութիւննե – րը պիտի ստանան աւելի քան 150 բա – զադրիչ ալմաստներ եւ անոնցմէ պատ – րաստուած գործիքներ։

×

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են ժո – ղովրդական դատաւորներու ընտրութիւն – ները՝ Խորհրդային Միութեան բոլոր Հանրապետութիւններու չարքին։ Ժողո – վրդական դատաւորներ ընտրուած են՝ Երեւանի պետական համալսարանի դա – սախօսներ Մհեր Ալաւարեան, Կարպիս Գիւրջեան եւ Վոլոդիա Ադամեան, ինչ – պէս նաեւ Նինել Սարուխանեան, Ցուլ – հաննէս Վարդանեան եւ չատ ուրիշներ։

նագրական բարեփոխութեան նոր կէտը եւ, համաձայն «Լ'Օրիան – Լը Ժուր» թերթին (Զորեքշաբթի օրուան թիւը) նա – խագահը երեք պայմաններ դրած է։ պէտք է վերադառնայ Պաապտայի նա – խագահական պալատը, որպէսզի «օրի – նականութիւնը պահպանուի», տասը օր կատարեալ անդորրութիւն պէտք է տիրէ եւ, երրորդ, վարչապետ ու Խորհրդա – րանի նախագահը ընդհանուր համաձայ – նութիւն դոյացնեն ձեռք առնուելիք յա – ռաջիկայ միջոցներուն մասին։

Մինչ Ֆրէնճիէ պայմանները կը դնէ ու կը ձգձգէ իր հրաժարումը, անդին ճոմ – պլաթ, յառաջդիմական ճակատի ղեկա – վարը կը սպառնայ «Ընկերվարական մահ – մեռեական Պետութիւն» մը հռչակել, ուր քրիստոնեաները «փոքրամասնութիւն պի – տի դառնան, առանց իրաւունքներու»։

Իրաց այս անստոյգ կացութեան մէջ վերջին երկու օրերուն հարիւրէ աւելի մարդիկ սպանուեցան։ Անոնց մէջ կը գտնուի փիէր ժէմայէլի, Ֆալանժներու առաջնորդին թոռը։

Քանի մը տողով

ԻՐԱՆի Շահը ներում չնորհած է 172 բանտարկեալներու, որոնք դատապար – տուած էին զինուորական տեսաններու կողմէ։ Շահը, անցեալ Դեկտեմբերին ալ ներում չնորհած էր 300 բանտարկեալ – ներու, իսկ Մարտին՝ ուրիչ 300ի, իրան – եան նոր տարուան առիթով։

ՓԵՔԻՆի մէջ տեղի ունեցող չինեւե – գիպտական խօսակցութիւններու իբրեւ արդիւնք՝ պինուորական համաձայնագիր մը ստորագրուած է չին վարչապետ Հուա Քուօ–Ֆանկի եւ Եգիպտոսի փոխ նախա – գահ Հոսնի Մուպարաքի միջեւ։ Ըստ ե – գիպտական աղբիւրներու, Մայիսին՝ Չի – նաստանի Արտաքին Առեւտուրի նախա – րարի Եգիպտոս կատարելիք այցելու – թեան առթիւ, առեւտրական համաձայ – նագիր մըն ալ պիտի ստորագրուի երկու երկիրներու միջեւ։

ՖՐԱՆՍԱ. առաջին անգամ ըլլալով ու – նեցաւ կին զօրավար մը իր բանակին մէջ, յանձին Տիկին Վալերի Անտրէի։ 54 տարե – կան է· գտնուած է Ծայրագոյն Արեւելքի ռազմաճակատները, ինչպէս նաեւ Ալժե – րիա։

ՔԻՍԻՆՆԿԷՐ փարիզ կը ժամանէ Մայիս 6ին, երկու օրով պատրաստութիւն համար Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի Միացեալ Նահանգներ կատարելիք այցելութեան ծրագիրը (Մայիս 17–20)։ Կ'ըսուի նաեւ թէ Լիբանանի կացութիւնը նիւթ պիտի դառնայ խօսակցութեանց։

ՖԻՆԼԱՆՏԱՑԻ Արտաքին նախարարը Քալեվի Սորսա, փարիզ ժամանեց։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ Զորեքշաբ – թի օրուան իր նիստին քննեց եւ վաւե – րացուց աշխատանքի արկածները կանխե – լու օրինագիծը։ Ասիկա Մայիսին պիտի ներկայացուի Ազգային Ժողովին։

ՓԱՐԻԶԵԱՆ չրջանի դրամատուները փակ կը մնան Ապրիլ 28ին, պաշտօնէու – թեան ծրագրած գործադուլին հետեւան – քով։

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախա – րարը՝ Փիսինկէր ափրիկեան եօթը եր – կիրներ պիտի այցելէ յաջորդաբար։ Այդ երկիրներն են Թանզանի, Քենիա, Զամ – պի, Զայիր, Ղանա, Լիպերիա եւ Սենե – կալ։

ՌԱՊԱԹ հաղորդեց, թէ Մարոքի ու – ժերը գրաւած են Կելթա Զեմմուր սահ – մանային քաղաքը նախկին սպանական Սահարայի մէջ։

ՄԵՐ ՀՈՂԸՐԸ 1976...

Ե.

ԿԱՄԱԽ կամ ԱՆԻ այժմ ՔԷՄԱՀ

Կը գտնուի Երզնկայէն 54 հազարամեթր հարաւ – արեւմուտք· դարձեալ հաճելի չեղում դէպի Էրզրում առաջնորդող մայրուղիէն:

Որքան ալ աննշան աւան մը ըլլայ այսօրուան Քէմահը, որպէս Հայ՝ անկարելի է որ զանց ընեմ հայկական կամախը, որուն մասին այնքան երկարօրէն եւ խանդավառութեամբ պատմեր էր լուսահոգի Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեան, իմ անմոռան դաստիարակս, երբ պատանի, Ս. Զարդարի լճակէն, հայրենի լեռներու ջինջ օդով կը սնանէինք:

Պատմական Հայաստանի անառիկ եւ հռչակաւոր բերդ՝ Անին, նախ քան Քրիստոս Դ. դարէն մինչեւ առաջինը Բարձր Հայքի Դարանաղեաց գաւառի քաղաքական կեդրոնն էր· երբ 66 թուին (Ք. Ա.) Բարձր Հայքը միացաւ Մեծ Հայքի, Անի մնաց որպէս արքավայր, արքայական դամբարան եւ զանճատուն:

Երզնկայէն Ակն տանող ճամբուն վրայ կ'ինյնայ, Եփրատի ձախ ափին, բարձր քարաբեռի մը կատարին, չրջապատուած ամուր պարիսպներով որուն արեւելքէն կը հոսի Թանաձոր վտակը:

Սկիզբէն կոչուած Ածի, Անահիտ դի – ցուհիին անունով, յետագային նաեւ Կամախ, կմախք բառէն, քանի հոն կը թաղուէին Արշակունի թագաւորները: Առաջին անգամ Արտաշէս Ա.ի առեն կը յիշատակուի Անի ամրոցը, ուր պահուեցան Ցունաստանէն բերուած կուռքերը Արամազդի, Արտեմիսի, Աթենասի, Ափրոդիտէսի, թագաւորին մահէն վերջ, ըստ Մ. Խորենացիի վկայութեան (էջ 196–7):

Երրորդ դարու վերջերը, Օտա Ամա – տունի նախարարը, «իբր ի կաղապի հանդարտութեան զօդեալ» (Խորենացի Բ. ԿԷ) հոն կը պահէր Խոսրովիդուխտ՝ Տրդատի քոյրը, արքունի գանձերն ու կուռքերը:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ամրոցի Արամազդի մեհեանը կործանելով եկեղեցի մը բարձրացուց: Շապուհ Բ., Պարսից արքան (350ին) տիրելով բերդին, հայ նախարարներու մեղսակցութեամբ, յափշտակեց արքունի գանձերը, դամբարներէն հանեց Արշակունի թագաւորներու աճիւնները, սակայն չկրցաւ քակել Սանտուխտի դերեզմանը «վասն անհեթեթ սկայադործ հաստաչինած ճարտարագործ արարածոյն» (Փաւստոս Բիւզանդ, Պատմութիւն Հայոց, Վենետիկ, էջ 150): Արշակ Բ. վերանորոգեց Անին, կրկին ամրացնելով պարիսպները· անոր մահէն վերջ Անի կրկին կողոպուտի ենթարկուեցաւ եւ անչքացաւ:

Բագրատունիներու անկումէն վերջ, Անի անցաւ Բիւզանդացիներու ձեռքը եւ դարձաւ պինուրական չարժումներու կեդրոն մը:

1446ին, Յայսմաւուրքի մը յիշատակարանին մէջ, կը կարդանք անոր գրաւումը Մօլանուն Շէխ Հասանէն որ տէրն էր Երզնկայի:

1515ին Սուլթան Սէլիմ գրաւեց զայն· թուրք տիրապետութեան օրով Անի – կամախ բոլորովին լքուեցաւ եւ բերդը քանդուեցաւ:

Ամրոցի արեւմտակողմը, լերան գառիվայրին վրայ կը դտնուի ներկայ Կամախը, ուր 19րդ դարու սկիզբը կային 1500 տուն: Հայերը ունէին Ս. Աստուածածին եւ ուրիշ երկու կիսակործան եկեղեցի – ներ: Կար նաեւ Ս. Հրեշտակապետ գըմբէթաւոր եկեղեցին, քարաժայռին ստորոտը, Եփրատի ափին մօտ, մասամբ փորուած եւ միւս մասով քարակառոյց:

Գաւառն ունէր 86 գիւղ, 10 եկեղեցիներով եւ 8 վարժարաններով:

Բնակչութիւնը մեծ մասամբ բռնութեամբ թրքացած Հայերէ կազմուած է, ինչպէս կը վկայեն, այսօր իսկ, բազմաթիւ հայանուն գիւղերն ու անոնց աւերակ եկեղեցիները (Աւազ վանք, Մեծ ու Փոքր Արմատ, Մեծ ու Փոքր Բապաւիճ, Գառնի, Գոմեր, Զաքարի, Թաւկներ, Թորդան, Թռչատի, Ուռի եւ այլ գիւղեր):

ԱԼԹՆԹԷՓԷ

Երզնկայէն Էրզրում ճամբուն 25րդ հարիւրամեթրի վրայ, կանդ կ'առնեմ Ալթընթէփէ, «Ոսկեբլուրը» ուրարտական կայսրութեան այս արեւմտեան հզօր բերդաքաղաքը, որ թէեւ աւերակ այժմ, սակայն պատերազմով չէ որ կործանեցաւ, այլ հաւանաբար լքուեցաւ իր տէրերէն, Ք. Ա. 6օթներորդ դարուն:

Մեր նախահայր, Ուրարտացիներու բարգաւաճումը, հիմնականօրէն հիմնուած էր առեւտուրի վրայ Միջագետքի, Կովկասի, Սեւ ծովի եւ Միջերկրականի միջեւ Տրապիզոնի նաւահանգիստին միջոցով:

Հարուստ՝ հանքերով, Ուրարտու կ'արտածէր գանոնք, բնական եւ աշխատուած վիճակի մէջ (ուրարտական արուեստի գործեր յայտնաբերուած են Ցունաստանի, Կիպրոսի եւ Իտալիոյ մէջ):

Ուրարտացի թագաւորներու կառուցումներուն կարեւորութիւնը, անհամար քաղաքներու եւ բերդերու չինութիւնը, հսկայական ջրանցքներու բացումը, ուրարտացի ժողովուրդին մշակութային բարձր մակարդակը, ցոյց կուտան Ուրարտացիներու առաջնակարգ դիրքը Փոքր Ասիոյ պատմութեան ամենահարեւոր չրջանին· պատմութիւն մը՝ որ մեր պատմիչները ստէպ չփոթած եւ նոյնացուցած են Հայոց պատմութեան սկզբնական չրջանին հետ:

Ուզելով դէպի Սուրիա եւ Կապադովկիա տարածուիլ, նորանոր հանքերու եւ անտառներու տիրանալու համար, Ուրարտացիները բախեցան Ասորեստանի կայսրութեան, որ իր կարգին, անհրաժեշտ կարիքն ունէր այդ առաջնակարգ նիւթերուն: Այս ընդհարումները Վան–Տոսպի եւ Նինուէի միջեւ, ի վերջոյ նպաստեցին, մէկ կողմէն Մարերու (Կիւրոս թագաւորին) եւ միւս կողմէն Հայերու՝ որ Արմէնի առաջնորդութեամբ, նոր հայրենիք կը փնտռէին դէպի արեւելք:

1959 – 1967 Թահսին Էօզկիւչ թուրք փրոֆեսէօրին գլխաւորած հնախուզական առաքելութիւնը, Ալթնթէփէի մէջ երեսուն հանեց տաճար – պալատի մը մնացորդները, ընդարձակ հիւրասրահ մը եւ բազմաթիւ խանութներ, ուր յայտնաբերուեցան վիթխարի կուժեր, որպէս չտեմարան արմտիքի, ձէթի եւ գինիի:

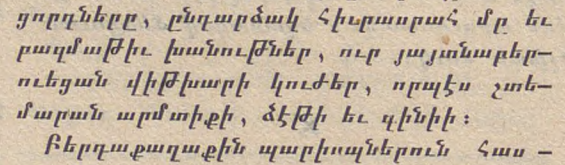
Բերդաքաղաքին պարիսպներուն հաստութիւնը 12 մեթր է· քարերէն մաս մը որ 40 տակառաչափ կը կշռէն, 70 մեթր բարձր դիրքի վրայ տեղաւորուած են:

Պալատի պատերը զարդարուած էին որմնանկարներով — կարմիրի եւ կապոյտի տիրապետութեամբ — (ինչպէս են Էրեբունիի մէջ) որոնց հետքերը կարելի է տակաւին նշմարել:

Երեսուն հանուած են նաեւ բազմաթիւ պղինձէ, փղոսկրեայ եւ փայտէ արուեստի գործեր, այժմ ցուցադրուած Անգարայի հիթիթական թանգարանի ուրարտական բաժինին մէջ, որոնցմով պիտնականները այն եզրակացութեան եկած են այսօր, թէ Ուրարտուի արուեստը զերազանցօրէն աւելի նուրբ եւ կատարեալ է քան ժամանակակից Ասորեստանի եւ հիթիթական Սուրիայի:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏԻԿԵԱՆ

(Շար. – 5)

Լիբանահայ գաշնակահարուհի Յասմիկ Սիւրմէլեան, Զորեքշաբթի Մայիս 5ին, նուագահանդէս մը կուտայ Էթոլ Նորմալ Սիւփերիէօրի Թատրոնին մէջ:

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝ Մոցարթ, Շոփէն, Ռավէլ, Շուման եւ Ձէլալեան:

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀՐԱՉԵԱՑ Ա.ՃԱՌԵԱՆ

— o —

Հայագիտութեան անխոնջ մշակները չարքում իր բացառիկ պատուաւոր տեղն ունի մեծավաստակ լեզուաբան, ակադեմիկոս Հրաչեայ Ա.ճառեանը: Աւելի քան յիսնամեայ գիտական գործունէութեամբ նա այնպիսի կոթողներ է ստեղծել հայ լեզուի ուսումնասիրութեան բնագաւառում, որոնք անմահ փառքով են պսակել իր անունը:

Հրաչեայ Ա.ճառեանը ծնուել է 1876 թուականին, Կ. Պոլսում, արհեստաւորի ընտանիքում: Նախնական կրթութիւնը նա ստացել է իր ծննդավայրում՝ սովորելով Պոլսի կենտրոնական վարժարանում, ապա 1895 թուականին մեկնել է Ֆրանսիա՝ բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու: Այստեղ նա ուսանել է Սորպոնի համալսարանում՝ աշակերտելով յատկապէս հնդեւրոպական լեզուաբանութեան մեծագոյն ներկայացուցիչներից մէկին՝ Անթուան Մէյէին, որ նաեւ հայերէնի համեմատական քերականութեան լաւագոյն մասնագէտներից էր: 1897 թուականին Փարիզի լեզուաբանական ընկերութեանը ներկայացնելով լաւերէնի ուսումնասիրութիւնը՝ Հ. Ա.ճառեանը ընտրուում է Ընկերութեան անդամ: Այստեղ նոյն թուականին նա մասնակցում է արեւելագէտների 13րդ համագումարին, կարդում երկու զեկուցում հայերէնի մասին: Հայագէտ Հիւբշմանը, որ նախկին նախագահն էր, հաւանելով այդ զեկուցումները, Ա.ճառեանին հրաւիրում է իր մօտ՝ Ստրազբուրգ, իր դասախօսութիւնները լսելու: Ընդունելով այդ հրաւէրը՝ Հրաչեայ Ա.ճառեանը 1898 թուականին գնում է Ստրազբուրգ եւ մեկ կիսամեակ ունկնդրում Հիւբշմանին:

Ա.ստանալով բարձրագոյն կրթութիւնը եւ ստանալով լեզուաբանական խոր ու բազմակողմանի պատրաստութիւն՝ Հրաչեայ Ա.ճառեանը նոյն թուականին գալիս է Անդրկովկաս եւ նուիրւում գիտական եւ մանկավարժական գործունէութեան: Նա տարբեր ժամանակներում իբրեւ ուսուցիչ է աշխատում էջմիածնում, Շուշում, Նոր Բայազետում եւ այլուր: Սակայն Հ. Ա.ճառեանի առաւել բեղնաւոր գործունէութիւնը սկսում է Հայաստանում խորհրդային կարգեր հաստատուելուց յետոյ: Հ. Ա.ճառեանը հրաւիրւում է Երեւանի պետական համալսարանը որպէս հայագիտական, լեզուաբանական ու արեւելագիտական առարկաների դասախօս: Հէնց այդ չրջանում էլ Հ. Ա.ճառեանը սկսում է մեկը միւսի եւեւէյ հրատարակել իր խոշոր մենագրութիւնները: Նրա գրչին են պատկանում չուրջ երկու հարիւր գիտական մեծարժէք աշխատութիւններ, որոնք մեծագոյն ազդեցութիւն են ոչ միայն հայագիտութեան, այլեւ ընդհանուր եւ հնդեւրոպական լեզուաբանութեան գանձարանում:

Արտակարգ բեղնաւորութեան հասնող իր գիտական գործունէութեամբ Հրաչեայ Ա.ճառեանը ընդգրկել է Հայոց լեզուի ուսումնասիրութեան բոլոր բնագաւառները՝ հիմնադիրը հանդիսանալով հայերէնագիտութեան մի շարք ճիւղերի: Իր գիտական գործունէութեան հէնց սկզբից Հ. Ա.ճառեանը ուսումնասիրութեան նիւթ է դարձրել հայերէն բազմաթիւ ու խիստ բազմազան բարբառները: Դեռեւս 1898 թուից առանձին յօդուածներով քննութեան առնելով մի շարք բարբառներ (Աշանըէփի, Ղարաբաղի, Վանի)՝ նա սակաւ առ սակաւ ամբողջացնում է բարբառագիտական ու բարբառագրական նիւթերի հաւաքումը եւ արդէն 1909 թուականին Փարիսեցին լեզուով հրատարակում է «Հայ բարբառների դասակարգումը» աշխատութիւնը, որ վերամշակուած ու ընդարձակուած, հրատարակում է հայերէն լեզուով 1913 թուականին, Նոր Նախիջեւանում, «Հայ բարբառագիտութիւն» խորագրով: Այստեղ նա առաջին հերթին գիտական հիմունքներով լուծում է հայերէն բարբառների դասակարգման հարցը:

Մերժելով բարբառների տեղային (արեւելեան եւ արեւմտեան) ու հնչիւնաբանական նախկին դասակարգումները՝ Հ. Ա.ճառեանը հայերէն բարբառների դասակարգման հիմք է համարում ձեւաբանական յատկանիշը, այն է՝ բայի ահմանական եղանակի ներկայ ու անցեալ անկատար ժամանակների կազմութիւնը: Այս դասակարգումը կատարուած էր այնպիսի հմտութեամբ ու գիտական ճշգրիտ մօտեցմամբ, որ յետագայի բոլոր բարբառագիտական ուսումնասիրութիւնները ոչ միայն չհերքեցին, այլեւ նորանոր ապացոյցներով հաստատեցին: Նոյն աշխատութեան մէջ հեղինակը տալիս է մօտ երեսուն հայերէն բարբառների համառօտ հնչիւնաբանութիւնն ու ձեւաբանութիւնը: Սակայն դրանով Ա.ճառեանը չի բաւարարւում, իր ամբողջ կեանքի ընթացքում, ուր էլ որ լինէր, որեւէ բարբառախօս Հայի հանդիպելով, Ա.ճառեանը իսկոյն օգտագործում էր առիթը այս կամ այն բարբառը ուսումնասիրելու համար: Դրա չնորհիւ էր որ նա կարողացաւ կազմել բազմաթիւ հայերէն բարբառների լեզուաբանական լիակատար քննութիւնը: Նրա գրչին են պատկանում Մարաղայի, Ագուլիսի, Նոր Ջուղայի, Նոր Նախիջեւանի, Ղարաբաղի, Համշէնի, Պոլսի, Առափալի եւ Վանի բարբառներին նուիրուած մենագրութիւնները, որոնք հրատարակուել են 1925 – 1954 թուականների ընթացքում: Իր բարբառագիտական ուսումնասիրութիւնների ընթացքում Հ. Ա.ճառեանը մեծ ուշադրութիւն է դարձրել հայերէն բարբառների հարուստ բառադանձի վրայ եւ ոչ մի առիթ բաց չթողնելով՝ աշխատել է հաւաքել հայերէն գաւառական բառերը: Այդ աշխատանքի արդիւնքն է «Հայերէն գաւառական բառարան»ը, որ լոյս է տեսել 1913 թուականին եւ ընդգրկում է աւելի քան 40 բարբառների եւ ենթաբարբառների մօտ 30 հազար բառ:

Հ. Ա.ճառեանի հետազօտութիւնների կարեւոր բնագաւառներից մէկն է եղել հայկական բառաքննութիւնը: Հայերէն նոր բառերի հաւաքումը, հայ հին մատենագրութեան մէջ զործածուած բառմաթիւ անատոյդ բառերի քննութիւնը, սխալագրութիւնների ճշդումը, բազմաթիւ բառերի ստուգաբանութիւնը նրա գիտական հետազօտութիւնների մշտական առարկան են կազմել: Բայց այս բնագաւառում նրա մեծագոյն գործն է «Հայերէն արմատական բառարան»ը (Երեւան, 1926 – 32), բաղկացած վեց հատորից: Եօթներորդ հատորն է կազմում յաւելուածը, որ լոյս է տեսել 1935 թուականին: Համեստ վերնագիրը կրող այս աշխատութիւնը լիակատար ցանկն է հայերէն արմատական բառերի, նրանց բացատրութեամբ, քերականական տեղեկութիւններով ու ստուգաբանութեամբ համադրած:

Դժուար է պատկերացնել, թէ մի մարդ կարող է այդքան բան անել, եւ սակայն, արուած է, եւ այն էլ ինչպիսի համոզութեամբ, ինչպիսի բարեխղճութեամբ: Հեղինակը կատարեալ ամբողջութեամբ իրականացրել է այդ դժուարին ծրագիրը՝ ստեղծելով մի անգերազանցելի գործ: Բայց նա ոչ միայն ստեղծել է այդ գործը, այլեւ իր սակաւ տեսողութեամբ ու դողդոջուն ձեռքով դրել է բոլոր վեց հատորների բնագիրը՝ ապահովելով բազմացնելու համար: Արմատական բառարանը ամփոփումն է հայ լեզուաբանութեան մի ճիւղի, այն է՝ ստուգաբանութեան: Նրանում ընդգրկուած է այն ամէնը, ինչ որեւէ ժամանակ, որեւէ մէկի կողմից, որեւէ հայերէն բառի մասին ասուած է, դրա չնորհիւ է, ան, որ դարպլլուխ կազմող այդ աշխատութիւնը դարձել է հայագիտութեան ամենամեծարժէք կոթողներից մէկը:

Բազմավաստակ հայագէտի ուսումնասիրութեան առարկաներից մէկն էլ եղել է Հայոց լեզուի պատմութիւնը: Այս ոլորտում կատարած իր հետազօտութիւնների արդիւնքները նա ամփոփել է «Հայոց լեզուի պատմութիւն» երկհատոր աշխատութեան մէջ: Հեղինակը նախ ստիպուած է Հայոց լեզուի առաջացման, ապա հայերէնի բառադանձի մանրամասն պատմութիւնը եւ վերջապէս՝ հայերէնի կրած փոփոխութիւնները, նրա զարգացման տարբեր չրջանները եւ այդ չրջանների լեզուի նկարագրութիւնը: «Հայոց լեզուի պատմութիւնը», որով Հ. Ա.ճառեանը հիմնադրել ու ինքն իսկ ամբողջական ուսումնասիրութեան է ենթարկել հայպետութեան այս ճիւղը, հանդիսանում է նախորդ չրջաններում կատարուածի, որ հեղինակը խստագոյն գիտական քննութեան ենթակայելով, բովով է անցկացրել եւ իր կողմից

ՀԱՏՈՒՑՈՒԹՅԱՆ ՎԺԱՐՈՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՐՈՒԿՅԱՆ

Ա. ՊՈՍՈ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԵՐԵՆԻՑ

Պատմական հետաքրքիր ցոյց մը տարիներ առաջ Եփրատեն... որ տարիէ մէկէ մինչ Հալէպ, Մոլուտիո տաքսիով մը կ՚անցնէր: Ուղեւորները միշտ նոյնը, ճամբան միշտ նոյնը, Մոլու, Հալէպ, մարդիկ, աչքերուն առջեւ կ՚անցնէին միօրինակ: Վարորդն ալ, որ ամէն անգամ կ՚անցնէր, կը ճանչնար ամէնքը, կը ճանչնար նաեւ իր ուղեւորները:

Մէկ մարդ ամէն անգամ կ՚անցնէր միայնակ, ոչ ոքի հետ, ոչ ոքի հետ կը խօսէր, ոչ ոքի հետ կը ճաշէր, ոչ ոքի հետ կը գիշերէր: Ամէն անգամ, երբ կ՚անցնէր, վարորդը կը նկատէր, որ ան կը գրէ, կը գրէ անդադար, ոչ ոքի հետ կը խօսի, ոչ ոքի հետ կը ճաշէ, ոչ ոքի հետ կը գիշերէ, միայն գրելով: Ան կը գրէր ամէն անգամ, երբ կ՚անցնէր, ամէն անգամ, երբ կը վերադառնար, ամէն անգամ, երբ կ՚անցնէր Մոլուտիոյէն, ամէն անգամ, երբ կ՚անցնէր Հալէպէն, ամէն անգամ, երբ կ՚անցնէր Եփրատէն...

Ան գրելու համար կը գրէր, ինչ որ կը գրէր, ինչ որ կը գրէր, ինչ որ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Թորգոմեան եւ զաւակները՝ Ժիրայր եւ Յասմիկ, Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ԱՐԱՔՍԻ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի, Ապրիլ 25ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Տիկին Հայկուհի Հիմինեան եւ զաւակը Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իր եղբօր՝

ՍՈՒՐԻՆ ՊԷՔԱՐԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

հանդիսաւոր բացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 9 ԻՆ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԿԱՐԵՒՈՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Ց. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, ժամը 13ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Ռիւ Պլէօ։

Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
Ս. ԽԱՉ – Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Ապրիլ 25, ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի Նոթր–Տամ մայր տաճարին մէջ ժամը 16ին, ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն։ Քարոզ կ'ատենէ Գերպ. Փէշրիճ՝ օգնական եպիսկոպոս Փարիզի։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կը շարունակէ իր կազմակերպած դասախօսութեանց շարքը նուիրուած Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը

Ուրբաթ 23 Ապրիլ — *Հայկական Հարցը Պերլինի վեհաժողովէն մինչեւ Լօզան*
Ուրբաթ 14 Մայիս — *Թամասյի Մելիքութիւնները — Դաւիթ Բէկ — Մխիթար Աբբահայր*

ԲԱՆԱԽՕՍ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԱՉՏԻԿԵԱՆ

«ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ» ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ սրահին մէջ, 118, Ռիւ տը Թուրպէլ 75017 ՓԱՐԻԶ, ժամը 21ին։

Նիւթ

— Հայաստան եւ Հայկական Հարցը սկիզբէն մինչեւ Երիտ. Թուրքերու յեղափոխութիւնը։

—Արեւմտեան Հայաստանն ու Արեւելեան Հայաստանը Ա. համաշխարհային պատերազմէն մինչեւ Հայկական Հանրապետութեան կազմութիւնը։

— Մեծ Պետութիւններու հայկական քաղաքականութիւնը՝ Մուտրոսի զինադադարէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը։

ՄԱՆՕԹ.— Դասախօսութիւները տեղի կ'ունենան հարց – պատասխանի ձեւին տակ։

ԲԱՑՕՒԵՑԱՒ

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մասնաւոր ճիւներ

երկուշաբթի՝ *կարսի տէօնէր*
երեքշաբթի իրիկուն՝ *ձիթապտուր – մանթը*
հինգշաբթի իրիկուն՝ *էջմիածնի էէօֆթէ եւ պատուէրի վրայ՝ լահմաճուն ու ջի–էէօֆթէ*
Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու–պէօրէկ*
Եւ ամէն կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաչ։

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

Vous annonce son prochain départ pour

L'ARMENIE

du 26 Juillet au 8 Août
Prix Paris/Paris 2780 F.

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

N'hésitez pas à nous consulter
pour vos vacances d'été

Ա Պ Ր Ի Լ Ե Ա Ն Ո Գ Ե Կ Ո Չ Ո Ւ Մ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Երեք Ցարանուանութեանց Պետերուն

Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային կազմակերպութիւններու

Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ։

Բոցի արձարծում եւ այց Անծանօթ Զինուորի շիրիմին՝ ժամը 18ին։

Շաբաթ, Ապրիլ 24 երեկոյեան ժամը 20·30ին՝ Սալ Փլէյէլ – Մեթրօ թէրն կամ էթուալ, 252 Փօպուր Սէնթ Հոնորէ։

Կը խօսին՝ ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ
եւ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին

Սայաթ – Նովա լարային նուագախումբը, Մկրտիչ Պօղոսեան (երգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ կարպիս Ափրիկեանի, Նայիրի Տէմիրճեան (դաշնակ), էքիէն Քիւփէլեան (սրինգ), Մատլէն էֆիգեան–Քարփանճիէ (արտասանութիւն), Պոլսոյ Տիկնանց եւ Մխիթարեան վարժարաններու երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ցուշարձանի Ցանճնախումբին, Կիրակի, Ապրիլ 25, Կիրակի առաւօտ հետեւեալ յայտագրով.—

Հոգեհանգիստ Տէսինի Հայոց Եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի ճիշդ ժամը 12ին մասնաւոր թափօր, մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանին։

Կը խօսի փոխ–քաղաքապետ՝ ԱՐՍԷՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Ցարգանքի խօսք Ցուշարձանի Ցանճնախումբին կողմէ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ – Ազգ. Մխիթեան, Ապրիլ 25, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10·30ին Հոգեհանգիստ Սէնթ–Անտրէ լը Պա եկեղեցին։

Ժամը 11·30ին ծաղկեպսակի զետեղում «Ապրիլ 24» փողոցը։

Կէսօրէ եռք ժամը 15·30ին հրապարակային հանդիսութիւն «Թէաթր–Մինիսթ–փալ»ի սրահը, Պատուոյ նախագահութեամբ՝

Քաղաքապետ–երեսփոխան Լ. ՄԵՐՄԱԶԻ
Կը նախագահէ՝ ԱՐՄԱՆ ՈՒԼՈՒՍՈՒԶԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՆԻՍԵԱՆ (Ֆրանսերէն)
ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Հայերէն)
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, առտու ժամը 10·30ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ՝ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Ժամը 15–17ը՝ արխիւատուութիւն, պետական թատրոնի մուտքին, ուր տեղի կ'ունենայ նաեւ ժան Մարի Գառզուի դրքին ստորագրութիւնը հեղինակին կողմէ։

Ժամը 17·30ին՝ թափօր կազմութիւն Մեզոն տը Թուրիզմին առջեւ, ուղղուելու համար դէպի մեռեալներու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ զետեղելու։

Ժամը 21ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն պետական թատրոնին մէջ։

Կը խօսին՝ ԺԱՆ–ՄԱՐԻ ԳԱՌԶՈՒ *եւ* ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՄԱՆԿԻՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ազգային բոլոր կազմակերպութեանց

Տաղանգ՝ Շաբաթ, Ապրիլ 24, ժամը 18ին։ *Հաւաքուիլ Փրասօ–Փէրիէ պողոտայի անկիւնը։*

Սկիզբ տողանգի՝ ժամը 18·30ին, դէպի Փրասոյի մայր եկեղեցին, ուր Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ժամը 19·15ին, որմէ եռք ծաղկեպսակի զետեղում՝ Ապրիլեան Ցուշարձանին։

Ժամը 20·30ին, փալէ տէ Քոնկրէսի մէջ՝ համազգային ոգեկոչում։

Կը խօսին՝
M. MICHEL JOBERT
(*Ancien ministre des Affaires Etrangères*)
Me PAUL LOMBART
(*du Barreau de Marseille*)
Dr. KAZINEDJIAN
M. GARO HOVSEPIAN (*Enseignant*)

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

մասնակցութեամբ տեղւոյն բոլոր կազմակերպութիւններուն

Շաբաթ Ապրիլ 24, *ժամը 18·45ին ծաղկեպսակի զետեղում Փլաս Պելքուր, վէյէօր տը Փիէրի յուշարձանին առջեւ։*

Կիրակի Ապրիլ 25, *ոգեկոչման հանդիսութիւն Փալէ տէ Քոնկրէսի սրահին մէջ, ժամը 15ին։*

Կը խօսին՝
ԱՐԻ ԹՕՓՈՒԶԽԱՆԵԱՆ (Հայերէն) ՌԻՇԱՐ ՄԱՐՏԻՆԵԱՆ (Ֆրանսերէն)
ՀԱՆՐԻ ՍԻՐԱՆԵԱՆ (Ֆրանսերէն) ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ (Հայերէն)
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին

ՇԱԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
24
SAMEDI
24 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-36-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

51ԴՊ ՏԱՐԻ — 13·573

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.573

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՃԱՌ ՄԻՆՉԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

— o —

Այսօր անգամ մը եւս համայն Հայութիւնը՝ հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ՝ երկիւղածութեամբ կ'ոգեկոչէ անմոռանալի չիշատակը իր պաշտելի նահատակներուն, որոնք աւելի քան վեց տասնեակ տարիներ առաջ զոհուեցան յանուն ազգութեան:

Ապրիլ 24ը չատոնց դաղրած է Սուգի Օր ըլլալէ: Արցունքը վաղուց չամքած է մեր աչքերուն մէջ: Տարիներով լացինք ու ողբացինք մեր մեկուկէս միլիոն անմեղ հարազատները, որոնք դերեզման անգամ չունեցան, որոնց աճիւնները ցրուեցան չորս հովերուն: Մեր սրտերը խոցոտած ենք դարձուցած՝ յաւերժացնելու համար անոնց նուիրական չիշատակը:

ՈՒԽՏԻ ՕՐ է Ապրիլ 24ը: Ուխտ՝ հաւատարիմ մնալու անոնց սրբազան կտակին, պահանջելու անոնց թափած կարմիր արեան գինը, ազատագրումը մեր պապերու բռնագրաւուած պատմական հողերուն:

Մեծ եղեռնը համապարփակ բայատրութիւն մըն է, հոմանիշ, որ կը յատկանչէ Հայութեան դէմ նիւթուած դիւային ատելութիւնը քաներորդ դարու առաջին տասնամեակին:

Նահատակներու ժառանգորդ բնկերները՝ արմատախիլ իրենց դարաւոր հայրենի բոյներէն՝ ցրուած ի սփիւռս աշխարհի եւ օտար ասպետներու տակ ծնած ու սնած անոնց սերունդները գիտակից իրենց իրաւունքներու արդարութեան՝ ի լուր աշխարհի կը յայտարարեն թէ պահանջատէր են:

Կ'ապրինք հայկական զարթօնքի նոր շրջան մը:

Տարիները չեն սպիացուցած մեր վէրքերը, որ կը կոտտան միշտ, ապաեւով հիմնական դարմանի:

Ազգային գիտակցութեան, հայկական հայրենասիրութեան չունչ մը կ'ոգեւորէ մեր նոր սերունդը զաղութէ զաղութ: Միխիթարական է ու սրտապնդիչ ոգիի պահպանումը՝ հակառակ լեզուի կորուստին, որ կը նշմարուի տեղ տեղ, իբրեւ անխուսափելի իրականութիւն:

Ապրիլ 24ը Հայ Դատը աւելի ուժգին թափով արծարծելու, ցեղասպան ազգը անպարտութեան սիւնին գամելու, անոր վայրագ ոճրագործի իսկական դիմագիծը քաղաքակիրթ աշխարհի հանրային կարծիքին ծանօթացնելու Օր է:

Ցեղասպանը հազար զարտուղի միջոցներու կը դիմէ հակազդելու համար հայկական ձեռնարկներուն, որոնք աւելի չեշտուած հանդամանք կը ստանան ամէն տարի Ապրիլեան այս օրերուն:

Մանաւանդ Ցիսնամեակէն ի վեր կոթողները, զոր կը բարձրացնենք ըստ փիւռքի զանազան անկիւնները մեր անմահ նահատակներու չիշատակին, հրապարակին ձեռնարկներն ու ցոյցերը, զոր կը կատարենք մեծ քաղաքներու մէջ, հրատարակութիւնները, որոնք լոյս կը տեսնեն միջազգային մամուլին մէջ, քանի մը վախցուցած են Թալէաթներու հարազատ ժառանգորդներուն, որոնք չարժման մէջ են ղրած իրենց քարոզչական մեքենան, ի զուր յուսալով սրբել արատը, զոր պատմութիւնը ղրոշմած է իրենց ճակտին:

Անզգալ պիտի չմնանք մեր պարտքը՝ մինչեւ յաղթանակ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Հանրապետութեան Նախագահը Հինգ – չաբթի օր, էլիզէի մէջ, չուրջ երկու ժամ տեւող մամուլի ասուլիս մը տուաւ երեք հարիւրի մօտ Ֆրանսացի եւ օտար թղթակիցներու ներկայութեան: Առաջին անգամն էր, որ Հանրապետութեան Նախագահի մը մամուլի ասուլիսը այսքան երկար կը տեւէր, ինչ որ մրցանիշ մը կը նկատուի արդէն: Ներկայացուած հարցումներն ու տրուած պատասխանները զուտ ներքին հարցեր չօշափեցին, այլ խօսքով արտաքին քաղաքականու – թեան հետ աղերս ունեցող խնդիրներ դրե – թէ չարծարծուեցան:

Առաջին կարեւոր նկատելի կէտն այն է, որ Ժիսքար այսպէս կոչուած ընտրական ժամանակացոյցին մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի մտցնէ. նախագահ ընտրուած է մինչեւ 1981ի համար եւ այդ պաշտօնին գլուխը «կը մնամ» մինչեւ այդ թուականը: Միւս կողմէ, Ազգային ժողովի վերանորոգումը պիտի կատարուի ճշդուած թուականին, այսինքն՝ 1978 Մարտին: Ուրեմն ոչ մէկ խօսք օրէնսդրական ընտրութիւններու մասին, այդ թուականէն առաջ:

Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Նախագահը, եթէ ձախը չահի ընտրութիւնները: Ժիսքար նախ չի հաւատար, որ այժմու մեծամասնութիւնը կը կորսնցնէ ընտրութիւնները: Երկու տարի կայ եւս եւ Ֆրանսացիները պիտի տեսնեն արդիւնքները: Ցամենայն դէպս «ձախը չահելու պարագային, կը գործադրեմ Սահմա – նադրութիւնը», յայտարարեց Ժիսքար:

Ժիսքար ապա սահմանեց իր առաքելութիւնը՝ այնպէս ընել, որ Ֆրանսա դառնայ «խոհուն եւ հանդարտ ժողովրդավարական» երկիր մը եւ անտեսական դեռնիւի վրայ ալ գլուխը գտնուի մէջին տարողութեամբ երկիրներուն, այսինքն քայլ մը եւս դէպ–Պեռութիւնները:

Հանրապետութեան Նախագահը յիշելէ եւս կատարուած բարեփոխութիւնները յատկապէս ժողովրդավարական սկզբունքներու կիրարկման մէջ, ինչպէս օրինակ այն, որ ընդդիմադիրը կուսակցութիւններ ներկայիս կրնան Սահմանադրական Խորհուրդին դիմել օրէնքի մը քննութեան համար, ցաւ յայտնեց, որ ընդդիմադիրը ճակատը չուզեր զործակից ըլլել իշխանութեան գլուխ գտնուղներուն հետ: Ասիկա Նախագահին համար ցաւալի եւ քննադատելի կէտ մըն է, քանի Ֆրանսա միակ երկիրն է Եւրոպայի մէջ, ուր նման զոյավիճակ մը հաստատուած է:

Ժիսքար անդրադարձաւ նաեւ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան չերջափոխութեան: Այսպէս, Նախագահին կարծիքով Համայնավար կուսակցութիւնը «ընտրական ռազմավարութենէ» ա – ռանձնորդուելով է, որ հրաժարած է պրոլետարիատի մենաշնորհութեան» սկզբունքէն եւ բանաձեւէն: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութիւն – ներուն, ասոնք «ոչ պիտի վատթարա – նան, ոչ ալ փոփոխութեան պիտի են – թարկուին Համայնավար կուսակցութեան ընտրական ռազմավարութեան հետեւան – քով»:

Ժիսքար խօսելով երկրին տնտեսու – թեան այժմու վիճակին մասին, դիտել տուաւ, թէ Ֆրանսայի տնտեսութիւնը վերսկսած է յառաջդիմել եւ արդէն ոչ ոք խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ այս իրողութիւնը: Նախագահը լաւատես է եւ վստահ, որ այս յառաջընթացը պիտի չարունակուի:

Նախագահը այլ հարցերու կարգին խօսեցաւ նաեւ «դերարժէքներու» օրինագիծին, համալսարանական խնդիրին մասին: Երկու պարագաներուն ալ օրինագիծերը պիտի դործադրուին:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻՇՏ ԽԱՒՆԱԿ ՎԻՃԱԿ

— o —

Մինչ ամէն օր Լիբանանի մէջ դիակները կը դիզուին, տուներ կը քանդուին, անապահով վիճակը կը խորանայ, քաղաքագէտները կը չարունակեն վիճել եւ պայմաններ դնել: Ճոմպլաթ՝ ձախ պարագլուխը, կը հրաւիրէ արաբ երկիրներու Արտաքին նախարարները տեղւոյն վրայ քննելու հարցը, որպէսզի տագնապին լուծումը գտնուի: Շամուն՝ աջ պարագլուխներէն մին, կ'ամբաստանէ «միջազգային ձախ»ը՝ «Լիբանանի դէմ դաւ սարքելուն» համար: Նախագահ Ֆրէն – ճիէ, ամուր կառչած իր աթոռին, տա – կաւին չէ ստորագրած սահմանադրական բարեփոխութեան նոր կէտը, որ կարե – լիութիւն պիտի տար նոր նախագահի մը ընտրութեան: Նախագահը դեռ կը սպասէ իր բանաձնացներու Դամասկոսէն վերադարձին, երաշխաւորութիւն ստանալու համար թէ՝ Սուրիա – պաղեստին – եան համաձայնագրին մէջ դաղտնի պահուած կէտեր չկան:

Այսպիսի խառնակ եւ անստոյգ կացութեան մէջ կը չարունակուին կռիւները: Հինգշաբթի 78 մեռեալ եւ 73 վիրաւոր կար: Պէյրութի օդակայանի վրայ արձակուած հրանօթներու հետեւանքով օդանաւ մը կրակ առած է: 11 հոգի վիրաւորուած է:

Քաւի մը տողով

ԹՈՒՐՔԻԱ – ԻՐԱՆ – ՓԱՔԻՍՏԱՆ վեհաժողովը բացուած է առջի օր Իզմիրի մէջ, երեք երկիրներու պետերու եւ Արտաքին նախարարներու մասնակցութեամբ: Վեհաժողովի օրակարգն է՝ չերջանային համագործակցութեան կազմակերպումը:

ԵՐԿԻՐ ՆԱՅԻՐԻ

Հիմա երկրում իմ բարձրիկ,
Սարերում այն հեռաւոր
Ամայութիւն է լռիկ,
Գիշեր է ահեղ ու խոր:

Բայց վառ է ահա մի շող,
Մի ճամբորդ է շրջում անստուն,
Ձակատը պատած փշով,
Մահու չափ — դէմքը — տրտում:

Անցնում է անօթեւան
Երկրում այն միշտ հիւրասէր,
Անցնում է գիւղ ու աւան,
Բոլորը — լուռ ու աւեր:

Բուքն է, մրրիկն է կոծում,
Դառն է թախիծը ներքայ···
Վարդեր են անվերջ բացւում,
Վարդեր — ձիւնի վրերայ:

Եւ լալիս է Անցորդը — լոյս,
Եւ գնում է դառը լացով· —
Օրհնի՛ր, օրհնի՛ր, Ցիսուս,
Երկիրն իմ երկունքի ծով···

×

Ի՞նչպէս չըսիրեմ, երկիր իմ կիզուած,
Պարզուած վերբստին սերերին տուրսայր·
Ի՞նչպէս չըսիրեմ — հեզութեամբ լցուած
Դու եօթնապատիկ խոցուած Տիրամայր···

Որքան որ ելան արիւնիդ ագահ,
Դու կամաւոր զոհ — բոլորը տուիր·
Դու յաւէտ եղար անարատ վրկայ —
Զարերի կոխան, խաչուա՛ծ իմ երկիր:

Հրկէզ ես հոգին, որպէս առտու խունկ,
Աշխարհի համար պարգեցիր անպարտ,
Հեզ ընդունեցիր երդում ու երկունք,
Դու արբայարար վեհ ու անպարտ:

Ժամ է, ե՛լ ննրից, իմ ծիրանաւառ,
Զրահաւորուիր խանդով խնդագին,
Վառիր երկունքի գիշերում խաւար
Հրով մկրտուած նայիրեան հոգին···:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ)

ՊԱՏԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԸ

Դաշնակահարուհի–երգահան Ասիա Մինասեան տասը տարեկան է: Ան ելոյթներ ունեցած է Երեւան, Թիֆլիս, Լենինգրատ, Էջմիածին եւ ամէն տեղ իր մասին ջերմ արտայայտութիւններ ունեցած են քննադատներ եւ ունկնդիրներ: Ասիա Մինասեան 60է աւելի երաժշտական ստեղծագործութիւններու հեղինակ է: Առաջին երաժշտական կտորը յօրինած է չորս տարեկանին: Ներկայիս Երեւանի Զայ – գովսկի միջնակարգ մասնագիտական դպրոցի աշակերտուհի է: Երաժշտական չրջանակները փայլուն ապագայ կը դուչակեն Ասիա Մինասեանի համար: Հայաստանի Երաժշտագէտներու Միութեան նախագահը՝ Էդուարդ Միրզոյեան, ըսած է· «Ասիա չնորհալի է, վստահ եմ, որ լուրջ, տքնաջան աշխատանքի չնորհիւ ան լաւ երաժիչտ կը դառնայ»:

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՋՈՒԳԱՀԵՌ

Եթէ իբրեւ ազգ եւ քաղաքական զօրի հետամուտ ժողովուրդ կը ներկայանանք արտաքին աշխարհին, ապա ուրեմն Ապրիլեան ոգեկոչումներու զուգահեռ թափ առացող պահանջատիրական մեր նախաձեռնութիւններուն մէջ — մի՛ չափ մեկնելով հանդերձ « քաներորդ դարու առաջին ցեղասպանութեան » միջազգային բանաձեւումէն — յստակ պիտի դարձնենք այն կէտը թէ 1915ի սպանդը ծրագրող ու գործադրող Ցեղասպանը միակ ոճրի մը յանցապարտը չէ:

1915էն չա՞տ առաջ եւ 1915էն վերջն ալ՝ Հայութիւնը իր հայրենի հողերէն զօտարերկրելու, զայն ֆիզիքապէս բնաջնջելու եւ անկերպարան համրանքի վերածելու ձգտումը, եղած է ու կը մնայ սեճաճուքեան, թաթարական, օսմանեան թէ հանրապետական Թուրքերու հիմնական քաղաքականութիւնը: — Ձեւերը կը փոխուին, սակայն էութիւնը կը մնայ անփոփոխ: Ինայնիւմ, կրօնական եւ մշակութային ապատերում, տնտեսական ճնշում, կրթական ու ընկերային հալածանքներ, աւերում յիշատակարաններու եւ ցրուում...:

Պիտի գիտակցի ամէն Հայ՝ որ այժմու իր հայրենիքը մէկ հինգերորդն է միայն ամբողջական Հայաստանի, — չորս հինգերորդը յափշտակուած է կամ ապահայացած: Իսկ ժողովուրդի երկու երրորդը, տարահալած, ցրուած է մաշումի, ապաւերումի եւ ուծացման զոհութիւններու վրայ՝ օտար եւ հիւրընկալ երկիրներու մէջ:

Պիտի չմոռնայ մանաւանդ՝ որ Ցեղասպանը, հակառակ ընկերային իր փոփոխութեան, տնտեսական քայքայումին եւ պետական լուրջ ցնցումներուն, դիւանագիտական ճակատներու վրայ հնարաւոր բուխիւն ունի խեղդելու արդար ամէն բողոք ու պահանջ: Բոլոր գոյներէն մեծ՛ը ու փոքրերը մրցումի մէջ են զարպասելու համար իրեն, ու գինուորագրաքաղաքական նկատումները չատ աւելի ներզօր դեր կը կատարեն միջազգային հարցերու կարգադրութեան մէջ քան պատմական, իրաւական եւ մարդկային սկզբունքները:

Իրատես պիտի ըլլանք, ընդունելու համար որ համաշխարհային ներկայ իրադրութեանց մէջ կարելի չէ անմիջական կամ մօտաւոր որեւէ արդիւնք յուսալ հայկական պահանջներու հետապնդման ճամբուն վրայ: Սովետը թէ Ամերիկացին, իրենց բոլո՛ր արբանեակներով, սեփական շահերու հետ հաշտ չեն նկատեր վիրաւորել Թուրքը: Եւրոպական թէ Մերձարեւելեան գօտիներու մէջ Թրքական բարեկամութիւնը կը չարունակէ ի պատուի մնալ, ու ասիկա՝ քաղաքականօրէն ըմբռնելի է:

Տուեալ պայմաններուն մէջ, էականը մեր ժողովուրդի աննահանջ հետեւողականութիւնն է, — իրատեսութեան կողքին՝ իր Դատին պարտադրած ներքին եւ յարաբերական պահանջներուն գործնա – պէս ընդառաջելու վճռակամութիւնը:

Չի բաւեր խանգավառուիլ հայրենի իրականութեամբ եւ Սփիւռքի համեմատական յաջողութիւններով:

Հայաստանի Փիլիքական ապահովութիւնն ու չինարարական – մշակութային վերելքը պայծառ իրողութիւն է այսօր: Արտաահմանի տարասփիւռ համրանքին տնտեսական բարօրութիւնը եւ ընկերային վերածնունդը ողջունելի երեւոյթ է: Սակայն ինքնախաբութիւն պիտի ըլլայ եզրակացնել թէ թշնամին միանգամ ընդմիշտ ձախողած է մեզ անզօր բախտու – թեան եւ անոնէր մնայորդացի վերածելու իր ծրագրին մէջ, որքան ատեն որ կը գոհանանք եղածով եւ քաղաքական մեր դատին հարկադրած ենթակայական ու արտաքին պահանջները կը թողունք պատահականութեան:

1965 – 1975, վերջին տասնամեակին, չնորհիւ հայ քաղաքական կազմակերպութեանց ու հայ երիտասարդութեան առողջ գործունէին, ակներեւ դարձաւ մակընթացութիւն մը տարատփիւռ Հայութեան ազգային – քաղաքական կեանքին մէջ:

Փաստը ա՛յն, որ Ցեղասպանը ամէն ատենէ աւելի կը զբաղի մեզմով եւ միջազգային ճակատներու վրայ չեչտուած է հետաքրքրութիւնը Հայուն ու իր դատին հանդէպ:

Արձանագրէ իրողութիւն է նոր ու նորագոյն սերունդներու խրոխտանքը Ցեղասպանին ու իր բոլոր հովանաւորներուն դէմ, պայքարի եւ անխոնջ հաւատքի գծով:

Բայց քաղաքական գործերը պէտք է արմատանան մանաւանդ Ժողովրդային լայն զանգուածներու մէջ, — ա՛յ թէ չըրթունքներու վրայ, այլ գործօն աշակցութեան, զոհողութեան եւ առօրեայ յանձնառութիւններու միջոցաւ:

Ցեղասպանէն մեր մարդկային, նիւթական եւ հոգային պահանջներու էութիւնն ու տարողութիւնը համազգային բնոյթ կը կրէ: Ո՛չ մէկ պատճառ՝ զգայական, գաղափարական թէ ազգային – քաղաքական, որպէսզի ոմանք մէկ կողմ քաշուին կամ ձեռնթափ դառնան:

Հայ Դատի հետապնդման ճամբուն վրայ, անյետաձգելի պահանջ է պատրաստութիւնը ղեկավարութեան մը՝ որ կարողանայ ստեղծել Սփիւռքի եւ Հայրենիքի միջեւ, մեկնելով տարասփիւռ մեր ժողովուրդի ազգային առողջ գաղափարա – կութեան սկզբունքէն: Ղեկավարութի՛ւն մը՝ որ գիտակցի թէ տիրութեան իրաւունք մը ունի հայ ժողովուրդի ճակատագրին եւ ապագային մէջ, եւ պատասխանատուութիւնը՝ ըստ այնմ ծրագիրը մշակելու եւ գործելու:

Հայ Դատի հետապնդման ճամբուն վրայ ՈՐԵՒԷ ԱՏԵՆԷ ԱԻԵԼԻ էական անհրաժեշտութիւն է հայ քաղաքական կազմակերպութիւններու զօրացումը, բազմակուսակցական կեանքի անխախտ պահպանումը, փոյթ չէ՛ որ անոնք տարաբաժանութիւններ ունեցած ըլլան տարբեր մարզերու վրայ: Կարեւորը ա՛յն է, որ փորձենք ամէն ճիգ՝ զանոնք տեսնելու ազգային եւ պատմական, բայց մանաւանդ գաղափարական եւ բարոյական իմացումներու պաշտպանութեան դերին մէջ:

Հայ Դատի հետապնդման ճամբուն վրայ անգնահատելի ծառայութիւններ են ընկերային վերակազմութեան եւ ազգային ամուր կառոյցի մը իրականացումը եւ ապահովումը տնտեսական հզօրացման, այն հիմնական հասկացողութեամբ որ անոնք հիմնուած ըլլան մեր Դատի գիտակցութեան վրայ:

Մշակոյթ, դպրոց, մամուլ, եկեղեցի...
Կառոյցները՝ բոլորն ալ, որոնք իրենց իսկական դերակատարութեան ուղիին մէջ զարգանալու համար կը կարօտին սակայն՝ Ապրիլեան ոգեկոչումներէն թելադրուող ոգիին եւ ամէնօրեայ պրկումով պայմանաւոր աշխատանքի:

Ձենք կարծեր որ ամէն ինչ վարդապոյն է սփիւռքեան իրականութեան մէջ:

Կը կարծենք, ընդհակառակն, որ Լիբանահայութեան յայտնի ողբերգութենէն ետք գաղութային այլ գօտիներու վրայ յաւելեալ ու նոր պատասխանատուութիւններ կը ծանրանան, անմիջական եւ առարկայական քննութեան կարօտ:

Զմրափե՛նք երանութեան բարձերու վրայ: Եղեռնի ոգեկոչումը կը հարկադրէ ազգովին արթուն մնալ, տեսնել նոր օրերու նոր վտանգները եւ թոյլ չտալ որ Թուրքին ոճիրը ժամանակն ու պայմանները լռացնեն...

Մ. ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՄՈՌՆԱԼ...

(ՆՈՅՆԻՍԿ 61 ՏԱՐԻՆԵՐ ԵՏՔ)

— o —

Երբ այս տողերը կը գրուին, կը խորհիմ թէ ի՛նչ չուտ անցաւ տարին եւ քիչ առենէն ամբողջ Հայութիւնը անգամ մը եւս սգաւորի չղարշը ուսերուն, ինքնամփոփուելով, երկիւղածութեամբ պիտի ոգեկոչէ Ապրիլ 24ին հրէշածին զազանները եաթաղանին զոհ գացող մեր բիւրաւոր նահատակներուն լանկելի յիշատակը: Այո՛, պիտի ուշնենք եւ պէտք է որ ուշնեն նաեւ մեզի չօրորդող սփիւռքահայերէնիքի սերունդները, որոնց ուսերուն վրայ կը ծանրանայ մեծամեծ բեռ մը՝ Հայ Դատը, քաղաքակիրթ աշխարհին ներկայացնելու եւ զայն պաշտպանելու հայրենասիրական պարտակ – նութիւնը, որքան ատեն որ մեր արդար Դատը չէ լուծուած եւ Թուրքը մեղայի չէ եկած, եւ չէ ճանչցած 1915ին գործադրած ճիւաղային իր Ոճիրը: Մեր նահատակներուն ոդին ա՛յդ կը թելադրէ եւ այդպէ՛ս կը պատգամէ, հակառակ 61 տարիներու սլացիկ թռուալումին:

Այո՛, կը ուշնենք նաեւ՝ որովհետեւ, հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան թէեւ սեւ՝ բայց, մեր նահատակներուն մարտիրոսութեամբը նուիրագործած թուականն է:

Ամէն տարի, ապրիլեան այս օրերուն կ'ըսենք ու կը յիշենք նոյն բառերն ու խօսքերը, եւ զարձեա՛լ անվհատ պէտք է կրկնենք ու յիշենք քսամնելի ու մարդուս զարհուրանք պատճառող 1915ի ողբերգութիւնը, որ ամբողջ Հայութիւնը հիմնայատակ քայքայուելով, ջարդուած – ցաւ ոճրածին ձեռքերով անկարագրելի եւ սարսռազդեցիկ պայմաններու մէջ: Ոճիր մը, որ Թուրքը բնա՛ւ պիտի չկարենայ քաւել, հակառակ «հրձիգ Թուրք խմբագիրներու» չինծու եւ հիմ չունեցող ափեղ ցփեղ բարբանջանքներուն եւ աղբանոցը նետուելիք ու ճշմարտութիւնը քօղարկող իրենց գրութիւններուն:

Թո՛ւրք խմբագիրներ, կոտրեցէք եւ կրակը նետեցէք ձեր թուղնաւոր գրիչները, որովհետեւ, բռնութեամբ կարելի է այլէն – ձախէն միլիոնաւոր դրամներ կորզել, ինչ որ ձեզի մատնադիտութիւն ըրած է, առիւծ ձեր գիտնալիքն է, բայց ո՛չ ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելով պատմութիւն դրել, այն ա՛լ՝ Հայոց պատմութիւն...:

Բնա՛ւ կոկորդնիդ մի պատռէք, այդ պատմութիւնը 61 տարիներու ընթացքին հազարաւոր հատորներու մէջ գրուած տողերը ձեր գործադրած անքաւելի Ոճիրը կը վկայեն: Եւ ի զո՛ւր են ձեր թափած չանքերը, սոյն պատմութեան իրական դէպքերը անտեսելով, ձեզի յատուկ ալաթուրքա միջոցներով, այդ պատմութեան ձեր ուզած ձեւով տարբեր ուղղութիւն տալու միտքէն միանգամ ընդմիշտ հրաժարեցէք:

Ձեզմէ զատ, աշխարհի բոլոր ժողովուրդները գիտեն ու տեղեակ են ձեր գործած անմարդկային խժդժութիւններուն եւ կ'ընդունին որ դարուս առաջին ցեղասպանութիւնը ձեր կողմէ հայ ժողովուրդի դէմ էր պայթած:

Եւ, ամէն տարի, այս օրերուն աշխարհի ծագերուն ցիրուցան Հայութիւնը՝ ամբողջ էութեամբը կը ցնցուի, կը սարսռայ:

Որովհետեւ, իրենց վիրաւոր հոգիներուն վրայ կրած վէրքերը դեռ չեն խամ սպիացած:

Հրաշքով ազատած վերապրողներուս հայրերն ու մայրերը, քոյրերն ու եղբայրները, դժոխային տանջանքներով խողխողուեցան, եւ Ապրիլ 24ը իրրեւ պատմական թուական սրբացած օր մըն է մեզի համար: Ահա՛ թէ ինչո՛ւ կը տօնենք զայն նոյն հաւատարմութեամբ ու կ'երկրպագենք դռնէ տարին անգամ մը անոնց նահատակութեանց խորանին առջեւ:

Ու ես ալ, ամէն հայու նման ինքնամփոփուած յետադարձ ակնարկով մը կ'ապրիմ աւելի քան երեսուն հոգիներ բազմանդամ ընտանիքի մը անդարձ մեռելներուն յիշատակովը: Կը վերյիշեմ այն անմեղ ու քաղցր դէմքերը բոլորին, որոնք մէկիմէկիկ կը տողանցեն յիշողութեանս պատատուին վրայ այնպէս՝ ինչպէս թէ անոնք քովս գտնուէին:

Ու պահ մը ես ինձի հարց կուտամ միթքս չարչրկելով լռելեայն թէ՝ Թուրքիոյ ո՞ր անկիւնը զազանօրէն մահացան, Միջագետքի անապահան աւազներուն վրա՞յ թէ Եփրատի ամեհի ալիքներուն մէջ:

Ի՞նչպէս էյիշել աղնուականի դէմքով ու բարի հոգիով նահատակ Ծնողքս, Ծորոնն ու Արաքսը, Երուանդիկն ու Տիրանուհին, առանց մոռնալու իր օրօրոցին մէջ մշիկ–մշիկ քնացող... վեց ամսուան անմեղ Շուշանը, եւ իր խոր ծերութեան մէջ ապրող մեծ մայրիկս իր հրեշտակային դիմաստուերովը անոյշ, որու յոգնաբեկ թեւերուն մէջ ապաստան կը գտնէինք, ամէն անգամ որ կչտամբուելից խօսքերով մեզ կը յանդիմանէր հէ՛ք հայրս:

Ողեկոչումի սիրտ պատռող այս պահուն կը վերյիշեմ դարձեալ խօսակցութիւն մը մեծ մօրս հետ, որ երբեք չեմ մոռնար:

Մանկութեան այդ երանաւէտ օրերուն, որպէսզի զգաստ ու խելօք ըլլանք, զէշ սովորութեամբ մը այլազան պատմութիւններով մեր մեծերը մեզ կը վախցնէին դրախտի եւ դժոխքի մասալներով:

Առանձնութեան մէջ օր մը մեծ մօրս հարց տուի թէ՝ «Ի՞նչ ըսել է դրախտ եւ դժոխք» եւ ո՞ւր կը գտնուին այդ «անպիտան բաները»: Պահ մը մտածելէ ետք, «Զաղա, դեռ պզտիկ ես, երբոր մեծնաս կը գիտնաս» պատասխանեց: Բայց ըրած հարցումներուս տեղատարափին տակ ձեռքէս չազատեցաւ եւ տեղի տուաւ:

«Զաղա, դրախտը, չատ խելօք ու հնազանդ տղոց համար է չինուած, իսկ դժոխքն ալ՝ չար եւ անսանակ տղոց համար, եւ երկուքն ալ կը գտնուին երկինքի սահմաններուն մէջ, Աստուծոյ եւ հրեշտակներուն հակողութեան եւ Ամենակալին անօրինութեան տակ»:

Տրուած պատասխանը տրամաբանական ու համոզիչ գտայ իմ պզտիկ խելքովս, եւ սակայն տղու դանկիս մէջ, մտածումները զիրար կը հրմշտկէին...: Ու մինչեւ այսօր ալ, կը մտածեմ թէ՝ խնայեմ ո՞ւր կը գտնուին դրախտն ու «անպիտան» դժոխքը, որոնք այնքա՜ն մեկնաբանած են իրենց դոյութեան ճշդորոշման համար:

Այդ երջանիկ օրերէն ի վեր մեր ապրած կեանքի ընթացքին հասկցանք թէ, ո՛ւր կը գտնուին դրախտը ու մանաւանդ դժոխքը, երբ մենք ևս, չատո՛նց մեծ մայրիկ կամ մեծ հայրիկ ըլլալու տարիքին հանք հասած:

Բայց թոյլ տուէք վայրկեանի մը համար, իրարմէ տարբեր նիւթի մը մասին խօսինք, թերեւս զուգահեռ մը գտնելով կարելի ըլլայ իրարու մօտեցնել:

×

Կ'ըսուի թէ՝ Աստուած ստեղծած է երկիրն ու կենդանական աշխարհը, որու կարգին, ի հարկէ, Մարդը: Կ'ըսուի նաեւ թէ՝ երկնքի թագաւորութեան սահմաններուն մէջ ու Ամենակալին հզօր իշխանութեան տակ զոյութիւն ունին նոյնպէս «դրախտ եւ դժոխք», որպէսզի, անվհատներին մէջ յետ դատաստանի, մարդոց հոգիները ըստ արժանւոյն իրենց տեղը գտնեն...:

Որքան ատեն որ չենք կրնար ու ի վիճակի չենք հակառակն ապացուցանելու, կը հաւատանք խորապէս, որ Աստուած մը կայ մեր վրայ եւ տիեզերքի անհունութեան մէջ, Ան կը թագաւորէ, կ'իշխէ, կը հրամայէ... ու ամէն ինչ Անոր ձեռքով կը անօրինուի, տիեզերականին վերաբերող ամէն գործ, եւ սակայն անտեսանելի կը մնայ մեզի, այլ հրաշագործ Ձեռքը...:

Եւ, բարեբախտաբար որ այդպէս է:

Ըստ ինձ, առանց յաւակնութեան ծիծաղելի է հետեւաբար կարծել ու խորհիլ՝ որ դրախտն ու դժոխքը կը գտնուին երկինքի անհունութեան մէջ, ուրկէ, բարին Աստուած իր հովանիին տակ առած զմեզ, բարիք ու բարօրութիւն միայն կը տիրէ համայն մարդկութեան: Հրաժարիմ ենք ուսած այդ մաշած եւ ծիծաղելի բերնէ բան, վարկածէն եւ, համոզումով ընդունինք, որ դրախտ ու դժոխք, հաւասարապէս կը գտնուին մեր ապրած այս անցաւոր աշխարհին մէջ, որոնց ճարտարապետն ու կերտողը նոյնինքն Մարդն է:

Չէ՞ որ մարդը կը չինէ ու կը ստեղծէ, աշխարհիս լոյս ալ կը սփռէ ստեղծա –

ԿՈՂՈՊԱՀՈՒ ՇՂԹԱՅԸ ՀԱՅՑՆԵՑ...

ՅՈՒՇԵՐ ՕԳՏԱԿԱՐ ԴԱՍԸ...

1918թ. աշունն էր. խաղողի եղեսպակները ...
Շաբաթներ էր մեզ տանջել մեր ծարավը. Ոսկեհատ Ղարաբաղի մեր գյուղում ջուրը ոսկու պես թանկ էր. ամեն կաթիլի համար պատրաստ էին իրար աչքերը հանել: Ամռան տապին ամեն առավոտ ջրի հերթ էր կանգնում գյուղի ամբողջ կանանց կեսը, ամեն հերթում՝ հարյուրավոր կանայք, աղջիկներ, հարսներ, աղաղակ ու հայհոյանք, ամեն ինչ ջրի համար...

Ես այդ ժամանակ տասներեք տարեկան էի, ամառային արձակուրդներին ես էլ էի ջրի հերթ կանգնում, ինչպես մյուս աղջիկները, ինչպես մայրս, որ ինձ ուղարկում էր ջրի հերթ կանգնելու, որովհետև ինքը ծանր հիվանդ էր, ոտքերը չէին ուզում իրեն ենթարկվել, ուստի ես էի ընտանիքի միակ ներկայացուցիչը ջրի հերթում:

Ամեն առավոտ, ինչպես ասացի, ես էի ջրի հերթ կանգնում, ամեն առավոտ ես էի ստանում մեր ընտանիքի համար հարյուր դրամի ջուր, ամեն առավոտ ես էի տուն տանում մեր ընտանիքի համար հարյուր դրամի ջուր, ամեն առավոտ ես էի ստանում մեր ընտանիքի համար հարյուր դրամի ջուր, ամեն առավոտ ես էի տուն տանում մեր ընտանիքի համար հարյուր դրամի ջուր...

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Էպէմկրեան, Տէր եւ Տիկին Կղմէս Տաղլեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Խոի Ս. Մարիամ Աստուա-ծածին եկեղեցին, իրենց քրոջ եւ քե-ռայրին՝

ՍԻՍԱԿ ԵՒ ԳՈՀԱՐ ԲԱԳԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած՝ Նիւ Եորք), ինչպէս նաեւ՝ այրի Տիկին Սրբուհի Էպէմկրեան, իր ամուսնոյն՝

ՅԱԿՈԲ ԷՊԷՄԿՐԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս տխուր առթիւ Էպէմկրեան եւ Տաղլեան 100 ֆր. կը նուիրեն Ս. Ղազարի եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարեգործման։

×

ԿԵՍԱՐԻՈՑ եւ չրջանի ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱ-ԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 25 Ապրիլ Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին մեր բիւրաւոր զոհերուն՝ որոնք ինկան 1915ին եւ մահացող 12 հայրենակիցներու որոնք վարչական կազմերուն մէջ դանուած են։ Նաեւ նոյն օրը ժամը 13ին ճաշ Հ.Բ.Ը.Մ. «Ալեք Մանուկեան» սրահը։

118, rue de Courcelles — Paris
métro Courcelles
Réservation des tables — tél. 887-99-06
Մուտք՝ ծախքերու մասնակցութիւն

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Մխիթեան տարեկան ճաշը եւ «Նոր Հաճըն» աւանի հիմնադրութեան 17րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը 25 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 13.30ին, ճաշարան Օփերա – Լաֆայէթի մէջ, 80 ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Ճաշավճարին 28 ֆրանք։

ՏԱՐՕՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՊՏՈՑՏԸ

ETRETAT

Կազմակերպուած Լուսեան Սանուց Միութեան կողմէ, Կիրակի Մայիս – ամբողջ օրը։

Ճամբու ընթացքին այցելութիւն Ռուան քաղաքը։

Մեկնումի՝ կառ ռիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւէն ժամը ճիշդ 7ին։ Վերադարձ ժամը 23ին։

Ծախքերու մասնակցութիւն 50 ֆրանք
Ուսանողներու 30 ֆրանք
Արձանագրութեան համար հեռախօսել՝
Ալանեան 842-08-57
Պ. Զաւրքճեան 770-56-31

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ – Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Ապրիլ 25, ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի Նոթր-Տամ մայր տաճարին մէջ ժամը 16ին, ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն։ Խօսք կ'առնէ Գերպ. Փէզրիլ՝ օգնական եպիսկոպոս Փարիզի։

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 25, Կիրակի, Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի, ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց համաչխարհային Ա. պատերազմի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՎՐԴ. ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆ

Երգեցողութիւն՝ եկեղեցւոյ քառաձայն երգչախումբին կողմէ, առաջնորդու-թեամբ Վազգէն Փէշտիմալճեանի։

Կը հրաւիրուի չրջանի հայ ժողովուրդը՝ յարգելու նահատակաց յիշատակը։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան եղեռնի զոհերուն ի յիշատակ պատարագ կը մատուցուի Կիրակի Ապրիլ 25ին, ժամը 10.30ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ։

ԱՆԹԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԹԱՐԹՈՒՄԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Անթանօթ Զինուորի բոցի արթարթումը կը կատարուի Ապրիլ 24ին, ժամը 18ին։ Հաւաքուիլ Շան զ'Էլիզէի եւ Պալզաք փողոցի անկիւնը։ Միայն՝ նախկին ռազմիկները, դիմադրականները եւ չքանչան կրողները պիտի բարձրանան Շան զ'Էլիզէն։ Հայ համայնքը արարողութեան կը հրաւիրուի ուղղակի Յաղթական Կամարին տակը։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԺՈՂՈՎ

Հ.Յ.Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, ժամը 13ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Ռիւ Պլէօ։

Շատ կարեւոր օրակարգ։

Ա Պ Ր Ի Լ Ե Ա Ն Ո Գ Ե Կ Ո Չ Ո Ւ Մ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Երեք Յարանուանութեանց Պետերուն

Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային Կազմակերպութիւններու

Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ։

Բոցի արթարթում եւ այց Անթանօթ Զինուորի չիրխին՝ ժամը 18ին։

Շաբաթ, Ապրիլ 24 երեկոյեան ժամը 20.30ին՝ Սալ Փլեյէլ – Մեթրօ թէրն կամ Էթուալ, 252 Փօպուր Սէնթ Հոնորէ։

Կը խօսին՝ ԳԵՂԱՄ ՅԱՆԱՆԵԱՆ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
Գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին
Սայաթ – Նովա *լարային նուագախումբը*, Մկրտիչ Պօղոսեան (*երգ*), *դաշնակի ընկերակցութեամբ* կարպիս Ափրիկեանի, Նայիրի Տէմիրճեան (*դաշնակ*), Էրիկ Քիւրքճեան (*սրինգ*), Մատլէն Էֆիզեան–Քարփաճեաքիէ (*արտասանութիւն*), Դպրոցասէր Տիկնանց *եւ* Մխիթարեան վարժարաններու երգչախումբը, *ղեկավարութեամբ* Գէորգ Եանպէկեանի

ՅԱՅՏՄԱՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Ապրիլ 24, Մեծ Եղեռնի 61րդ տարեդարձն է։ Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը ճիշդ 15ին, պիտի մատուցուի բազմաձայն պատարագ եւ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

հանդիսաւոր բացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 9 ԻՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ՎԷԹԵՐԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ

Վէթերան ընկերուհիներու ի պատիւ, կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը ճաշ մը կազմակերպած է Շաբաթ, Մայիս 8ին, նախապէս արձանագրուիլ՝ Տիկին Քէշէհեանի մօտ՝ 38, Ռիւ Պէլ-Իմաժ, Վալանս։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մառանջեան ընտանիքը, Վ. Աթաբէկեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Զատկուան առթիւ պատարագ կը մատուցուի Կիրակի Ապրիլ 25ին, ժամը 15.30ին՝ Սէն – Փիէր եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս Սէն–Փիէր։ Պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նոյնչեցելոց հոգիներուն, ինչպէս նաեւ Ապրիլեան մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակին։

ԷՔՈՒ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

Զատկուան առթիւ, տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գարեգին Վրդ. Պէքճեան, Ապրիլ 25ին, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցանէ Էքս – ան – Փրովանսի Սէնթ Քաթէրին տէօ Սիէն Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, 20, Ռիւ Մինիէ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԻՎԼԻՐԻ ՄԷՋ

Զատկուան առթիւ պատարագ կը մատուցանէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գարեգին Վրդ. Պէքճեան, Ապրիլ 26ին, Պիվլիրի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, նախաճեռնութեամբ Հ.Բ.Ը.Մ.ի կարասնի մասնաճիւղին եւ օժանդակութեամբ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Գրօնական Ընկերակցութեան։

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 9.30ին։

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

ՃԱՒ ՇԵԼԵԼԷՔԵԱՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՁԵԶԻ ԻՐ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գիճ, մարդ գլուխ Մարսէյլէն.—

2.950 ՖՐ.

Մեկնում Մայիս 7 — վերադարձ Մայիս 20

ԱՅՍ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՆ.—

— Օդանաւային ճամբորդութիւնը՝ Մարսէյլ — Երեւան - Մարսէյլ
— Օդակայանէն պանդոկ երթ-ուդարձերը
— Բնակութիւն երկու հոգինոց սենեակներ, Ա. կարգի պանդոկ
— Ամբողջական փանսիոն
— Այցելութիւններ Երեւան, Էջմիածին
— Պտոյտներ Սարդարապատ — Գառնի — Գեղարդ — Սեւանայ լիճ

ԿԱՐԵՒՈՐ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՄԻՍՈՒԿԷՍ ԱՌԱՋ

Renseignements et résérvations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN

87 La Canebière

13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)
du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
25
DIMANCHE
25 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

51ԴԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.574

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.574

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

— o —

Մակարիոս Արք. անընդունելի պատճառներով Տէնքթաշի նոր առաջարկը կիպրոսի հարցին լուծումին համար: Այս առաջարկը անընդունելի է, որովհետեւ «բանակցութեանց ոչ մէկ նպաստաւոր գաղտնիք կը ծածկուի եւ ոչ մէկ յիշատակութիւն կ'ըլլայ հողային հարցին մասին:

Տէնքթաշ կը պահանջէ վեանքի կոչել ժամանակաւոր կառավարութիւն մը, որ պիտի փոխարինէ Մակարիոս Արք.ի կառավարութիւնը: Արդ, այս վերջինը ներկայիս ճանչցուած է միջազգային դեսպի կայ իբրեւ կիպրոսի օրինաւոր կառավարութիւնը: Տէնքթաշ կը պահանջէ նաեւ, որ կեդրոնական կառավարութեան իրասութիւնները սահմանափակուին:

Կիպրացի Յոյներու համար այս առաջարկները ընդունիլ կը նշանակէ ճանչնալ կղզիին վերջնական բաժանումը՝ կատարուած զինու զօրութեամբ: Այս ձեւով աստիճանաբար կը մեռնի կիպրոսի Հանրապետութիւնը: Տէնքթաշի երկրորդ առաջարկը յատկապէս կասկածներ կ'արթընցնէ· արդարեւ, սահմանափակելով կեդրոնական կառավարութեան իրասութիւնները, կը նշանակէ ընդունիլ երկու անկախ առանձին պետութիւններու գոյութիւնը Համադաշնակցութեան մը շրջանակին մէջ: Մակարիոս Արք.ի համար « Համադաշնակցութիւնը բաժանումէն աւելի վատթար է »:

Քաղաքական շրջանակները կը նախատեսեն, որ իրաց այս կացութեան մէջ Մակարիոս Արք. կրկին Ապահովութեան Խորհուրդին դիմէ այս անգամ պահանջելով, որ գործնական միջոցներ ձեռք առնուին որպէսզի գործադրուի Մ.Ա.Կի ծանօթ որոշումը, ըստ որուն կըզ-ղին պէտք է հեռանան բոլոր օտար ուժերը եւ բոլոր զաղթականներն ալ պէտք է վերադառնան իրենց օճախները:

Քանի մը տողով

ԵԳիպտոսի նախկին կառավարութեան անդամներէն՝ քաղաքային օդանաւորդութեան նախարար Համտի Ապու Զէյտ, գեսպան նշանակուած է Մոսկուա, փոխարինելով Հաֆէզ Իսմայիլը:

Լիբանանի նախագահը Շաբաթ օր դեռ չէր ստորագրած սահմանադրական բարեփոխութեան օրինագիծը: Միւս կողմէ, Լիբանանի երեսփոխանական ժողովի նախագահը՝ Քամալ Էլ-Ասատ, տեսակցութիւններ ունեցած է Խորհրդարանի խմբակներու պետերուն հետ, որոնց շարքին նաեւ երեսփոխանները Մելքոն Էսլաքեանի եւ Սուրէն Յանամիրեանի, քննութեան նիւթ դարձնելով նախագահ Ֆրէնճիէի կողմէ սահմանադրական բարեփոխութեան օրինագիծին ստորագրութեան յապաղումը: Առջի գիշեր բուռն ռմբակոծութիւններ կատարուած են Պէյրութի արեւելեան եւ հիւսիս – արեւելեան արուարձաններուն վրայ: 24 ժամ՝ ուն զոհերու թիւն եղած է 100 մեռեալ եւ 200 վիրաւոր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԾՈՒԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Ամէնփրէս, Ապրիլ 19)

ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՄԱԴՐՈՒԹԸ

Ճարտարապետ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի եւ քանդակագործ Ազա Յարութիւնեանի նախագիծով, սկսած է Մուսա լերան յիշատակին նուիրուած համադրոյթի կառուցումը, Հայաստանի Մուսալեռ գիւղին մէջ, էջմիածնի մօտ: 15 մեթրնոց չէնքին արտաքին մասը պիտի ունենայ ամրոցի տեսք մը, խորհրդանշելով յաղթական ռամկիկներու տոկունութիւնն ու քաջութիւնը: Շէնքին ճակատը պիտի զարդարուի Մուսալեռցի ռամկիկին քանդակով, հարթաքանդակներով, որոնք պիտի պատկերացնեն 1915ի իրադարձու-թիւնները: Իսրայէլեանի եւ Յարութիւնեանի ստեղծագործական համագործակցութիւնը, որ սկսած է 1950ական թուականներէն, ծնունդ տուած է ճարտարապետական – քանդակագործական սեռի կարգ մը հետաքրքրական գործերու, ինչպէս՝ Սարդարապատի 1918ի ճակատամարտի նուիրուած համադրոյթը, որուն համար հեղինակները արժանացած են Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պատուոյ գիրին, Երեւանի «Դարպասներու» մօտ՝ «Սասնցի Դաւիթի հետ կռուող Վահագնը» եւ «Շինարար-արծիւը» եւայլն: Անոնց ամէնէն մեծ գործը «Մայր Հայաստան» կոթողն է, վեր խոյացած Ցաղթանակի հանրային պարտէզը: Մուսա լերան համադրոյթը քանդակագործ Ազա Յարութիւնեանի վերջին գործն է ծանօթ ճարտարապետ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի հետ, որ մեռած է երեք տարի առաջ:

×

ՀԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶՆԵՐԸ

Հայաստանի պատմութեան թանգարանին մէջ բացուած է «Հայկական տարազ» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած մօտ 400 ցուցանմոյշները կը ներկայացնեն Հայերու ԺԸ. – Ի. դարերու հագուստը: Ներկայացուած է Արարատեան դաշտի, Շիրակի, Լոռիի, Սիւնիք – Արցախի, Կարինի (Էրզրումի), Կիլիկիոյ, Սեբաստիոյ, Վասպուրականի եւ ազգագրական միւս գօտիներու բնակիչներու հագուստը: Ցուցադրուած են նաեւ տնային գործածութեան իրեր՝ գորգեր, ծածկոցներ, սկահակներ, կանացի զարդարանքներ: Թանգարանի պիտական աշխատակից Ն. Աւագեան ցուցահանդէսի բացման առթիւ ըսած է· «Հայկական տարազի պատմութիւնը չատոնց գրաւած է մասնագէտներու ուշադրութիւնը: Ինչպէս ցոյց կուտայ ժողովրդական հագուստի ուսումնասիրութիւնը հին աւուն Հայերը յաճախ օգտագործած են չերտաւոր եւ միագոյն հագուստներ: Տարածուած են Դալոցի նախշերով կտաւները: Օրինակ, Սասունի մէջ արտադրուած է տեսակ մը կտաւ, որ զարդանախշը պատրաստող արուեստին անունով կոչուած է «մոմի»: Հայ ժողովուրդի հին եւ տարածուած աւանդութիւնն է հագուստը ասեղնագործ – ծութեամբ զարդարելը: Ասեղնագործած են մեռաքսէ, բամպակէ, բուրդէ, ոսկիէ, արծաթէ թելերով, ուլունքներով: Ասեղնագործութիւնը պահուած է նոյնիսկ ԺԹ. դարու մանկական շրջազգեստներու վրայ, որոնք յատնաբերուած են Անիի հնագիտական պեղումներու ատեն: Ազգային տարազները զարդարուած են նաեւ ադուէսի մորթիով, ժանեակներով, արծաթէ զարդի կտորներով եւ թանկագին քարերով»:

×

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Այս օրերուն Հայաստանի քաղաքներու եւ շրջաններու համերգի սրահներու, մշակոյթի տուներու եւ ակումբներու մէջ ելոյթ կ'ունենան ուսանողական խումբերը երգով եւ պարով: Բժշկական հիմնարկութեան մէջ երգով ու պարով ելոյթ ունեցած են «Սփիւռք» եւ «Հայք» երգի եւ նուագի խումբերը, որոնց անդամները սփիւռքի հայ ուսանողներն են: Փառատօնին մասնակցելու եկած են նաեւ հիւրեր Խորհ. Միութեան յիսուն քաղաքներէ, Չեխոսլովաքիայէ, Լեհաստանէ, Թունուզէ: Փառատօնը, որ պիտի տեւէ մէկ ամիս, ուսանողներու լաւագոյն գործերու ցուցադրութեան առիթ մըն է, սկիզբը՝ նոր նախաձեռնութիւններու եւ մտայղացումներու: Հայ ուսանողներու ջանքերով անցեալ հնգամեակին կառուցուած են արդիւնաբերական եւ գիւղատնտեսական 450 կեդրոններ, հարիւրաւոր քլոմեթր երկարութեամբ ելեկտրական գիծեր, խճուղիներ, գարոններ, ուսումնարաններ, հիւանդանոցներ, ակումբներ: Գիտական հետազօտական աշխատանքներու մէջ եւս մեծ թիւ կը կազմեն ուսանողները: Միայն Բազմարուեստից հիմնարկութեան մէջ 7000 երիտասարդներ կը զբաղին գիտական հետազօտական աշխատանքով եւ կը մասնակցին դասախօսութեանց:

×

ԲԻՒՐԵՂԱՊԱԿԻԷ ՍԿԱՀԱԿՆԵՐ

Երեւանի «Հայբիւրեղապակի» գործատունը սկսած է արտադրել « Անի » սկահակը, որ փորագրուած է ազգային զարդանախշերով: Սկահակը աչքի կը զարնէ մշակման նրբութեամբ ու բարձր որակով: Վերջերս գործատունը առեւտրական կազմակերպութիւններուն զրկած է նոր պաղպամաններ, չաքարամաններ, պաղահիւթի գաւաթներ, որոնցմէ ուշադրաւ են «Թափանցիկ», «Հարաւային» սկահակները: Գործատունը կ'արտադրէ 26 բիւրեղապակիէ առարկաներ: Տարեկան հնգամեակին գործատան արտադրութեան ծաւալը պիտի աճի չուրջ 40 տոկոս:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԴԵԻԻ ՄԱՀԸ

Թեհրանի մէջ, Ապրիլ 8ին մեռած է բանաստեղծ Դեւ (Մարգար Ղարաբէդեան):

Ծնած էր Թեհրան՝ 1901ին: Ուսումը առած է Թեհրանի եւ Նոր Ջուղայի ազգային վարժարաններուն մէջ եւ 16 տարեկանին արդէն սկսած է գրել գաղտնի բանաստեղծութիւններ: Գրական առաջին գրքոյկը մատած է 1923ին, ուշադրութիւնը գրաւելով գրական շրջանակներուն:

Դեւ՝ սփիւռքի եւ Հայաստանի բազմաթիւ պարբերականներու աշխատակից – ցելէ զատ, խմբագրած է նաեւ «Միւռք» Գրական – Գեղարուեստական Միութեան « Նոր Պատգամ » ամսագիրը: Եղած է հիմնադիրներէն մին Թեհրանի «Նոր Էջ» գրական խմբակի: Վարելով ուսուցչական պաշտօն՝ Թեհրանի Հայկազեան վարժարանին մէջ, երկտասարդ տարիքէն իսկ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է իրանահայ մշակութային կեանքին: Ան միաժամանակ արուեստագէտ նկարիչ էր:

Իր բանաստեղծութիւններէն չատերը երգի վերածած են իրանահայ երաժշտագէտներ՝ Նիկոլ Գալանթէրեան, Ա. Մարտոյեան, Յովիկ Գասպարեան եւ ուրիշներ: Երգեր, որոնք, տարիներ չառնակ՝ մինչեւ այսօր ալ, սփիւռքի եւ Հայաստանի բեմերուն զարդն են եղած: Դու ճորից եկել ես, Կապոյտ աղջիկ, Ափսոսացիք, Վարաւնում եւ այլ երգեր իրենց մնայուն տեղը ունին մանաւանդ իրանահայ երգիչներու երգացանկին վրայ:

Դեւ առանձին հատորներով լոյս ընծայած է իր բանաստեղծութիւնները՝ «Իմ երգերը» (1947, Թեհրան), «Այս երկար ճամբան» (1963, Երեւան): Ունի թարգմանութիւններ օտար գրականութենէ, որոնք անտիպ կը մնան: Դեւի բանաստեղծութիւնները թարգմանուած են պարսկերէնի եւ անգլերէնի:

ՁՈՀՎՈՒ ՎՀՏՃ

Նուիրուած իմ մօրս, որ ձեռքիս ուսին ծիրանը արուեստագործի պէս ասեղնեց, ու ես չգիտցայ...

Գիւղին խոհարարուհի դիմեցինք, թէ ուր գտնենք ծիրանի պարզ ճաշ, ձոր ու դաշտ, ամէն տեղ ծիրանի ծառեր ու ծառիկներ տեսանք ծաղկած։ Ամէն տեղ ծիրանի ծաղիկներ էին։ Ամէն տեղ ծիրանի ծաղիկներ էին։ Ամէն տեղ ծիրանի ծաղիկներ էին։

Ձորի մէջ մի ցուրտ աղբիւր կար, ուր ծիրանի ծառերը ամենաշատ էին։ Ծառերը ծաղկած էին։ Ծաղկած էին։ Ծաղկած էին։

Ես ու ընկերս ուզեցինք ծիրանի ծառերի տակ ճաշել։ Ծառերի տակ ճաշել։ Ծառերի տակ ճաշել։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Ա. ՄԱՍ

ՊԱՐՈՒՅՆԱԿ ՀԱՅՑԵՐԻՑ

ՊԱՏԿԵՐԱՑՈՒՅՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՊԱՏԿԵՐԱՑՈՒՅՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ

ՊԱՐՈՒՅՆԱԿ ՀԱՅՑԵՐԻՑ

Ա. ՄԱՍ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՄԱՍԻՈՑ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Փարիզի Ամասիոյ Հայր· Միութիւնը այս տարի եւս, ըստ աւանդութեան, հոգեհանգիստ կը կատարէ Մայիս 9, կիրակի օր, Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, իր նահատակներու յիշատակին։

Օրուան երգեցողութիւնները կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը քառաձայն, առաջնորդութեամբ Պ· Վ· Փէչոիմալճեանի։ Մեներգները կը կատարէ Օր· Սոնիա Նիկողոսեան։ Ճաւարտ պատարագի եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ Միութեան կողմէ կառուցուած Ցուշաքարիւրի առջեւ ծաղկեպսակ կը զետեղուի հայրենակից-ներու կողմէ։

Այս առթիւ հոգեճաշի մասնակցութեան գինն է 50 ֆր·։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի ամէնէն ուշ Մայիս 3 երկուշաբթի օր տեղերը ապահովել Պ· Նիկողոսեանէ՝

121 Ave. Henri Barbusse
95400 Arnouvile les Gonesse
Tél. : 985-04-46

Ճաշասրահին հասցէն՝

LES CENTURIONS
132, Ave. Pierre Semart
95 Villiers le Bel

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Վաստուրականի Հայր· Միութեան կեդր· Վարչութիւնը եւ Երիտասարդաց Ցանճնախումբը, Տէսկինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնեն Պ· Մանուկ Մանուկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին ժանօ (Օլվիէ) Մանուկեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մանուկեանին եւ զաւակներուն, այրի Տիկին Մարիամ Մանուկեանի եւ զաւակներուն, փեսաներուն, թոռներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր կնոջ, մօր, մեծ-մօր, ներոջ, զոքանչին, խնամիին՝ Տիկին Սիրուն Մանուկեանի մահուան առթիւ։

ՏԱՐՕՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՊՏՈՑՏԸ

ETRETAT

Կազմակերպուած Խաեան Սանուց Միութեան կողմէ, կիրակի Մայիս 2ին ամբողջ օրը։

Ճամբու ընթացքին այցելութիւն Ռուան քաղաքը։

Մեկնում՝ կառ ու երթ, Քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւէն ժամը ճիշդ 7ին։ Վերադարձ ժամը 23ին։

Ծախքերու մասնակցութիւն 50 ֆրանք
Ուսանողներու 30 ֆրանք

Արձանագրութեան համար հեռախօսել՝

Ալանեան 842-08-57
Պ· Զպուքճեան 770-56-31

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Անդրանիկ Աւետիքեան (Սեբաստ) իր քրոջ՝ Տիկին Վերժին Յովհաննէսեանի մահուան Բ· տարելիցին առթիւ 50 ֆր· կը նուիրէ Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ (ստանալ «Ծառայ»էն) եւ 50 ֆր· «Ծառայ»ին՝ Շապին Գարահիսարի նահատակներուն ի յիշատակ։

×

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Յովհ Տէր-Վարդանեան, Շաւիլի իրենց խնամի ողբ· Դաւիթ Տէր-Գալուստեանի յիշատակին ջՕական ֆր· կը նուիրեն Շաւիլի Կապոյտ Խաչին եւ «Հայաստան» թերթին, (այս վերջինը ստանալ «Ծառայ»էն)։

Ի ՊԱՏԻՒ ՎԷՊԵՐԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ

Վէպերան ընկերուհիներու ի պատիւ, կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը ճաշ մը կազմակերպած է Շաբաթ, Մայիս 8ին, նախապէս արձանագրուիլ՝ Տիկին Քէչէհեանի մօտ՝ 38, Ռիւ Պէլ-Իմաժ, Վալանս։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 ֆր· Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեանէ Տիկին ՀՈՒՓՍԻՄԷ Իփէկեանի մահուան առթիւ։

×

Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ· Միսաք Երանեանէ 30 ֆ· իր ողբացեալ Ծնողաց՝ Գաբրիէլ եւ Փերուզ Երանեաններու յիշատակին։

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ Մայիս 3, երկուշաբթի օր, ժամը 20ին, Նախկին Ռամփիկներու կեդրոնատեղին՝ 32 Ռիւ տը Թրէվիզ։ Օրակարգ՝ նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

հանդիսաւոր բացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 9 ԻՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Dansante

Organisée par la
section d'Asnières - Bois-Colombes
de la Croix Bleue des Arméniens

Animée par l'orchestre SEVAN
avec la participation du chanteur
LUDOVIC
Partie Artistique
Groupe de danse « NAVASSART »
Dimanche 2 Mai de 15 h. 30 à 24 h.
Salons du Centre Administratif et Social
16, Place de l'Hôtel de Ville
92600 Asnières

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՕՐ

կազմակերպուած աշակերտանոցու կողմէ

Մայիս 9, կիրակի ժամը 16·30ին, վարժարանի Մ· Պէշիկթաշլեան-Գ· Մ· Ալէմշահ սրահին մէջ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

— Երգ, արտասանութիւն, նուագ — հայերէն թատրոն՝ «ՀՆԱՒՈՑՔԸ»՝ կատակերգութիւն երեք արար
— Ֆրանսերէն թատրոն՝ LA TRAGEDIE DEMENTE, en 2 actes
— Ցուցահանդէս՝ աշակերտներու նկարչական գործերուն
— Բաշխում՝ մարզական մեդալներու

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՇԱՒԻԼԻ մասնաճիւղին կողմէ

Մայիս 1, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Շաւիլի էսպլանատի սրահին մէջ, Ռիւ Սթալինկրատ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ եւ իր նուագախումբին և ՆԱՃԻՐԻ պարախումբին

երգեր եւ արտասանութիւններ

Հայկական ճոխ պիւֆէ — ՄՈՒՏՔ 25 Ֆ·

ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Les Alliés sont en Arménie

par C. MAX JACOB

Գին 15 Ֆր·

Կը ծախուի հայ գրավաճառներու մօտ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

Prix par personne au départ de MARSEILLE

PRIX 2950 F.

Départ : 7 Mai Retour 20 Mai

Ces prix comprennent :

— Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
— Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
— Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
— Pension complète
— Visite Erévan — Etchmiadzin
— Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions : minimum un mois et demi avant la date de départ

Renseignements et résérvations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN

87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

ՋԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

sevan-voyages

50, Cours de la Liberté — 69003 Lyon — Téléphone : (78) 60-13-66

ՁԵԶԻ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1976

Խմբական մեկնումներ

ՄԱՅԻՍ 8 - 22
ՅՈՒՆԻՍ 12 - 26

ՅՈՒԼԻՍ 10 - 24

Կ'ԸՆԿԵՐԱՆԱՅ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 16 - 21

ՕԳՈՍՏՈՍ 23 - ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5
Կ'ԸՆԿԵՐԱՆԱՅ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՍԵՊՏ· 22 - ՀՈԿՏ· 6

Գին 2850 ֆրանքէն սկսեալ,
Յատուկ պայմաններ հանգստեան կոչուածներու համար

SPECIAL JEUNES
24 Juillet — 7 Août
16 Août — 30 Août
2680 F.

Ce prix comprend.— Voyage en avion, Hôtel première catégorie, chambre double, pension complète, Excursions.

A PARIS

mondotours
2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
27
MARDI
27 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·575

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.575

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ս. Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցի — Խաղաղ ցոյց — Ձերբակալութիւններ — Ցաղթական Կամար — Սալ Փլեյէլ — Նոթր Տամ

Շաբաթ Ապրիլ 24, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին եւ փողոցը կը յորդէր հայ բազմութեամբ: Եկած էին Հայեր փարիզեան բոլոր շրջաններէն ու արուարձաններէն, ճշդուած անգամ իրենց յարգանքի տուրքը տալու հրապարակային ձեռնարկներով:

Ս. Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուէր պատարագ եւ կը կատարուէր 'Հոգեհանգստեան պաշտօն՝ 1915ի Ապրիլեան Եղեռնի նահատակներու յիշատակին: Կը պատարագէր Եւրոպայի Թեմակալ Գաւազանակիր Տ. Տ. Սերովբէ Արք· Մանուկեան, որ օրուան առթիւ նաեւ կը քարոզէր, ոգեկոչելով յիշատակը մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու եւ մաղթելով, որ «հայ ժողովուրդը ապրի խաղաղ՝ իր երազած եւ ներկայ պայմանիքին մէջ»:

Պատարագի ասարտին, Ժան Կուժոն փողոցը եւ Ֆրանսուա Փրըմիէ հրապարակը լեցուած բազմութիւնը կը չարժէր, ու կը սկսէր խաղաղ տողանցքը դէպի Շան Զէլիզէ, հասնելու համար Ցաղթական Կամարը:

Աւելի քան 1500 Հայեր, տպաւորիչ թիւր մը կազմած, զինուորական նուագախումբի առաջնորդութեամբ Հայ Նախկին Յաղթիկներու եւ Դիմադրականներու հետեւելով Շան զ'Էլիզէի վրայ կը բարձրանար դէպի Ցաղթական Կամար, դոչելով· «Մեր հողերը, մեր հողերը», «Ոճրագործ Թուրքիա» եւայլն:

Մինչ զինուորական նուագախումբը կը նուագէր մահերգը՝ Անծանօթ Զինուորի յուշարձանի բոցը կ'արծարծուէր եւ ներկայ 1500 Հայեր վայրկեան մը կը լռէին ի յիշատակ նահատակներու: Ֆրանսական եւ հայկական Եռագոյները կը խոնարհէին անծանօթ զինուորի շիրիմին վրայ:

×

Ցաղթական Կամարի արարողութենէն ետք ներկաներէն մաս մը կ'ուղղուի դէպի Երքական հիւպատոսարան: Բայց աղաքականութիւնը կը կատարէ իր գործը: Առաջնադացքը կը խեղդուի իր սաղմին մէջ: Մինչ Հայեր «Արդարութիւն» կը պահանջէին, շուրջ 1000 ոստիկաններ պղտան փակած, կը հարկադրեն, որ ներկաները ցրուին ու հեռանան: Մաս մը հետզհետէ կը ցրուէր, ուրիշներ տակաւին կը յամենային, ի վերջոյ ոստիկան ոյժը կը հասնէր 150 Հայեր՝ 12էն մինչեւ 75 տարիք ունեցողներ, ու կը տարին ոստիկանատուն, ուր երկու ժամ զանոնք պահելէ ու ինքնութեանց ստուգութիւնէ ետք ոմանց ազատ կ'արձակէր: Ոստիկանատուն տարուածներէն ոմանք կը պէտքերին է միայն, որ արտօնութիւն կը տանային մեկնելու:

Երեկոյեան Սալ Փլեյէլը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը: Այստեղ, հոն ու հոն բազմութեամբ մը: Այստեղ, հոն ու հոն բազմութեամբ մը: Այստեղ, հոն ու հոն չատեր ու չատեր բացակայած էին, քանի չենք կրնար ըսել, թէ սրահին մէջ տեղ չէր մնացած: Ակնապէս յուսադրիչ էր այն երեւոյթը, որ մեծ թիւ կը կազմէին երիտասարդները, նորահասները ըլլան ազգին այս թէ այլ հորիզոններու տակ հասակ նետողներ: Եռանդ ու կորով ունեցող երիտասարդութեան մը չունչը կը թեւածէր սրահին մէջ:

Երեկոյթը սկսաւ « Տեր, կեցո զմեզ պշնայս »ով, զոր տպաւորիչ եղանակով երգեց Դպրոցասէրի աշակերտուհիներէ, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտներէ եւ «Նայիրի» երգչախումբի անդամներէ կազմուած միացեալ երգչախումբը՝ Գէորգ Եանոլէկեանի ղեկավարութեան տակ: Ապա բացման խօսքը արտասանեց Եւրոպայի Հայոց Կաթող· Պատուիրակ Սերովբէ Արք· Մանուկեան:

Այսօր, չեչտեց Սերովբէ Արք· մեր ազգային մեծ Եղեռնին 61րդ տարեդարձն է: Վաթսունեւմէկ տարիներու ընթացքին տակաւին մեր վէրքերը չեն սպիացած, տակաւին մեր վիշտերը չեն մեղմացած, ընդհակառակն, ամէն Ապրիլ 24ի անոնք աւելի կը խորանան: Հակառակ ասոր սակայն 61 տարիներ յետոյ Ապրիլ 24ի խորհուրդը աւելի բիւրեղացած է, աւելի յստակացած է, աւելի նուիրական դարձած է· անիկա անցած է մեր պատմութեան, անիկա նստած է մեր հոգիներուն մէջ, անիկա եկեղեցական եւ կրօնական հանգամանք ստացած է արդէն, անիկա համազգայնացած է, նոյնիսկ մեր ազգային սահմաններէն սկսած է կամաց – կամաց դուրս ելլել եւ համամարդկային նշանակութիւն ու խորհուրդ մը ստանալ: Արդարեւ Ի· դարու առաջին ցեղասպանութիւնը դուռ բացաւ տակաւին ուրիշ նման արարքներու եւ նման ցեղասպանութիւններու: Ասոր համար է, որ մարդկային խոր զգացումներ ունեցող մարդիկ կ'ուզեն առաջքն առնել այսօրինակ արարքներուն՝ դատապարտելով հայկ· ցեղասպանութեան հեղինակները:

Սերովբէ Արք· այնուհետեւ ընդգծեց·— Եթէ Ապրիլ 24ին առաջին առթիւ մեր մտածումը կ'երթայ դէպի մեր նահատակները, ապա մեր երկրորդ մտածումը կ'ըլլայ դատապարտումը ցեղասպանութեան ու անկէ ետք, իբրեւ նախորդ երկու զգացումներուն եւ մտածումներուն անբաժան մասը՝ մեր ժողովուրդին արդար իրաւունքներուն պահանջը եւ ատոր իրագործումը, այլ խօսքով մեր կորսուած հայրենիքին, մեզմէ յափշտակուած հողերուն վերադարձը՝ հայ ժողովուրդին:

Օրուան երկու ղլխաւոր բանախօսներէն առաջինը՝ Գեղամ Կանանեան նախ չեշտեց, թէ Մեծ Եղեռնը պարագայական դէպք մը չէր, այլ կանխամտածուած ու մանրակրկիտ կերպով գործադրուած քաղաքական գաւ մը· բացատրեց, թէ Ի· դարուն սկիզբը օսմանեան կայսրութենէն ներս մուտք գործեց քաղաքական ու ցեղային վարդապետութիւն մը՝ համաթուրանականութիւնը, որ կը ձգտէր հիմնել ընդարձակ կայսրութիւն մը՝ Պալքաններէն մինչեւ Կեդրոնական Ասիա, որու բնակչութիւնը բացարձակ ձեւով պիտի բաղկանար Թուրանական ցեղերէ: Արդէն 1911էն սկսեալ հայ ժողովուրդը բնաջնջելու ծրագիրը տիրող դաշափարը դարձաւ Թուրք վարիչներուն մօտ: 1915ին Թուրքը հասաւ իր նպատակին առաջին մասին՝ չարդեց եւ տեղահան ըրաւ Արեւմտահայութիւնը, սակայն չյաջողեցաւ իրականացնել իր վերջնական նպատակը· արդարեւ մեր խաչելութեան թուականէն երեք տարի ետք կովկասի Հայութիւնը, իր կողքին ունենալով Արեւմտահայութեան բեկորները Սարդարապատի, Խաչ Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի մէջ զէր – մարդկային ճիգերով իր գոյութեան յաղթանակը արձանագրեց՝ մեր պապենական հողերուն մէկ մասին վրայ հիմնելով Հայաստանի Հանրապետութիւնը, ուր այսօր կրկին հայ ժողովուրդը կը բազմանայ, կ'աճի ու միջազգային դիրքերու կը հասնի մեծ ոստումներով:

Ապա ըսելէ ետք, թէ 50 տարիներու ընթացքին հայ ժողովուրդը միայն իր ցաւը լացաւ, աւելցուց, թէ այսօր նոյն ժողովուրդը պահանջատէրի կամքով կ'առաջնորդուի, յիշեց Երեւանի երիտասարդութեան աղաղակը՝ «Մեր հողերը, մեր հողերը»: Այսօր, հայ ժողովուրդը պարտաւոր է իր բոլոր կարելիութիւնները — ըլլան անոնք քաղաքական, տնտեսական թէ պետական — ի սպաս դնել հայ դատի յաջողութեան համար: Բովանդակ հայ ժողովուրդը պարտաւոր է լծուիլ Հայ Դատի գործնական աշխատանքին՝ օգտագործելով բոլոր ճամբաներն ու հնարաւորութիւնները:

Հայ ժողովուրդը պէտք է հասկնայ, որ մեր պայքարը ժամանակով սահմանուած չէ, որ մեր պայքարը հետզհետէ աւելի դժուարին պայմաններու մէջ պիտի դնէ, եւ ատոր համար իսկ հարկ պիտի ըլլայ օրէ օր բազմապատկելու մեր ճիգերն ու զոհողութիւնները: Պէտք է դասակարգել մեր երիտասարդութիւնը՝ անոր մէջ ներմուծելով հայրենիքի սէրը, ծանօթացնելով անոր ներկայ Հայաստանը դիզ առ դիզ, պէտք է աւելի յաճախակի դառնան սփիւռքի Հայերուն այցերը մայր հայրենիք, պէտք է ծանօթանան իրենց պատմութեան, որպէսզի կերտեն ներկան, այլ մանաւանդ ապագան:

Մեր Դատը քաղաքական դատ է եւ, հետեւաբար, պայքարի ճամբով կարելի է միայն ամբողջացած տեսնել մեր հայրենիքը՝ իր ամբողջական ժողովուրդին համախմբումով:

ՇԻՐԱ· ԹԼԹԱԿԻՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

61ԱՄԵԱԿԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

« Հայաստանի ազատագրութիւն» շարժում անունին տակ յայտարարութիւն մը լոյս տեսաւ «Լիպերասիոն» օրաթերթի Ապրիլ 24ի թիւին մէջ: Ակնարկութիւն կ'ըլլայ Ի· դարու առաջին ցեղասպանութեան մասին, ինչպէս նաեւ հայկական հողերու բռնագրաւման՝ որոշ մանրամասնութիւններով:

Ակադ· Թիէրի Մօննիէ «Ֆիկարօ»ի մէջ, Ապրիլ 24–25ի թիւ, ցեղասպանութիւն խորագրին տակ կը վերլուծէ ցեղասպանութեան բնոյթը եւ օրինակներու կարդին կը յիշատակէ հայկական ցեղասպանութիւնը:

Փարիզեան մամուլը երկուշաբթի օր, Ապրիլ 26, կարճ լուրերու յատկացուած սիւնակներու մէջ կ'անդրադառնար Շաբաթ օրուան խաղաղ ցոյցին՝ կազմակերպուած Հայ Դատի յանձնախումբին կողմէ: «Ֆիկարօ», «Իմանիթէ», «Լիպերասիոն», «Թոթիտիէն տը Փարի» արձագանգ կը հանդիսանային նաեւ Հայ Դատի յանձնախումբի բողոքին՝ ձերբակալու – թիւններու դէմ, յիշելէ ետք, թէ ոստիկանութիւնը ոչ միայն արգիլած է ցոյցը, այլեւ 150 հոգի ձերբակալած է:

Հայ Դատի յանձնախումբը կը ցաւի դրուած արգելքին համար, քանի անիկա հրապարակային արժանավայել արտայայտութիւն մըն էր արդարութեան տարական հարցի մը հանդէպ:

Հայ Դատի յանձնախումբը այս ուղղութեամբ հաղորդագրութիւն մը յանձնած է Ֆրանս Ամանս Փրէսի, ուր իր ցասումը կը յայտնէ իրաց այս վիճակին դէմ ճչդելով, թէ անցեալին, Ֆրանսայի Հայերը ոչ մէկ առիթով անկարգութիւններ ստեղծած են հանրային վայրերու մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քաւի մը տողով

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահը Ֆրէնճիէ Շաբաթ օր կը ստորագրէր սահմանադրական բարեփոխութեան օրինագիծը, ինչ որ տակաւին մեծ յոյսեր չի ներշնչեր տագնապի լուծման համար, արուած ըլլալով որ նոր նախագահի ընտրութեան պարագային իսկ այս վերջինը անմիջապէս չանցնիր իր պաշտօնին: Միւս կողմէ, Լիբանանի մահմետական զեկավարները կը չարունակեն իրենց բուռն յարձակումը նախագահ Ֆրէնճիէի դէմ: Նախկին վարչապետ Սայէպ Սալամ չի վարանիր նոյնիսկ նախագահը անուանել « արիւնարբու բարբարոս » եւ յիշել որ « Լիբանան անցեալին ճանչցած է մեծ ոճրագործ մը՝ Ճէմալ փաշա· պատմութիւնը Սուլէյման Ֆրէնճիէն պիտի կոչէ մարդասպան (մսագործ) »:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ մէջ յիսուն տարուան մէջ առաջին անգամ ըլլալով օրէնադրական ընտրութիւններ տեղի ունեցան ապատ պայմաններու մէջ: Արդիւնքներու առաջին տուեալները ցոյց կուտային Երկուշաբթի օր, որ ընկերվարականները առաջին դիրքի վրայ կը գտնուին ապահովելով ձայներու 29,50 առ հարիւրը· յաջորդական կարգով դիրք կը գրաւեն ժողովրդական դեմոկրատները (25,93), Սոսիալ – Դեմոկրատ Կեդրոնը (20,72) եւ համայնավարները (11,77):

ՔԻՍԻՆԿԻՐ Քենիայի մէջ յայտարարեց, թէ Միացեալ Նահանգները «մտադիր չեն պինուորական օժանդակութիւն ընծայել աղգայնական չարժումներուն Սէրիկէի մէջ»: Այսուհանդերձ Ուաշինկթընը պիտի օգտագործէ իր տնտեսական եւ քաղաքական ազդեցութիւնը, որպէսզի մեծամասնութիւն ներկայացնող սեւերը իշխանութեան գլուխ գան Հարաւային Աֆրիկէի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ «Էսփուար» ոտնագնդակի խումբը՝ դարձի մրցումին, Մոսկուայի մէջ պարտուեցաւ Սորհ· Միութեան խումբէն:

ՀԻՒՍԻՍՍԱՑԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՑԻ մէջ ահա – բեկչական բնոյթի արարքները կը չարունակուին: Առջի օր 27 հոգի վիրաւորուեցան, երբ ռումբ մը պայթեցաւ Նիւրքի Փըպի մը մէջ:

ՊՈՒԿԱՐԻՈՅ փոխ – վարչապետը՝ Տոյնով հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, կուսակցութեան քարտուղար ընտրուելէ ետք:

ՄԱԿ–ի ծովային օրինագիծի խորհրդաժողովին չին եւ խորհրդային պատուիրակները բուռն վիճաբանութիւններ ունեցան եւ խորհրդային պատուիրակը հեռացաւ ժողովէն, երբ չին ներկայացուցիչը ամբաստանեց Մ· Միութիւնը իբրեւ «գաղթատիրական ձգտումներով առաջնորդուող Պետութիւն մը ծովերու վրայ»:

ԱՐԱՐԱՏ ՅԱՂԹԵՑ

Լենինգրատի մէջ Արարատ Կիրակի, Ապրիլ 25ին, 2–1 կէտով յաղթեց տեղւոյն «Զենիթ» խումբին: Կոլերը արձագանգրեցին Անդրէասեան եւ Ղազարեան:

ԾՈՎԱՅԻՆ ՈՒԺԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՌԱԶՄԱԿՈՒՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Ա.

Հայաստան, նաեւ աշխարհի չամա – քային առեւտրական եւ ղինուորական կա– րեւոր քառուղիներէն մէկուն վրայ, ան– միջական կապ չէ ունեցած ծովերու պատ– մութեան հետ:

Բայց եւ այնպէս, մօտակայ ջուրերու տարածութիւնը անուղղակի եւ չաճախ՝ ուղղակի — դեր ունեցած է Հայոց պատ– մութեան մէջ:

Հին դարերուն — ու մինչեւ այսօր — Միջերկրականի արեւելեան ափերը եւ Տարանէզի նեղուցը կուռւի խնճոյր եղած են մեծ Պետութիւններու միջեւ, եւ ա– սիկա՝ ազդեցութիւն ունեցած է Հայոց ճակատագրին վրայ: Նուազ չափով՝ հայ– կական բարձրաւանդակը կապուած է նաեւ Սեւ ծովուն եւ Պարսից ծոցին հետ:

Մեծն Տիգրանի լայնատարած տիրա – պետութեան շրջանին, ինչպէս նաեւ կի– լիկիոյ Թագաւորութեան տեւողութեան, Հայերը պատուհան մը ունեցան ծովե – րու վրայ: Աւոր հետ մէկտեղ, միջազ – գային առեւտուրի ծովային ճամբաները ծանօթ էին Հայերուն:

Զափազանցուած չըլլար ըսել թէ Հա– յոց — ինչպէս բազմաթիւ ազգերու — ճակատագիրը կարեւոր մասով՝ ազդուած է մեծ Պետութիւններու ծովային ուժի նկատառումներէն:

Այսպէս՝ Պարսկաստանի, Յունաստա – նի, Հռոմի, Բիւզանդիոնի, ինչպէս նաեւ Օսմանցիներու եւ Արաբներու ծովային ուժի իրագործութիւնները անուղղակի — եւ չաճախ՝ ուղղակի — դեր խաղացած են Հայոց պատմութեան մէջ: Յետագային՝ նոյն ազդակները բնորոշած են Անգլիա– յի, Ֆրանսայի, Ռուսաստանի, Գերմա – նիոյ եւ Իտալիոյ միջազգային քաղաքա – կանութիւնը, եւ անոր հետեւանքները զգալի եղած են Հայոց համար: Մեր օրե– րուն՝ Միացեալ Նահանգներու եւ Խոր – հրդային Միութեան մրցակցութիւնը ծո– վերու վրայ՝ ի վերջոյ իր ազդեցութիւնը պիտի ունենայ Հայաստանի ապագայ պատմութեան վրայ:

Ընդհանրապէս, Հայերը անտեսած են ծովային ուժի ռազմավարական կարեւո– րութիւնը: Ասիկա հասկնալի է, որովհե– տեւ ծովային ժողովուրդ չենք:

Աշխարհի երեք քառորդը ջուրով ծած – կուած է: Մարդս կ'ապրի ցամաքամա – սերու վրայ որոնք, իրականին մէջ, պզտիկ կղզիներ են շրջապատուած ջուրի ահագին տարածութիւններով:

Ընդհանուր առումով, ծովերու ռազ – մավարական կշիռն է որ հիմնապէս կը բնորոշէ ազգերու պատմութեան ընթաց– քը: Ցամաքային յաղթանակները ապար– դիւն կը մնան եթէ անոնք ապահովուած չեն ծովային ուժով:

Կարելի է ըսել թէ պատմութեան գրե– թէ բոլոր վճռական ճակատամարտները տեղի ունեցած են ջուրի վրայ:

480 թուականին Քրիստոսէ առաջ Յու– նաստանի Սալամիս կղզիի նեղուցին մէջ՝ պատմական նշանակութիւն ունեցող ա – ռաջին ծովային պայքարը վերջացաւ Յոյներու յաղթանակով ընդդէմ Պար – սիկներուն: Այնքան կատարեալ եղաւ այս յաղթանակը որ Քսերքսէսի արշաւանքը ընդմիշտ ձախողեցաւ եւ իր բանակը քաշ– ուեցաւ Ասիա, ազատ թողելով Յունաս– տանը, որ տարածէ իր ազդեցութիւնը ամբողջ արեւելեան Միջերկրականի վը – րայ, եւ հիմը դնէ արեւմտեան աշխարհի քաղաքակրթութեան:

Մեծն Ալեքսանդր պիտի չկրնար մին– չեւ Հնդկաստան արշաւել եթէ չունենար զօրաւոր եւ լաւ կազմակերպուած նաւա– տորմիղ մը:

Հռոմի գերիշխանութեան սպառնաց հիւսիսային Ափրիկէի Կարթագինէ քա – ղաքը որ սակայն անզօր էր իր յարձա– կումը ջուրի ճամբով գործադրելու քանի որ Հռոմ կը տիրապետէր Միջերկրա – կանին: Աննիբաղ հարկադրուեցաւ ցամա– քային ճամբով անցընել իր զօրքերը, իր փիղերով մխասին: Անցան Իբերիայէն Գաղղիա, եւ Ալպեաններէն կտրելով՝ իջան դէպի Հռոմ: Բայց այս անհաւատալի արշաւանքը իր նպատակին չհասաւ որով– հետեւ բանակին կէսէն աւելին ճամբա – ները մեռած էր: Եւ անկարելի եղաւ մնացեալը պարենաւորել ծովային ճամ – բով: Ի վերջոյ՝ Հռոմ իր ծովային ու– ժով յաղթեց Աննիբաղ հանճարեղ զօրա – վարին:

Քրիստոսէ երկու դար առաջ՝ Հռոմ լաւ հասկցած էր ծովային ուժի անհրա– ժեշտութիւնը, եւ ունէր մեծ թիւով մար– տանաւեր, ինչպէս նաեւ բեռնատար նա– ւեր: Խորքին մէջ՝ ա՛յսպէս էր որ Հռոմ պրաւեց Փոքր Ասիոյ երկիրները, եւ պա– նոնք պահեց իր ձեռքին տակ: Այսպէս էր նաեւ որ Յուլիոս Կեսար իր պզտիկ – թիւնը տարածեց արեւմտեան Եւրոպայի եւ Բրիտանական կղզիներու վրայ:

31 թուականին Քրիստոսէ առաջ, Ակ– տիոնի բացերը (արեւելեան Միջերկրա – կանի մէջ), Օկտաւիոս չարաչար պար – տութեան մատնելով Մարկոս Անտոնիոսի եւ Կղէոպատրայի նաւատորմը՝ ամբո – պչղեց Հռոմէական կայսրութիւնը: Եւ Միջերկրականը Հռոմէական լիճ դարձը – նելով՝ Հռոմի ազդեցութիւնը եւ մշակոյ– թը տարածուեցաւ այդ ատենուան բոլոր քաղաքակրթուած երկիրներուն վրայ:

Սուլթան Սիւլէյման Բ., ռազմական ու վարչական մեծ կարողութիւնով, եւ հե– ռատեսութիւնով, կարճ ժամանակուան

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

ԱՆԻԻ ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԸ

Տ Ր Դ Ա Տ

— o —

Հայկական միջնադարեան ճարտարա – պետութեան պատմութեան մէջ՝ առաջ – նակարգ ճարտարապետներու շարքին, իր յատուկ տեղը ունի Տրդատ ճարտա – րապետը, որ իր աւանդ թողած հոյակապ կոթողներով հարատացուցած է հայ մշա– կոյթի գանձարանը: Տրդատ իր ամբողջ կեանքը, տաղանդն ու արուեստի առանձ– նայատկութիւնները ի սպաս դրած է հայկական ճարտարապետական մշակոյթի զարգացման գործին:

Վաստակաւոր արուեստագէտ ճարտա– րապետի կեանքին մասին մատենագրա – կան աղբիւրներու եւ վիմական արձա – նագրութիւններու մէջ անհրաժեշտ տե – ղեկութիւնները չատ քիչ են: Իր մասին կը յիշատակէ պատմիչ Ստեփանոս Տա– րօնեցի Asողիկ, որուն համաձայն, տա– ղանդաւոր ճարտարապետը ազգած է եւ ստեղծագործած Ժ. դարու երկրորդ կէ– սին եւ ԺԱ. դարու սկզբին: Այսինքն, այն շրջանին երբ Բագրատունեաց Թա – գաւորութեան մայրաքաղաք Անիի մէջ, հայկական ճարտարապետութիւնը, չնոր–

մէջ ստեղծեց հզօր ղինուորական ուժ մը, թէ՛ ծովային, թէ՛ ցամաքային: Իր բա– նակները Պալքանեան թերակղզիէն բար– ձրացան Վիէննայի դռները: Սակայն քը– րիստոնեայ երկիրներու միացեալ ծովա– յին ուժը 1571ին, Լեփանտի ծովային կռիւին, պարտութեան մատնեց թրքական նաւատորմը: Այդ պարտութենէն սկսաւ Իսլամի տեղատուութիւնը արեւելեան Եւ– րոպայի մէջ:

Բացի քանի մը կոչտ թնդանօթներու յաւելումէն՝ թիավարուած նաւերը եւ ծո– վային մարտարուեստը նոյնը մնացած էին ինչ որ էին երկու հազար տարի ա– ռաջ երբ Յոյները եւ Պարսիկ – ները Սալամիսի ծովամարտին: Լեփանտի ծովային ճակատամարտէն յետոյ է մի– այն որ հիմնովին սկսան փոխարկել նա – ւերու չինուածքը եւ ծովային ռազմար– ուեստը:

Յաջորդ դարերուն՝ մեծ եւ արագ յա– ռաջդիմութիւն տեսնուեցաւ: Անգլիոյ Հենրիկոս Ը. սկսաւ այս հիմնական փո– փոխութիւնը, արդիականացնելով իր նա– ւատորմը եւ մոցնելով նաւու մէկ կող– մէն ամբողջ մեծ թնդանօթներու համա – հարուած ուժին գործածութիւնը: Եղիսա– բէթ թագուհին չարունակեց իր հօր սկը– սած գործը, ընդարձակելով եւ կատարե– լագործելով իր նաւատորմը:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

հիւ ստեղծուած բարենպաստ պայմաննե– րու, նշանակալից նուաճումներ կ'արձա– նագրէ եւ կ'ապրի զարգացման իր վայ– լուն շրջանը: Անիի մէջ կը կառուցուին բազմաթիւ եկեղեցիներ ու վանքեր, պա– լատներ, թատրոն, իշխանական տուներ, պարիսպներ, կամուրջներ, ջրմուղ, որուն նմանը կարելի չէ տեսնել միջնադարեան Հայաստանի միւս քաղաքներուն մէջ:

Ստ. Մալխասեանցի «Հայերէն բա– ցատրական բառարան»ին մէջ Անիի ջրը– մուղի մասին հետեւեալը գրուած է. «Նշանաւոր է Անիի ջրմուղը, քար ու կիր– ով պինդ շինուած անցքով, որ պիմացի բարձրադոյն Ալաջայ սարէն սկսուելով իջնում էր Ծաղկոցաձորը եւ այստեղից վեր բարձրանալով՝ քաղաքին ջուր էր մատակարարում»:

Անիի ճարտարապետութեան հրաշա – լիքները ստեղծողն է Տրդատ, որ բազ– մաստուներու պալատական ճարտարա – պետի իր հանդամանքով, իր ինքնուրոյն հոյակերտ ստեղծագործութիւններով, իր բարձր արուեստով ու ոճով՝ ժամանա – կաշրջանի հայկական ճարտարապետական արուեստը հասցուցած է բարձր մակար– դակին, որ արժանացած է հայ թէ օսմա– արուեստագէտ – քննադատներու դնա – հատանքին:

Անիի ճարտարապետական դանձարանի դեղեցկութիւններէն են՝ «Առաքելոց», « Աբղինա », « Հովուի » եկեղեցիները, « Մայր տաճար »ը, « Գագկաչէն Ս. Գրի– գոր » տաճարը, արքայական բազմայարկ պալատը իր հոյակերտ չէնքերով, Ախուր– եան պեմի կամուրջը եւայլն:

Արգիճայի տաճարը ճարտարապետ Տըր– դատի ստեղծած առաջին յուշարձանն է, որ կառուցուած է 10աչատուր կաթողի – կոսի օրով (990): Պատմական այս յու– շարձանի դեղարուեստական արժէքը զգ– նահատելով՝ ճարտ. Վարդգէս Յարու – թիւնեան կը գրէ. «Ոչ մեծ չափերի եկե– ղեցական այդ չէնքում Տրդատը փորձել է վերարտադրել դեռեւս նախարարական շրջանում մշակուած եկեղեցական չէն – քերի տիպերից մէկը՝ գմբէթաւոր սրա– հը, որի լաւագոյն օրինակները է. դարի Պտղնիի եւ Արուճի տաճարներն էին: Ար– գինայի տաճարում, յատկապէս նրա ներ– քին տարածութիւնը կազմակերպելիս Տրդատը ցուցաբերել է ստեղծագործա – կան ինքնուրոյնութիւն, մտոիվներ մըր– ցներով, որոնք նրա յետագայ աշխա – տանքներում աւելի կատարելագործուե – լով, դարաշրջանի համար դառնում են յատկանշական»:

Անիի մայր տաճարը Ժ. դարու ճար – տարապետական դանձարանի ամէնէն չատ հիացումի արժանացած կոթողն է, զոր կերտած է Տրդատ: Անիի մայր տա– ճարի ճարտարապետական գեղեցկու – թեան մասին գնահատանքով արտայայ– տուած են Թորոս Թորամանեան, պիտ. նականի – բանասէր Նիկողայոս Մառ, Սարգիզովսկի եւ ուրիշներ: Անիի Ս. Աստուածածին մայր տաճարի կառուցման

ԶՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

Ճոռալով գնաց սայլը, հող ու քարայ ճամբին թողեց տաք հետք:

Սայլանիւների երկաթօղերից մէկը հին էր՝ կարկատանուած, ճաք ու ծակերով, միւսը՝ դարբին Եգորի մուրճի տակից նոր էր դուրս եկել՝ մի քիչ քուրայի գոյն ունէր եւ մուրճի չմաչուած հետ – քեր: Հին ու նոր երկաթօղերը գլորուե– ցին՝ կողք–կողքի, ոլոր–մոլոր, զուգահեռ գլորուեցին:

Զորի Միրօն առողջ ուս ու ձեռքով ա– մուր փաթաթուեց որդուն եւ գլուխը մո– տեցնելու ճիգ արեց, բայց ծռուած պա– րանոցը այդպէս էլ չենթարկուեց նրան: Ծանրացած կոպերի տակից փախչող հայեացքը եզան պոզն էր քերծում, անց– նում, կարում–անցնում էր մշուշով լըց– ուած մի հարթութիւն, գնո՛ւմ, գնում հալւում էր մշուշ ժայթքած Հայոց լեռ– նապարի վրայ:

Գաղթից յետոյ Զորի Միրօն ինչքան ասես սայլ էր նստել, ինչքան ասես սայլ– ուղի է եղել, գնացել այդ ճամբով, որը Քարագլուխ գիւղից կապը կտրել–գլոր – ւում է, բայց ամէն անգամ հասել էր Աղուէսաձոր, գիւղի հող – սահմանի վեր– ջին արտը ու ետ դառել: Այդ օրը պիտի հասնէր Աղուէսաձորն ու անցնէր: Հաս– նէր Աչնակ, դէնը գնար: Քարագլուխ գիւղից կապը կտրած՝ դէպի մշուշապատ լեռները գլորուող այս ճամբով պիտի գնա՛ր, անցնէր «Օձի Ղշլան» հասնէր երկաթուղային կայարան՝ Ղարաբու – ռուն... Այդտեղից Աբօն սայլն առած ետ պիտի դար, Զորի Միրօն Յարութ որ– դու հետ պիտի նստէր գնացք, գնար Երեւան՝ որդուն ուղարկէր կռիւ:

Հէ՛յ գիպի, Զորի Միրօ... Այնպէս լի– նէր՝ էս ամառ օրով չլինէր կռիւ, այն– պէս լինէր... այնպէս...:

Եւ Զորի Միրոյի սիրտն ուզեց սայլը Ղարաբուռունից չդարձնել ետ. սիրտն ուզեց անցնել Ղարաբուռունն էլ ու այդ– պէս չիփչիտակ չարունակել ճամբէն:

Ուզեց՝ ու չարունակեց... մտքով:

Լծկաններին չան ասաց, անցաւ Ղարա– բուռունը, գնաց հասաւ Աբաքան ու ան– ցաւ գեղը, հասաւ Իգդիր՝ անցաւ, գը– նա՛ց, գնա՛ց, Յարութ որդու հետ ճամ– բէն փակող քարերը հրեց մի կողմ, փո– սերը լցրեց: Յարութ որդու հետ գնա՛ց, գնա՛ց հասաւ Մուշ, սայլը կանգնեցրեց չուկայի մօտ: Յարութ որդու հետ ելաւ Առաքելոց վանք, չուրթերը հոգոտած ետ եկաւ, որոնեց՝ սարն ի վեր մագլցող ու սկզբպատ ճամբէն ճարեց, լծկաններին չան ասաց, ելաւ սարը, մտաւ Մուշի ու Սասունի սահմանագլխում նստած փեթար գիւղն ու փեթարից էլ անցաւ: Հասաւ Խութ՝ անցաւ, յարմար ճամբայ ընտրեց՝ սարեր ելաւ – իջաւ, ձորեր ի– ջաւ – ելաւ, հասաւ գիւղ՝ Գործվարք, անցաւ դարբին Դաւոյի դռնով, կանգնեց իրենց ընկուզենու տակ, սանդքարի մօտ, Յարութ որդուն ասաց.

«Ես է մեր օջախ, զաւա»:

Եւ արձակեց եղները, սրբեց թաց ճա– կատն ու գաղրա՛ծ, գաղրած նստեց սանդքարի վրայ...:

— Օ՛ֆ, երկար չունէ քաշեց Զորի Մի– րօն, բանեց ճակատը:

— Գլո՞ւխդ է ցաւում, հայրիկ, — հարց տուեց Յարութ որդին:

— Չէ, զաւա... իմ սիրտ կը ցաւայ...

— Միրօ, չարըաթ խմէ, — դարձաւ խորհուրդ տուեց սայլապան Աբօն, չա– քար ունի՞ս:

Միրոյի «օֆ»ի չարոցի վրայ լծկան – ները ոտքները կախ էին գցել. սայլապան Աբօն ճիպոտեց, հօ, արեց, եւ ճոճապով գնաց սայլը: Միրոյի հայեացքը կաթ – կթաց ճամբի վրայ, կարմիր փոշի ու փշուր գարճաւ սայլանիւների տակ ընկած լաճերի նման: Զորի Միրօն վերաւոր ուսը սեղմեց Յարութ որդուն ու էլ կանգ չա– ռաւ՝ ուշքն ու միտքն առած գնայ ևր – կէր...

(Շար. – 2)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԵՋ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Ա. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Ներկա ժամանակ, երբ մեր ուշադրությունը հրավիրված է Արտասահմանում գտնվող հայկական հողերի վրա, հետաքրքրական է ծանոթանալ այն հողերի հետ, որոնք մեր նախնիները ստիպված էին լքել և որոնք այսօր գտնվում են թշնամու ձեռքում։ Ներկայացնում ենք Ա. Մանուկյանի «Հայկական հողերը Արտասահմանի մեջ» գրքի համառոտ տեսությունը։

Ցեղասպանությունից հետո Թուրքիայում հայկական հողերի մեծ մասը անցավ տեղի ռամիկ տարրերի ձեռքը։ Ամենից շատ հայկական հողեր անցան քրդերի ձեռքը։ Ինչպես հայտնի է, քրդերը ոչ միայն չունեն հողի նկատմամբ սեփականության զգացում, այլև ամենայն անհոգությամբ ավերում են այն։ Ուստի հայկական հողերի մեծ մասը, որ անցել է քրդերի ձեռքը, ենթարկվել է ավերման։ Ամենից շատ ավերվել են հայկական այգիները։ Քրդերը ոչ միայն չեն խնամում այգիները, այլև ամենայն անհոգությամբ ոչնչացնում են։ Ավերվել են նաև հայկական շատ գյուղեր։ Քրդերը ավերել են հայկական գյուղերի մեծ մասը, որպեսզի հայերը չկարողանան վերադառնալ իրենց հայրենի գյուղերը։

Ավերվել են նաև հայկական շատ եկեղեցիներ։ Քրդերը ավերել են հայկական եկեղեցիների

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՄԱՍԻՈՑ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Փարիզի Ամասիոյ Հայր· Միութիւնը այս տարի եւս, ըստ աւանդութեան, հոգեհանգիստ կը կատարէ Մայիս 9, կիրակի օր, Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, իր նահատակներու յիշատակին։

Օրուան երգեցողութիւնները կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը քառաձայն, առաջնորդութեամբ Պ· Վ· Փէշտիմալճեանի։ Մեներգները կը կատարէ Օր· Սոնիա Նիկողոսեան։ Ցաւարտ պատարագի եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ Միութեան կողմէ կառուցուած Ցուշաղբիւրի առջեւ ծաղկեպսակ կը զետեղուի հայրենակից-ներու կողմէ։

Այս տարուան հոգեճաշի մասնակցութեան գինն է 50 ֆր·։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի ամէնէն ուշ Մայիս 3 երկուշաբթի օր տեղերը ապահովել Պ· Նիկողոսեանէ՝

121 Ave. Henri Barbusse
95400 Arnouvile les Gonesse
Tél. : 985-04-46

Ճաշատրահին հասցէն՝

LES CENTURIONS
132, Ave. Pierre Semart
95 Villiers le Bel

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առած – յած Պ· Արմենակ Թիւֆէնկճեանէ (Կոնոպլ) 100 ֆր·։

×

Տիկին Լիւսի Աղճեան 200 ֆ· կը նուիրէ Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, իր ծնողաց՝ Նազարէթ եւ Սաթենիկ Քէչէկեաններու մահուան (Գահիրէ) 8րդ տարելիցին առթիւ եւ անոնց քաղցր յիշատակին։

×

Հայ Ուսանողներու Օգն· Մարմինը շնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Վահրամ Գրմպեանէ 500 ֆր· իրենց մօր, Տիկին Վերժին Վարժապետեանի (Պոլիս) մահուան առթիւ։ Նաեւ ամն (Պելժիա) 5000 ֆր· Պօղոսեան քոյրեր 80 ֆրանք։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած է Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Մատիւեանէ 100 ֆր· իրենց մեծ-հօր Ցարութիւն Ղազարեանի մահուան քառասունքին առթիւ։ Նոյնպէս շնորհակալութեամբ առած է Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Նուարեանէ եւ այրի Տիկին Պեհիկեանէ 100ական ֆ· Տիկին Լուսինէ Տէր-Վարդանեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

COSTA-BRAVA

DIRECTION ARMENIENNE
Spécialités franco - espagnoles

La paella — les calamars farcis — la zarzuela

13, Rue de Valenciennes
75010 PARIS
Tél. : 607-54-65

Fermé le Lundi

MELINE et DANIEL VOUS ATTENDENT

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՈՒՓՈՒՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ ՄԷՋ

14, Սէնք–Օնորիճ–տէ–Փէրթ

Մեկնում Շաբաթ Մայիս 1, ժամը 7ին ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն, Մէթրօ Քաւէ։ Վերադարձ կիրակի Մայիս 2, ժամը 23ի առեներբը։

Օթոքառով այցելութիւններ համաշխարհային Բ· պատերազմի Նորմանդիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը։

Սովորական ճոխ սեղան երկու օրուան ընթացքին — չամիչով խորոված, կաստրած ճուկ, եւայլն։

Արձանագրուիլ կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985–36–53։

Ծախքերու մասնակցութիւն 180 ֆր·։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սէնթ - Էթիէն – Սէն Շամոնի Հ· Ց· Դ· Աչտոք – Վարուժան կոմիտէները 150 ֆ· կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Այրի Տիկին Գրիգոր Փաթթուկեան 100 ֆր· կը նուիրէ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Dansante

Organisée par la section d'Asnières - Bois-Colombes de la Croix Bleue des Arméniens
Animée par l'orchestre SEVAN
avec la participation du chanteur LUDOVIC
Partie Artistique
Groupe de danse « NAVASSART »
Dimanche 2 Mai de 15 h. 30 à 24 h.
Salons du Centre Administratif et Social
16, Place de l'Hôtel de Ville
92600 Asnières

ՁԱՇ - ՀԱՒԱԿԹԱԽԱՂ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Համա – խարբերդցիական Միութեան, Մայիս 8, Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 19էն սկսեալ, «Ս.Յովհան» Ազգ· Մշակութային Տան մէջ, Քէ Փաժօ Թիւ 1, Վիէն։

Սիրով կը հրաւիրենք խարբերդցի հայրենակիցները, նաեւ բարեկամները սոյն հանդիսութեան։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՇԱՒԻԼԻ մասնաճիւղին կողմէ

Մայիս 1, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Շաւիլի էսպրանթօ – տարանի սրահին մէջ, Ռիւ Սթալինկրատ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ եւ իր նուագախումբին և ՆԱՑԻՐԻ պարախումբին երգեր եւ արտասանութիւններ

Հայկական ճոխ պիւֆէ — ՄՈՒՏՔ 25 Ֆ·

ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ ՎԵՆԵՏԻԿ

(Ցուլիս 4էն 11)

Միխթար Աբբահօր ծննդեան 300ամեակին առթիւ, Մարսէյլի Ռիւ տ'Օպանեի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութիւնը կը կազմակերպէ Սարգիս Վ· Դաւիթեանի առաջնորդութեամբ, ճամբորդութիւն մը Մարսէյլէն դէպի Սուրբ Ղազար, Վենետիկ, Փատուա, Պերկամօ, Միլանօ, Ճենովա, Մարսէյլ։

Փոխադրութեան միջոց՝ չոգեկառք, օթոքառ, վափորեթթօ։

Պանդոկի եւ փոխադրութեան ամբողջական գին՝ 1080 ֆր·։

Արձանագրութիւնները մինչեւ Ապրիլի վերջաւորութեան։ Մանրամասնութիւն – ներու համար հեռաձայնել՝ 54–02–98

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Առնուվիլ – Մարսէլի կապ· Խաչի տարեկան պարահանդէսը՝ ճաշը՝ Մայիս 8ին, Վիլիէ լը Պէլի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան դաշտահանդէսը Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ, կիրակի Յունիս 6ին, ժամը 10–22։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

կազմակերպուած աշակերտնեներու կողմէ

Մայիս 9, կիրակի ժամը 16·30ին, Վարժարանի Մ· Պէշիկթաշլեան–Գ· Մ· Ալէմշահ սրահին մէջ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

— *Երգ, արտասանութիւն, նուագ — հայերէն թատրոն՝* «ՀՆԱԽՈՑՔԸ»՝ *կատակերգութիւն երեք արար*
— *Ֆրանսերէն թատրոն՝* LA TRAGEDIE DEMENTE, en 2 actes
— *Յուցահանդէս՝ աշակերտներու նկարչական գործերուն*
— *Բաշխում՝ մարզական մեծագներու* ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Ի ՊԱՏԻՒ ՎԵԹԵՐԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ

Վեթերան ընկերուհիներու ի պատիւ, կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը ճաշ մը կազմակերպած է Շաբաթ, Մայիս 8ին, նախապէս արձանագրուիլ՝ Տիկին Քէչէհեանի մօտ՝ 38, Ռիւ Պէլ–Իմաժ, Վալանս։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

հանդիսաւոր բացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 9 ԻՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՅՕՐԴ ՅԱՆԿ

Հ· Ց· Դ· Ս· Թէհլիրեան խումբ (փարիզ) 1000, Տէր եւ Տիկ· Արմենակ Ենորքեան 1000, Տէր եւ Տիկ· Հայկ Պօղոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Տարօն Պօղոսեան 200, Շալճեան եղբայրներ 300, Տէր եւ Տիկ· Վահրամ Ճառայեան, Տէր եւ Տիկ· Պերճ Մարտիրոսեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Զաքրեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկ· Ազա Գրիգորեան (փարիզ), Պ· Համօ Պետրոսեան (Պերլին), Տէր եւ Տիկ· Կարօ Ցովսէփեան, Պ· Պետրոս Մերտինեան 100ական, Տէր եւ Տիկ· Մխիթար Նազարեան 50։ Մուշեղ Ցակոբեանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկ· Ֆրանկլեան 30, Տէր եւ Տիկ· Ճամուրեան 40։ Ց· Նիկողոսեանի յիշատակին՝ այրի Տիկ· Նիկողոսեան 50։ Մ· Ցարութիւնեանի յիշատակին՝ Պ· Գրիգոր Թիւթլեան 10։

Գումար	3480
Նախկին գումար	144·880
Ընդհ· գումար	148·360

ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՊՏՈՑՏԸ

ETRETAT

Կազմակերպուած Խաչեան Սանուց Միութեան կողմէ, կիրակի Մայիս 2ին առաջին օրը։

Ճամբու ընթացքին այցելութիւն Ռուան քաղաքը։

Մեկնում՝ կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւվէօրի առջեւէն ժամը 6իշէ 7ին։ Վերադարձ ժամը 23ին։

Ծախքերու մասնակցութիւն 50 ֆրանք
Ուսանողներու 30 ֆրանք
Արձանագրութեան համար հեռախօսել՝
Ա. Ալանեան 842–08–57
Պ· Զաւրքճեան 770–56–31

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)
du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON — Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
28
MERCREDI
28 AVRIL
1976

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

LE NUMERO 1,20 F.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·576

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.576

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Այս փլեյէլի հանդիսութեան երկրորդ քանախօսն էր Արտաւազդ Շ· Պէրպէրեան, որ իր ճառը սկսաւ Պ· Դուբեանի «Իմ ժամը» քերթուածին երկու տուներու յիշատակութեամբ եզրակացնելու համար, թէ անոնք, որոնք 1015ին մեռան հազար ժամով ու մնացին անչրելմ, դեռ կեն – քանի են ու կ'ապրին մեր հոգիներուն մէջ անմահութեան կեանքովը հազար:

Այսօր, 1976 Ապրիլ 24ին, անոնցմէ ամէն մէկը կ'ապրի ամէն Հայու հոգիին մէջ եւ ոչխուռ աշխարհի թէ Հայաստանի մէջ: Անոնք, այսօր իսկ դարձեալ կը վերապրին այն հարիւր հազարաւոր մարդոց եւ կիներու սրտին մէջ, որոնք կը բարձրանան Ծիծեռնակաբերդի բարձունքը, ղէպ եղեռնի Ցուշարձանը:

Ակնարկ սխալ է մատնել թէ նո՛յն ապրումներով եւ հոգեկան նո՛յն տեսակի յուզումներով է, որ կ'ոգեկոչենք ամէն տարի Ապրիլ 24ը: Բիշենք, թէ ամէն տարուան տասնեակ մը տարիներ առաջ դեռ սուգն ու ողբն էին զերիչխող զգացումները մեր «սգահանդէսներ»ուն: Հետզհետէ, սակայն «սգահանդէս»ները դարձան յուշի օրեր, իսկ այսօր զերիչխողը արդար պայծառ յոյսերն է, ընդվզումը: Եւ, արդարեւ ի՞նչպէս կրնար տարբեր ըլլալ: Այդ հայրենիքի ծաղկեալ իրականութիւնը, վերստեղծուած պետականութեան հպարտացուցիչ յառաջդիմութիւնները, յաղթական սփիւռքի Հայութեան ազգային ինքնագիտակցութեան եւ ազգային հպարտութեան ազդակ դարձան: Դար – ձեալ, ի՞նչպէս չփոխուէր սփիւռքի Հայութեան հոգեբանութիւնը, երբ չնորհիւ արիներու ժրաջան ու չարքաշ աչխատանքին, նախկինին հալածուած եւ Մեծ Պանդխտին հրաչքով ճողոպրած հին սեռը կը փոխարինուի նորերով, որոնք հիմա գիտակից եւ ինքնավստահ քաղաքացիներն են իրենց ծնողքները հիւրընկալող երկիրներուն:

Այսպէս է, որ անցեալի հալածուած, անօթի ու մերկ, սգակիր ու դառնացած, միջազգային դիւանագիտութենէն չարաչար խարուած ու լքուած մարդոց չառաւիղները հետզհետէ կ'ըլլան ո՛չ թէ սգահանդէսներու կրաւորական ներկաները կամ՝ աղերսող եւ ձեռք երկարողներ, այլ վճռակամ պահանջատէրերը դատի մը, որ իրենցը կը նկատեն, դատի մը, որ ոչքէ որովհետեւ արդար է, դատի մը, որ մարդկային է եւ, հետեւաբար, համամարդկային:

Նախաօսը ընդգծեց հայկական ցեղասպանութիւնը օտարին ճանչցնելու եւ միջազգային գետնի վրայ զայն ընդունիլ տալու կարեւորութիւնը, անհրաժեչտութիւնը: Աւելին՝ ցեղասպանութեան ոճիրին զատապարտութեան պէտք է ընկերանայ անոր յարակից հայ ժողովուրդին արդար դատին լուծումը:

Հայ ժողովուրդը, հակառակ անոր որ հասաւ մինչեւ մահուան դուռը, հակառակ իր կրած մեծ վիչտին՝ երբեք չվհատեցաւ. հայ ժողովուրդը պիտի ապրի, որովհետեւ դարերու ընթացքին ան սորված է երկու հիմնական բաներ. նախ՝ ֆիզիքական պարտութիւններէն կերտել հոգեկան մեծ յաղթանակներ, չետոյ պիտ քէ հոգեկան յաղթանակներէն են ի վերջոյ, որ դուռ կը բանան անմահու – թեան:

Գլխաւոր երկու բանախօսներն ալ իրենց հայերէն ճառերէն եռք խօսեցան նաեւ Ֆրանսերէն՝ օրուան նիւթին չուրջ:

Հայ Աւետարանական համայնքին կողմէ Պատուելի Դանիէլ Սահակեան առաջին բաժնի փակման խօսքը արտասանեց Ապրիլեան խորհուրդը մեկնաբանելով կրօնական հայեացքով.— Անոնք, ըսաւ ան, մեռան նաեւ իրենց հաւատքին համար եւ եթէ հոգ ու տուն կորսնցուցին, իրենց մօտ անկողոպտելի մնաց հաւատքը:

Խօսնակը՝ Տիկին Յովսէփեան հաղորդելէ եռք, թէ հանդիսութեան ներկայ են Կիպրոսի դեսպանը՝ Փոլիս Մոտինոս, Սրբ· Մխիթեան դեսպանատան քարտուղար Զափալին, ինչպէս նաեւ Ֆրանսացի հիւրեր, կարդաց Փրոֆ· Ալֆրէտ Քասթլէրի եւ ժաք Մատոլի նամակները: Եւ – կուքն ալ զօրավիգ կը կենան մեր ժողովուրդին արդար իրաւունքներուն պա – հանջին:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Սայաթ – Նովա լարային համոյթը՝ Պետրոս Ներկարարեանի ղեկավարութեամբ, երգիչ Մկրտիչ Պօ – ղոսեան, դաչնակի ընկերակցութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, Տիկին Մատլէն Լ– քիզեան–Քարփանթիէ արտասանութեամբ, դաչնակահարուհի Օր· Նայիրի Տէմիր – ճեան եւ, ապա, Դպրոցասէր, Սա – մուէլ Մուրատեան վարժարաններու մի – ացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Գ· Եանպէկեանի:

Օրուան փակման խօսքը արտասանեց Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Էկզարքոսութեան կողմէ Հ· Ցարութիւն Վրդ· Պզտիկեան, որ ցոյց տալով բեմին վրայ շարք կազմած Դպրոցասէրի եւ Մը – խիթարեան կրթարանի պարմանիներն ու պարմանուհիները ըսաւ.—

61 տարիներ առաջ ասոնց քոյրերն եւ եղբայրները առաջնորդուեցան դէպի Եփրատ այսօր երէկուան զոհերուն ժառանգորդները հայ երգը կը թրթռացնեն հայ բարբառով:

Պատկերը պերճախօս է եւ չի կարօտիր մեկնաբանութեան:

×

Կիրակի օր, ժամը 16ին Նոթր–Տամի մայր եկեղեցին լեցուած էր հայ թէ օտար հաստատութեամբ: Ինչպէս ամէն տարի, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին մասնաւոր պատրաստ կը կատարէր ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն: Պատարագեց Գեր· Հ· Նիկողոս Ծ· Վրդ· Քէհեաեան, քարոզեց Գեր· Փէզրիլ՝ օգնական եպիսկոպոս Փարիզի, որ ոգեկոչեց յիշատակը 1915ի հայկական ցեղասպանութեան զոհ մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներուն եւ չեչտեց անոնց ունեցած հաւատքն ու զոհաբերութեան ոգին:

ՇՐՋ· ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ», հեռաձայնով)·— Համազգային կազմակերպութեամբ, Շաբաթ ժամը 18·30ին տողանցք Փրատօ – Փէըրիէ մինչեւ Հայոց եկեղեցի: Շուրջ 2·500 հոգի: Հոգեհանգստեան արարո – ղութեան ներկայ գտնուեցաւ նախկին Արտաքին նախարար Միչէլ Ժօպէռ: Ծաղկեպսակի զետեղում Ապրիլեան Ցուշար – ձանին վրայ եկեղեցւոյ փակին մէջ: Ժամը 20·45ին ոգեկոչում Փալէ տէ Քոնկրէի մէջ: Խումներամ բազմութիւն: Խօսք առին կազմակերպիչ յանձնախումբի կողմէ Այիկեան, բանախօսներ Տոքթ· Ղազինեճեան (Ֆրանսերէն), Կարօ Յովսէփեան (Հայերէն) եւ նախկին Արտաքին նախարար Միչէլ Ժօպէռ:

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին թղթակցութեամբ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի կողմէ, հրատարակութեան խնդրանքով, ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը, որ նախապէս տրուած է Աժանս Ֆրանս Փրէսի·—

Le 24 avril est, pour les Arméniens du monde entier, une journée de deuil et de commémoration du Génocide perpétré en 1915 par le gouvernement turc.

On croyait qu'elle le serait en France comme partout ailleurs.

Cette année, le CDCA s'est vu signifier l'interdiction de la manifestation qu'il avait prévue depuis le 18 mars, entre la place François 1er et les Champs Elysées.

Cette surprenante décision, intervenue seulement 48 heures avant la manifestation, mettait les responsables devant l'impossibilité matérielle de prendre les mesures s'imposant en pareil cas.

Qu'il nous soit permis de rappeler qu'à aucun moment, dans le passé, les Arméniens de France n'ont provoqué de désordre sur la voie publique.

Le CDCA exprime, en conséquence, son indignation quant au déploiement inhabituel des forces de police, sans commune mesure avec la nature de la manifestation.

L'intervention maladroite, parfois violente, et surtout incohérente de la police, les nombreuses interpellations, visiblement préméditées, compte tenu du dispositif policier empêchant toute dispersion des manifestants, mettent en lumière la nature des pressions qui ont dû s'exercer.

C'est pourquoi, il nous apparaît clairement que le véritable motif de l'interdiction de la manifestation pacifique du 24 avril, est de nature politique. Elle vise à étouffer la voix du peuple arménien qui exige que justice soit faite pour les crimes commis contre lui.

Le CDCA, face à de telles pratiques, ne peut que souligner la responsabilité des autorités qui, en frustrant la communauté d'origine arménienne de son droit d'expression, assument délibérément le risque d'explosions violentes et incontrôlables.

CDCA

×

ԿԻՊՐՈՍԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Փարիզի Կիպրոսի դեսպանը «Յառաջ»ի ուղղուած հեռագրով ֆրանսահայ գաղութին կը յղէ իր խօսքը·—

Alors que les Grecs Orthodoxes célébraient samedi soir la Résurrection du Christ, votre communauté commémorait l'atroce Génocide perpétré par la Turquie dans le but d'exterminer l'héroïque nation arménienne.

Viendra, pour Chypre et pour l'Arménie leur résurrection nationale, grâce à la fraternité des deux peuples, forgée par des souffrances communes.

POLYS MODINOS
Ambassadeur de Chypre

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տողով

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻՆ կը հաղորդեն մահը մտեւչալ Գրեչկոյի: 73 տարեկան էր: Անդամ էր Պոլիտբիւրոյի եւ 1967էն ի վեր Պաշտպանութեան նախարարի պաշտօն կը վարէր: Իր չրջանին խորհրդային զինուած – ըական ուժը, յատկապէս հիւլէական մարզին ներս մեծ յառաջընթաց արձանագրեց: Ծագումով ուկրանացի էր եւ զօրագունդի մը հրամանատարն էր 1941ին, երբ Գերմանիա յարձակեցաւ Սրբ· Մխիթեան վրայ: 1953ին խորհրդային հրասայլերով ճզմեց Արեւելեան Գերմանացիներու ըմբոստութիւնը, իսկ 1968ին հրամայեց խորհրդային ուժերու յարձակումը Չեխոսլովաքիոյ վրայ:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները կը հաստատեն ընկերվարականներու յաջողութիւնները: Ձայներու 35,8 տոկոսը ապահոված է, մինչ համայնավարները չորրորդ դիրքը կը գրաւեն ժողովրդական դեմոկրատներէ եւ ընկերային դեմոկրատ կեդրոնէ եռք ձայներու 14,51 տոկոսով:

ՊՐԱԶԻԼԻՈՑ նախագահը՝ Զօր· Էրնեսթօ Գեյզէլ Փարիզ ժամանեց: Հանդիպում եւ խօսակցութիւններ կ'ունենայ Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ, միջազգային հարցերու, երկու երկիրներու յարաբերութիւններու, ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի, հանքի եւ ուժի զարգացման վերաբերող հարցերու չուրջ:

ԼԻԲԱՆԱՆի Մահմետական Ընկերակցութեան նախագահը Իպրահիմ Ուէհպէ յայտնած է որ Քուէյթ ընդունած է առաժամեայ ապաստան տալ 400 լիբանանցի որբերու, մինչեւ խաղաղութեան հաստատումը: Ներկայիս մօտ 20 հազար որբեր կան Լիբանանի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

«Լը Մոնտ» եւս երկուչաբթի երեկոյ (Ապրիլ 27ի թիւ) արձագանգ կը հանդիսանար Շաբաթ օրուան խաղաղ ցոյցին, մասնակցողներու թիւը 3000 ներկայացնելով: Թերթը յիշատակելէ եռք տոնցքէն յետոյ կատարուած ձերբակալութիւնները — չուրջ 150 հոգի — կ'անդրադառնայ Հայ Դատի Ցանձնախումբի բողոքին՝ մէջբերելով հետեւեալ պարբերութիւնները.— Հայ Դատի Ցանձնախումբը «ցաւալի կը գտնէ, որ հրապարակային արժանավայել արտայայտութիւն մը տարրական արդար հարցի մը համար, ինչպէս կը չեչտէր Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ժիսքար տ'Էսթէնի իր 1974 Մայիս 16ի նամակով, արգիլուեցաւ»: Ցանձնախումբը կ'աւելցնէ, թէ «Մեզի յատակ կը թուի, որ արգիլման իսկական պատճառները քաղաքական բնոյթ ունին եւ կը ձգտին խեղդել հայ ժողովուրդին ձայնը» :

«Լը Մոնտ» կուտայ նաեւ Ներքին Նախարարութեան բացատրութիւնը, այն է, որ ոստիկանական ուժերը միջամտած են, որպէսզի արգիլք հանդիսանան ցուցարարներուն՝ քալելու Թրքական հիւպատոսարանի վրայ: Ցուցարարները նման մտադրութիւն ունեցած են, ըստ ոստիկանութեան:

ԾՈՎԱՅԻՆ ՈՒԺԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՌԱԶՄԱՓԻՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Բ.

Գոլոմպոս, կարճ ճամբայ մը փնտռելով դէպի Հնդկաստան, 1492ին գտաւ Նոր Աշխարհը: Աւոր հետեւանքը եղաւ որ Սպանիա եւ Փորթուգալ այս նոր գտնուած հողերու անհատնում հարստութիւններ – թիւններուն տիրացան, եւ գարձան հզօր ծովային ուժեր:

Ծովային նոր ճամբայ բացուելով դէպի հեռաւոր արեւելք, նոյն շրջանին՝ արագօրէն նուազեցաւ Ձենովայի և Վենետիկի առեւտրական կարեւորութիւնը: Աւոր յաջորդեց երկու քաղաքներու ծովային ազդեցութեան եւ հարստութեան անկումը:

Հակառակ Ֆրանսայի, Հոլանտայի եւ Անգլիոյ ծովային յարձաւն ուժին, Սպանիա լման դար մը մնաց աշխարհի հզօրագոյն ծովային Պետութիւնը: 1588ին Սպանիոյ Փիլիպպոս Բ. թագաւորը ղրկեց իր «անպարտելի» նաւատորմը Անգլիոյ դէմ: Սըր Ֆրանսիս Տրէյքի ձեռքէն ճողոպրած սպանական նաւերը գոհ գացին սաստիկ փոթորիկի մը: Այսպէս՝ կոտրեցաւ Սպանիոյ վիներային ահռելի ուժը. այն ատենին որ Սպանիա չկրցաւ այլեւս պաշտպանել իր հողերը, եւ միւս երկիրները կուլ տուին իր լայնատարած գաղութները:

Անգլիա չէզոքացուց Հոլանտայի ծովային ուժը 1666ին Թամիզ գետի կռիւին:

Այնուհետեւ մնացին երկու մեծ ուժեր ովկիանոսներու վրայ... Անգլիա եւ Ֆրանսա:

Անգլիոյ տասներեք գաղութները Նոր Աշխարհի մէջ՝ սկսան իրենց ապստամբութիւնը, որ վերածուեցաւ անկախութեան պայքարի, Ֆրանսայի օգնութեամբը:

Անգլիա, հակառակ իր ծովային ուժին, Ֆրանսական նաւատորմիղի ճնշման տակ՝ ստիպուեցաւ իր նաւերը ցրուել լայն տարածութեան վրայ եւ չկրցաւ իր նաւատորմը կեդրոնացնել հիւսիսային Ամերիկայի իր ըմբոստ գաղութներուն դէմ: Միացեալ Նահանգներու անկախութիւնը ապահովուեցաւ երբ Ֆրանսայի ծովակալ Տը Կրասի մարտանաւերը խափանեցին անգլիական նաւերուն մուտքը Չեսըփիքի ծոցէն ներս: Աւոր հետեւանքով՝ անկարելի զօրավար Գորնվալիսի կապը խզուեցաւ իրեն օժանդակ նաւախումբին հետ՝ հարկադրելով զինք իր բանակներով անձնատուր ըլլալ զօրավար Ռաչինկթընի:

19րդ դարու սկիզբները՝ Նափոլէոն տէրն ու տիրականն էր Եւրոպայի: Աչխարհակալական մեծ ծրագիրը ունէր: Անոր իրականացման համար՝ կարեւոր քայլ մըն էր Եգիպտոսի գրաւումը: Ցամաքի վրայ անպարտելի էին իր զօրքերը: Բայց Ապուքիրի կռիւին — Նեղոսի բերանը՝ Աղեքսանդրիայի ծոցին մօտ — Նելսըն չախչախեց Ֆրանսական նաւատորմը, Նափոլէոնի արշաւանքը ձախողութեան դատապարտելով:

Նափոլէոն գրաւած էր ամբողջ Եւրոպան բացի Ռուսաստանէն: Բայց, ի վերջոյ, իր պարտութիւնը անխուսափելի էր քանի որ ծովերուն չէր կրցած տիրապետել: Վերջին հարուածը տրուեցաւ Նափոլէոնին 1815ին Վաթերլոյի դաշտերուն վրայ: Սակայն անկէց տասը տարի առաջ, 1805ին, արդէն անօրինուած էր իր անկումը Անգլիոյ յաղթանակով Թրաֆալկարի Հրուանդանի վրայ (Ճիպրալթարի մօտերը):

Հակառակ որ Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ միացեալ ծովային ուժերը թիւով աւելի մեծ էին քան Անգլիացիներուն նաւատորմը, բայց եւ այնպէս՝ անգլիական նաւատորմին կազմակերպութիւնը եւ նաւարտութիւնները — ու Նելսընի հանճարը — յաղթանակը ապահովցուցին Ալպիոնին:

Թրաֆալկար, որ Նելսընի փառքին պսակն էր, հասցուց Անգլիոյ նաւատորմիղը իր կատարելութեան գագաթնակէտին: Թրաֆալկար նաեւ վերջին մեծ կռիւն էր առագաստանաւերու միջեւ: Այնուհետեւ՝ Անգլիա իշխեց աշխարհի ովկիանոսներուն վրայ մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմը:

Մինչ այդ, 1903–1905ին քայքայուեցաւ ռուսական նաւատորմը Ճափոնի յաղթանակով Փորթ Արթըրի ծոցին եւ Ցուշի – մայի նեղուցին մէջ, եւ հիմը դրուեցաւ ճափոնական կայսրութեան:

1914–1916 տարիներուն Անգլիա դրեթէ ծունկի եկաւ գերմանական ընդծովեայ – ներու յարձակումներուն հետեւանքով: Այդ պատերազմին վճիռը տրուեցաւ ծովերուն վրայ:

Նոյնպէս՝ երկրորդ համաշխարհային պատերազմին վերջնական արդիւնքը որոշուեցաւ ովկիանոսներու եւ ծովերու վրայ... Միջերկրական, Ատլանտեան, Խաղաղական եւայլն: Զըրչիլ, որ անվեհեր տեսած էր Տէօնքէրքի նահանջը, Լոնտոնի ռմբակոծումը, եւ տեղեակ էր Զինակիցներու եւ Առանցքի Պետութիւններու ճակատագրական մրցումին հիւլէական ռումբ մը արտադրելու, ըսած է. «Միակ բանը որ միս վախցուց՝ ընդծովեաներու վտանգն էր»: Արդարեւ, երեսուն տարուան մէջ՝ Գերմանիա երկու անգամ քիչ մնաց չհաէր ցամաքային երկու պատերազմները իր սուզանաւերու գերազանց գործածութիւնով:

Պատմութեան անցաւ Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Ճափոնի պարտութիւնը, ինչպէս նաեւ քայքայումը անոնց ծովային ուժին: Պատերազմէն ետք՝ Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա վերածուեցան երկրորդական ծովային ուժերու:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՏԱՍՆԸՎԵՑ ՏԱՐԻՆԵՐ

ԽՄԲ.— Բեմադիր – դերասան Արման Կոթիկեանի Փարիզի մէջ ունեցած թատերական կեանքին մասին ընդարձակ յօդուած մը ստորագրած է Արման Դանիէլեան՝ «Սովետական արուեստ» ամսագրի Փետրուարի թիւին մէջ: Կուտանք հատուածներ՝ շահեկան յօդուածէն, արեւմտահայերէն:

Ֆրանսական թուականներու Փարիզի թատերական կեանքը բաւական խայտաբղէտ պատկեր մը կը ներկայացնէր: Համաշխարհային Ա. պատերազմի վերջնա – ւորութեան տակաւրացած էր հետաքրքրութիւնը Անտրէ Անթուանի բնապաշտական վտրձերուն հանդէպ: Նոյն ժամանակ աշխուժացած էր պուլվարի թատրոններուն գործունէութիւնը՝ թեթեւ եւ զուարճալի թատերախաղերով: Բայց կային նաեւ թատրոններ, որոնք իրրեւ հիմք իրենց արուեստին՝ հրապարակ կը հանէին արդիականութեան խնդիրները հոգեբանութեան ցայտուն դարձնելու սկզբունքը:

Այս առումով ծանօթ դէմք էր դերասան եւ բեմադիր Ժաք Քոփօ, որ կը պայքարէր Անթուանի թատերական հայեացքներու եւ, ընդհանրապէս, թատերական արուեստին մէջ բնապաշտութեան դէմ: 1913ին անոր հիմնած «Վիէօ Քոլոմպիէ» («Հին աղաւնատուն») թատրոնը կը հետապնդէր խմբային, փելիսոփայական խորք ունեցող թատերախաղեր ներկայացնելու ծրագիրը: Սկզբունքի հարց էր նոյնիսկ խաղացանկի ընտրութիւնը՝ կը խաղային Շէյքսփիր, Մոլիէռ, Դոստոյեւսկի եւայլն:

Սորպոնի համալսարանի ուսանող ժաք Քոփօ կ. Ստանիսլավսկիի համախոհ էր եւ անոր թատերական ուղիին հաւատարիմ հետեւորդը: «Հին աղաւնատունի» դեկավարին հայեացքները մօտ էին նաեւ Սորպոնի համալսարանի ուսանող Արման Կոթիկեանի, որ 1925ին յաջողութեամբ աւարտելով ուսումը, կը հետեւէր ժաք Քոփոյի դերասանական միամեայ դասընթացքին:

1934ին Փարիզի «Արուեստ եւ կեանք» հանդէսին մէջ գրած իր յօդուածով Կոթիկեան կուտար Փարիզի հայ թատրոնին պատկերը: Ըստ իրեն, եթէ չհաշուենք մինչեւ համաշխարհային առաջին պատերազմ բեմադրուած քանի մը ներկայացումները, Փարիզի հայ բեմի գործունէութեան սկիզբը պէտք է համարել 1915ը, երբ պոլսեցի արուեստագէտ Մըկրտիչ Ջանան հաւաքելով Փարիզի հայ ուժերը կը բեմադրէր Շերվանզտզեի «Զարոպէ», «Պատուի համար» եւ Շանթի «Հին աստուածները» թատերախաղերը, որոնց կը մասնակցէր նաեւ Արման Կոթիկեան, որ այդ օրերուն կարճ ժամանակով Փարիզ կը գտնուէր: Երբ Փարիզ մշտական բնակութիւն կը հաստատէին Կ. Պոլսէն, Իզմիրէն եւ այլ քաղաքներէն գաղթած Հայերը, ազգային թատրոնի ստեղծումը անհրաժեշտութիւն կը դառնար: Այդ թատրոնի կազմակերպիչը Կ'ըլայ Տըդատ Նշանեան: Թատրոնը կը կոչուի «Փարիզահայ առաքաքիք»: Հիմնադիրներն օգնականն էր՝ Արման Կոթիկեան:

Փարիզի հայ բեմի երկրորդ շրջանը պէտք է համարիլ Աննա Բուդաղեանի եւ Տիգրան Բէկզադեանի գեկավարած «Հայրենի բեմ» թատերախումբի գործունէութիւնը (1924): Բայց այս խումբն ալ, առաջինին նման, կը գադրեցնէ իր գործունէութիւնը նիւթական դժուարութիւններու պատճառաւ: Դերասաններուն չատերը կը փորձեն անհատական ներկայացումներ տալ:

Արման Կոթիկեան կը չարունակէր մասնակցիլ Փարիզի հայ մշակութային կեանքին: Իր փոքր սենեակը Փարիզի մէկ ակումբ դարձած էր, ուր կը հաւաքուէին բարեկամներ, թատրոնի եւ դրականութեան մարդիկ: Ինքը՝ Արման, տարուած էր Հիւկոյի, Միւսէի, Մոլիառնի ստեղծագործութեամբ: Ան լրջօրէն կ'ուսումնասիրէր Օմար Խայեամի եւ Ֆիրդուսիի դրական ժառանգութիւնը: Գրած եւ հրատարակած է « Ֆիրդուսին եւ անոր Շահնամէն » դիրքը (1935, Փարիզ): Աւետիք Իսահակեան, որ այն ժամանակ արտասահման կը գտնուէր, գրած է յառաջբանը՝ ըստ արժանւոյն գնահատելով արուեստագէտին եւ դրողին աշխատանքը:

Արման Կոթիկեանի դրական գործը

դական ծովային ուժերու:

Միացեալ Նահանգներու նաւատորմիղը գարձաւ աշխարհի ամէնէն հզօր ծովային ուժը:

Նոյն ատեն՝ միջազգային քաղաքական նուաճման բեմին վրայ երեւցաւ նոր դերասանութեան մը որ երկու գլխաւոր բաժիններէն մէկը սահմանեց աշխարհի չորս ովկիանոսներու անօրինութեան մէջ: Ան Խորհրդային Միութիւնն էր: Մրցակից եղաւ Միացեալ Նահանգներուն:

17րդ դարու վերջաւորութեան, ու մինչեւ 18րդ դարու կէսը, Մեծն Պետրոս՝ վայրագ եռանդով ու արտակարգ կարողութիւնով, նաւատորմ հիմնեց, Պետրոպրաւ քաղաքը կերտեց, եւ երկաթեայ կամքով Ռուսաց իր յետամնաց երկիրը դարձնել դէպի Եւրոպա: Ռուսաստանի հիմնական քաղաքականութիւնն էր յառաջանալ դէպի արեւմուտք ու դէպի տաք ծովերը: Բայց դէպքերը այնպէս դասաւորուեցան որ Ռուսաստան, իր ծրագրին հակառակ, տարածուեցաւ դէպի արեւելք... մինչեւ Խաղաղական:

Ցետադային՝ Խորհրդային Միութիւնը իրագործեց Ռուսաստանի գարաւոր ծրագիրը, կամ աւելի ճիշդ՝ երազը:

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

ՁՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

2·

Արեւագալի կողմից ծառերը, իրար թեւ ու թիկունք, մաղլցում՝ սարի գլխին հաւաքւում էին, եւ երկինքն ու երկիրը հառնում էին իրար: Սարի գագաթի հաւաքուած ընկուզենիները ամպերն էին քշում, հով ու զով մաղում գիւղի դէզ – խին... Չէ, իր Ցարուխ պապի աղօթքն էին հասցնում Աստծուն... Է՛, Ցարուխ պապ, օղորմի, Ցարուխ պապ, էղբան ո՞ւմ աղօթեցիր, ինչո՞ւ աղօթեցիր՝ ի գո՛ւր, ի գո՛ւր...:

Տան կողքին սանդքար կար՝ կող ու կուչտ մամռոտ:

Գարունքին սանդը պռնկէ–պռունկ անձրեւաջրով էր լցւում: Տան գիմաց այգի կար. ծառերը արմատները խորացրել էին, թեւ– թեւի տուել, որ չգլորուեն լանջն ի վար: Ամէն գարնան, երբ սանդքարի կշտից ձնծաղիկը բացում էր աչքը, Ծովասարից մի սաւան ամպ էր պոկւում, գալիս նստում ծիրանենու գլխին: Ցետոյ սանդքարի կշտին մանուշակն էր դո – ղում, եւ ալուչան ծիրանենու անպտղ էր անում: Ծաղկում էր կեռասենին: Ծաղ – կում էր խնձորենին: Ճիւղերը հացատան կտուրը հանած ընկուզենու ծանրութիւ – նից հողը ճաք է տալիս: Աչքարհում ինչքան գոյն կայ հաւաքւում, հարսնապար էին բռնում տան դիմաց, երդիքից կաթկթում ներս: Ու խեւանում էր իր Ցարուխ պապը, ոտնդերը լայնացնում, ծծո՛մ – ծծում էր գարնան բոյրը, փափախն ու այծի մորթուց կարած ելակը նետում կաւէ ամբարի եռեւը եւ բաց կրծքով (սեզոտ էր Ցարուխ պապն կուրծքը), բահը ձեռքին կանգնում էր ծառերի տակ: Մինչեւ աշուն դուրս չէր գալիս այգուց:

–. Հարսնուկ, հաց բեր, — ձայն էր տալիս, եւ Խանդութը հացն ու թանով լի կուլան ձեռքին կանգնում էր ծիրա – նենու տակ, սպասում մեծ կեսարի մօտենալուն:

— Հարսնուկ, գառ, արա հաց տարա՞ր:

Խանդութը գլխով էր անում՝ հա:

Ցետոյ պապը նստում, ճուլւում էր ծառի բնին, գառնում ծիրանենու բունը, բնի կէսը, ծիրանենու բնի կեղեւը... Ցարուխ պապը քանի՞ տարեկան կը լինէր... Ո՞վ էր Թիւ ու հաշիւ պահողը... Կոտրածի տարին ինքը կը լինէր քառասուն – քառասունհինգ տարեկան, կիրակոսը՝ երեսունհինգ – քառասուն, Մա – նուկը չահէլ աղայ էր, մեծ եղբայր Զաբէն յիսունն անց էր, հայրը... հօր մասերը ճերմակել էին: Ուրեմն... Ցարուխ պապը հարիւր – հարիւր հինգ կը լինէր: Գարունը բացւում էր թէ չէ, մանում էր այգի ու մինչեւ ձմեռնամուտ գուրս չէր գալիս: Ճօճք ունէր, մի ծայրը քաղցրակորիկ ծիրանենուն էր կապուած, մէկը՝ տանձենուն: Սանդքարի մօտ նստում էր իրիկնահացի, հարց ու փորձ անում դերասանի օրուայ բանուգործից. վարուցանքից, ջուր ու ջրառուքից, կալուկու – մից, յետոյ տրեխները թաղում էր ծառի տակ եւ բարձրանում էր ճօճքը:

— Անձրեւ չեկաւ, — սայլապան Աբօն ծայր է բացում վրոյցի համար:

Ճանապարհը երկար է, սայլի միալար ճռռոցն էլ հոգի է հանում, աւելի ձգում ճամբան, իսկ Աբօն ինքն իր հետ լինել չի կարող:

— Անձրեւ գարձէ սեւ աղուէս, — կրկնում է Աբօն եւ գլխի ընկնում, որ իրօք, անձրեւը չատ–չատ է պէտք, — Միրօ, տղէք գնացին կռիւ, մնացինք տանդ թեւ ու թիկունքի... Անձրեւ գար, չհոնձնեն արտեր:

— Հա, անձրեւ պէտք է, — համաձայնեց Միրօն եւ աւելացրեց մտքում.

«Երկիր անձրեւ տատ էր...»:

Մեռաքի պէս հիւսւում էին անձրեւաթելերը ու վերջ չկար: Ցարուխ պապը իր կոճղը գնում էր չէմից ներս, նստում, ձեռքերը ծալում ծնկներին ու նայում էր այգուն, գիւղի տների կանաչած տանիքներին, երդիքներից ոլորուող ծխերին. գիւղից դէն սարալանջին, սարի պլսին նստած երկնքին, նայո՛ւմ, նայում էր ու ասում.

— Քարեր ծաղկան, Միրօ:

Ընկուզատարի խշշոցն էր առնում անջինջը, Խումար մարչէի դնդնոցը ու յիչում, որ իր մարչն էլ այդ խաղը, հչից այդ խաղն էր ասում ու՝ այդպէս անո՛ւշ, անոյշ: Ցետոյ պապը իրար էր խառնում անձրեւի խշշոցն ու Խումար մարչէի դնդնոցը, մոռանում էր, որ անձրեւ է գալիս եւ ականջներում ու մաքի մէջ մնում էր միայն իր, է՛ն, իր մարչէի երգը: Ու նինջ էր գալիս աչքերին: Ննջի մէջ գառնում էր երեխայ, հարիւր տարի առաջուայ երեխան: Մէկ էլ բացում էր աչքերն ու ասում.

— Եա տէ՛ր... իմ օղորմածիկ մէր էկա՛ւ, կանգ տուեց իմ աչաց դէմ:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(Շար. – 3)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐ ԿՈՂՄԸ

ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ, ԵՍԱՅԻԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

Ս. ՄԱՍՆ

ՆԱՀԱՆՋԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԸ

Ասում են՝ Ալիխանյանը Ստալինի հետ հանդիպելիս ասել է, որ Հայաստանում ամեն մի հայ ազգայնական է, ամեն մի հայ ատում է ռուսներին, ատում է Ռուսաստանը, ատում է բոլշևիկյան կուսակցությունը, ատում է խորհրդային կարգերը։ Ասում են՝ Ալիխանյանը Ստալինի հետ հանդիպելիս ասել է, որ Հայաստանում ամեն մի հայ ազգայնական է, ամեն մի հայ ատում է ռուսներին, ատում է Ռուսաստանը, ատում է բոլշևիկյան կուսակցությունը, ատում է խորհրդային կարգերը։

— Ես, իհարկե, չեմ կարող ասել, թե ինչ է ասել Ալիխանյանը Ստալինին, բայց ես ինքս լսել եմ Ալիխանյանի ելույթը, որ նա ունեցել է Հայաստանի կուսակցական ակտիվի ժողովում։ Ալիխանյանը ելույթ է ունեցել ռուսերեն։ Ես հիշում եմ նրա ելույթի հետևյալ խոսքերը։ Ալիխանյանը ասել է.

— Ես, իհարկե, չեմ կարող ասել, թե ինչ է ասել Ալիխանյանը Ստալինին, բայց ես ինքս լսել եմ Ալիխանյանի ելույթը, որ նա ունեցել է Հայաստանի կուսակցական ակտիվի ժողովում։ Ալիխանյանը ելույթ է ունեցել ռուսերեն։ Ես հիշում եմ նրա ելույթի հետևյալ խոսքերը։ Ալիխանյանը ասել է.

— Ամեն մի հայ, ինչ մենք էլ չանենք, ինչ միջոցներ էլ ձեռնարկենք, ինչ ուժեր էլ չխնայենք, ամեն մի հայ ատում է ռուսներին, ատում է Ռուսաստանը, ատում է բոլշևիկյան կուսակցությունը, ատում է խորհրդային կարգերը։ Ամեն մի հայ ազգայնական է։ Ինչպե՞ս ենք մենք կռվելու այդ ատելության դեմ։ Ինչպե՞ս ենք մենք կռվելու ազգայնականության դեմ։

— Ամեն մի հայ, ինչ մենք էլ չանենք, ինչ միջոցներ էլ ձեռնարկենք, ինչ ուժեր էլ չխնայենք, ամեն մի հայ ատում է ռուսներին, ատում է Ռուսաստանը, ատում է բոլշևիկյան կուսակցությունը, ատում է խորհրդային կարգերը։ Ամեն մի հայ ազգայնական է։ Ինչպե՞ս ենք մենք կռվելու այդ ատելության դեմ։ Ինչպե՞ս ենք մենք կռվելու ազգայնականության դեմ։

Ալիխանյանը ասել է.

— Ամեն մի հայ, ինչ մենք էլ չանենք, ինչ միջոցներ էլ ձեռնարկենք, ինչ ուժեր էլ չխնայենք, ամեն մի հայ ատում է ռուսներին, ատում է Ռուսաստանը, ատում է բոլշևիկյան կուսակցությունը, ատում է խորհրդային կարգերը։ Ամեն մի հայ ազգայնական է։ Ինչպե՞ս ենք մենք կռվելու այդ ատելության դեմ։ Ինչպե՞ս ենք մենք կռվելու ազգայնականության դեմ։

Վարդան Պանտիկեան, Դաւիթ եւ Անդրանիկ Պանտիկեան եւ զաւակները, Շմաւոն եւ Վերա Փափազեան, Վահէ եւ Սամլիա Լորենեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բաֆֆի Փափազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ալէն Պլանչոն, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Հրաչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Հրաչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Հրաչեան, Տէր եւ Տիկին Ազգին Սապունճեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Աստղիկ Հրաչեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Կարօ Փօլատեան, Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Աստղիկ Հրաչեան (Մարսէյլ), այրի Տիկին Արմենուհի Պանտիկեան, այրի Տիկին Գարմէլէ Շալճեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հրաչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Հրաչեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Միքրտիչ Հրաչեան, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Տաւուտեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան Կարապետեան եւ ընտանիքը Տէր և Տիկ. Պետրոս Շալճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Համբարձումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարաւէֆէրեան – Փանոսեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Շուրա Փանոսեան եւ զաւակները (Երեւան), Գուրգէն Սէմէրճեան եւ զաւակները (Երեւան), Խաչիկ, Գոհար Խաչատուրեան - Սէմէրճեան եւ զաւակները (Երեւան), Տիկին Աստղիկ Պէկլարեան եւ զաւակները (Երեւան), ինչպէս նաեւ Շալճեան, Աւտոյեան, Սալամ, Պլանչոն, Ֆըլէն, Քոնթ, ժաքովիտիս ընտանիքները եւ համայն բարեկամները կ'ողբան զառնապէտ մահը, իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, հօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ԼՈՒՍԱՆԹԱԳ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Հրաչեան)

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 24, Շաբաթ առաւօտ, Սէն Ժե – ռոմի Հայոց եկեղեցին։

×

Այս տխուր առթիւ Վարդան Պանտիկեան եւ իր զաւակները կ'ընեն հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան 500 ֆր., Մարսէյլի Մշակութի Տան Վասպուրական սրահին 500 ֆրանք, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղին 500, Սէն Ժեռոմի կապ. Խաչին 250, Սէն Ժեռոմի եկեղեցիին 250, «Յառաջ»ին 250։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին Տ. Ս. Զաքրեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԻՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մայիս 3, Երկուշաբթի օր, ժամը 20ին, Նախկին Ռազմիկներու կեդրոնատեղին՝ 32 Ռիւ տը Թրէվիզ։ Օրակարգ՝ նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՒՑ ԽԱՉԻ ՇԱՒԻԼԻ մասնաճիւղին կողմէ

Մայիս 1, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Շաւիլի էպլաֆապե – տարաւի սրահին մէջ, Ռիւ Սքալիճկրատ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿի եւ իր նուագախումբին և ՆԱՑԻՐի պարախումբին երգեր եւ արտասանութիւններ

Հայկական ճոխ պիւֆէ — ՄՈՒՏՔ 25 Ֆ.

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Այս կիրակի, Մայիս 2ին, պատարագ կը մատուցուի։ Ցաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին։

Կը հրաւիրուի զաղութիս Հայութիւնը անխտիր իր ներկայութեամբ յարգելու բիւրաւոր նահատակներու անմոռաց յիշատակը։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Dansante

Organisée par la
section d'Asnières - Bois-Colombes
de la Croix Bleue des Arméniens
Animée par l'orchestre SEVAN
avec la participation du chanteur
LUDOVIC
Partie Artistique
Groupe de danse « NAVASSART »
Dimanche 2 Mai de 15 h. 30 à 24 h.
Salons du Centre Administratif et Social
16, Place de l'Hôtel de Ville
92600 Asnières

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳԱՓՈՒՓՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ ՄԷՋ

14, Սէնք–Օնորիճ–տէ–Փէրր

Մեկնում Շաբաթ Մայիս 1, ժամը 7ին ժամադրավայր Սքուար Մոնթոլոն, Մէթրօ Քատէ։ Վերադարձ կիրակի Մայիս 2, ժամը 23ի առեւնները։

Օթոքառով այցելութիւններ համաշխարհային Բ. պատերազմի Նորմանտիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը։

Սովորական ճոխ սեղան երկու օրուան ընթացքին — չամփուրով խորոված, կաս–կարած ճուկ, եւայլն։

Արձանագրուիլ կարմիր Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել 985–36–53։

Ծախքերու մասնակցութիւն 180 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՊԱՏԻՒ ՎԷԹԵՐԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ

Վէթերան ընկերուհիներու ի պատիւ, Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը ճաշ մը կազմակերպած է Շաբաթ, Մայիս 8ին, նախապէս արձանագրուիլ՝ Տիկին Քէչէճեանի մօտ՝ 38, Ռիւ Պէլ–Իմաժ, Վալանս։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

կազմակերպուած աշակերտներու կողմէ

Մայիս 9, կիրակի ժամը 16·30ին, Վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան–Գ. Մ. Ալէմշան սրահին մէջ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

— Երգ, արտասանութիւն, նուագ — Հայերէն թատրոն՝ «ՀՆԱԽՈՑԶԸ»՝ կատակերգութիւն երեք արար

— Ֆրանսերէն թատրոն՝ LA TRAGEDIE DEMENTE, en 2 actes

— Յուցահանդէս՝ աշակերտներու նկարչական գործերուն

— Բաշխում՝ մարզական մեծարներու ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

L'Arménie à travers les siècles

կազմակերպուած՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան երիտասարդական Յանձնախումբի կողմէ
Մշակոյթի Տան մէջ
17, Rue Bleue — Paris 9e
Ապրիլ 20 — Մայիս 1, ժամը 18–21
բացի կիրակի օրերէ և Շաբաթ Ապրիլ 24է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մովսէս Մովսիսեան կը փնտռէ իր հօր–եղբայրները՝ Գրիգոր եւ Հայրապետ Մովսիսեան (Տրզատեան)։ Հօր անունը Տրզատ։ Կ'ապրէին Փարիզ։ Մէկուն կնոջ անունն է Ֆլորա։ Հայրապետ եւ Գրիգոր Ղափանի մէջ ունէին եղբայր մը Սարգիս անունով, որ մեռած է 1937ին։ Սարգիսի զաւակներուն անուններն են Մովսէս եւ Մարօ։ Երեք եղբայրները ծնած են Թուրքիոյ Իզնըճիկ (Պանտըրմա) քաղաքը։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝
ՄՈՎՍԷՍ ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ
Շահումեան 26/14, Ղափան, Հայաստան

Չ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Վարդան Եղթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Ապրիլ 30ին ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։

×

ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆ – ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Չ. Յ. Դ. Անտոք – Վարուժան կոմիտէներու ժողովը Մայիս 6ին, Հինգշ. ժամը 20·30ին Հայ Տան մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՒՑ ԽԱՉԻ Կոբընոպլի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մայիս 9ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

հանդիսաւոր բացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 9 ԻՆ

ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՊՏՈՅՏԸ

ETRETAT

Կազմակերպուած Լսաեան Սանուց Միութեան կողմէ, կիրակի Մայիս 2ին սոքողջ օրը։

Ճամբու ընթացքին այցելութիւն Ռուան քաղաքը։

Մեկնում՝ կառ. տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւէն ժամը ճիշդ 7ին։ Վերադարձ ժամը 23ին։

Ծախքերու մասնակցութիւն 50 ֆրանք
Ուսանողներու 30 ֆրանք
Արձանագրութեան համար հեռախօսել՝
Ալանեան 842–08–57
Պ. Զաուրճեան 770–56–31

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz
6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

Vous annonce son prochain départ pour

L'ARMENIE

du 26 Juillet au 8 Août
Prix Paris/Paris 2780 F.

COMPRENANT
— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
— la Pension complète
— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

N'hésitez pas à nous consulter
pour vos vacances d'été

Exigez
de votre fournisseur habituel
les délicieux
halva lokoum tahin
Bongoût
USINE A St. MENET - 13011 MARSEILLE - TEL (91) 43 12 53 - 43 04 07

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
29
JEUDI
29 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

51ր ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·577

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.577

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՆԳԸ ԿԷՉԻՏԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Ա·

Ապրիլեան այս օրերուն, երբ կ'ոգեւորուինք յաւէտ անմոռանալի յիշատակը մեր նահատակներուն, Յառաջի 22 եւ 23 Ապրիլի թիւերուն մէջ վերհրատարակեցինք մեր մէկ դրութիւնը՝ «Երէկի գոյամարտէն», Մեռնող մօր անէծքը» խորագրով՝ լոյս տեսած 1919ին Գահիրէի Զարթօնք պարբերականին մէջ, հրատարակութիւն թրքական գեհենէն փախած հայի մը երկտասարդներու։

Դիական կեանքէ առնուած ականատեսի այդ վկայութիւնը մէկն է այն հազուագիւտ դրուագներէն, որոնք արձանագրած են մեր մարտիրոսագրութեան պատմութեանց մէջ, իբրեւ անհերքելի փաստեր ցեղասպան Պետութեան եւ ազգի աներեւակայելի վայրագութեանց եւ անօրակելի ոճիրներուն։

Շատ քիչ բան գրուած է Գանգը կէչիտի դիակի ողբերգութեան մասին։ Գանգը կէչիտ կը նշանակէ Արիւնոտ ակռայ (ճակատքի, կիրճ)։ Անունն անգամ սարսափ կ'պղէ։ Ինչ զարհուրելի ոճիրներ են գործած անցեալին կիլիկեան արգա – սեղ զաւակներուն վերջնաւորութիւնը եւ Աբդիւլհամիտեան լեռներու սկզբնաւորութիւնը պատմող այդ չարաշուք կէտին վրայ, ինքնութիւնը համար ա՛յնքան մահասար – սուն անունով մը։

1915-1916ի ահռելի տարիներուն դէպի Տէր-Զօր քշուող հարիւր հազարաւոր հայ իգականներ այս «Արիւնոտ անցք»էն էին ողջ ազատ դէպի իրենց գողգոթան, անթիւմ ոտիկան – զինուորներու խարազանի հարուածներուն տակ։ Եւ ըսել ոճիրներ կողմէ թէ «հայասէր» ճանչցուած ձեմալ փաշայի անմիջական հրամանին ենթակայ էր այդ շրջանը։

Ահա՛ վկայութիւն մը.—

«Գանգը – կէչիտ հայ տարագրութեան այս օրերուն ունեցաւ իր ամենասոսկալի պատմութիւնը եւ այնպիսի մահասփիւռ յիշատակներ, որը հնար չէ հոս զանց ընել գրել իր ղէմաւոր մանրամասնութեամբ։

«Գանգը – կէչիտէն անցան Խարբերդի, Տատոսթոյի, Պլէճիկի, Պրուսայի ու շրջակայից, ինչպէս նաեւ Գոնիայի եւ Եոլաթուղաձի երկայնքին բնակող եւ 1915ի ամրան Տէր-Զօր տարագրուող հարիւր հազարաւոր Հայերու չարան չարան կարաւաններն դէպի Տէր-Զօր։

«Անկէ անցան նաեւ Կիլիկիայ քաղաքներէն տարագրուող շուրջ 200·000ի հասնող ամբողջ Հայութիւնը։

«Այդ օրերուն հոն գտնուող ականատեսներ մեզի պատմեցին՝ հայ աքսորականները ժողովուրդին թշուառութեան այն – պիսի եղերական եւ եղեռնական դրուագները, որոնց ի լուր պիտի փշաքաղուէին ամենաքար սրտերն իսկ։

« ... Եթէ բոլոր ծովերն թանաք եւ բոլոր ղաշերն թուղթ ըլլային, գար – ձեալ անհնար էր իրականութեան համապատասխան մանրամասնութիւններով պատմել անհուն չարչարանքը հարիւր հազարաւոր Հայերու, այր, կին, ծեր, տըղայ, հարս, աղջիկ, մինչեւ անչափահաս մանուկներն ու անմեղ ծծկեր երախաները։ Որոնք թափառական ու հալածական՝ ըշջապատուած ոճրագործ ոստիկան – զինուորներու վայրագ ձողիը – ներէ, հազարաւոր կառքերով, սայլերով, ոչխարներով, բայց ամենամեծ մաս մը ոտքերնին եւ նոյնիսկ չատեր բոկոտն,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱԲԱԹ ՕՐ

— o —

Լիբանանի Խորհրդարանի նախագահը՝ Քամալ ալ Ասաատ հաղորդեց Հանրապետեան նոր նախագահին ընտրու – թեան թուականը։ Ֆրէնճիէ ստորագրած ըլլալով սահմանադրական բարեփոխու – թիւնը՝ նոր նախագահի ընտրութիւնը պիտի կատարուի այս Շաբաթ։ Ազդէն իսկ խօսք կ'ըլլայ 17 թեկնածուներու մասին։ Այսուհանդերձ երկու անուններու շուրջ կեդրոնացած է բոլորին ուշադրութիւնը։ Առաջինը՝ Ռէյմոն Էտէ, «Ազգային ճակատ»ի թեկնածուն, պաշտօնապէս իր թեկնածութիւնը դրաւ։ Երկրորդը՝ Էլիաս Սարգիս, կեդրոնական դրամատան կառավարիչը, արդէն երկու չաբաթ առաջ թեկնածու էր։ Այս վերջնոյն ղօրավիգ կը կենայ վարչապետը՝ Ռաշիտ Քարամէ։

Ֆալանժները դեռ դիրք չեն ճշդած թեկնածուներուն նկատմամբ։ Մինչ կողմէ սակայն, հաւանական կը նկատուի, որ յառաջդիմական երեսփոխանները չմասնակցին նախագահական ընտրութեան եւ ձեռնպահ մնան։ Արդարեւ, Քամալ Ճումպլաթի համար երկու թեկնածուներն ալ «անհրաժեշտ չհադրդռութիւնը ցոյց չեն տար իրաց ներկայ կացութենէն /բխող բարեփոխութեանց ծրագրին հանդէպ»։

Կռիւներ միշտ տեղի կ'ունենան թէ՛ Պէյրութ, թէ՛ երկրին հիւսիսը։ Առջի օր 49 մեռեալի, 90 վիրաւորի մասին խօսք կ'ըլլար։

× Գահիրէի օրաթերթերէն «Ալ Կումհուրիա» կը հաղորդէ, թէ պետական հարուածի փորձ մը ձախողած է Սուրիոյ մէջ եւ ձերբակալուած են շորս հազար հոգի՝ սպաներ եւ «Պաաս»ի անդամներ։ Սուրիական որոշ շրջանակներու մէջ դժգոհութիւն կայ Լիբանանեան միջամտութեան, ինչպէս նաեւ Սուրիա – Անդրյորդանան մերձեցման դէմ։

Քաւիւ մը տուող

ՔԻՍԻՆՆԿԷՐ կը շարունակէ ափրիկեան իր ըշջապտոյտը։ Զամպիայի մայրաքաղաքին մէջ 10 կէտերէ կազմուած ծրագիր մը ներ-

աշնան չորցած հողմավար տերեւներու նման անցան Ամանոսի այս միակ արիւնոտ անցքէն ու գնացին Տէր-Զօրի անջրդի անապատները՝ մեռնելու համար առանց հացի, առանց ջուրի, առանց պատանքի եւ առանց գերեզմանի...։

«Այս արիւնոտ կիրճէն, համաձայն երկաթուղու պաշտօնական բարձր անձերու դնահատման, անցած էին մեզմէ առաջ աւելի քան ՉՈՐՍ ՀԱՐԻՒՐ ՅԻՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ Հայերը, առանց սեռի եւ հասակի խտրութեան, երկաթուղիով կամ հեռուն դէպի Սուրիա, Միջագետք, Րէսիւլայն, Նիսիպին կամ Տէր-Զօր։ (Գրիգոր Ծ· Վրդ· Պալաճեան, ՀԱՅ ԳՈՂԳոթԱՆ, Ա· հատոր, Վիէննա, 1922, էջ 359–361)։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԵՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 26)

ԱՊՐԻԼ 24Ը՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ամբողջ տարի, Ապրիլ 24ին, Հայաստանի Ժողովուրդը կը յարգէ իր մեկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը, անոնք, որոնք 1915ին գոհ գարձան Թուրքիոյ այն ժամանակուան յեռադիմական կառավարութեան կազմակերպած ցեղասպանութեան։ Ապրիլ 24ի առաւօտեան ժամը 10-ին, եղեռնի զոհերու յուշարձանը այցելեցին Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան եւ կառավարութեան ղեկավարները։ Կուսակցութեան Ա· քարտուղարը՝ Կարէն Դեմիրճեան, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը՝ Բաբկէն Սարկիսով, վարչապետ Գրիգոր Արզումանեան, Համայնավար կուսակցութեան կեդր· Կոմիտէի քարտուղարներ՝ Պաւել Անիսիմով, Հրանտ Ոսկանեան, Կարլէն Դալլաքեան, կուսակցութեան Երեւանի քաղաքական կոմիտէի Ա· քարտուղար Լէոնիդ Ներսիսեան ծաղիկներ դրին Միծեռնակաբերդի Յուշարձանին վրայ։ Յաւերժութեան կրակին մօտ, անոնք մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգեցին զոհերուն յիշատակը։ Յուշարձանին ծաղիկներ դրին նաեւ Երեւանի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները, գիտնականներու, ուսանողներու խումբերը։ Միծեռնակաբերդին մէջ տեղի ունեցած արարողութիւնը նոյն օրը երեկոյեան ցուցադրուեցաւ Երեւանի հեռատեսիլէն։

կայացուց Ռոտեզիոյ հարցին «արդար եւ մնայուն» կարգադրութեան համար։ Այդ ծրագիրը կը ձգտի իշխանութիւնը յանձնել երկրին սեւամորթ տարրին, որ բացարձակ մեծամասնութիւն կը կազմէ։ «Մենք խորապէս համոզուած ենք, յայտարարեց Քիսինկէր, որ Ափրիկէի ճակատագիրը պէտք է Ափրիկէցիներուն վերապահուի»։ Աւելի միջոցառումներ ձեռնարկուած են շորս հազար մեռելներ, ուրկէ կ'անցնի Վիէննա՝ ուսումը շարունակելու։ Աշխարհի մեծ մայրաքաղաքներուն մէջ տուած իր բազմաթիւ նուագահանդէսները արժանացած են բարձր գնահատանքի։

ՄԱՐՏԻՆ դիներու յաւելումը Ֆրանսայի մէջ անգամ մը եւս բարձր եղած է, արձանագրելով 0,9 տոկոս։ Յունուարին 1,1 էր, Փետրուարին 0,7ի իջած էր։

ՖՐԱՆՍԱՑի համալսարաններուն եւ համալսարանական կեդրոններուն մեծամասնութեան մէջ ուսանողական շարժումները միւս կը շարունակուին։ Համալսարաններու նախագահներու մնայուն յանձնախումբը ուժ առաջարկներ ներկայացուց Տիկին Սօնիէ-Սէյթէկի, որ պէտք վերջ դրուի «այժմու տագնապին»։ Համալսարաններու ենթանախարարը պահպանելով հանդերձ երկրորդ շրջանի ծրագիրը, ընդունեցաւ որոշ փոփոխութիւններ կատարել։

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՊՐԵԼՈՎՍԿԻ, Շոփէնի գործերուն աշխարհահռչակ մեկնաբանը՝ մեռաւ առջի օր, 80 տարեկանին։ Ուկրանիացի դաշնակահարը ութ տարեկանին կը յաճախէ Կիեւի երաժշտանոցը, ուրկէ կ'անցնի Վիէննա՝ ուսումը շարունակելու։ Աշխարհի մեծ մայրաքաղաքներուն մէջ տուած իր բազմաթիւ նուագահանդէսները արժանացած են բարձր գնահատանքի։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի կողմէ հրատարակութեան խնդրանօք ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը, որ յաւելեալ բացատրութիւններ կուտայ Ապրիլ 24ի խաղաղ տոգանցքին մասին։

En dépit des accords pris Place François 1er, à 16 heures, entre le CDCA et les autorités, accords selon lesquels les manifestants étaient autorisés à défiler avec des pancartes et des banderoles sur l'Avenue des Champs-Elysées, les responsables du CDCA ont eu la surprise d'apprendre à 17 h. 45, rue de Balsac, que la Préfecture de Police retirait l'autorisation donnée.

Une seconde négociation s'engageait alors avec le commissaire responsable, qui acceptait que le défilé soit précédé du drapeau tricolore arménien. On ignore alors pourquoi, quatre policiers en tenue, dont un lieutenant, et un inspecteur en civil s'en sont saisi par force et avec violence, provoquant ainsi l'indignation des manifestants présents.

On admet, par ailleurs, fort mal les réflexions de caractère raciste de certains membres du service d'ordre à l'égard des nombreux manifestants.

Enfin, on peut s'étonner qu'une manifestation pacifique ait pu conduire à un déploiement aussi considérable du service d'ordre (près de 1500 policiers, CRS et gardes mobiles) et à l'interpellation de 150 personnes, parmi lesquelles d'inoffensifs enfants de 12 ans et des vieillards de 75 ans.

CDCA

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

— o —

ԼՈՆՏՈՆ (« Յառաջ » հեռաձայնով· — Ապրիլ 24ի օրը հինգ հարիւր հոգիով տողանցք տեղի ունեցաւ եւ ծաղկեպսակ զետեղուեցաւ Անծանօթ Զինուորի հիւրմին վրայ։ Արեւածագէն արեւմուտ հսկում կատարուեցաւ Թրքական դեսպանատան առջեւ։ Ուեսթմինիսթար Ապէյի մէջ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցուեցաւ։ Քարոզեց Ներսէս Եպս· Պոզապալեան։ Յուշատօնը տեղի ունեցաւ Ս· Պետրոս եկեղեցին, բանախօսեց Յակոբ Պալեան։

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՑՈՑԸ

ՅՈՒՅԱՐԱՐ ՄԸ ՏՈՒԳԱՆՔԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

— o —

«Լը Մոնտ» Ապրիլ 28ի իր թիւով (էջ 35) կը հաղորդէ, թէ Թուարանութեան վրոֆեսէօր Ժան-Ֆիլիփ Իզապէլ 800 ֆրանքի տուգանքի ենթարկուած է դատարանին կողմէ, որովհետեւ ամբաստանուած է, թէ Հայերու ցոյցին, Շան գ'ելիզէ, բռունցքի հարուած տուած է քաղաքային տարազով ոստիկան սպայի մը։ Ժան-Ֆիլիփ հերքած է իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնը։

ԾՈՎԱՅԻՆ ՈՒԺԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՌԱԶՄԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Գ.

Աններելի սխալ պիտի ըլլայ կարծել թէ Կրեմլինի մէջ նստողները չոչորթներ են: Առարկայական մօտեցումով՝ վերլուծենք Խորհ. Միութեան քաղաքական եւ ռազմավիտական նուաճում-ները:

Աշխարհի ցամաքամասերէ երեքը, լրիւ աշխարհագրական դիրքով, սերտօրէն կապուած են ովկիանոսներու հետ: Իսկ չորրորդ եւ ամենամեծ ցամաքամասը (Եւրոպա – Ասիա), քան մէկ քառակուսի մղոնով, կը տարածուի Փորթուգալի արեւմտեան ծայրէն մինչեւ Սիպերիոյ արեւելեան մասը: Աշխարհի չորս դմբաւոր ովկիանոսները կը թրջեն այս անծայրածիր ցամաքային տարածութեան ափերը:

Այս լայնատիւս ցամաքամասը (Եւրոպա – Ասիա) կոչուած է աշխարհի կեդրոնաբերդը, եւ անոր սիրտը արեւելեան Եւրոպան է: Ըսուած է նաեւ թէ ով որ կը տիրապետէ արեւելեան Եւրոպային՝ կ'իշխէ աշխարհի կեդրոնաբերդին վրայ: Կարելի է աւելցնել թէ ով որ կը տիրապետէ այն ծովերուն որ կը շրջապատեն արեւելեան Եւրոպան եւ աշխարհի կեդրոնաբերդը, կ'իշխէ ամբողջ աշխարհի վրայ:

1961ին՝ Փուլպալի տագնապը, եւ Միացեալ Նահանգներու սպառնական դիրքը, սաստեց Խորհ. Միութեան ղեկավարութիւնը: Զգացին իրենց տկարութիւնը ծովի վրայ: Իսկոյն հասկցան ծովային ուժի անհրաժեշտութիւնը գործադրութեան համար համաչափ համաշխարհագրութիւնը աշխարհի վրայ տարածելու իրենց ձգտումին: Եւ անմիջապէս գործի լծուեցան ու կարճ ժամանակուան մէջ պատրաստեցին արդիական նաւատորմիղ մը որ ո՛չ միայն հաւասար է Միացեալ Նահանգներու ծովային ուժին՝ այլեւ զայն կը գերազանցէ որոշ մարզերու մէջ:

Մարտանաւեր արտադրելու ձեռնարկին զուգահեռ, նորաստեղծ նաւատորմիղին համար արտասահմանեան խարիսխներ հարկաւոր էին: Այս պատճառով է որ Խորհ. Միութիւնը նեւթական ամէն զոհողութիւն յանձն առաւ եւ ամէն միջոց գործադրեց կռուանններ ճարելու համար հեռաւոր երկիրներու մէջ.— Եգիպտոս, Էրիթրա, Էթիոպիա, Գուպա, ինչպէս նաեւ Հնդկական ովկիանոսին մէջ, հեռաւոր արեւելքի մէջ եւ վերջերս՝ Անկոլայի մէջ:

Ինչո՞ւ Անկոլայի մէջ: Որովհետեւ հինգ հարիւր տարի առաջ՝ փորթուգալցի նաւապետները, հին ճամբով, կ'անցնէին Աֆրիկէի հարաւային ծայրէն, Արաբիայէն ու Պարսից ծոցէն, եւ Հնդկաստանի ծայրամասէն անցնելով կը հասնէին հեռաւոր արեւելք:

Այս ճամբան ապահովելու համար՝ խրիսխներու պէտք ունէին, եւ այդ նպատակով՝ աշխարհագրական կարեւոր դիրք ունեցող կայաններ հաստատեցին: Փորթուգալցիները Անկոլան գրաւելով՝ տիրապետեցին ամբողջ արեւմտեան Աֆրիկէի: Փորթուգալցիները խարիսխներ հիմնեցին նաեւ հեռաւոր նաւահանգիստներուն մէջ.— Ազորեան կղզիները (Ատլանտեանի մէջ), Մոմպասա (արեւելեան Աֆրիկէ), Հորմուզ (Պարսկաստան), Գոա (Հնդկաստան) եւայլն:

Խորհ. Միութեան ծովային ոազմական դէմքերը լաւ ուսումնասիրած են ծովային այս հին ճամբաները եւ կռուաններ: Պատմութեան դասերը լաւ սերած են:

Արդի գիտութիւնը հնարած է նոր զէնքեր եւ նոր նաւեր, բայց ծովային ռազմարուեստը հիմնապէս նոյնը մնացած է:

Ամերիկացի պատմագիր Մահան կ'ըսէ թէ ազգի մը համար՝ ծովային ուժը քաղաքական – վինուորական գործիքն է: Ան կը բաղկանայ մարտական եւ առեւտրական նաւատորմիղէ որոնք պէտք է ապահովէն ճամբորդեն աշխարհի ովկիանոսներուն վրայ — օժանդակ ունենալով նպատակայարմար խարիսխներ ամբողջ աշխարհի մէջ — որպէսզի առաւելագոյն չափով օգտագործեն աշխարհի չուկաները, ինչպէս նաեւ աշխարհի հում նիւթերու աղբիւրները:

Եգիպտացիներն էին որ առաջին անգամ մեծ նաւեր չինեցին: Յետոյ՝ Յոյները ստեղծեցին առաջին իսկական մարտանաւերը: Յետոյ՝ Թիւրը տեղի տուին առագաստին:

Առագաստին յաջորդեց տիէզէլ մեքենան, եւ անոր տեղը հիմա կ'առնէ հիւլէական ուժը:

Բայց դարձեալ չեն փոխուած հիմնական սկզբունքները ծովային ռազմագիտութեան: Ընդծովեանները, սաւառնակները եւ հրթիռները օժանդակներ են: Իրականին մէջ, հիւլէական դարուս՝ աւելի' եւս կարեւորութիւն կը տանայ ծովային գործունէութիւնը, որովհետեւ հիւլէական մղիչ ուժով՝ արդի մարտանաւերը այլեւս պէտք չունին քանի մը չափը անգամ մը վառելանիւթ ամբարելու: Այլեւս կրնան արագօրէն, եւ անվերջ, կարել ովկիանոսները ինչքան ատեն որ կը տոկան նաւաստիները եւ կը բաւէ անոնց ուտեստեղէնը: Այսօրուան հիւլէական մարտանաւերը լինքնաբաւ միաւորներն են որ կրնան անարգել ճամբորդել աշխարհի երեք քառորդին վրայ որ ջուրով ծածկուած է:

ՄԵԾ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆ ՈՒ ՄԱՐԴԱՍԷՐԸ

— o —

Էդկար Շահին մեր մշակոյթի այն երախտաւորներէն է, որու ստեղծագործութեան արժէքը դուրս կ'ելլէ ազգային շրջանակներէն՝ կազմելով համաչխարհային մշակոյթի յուշիչ էջերէն մէկը: Ան քանի մը տասնամեակ զարճած է եւրոպացի քննադատներու եւ արուեստագէտներու ուշադրութեան առարկայ: Շահինի մասին գրած է ու կը գրէ համաշխարհային մամուլը: Ու թէեւ այսօր ալ տարբեր վայրերու մէջ՝ Փարիզ, Շիքագօ, Վենետիկ կամ Սան–Ֆրանսիսքօ, կազմակերպուած ցուցահանդէսներուն մէջ երեւցող անոր գործերը զարմանք ու հիացում կը պատճառեն, այնուամենայնիւ, դարուս սկիզբը համաշխարհային ճանաչումի հասած այդ մեծ վարպետին ստեղծագործական ժառանգութիւնը տակաւին չէ ուսումնասիրուած եւ չէ գնահատուած ըստ արժանւոյն, որու պատճառով անոր անունը ձեւով մը դուրս մնացած է արուեստի ընդհանուր պատմութեան մայր ուղիէն: Այս հարցին մէջ թերեւս դեր ունի նաեւ այն սխալ լուրնումը, թէ Շահին Ֆրանսական նկարչական դպրոցին պատկանող փորագրութեան վարպետ մըն է, որուն մէջ ազգայինը ծաղումն է միայն: Շահին իր ունեցած լայն ճանաչումը կը պարտի իր դրչագրական երկերուն, թէեւ ասպարէզ մտաւ ու աչքի ինկաւ իբրեւ դեղանկարիչ: Իրականութեան մէջ Շահին ոչ թէ կը պատկանի, այլ կրած է Ֆրանսական դպրոցի ազդեցութիւնը, որմէ ի դէպ չխուսափած այդ ժամանակուան քիչ թէ շատ ծանօթ ոեւէ նկարիչ: Ան պիտի օգտուէր նաեւ այլ ազգային դպրոցներու իրեն անհրաժեշտ կողմերէն: Ձմարտութիւնը այն է, որ ժամանակակիցների եւ միջավայրի դրեթէ պարտադիր ընդհանրութիւններով հանդերձ, Շահին իր ժամանակի եւրոպական, մասնաւորապէս Ֆրանսական նկարչական միջավայրին կ'առանձնանայ իբրեւ ուրոյն քարոյական փիլիսոփայական ըմբռնումներու տէր արուեստագէտ – մտածող, որուն արուեստին մէջ հետեւողական կերպով համադրուած են հայ եւ եւրոպական կերպարուեստի հին ու նոր դպրոցներու որոշ կողմերը եւ գիծերը՝ խիստ կերպով ներթարկուած անոր ինքնատիպ ազգային անհատականութեան: «Ահա նկարիչ մը, որ չենթարկուիր ոչ մէկ դասակարգումի», գրած է Ֆրանսացի գրող Կիւթաւ Սուլիէ՝ 1905ին, Շահինի մասին:

Կ. Պոլսոյ մէջ, նկարիչ Մելքոն Տիրայուեանի (Տիրատուրեան) մօտ նկարչական որոշ գիտելիքներ ձեռք բերելէ զուրկընթաց, Շահին գեղեցիկի ու ճաշակի ուրոյն դպրոցը կ'անցնի իր հօր՝ գոհարեղէն – զարդեղէնի ծանօթ ընտանիքին մէջ: Թերեւս ան առաջին անգամ հոս կը ծանօթանայ մետաղի փորագրութեան եւ դրուագումին, որովհետեւ ըստ Հայկ Աղաբէկեանի ցոյց տուած փաստերուն, Շահին փորագրութեան արուեստին մէկ անգամէն ու «հրաշքով» չէ անցած: Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին մէջ ուսանելու տարիներուն իտալացի նկարիչ Պաղլեթիի մօտ ան ոչ միայն նկարչութեան դաժան ու տառապալից դպրոցը կ'անցնի, այլեւ կը ջրուի հայկական մանրանկարչութեան հետ: Այստեղ անոր մէջ կը պատուաստուի դրքի այն բարձր մշակոյթը, որ յետագային փայլուն արդիւնք տուաւ՝ զինք դարձնելով Եւրոպայի ամէնէն ուշագրաւ նկարազարդող վարպետներէն մէկը:

Փարիզի մէջ, ուր տարի մը կը յաճախէ Ժիւլեան Ակադեմիան, ըստ հոլթեան իր ուսուցիչները կը դառնան՝ Իսմպրանթ, Կոյա, Տամիէ, Տըկա, Լոթրէկ եւ Վան Կոկ: Արտակարգ աչքով օժտուած Շահին կը սորվի իր ժամանակակիցներէն ու կեանքէն, ինչ որ իրեն իրաւունք

Հիւլէական ուժի կատարելագործու – թիւնով՝ ռազմավիտական նոր կարեւո – րութիւն ստացած է երկրագունդս պատին վրայ տարածուած՝ Սառուցեալ ովկիանոսը, ուր հիւլէական սուզանաւեր արդէն իսկ դիւրութեամբ կը շրջին: Ասոր հետեւանքը այն է որ ամբողջ Եւրոպա – Ասիա ցամաքամասը — մէկն ըլլալով Խորհ. Միութիւնը — ներկայիս աւելի եւս ենթակայ է ծովային ուժի ազդեցութեան քանի որ հիմա ան խոցելի է հիւսիսէն ուր ունի ամէնէն երկար սահմանները:

Բայց եւ այնպէս՝ Միջերկրականը, ինչպէս եղած է անցեալին, այսօր ալ կը մնայ աշխարհի ռազմական եւ առեւտրական ամէնէն կարեւոր ծովը: Դարերու ընթացքին՝ իրարու եռեւէ ազգեր ջանացած են զայն առնել իրենց գերիշխանութեան տակ: Այսօր, Միջերկրականի մէջ՝ պայքարը կը մղուի ընդ մէջ Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհրդային Միութեան:

Բայց Միջերկրականի վրայ ձեռք ձգելէ, որեւէ պետութիւն որ կը ձգտի իր ազդեցութիւնը տարածել ամբողջ աշխարհի վրայ, պէտք է իր հսկողութեան ներքեւ ունենայ միջազգային առեւտրական հետեւեալ չորս ծովային ճամբաները. Ա.) Հարաւ – արեւելեան Ասիայի Մայաքքայի նեղուցը, Բ) Փանամայի ջրանցքը, Գ) Սուէզի ջրանցքը, Դ) Ճիպրալթարի նեղուցը:

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

ԶՈՐԻ ՄԻՐՕՆ

2.

Անձրեւը մաղում ու մաղմղում էր, երկինքը հանում էր Ընկուզասարի պարմին, նստում գիւղի տանիքներին, ձորերը ձէն–ձէնի, զօր ու պիչեր անքուն, աշխարհը թա՛ց, խաղա՛ղ, խաղա՛ղ, թա՛ց: Յետոյ մի առաւօտ աչք էին բացում, երկինքը մաքո՛ւր, մաքուր՝ կոտնկի աչք: Ծառերի տերեւներին անձրեւակաթերը չորում - զողզողում էին. Խանդութի պարանոցի ուլունքներն էին, քար ու ծառից, տանիքներից ամպաչղը ալիք–ալիք առաջանում էր, ելնում Ընկուզասարը, աչքառեւ սար ու ձոր ծխում էր: Ցարութ պապը կանչնում էր առդքարի քով, չափում անձրեւաջուրը. «մատ է պակաս», — ռունգերը լայնացնում ու ասում էր.

— Օդ գարձէ գառան բերան:

Յետոյ այդու մէջ պտըտւում էր, թաց ոտքերով դուրս գալիս ու կոբեկի արտ գնալու միտք անում.

— Մէրօ, էրթանք տեսնինք արտ ինչքա՞ն խոնաւութիւն է իջել:

Գիւղերին կանչ էր տալիս գարբին Դաւոյի զրանը, բարեւ տալիս, բարին առնում, յետոյ իջնում էին Մասրաձոր, տրեխները հանած կոտրում – անցնում Ջուրը, ելնում ձորից, անցնում Օհանի արտի կշտով, պապը արտ ու արտատ – րոջ օրհնանք էր տալիս ու՝ Ֆիլտասարի ելևէրն էր:

— Օհօ՛, կայնի... Մէրօ, Աւգիչ կ'ուզէ տղին բարի ճամբայ մաղթէ:

Աւգին՝ գիւղի չորանը, ոչխարը թողած, սխո՛ւր, սխուր գալիս է: Ցարութը իջնում է սայլից, կանչնում ճամբի վրայ: Աւգին կանչնում է Ցարութի ղիմաց ու ձայն չի հանում: Ուսերին պիջակ ունի, գլխին՝ փափախ:

— Մնաս բարով, քեռի Աւգի, — Ցարութն է մեկնում ձեռքը:

Հովիւը մահակը ձեռքից բաց է թողնում, պիջակը սահում – ընկնում է, եւ փաթաթւում է Ցարութին:

— Շնորհակալ եմ, Աւգի, հոգաչափ շնորհակալ եմ, — ասում է Մէրօն:

Հովիւը էլի է համբուրում չի՛րմ, չերմ, ապա փոշոտ պիջակը գցում է ուսերին, վերցնում է մահակն ու նայում Մէրոյին:

Արտասունք կայ Աւգիի աչքերում, եւ ծնօտն է դողում:

— Մէրօ, Աստուած մեծ է, քո սիրտ ամուր պահէ:

— Գոհ եմ, Աւգի, հոգաչափ գոհ եմ:

— Մէրօ, — Աւգիի չուրթերը աւելի են դողում եւ այս անգամ ձայնի մէջ լաց կայ, — իմ Բարիկ բռնուած չեղնէր, Թող էրթար կռիւ: — Ու հեռանում է:

Ձորի Մէրօն երբեք Աւգիին այդքան տխուր չէր տեսել: Երկա՛ր նայում է հովուի խառնուած քայլերին...

«Էրկիր մեր գեղի չորան Աւէն էր, Ալմէնի Աւէն...»:

Ցարութ պապի հետ գնում էին կոբեկի արտը, Աւէի չները՝ ձէն–ձէնի, վրայ էին գալիս: Պապը չէր նայում չներին՝ գլուխկախ քայլում էր: Հովիւ Աւէն աստում էր չներին, եւ Ֆիլտասարի գլխին հան - գիստ էին Աւէին: Գեղեցիկ չները մօտմօտ էին անում, զռմռում, Աւէն քշում էր չներին, դառնում Ցարութ պապին.

— Քեռի Ցարութ, ներող եղիր:

Ու պապը պատասխանում էր.

— Լաւ, քու մեղքն ի՞նչ է, ուրախ էղի, որ չներ վրայ կ'երթան մարդ ու գազանի:

Աւէն մահակը նորից էր թափ տալիս Օհանի գերեզմանի վրայ.

— Սարաթուկի թոփ գիպնի քու ջան:

Եւ Ցարութ պապը մտաբերում, հաւատում էր.

— Սարաթուկի թոփ կրակնելուն մնաց էրկու ու կէս ամիս:

Ու հազար անգամ մտածածը էլի էր մտածում. ամրան պա՛րզ, արեւ օրով, առանց ամպ ու գամպի, առանց կրակ ու կայծակի Սարաթուկը որոտում է, հազար թնդանօթի ձայն է հանում: Ինչից է: Ձայնը հասնում է Գիլոնք, Թաղու, հասնում է Հաւլարք, Խիանք, Տալուորիկ, Մշոյ գիւղերն է հասնում ու մչեցին էլ չի լսմանում, թէ առանց ամպ ու գամպի, առանց կայծակի Սարաթուկ սարը լին - չու որոտաց: Մտածում էր Ցարութ պապը, հարցը էլի մնում էր հարց ու դատնում ասում էր.

— Աստուած Աստուած է, իր գործերը անքննելի:

Յետոյ պապը նայում էր Սարաթուկի կողմ, Ծովասարի կողմ, հիւսիս, արեւմուտք ու փնչաստում էր.

— Աչխարք դարձէ լողցած հարս:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(Շար. – 4)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌՔԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐԱՆ
ՊԱՏՄԱՁԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
1973 Թ.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ
ԿԱՏԱՐՈՒՄԸ
ԵՐԵՎԱՆ
«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
1974

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վիքթորիա Մկրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վռամ Գրիգորեան եւ զաւակները, Տիկին Ալիս Մկրեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երեկոյ ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ՅԱԿՈԲ ՄԿՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի Մայիս 2, Պօսթոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։

Ի դիտումիէն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԹՈՒԼՈՒԶԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, Մայիս 1, պատարագ կը մատուցուի ժամը 11ին, Սէն Ժոզէֆ դըպրոցի մատրան մէջ, 85 Ռիւ տը Լիմայրաք Fոթ Փավէ։

կը պատարագէ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՐՃԵԱՆ

ժամը 13ին՝ հոգեճաշ դպրոցի սրահին մէջ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի, Մայիս 2ին, պատարագ կը մատուցուի։ Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին։

Կը հրաւիրուի գաղութիս Հայութիւնը անխտիր իր ներկայութեամբ յարգելու բիւրաւոր նահատակներու անմոռաց յիշատակը։

Grande Soirée Annuelle

DE L'U.J.A. ALFORTVILLE

HOTEL HILTON ORLY

Le samedi 15 mai à partir de 21 heures

Animée par les
ARMENIAN S SUNSHINES

Partie Artistique :
TRIO ATHENEE
ALAIN KRIKORIAN

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

L'Arménie à travers les siècles

կազմակերպուած՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Երիտասարդական Յանձնախումբի կողմէ

Մշակոյթի Տան մէջ

17, Rue Bleue — Paris 9e

Բաց է մինչեւ Մայիս 1, ժամը 18 – 21

ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՑՈՒԹԵԱՆ

Պատմագիրք յուշամատեանի

Ա. հատորը

Գին 70 Ֆր. —Դիմել.—

Z. MINASSIAN
207, Rue Lafayette — Paris 10e
Tél. : 208-90-89

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Կոլընոպլի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մայիս 9ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները։ Կարեւոր օրակարգ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Dansante

Organisée par la
section d'Asnières - Bois-Colombes
de la Croix Bleue des Arméniens
Animée par l'orchestre SEVAN
avec la participation du chanteur
LUDOVIC
Partie Artistique
Groupe de danse « NAVASSART »
Dimanche 2 Mai de 15 h. 30 à 24 h.
Salons du Centre Administratif et Social
16, Place de l'Hôtel de Ville
92600 Asnières

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՕՒՄԸ

Կիրակի, Մայիս 9ին, ժամը 11ին

Պատուոյ նախագահութեամբ

ՀԱՅՐ ՊՕՂՈՍ ՎՐԴ. ԱՆԱՆԵԱՆԻ

Ընդհանրական աբբահայր Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան

եւ Պ. ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԻՕԻ (ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ)

ժամը 13ին՝ ճաշ, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ լիբանահայ եղիչ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆԻ

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Վարդան Եղթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Ապրիլ 30ին ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։

×

ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆ – ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Անտոք – Վարուժան կոմիտէներու ժողովը Մայիս 6ին, Հինգշ. ժամը 20·30ին Հայ Տան մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ժողովը Շաբաթ, Մայիս 1, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը։

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 20·30ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ընկերներէն անդամատուրէրով ներկայ ըլլալ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

կազմակերպուած աշակերտնելու կողմէ

Մայիս 9, կիրակի ժամը 16·30ին, Վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան–Գ. Մ. Ալէմշահ սրահին մէջ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

— Երգ, արտասանութիւն, նուագ — Հայերէն Թատրոն՝ «ՀՆԱԽՈՑԶԸ»՝ կատակերգութիւն երեք արար

— Ֆրանսերէն Թատրոն՝ LA TRAGEDIE DEMENTE, en 2 actes

— Ցուցահանդէս՝ աշակերտներու նկարչական գործերուն

— Բաշխում՝ մարզական մեծաւիներու

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ՇԱՒԻԼԻ մասնաճիւղին կողմէ

Մայիս 1, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Շաւիլի էսպերանթօ-տարանի սրահին մէջ, Ռիւ Սթալինկրատ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ եւ իր նուագախումբին և ՆԱՑԻՐԻ պարախումբին

երգեր եւ արտասանութիւններ

Հայկական ճոխ պիւֆէ ՄՈՒՏՔ 25 Ֆ.

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

Prix par personne au départ de MARSEILLE

PRIX 2950 F.

Départ : 7 Mai Retour 20 Mai

Ces prix comprennent :

— Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
— Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
— Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
— Pension complète
— Visite Erévan — Etchmiadzin
— Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions : minimum un mois et demi avant la date de départ

Renseignements et résérvations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN

87 La Canebière

13001 MARSEILLE

Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

ՀԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

sevan-voyages

50, Cours de la Liberté — 69003 Lyon — Téléphone : (78) 60-13-66

ՁԵԶԻ ԿԱՌԱՋԱՐԿԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1976

Խմբական մեկնումներ

ՄԱՅԻՍ 8 – 22
ՅՈՒՆԻՍ 12 – 26

ՅՈՒԼԻՍ 10 - 24

ԿԸՆԿԵՐԱՆԱՑ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 16 – 21

ՕԳՈՍՏՈՍ 23 – ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5

ԿԸՆԿԵՐԱՆԱՑ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՍԵՊՏ. 22 – ՀՈԿՏ. 6

Գին 2850 ֆրանքէն սկսեալ,

Յատուկ պայմաններ հանգստեան կոչուածներու համար

SPECIAL JEUNES

24 Juillet — 7 Août

16 Août — 30 Août

2680 F.

Ce prix comprend.— Voyage en avion, Hôtel première catégorie, chambre double, pension complète, Excursions.

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
30
VENDREDI
30 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

ՅԱՐԿ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·578

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51ᵉ ANNÉE — N° 13.578

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՆԸ ԿԷՋԻՏԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Բ·

Գրիգորիս Ե· Վրդ· Պալաքեան, Ամասիոյ վանահայր եղիչէ Արք· Դուրեանի 1901ին ձեռնադրած տասը վարդապետներէն մին, եպիսկոպոսանալու համար փոքրիկ էջմիածին էր գացած Գէորգ Ե·ի կողմէ 1925 փետր· 20 թուակիրը եւ 79 հոգիով 1925 փետր· 20 թուակիրը եւ 79 հոգիով Ամերիկոյ Հայոց Առաջնորդական պատուիրակ եւ Մայր Աթոռի ներկայացուցիչ էր նշանակուած։ Ճաքճքն իրաւ հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ իրաւամբ «եկեղեցաչէն»ի համբաւ պիտի չհէր՝ Մարսիլիոյ չրջանը տասնվեց 5-6 եկեղեցիներով, որոնց շարքին Փռատոյի Ս· Թարգմանչաց մայր եկեղեցին, բարերարութեամբ Վահան Խոտանճեանի։

Այս բարեյիշատակ եկեղեցականը 1914–18ի Վերլինի մէջ ուսանող էր, երբ համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին վերադարձաւ Պոլիս։ 1915 Ապրիլ 11/24ին ձերբակալուեցաւ հայ մտաւորականներու հետ եւ աքսորուեցաւ Զանղըրը։

1916ի սկիզբը Զանղըրըի, Եոզղատի, Պողազեանի եւ չրջանի հարիւր Հայ ընտանիքի հետ ճամբայ կը հանուի դէպի Տէր-Զօր եւ մեկուկէս ամիս անխիղճ, վայրագ ու կաշառակեր պինուորականներու եւ ոստիկան – զօրաց խիստ հսկողութեան տակ, իր կարաւանի ընկերներով կը հասնի Իսլահիյէ, անցնելով Զորումէն, Թասլա - կեսարիայէն, Թոմարզայէն, Հաճընէն, Սիսէն, Կարսպազարէն, Օսմանիյէն, Գանը կէչիտէն եւ Հասանպէյլիէն։ Իսլահիյէն կը փախչի Այրան, ուր գերման ճարտարագէտներ կը կառուցանէին մեծ փապուղի մը՝ Պոլիս – Պաղտատ երկաթուղագծին վրայ։ Կ'ազատի Տէր-Զօր աքսորուելէ։

«Հայ գողգոթան», որուն երկրորդ հատորն եւս լոյս տեսաւ, մանրամասնօրէն կը պատկերացնէ Զանղըրը եւ Այաշ աքսորած մտաւորականներու կեանքը, բոլորին անուններով եւ մեծ մասին լուսանկարներով, ինչպէս նաեւ հարիւր հոգիի կարաւանին խաչի ճամբան «փչաքաղիչ» տողերով։ (Անգտանելի դարձած է այս փաստաթուղթը Ա· Հատորը)։

Պալաքեան վարդապետ Գանըը – կէչիի մէջ կը հանդիպի պոլսեցի երկու հայ երիտասարդ ճարտարագէտներու, որոնք իրր «քոնսուլթէօր» կը հսկէին գործատարան հայ վաչտի մը աշխատութիւններուն։ Անոնք արցունքով պատմեր են Գանըին, որ 1915ի աշնան 80·000 երկաեռ Հայեր անկողնի սաւանէ եւ քուրջէ վրաններու ներքեւ բանակ են դրեր՝ Գանըէչիտի ձորին մօտակայ դաշտը, տակաւին մինչեւ Մամուրէյի երկաթուղիի կայարանի առջեւ տարածուող ընդարձակ եւ ճախճախուտ դաշտը։ Տենդէ եւ զանազան համաճարակներէ օրական 600–700 հոգի կը մեռնի եղեր, երբ յանկարծ աշնանային երկաբաւեւ եւ դիչէ – րային տեղատարափ անձրեւ մը կուգայ լրացնելու մարդ – զազաններու պակաս թողածը։

«Ամօր վրայ, կը գրէ, առանց տունի, առանց զգեստի, առանց հացի մնացած դժբախտ ժողովուրդը, աշնան տերեւա – թափի նման կը սկսի հազարներով սառիլ կամ մեռնիլ թանչքէ, փորհարութենէ, արիւնահոսութենէ, եւ այլ մարդկային խճողումի հետեւանք եղող բազմատեսակ համաճարակներէ։ Մեռնողներուն անթաղ մարմիններով լեռնակոյտեր կը գոյանան ու գաշտը կը ծածկուի։ Կը գտնուին չատ մը վրաններ, որոնց ներքեւ ապրող ամբողջ ընտանիքը սովահար ու ցրտահար կը դիակնանան եւ թաղող չի գտնուիր։ Իսկ իրենց տարաբախտ ազգակիցներու մարմինները թաղելու խղճահար Հայեր եւս բահ ու բրիչ չեն գտներ մեռեալները թաղելու համար։

«Եւ ահա յանկարծ առաւօտ մը՝ այս համատարած եւ աղեխարչ թշուառութիւնը իր գերագոյն կատարելութեան հասցնելու համար, տարագրութեան կարաւաններու վերատեսուչը հետեւ առած բազմաթիւ ոստիկան – զինուորներ՝ մտրակներով եւ բիրերով կը չրջապատեն արդէն հոգեվարք խեղճ ժողովուրդը եւ կը հրամայեն, որ անմիջապէս ճամբայ ելլէ դէպի Իսլահիյէ…։ (Հայ գողգոթան, Ա· Հատոր, էջ 362–364)։

Ցաջորդ էջերուն մէջ աւելի տահմռկեցուցիչ պատմութիւններ կան Գանըը – կէչիտի ողբերգութեան մասին։

Ահա՛ ճիշդ այդ օրերուն, 1915ի աշնան է, որ հարիւր հայ զինաթափ զինուոր – ներուս կարաւանը, դէպի Սինայի անապատը իր ճամբուն վրայ, կ'անցնէինք Շամուրէյէն Գանըը – կէչիտ տանող պողոտայէն եւ այնտեղ է, որ ականատես կ'ըլլայինք մեր «Մեռնող մօր աձէծ»ը խոբաղրով դրութեան տուն տուող զարհուրելի տեսարանին։

Մեծ եղեռնի ամէնէն սեւ էջերէն մէկը կը կազմէ Գանըը–կէչիտի ահռելի եղերդութիւնը, որ ծանօթ չէ չատերուն, մանաւանդ նոր սերունդին։

Ապրիլեան ոդեկոչումի այս օրերուն ուզեցինք ծանօթացնել զայն մեր ընթերցողներուն։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ԱՐԳԵԼՔՆԵՐ՝
ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

— o —

Նախագահին ընտրութիւնը, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, տեղի պիտի ունենար Շաբաթ օր, Մայիս մէկ։ Այդ, Հինդչաբթի յայտնի կը դառնար, որ յառաջիմական ճակատի առաջնորդը՝ Ճումպլաթ, ընտրութեան յետաձգումը կը պահանջէ։ Համաձայն այս վերջնոյն հրապարակած հաղորդագրութեան, Լիբանանի յառաջդիմական կուսակցութիւնները ընդունած էին Դամասկոսի համաձայնագիրը, երբ երաչխաւորութիւն ունեցած էին, թէ սուրիական ուժերը պիտի հեռանան Լիբանանէ եւ նոր նախագահին ընտրութիւնը պիտի կատարուի առանց միջամտութեան։ «Այս պայմանները չեն յարգուած», քանի, ըստ Ճումպլաթի, ճնշումներն ու միջամտութիւնները ակներեւ են նախագահական ընտրութեան մէջ։ Իրաց այս վիճակին մէջ կը պահանջէ յետաձգումը ընտրութեան։

Մինչ երկրին ներքին քաղաքական տագնապը կը չարունակուի, անդին դիակները կը դիզուին նորանոր մեռեալներով։ Վերջին հինգ օրերու սպանուածներու թիւն է 229, իսկ վիրաւորներունը՝ 137, եւ այս՝ միայն Պէյրութի մէջ։

× Խորհ· Մխութիւնը «աչխարհի բոլոր

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՑՈՑՑԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ԱԶԳ· ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ազգային Ժողովի Զորեքչաբթի օրուան նիստին, վալ ըը Մառնի երեսփոխան Ֆրանչեսքի հարցապնդում մը կատարեց։ Գրաւոր հարցումով մը ուզեց գիտնալ, թէ ի՛նչ պատճառներով խաղաղ ցոյց մը, որ նպատակ ունէր ոգեկոչել հայ ժողովուրդին չարդը, արգիլուած է։ 150 պարկեչտ քաղաքացիներ հարցաքննուած են։ ասոնք կ'ուզէին ոգեկոչել յիչատակը ցեղասպանութեան մը զոհերուն։

Պետական եւ Ներքին նախարար Փոնթոմալքի իր պատասխանին մէջ նախ յիչեց, թէ ամէն տարի հրապարակային ոգեկոչումներ կը կատարուին հայկական չարդերու տարեդարձին առթիւ։ յիչեց, թէ այդ չարդերը կազմակերպուած էին 1915ի օսմանեան կայսրութեան կողմէ։

Հայ ժողովուրդը հին քաղաքակրթութիւն մը ունի եւ ծանր փորձութիւններու ենթարկուած է պինդը հասցնելով մինչեւ ցեղասպանութեան դուռը։ (Ձախ երես – փոխանցերու չրջանակէն մէկը ընդմիջեց ըսելով՝ այդ պարագային ճանչցէք ցեղասպանութիւնը)։ Այս դէպքերէն ետք Հայերը հաստատուեցան աչխարհի տարածքին, նաեւ՝ Ֆրանսա։ Մեծամասնութիւնը Ֆրանսական քաղաքացիութիւն ձեռք ձգած է։ այսօր ասոնց երկրորդ, երրորդ եւ, նոյնիսկ չորրորդ չառաւիղ – ները կան։

Բայց ուչադրութիւն։ Ահաբեկչական արարքներ կատարուեցան Եւրոպայի մէջ թուրք դեսպաններու դէմ։ Փարիզի թուրք դեսպանը սպանուեցաւ։ Ասկէ նաեւ անհրաժեչտութիւնը հսկելու բոլոր այն փոքրամասնութիւններուն վրայ, որոնք կրնան աղբիւր նկատուիլ այդ արարքներուն։

Այս տարի երկու ցոյցեր տեղի ունեցան, մէկը Մարսէյլ, որ հանդարտ անցաւ, երկրորդը՝ Փարիզ, ընչին միջա – դէպերով, հարցաքննութիւններով եւ անձնաթուղթերու քննութեամբ։

Պետական նախարարը ապա յայտարարեց, թէ իրենք յարգանք ունին այս ժողովուրդին, անոր մչակոյթին և լեզուին հանդէպ։ Բայց ասիկա, պատճառ չէ, որ երբ մէկը յարձակման ենթարկուի, չապահովեն պաչտպանութիւնը այդ երկրին դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն։

Ազգային Ժողովի նիստին ներկայ էր «Յառաջ»։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 26)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՊԱԳԱՆ

Երեւանի ճարտարապետներու, չինարարներու մտահոգութեան առարկայ դարձած է մայրաքաղաքի կեդրոնի ապագան։ «Երեւաննախագիծ» հիմնարկութիւնը սկսած է մչակել մայրաքաղաքի կեդրոնի յատակագիծն ու կառուցման ծրագիրը, որ արժանացած էր առաջին մրցանակի՝ համամիութենական մրցումին։ Երեւանի կեդրոն ըսելով կը հասկցուի այն հողամասը, որ կը տարածուի Սեւանի ձորէն մինչեւ արհեստական լիճը, որուն մէջ կ'իյնան նաեւ Ծիծեռնակաբերդի հանրային պարտէզը եւ Հրազդան գետին ձորը։ Ապագայ կեդրոնին մէջ կը կառուցուին այգիներու եւ հանրային պարտէզներու ամբողջ չարք մը՝ վարչական-մչակութային, առեւտրական – հանրային չէնքերով, չարժանկարի սրահներով։ Զբօսաչրջիկներու տրամադրութեան տակ կը դրուին քանի մը հին չէնքեր, որոնց մէջ կը տեղաւորուին ժողովրդական արհեստանոցներ, յուչանուէրներու խանութներ։ Զբօսաչրջիկներու համար կը կառուցուին նաեւ կայաններ լիճին ափը։

×

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ 100 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՂԱԻ

Եղկնաճորի Մալիչկա գիւղական դպրոցը բոլորած է իր 100րդ տարին։ Անցեալ կէս դարու ընթացքին դպրոցը տուած է 1200 չրջանաւարտներ, որոնք դարձած են գիւղատնտեսներ, բժիչկներ, ճարտարապետներ, ուսուցիչներ, իրաւաբաններ եւ գիտնականներ։

Քանի մը տող

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը՝ Գրոմիկո երեք ժամուան խօսակցութիւն ունեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին հետ։ Գրոմիկո էլիչէի պալատէն ելլելէն ետք լրագրողներուն յայտարարեց, թէ յատկապէս գնահատած է Ժիսքարի այն տեսակէտը, թէ Ֆրանսա մտադիր է չարունակել քաղաքական համագործակցութիւնը Խորհ· Միութեան հետ։

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը Զայիր այցելեց, սակայն հնարաւորութիւն չունեցաւ Ղանա մեկնելու։ Այս երկրին նախագահը Ջնջեց Քիսինկէրի այցելութիւնը անհանգստութեան առարկութեամբ։ Ամերիկեան չրջանակներու համաձայն, Խորհ· Միութիւնն է, որ ճնշում բանեցնելով Ղանայի վրայ արգելք հանդիսացած է Քիսինկէրի այցելութեան։ Ուաչինկթըն մտադիր է «խիստ բողոք» ներկայացնել Մոսկուայի։

ՌՈՏԵԶԻԱՅի վարչապետը հաղորդեց, թէ իր կառավարական կազմին մէջ ընդունած է սեւամորթ չորս նախարարներ եւ վեց ենթանախարարներ։

ՊՐԱԶԻԼԻՈՑ նախագահին Փարիզ այցը վերջ գտաւ։ Ժիսքար ընդունեցաւ Զօր· Կեյսէլի հրաւէրը՝ Պրազիլ այցելելու։

ՍՊԱՆԻՈՑ վարչապետը յայտարարեց, թէ օրէնսդրական ընտրութիւնները պիտի կատարուին յառաջիկայ տարի։

ՄԱՅԻՍ 1ի աշխատանքի տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ եւ խմբագրատունը փակ է Շաբաթ (Մայիս 1)։ Մեր յաջորդ թիւը կիրակի Մայիս 2։

ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ ՈՒՐԱԽ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՑԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

99 ՏԱՐԻ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ ԵՎ ՆՐԱ ՍԻՐԵԼԻ ԹՈՇՈՒՆԸ

Հրատարակվում է շաբաթական 3 անգամ

Հիմնադրվել է 1882 թվականին

Խմբագրության հասցեն՝ Երևան, Աբովյան փողոց, 34

Հեռախոս՝ 56-78

Ես հրամայում եմ Հայոց Կաթողիկոսին և նրա հոգևոր պաշտոնյաներին, որ եկեղեցական ամեն տեսակ հարցերում հնազանդվեն Հայոց Կաթողիկոսին և նրա կողմից նշանակված հոգևոր պաշտոնյաներին:

Ես հրամայում եմ Հայոց Կաթողիկոսին, որ նրա հոգևոր պաշտոնյաները ենթարկվեն Ռուսաստանի հոգևոր իշխանությանը

ՀԱՐՈՒՍՏԻ ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԸ

Ա. ՊԱՍՈ

Նիթոյեից, ըստ ցեխաշեն կեռաճէ

— Ես ոչ մի բան չեմ հասկանում, ոչինչ, ոչինչ, — ինքն իրեն ասում էր Հարությունը, ոտքերը քաշ տալով դեպի տուն։ — Ոչ, ոչ, չեմ կարող հավատալ, որ ես դարձյալ ենթարկվում եմ այդ ահավոր ուժին, որ ինձ տանում է դեպի անդունդը։ Ես ինձ ազատ եմ զգում, ես ուզում եմ ապրել, ես ուզում եմ ուրախ լինել, ես ուզում եմ սիրել, ես ուզում եմ... Ես ուզում եմ... Ես ուզում եմ... Ես ուզում եմ...

Եվ նա ինքն էլ չգիտեր, թե ինչ է ուզում։ Նա ուզում էր ապրել, ուզում էր սիրել, ուզում էր ուրախ լինել, ուզում էր ազատ լինել, ուզում էր ինչ-որ մի բան անել, ուզում էր ինչ-որ մի բան ասել, ուզում էր ինչ-որ մի բան լսել, ուզում էր ինչ-որ մի բան տեսնել, ուզում էր ինչ-որ մի բան զգալ, ուզում էր ինչ-որ մի բան հասկանալ, ուզում էր ինչ-որ մի բան գիտենալ, ուզում էր ինչ-որ մի բան հավատալ, ուզում էր ինչ-որ մի բան ուզել, ուզում էր ինչ-որ մի բան ուզում էր

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի, Մայիս 2ին, պատարագ կը մատուցուի: Ճաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին:

Կը հրաւիրուի գաղութիս Հայութիւնը անխտիր իր ներկայութեամբ յարգելու բիւրաւոր նահատակներու անմոռաց յիշատակը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՕՒՄԸ

Կիրակի, Մայիս 9ին, ժամը 11ին

Պատուոյ նախագահութեամբ

ՀԱՅՐ ՊՕՂՈՍ ՎՐԴ. ԱՆԱՆԵԱՆԻ

Ընդհանրական աբբահայր Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան

եւ Պ. ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅԻ *(ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ)*

ժամը 13ին՝ ճաշ, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ լիբանահայ երգչ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆԻ

Հ. Ց. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ·— Վարդան Եղթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Ապրիլ 30ին ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ – ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ·— Հ· Ց· Դ· Անտոք – Վարուժան կոմիտէներու ժողովը Մայիս 6ին, Հինգշ· ժամը 20·30ին Հայ Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՎԱԼԱՆՍ·— Հ· Ց· Դ· Քրիստափոր կոմիտէի ժողովը Շաբաթ, Մայիս 1, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը:

×

ՎԻԼԻՆ·— Հ· Ց· Դ· Անի կոմիտէի ընդհ· ժողովը Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 20·30ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերներէն անդամատեարերով ներկայ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Կոքնոպլի ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ Մայիս 9ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, ղպրոցի սրահին մէջ: Միւրով կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Dansante

Organisée par la

section d'Asnières - Bois-Colombes de la Croix Bleue des Arméniens

Animée par l'orchestre SEVAN

avec la participation du chanteur LUDOVIC

Partie Artistique

Groupe de danse « NAVASSART »

Dimanche 2 Mai de 15 h. 30 à 24 h.

Salons du Centre Administratif et Social

16, Place de l'Hôtel de Ville

92600 Asnières

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԹՈՒԼՈՒԶԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, Մայիս 1, պատարագ կը մատուցուի ժամը 11ին, Սէն ժոզէֆ ղպրոցի մատրան մէջ, 85 Ռիւ տը Լիմայրաք Ֆոք Փավէ:

Կը պատարագէ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ· ՊԷՐՃԵԱՆ

ժամը 13ին՝ հոգեճաշ ղպրոցի սրահին մէջ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

61ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻԻՆ

Մայիս 16, Կիրակի ժամը 16·30էն մինչեւ կէս գիշեր Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահին մէջ

Հովանաւորութեամբ

ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝ ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ժօնգլէ՝ Ալպահիտ Հացագործեան

Հանդէսէն ետք՝ ընտանեկան ճաշ, ուրախ մթնոլորտ

ՔՈՉԱՐԻ ՆՈՒԱԳԱԽՕՒՄԲ

Nuitée Dansante

animée par

ADISS HARMANDYAN

avec VATCHE YERAMIAN et son ensemble

DIMANCHE 16 MAI à 21 H.

à l'HOTEL SEVAN *** NN

PERTUIS en PROVENCE

Direction : J. HAIRABIAN

Réservation : (90) 79-19-30

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ՇԱՒԻԼԻ մասնաճիւղին կողմէ

Մայիս 1, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Շաւիլի էաւրաֆապատարանի սրահին մէջ, Ռիւ Սքալիկրատ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ եւ իր նուագախումբին և ՆԱՑԻՐԻ պարախումբին

երգեր եւ արտասանութիւններ

Հայկական ճոխ պիւֆէ ՄՈՒՏՔ 25 Ֆ·

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՀԱՇ

Նախաձեռնութեամբ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղին

Շաբաթ, Մայիս 8ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Նախագահութեամբ

M. LOUIS PERREIN

Conseiller Général de Val d'Oise

Salle des Fêtes Marcel-Pagnol, Villiers-le-Bel, Place Victor Hugo

Երգիչ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ (Պէյրութէն) իր նուագախումբով

Երգիչ ՊԵՏԻԿ եւ իր նուագախումբը

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱԽՕՒՄԲԸ

Pour la réservation des tables :

M. O. Altounian — Tél. : 987-08-73 — Mme Kaldjian, Tél : 208-82-13

ԲԱՑՕՒԵՑԱՒ

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ *կարսի տէօնէր*

Երեքշաբթի իրիկուն՝ *ձիթապտուր – մանթը*

Հինգշաբթի իրիկուն՝ *էջմիածնի էէօփթէ եւ պատուէրի վրայ՝ լահմաճուն ու չի–էէօփթէ*

Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու–պէօրէկ*

Եւ ամէն կիրակի առաւօտ, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

EXPOSITION

Jeunes Peintres Arméniens

à la Maison des Etudiants Arméniens

Fondation Marie Noubar

57. Bld. Jourdan, métro Porte d'Orléans

le 1 et 2 Mai à partir de 14 h.

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Դաշնակահարուհի Ճամիկ Սիւրմէլեանի նուագահանդէսը Մայիս 3ին, Շաբաթ ժամը 21ին՝

Théâtre de l'Ecole Normale Supérieure

45, Rue d'Ulm, Paris (5e)

Ցայտագիր·— *Մոցարթ, Շուիէն, Ռաւվէլ, Շուման եւ Ճէլալեան:*

Տոմսերը ստանալ սրահի մուտքէն:

Մուտք՝ 12 Ֆ· ուսանողներու՝ 8 Ֆ·

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍԱՅԵԱՆ Սանուց Մխիթեան կազմակերպած «Մայրերու Օր»ը, Մայիս 30ին, 9րդ քաղաքապետարանի սրահը:

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կալան, Յունիս 12, Շաբաթ օր:

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարանի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 13ին Կիրակի, վարժարանին մէջ: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ – ՍԷՆ Շամոնի Հ· Ց· Դ· Անտոք – Վարուժան կոմիտէներու կազմակերպած Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը՝ Յունիս 13ին:

×

Աղքատախնամի տարեկան դաշտահանդէսը Մոնմորանսիի Հանգստեան դարաստանին մէջ, Կիրակի Յունիս 6ին, ժամը 10–22: